LIBRARY
Brigham Young University
RARE BOOK COLLECTION
Vault
093
Am35
1498
#2

BRIGHAM YOUNG UNIVERSITY
3 1197 23794 6170

Fellow of the Royal Society.

VOLUME THE FIRST.

A —— Bi.

ORATIONES FRANCIS[illegible] PHILELFI CVM QVIBVSDAM ALIIS EIVSDEM OPERIBVS

Philelphus [Basel, Amerbach, 1485]
12918

FRANCISCVS PH[illegible]EVS LODOVICO MARIAE SPHORTIA[illegible] LI PRIMARIO LOC[illegible]HI DV[illegible]CI AC DVCA[illegible]NENTI SAL.P.D.

V[illegible] parentalem [illegible]tre tuo F[illegible]d te de[illegible]m pro nobiliſſimo illo prin[illegible]phortia [illegible] oratione habuiſſem: [illegible]a in ea leguntͨ: quæ ad il[illegible]ortalitatē pertinent: cuius me ſtu[illegible]a eſſe non ignoras. Huic ego cum nonnullis [illegible]ibus meis duas ſubieci oratiões: quarū alterā hab[illegible]ere diuæ illius uiraginis Blancæ Mariæ: & item alteran [illegible]atoriā: quam iampridem ſcripſeram ad uirum Patriciū illū Ve[illegible]tū Iacobū Antoniū Marcellū de obitu Valerij filij. Nam ſiquis haſce tris orationes diligentius lectitarit: cum plæraq; inue[illegible]net non inutilia (ut mea fert opinio) tum uero quæ ad animorū immortalitatem pertinet: animaduertet nō inepte a me eſſe pro tempore & diſcuſſa & diſputata. Nec unū mihi prætereundū fuit: propterea orationē illam [illegible]ſolatoriā ad Iacobum Antoniū Marcellū curaſſe hoc tempore cum hiſce imprimendam: qm̄ quæ antea fuerat Mediolani ab alijs quibuſdam impreſſa: eam pluribus in locis deprauatam corruptāq; offendi: ſiue inſcitia factum fuerit: ſeu inuidentia: neſciā affirmare. Quod ſi quæſieris: quibus in præſentia delecter ſtudijs: quid aliud me putes cogitare: qui non longe abſim ab octogeſimoquarto ætatis anno: q̄ ea omīa quæ a philoſophis theologiſq; acute ſunt & ſubtiliter diſputata: Hæc qualia ſint breui cognoſces. Vale mi humaniſſime princeps: & me cōmendatum habe. Mediolani ex ædibus meis. vi. kalēdas Iunias. M.cccclxxxi.

UPB

FRANCISCI Philelfi equitis aurati laureatiq; poetæ: & oratoris: ac philoſophi clariſſimi: Orationum ac alioꝝ quorūdam operum breuis atq; ordinata Annotatio.

FVNEBRIVM ORATIONVM ANNOTATIO

Franciſci Philelfi Oratio parētalis de diui Franciſci Sphortiæ Mediolanenſiū ducis fœlicitate: I

Eiuſdem Franciſci Philelfi Oratio habita in funere diuæ uiraginis Blancæ Mariæ Mediolanenſiū ducis: II

Eiuſdē Oratio cōſolatoria ad Iacobū Antoniū Marcellū Patriciū Venetū & equitē auratū de obitu Valerij filij: III

Eiuſdem Epiſtola cōſolatoria ad Petrū Iuſtinū Philelfum nepotē ſuū de obitu Alphinæ matris dilectiſſimæ: IIII

Eiuſdē Oratio funebris ꝓ magnifico ducali ſenatore & clariſſimo equite aurato Philippo Borrhomæo comite Haronæ: V

Eiuſdē Oratio funebris pro magnifico equite aurato ducaliq; ſenatore Stephano Frederico Todeſchino: VI

NVPTIALIVM ORATIONVM ANNOTATIO.

Lib. Soc. Jesu Collegii Treuirensis. An. 1608.

Frāciſci Philelfi Oratio de inita ſocietate inter illuſtriſſimos duces Bonā eiuſq; filiū Ioannē Galeaciū: & Herculē Aeſtenſem: I

Eiuſdē Franciſci Philelfi Epithalamion in illuſtriū Beatricis Aeſtēſis: & Triſtani Sphortiæ nuptijs habitū: II

Eiuſdē interpoſita Epiſtola reſponſiua: inſimulationi ac calumniæ Guarini Veronenſis: ad Lodouicū caſellam.

Eiuſdē Oratio habita in ſponſalitijs Theodori Plati clariſſimi iureconſulti & Heliſabet uicecomitis: III

Eiuſdem Oratio habita in ſponſalitijs Petri Biragi: & Heliſabet princiuallis: IIII

Eiuſdem Epithalamion in nuptijs nobiliū coniugū Ioannis Antonij Simonetæ: & Margaretæ Cottæ: V

Eiuſdē Oratio habita in deſponſione magnificæ puellæ Iuliæ Marutiæ: & magnifici equitis aurati Raymundi Attenduli: VI

Eiuſdem Oratio habita in cōnubio magnificæ puellæ Margaretæ Arcimboldæ: & magnifici equitis aurati Antonij Cribelli: VII

Ex donat. R. D. J. V. I. D. Barth. Bodegemij Officialis Treuirensis

DIVERSARVM ORATIONVM ANNOTATIO.

Franciſci Philelfi Oratio ad Pium ſecundũ Pontificẽ maximũ: habita Mantuæ in publica uniuerſaliꝗ́ chriſtianoꝝ contiõe pro duce Franciſco Sphortia: I
Eiuſdem Franciſci Philelfi: ad uiros Papienſes Oratio congratulatoria de creatione Iacobi Borrhomæi Vitaliani comitis. F. ad dignitatẽ & gradum epiſcopalẽ: II
Eiuſdẽ Oratio de laudibus Laçari Scarampi epiſcopi ad Comenſes: III
Eiuſdẽ Oratio pro Theodoro Plato clariſſimo iurecõſulto: IIII
Eiuſdẽ Oratio habita Mediolani in principio ſtudij: V
Eiuſdem Oratio gratiarũ actiua ad Sixtum quartum Pontificem maximum: VI
Eiuſdẽ Oratio habita in principio quæſtionũ Tuſculanaꝝ. M. T. Ciceronis in ſtudio urbis Romæ: VII
Eiuſdem Oratio de ſuo in urbem reditu ad Sixtum quartum Pontificem maximũ: VIII

ALIORVM EIVSDEM FRANCISCI PHILELFI OPERVM ANNOTATIO.

Franciſci Philelfi Præfatio in traductionem præceptorum Rhetorices Ariſtotelis de cauſis ciuilibus ad Alexandrum regem: cum ſubiecta eorundem e græco in latinum traductione: ad illuſtriſſimum & ſummũ uirum: dominũ Alphonſum: ſanctæ Romanæ eccleſiæ Cardinalem.
Eiuſdem Franciſci Philelfi: ad magnanimũ & illuſtrem principem: Philippum Mariam Anglum: inclytum Mediolanenſiũ ducem: in traductionem Apophthegmatum Plutarchi Cheronenſis ad Traianũ cæſarem: præfatio: cum eorũdem e græco in latinũ uerſione ſubiuncta.
Eiuſdem Franciſci Philelfi ad Micolaum quintum pontificem maximũ in Plutarchi Cheronenſis Apophthegmata Laconica a ſe e græco in latinũ uerſa: Præfatio: cũ adiecta eorũdẽ traductiõe.
Eiuſdem Franciſci Philelfi in annotationẽ legum apud ueteres ſcriptores crebrius commemoratarum: ad Fredericum Cornelium Epiſtola: cum earundem legum ſubiectione.

FINIS ANNOTATIONVM.

Franciſci Philelfi eqtis aurati laureatiq; poetæ & ora/
toris: ac philoſophi clariſſimi: Orationes: cū quorūdam
aliorū operum ſubiunctione: in quibus omne bene dicē
di genus: omeſq; artis rhetoricæ partes: ac diuinæ philo
phorum & theologorū ſententiæ comperiuntur: fœlici
ter incipiunt.

ORATIONES FVNEBRES.

Franciſci Philelfi Oratio parentalis de diui Franciſci Sphortiæ Mediolanenſium ducis fœlicitate. I

I fieri poſſe cenſerem: ut lamentationibus ac la/ Exordiū nar/
chrymis ſæuo & peracerbo naturæ uulneri me/ rationis uim
deremur: qđ ex incōmodo fortaſſe magis q̄ ex in ſe cōtinens
immaturo Franciſci Sphortiæ inuictiſſimi opti/ Franciſcus
miq; ducis & clæmētiſſimi p̄ris patriæ obitu oēs Sphortia dux
accepimus: non modo uos non dehortarer præ/
ſtantiſſimi principes: ſed cohortarer potius etiā
atq; etiam ut omnē ætatē quoad is reuiuiſceret: in aſſiduis flætibus
degeremus & eiulatibus. Non em̄ in unius tanti: tamq; diuini prin
cipis amiſſione: cū nobis cunctis: tum uniuerſæ Italiæ parua quæ/
dam facta eſt uel iactura uel naufragiū: per quē ſolum ex tanto &
tam diuturno bellorum turbine ac fluctibus ſedata omnia pacataq;
conquieuerant. In ſola profecto illius uita atq; animi magnitudine
ſummaq; ſapientia: tantā ſpem ſibi florentiſſima noſtra reſpublica
uiriq; oēs boni collocarant: ut perpetuā ſe fœlicitatē adeptos opi
narentur. Sed O fallaces mūdi blanditias: quibus allecti p uarios
agitamur errores. O lubricā atq; caducam humanæ uitæ conditio
nem: qua tum maxime deſtituimur cū uiuere eſt dulciſſimū. O in/
anis noſtros cogitatus: q eo ſecundis in rebus magis nos decipiūt:
quo certiore ſpe quadā nobis alludunt. Sperabamus nos quidem
Frāciſce Sphortia te ob maximas tuas īnumerabiliſq; uirtutes ꝓ/
pemodū fore ſempiternū. Itaq; oīa nobis erant læticiæ gaudijq;
plena. Nulli hoſtes imminebant: nullæ præmebant ſollicitudines:
nullæ curæ: Te nō minus oēs & qui prope eſſent: & q procul ab/
eſſent maximi potentatus uerebantur q̄ metuebant. Sub firmiſſi/
mo tuo tutiſſimoq; præſidio uitā quieti oēs ſecuriq; agebamus.
Te nō Italia modo: ſed uniuerſa Romana eccleſia exteriq; reges: q/

bus ulla aut uis aut iniuria impenderet: ſubſidio ſibi eſſe ac ſaluti arbitrabanť. Nunc aũt te extincto undiq; ſuſpitiones incumbunt: terrores obſtrepunt: hoſtilia arma bellico fragore circũſonãt. Heu heu nos infœlicis atq; infortunatos: qui tanto tam miti: tam beni-gno: tam pio: tã inuicto: tam oĩi genere probitatis illuſtri parente orbati ſumus. Quis in tanta rei indignitate nõ mœreat: non fortu-nam deploret ſuã: non ſeſe intolerabili dolore conficiat? Vtinã lice-ret Franciſce Sphortia princeps optime ac fortiſſime ſortem cõmu-tare: nemo prorſus ſui ſibi conſcius eſſet & tui qui non emori q; pri-mũ optaret: quo tu reuiuiſceres. In hanc ſententiã indubitato pedi-bus iret: nõ ſolũ cõſtantiſſima uirago & ſanctiſſima uxor tua Blan ca Maria: quæ te dies noctiſq; collachrymat: & poſt matrẽ tibi oĩi probitate ſimillimus dux Galeacius: qui ob continuũ luctũ animi cruciať una cum reliquis pientiſſimis tuis filĳs: uerũetiã & ampliſ-ſimus hic ſenatus tuus: & aula uniuerſa: atq; oẽs ciues ſubditiq; tui: quos unius tui deſideriũ torquet ac macerat. Cæterũ quo fer-ror homo miſerrimus: quo meus me uæhemẽtiſſimus rapit dolor: ut qui alios debeam: meipſum nequeã conſolari? Nam quid pro-deſt excellẽtiſſimi principes quicq; optare: quod ſperare nõ liceat? Magnũ eſt fateor & graue & permoleſtum atq; acerbiſſimũ: quod nuper oẽs uulnus accepimus. Id ſi minus doleamus: aut lapidei plane putandi ſumus: aut nobiſipſis inimici. Sed illud nos tamen præterire nõ debet animi eſſe & bene compoſiti & moderati: & ſa-pientis nihil appetere ſupra hoĩnẽ: nunq; neq; a ratione diſcede-re: neq; diuinæ aduerſari iuſticiæ. Num qui ſibĳpſi nõ pepcerit: qn morti ut homo concederet: parcat ſimplici homini cuiq; deus uel heroi: ut poetæ philoſophiq; appellãt? Monẽdum eſt eĩ omnibus in ideq; reſoluendũ unde manauerint. Quod ſi mercatoribus ma-gnæ turpitudini damus: ubi aut decoquant: aut reddere depoſitũ nolint: quæ clæmentia tanta ſit noſtra: ut quẽ deus optimus maxi-mus animũ noſtræ fidei ueluti cõmendarit: hunc repetẽti domino reſtituere indignemur? Quæ noſtra queat ſuperbia tanta eſſe: qui faſtus: quæ arrogantia: ut qui natura mortales ſumus: dignũ exi-ſtimemus corporibus quoq; effici ĩmortales prius q; moriamur? Quis uſq; adeo eſt neſcius ſui: quem lateat exteriori cuiq; homini ante reſurrectionẽ immortalitatẽ uendicari non poſſe? Sed quo pa cto reſurrecturus ſit quiſq;: antequã diem obierit: Itaq; neceſſario fit: ut qui nati ſunt: oẽs aliquando moriantur. Quin eo mors eſt æquiore ferenda animo: & non modo non dolenda: ſed merito po-tius optimoq; iure ſumma lætitia proſequenda in animis ingenti-

Blanca Maria dux

Galeacius Maria dux

bũs &excelſis: quod hac præuia atq; duce ad ſempiternũ illud bo/
num ſupremumq; peruenitur: quo ſolo fœlices beatiq; efficimur.
Quæ em̃ in huius mundanæ uitæ procellis ac tempeſtatibus non
modo fœlicitas: ſed ulla om̃ino tranquillitas offerat? Quod ſi qua
hic detur fucatæ cuiuſpiam fœlicitatis imago: quæ tanta eſt: quan/
tam habet cũ ſummo illo & uero atq; incõmutabili cæleſti bono ſi/
militudinẽ: hæc om̃is uni ex om̃ibus mortalibus & ducibus & re/
gibus Franciſco Sphortiæ ita cõtigit: ut deceſſio magis metuenda
iam eſſet: ꝙ acceſſio cupienda. Id aũt ſic habere ſi paucis oſtende/
ro: tum equidẽ uos rogabo: orabo: obſecrabo: ita uobiſipſis mode
remini: ita conſulatis: ita pro rationis imperio poſt animi cunctas
proſtratas perturbatiões opitulemini: ut nõ ueſtra magis ꝙ illius
cauſa tantã luctus acerbitatẽ ſuſcepiſſe indicemini. Hoc em̃ & parui
eſſet animi planeq; ingrati: ac ueluti bono alieno inuidentis. Vo/ Diuiſio tri/
lunt ergo uiri ſapientiſſimi humanã quã uocamus fœlicitatẽ bonis pertita
his cõtineri: quorum altera ſunt extra nos: altera uero in nobis: &
hæc ſane partim corpori: partim animo ſunt tributa. Illa uero ſub/
iecta fortunæ eſſe arbitranť: quæ quidẽ ipſa ſiqua ſit tandem eam
diuinæ ſubeſſe uoluntati nemo ſanæ mentis ignorat. Hæc aũt tria
bonoꝝ genera: quanta cũ gloria & diuina quadã indulgẽtia atq;
benignitate in magnanimo illo noſtro principe effloruerint: quæſo
diligenter attendite. Incipiendũ eſt igitur ab animi bonis: quæ no/
ſtra ſunt propria: dein quæ in nobis etiam ipſa ſunt de corporis: &
poſtremo de fortunæ bonis diſſerendũ: ac de hiſce quidẽ om̃ibus
breui oratione: & quantũ locus atq; tempus patiť. Vt aũt ordi/ Confirmatio
ne progrediať oratio: natus eſt Frãciſcus Sphortia inclyto patre il/ primæ partꝭ p
lo: & fortiſſimo belli duce Mutio Attendulo: cui primo non minus approbationẽ
ob animi elationẽ: atq; uires corporis Sphortiæ fuiſſe cognomen/ Mutius atten.
tum uolunt: ꝙ ob ingenij ~~uim cogitatuſq; acrimoniã: Et~~ eſt is qui/ Sphortia
dem natus Miniati in Ethruria anno a natali chriſtianiſſimo ſupra Miniatum
milleſimũ quadringenteſimũ primũ: ad ſextũ Kalendas auguſtas: Ethruria
circiter ueſpertinũ crepuſculũ: quo tempore pater Sphortia ex eo/
dem oppido pro republica Florentina ualidiſſimis uiribus Ioan/ Florentini
nis Galeacij illius ſplendidiſſimi Mediolanẽſiũ ducis: quæ ex urbe Ioannes Ga/
Piſis florentina inuaderent oppida agroſq; uaſtarent: conſtantiſſi/ leacius dux
me & ſua maxima cũ laude repugnabat. Is cum primũ per ætatem Piſæ
licuit: ſuopte ingenio: curaq; paterna litteris atq; eloquentiæ ope/
ram dedit idq; Ferrariæ. Nam poſtea ꝙ uita Ioannem Galeacium Ferraria
deſeruiſſet: & per diuturnã obſidionẽ Piſas florentini in deditionẽ
recepiſſent: Sphortiæ potiſſimũ opera: Hic inq̃ Sphortia in auxiliũ

Nicolaus mar chio æſtenſis Otho tertius a Nicolao æſtenſi nobiliſſimo principe in bello aduerſus Othonem tertiū : ab quo magnis uiribus pertinaciſſime ad extremū uſqꝫ periculum præmebatur: pro uetere beniuolentia accerſitus ſecum dilectiſſimū aduectum puerū inter Nicolai ipſius filios & educari & erudiri ſtuduit. Qui cum in oīni probitatis genere nemini æqualiū cederet: intra undecimū ætatis annum tantā eſt laudem aſſecutus : Ladiſlaus rex ut ad Ladiſlaum uſqꝫ Siciliæ maximū & potētiſſimū regem ſui nominis fama perſonuerit. Nam erat Franciſcus (nondum eñi a paterno cognomine Sphortia uocabať) ad ingenij ſplendorē: indoliſqꝫ præſtantiā ijs uirtutibus præditus: quibus ſupra ætatē admirandus apud oīes uideretur. Nam ab ipſa infantia ad ultimā uſqꝫ diem fuit pauciſſimi admodum ſomni: cibi moderati: ac minime exquiſiti: potuſqꝫ dilutiſſimi. Hoc eñi uiuēdi genus: tum ingeniū reddit acutius: tum corpus & ad bonam ualitudinē: & ad uires plurimum adiuuat. Quanta eſſet in oīes facilitate: quanta manſuetudine: quanta humanitate: quanta clæmētia: quanta dilectione: q̄nta etiā animi uel magnitudine uel altitudine: nemo eſt qui neſciat. Quid eñi loquar de iuſticia eius mirabili quadā cōmiſeratione cōdita? Quid de cōſtantia ſeruandæ fidei? Quid inuicto animi robore atqꝫ fortitudine? Vt erat oīni corporis immundicia ineptitudineqꝫ ſuperior: ita nihil ex illius ore nō modo obſcœnū aut ruſticū: ſed ne incultum quidem: aut leue quicq̄ꝫ unq̄ꝫ effluebat. Mira in illo grauitas erat cum incredibili quadam lenitate cōiuncta. Vitupe rabat neminē: caſtigabat modice: operāqꝫ dabat ut pudori magis eſſet q̄ꝫ metui: aſſentatores & ſubdolos odio habebat. Sed aperto homines ingenio ac ueros plurimū diligebat. Calumniatoribus & maledicis nō modo nō patefaciebat auris: ſed eos leuitatis ſuæ improbitatiſqꝫ admonebat. Et cum foret in alienas laudes copioſus: de ſuis nō ſolum non loquebatur: ſed nec etiā audire patiebať. Nemo profecto uno Frāciſco Sphortia modeſtior unq̄ꝫ fuit: nemo uerecundior: nemo continētior. Tanta uero beniuolentia ſuos oīs complectebať: non ſanguine coniunctos dumtaxat: ſed quoſcūqꝫ ſemel accepiſſet in ſuos: ut eos ab ſe abire neqꝫ iure neqꝫ iniuria unq̄ ſineret. Quid quod etiā fuiſſet optandum: ſi quod ab eo uel factū aliquanto ſeuerius : uel dictum in quēq̄ꝫ uæhementius prodiſſet? Nam quem putaſſet ulla ex parte ab ſeſe offenſum: tanta continuo humanitate: tanta proſequebať beneficētia: ut illum ſibi nō ſecus ac indulgentiſſimo patri: aut numini cuipiā affectū redderet. Tanta autē erat in rempublicā charitate: ut neglectis quodāmodo ſuis cōmodis: oīe ſtudium ſuū: omnē operam: omnē induſtriā ad pu-

blicam referret & utilitatem & dignitatẽ. Quot em̃ quantoſq; the-
ſauros conſumpſit in deducendo ex Addua hoc riuo: uel potius flu
mine: q̃ nõ ex Addua ſolũ: ſed ex Lario lacu: & ſupra Lariũ ex Tel-
lina ualle a germania uſq; res admodũ & infinitæ & utiliſſimæ ad
nos important? Quid em̃ meminero cum alia maxima & ſplendi-
diſſima ædificia: quæ ad publicũ uſum fabricatus eſt: tum arcem
hanc quæ portæ Iouis appellat? Quod ullum in mediũ afferamus
ex ſeptem illis: quæ in uniuerſo terraꝝ orbe memorant mirabilia:
quod cũ hac una arce uel magnificentia: uel pulchritudine: uel ullo
excellentiæ genere comparari queat. Non em̃ huiuſmodi opus mo
litus eſt Franciſcus Sphortia ad illũ ſuũ: ſed ad publicum & uſum
& cõmodum. Nam arcem ſibi ſuã munitiſſimã tutiſſimãq; conſti-
tuit in animis & charitate ciuiũ: quoꝝ cõmoda & emolumẽta oĩa
immortalitati ſibi ducebat eſſe. Et qm̃ a primis uſq; annis nõ ſecus
atq; teterrimã peſtem aliquam formidaret mali nominis famam:
om̃is cogitatus & actiones ſuas ad honeſtatem & gloriã referebat.
Itaq; nullum neq; laborẽ corpore: neq; periculum animo detracta
bat. Viros doctos & eruditos in om̃i genere uitæ: & audiebat liben
ter: & honorifice munerabat. Tanta erat ingenii magnitudine: tan-
ta rerũ humanaꝝ pertractatione & diligentia: ut nihil prorſus qđ
eſſet memoratu dignũ ignorare uideret. Itaq; inter prandendum
cœnandũq; ſemper aliquid excogitatũ acutius aſtantibus propo-
nebat: ad idq; non iucunde minus q̃ ſubtiliter diſputabat: tanq̃ iu
dicaret nihil eſſe ocio atq; deſidia a dignitate hominis alienius. Et
quia per omnẽ uitam nihil unq̃ temere: nihil inconſulto inire con-
ſueſſet: om̃ia ſemper ex ſententia ſua fauſte atq; fortunate cõſeque
batur. Quis em̃ ambigat uiro fortiſſimo eidẽq; prudentiſſimo ſe-
cunda om̃ia contingere oportere? Fauet em̃ deus auxilioq; eſt ſem-
per iuſtis cœptis ſaniſq; conatibus: cunctos in ſe ſperãtis amplecti
tur ac fouet: id quod ſapientiſſimus princeps noſter aſſidua medi-
tatiõe præ ſe ferens: nihil aut iuſtum: aut laude ulla dignũ exiſtima-
bat: quod a religiõe pietateq; abhorreret. Quare diuino cultu atq;
ueneratiõe fidei chriſtianæ nihil eſſe apud ſe antiquius unq̃ uoluit.
Quibus quidem innocentiſſimis & optimis inſtitutis ſumma eſt
omnia cum laude conſecutus. Quod autem ſecundo loco dicen
dum mihi propoſueram: quibus corporis adminiculis ad hæc tã-
ta & tã eximia animi bona eſſet adiutus: breuibus ꝑſtringamus.
Fuit corpore Frãciſcus Sphortia cum robuſtiſſimo: tum erectiore
paulo ſupra cõmunem atq; mediocrem hominis proceritatem: &
eo plane heroico. Erat is em̃ (ut norunt om̃es) mirabili quadam

Addua
Larius lacus
Tellina uallis
Germania
Arx portæ Iouis
Confirmatio ſecũdæ partis per approbationem

membrorum compactione ad conuenientem ac decoram inter ſe
ſe proportionem cum tanta oris dignitate & maieſtate uultus: ut
uel ſolo aſpectu dignus iudicaret̃ imperio. Et cum omniũ ſenſuũ
integritate cæteros homines plurimũ antecelleret: tum uiſu adeo
erat acerrimo: ut etiam inter præliandum hoſtium uel minimum
quodq; erratum proſpiceret admodũ longius: eoſq; continuo lue-
re ſuæ ſtulticiæ pœnas cogeret. Quid enim loquar de eius agilita-
te atq; dexteritate ad omnẽ motum & geſtum: quæ tanta erat ut
quicquid facere aggrederet̃: dicto citius effectum redderet? Qua-
re cum ei per ætatem liceret & luctatione & ſaltu & curſu: ita æqua
les omnis anteibat: ut inueniret neminẽ qui ſecum contendere au-
deret. Iactu autem æque atq; omni dimicandi arte delectatus: fer-
ream ſudem: aut ſaxum ingentis ponderis multo longius emitte-
bat ꝙ alij tragulam aut pilam. Nam & iaculationem & catapul-
tam & equitationem & meditationem omnẽ bellicæ diſciplinæ ab
uſq; puero ludẽdo uenandoq; didicerat: quæ quidem ſingillatim
om̃ia & ſub patre Sphortia: & ſuo ductu: atq; auſpicijs longo uſu
& multa exercitatione bellando pugnandoq; confirmarat & ad
ſummũ uſq; auxerat. Et erat Franciſcus Sphortia fœlici adeo cor
poris temperamento: ut uniuerſum diem nudo capite ſtaret in ſo-
lem immotis etiam paribuſq; pedibus: & frigus nõ pluris faceret
ꝙ calorem. Eæ autem uireſq; & in brachijs inerant & in manibus:
ut quem arcius circumplexus medium ſtrinxiſſet: eum tanꝙ exa-
nimaret. Quẽ uero pugno percuſſiſſet in caput: ſemianimũ repen-
te humi proſterneret. Voce pro tempore utebatur nunc leni ac mi-
ti: nunc graui & moderata: & cum ſonora ſemper: tum cũ uſui eſ-
ſet concitata & grãdi & horrenda. Quid enim meminero de miri-
fica eius linguæ bonitate: quæ in omnẽ uſum uidebat̃ diuina po-
tius ꝙ humana? Quid pluribus? In corpe pulcherrimo Herculeæ
uires inerãt: & tanta in ſingulis membris bonitas: ut animi bonis
Confirmatio teriæ partis ꝑ approbationẽ — nulla ex parte cederet. Cæterũ quoniam duas fœlicitatis partes
iam percurrimus: reliquum eſt: ut de fortunæ commodis eadem
breuitate tranſigamus. Quod modo dicebatur: natus eſt Franci-
Ethruria — ſcus Spohortia in Ethruria: quæ regio & uniuerſa Italia eſt: maxĩe
Ethra — ab omni aeris caligine nebulaq; remotior: ob eãq; rem ab ethra
quæ ſerenitatẽ ſignificat: ethruria nomen ſumpſit. Itaq; natus ſub
eiuſmodi cæli ſerenitate & ingenio erat ꝑſpicatiore & acritate ſen-
Daciæ reges — ſuum natura nimirum alacriore. Quod autem ad generis attinet
Attenda — ſplendorem: ſi altius fuerit ꝙ a patre Sphortia repetundum: a re-
Attenduli — gibus Datiæ: & urbe Attẽda reperiemus Attendulorum familiã

originem duxiſſe:ꝗꝗ ipſe nō minus cum illis ſentio: qui a Mutio illo Scæuola affirmant manaſſe attendulos: qui Porſenam regem cluſinoꝝ occiſurus cum fruſtra tam egregiū facinus pro liberāda patria eſſet adortus: in dexterā ſæuierit ſuā foculo iniectā ignito: id qđ ipſius Sphortiæ ꝓpriū nomē probat Mutius. Id ēm & inter ſæuolas erat illuſtre: & inter attendulos apprime celebratum. Sed ne ſingula prolixius perſequar: ubi Franciſcus in aula gratiſſimi illius & clariſſimi principis Nicolai æſtenſis: quē pr̄ Sphortia ꝓpť Othonem tertiū a ſe oppreſſum extremo periculo liberarat: maiorem infantiæ partem & pueritiam quoqꝫ ad undecimū uſqꝫ ætatis annū cum mirabili ſpe probatis & laude peregiſſet: Neapolin iuſſu patris aduectus eſt. Id quod propterea fecit pater: quo regi Ladiſſao gratificaretur. Is enim pueri fama delectatus hunc uidere cupiebat. Nec ſua de puero ſe opinio falſum habuit. Nam cum primū in illius cōſpectū Franciſcus ueniſſet: regēqꝫ ingenuo quodam ſtrenuoqꝫ pudore ueneratus alacriter ſalutaſſet: eſſetqꝫ apposite & ornate locutus plæraqꝫ: eū Ladiſlaus perinde atqꝫ filiū amplexatus deoſculatuſqꝫ Tricarico donauit: eius comitatus ornatum inſignibus: initiū ſane pulcherrimū ad lætioris fortunæ principatum. Et non modo dies non præteribat: ſed ne hora quidem: quin puerum cum ei a maximis occupationibus ſuis facultas offerreť: ad ſe accerſitum uarijs de rebus interrogaret. Cui cum ille & impigre & argute uerecundeqꝫ reſponderet: admirationem in dies magis atqꝫ magis de ſeſe apud regias auris mentemqꝫ augebat. Cunqꝫ frenquētior eſſet: tum in aula regia: tum apud regem: ſtudebat quotidie doctior fieri rerum etiam urbanarum ac totius regiæ diſciplinæ: utpote præſago eius ingenio futuræ gloriæ ac regni. Sed ubi paucis poſt annis rex Ladiſlaus uita exceſſiſſet: & Ioanna ſoror quæ Ladiſlao ſucceſſit in regnū Iacobo barhonēſi Mariæ comiti nupſiſſet. Hic inqꝫ Iacobus barhonenſis Sphortiā: quoniam putaret nefarijs ſuis in reginam uxorem opprimendam cogitatibus repugnaturū: & eum & filium Franciſcum: qui ætatis annum iam ageret quartum ac decimū: in ſubterraneū muniſſimæ turris carcerem arcis oui appellatæ coniecit ſine ulla omino ſpe futuræ aliquando libertatis. Quam rei ſæuiciā atqꝫ diritatem moleſtiſſime adeo tulit Sphortia: ut in filiū coniectis oculis quē unum ſupra uitam etiā ipſam mirifice amabat: mortem ſibi conſciſcere peruicatius decreuerit: ad quam (ut erat animo ferociſſimo) cum furens præcepſqꝫ ferretur in proximū turris parietem caput inflicturus: ſubita atqꝫ miſerabili & ſuaui & accōmodata facundiſſimi

Mutius ſcæuola.
Porſena rex
Otho
Neapolis
Ladiſlaus rex
Tricaricū
Ioāna regina
Iacobus barhonenſis
Arx oui

Timothæus filij oratione non ſecus ab illo omni immanitatis impetu & coerc
muſicus tus eſt:& ad mentē ſanioris cōſilij redactus:ꝙ a Timothæo muſi
Alexāder rex co ferūt Alexandrū regem ab armis eſſe ad conuiuiū reuocatum.
Quo pietatis officio eſt effectum: ut pater Sphortia ex prope iam
mortuo reuixerit:ac non multo poſt per reginā Ioannā ipſam poſt
cōpreſſam atq; proſtratā Iacobi uiri ꝑfidiam: ac uim oēm iniuſto
carcere liberatus una cū pientiſſimo probatiſſimoq; filio magnas
res geſſerit & præclaras.Regia ꝟo cū maximis honoribus Sphor
tiam emolumentiſq; cumulauit:tum Franciſcū eius filiū:cuius in
Arrhianū genio & oratione pater ſeruatus eſſet: Arrhiani atq; Apicis comi
Apex tatibus donauit. Quid aūt memorē:uel potius admirer primum
Angelus label ſpectatiſſimi adoleſcentis tyrociniū aduerſus Angelū labellū uirū
lus belli gloria inſignē:qui ob hæſitantiā linguæ Tartaliæ habuit co
Tartalia gnomentū:Nā ubi Sphortia Bracio a ſe fugato ex urbe Roma Io
Bracius annæ reginæ iuſſu urbeq; ipſa in reginæ poteſtatem redacta inſti
Roma tuiſſet ultionē capere(ut par erat)de uetere inimico:Tartalia q ad
Ioāna regina uerſus ſeſe quo tempore Neapoli primū auctore Pandulphello:
Neapolis quē regina in delitijs habebat:carcere tenebat̄:cū Bracio conſpira
Pādulphellus rat: quo ipſo conſentiente fauēteq; & Tuſcanellam urbem: & alia
Tuſcanella eius plæraq; oppida ui oppreſſerat:ad Tuſcanellā ipſam inſtructa
acie pugnaturus ꝓficiſcit̄. Quo ī loco Tartalia ipſe cōtra magnis
uiribus in aciem egredit̄.Pugna mox utrinq; pari animoꝝ ui atq;
ardore conſerit̄.Diu multūq; certat̄.Neuter pedē refert.Alacriter
ac fortiter incumbunt ſphortiani:conſtanter hoſtes ferociterq; re
pugnant:neutri cedunt:ſpes prope utrinq; par.Tum probus gene
roſuſq; adoleſcēs: qui uix dum ſeptimū foret ingreſſus ac decimū
ætatis annū:ubi ex patre percunctatus certo didiciſſet:qui nā eſſet
Tartalia: (nam is inter pugnādū ne poſſet agnoſci ſagulū equūq;
mutarat)ilico per conuertiſſimum aduerſariorum præliantiū glo
Tartalia bum diſtricto enſe in unum Tartaliā equū dirigit. Quem ille ubi
per uaſtam occurrentium cædem cominus in ſe irruentem aſpicit:
perinde atq; ſtupidus atq; ſui impotens:repente in fugam uerſus
Tuſcanella uix ſuorum præſidio intra portam Tuſcanellæ ſublato ponte de
miſſaq; cataracte ſe recepit permagno numero fortiſſimorum mi
litū amiſſo:ferēq; poſtea cōuerſus ad ſuoſ dixiſſe illū ſibi(nam qui
Pellinus nam eſſet:ex Pellino cotignolano: qui intra portā eſt captus: acce
perat)non uideri adoleſcentem:ſed tigrem:ſed leonem:ſed horribi
le quoddam prodigium. At quanta fuit illa uel prudētia: uel clæ
Calabria mētia:qua eſt in eos milites uſus:quos antea in Calabria a ſe trāſ
fugas ad hoſtis gotthalanos prælio oīs captiuos fecit.Gerebat eñi

i Sphortia pro Lodouico Andegauenſi rege tertio: regis huiꝰ
ati fratre aduerſus Alphonſum regem regis. Item huius Pher/
ndi patrem: quē regina Ioanna: quo ualidior foret contra Lo/
ici factionē adoptarat. Præerat in Calabria maximis Alphon/
miſſimiſq; uiribus Raymundus Boylus: aduerſus quē ipſum
nciſcus mittitur a Lodouico cum poteſtate regia natus: annos
um ac uiginti. Huic dat pater Sphortia pulcherrimā militū ma/
m: & cum his ueteranos quoſdā: quoꝵ fide ducebat ſibi certius.
il. Franciſci aduentu in Calabriā: cū om̄is Gotthalanoꝵ impe/
s retardatus repreſſuſq; eſt: tum ob uitæ continentiā atq; innocē
m: & ob ſingularē illam moꝵ facilitatē: humanitatēq; adeo in/
edibilem erga ſe omniū Calabroꝵ beniuolentiam conciliauit: ut
tro uniuerſa prope illa regio ad eius fidem perſpectāq; uirtutem
nq; ad publicum aliquē Cornelium Scipionē illum qui primus
t Africanus cognominatus: certatim confugeret: cum anno dein
roximo ij quos ſibi maxime fidos Sphortia putabat: om̄es præ/
er duos Pellinum Buldrinūq; Fauentinū trāſfugerūt ad Gottha/
anos: Franciſco ipſo inter hoſtium quaſi retia relicto atq; deſtitu/
o. Sed hic (ut erat animo inuicto) nequaq; ſubita pfidia fractus
ubi ſecum reliquis copijs quadrato agmine ſine ullo tumultu in ea
oppida recepiſſet: quæ a Lodouico rege ſtipendij uice octo poſſide/
bat: cœpit cōtinuo hoſtilem agrum circūcurſare: prædari: uaſtare:
ac nuſq; hoſtibus quieſcendi ſpacium præbere: cum tandem tranſ/
fugaꝵ itinera quæq; aſſidue conatuſq; omnis q̄ diligentiſſime odo
ratus ſine ullo ſuo diſcrimine: & cum maxima Gotthalanoꝵ clade
uniuerſos cœpit in agro qui dicitur ſancti Marci: quo illi populatu
ri proceſſerant. Req; ad patrē Sphortiam ſignificata curriculo qui
eodem ipſo die Alphonſum regē collatis ſignis fuderat: fugaratq;
nō procul ab urbe Neapoli: ab eo iubetur: ut perfidis illis om̄ibus
ſuſpenſis laqueo gulas frangeret. Quod patris imperiū cum uide/
retur clæmētiſſimo adoleſcenti ſæuerius: & alienū ab eius cōſuetu/
dine (Nam erat etiā ipſe Sphortia mitiſſimus) paululū ſubdubius
ſtetit cogitabunduſq;: ut qui & patri parendū eſſe duceret: & nihil
crudelius faciundū. Dein cōuerſus ad nunciū: Dic inquit: mihi tu:
quo uultu pater ut iſta mihi referres imperauit? Reſpōdit ille & mi
naci & iracundo. Tum Franciſcus: Non igit̄ pater iuſſit: ſi iuſſit ira/
cūdus. Itaq; accerſitis illis ad ſe captiuis inquit: Quoniā uobis hu/
maniſſimus pater meus erratiſq; ueſtris ignoſcit: ego uos omnis q̄
liberrime miſſos facio: optionēq; permitto & manendi ut antea: &
abeundi pro arbitrio ueſtro. Tum om̄es præ lætitia collachrymā/

Lodouicus an degauēſis rex
Renatus rex
Alphōſus rex
Pherdinan/dus rex
Ioanna regina
Raymundus boylus
Fr. Sphortia
Gotthalani
P. Cor. ſcipio africanus
Pellinus
Buldrinus
Ager ſancti Marci
Alphōſus rex

tes & patri gratias egerũt & filio: ac ſeſe manere uelle alacriter reſpõ derunt: fuerũtq; ex illo die & fideliſſimi ſemper & Sphortianæ glo riæ uni omniũ maxime ſtudioſi. Quod factũ cũ prope diẽ Sphor tia ex litteris filij didiciſſet: cõuerſus ad circũſtantis ſubridens ait: Longe filius eſt patre ſuo prudentior. Quis aũt eius uel conſtantiã uel grauitatẽ non iure optimo admiretᷣ: qua eſt uſus quo tempore pater Sphortia profecturus in reginæ Ioannæ auxilium aduerſus Bracium: quẽ tota formidabat Italia: ad tertiũ nonas Ianuarias: feria ſecũda: qui dies eſt lunæ: in fluminis Aperni tranſitu: cui nũc a Piſcaria proximo oppido in ripa ſito: uulgare eſt nomẽ Piſcariæ: lapſu equi ſubmerſus perijt. Braciani equiteſ ac pedites: q pro Bra cio Piſcariã præſidio tenebãt: cum uidiſſent Sphortianos tranſitũ Aperni moliri: ad eius oſtia per uæhementiſſimos maris creberri moſq; fluctus ex oppido erũpentes: occurrunt ad fauces tranſitum pro uiribus prohibituri: quod eo maioribus animis agebãt: quod ſperarent id ſibi facillimũ factu fore: quoniã Franciſcus adoleſcens dumtaxat natus annos duos & uiginti cum alijs equitibus quinq; tranſiſſet: & poſt illos Michael Attendulus: & Sphortia imperator octauus: ac mare contrarijs uentorum turbulentiſſimiſq; flatibus agitatum aſſidue magis atq; magis exaſperaſceret. At Franciſcus adoleſcens (ut erat aĩo excelſo atq; inuicto) calcarib⁹ confeſtim cre brioribus equum adigẽs: & longiori innixus haſtæ ueluti uernus coluber: ſtrenuo celeriq; curſu in obuios hoſtes fertur tanta audiẽ tia ac uiribus ut eos palantis in fugam ageret. Quod Sphortia pa ter corã aſpiciẽs: geſtienſq; lætitia & uoce & manu ad trãſmeandũ ſuos hortatur cõmilitones: quos ob fluctuũ magnitudinẽ cum ſe gnioris uidet ad tranſitũ: ipſe rurſus quo formidantibus fiduciam injciat: ad exercitum remeans dum pone periclitanti armigero in ter fluctus dexterã ſublaturus porrigit: & equus quo inſidebat po ſterioribus deſertus pedibus labitur: & imperator ubi ephippio eſt excuſſus: & ſi bis ſuſtulit manus ferreis graues chirothecis perinde quaſi auxilium implorans: tamen & thoracis reliquorũq; armoꝝ præſſus pondere: & Aluei fundo pedũ nixũ non ſuſtinente ingruen tium fluctuũ altitudine obrutus: tanq̃ in Numico Aeneas diu poſt ea ac multum quæſitus nuſq; apparuit. At Franciſcus ſubiti caſus ignarus: ubi inter fortiſſime præliandũ de ſurrepti patris acerbita te clam per quendam ex cõmilitonibus eſt commonefactus: q̃q̃ intolerabili cordis uulnere eiuſmodi nuncio eſt tranſfixus: tamẽ re omi diſſimulata paulatim ſeſe atq; pedetentim ex ea pugna ſubdu cit ad ſuos: hoſtibus minime inſequentib⁹: quippe qui & deteriori

Bracius
Apernus
Piſcaria
Michael attendulus
Numicus
Aeneas

in ea pugna fuiſſent conditione: & de repentino Sphortiæ obitu ni
hil noſcent. Ac ne hoſtes facerent impetum in eos: quos poſt ſeſe re
liquiſſet: ultimus eſſe uoluit qui reciperetur ad exercitum. Itaq; ubi
reliqui remeaſſent: qua modo tranſierant: ipſe ſolus inſcenſa trabe
caua: quæ caſu in flumine eſt reperta: inter ſagittaꝝ & om̄is generis
miſſiliũ innumerabilis iactus breuiſſimo ſe conto remigando rece/
pit ad ſocios: quos om̄is cum & extremo dolore cõfectos: & tumul
tuantis offendiſſet: eos eſt ſua oratione adeo conſolatus: & ita in læ
tioris fortunæ ſpem erexit: ut & ipſum imperatorem ſuũ continuo
ſalutarint: & ut de ſe oĩa ſibi reciperet: uno cõſenſu & eodẽ ore ala/
criter affirmarint. At Bracius Sphortiæ obitum nõ diſſimulãter
collachrymatus tulit permoleſte: ſiue ꝙ meminiſſet priſtinã ſuam
cum illo familiaritatẽ atq; beniuolentiã: ſiue ꝙ in Sphortiæ aduer
ſo caſu ſui (ut fit) miſereretur. Cæterum Franciſcus inito cum ſuis
cõſilio: Orthona quæ urbs eſt in Pelignis: cum uniuerſo cõceſſit
exercitu: qua ſuorũ militũ munita præſidio de prima uigilia inde
mouens cum reliquis copijs recepit ſe Beneuentũ: unde idibus Ia
nuarijs ad reginã Ioannã proficiſcitur: & uiſendi gratia & percun/
ctandi: quid ſe faceret iuberet. Hæc amiſſa Neapoli ſe continebat
Auerſæ: quæ ut Frãciſcũ eſt coram intuta: ſe ob Sphortiæ patris
deſideriũ a lachrymis moderari nõ potuit. Dein pauca pro re lo/
cuta: ſed maternæ charitatis plena urbis oppidaq; omnia quibus
donarat Sphortiã: tranffert in Franciſcũ filium pleno iure: iubetq;
ut & ipſe reliquiq; fratres atq; ipſorum poſteri perpetuo ſeruent
Sphortiæ cognomentũ: Idq; in hanc diem uidemus aſſidue pro/
pagari. At hæc mandat: ut collecto uniuerſo exercitu properet ad
Neapolim obſidendã. Nã iccirco ꝓperãdũ eſſe regina iudicabat:
quoniã rex Alphonſus aberat profectus anno proximo poſteaꝗ̃
eſt a Sphortia pugna ſuperatus: in citeriorem hiſpaniã cũ uniuer/
ſa claſſe ad renouandas augendaſq; uires cõparãdaſq; pecunias:
relicto Petro fratre cũ præſidio nõ mediocri gotthalanoꝝ & equi
tibus italis tribus millibus. Cum reginæ Ioannæ uolũtate ac iuſ/
ſis paruiſſet: ꝙ primũ Franciſcus Sphortia: & ad eas pecunias ꝗs
non admodũ multas a reginæ quæſtoribus acceperat: collegiſſet:
etiam ex amicis & ſubditis quãtas potuit: comparato inſtructoq;
robuſtiſſimo firmiſſimoq; exercitu: Neapolim confeſtim obſedit:
eam quotidie uarijs prælijs oppugnationibuſq; concutiens. Idq;
breui effecit: tum uiribus: tum ingenio: ut qui præſidio intus erãt:
deſperare cœperint rebus ſuis: cũ hæc claſſis ſuperuenit: quã dux
ille clariſſimus Philippus Maria ĩ reginæ auxiliũ miſerat: munita

Bracius
Orthon orthonis Orthona accuſatiuus ẽ græcus
Peligni
Beneuentũ
Ioanna regina
Neapolis
Auerſa
Alphõſus rex
Hiſpania citerior
Petrus
Gotthalani
Philippus Maria dux

nauibus roſtratis : ĳſq; ingentibus quattuordecim & triremib
quinq; ac uiginti myoparonibuſq; nonnullis : huic præerat u
Guido torel. bellicis laudibus celeber Guido torellus. Quare qui pro rege A
phonſo erãt in urbe: intellecta periculi magnitudine: ſecuti adm
nitionem unius Franciſci Sphortiæ ac fidẽ: & q; conſtituto
Berardinus phonſo ſtipẽdio careret. Berardinus Vbaldinus ac Iacobu
Vbaldinus dola: id omne præſidiũ deſtituere profecti: alter ad Bracium: Ia
Iacobus cau bus aũt ad reginam. Poſt hoꝝ abitionẽ Franciſcus Sphortia te
dola. reſtri oppugnatione: Guido aũt maritima adorti muros ui tand
Bracius urbe potiti ſunt: ſine ulla etiam ciuiũ offenſione: tanta fuit noſtri
lius moderatiſſimi principis uel innocentia uel prudentia. Neap
li per hunc modum ex ipſius Petri & gotthalanoꝝ manibus recu
perata reginæq; reſtituta: cũ Franciſci Sphortiæ nomen quotidi
Philippus redderet illuſtrius: idem Philippus Maria: ut erat ſumma pruden
Maria tia princeps & egregius uiroꝝ fortium cenſor ac iudex: curabat p
Guidonẽ torellũ apud reginã: ut tãta ꝓbitate adoleſcentẽ ſibi tã
Bracius tiſper cederet: donec Bracĳ audaciã: qui Aquilam obſidione acer
Aquila bius præmebat: in Martini pontificis maximi: & ipſius etiam regi
Martinus põ. næ cõtemptum: & detrimentũ refringeret atq; obtereret. Non dif
Capua ficulter qđ petebat impetrauit. Nam tum regina Braciũ timebat:
ne ſi Aquila potiret cũ & Capuã haberet & alia plæraq; oppida
regni ſui ſentiretq; cum Alphonſo: ſe uniuerſo regno ſpoliaret: tũ
Frãciſcus Sphortia partis Philippi ſequi quodam naturæ ductu:
maiorẽ immodum cupiebat: ꝓſertim q; etiã noſſet ea fuiſſe men
te eo animo patrẽ Sphortiam ut oĩa in poſterũ ageret ex Philip
pi ſentẽtia: accepiſſeq; iam ab illo aureũ nummũ duodecim milia:
quo & ſeſe una cũ reginæ eccleſiæq; exercitu opponeret Bracio: & ĩ
proximã æſtatem cum imperio equitum decẽmillium: ac peditum
Ethruria quinq; milliũ in ethruriã proficiſceret aduerſus florentinos. Fran
Florentini ciſcus igit Sphortia agẽs ætatis annũ iam tertiũ & uigeſimũ pro
ficiſcitur nomine Mediolanenſiũ ducis Philippi Mariæ pro Marti
no pontifice: & Ioanna regina Siciliæ aduerſus Bracium: q Aqui
lam urbem conſtantiſſime ſimul & acerrime oppugnabat. Erant
Iacobus cau. in ea eccleſiaſtica expeditiõe: cum Iacobus caudola & Michael At
Michael atten tendulus duoq; Lodouici ſeuerinas & columna : tũ etiã tartalia
dulus ni equites: nam Tartalia ipſe duobus ante annis Martini pontifi
Lodouicus ſe cis iuſſu Auerſæ fuerat obtruncatus: atq; alĳ cum ĳs una permul
uerinas ti & illuſtres & magni uiri. At Bracius aduenientiũ contra ſe uiriũ
Lodouicus co nõ ignarus: ut erat uir animo ingenti: pugnandiq; æque atq; bel
lumna landi callentiſſimus: cum collem per quem illis iter futurum erat:

duobus munierat caſtellis cum præſidio peditũ circiter quinꝗ milia: ad radices autẽ collis qua illis deſcenſus erat in campeſtrẽ planiciem: quæ collẽ ab Aquila dirimit: omĩa aquis ex proxima foſſa ui deductis in ſtagni ſimilitudinẽ complerat. Inde ſua ipſe tenebat caſtra cũ equitibus ad quattuor milia exercitatis & fortibus: quos oĩs in quattuor & uiginti ordines ad pugnam inſtruxerat: Nicolao picinino uiro bellicoſo & impigro cũ equitibus quadringentis & ualido peditatu e regione urbis in colle: qui uocat̃ ſanctæ Mariæ ad manipulũ: ne quis impetus ex urbe erumpens ſuos pugnantis ad terga adoriret̃. Præterea ſpe uincendi ea maxime ducebatur Bracius: quod exiſtimaret hoſtium duces propter ambitionem nunꝗ inter ſeſe conuenturos. Sed tantã uim habuit manſuetudo ingeniiꝗ dexteritas ac facundia noſtri principis & monẽdo & hortando & ſuadendo: ut ne minima quidẽ animoꝝ irritamenta in uniuerſo illo exercitu interuenerint. Cõſederat igit̃ eccleſiaſticus exercitus ex altero collis illius latere: quẽ Bracius caſtellis peditatuꝗ munierat: ad ſeptem milia paſſuũ iter ab Aquila: cum aduenit a Bracio cum litteris tubicen: quibus ille duces omĩs & prouocabat & hortabat̃ ad pugnam: addens eis per ſe licere & ſine una prorſus uel moleſtia uel impedimento: & aſcenderẽt collem: & ex colle in campũ equum deſcenderẽt: idꝗ iureiurando inuiolatũ fore affirmabat. Quibus abditis cum ſilentiũ a cunctis ducibus ſeruaretur: conuerſus Frãciſcus Sphortia ad legatũ apoſtolicũ: Franciſcum piccolpaſſum integerrimũ illum uirũ & ſapientẽ: qui poſtea Mediolani archiepiſcopũ geſſit: Si iuſſeris inquit pater reuerendiſſime: poſteaꝗ nemo audet reſpondere: ipſe ut iuuenis reſpondebo? Reſpõde igit̃ inqt ille ſubridẽs. Tũ cõiectis ĩ tubicinẽ ſuis uigẽtioribus illis oculis: ac ueluti radiãtibus: dicito inquit Bracio: nos pro arbitrio noſtro uenturos aduerſus ſeſe uel inuitum & in ſuam quidẽ rem malã. Captato igit̃ tempore ex cõmuni ducum omniũ conſilio collem aſcendũt inſtructa acie: eaꝗ diſtributa in equitum ordines uiginti pari fere numero Bracianis: peditibus uero qngẽtis ac mille. Poſt hos omĩs ſequebant̃ impedimẽta: & qui ad miniſteria accõmodati ad pugnandũ uſui haud eſſent. Cum illuxiſſet cœpere ad radices collis deſcẽdere: & omẽs quidem pedites (Nam propter callis anguſtias ac rupis difficultatẽ coacti ſunt oẽs equo deſcendere) at Bracius ſiue quoniã iureiurando per litteras ſe obſtrinxerat liberum deſcenſum illis fore in campeſtrem planiciẽ: ſiue quia (ut erat animo excelſo & inſolenti) iactabũdus inter ſuos prædixerat: propterea ſe illis liberum præbere deſcenſum: quo nemo

Aquila

Nicolaus picininus

Collis ſanctæ Mariæ

Bracius

Frãciſcus piccolpaſſus

Mediolauum

prorſus ex ea pugna euaderet: ſuos omnis cōtinuit intra aciem: do
nec uniuerſus ille exercitus in æquo cōſtitit campo. Dein collatis
ſignis pugna cōſeritur intra ſecūdū lapidem prope Aquilam max
imis utrinq; uiribus: & exæſtuantibus animorum ardoribus: ac
ſummo cum uitæ periculo uniuerſum certatur diem: uaria muta-
biliq; fortuna: utrinq; uulnera: utrinq; cædes. Nec uno ī loco præ-
lia: hac fugiūt: illac præmunt. Inter ſpem ac metum omnia tumul-
tuantur. Iidem eodem fere momento & uictores & uicti: cum tan-
dem eccleſiaſtico cedente exercitu præmentibuſq; robuſtius Bra-
cianis: ac iā prope uictoribus: hic generoſo & inuicto animo ado-
leſcens tanq; e ſpecula quadam inter fortiſſime dimicandū ultimi
diſcriminis magnitudinē cōſpicatus ueluti horrēdum aliquod ful
men in cōuertiſſimum mutuis inter ſeſe uulneribus digladiantiū
agmen tanta ui: tanto impetu irruit: ut cum in ipſum Bracium in-
ter omnis generis tæla: ac cædes peruicatius fertur: hunc ille inopi-
nato metu perculſus capiti ſuo infeſtius imminentem diſtricto gla
dio haud amplius ſuſtinuerit: ſed confeſtim auerſo equo celerem
uerteret in fugam deiecta ultro ex capite caſſide ne poſſet agnoſci.
Erat em̄ Bracij caſſis ſerico tecta purpureo: & argenteo torque in-
ſignis: quē eminentiores pilæ argenteæ decorabant. Cum ita Frā
ciſcus Sphortia per innumerabilia occurrētium uulnera Bracium
inſequit: effectum eſt deniq;: ut & ille fugiēs ab expedito & auda-
ciſſimo equite Sphortiano Fulignato in occiput lœtale uuluus ex
ciperet: & ita repente ex equo ruens ſuum uniuerſum exercitū ſecū
in ruinam traheret. Ex quo intellectum eſt: quod apud Euripiden
ait Polynices: Securus imperator audaci præſtat. Dum ſibi Braci
us certam uictoriā pollicetur: iuſſis tum ijs peditibus quos præſi-
dio locarat in caſtellis: ne prius hoſtis a tergo adorirentur: q̄ ipſe
iuſſiſſet: tum etiam Nicolao picinino: ne ſe ullo ſui diſcrimine loco
moueret: & iubendi: & uiuendi finem ſortitus eſt. Nam eo uulnere
poſtridie animā efflauit: tertio nonas Iunias: & Aquilā miſerabi-
li excidio liberauit. Nec illud certe ſilentio eſt prætereundū Franci-
ſcum Sphortiā: Bratius ubi primum in caſtra ſemianimus eſt rela
tus: cœpiſſe illum amicis mitiſſimiſq; uerbis ad bene ſperandū co
hortari: ſuoſq; medicos ad eū curandū q̄ diligētiſſime adhibuiſſe:
nihilq; omnino prætermiſiſſe: qd᷑ uel ad optimi uiri: uel ad fideliſ-
ſimi amici officiū pertineret. Demūq; ubi illū extremus defeciſſet
ſpiritus: nō ſecus illachrymaſſe ac ſi pater extitiſſet. Cæterū poſtea
q̄ Frāciſcus poſt tantæ uictoriæ gloriā iuiſſet in urbē Romā ponti-
ficis Martini & uiſendi & ſalutādi gratia: tū ē ab illo paterna qua-

Pugna cōſeritur

Fulignatus

Euripides
Polynices

Nicolaus picininus

dã exceptus dilectione honoratuſq; egregie: tũ etiã hãc laudem re/portauit ut diceret Martinus: Es tu ſane fili noſter chariſſime Frã ciſce Sphortia & ſpecioſus & prudens & robuſtus & fortis ac facũ/dus & de Romana eccleſia bene ꝓmeritus? Abi igit̃ in dei bñdicti one & de nobis tibi in chriſto ieſu oĩa pollicere. At Philippus Ma/ria cũ in dies magis atq; magis incremẽta ꝓbitatis atq; cõſilij uide ret ĩ Frãciſco Sphortia coaleſcere: maxĩo curauit ſtudio: ut eũ oĩno ſuũ efficeret. Itaq; & Martini põtificis opa: & magno ſuo honorifi/coq; ſtipẽdio hũc ad ſe accerſitũ multis maximiſq; in rebus & belli & pacis exercuit. Venit is primũ Mediolanũ: cũ ageret quartũ ac uigeſimũ ætatis annũ: quo ipſo etiã anno diuina q̃dã ꝓuidẽtia na ta eſt Blanca Maria pridie Kalendas apriles. Sua uero tũ pñtia & oratione: tũ etiã prudẽtia atq; morũ grauitate & elegãtia nõ mo/do æquauit: ſed mirũ in modũ ſupauit oẽm de ſeſe apud Philippũ expectationẽ: adeo ut uel ex eo tẽpore cõſiliũ Philippus id inierit: qđ paucis poſt annis abſoluit: unius ſibi Franciſci Sphortiæ & ge neri faciundi per natã infantulã & per adoptionẽ una cũ filia bo/norũ oĩm hæredis ac toti imperij ſucceſſoris cõſtituẽdi. Fuit enim Philippus Maria ſupra omne hoĩm genus: qui ea tẽpeſtate reliq̃s principes longiſſime ſuperarit intelligẽdo & iudicãdo. Quare Frã ciſcũ unũ ſingulis pene diebus ad ſe accerſitũ cũ libenter audiebat de rebus maximis & grauiſſimis: acute multa copioſeq; loquẽtẽ: tũ ipſe quoq; permulta ex eo pcũctabat̃ acriter excogitata & calli de: ad quæ ita ſtrenuus adoleſcẽs alacriter ac prudenter reſponde/bat: ut diuino potius: q̃ humano præditus uideri poſſet ingenio. Interea uero tpis cũ res publica florẽtina ipſius Philippi Mariæ ui ribus grauius præmeret̃: eoq; foret iã res deducta: ut ſuæ libertati metueret plurimũ: mittũt̃ a Florẽtinis ad Venetos legati: q̃ p mul tã in Philippũ expoſtulationẽ eos docerẽt: quãto eẽnt ĩ piculo: qđ q; diutius ſoli tãtã belli molẽ ferre nõ poſſent: & q̃ uniuerſæ Ita/liæ metuẽdus Philippus foret ob ingenij uerſutiã: auiditatẽq; do/minãdi. Nec eẽ credẽdũ eſſe quietẽ Philippũ dein acturũ occupa/ta florẽtina republica. Cõgerebãt ĩ illũ delicta plurima acutius ex cogitata. Supiora tpa memoriter referebãt: qbus Philippi maio/res ab Italia pturbãda nũq̃ deſtitiſſent: Mediolanũ officinã eẽ bel li ĩuidioſo noĩe dictitabãt. Solãq; eã urbẽ ex uniuerſo terraꝝ orbe tũ ob munitiſſimũ loci ſitũ: quẽ tria ingentia flumina Padus: Ad/dua: Ticinus reddũt undiq; tutiſſimũ ab oĩ hoſtiũ impetu: tũ ob frequẽtiã populi: quæ ẽ maxĩa: nulliuſq; rei neq; ad uictũ neq; ad uitæ cultũ indigens: tum etiã ob opificũ multitudinẽ ac uarietatẽ

Philippus Maria

Natalis Blancæ Mariæ

Florentini Veneti

Mediolanum

Padus

Addua

Ticinus

bellis creſcere ac locupletari. Quãobrẽ poſtulabãt: cõtẽdebãt: obſecrabãt: ut auxilio ſibi præſidioq́ eẽnt. At ueneti & ſi nõ obſcure animaduertebant: quo magis augeret̃ Philippi imperiũ: eo rebus ſuis futuꝝ periculoſius: tamẽ ad bellum capeſſendũ nulla prorſus iniuria ab illo prouocati nõ facile adducebant̃: præſertim ꝙ ſocietas etiam intercederet in alteꝝ quinquenniũ ex icto fœdere duratura. Tum unus ex legatis florentinis Rainaldus albitius: uir non minus elatus & audax: ꝙ̃ diſertus: ubi uidiſſet nullis rõnibus Venetũ ſenatũ adduci ad ferẽdũ ſuæ reipublicæ auxiliũ in Philippũ: Vos inquit patres cõſcripti: cum annis ſuperioribus Genuẽſibus auxiliũ ueſtrum implorantibus id illis ferre noluiſtis: fecerunt Philippũ Genuenſes dominũ: qui nõ erat: eadem nos ratione illũ reddemus regem: quo uos prope diem imperatorẽ conſtituatis. Quæ cum dixiſſet: turbato ac minaci uultu: e ſenatu abiens una cum cæteris legatis diutius nihilo cunctatus ex urbe deceſſit floretiã rediturus. Tum Veneti de re nixius cõſultãtes in maximã inter ſeſe uenere diſceptationẽ: cum alij honeſtatem tuerent̃: alij utilitatẽ. Tandẽ uero Fredericus cõtarenus: uir grauiſſimus inter uenetos: ideq́ diſertiſſimus: adductis multis rationibus & exemplis: tum romanis: tum peregrinis: quibus argumentaret̃ non oĩa promiſſa ſeruanda eſſe: ut uel inſidioſa uel iniuſta: & ea præterea quæ honeſta fuerint ſolere mutari cum tempore: atq́ illos oĩs iniuſtos eſſe: q nõ propulſant cum poſſunt iniuriã uel ab ignotis: adderetq́ magnã utilitatis uim rapere ad ſeſe honeſtatis & dignitatẽ & nomen. Ad hæc quantã calamitatẽ uenetæ reipublicæ poſſet afferre uictoria Philippi de florentinis: cum & dominaret̃ genuẽſibus: & ſocietatem haberet cum Martino pontifice maximo: & de Ioanna regina oĩa quiret pro uoluntate decernere. Nec eẽ defuturam Philippo cauſam inferendi belli in Verona atq́ Vincentia pro iure patrio repetẽdis. Huiuſmodi inq̃ rationibus alijſq́ ꝙ̃ plurimis ſenatum perpulit: Fredericus ad ferendũ floretinis auxiliũ: quod petebãt: ubi minus ſe Philippus a bello retraheret. Quam quidẽ rem eo facilius perſuaſit: quod Franciſcus cremagnola: qui non multo antea trãſfugerat a Philippo ad uenetos: eos in magnã ſuſpitionẽ iniecerat: de illius aduerſus ſe uoluntate celeris uictoriæ ſpem afferens. Præterea dux ille prudentiſſimus Frãciſcus Foſcarus: cuius auctoritas erat apud oĩes maxima: uno ſolũ quæ Fredericus diſſeruerat comprobauit: uerũ etiam accuratiſſima oratione oſtendit ultimũ in rempublicam uenetam excidium peruentuꝝ: ubi minus & ꝙ̃ primũ & fortiter aduerſus Philippũ bellum capeſſerint. Con

Rainaldus albitius

Genuenſes

Fredericus cõtarenus

Genuenſes

Martinus põtifex maxi.

Ioanna regia

Verona

Vicentia

Franciſc. Cremagnola

Franciſcus foſcarus

feſtim ergo ex itinere legatis Florētinoꝝ reuocatis: ſocietatē quam
petebant ineunt: ac firmant æquis cōditionibus. Dein miſſis e ue/
ſtigio Mediolanū oratoribus: Philippum monēt: ut ab om̄i in Flo
rentinū populum ui iniuriaqꝫ deſiſteret: Quod ſi ſecus faciat: fore
ut ſponte cauſam ſuā ageret. Quod Venetoꝝ quaſi edictū cū Phi/
lippo inſolentius uideret: primo cœpit ſtomachari: dein ſecum ani
mo uolūtas haud ſolere Venetos ſe iniuſticiæ obnoxios unqꝫ face
re fœdus decēnale iam quinto anno antea percuſſum ac mutua ſo
cietatis iura afferebat. Præterea Florētinos belli aduerſus ſeſe au/
ctores extitiſſe: qui nulla iniuria laceſſiti ultro armis fuerint ſe ad/
orti. Quæ dū citro ultroqꝫ gerunt: clam Veneti parāt omnia: quæ
ad bellum attinēt. Nec Italiæ ſolum: ſed peregrinos quoqꝫ potēta
tus excitant: accinguntqꝫ in Philippum: cum is nulla ratiōe addu/
ci poſſet: ut crederet Venetos tum ob inueteratā ac perpetuā ami/
citiam: tum ob initam nouiſſime ſocietatē quicqꝫ quo ſibi incōmo
darent temptaturos. Sed longe præter eius opinionē cecidit. Inte/
rea eṁ tp̄is Gelphi Brixiani factiōis eius auctoribus Petro Achil
leqꝫ aduocatis: ambobus & fratribus & opulentis: & apud ciues
municipeſqꝫ chariſſimis: audita Venetoꝝ ac Florētinoꝝ ſocietate
deficiūt a Philippo: ad Venetos eis dedita ea urbis p̄te ubi Gebelli
ni minus habebāt uiriū. Nam urbiculæ quas hi potiſſimū inhabi/
tant ſtabant: & uetus quæ uocatur: & noua una cū ſubiecto ſubur
bio atqꝫ arcibus: tam portaꝝ: q̄ ea quæ ualidiſſima eſt in ſummi/
tate urbis ꝓ duce Philippo. Res aūt geſta eſt noctu feria prima: q
dies eſt ſolis: ad ſextūdecimū Kalēdas Apriles: Anno a natali chri
ſtiano ſexto ac uigeſimo ſupra quadringenteſimū & milleſimum.
Equites nulli hoſtium ea nocte in urbem ingreſſi: nec alij prorſus
ulli præter pedites octingētos a Cremagnola ex cōpoſito ſubmiſ/
ſos: & frequentē municipum manū quos hi fratres ex eadē factio/
ne clam collectos muro per inſidias fracto ſecum adduxerāt. Erat
Frāciſcus Sphortia per id temporis Mediolani apud Philippum:
ſed eius milites alij apud montē clarū: alij in proximis municipijs
hibernabant. Qua quidem re eadē nocte audita Brixiam adequi/
tantes in urbiculas mane excepti ſunt. Qui urbem tradiderant Ve
netis: mox eius uias dolijs humo completis trāſuerſis trabibus re/
pagulis & catenis muniebāt: ne quis ſubitus impetus rem peruer/
teret prius: q̄ Cremagnola cū uiribus aduenifſet. Philippus ea re
rumoribus ac nuncijs curriculo audita: Franciſcū in ſubſidiū mit/
tit: qui incredibili uſus pernicitate: feria tertia: qui dies eſt martis:
cū reliquis ſuis copijs ex altera ipſe parte urbiculas eſt ingreſſus:

Mediolanū

Brixiani
Gelphi
Petrus
Achilles ad/
uocati
Gebellini

Quo tempore
Brixiani defe/
cerint a Philip
po duce
Cremagnola

Fran. Sphor.
Mediolanū
Mons clarus

Ex altera uero eodē tempore in urbem Cremagnola cū equitibus quattuor milibus ingentiqꝫ peditatu. Reliqui autē oēs ducales exercitus ī Flāminijs ægebāt: & in Ethruſcis cōtra Florētinos. Cōſpirant præterea una cū Venetis in Philippū Mariā hi oēs: Amideus dux Allobrogū: quos nomine deprauato a ſabbatis montibus Sabbaudiēſes pro ſabbatenſes appellant: & Eluetij: & tres illi Marchiones: Mōtis ferrati: Aeſtenſis: Mantuanus: ad hæc potētiſſimus rex Alphonſus: qui una cū Fliſcis Fregoſis & Adornis rē Genuenſem mari terraqꝫ turbabat. In tot & tam magnis tamqꝫ periculoſis & repentinis rerū difficultatibus: ſolus Franciſcus Sphortia Philippi ducis & ſuſtinebat & tuebat̃ imperiū: qui aſſidue die noctuqꝫ ex urbiculis aduerſus hoſtes in urbem erumpēs: eos cōtinuis prælijs laceſſere: urgere: uexare: cædere: interimere: ac nūqꝫ quietos ſinere: tantāqꝫ in deſperationē agere Cremagnolam: ut mentis fere atqꝫ ſenſus inops quid conſilij caperet eſſet neſcius: quippe qui ſuperioribus temporibus cum pro Philippo militaret: uincere ſemp conſueſceret: nunc ipſe quotidie uinceret̃. Quare quoad a conferenda manu abſtinebat: idqꝫ totum ei negociū erat: ut caſtellis e regione portaꝶ obiectis per catapultas & plumbeas pilulas moleſqꝫ bōbardaꝶ Franciſcus Sphortia a frequēti eruptiōe coerceret̃. At dux Philippus huic magis q̃ Brixiæ metuēs: immiſſa in urbiculas ualida peditum manu: Franciſco iubet: ut ab eo præſidio ad montē clarum ſe recipiat: & in proxima municipia: donec coactis alijs exercitibus ex Ethruria & Flāminia obſidentes præmant̃ obſidione. Paret Franciſcus ac per medias hoſtiū munitiones ubi illuxiſſet: poſt quadrageſimū ex quo uenerat diē: cum ſuis oībus erumpēs uno impetu ſtrenuaqꝫ ui inter occurrētiū tæla ac iactus ex urbe egredit̃. Hunc inſequit̃ maximis uiribus Cremagnola: cuius ille inter equitandū ferociā ſæpe cōuerſus reprimit ac retundit. Sed ubi uentum eſt in campeſtre ſpaciū Mōtis clari: tum facta Phalange alacerrime fert̃ collati ſignis in Cremagnolā: ubi pulcherrimū erat uiſu q̄ & cōſtanter & fortiter pauci Sphortiani cū tanto Venetoꝶ exercitu: & adoleſcēs adhuc Franciſcus cū Franciſco ueterano diu multūqꝫ dimicarēt. Eaqꝫ de utroqꝫ & duce & exercitu opinio apud oēs cōſtitit niſi nox pugnā ſuo interuētu diremiſſet: nō minorē de Cremagnola uictoriā fuiſſe Franciſcū Sphortiā eo die cōſecutuꝫ: q̃ eidē antea de Bracio contigiſſet. Cæteꝶ hic in Montē clarū ſe recepit: & ille in urbē Brixiā ad urbiculas oppugnādas. Quo magis ipſe mecū magiſqꝫ conſidero admirandā illā ac prope diuinā Philippi Mariæ ingenij acrimoniam: eo magis illum mihi uideor cæteris mortalibus

Flāminij
Ethruſci
Amideus dux
Sabbati mōt̃.
Sabbaudiēſes
Eluetij
Marchio montis ferrati
Marchio æſtē.
Marchio mantuanus
Alphōſus rex
Fliſci
Fregoſi
Adorni
Mons clarus

præſtitiſſe & cōſilio & prudētia. Nō præſentia em̄ modo ſūma in/duſtria diligētiaq; gerebat: ſed futuris q̄buſq; caſibus ita grauiter ſa pīēterq; ꝓuidebat: ut nihil unq̄ ei accidere poſſet inopinato. Vide bat ſibi eſſe bellū cū duabus potētiſſimis & locupletiſſimis rebus publicis: quibus ſe pecuniaꝝ magnitudine: quæ belli ſunt nerui lō ge inferiorē intelligebat. Quæ em̄ aut principis aut regis cuiuſq; ui res adeo firmæ ſint: q̄s Venetoꝝ Florētinoꝝq; pecuniæ nō frangāt ac peſſundēt? Itaq; nullū ſibi præſidiū firmi⁹ ducebat: & certi⁹ uni⁹ Franciſci Sphortiæ fide: integritate: prudētia: animi magnitudine. Accedebat ad rē q̄d ex Mathematicis uatibuſq; didicerat: eūdē Frā ciſcū Sphortiā primū adhuc fore principē in Italia: & q ſolus affli/ctas Philippi res ac pene ꝑditas uitali ueluti afficeret ſenſu: & ī læ/tiorē fortunā erigeret atq; ſtabiliret. Quibus cogitatibus factū eſt ut uitæ Frāciſci Sphortiæ Philippus mallet: q̄ Brixiæ recuperādæ cōſulere. Nā (q̄d ſæpe dicere poſtea Philippus cōſueuit) niſi Frāci ſci Sphortiæ uita charior ſibi q̄ Brixia extitiſſet: nunq̄ Brixiā ami ſiſſet. Sed ut ad rē q̄ de cœpim⁹ reuertamur: cū dies ac noctes mu/rū nouæ urbiculæ & bōbardaꝝ & uarioꝝ tormētoꝝ molibus Cre magnola concuteret: nec intima Philippi præſidia minore aut ſtre nuitate aut induſtria ad repugnandū uterent̄: aduenere tandem ex Ethruria & Fāminia ducales exercit⁹: q una cū ipſo Frāciſco ꝓpe Brixiā cōſederūt ad duo milia paſſuū hoſtis incluſos ꝓuocātes in pugnā. Aberat ꝑ id tp̄is Cremagnola: q ſibi metuēs ab aduenien/tib⁹ copiis: ſimulato lateꝝ dolore ꝓrexerat ad balneas Patauinas. Qui uero ꝓ imperatore intus erat: Ioānes Frāciſcus princeps Mā/tuan⁹ pugnādi iis copiā nullā faciēs urbiculæ expugnatiōe erat in tētus. Hic ſi uni Frāciſco Sphortiæ fuiſſet obtēꝑatū: & Brixia eſſet minimo labore recuꝑata: & de hoſtibus pulcherrīa ſūpta uictoria. Cōſulebat em̄ ut oī cūctatiōe ſublata ꝑ urbiculas ī urbē ingreſſi Ve netū hoſtē adorirent̄ prius q̄ & a Venetis maiores cogerent̄ uires & a Florētinis auxiliares copiæ mitterent̄. Id cōſilii ſolus Nicolaus Picininus & ꝓbabat & laudabat. Nā Angelus ꝑgulan⁹: & Cæſar Brixianus: & Nicolaus Guerrerius: & cū his Cicchus Patauinus: cæteriq; duces Frāciſci gl̄iæ inuidētes: ſecus q̄ ſentirēt oīa gerebāt. Quibus diſſenſiōibus factū eſt: ut & Cremagnola in meliorē addu ctus ſpē reuerterit ex balneis ad exercitū: & Veneti maioris quoti/die copias cōpararint: & Florētini in auxiliū miſerint Venetoꝝ ex/ercitatiſſimū quē habebāt & prudētiſſimū imꝑatorē Nicolaū tho/lentinatē cū equitū quattuor milibus & duobus milibus peditū. Nā ipſi oī belli moleſtia liberati: iā nihil ſibi neq; in Ethruria nec in

Mathematici uates

Balneæ pata/uinæ

Ioānes Franciſcus Marchio

Nicolaus pici/ninus

Angelus per/gulanus

Cæſar brixia.

Nicolauſ guer rerius

Cicchus pata.

Nicola⁹ tholē.

Ethruria

Flāminiȷ̃
Brixia

Flāminiȷ̃s metuēdū eſſe intelligebant. Is Nicolaus Tholētinas ubi
primū Brixiā uenit: cognita ducaliū ducū diſſenſione: maturandū
eſſe arbitratus: ne ſi illi fortaſſe reſipiſcerent: difficilior foret bellan
di prouincia: ingentē foſſam deduci iubet in lōgitudinē ad paſſuū
quinq; milia: qua tranſitus prohiberet̃ hoſtibus ad ullum om̄ino
aut auxilium ferendū obſeſſis: aut minime cuiuſq; opis adminicu-
lum. Erat aūt ea foſſa & aggere & uallo & caſtellis nonnullis atq;
frequentibus munita turribus: ac pluteis acta in latitudinē paſſus

Exercituum numerus
Foſſa qualis

duodecim: & tantūdem fere in altitudinem. Venetoꝝ Florentino-
rūq; exercitus complebant̃ hominibus ſupra triginta milia: Phi-
lippi autem ducis ad tria ac uiginti millia. Equitatus utriſq; pene
par. Sed hoſtiū peditatus multo ſuperior. Cū hæc a Venetis ſua-
ſu Nicolai tholentinatis gerunt̃: uoluit ſæpenumero Franciſcus ea
molientis adoriri. Non modo habuit neminem præter unū Nico-
laum Picininū: qui cum eo ſentiret: ſed omnes potius aduerſantis
ſeq; apud Philippū inſimulātis: q̄d clam Venetis faueret. Quas
obtrectatoꝝ inuidentiūq; calumnias: q̄uis nō obſcure Franciſcus
reſciſceret: nunq̄ tamē induci potuit: ut illorum mallet ſimilis eſſe
q̄ ſui: cum tandem poſt urbicularū muros continuis tormentorū

Antonius landrianus
Arcis Brixiane deditio

ictibus terræ æquatos. Antonius landrianus: ac cæteri fortiſſimi
uiri: qui arci præerāt: rei frumētariæ cōmeatuſq; defectu honeſtas
pacti in ſumma neceſſitate cōditiones arcem hoſti dederūt poſt
menſem & annum unū: ex quo die Petrus Achilleſq; aduocati ur-
bē Venetis prodidiſſent. Reddiderat ſæpe iā Franciſcus Sphortia
Philippum ducem & litteris & nunciȷ̃s certiorē ſe plurimū uereri:
ne quid aduerſi eius exercitus caperent: idq; ob ſolam ductoꝝ di-
ſcordiā: itaq; eum monuerat aliquem uniuerſis præficeret copiȷ̃s:
cuius ſaltem auctoritati audiāt cæteri: ſe em̄ ſemper paratum fore:
qui om̄i in re pareat iuſſis eius. Legit̃ a Philippo totius imperator

Carolus malateſta
Fran. Sphor.
Guido torellus
Machalaū
Compilianū
Fontanella
Nardinus

exercitus: Carolus malateſta piſaurenſis: quem monet ut copiaꝝ
ſuarū duces audiat quidem om̄is: duorum aūt ſolum conſilia exe-
quat̃: Franciſci Sphortiæ: Guidoniſq; torelli. Id ſi factum eſſet cō-
flictus ille qui uocat̃ ad Machalaū: nunq̄ profecto accidiſſet. Erāt
ducales uires ad Compilianū: Venetæ uero ad Fontanellā. Quin-
to idus octobres: qui dies erat ſolis: & idem dicatus omnipotenti
domino: iubet Carolus: nemo ea luce bellandi gratia equum aſcē-
dat: ſed diuinæ uenerationi quiſq; ſtudeat. Hoſtes illius inſcitiæ nō
ignari: peditem inſtruunt: qui petitis ducalibus caſtris Nardinum
peditem Sphortianū ad ſingulare certamē prouocet: Ille ut milita-
ris mos eſt: non detrectat pugnā. Itur in duellum: ſolus Franciſcus

Sphortia ſpectat armatus. Idq; ut cæteri faciant monet. Et imperator obaudit: & cæteri negligunt. Inter duelli ſpectaculum celeri agmine acieq; uniuerſa ad pugnādum inſtructa: Cremagnola ſuper uenit ea uia: qua Machalaum itur: Angelus pergulanus: & Nicolaus idem peruſinus: cui ex breuitate corporis Picinino cognomē tum erat: dum illac per ocium obequitātes: inopinato in hoſtilem exercitum incidunt: intellecta periculi magnitudine quo reliqui & duces & cōmilitones ſe parent ad pugnam: ita ut erat leui armatura: manum conferunt. Tumultuarij milites concurrūt undiq; pro ſeſe: quiſq; nullum uitæ periculum detractantes. Verum quid & pauci & inermes: & inter paluſtris difficultates quæāt tantā uim: tantum impetum ſuſtinere aduerſus callentiſſimum imperatorem & uiginti milia equitum: tantūq; peditatum? Equitatus hoſtilis uiam omnē occuparat. At pedites ad utrāq; uiæ illius partem ex paluſtribus lōgis lanceis: catapultis ac iaculis ducalis milites atq; equos paſſim tranſfodiebant. Quid multis? Vix dici queat: quanta cæcitas oculos: quantus error mentes ducalium & militum & ducum in ea uia ad Machalaum interceperit: adeo ut ex cæcitate erroreq; pugnandi Machalaum accepiſſe nomen uideatur. Omnes enim ſubito perinde atq; excordes: & amentes in fugam uerſi nihil præter cæcas corporis partes hoſtibus obiecere: Solus Franciſcus Sphortia tanquam irritatus draco ex eo duelli ſpectaculo prouolans ad clamorem dum hac illac fulmineum coruſcat enſem: alijs uulneratis: alijs interemptis: tum Angelum pergulanū ex hoſtium trahētium manibus captum liberat: tum etiam tamdiu irruentiū molem ſuo maximo cū uitæ diſcrimine ſuſtinet: ut & cæteri ductores minore cum dedecore ſeruarentur: & ipſe ſua cum ſumma laude ita dimicans referret pedem: ut receptui ceciniſſe: non euaſiſſe iure foret iudicādus. Cæterum Philippus ea ingenti clade perculſus: accōmodato conſilio tempori per Bergomi deditionem cum hoſtibus bellū ſoluit anno ſecundo poſt libere potitos Brixia Venetos. Quo quidem tempore quoniam ſolus Franciſcus Sphortia & animo uideretur inuictus & corpore: mittitur a Philippo in auxilium Genuenſium: quos ut modo memineramus: & Alphonſus mari: & exules terra: quietos eſſe non ſinerent. Superato aūt Appennino inter loca confraga & prærupta: ij quos ſibi amiciſſimos dux Philippus exiſtimabat: uſi ligurum ſcilicet fide & conſtantia circumfunduntur undiq; cum tanta catapultarū ui: & omni miſſilium genere ut nō ſecus atq; alpina grandine omia tælis paſſim ſternerent. Dura profecto & horrenda uniuerſis militibus uiſa eſt ea tam repenti-

Pugna Machalaū Angelus Nicolaus picininus

Conflictus Machalaū nomen eſt græcū compoſitū ex mache: qđ pugnā ſignificat: & alaos cæcū & erranté

Angelus pergulanus

Bergomū

Genuenſes Alphōſus rex Appēninus Ligures

na pugnādi facies: præſertim cū non pugnādi modo: ſed ne ſtandi
quidē ob locorum malignitatē ulla facultas eſſet. Itaqꝫ ſibi quiſqꝫ
Gerardus gratianus diffidere ac iam dedēdi ſui habere rationē. Quod cū Gerardus gra
tianus ipſius Franciſci ꝓpinquus uirqꝫ fortiſſimus equo intra cau
tes lapſo feciſſet: ſeqꝫ uni⁹ accolæ fide crediſſet: ſtatim ab illo ubi
caſſidē poſuiſſet: ſcorpionis cornu percuſſus ī caput interijt. Quod
liguris facinus corā Franciſcus intuitus: & illi continuo reciſo enſe
ceruice uitā abſtulit: & reliquos ſuos per uaſtam urgentiū cædē ho
Ronchum ſtium ad caſtellū Ronchum egit incolumes. Quo in loco a fœmina
Iliana ſpinula nobiliſſima Iliana Spinula: cuius erat caſtellū & perbenigne exce
ptus eſt & ꝙ honorifice. Inde aūt Genuēſium rei ea ſtrenuitate for
Alphōſus rex titudineqꝫ proſpexit: ut omēs Alphonſi regis exulūqꝫ conatus fru
ſtra ſuſcepti fuerint. Et ne ab Iliana ſuperatus animi gratitudine ui
derem: tum eius filiā nobili uiro nō parua cum dote uxorē tradidit:
tum ipſam & habuit ſemper in honore & continuis beneficijs affe
cit. At ne prætereundum quidē reor qualē ſe præſtitit in Mōtis fer
Theodorus rati Marchionē Theodoꝝ Palæologū: quē cum intra paucos dies
quoniā nulla unqꝫ non modo affectus iniuria: ſed multis ſæpe or
natus beneficijs: ſecunda uſus Venetoꝝ fortuna bellū ultro Philip
po intulerat: patrito auitoqꝫ omi dominatu eieciſſet: ſolus dein au
ctor fuit: ut in poſſeſſionē amiſſi modo principatus per Philippum
reuocaret. Confugerat em̄ Theodoruſ ad Venetos: quoꝝ præſidio
ubi intellexit ſe nihil omnino effectuꝝ: uideretqꝫ Philippū ducem
eſſe iure indignatū aduerſus ſeſe: Franciſco Sphortia & deprecato
re & amico omia eſt ex ſentētia ſua apud munificentiſſimū illū prin
cipē conſecutus. Num uero laudatiſſimū illud Franciſci facinus
Mons caluus ſilentio inuolui patiamur? Quo tempore Montē caluum ui cœpe
Diuus Frāci. rat: uirgo præſtanti forma honeſtoqꝫ nata genere confugerat una
cum alijs multis (ut fit) in diui Franciſci templum. Hāc miles quiſ
Maria Virgo piam Sphortianus eodē in templo ui raptā: ac Mariæ uirginis ſub
latis fletibus atqꝫ hululatibus auxilium implorantē: in ipſius Ma
riæ uirginis ſacello compreſſit. Quod impietatis flagitium cum pri
mū Franciſcus didiciſſet: tum illum iuſſit obtruncari inquiēs: neqꝫ
amorē odio: neqꝫ religionē immundicia pollui debere: tum puellā
ſoluta ex pecunijs ſuis dote uiro tradidit: cui antea fuerat deſpon
ſata. His autē rebus non ſapiēter minus geſtis ꝙ fortiter atqꝫ fortu
nate: Franciſco Sphortia ſtipendio ducali iam functus accerſitur a
Paulus guinigius Paulo Guinigio tyranno Lucēſi: magnis præmijs in auxiliū cōtra
obſidionē Florētinoꝝ: qua ad deditionē uſqꝫ præmebat: Admiſſa
Florentini cōditione: eo cum expeditis uiribus firmiſſimiſqꝫ profectus primo

aduentu hostē uertit in fugā: Paulūq͂ & Lucā atq͂ oēm Lucēſem
agrum omi liberat & detrimēto & metu: cū interea tpis Paulus ty/
rannus: ut erat mercādi q̄ regnandi doctior: quo ſe omi ſollicitudi
ne metuq͂ liberaret: clam agit cum Florētinis de Lucæ deditiōe: pa
ctus ingentē auri uim: & ciuitatis Florētinæ donationē. Quod ubi
apud Lucēſes increbruiſſet: illi facto confeſtim impetu tyrannū ca/
ptiuum faciunt aguntq͂ ad Franciſcum una cum eius liberis ac ro/
gant: ut eo interempto ipſe urbis illius capiat dominatū. At Franci
ſcus & ſi intelligebat: & quid Paulus mereretur: & quid ſibi liceret:
tamē ne qua in famæ labecula ſuā innocētiā pollueret: detrectato il
lius illuſtris reipublicæ munere quod ultro a ciuibus cunctis offe/
rebatˀ: urbē liberā dimittit: Paulum uero cum liberis omi offenſio/
ne illæſum mittit ad Philippum Mariā: cui norat illum eſſe chariſſi
mū. Dein pacata re Lucenſi: in Galliā Ciſalpinā ex Ethruria reuer/
titˀ. Agebat apud Mirandulā Franciſcus eo cōſilio: ut inde in Ap
puliā proficiſcereˀ: cum Florētini rurſus maximo comparato exer/
citu Lucā obſidione præmunt: belli duce Guidone Antonio comi/
te urbinati: eamq͂ quotidie tormētis & omi uincēdi arte conatuq͂
oppugnāt. Philippus Maria coactus ea neceſſitate auxilium ferre
amicæ urbi: miſſo Nicolao Picinino cum maximis copijs Florenti
nos ſuperat pugna cū ipſoꝝ ingenti clade. Itaq͂ rurſus turbata pa/
ce Veneti maiore q̄ antea apparatu bellū aduerſus Philippū mo/
uēt: & ipſe Philippus rurſus maiore q̄ nuper & ſtipēdio & ſpe acci/
to Frāciſco Sphortia accingitˀ: nō modo ad repugnādū uiribus Ve
netoꝝ atq͂ ſocioꝝ: uerūetiam ad oppugnandū. Venerat Frāciſcus
Cremagnola cū magno equitū ac peditū numero: ut Suncinū ꝓdi
tione reciperet. Qđ Frāciſcus Sphortia q in agro hibernabat Cre/
monēſi: cū ꝑ exploratores accepiſſet: obuiā ꝓfectus pugnā cōſerit
eūq͂ turpiſſimā uertit in fugā: captis equitibus quingētis ac mille:
peditibus uero ſupra quingentos. Id autē geſtū eſt ad ſextūdecimū
Kalēdas Iunias. Neq͂ dein mltos poſt dies maiore etiā clade Ve
neti eiuſdē Frāciſci Sphortiæ ſingulari prudētia incredibiliq͂ uirtu
te ꝑculſi ſunt. Claſſis em̄ Veneta præfecto Nicolao Taruiſiano Pa
dū iam ſuparat ſupra Cremonā uſq͂. Ea cōſtabat galeonibus ma/
ximis ſeptē ac triginta: triremibus aūt ac biremibꝰ alijſq͂ nauigijs
circiter cētū. Galeones uero aliq̄nto ſūt q̄ triremes breuiores. Sed
cū latiores: tū etiā multo ſublimiores: quippe q ſurgāt in tabulata
duo: & ſemis pupibꝰ & proris altius ſublatis atq͂ munitis turribꝰ
agunˀ: aut ut triremes uelis ac remis ferūtq͂ ſuꝑ caruchos latioris
pluteos: ex qbꝰ ſingulꝭ q̄ttuor & ſex armati uiri iacul ac ferreis ſudi/

Luca
Lucenſes
Gallia ciſalpi.
Ethruria
Mirandula
Appulia
Florentini
Luca
Guido anto/nius urbinas
Philippus Ma/ria
Nicolaus picī/ninus
Veneti
Frāciſcus cre/magnola
Suncinum
Nicolaus tar/uiſianus
Padus
Cremona
Galeones cu/iuſmodi ſint

bũs & catapultis & ſaxis atq; omni teloꝝ iactu acerrime prælient̃. Contra uero ducalis claſſis deuehitur galeonibus: & aliorũ nauigiorũ genere circiter quinquaginta: cuius præfectus erat Pacinus

Pacinus Euſtachius

Euſtachius Ticinenſis. Is cum primũ aduentaſſet in conſpectũ claſſis hoſtilis: ut erat uir animo minime demiſſo: & naturæ fluminis peritiſſimus: ueritus q̃ imbribus paululum excreuerat: fore: ut decreſceret: ubi pugna protraheret: & ita deteriore ſe futurũ conditione in hoſtilem claſſem impetũ facit: pugna utrinq; ui magna alacriterq; conſerit̃. Cadunt utrinq; multi cruoreq; madẽt om̃ia: cũ tandem noctis interuentu ab utriſq; pugna deſiſtit̃: amiſſis tamẽ e ducali claſſe galeonibus quinq;: quoniam a claſſe reliqua ſeparati ab hoſtiũ multitudine circumuenti interceptiq; ſunt. Quo factum eſt ut in ducali claſſe pauliſper trepidaretur. Id Franciſcus ut animaduertit: lectis e militibus ſuis: quos ad nauale prælium maxime ſenſiſſet idoneos: ultro ipſe claſſem inſcendit: duobus prius ornatis: qui ex eorum equitum ordine: quos Callippos nominant: ueluti ab ſe tranſfugæ peterẽt Cremagnolam: qui ad tria milia paſſuum inde eũ uniuerſo diſtaret exercitu: quo tempeſtiue ſi uſui foret: Venetæ claſſi auxilium ferret. Hi ergo Calippi duo cum ueniſſent ad Cremagnolam mane: multa ut erant edocti antea queſti de Franciſci Sphortia ſubdunt interloquendũ ducales copias om̃is inſtructa acie eſſe iam motas ad eum adoriendum. Quibus auditis dum ſuos Cremagnola parat ad pugnam: claſſis ducalis cum primũ illuxiſſet: unius Franciſci Sphortiæ cohortatione Venetam claſſem inuadit magnis clamoribus magnoq; & animoꝝ & corporũ robore. Franciſcus aũt ipſe cum militibus ſuis conuerſo galeone: quem inſcenderat in eum quo præfectus Venetus uehebat̃: galeonẽ tanto animi ardore: tanta ui: tantis oppugnant uiribus: ut Nicolaus

Nicolaus taruiſianus fugit

Taruiſianus nequiuerit diutius impetum ſuſtinere: quin ex prætorio galeone in ſubiectum myoparonẽ demiſſus: deſerta claſſe fuga ſaluti ſuæ conſuleret.

Veneti

Per magnam ea pugna cladem Veneti accepere: quippe qui galeones nouẽ ac uiginti amiſerint: & reliquam fere claſſem uniuerſam multis hominum milibus opibuſq; refertam.

Fran. cremagnola

Fuitq; ea res uel in primis cauſa: ut Franciſcus Cremagnola apud Venetos in eam perfidiæ ſuſpitionem uenerit: qua proximo anno poſtea Venetijs eſt publice obtruncatus. Hæc enim pugna profligata eſt in Pado non procul a Cremona: anno a natali chriſtiano primo ac trigeſimo: ſupra annũ quadringẽteſimũ ad milleſimũ: ſecũda feria nono Kalẽdas Iulias.

Natalis Blancæ Mariæ

Dein poſtero anno publicæ ac magna cũ celebritate atq; læticia Blanca Maria nata iam annos ſeptẽ

deſpõſata eſt Franciſco Sphortiæ: id quod anno ſuperiore Philippus pater promiſerat: quo tẽpore hunc in uicecomitũ familiã una cum ſuis omnibus filijs poſteriſq; receperat atq; adoptarat. At ubi rurſus ob claſſem amiſſam Veneti fœdus percuſſere cum duce Philippo: qui etiam ipſe tum ob Nicolaum picininum apud Labinæ pontem ad debilitatem uſq; catapulta uulneratum ad ceruicis neruum ſub occiput: tum quia maiora quædã: ut erat diuino quodam & ingeuio & ſapientia princeps: animo moliretur: non inuitus bellum ſoluit. Franciſcus Sphortia ex ſoceri ſentẽtia abiens ex hac ciſalpina gallia in appuliam aduerſus Alphonſum regem profecturus: recepit inter eundum in ultroneam deditionem picentes: qui ob duriorẽ prouinciæ adminiſtrationem Ioannis uirelleſci ricinatenſis epiſcopi apoſtoliciq; legati defecerant ab Eugenio quarto: qui Martino nuper uita functo in pontificatũ ſucceſſerat. Quã quidem rem Eugenius: ut erat iuſticia & innocentia ſingulari: non modo moleſte nõ tulit: ſed hunc potius in proximum annum & piceni in quartam uſq; progeniem marchionem eſſe iuſſit: & totius romanæ eccleſiæ uexilliferũ: donec uiueret: ſponte cõſtituit. Quid enim bella ea cõmemorem quæ dein tam multa ſocero etiam Philippo aſſentiente & pro Venetis: & pro Florẽtinis: & pro Romana eccleſia cum ſuo maximo nominis ſplendore confecit? Haud ſatis ſcio: utri magis accuſandi ſint: prĩcipes ne qui ſeſe nimis quãdoq; ijs facilis ad credendum prebent quos habent familiaris: an principum familiares qui aliquo ſuo uel commodo uel affectu alia q̃ ſentiant illis perſuadent. Erant Frãciſcus Sphortia Nicolauſq; picininus ut præſtãtiſſimi duo ac primarij in uniuerſa Italia imperatores: ita mirifica inter ſeſe beniuolentia & ſuauiſſima cõiuncti cõſuetudine: adeo ut non conſilia modo cõmunia haberent: ſed mutuis ſe pecunijs adiuuarent Et ne id mirandũ quidẽ: nam ab uſq; Sportia patre Franciſcus norat amicum extitiſſe Nicolaum: quippe qui & in Michaelem Attendulum: quo primum tempore in carcerem Neapoli coniectus eſſet Sphortia: ſe beneficum præſtitiſſet: & captus poſtea: cum pro Bracio bellum gereret: perhumaniter a patre foret liberaliterq; tractatus. Sed duo potiſſimũ fuerunt ſcribæ diſcordiarum omniũ auctores: quæ poſtea inter Nicolaũ Frãciſcũq; ortæ ſunt: Antonius Piſaurenſis: & Immolenſis Iacobus: qui cum nullis poſſent pecunijs ſatis ingurgitari: niſi quicquid Nicolaus acquireret: uel ſtipendio: uel præda diriperẽt: illumq; nõſſent uirum magis bonum: q̃ callidum: at Frãciſcũ Sphortiam omni in re ſtrenuum ac prudentem: ueritine aſſidua talium amicorũ

Nicolaus picininus
Labina
Gallia ciſalpi.
Appulia
Alphõſus rex
Picentes
Ioannes uirelleſcus
Eugenius põ.
Martinus põ.
Veneti
Florentini
Romana eccleſia
Frã. ſphortia
Nicolaus picininus
Sphortia
Michael attendulus
Neapolis
Bracius
Antonius piſaurenſis
Iacobus immolenſis

cõſuetudine inſidiæ fraudeſq; ſuæ aliquãdo ꝑdirent in lucẽ: nũq̃ deſtiterunt perditiſſimi nebulones: donec per uarias calũnias atq; maledicta hominẽ ſimplicẽ & ad credendũ facilem ab optimo amiciſſimoq; uiro abalienarunt. Quibus quidem duorum ſcribarum inſidŋs cũ maxima bella inter duos clariſſimos imꝑatores ſecuta ſunt: tũ ad Philippũ eximium illũ atq; diuinũ principẽ maxima incõmoda calamitateſq; deuenere. Sed hæc ego qui utriuſq; memoriam colam (ut par eſt) ſanctiſſime: ne uidear mortuos in alterius uitæ tranquillitatẽ per cõmemorationẽ diſcordiarum tanq̃ irritare: de induſtria prætereunda cenſui. Quare minime explicabo uel quæ in Picẽtibus: & Vmbris: Ethruſciſq; Frãciſco Nicolaus incõmoda ſæpe intulerit nulla ſua cũ laude: dum ſe modo eccleſiaſticis: modo Alphonſi copŋs coniungit: uel quotiens ab eo fuſus fugatuſq; fuerit: cum ad Bargã quã obſidebat in agro Lucenſi: tum ad Tenere prope Veronam: ab qua ipſa paucis poſt diebus: quã ꝑditione cœperat noctu: cum ingenti detrimẽto expulſus eſt. Nam ad montem laurum non longe ab Iſauro flumine: quanto cum uulnere eundem Nicolaum maxima pugna ſuperatum uictũq; oppreſſerit nouerunt omnes. Quod certe inuitum Franciſcum Sphortiã feciſſe illud eſt perſpicuum argumentum: q; poſtridie illius diei cũ didiciſſet ꝑ magna eum præmi inopia: amiſſis & ueſtimẽtis & mulis & impedimentis & pecunŋs: & reliquis rebus omnibus una cũ caſtris: adhibita curriculo diligentia: quicquid in exercitu eſt repertum: id omne miſit ad eum dono cum aureis inſuper mille. Ex quo poteſt liquido perſpici: q̃ illi fuerint improbi atq; nefarŋ: qui Nicolaũ Picininum ab amico tam miti: tã clæmenti: tam munifico diremerũt. Quanta præterea humanitate eſt uſus: cum eodem fere anno Franciſcum picininum in Picentibus prope mõtem ulmum cũ uniuerſo patris exercitu uæhemẽtiſſimo prælio profligatũ cœpit? Nam cum acerbiſſimo eo nuncio tantam Nicolaus in iram doloremq; exarſiſſet: ut intra paucos dies uita deſereretur: Franciſcus eius obitum cum primum accepiſſet: tanto mœrore affectus eſt: ut poſt amiſſum patrem nihil unq̃ doluerit magis. Quod autem munus præſtare pietatis potuit: tũ Nicolai picinini memoriã atq; uirtutem ſummis extulit laudibus: tum Frãciſcum eius filium: quẽ in arce Firmana cuſtodiri iuſſerat: donatũ pulcherrime miſſum fecit. Quis igiť uſq; fuerit ita ab omni hominis natura alienus: qui minus optarit tanta humanitate & lenitate uirum (ſi fas eſſet) immortalem fieri? At illud certe eſt incredibili quadam admiratione proſequendum: quod cum excellentiſſima: ac fere diuina Franciſci

Picentes
Vmbri
Ethruſci
Alphonſus
Barga
Tenis
Verona
Mons laurus
Iſaurus
Franciſcus picininus
Mons ulmus
Picentes
Nicolaus picininus moriť

Sportiæ uirtus uſq; adeo ſupra humanū excreuiſſet ingeniū: ut Al phonſo regi: & ipſi quoq; Eugenio pōtifici maximo formidabilis facta iā eſſet ingētes atq; primariæ uires Italiæ in eū cōcitarentur. Nā & Alphonſus quas habuit oīs collegit in eū copias: & Eugenius ꝓ auctoritate illa apoſtolica: quæ apud uniuerſam chriſtianā religionē uenerabilis habet̃ & ſacroſancta: nō modo reliquos Italiæ principatus ꝓpe cūctos in eūdē hūc cōmouit: ſed ipſum quoq; Philippū Mariā ſocerū: ut aduerſus dilectiſſimū generum mitteret maximos illos ſuos inuictoſq; exercitus: ueluti coegit. Etem̃ Veneti atq; Florētini: qui huic uni ſeſe auxilio potiſſimū debebāt ob maxima bñficia: plurimaq; accepta: tū cenſure eccleſiaſticæ metu: tū periculi magnitudine id facere ſunt deterriti. Quare cū non modo oppida nōnulla: atq; urbes & in Picētibus & in Vmbris maximi anathematis formidine: ut appellant a Frācīſco Sphortia defeciſſent: uerūetiā neceſſarij ipſi & ſanguine cōiūctiſſimi deſciuiſſent: unus dūtaxat Fredericus comes Vrbinas inuētus eſt: qui ꝑ id tꝑis ætate adhuc adoleſcēs: ſed morū grauitate admodū ſenex: ac mirifica ꝓbitate illuſtris a fidei ſanctitate nō recederet. Erant hoſtiles copiæ ſupra uiginti hoīm milia: Sphortianus aūt exercitus omnis cōſtabat militibus ad ſummū ſex milibus. Cūq; reliqua loca omnia Franciſco Sphortiæ ſuſpecta eſſent & inſidiarū plena: neq; ab hoſtilis pugnādi facultas offerret̃ ulla: ſed eo tenderet hoſtibus omnis callitas & induſtria: ut hic intercluderetur cōmeatu: ſolus inquā is Fredericus inuētus eſt: cuius incorrupta fide & beniuolētiſſimi animi cōſtātia nobiliſſimus ille princeps in tantus rerū oīm fluctibus ſibi tutius nihil duxerit: itaq; in tāta hoīm perfidia leuitateq; ſuorū ſe recepit tāꝗ in oportunā aliquā ſtationē in agrū urbinatē. Quo cū hoſtiles etiā copiæ eſſent cōtinuo ſubſecutæ: neq; ſæpius ad pugnā prouocatæ in æquū campum deſcēdere unꝗ auderent: ſed more Fabij illius dictatoris ſe locorum difficultatibus uſq; tutarent̃: rem frumentariā cōmeatūq; prohibētes: nunꝗ deſtitit Fredericus ꝑ maxima ſuorū ſubditorum omnium: ſuaq; incommoda atq; detrimenta leuare omnē Sphortianā difficultatē: & id quidē cū extremo ditionis ſuæ diſcrimine. At malebat egregius adoleſcens (ut erat animo inclyto) & dominatū oēm & uitā etiam ipſam: id quod palam aſſidue dictitabat amittere: ꝗ pati ut de fide cōſtātiaq; ſua quicꝗ deſiderādū uideret̃. Qua quidē pſeuerātia factū eſt: ut & reliqui hoſtes fruſtrati opiniōe ſua: ſpem potiundæ uictoriæ omnē amitterēt: & magnanimus dux ille Philippus Maria in maiorē adductus admirationē de inſuperabili gene-

Alphōſus rex
Eugenius pōtifex
Philippuſ Maria dux
Veneti
Florentini
Anathema
Fredericus urbinas
Qu. fabius dictator

ri probitate & ſapiētia: nullum ſibi præſidium regni ſui certius fi miuſq; uideret: q̃ ſi unum Franciſcum Sphortiam ad ſe tutãdun q̃ primum accerſeret. Id autem eo erit facilius aſſecutus: quod ec dē ipſo Vrbinati Frederico tanq̃ deprecatore apud generū ipſum quem alienatū ab ſe exiſtimabat: eſt uſus. Decreuerat em̃ is & iu re quidem fortaſſis & de Eugenio & de Alphonſo: ab quibus neq; diuino neq; humano iure foret armis per omnē contumeliā acer rime appetitus: debitam capere ultionem. Tanti autē fecit unius Frederici ſtudium: pietatemq; erga ſe: ut cum facile iam poſſet uim omnem hoſtiū retundere atq; opprimere (Nam auxiliares copiæ a Florētinis & a Venetis iam aduenerant) id certe facere noluerit: tum magni eſſe ducens animi obliuiſci iniuriarū: tum etiam grati Frederico ipſi gratificari plurimum: quem in ſe adeo beneficū fo ret expertus. Quamobrem & cum hoſtibus cōtinuo bellum ſol uit: & ſe cum primum per honeſtatem poſſet: iturum ad ſocerum cum omnibus ſuis uiribus eſt pollicitus. Ipſum uero Fredericum ex eo tēpore non ſecus ac ſi eſſet filius dilexit ſemper: & quod ho norificum præſtare maximeq; utile munus potuit: eundem præfe cit belli ducem uniuerſis ſuis exercitibus. Qua quidem dignitate ita ille eſt uſus: ut ſimul cum ætatis ꝓgreſſu charior quotidie ſapi entiſſimo & grauiſſimo principi atq; iucūdior redderet̃. Sed iam cæteris maximis facinoribus ſplendidiſſimiſq; omiſſis: quæ innu merabilia pene ſunt: ad propria paucis ueniamus Vt ſunt res hu manæ oēs fluxæ ac breues: egregius ille princeps Philippus Ma ria Anglus: qui uno ſapientiſſimorū omniū hominū iudicio potu it cum omni antiquitate in omni gloriæ genere de nominis immor talitate contendere: inopinato migrarat ex hac uita: cū Franciſcus Sphortia eiuſmodi caſus omnis ignarus: ut erat animo in ſocerū & beniuolo & pio: reuertitur in hanc galliam ciſalpinam cū uxo re: ac liberis: ualidiſſimoq; exercitu: quo illi auxilium ferret aduer ſus Venetos: qui iam agrum mediolanenſem inuaſerãt: & multis oppidis captis uſq; ad portas urbis omnia ferro igniq; uaſtantes: quotidie circumquaq; diſcurrerent. Igitur ubi Cremonam uenit: quã dotalem annis ſex antea una cum uxore Blanca Maria a Phi lippo ſocero acceperat: inita pro tempore cum Mediolanenſibus ſocietate: quos norat hæreditario iure ad ſeſe uxorēq; pertinere: Placentiã celeriter obſidet (Hæc em̃ indigne ferens Mediolanēſiū dominatū ad Venetos ultro defecerat) Munierãt Placentiam Ve neti firmiſſimo equitatu peditatuq; ſub æſtenſis Thaddei ductu uiri impigri & conſtantis. Quam peruicatius repugnãtem: ubi in

Philippus Maria | Gallia ciſalpina | Cremona | Blãca Maria | Mediolanēſes | Placentia | Mediolanēſes | Veneti | Thaddeus æſtenſis

paucos dies ui expugnatã captãq; & direptam (Quis em̃ arma/
s uictoribusq; militibus modum imponat) Mediolanẽſibus pro
ocietatis fœdere tradidiſſe: Atq; in annũ deinde proximũ claſſem
illã & magnã & formidabilẽ: cui Andreas Quirinꝰ præerat uir mer Andreas qui/
caturæ q̃ bello nauali aptior: mira induſtria ac uiribꝰ apud Caſalẽ rinus
maiorẽ ex arido & fudiſſet & cœpiſſet in Pado: mox trans Adduã Caſaliſ maior
acto exercitu Carauagiũ: quod iam antea Veneti occupauerãt: cir/ Padus
cumſedit oppidũ ſane cum populo freqẽs: tum a Venetis comple Addua
tum maximis uiribus. Occurrunt Veneti cum potẽtiſſimo firmiſſi/ Carauagiũ
moq; exercitu fortiũ uiroꝝ ſupra uiginti milia: qui tandẽ poſt plu/
rima quotidie periculoſiſſimaq; prælia: cum intelligerẽt oppidum
ad triduum uſq; in ius noſtri principis conceſſuꝝ: freti uiribus ſuis:
& quod exiſtimarẽt oculatiſſimũ & uigilantiſſimũ agrum perinde
atq; dormitantẽ poſſe opprimere: caſtra adoriunt̃ ad eam partem
quã opinabãtur incuſtoditã. Quare cũ per uiã Fori noui in caſtra Forũ nouũ
impetum audaciter faciunt: ſumma prudẽtia incomparabiliq; uir/
tute unius Franciſci Sphortiæ tanta clade perculſi ſunt: ut niſi pau/
coꝝ Mediolanenſiũ quorũdam: qui & ei & uniuerſæ reipublicæ in/
uiderent: ſanis conſilijs coniuratio obſtitiſſet: actum eſſet eo die de
om̃i Venetoꝝ imperio. Cæteꝝ hoc loco quæ deinceps ſecuta ſunt:
nõ ab re mihi prætereunda iudicaui: ne ſi alioꝝ errata cõmemora/
uero: ſanata uidear & conſolidata iam uulnera ueluti refricando:
magis exacerbare. Illud ſane om̃ibus & perſpectum eſt & cognitũ:
tantã noſtri diuini illius principis & ſapiẽtiam & conſtantiã inau/
ditãq; bonitatẽ extitiſſe: ut uniuerſus Mediolanenſis & ſenatus &
populus tandẽ ubi ſeſe collegiſſet: reiectis om̃ibus Venetoꝝ & ſua/
ſionibus & ſubſidijs: unũ Franciſcum Sphortiã una cum Blanca Blanca Maria
Maria mulieꝝ clariſſimaꝝ omniũ: quæq; ſunt aut fuerũt unq̃ aut
in poſterum ſunt futuræ: integerrima optimaq; uiragine ad totius
reipublicæ imperium mirabili concordia atq; beniuolẽtia accerſie/
rit: & eundẽ q̃ diu in uiuis fuit: ſumma cum fide atq; pietate nõ ſe/
cus ac parentẽ: tum ſemper obſeruauerit: tum aſſidue obſeruet uel
mortuum. Quid em̃ ſim prolixior in referẽdis alijs eius rebus tam
multis tamq; magnificis: quas uel belli uel pacis & in om̃i lauda/
tiſſimæ uitæ genere cum ſempiterna ſui nominis celebritate confe/
cit? Nonne id unum exploratiſſimũ eſt illius mirificæ uirtutis do/
cumentũ: q unus Franciſcus Sphortia apud om̃is principes chri/ Fran. Sphor.
ſtianos uenerabilis: apud Barbaros uero & aduerſarios chriſti no
minis eſſet admodũ formidabilis? Nam qualẽ præterea uel erga Pherdinãdus
maximos eccleſiæ Romanæ pontifices: uel erga Pherdinandũ regẽ rex

Alphōſus rex diui illius regis Alphonſi filium: uel erga inuictiſſimū regē Fra
Lodouic⁹ rex rum Lodouicum ſe præſtiterit: totus terrarꝫ orbis: & uidit & adı
ratus eſt. Sed quid plura in medium referā? Vno Frāciſco Sphor
tia nemo humanior: nemo benignior: nemo melior: nemo īmorta
li deo per omnē iuſticiæ & æquitatis pietatiſq; laudē hominibuſq
acceptior aut charior unq̃ fuit. Adde quod in tanta filiorꝫ proſpe
ritate rebuſq; ſecundiſſimis: regno florētiſſimo: ſūma gloria: uali
tudine integra: leuiſſimo genere mortis ita intra biduum eſt extin
ctus: ut eam pro ſua illa acutiſſima mentis acie incredibiliq; prudē
Complexio argumētionis tia intellexerit quidē non aūt ſenſerit. Quæ cum ita ſint: noſtri mu
neris eſſe arbitror illuſtriſſimi principes: ut modum iam tandē no-
ſtro huic tam diuturno luctui imponamus: quod ut ipſi primi fa-
ciatis: quo cæteriſ quoq; grauitatis exemplo ſitis: nō debeo uos nō
monere: adhortari: orare: obteſtari. Vincenda eſt em̄ uobis animi
mollicia: & lachrymæ om̄es reprimēdæ: ne quo magis in parētem
pij uideri uultis: eo minus in deum ſperare iudicemini. Nam ſatis
eſt mea quidē ſentētia: uel pro imbecillitate naturæ: uel pro cōmu-
ni cōſuetudine annū iam totum in luctu mœroreq; agitaſſe. Rede-
at deniq; animi tranquillitas cum priſtina illa uultus ſerenitate or-
natuſq; elegantia. Quod ſi minus fortaſſe ueſtra cauſa facturi ſitis:
id ſaltē huic ueſtræ uniuerſæ reipublicæ cōdonate: quæ non ueſtra
minus q̃ amiſſi principis cauſa in extremis uerſat̄ angoribus: Nā
cū illo actū eſt q̃ optime: qui ꝑ oīa ut ſummatim cōplexi ſumus: &
animi & corpis & fortunæ bona ad q̄ntū & ſexageſimū uſq; annū
uictis om̄ibus & inimicis & hoſtib⁹ perſeuerauit inuictus: & ita pa-
cata oīa atq; tranquilla a nobis abiens reliquit: ut cum om̄es eius
Appuli abeſſent exercitus: alij in Appulis: ut regi Pherdinādo pro affinita
Pherdinādus rex tis iure inſeruirent: alij in Flāminijs: ne quis impetus orire̅t aut in
Bononiēſes: aut in Senēſes: aut in Florentinos: quos ſocios amicoſ
Flāminij q; haberet. Alij in Gallis tranſalpinis: quo adeſſent Lodouico re-
Bononiēſes gi: ab quo propter Sagonā dono Genuāq; acceptā bene eſſet affe-
Senēſes ctus: ne minimus quidē tumultus in hanc uſq; diē in uniuerſo eius
Florētini imperio ſuſcitatus ſit. Itaq; nobis moderate ferenda eſt huiuſmodi
Galli tranſalpini hominis naturæ neceſſitas: tum quia mortalibus cunctis & cōmu-
nis eſt & debita: tum etiā quia ærumnis præſentis uitæ nos liberās
Lodouic⁹ rex ſe ducē præſtat ad meliores æui tranquillitatē. Quid em̄ eius mor-
Sagona tē doleam⁹: cuius uita om̄is plena fuerit honeſtat̄: & aduerſæ nulli
Genua ſubiecta fortunæ? Nā recte Pindarus: Præmiū primū tibi res ſecū-
Pindarus dæ Afferēt. Laus hinc ſequit̄ probata. Quæ duo quiſquis tenuit:
beatus iure uocet̄. Tanta erat ſapiētia noſtri principis: tm̄ om̄ibus

in rebus conſiliū: tanta moderatio: tāta grauitas: ut non ſolū nihil
unq̃ patereť aduerſi: ſed fortunæ ipſi tanq̃ dominareť: quicq̃d uł
magnū: uel appetēdū in uita ſit: in ſua poteſtate uſq; habuiſſe uide
atur. Eſt ille fœliciſſim⁹: ait: apud Euripidē: Hecuba: mali nihil cui — Euripides
accidit uiuo. Quis aūt uir ſapiēs fragilē hãc atq; breuē uitā nō con — Hecuba
temnat habeatq; pro nihilo: quo ſolidā ſempiternãq; cōſequatur?
Hac ſane ratione uerā beatitudinē docebat Epicurus in hac hoīm — Epicurus
uita nullo pacto ineſſe poſſe: quia corruptiōi ſubiecta foret. Ob eã
ꝗ rem uocat deū beatū: qđ & incorruptus ſit & ſempitern⁹. Quid
igiť illū poſt uitā tam diu bene actā adeo doleamus obdormiſſe in
domino: tanq̃ adhuc uelimuſ inter hoſce turbulentiſſimos fluctus
agitari laborareq; aſſidue? Hūc oīb⁹ & prælijs corpis: & ſæculi cla/
dibus liber ſuijpſius uictor euaſit in cælū: quē ſi magis q̃ noſipſos
caſte ac pie diligeremus: gauderemus ſane: nō doleremus. Si dilige
retis me: ad Apoſtolos ait Chriſtus: gaudereť utiq; ꝗ uado ad pa — Apoſtoli
trē. Nec em̄ oībus: ut ſcriptū reliquit Cicero in cōſolatione de filiæ — Chriſtus
ſuæ obitu: ijdem illi ſapiētes arbitrati ſunt: eūdē curſum in cælū pa — Cicero
tere. Nā uitijs & ſceleribus cōtaminatos deprimi in tenebras atq; ī
cœno iacere docuerūt: caſtos aīos: puros: integros: incorruptos: bo/
nis etiā ſtudijs atq; artibus expolitos leui quodā & facili lapſu ad
deos: id eſt ad naturā ſimilē ſui ſupuolare. Euolauit inq̃ Frãciſcus
Sphortia ex his terrenis tenebris in ſerenā illā cæleſteq; regionē: ut
ei⁹ cōſpectu atq; uiſu in oēm æternitatē frueret: ad cuiuſ imaginē ac
ſimilitudinē nouerat ſe creatū. At ſtultū eſſe quis dixerit nō dole/ — Confutatio &
re id oportere: qđ ſua natura ſit malū: tanq̃ mors ī bonis ſit nume — confirmatio
rāda qua tolliť uita. Præterea alias quinq; afferri poſſe lugēdi cau — Quot ſunt lu/
ſas: quaꝝ una ſumitur ex eo incōmodo: qđ ipſi accipimus ex illius — gendi cauſæ
obitu quē dilexerimus. Altera uero qđ exiſtimem⁹ animū ſine uæ/
hementiſſima doloris acerbitate a corpore cui penitus inhæret infi
xuſq; eſt: ſeparari haud poſſe. Tertia autē cauſa ſuſcipiť: ꝗ arbitre/
mur eundē quē lugemus priuari huiuſce uitæ uoluptate. Adducūt
etiā quartam ex horribili metu ſempiterni ſupplicij apud inferos.
Sunt præterea nonnulli ingenio uſq;adeo depriuato: & ab omi ho
minis natura dignitateq; alieni: ut animū opinentur una cum cor/
pore interire: diſſipari: deleri. Itaq; eos ferreos eſſe dicunt planeq;
amētis atq; inſenſatos: qui minus doleant mortem ac ſummis du/
cant in malis. Sed has ego ſingillatim lugendi cauſas ſoluam & fa/
cile: & uero: & breuiter. Et primū quidē ex antiquoꝝ philoſophoꝝ — Prima cauſa
ſententia probatur animi immortalitas. Nam poetæ omni docto/
rum hominū genere longe antiquiores: quid ſenſerint de animorū

Orpheus
Homerus
Probatio im/mortalitatis aĩoꝝ ꝑ rõnes
Platonica ani/mi definitio

æternitate: cum Orpheus & Homerus: tum alĳ & græci & latini fere innumerabiles ſunt locupletiſſimi teſtes. Plato duplicẽ eſſe animũ docet: qui rationis particeps ſit æternus: alteꝝ mũdi: alteꝝ hominis. Ita aũt a Platone animus definit̃: Animus eſt eſſentia incorporea ſeipſam mouẽs ac rationalis. Ea aũt ratione animi ĩmortalitatẽ probat Plato: qđ is per ſeſe moueat̃ & ſemper ac cæteris quæcunq; mouent̃ & fons ſit & principiũ motionis. Nec eẽ latere nos debet ĩmortalitatẽ dupliciter accipi: qđ aut aliqd ĩmune ſit mortis: qm̃ eius ſua natura capax nõ ſit: ut anim⁹: Aut qđ alteri⁹ beneficio a morte reddat̃ incolume: ut mũdus ſcđm Platonẽ. Qua etiã ratione aliquid agitari dupliciter dicit̃: Nã & de eo accipi ſolet: qđ ex quo principio eſſe cœperit: ſemper mouet̃: ut mũdus: & qđ ſemper & eſt & mouet̃: ut animus. Nec ſane ulla poſſum ratiõe aſſequi: quid illos mouerit: qui omnẽ animũ uoluerunt una cũ corpore interire. Nam ſi ita foret: & mundus iampridẽ & quæ in mundo ſunt oĩa periſſent. Sed quo pacto mundi animũ immortalẽ dixerunt: hominis aũt mortalẽ: cum & principiũ uterq; motiõis ſit: & uterq; uiuat a ſeipſo: & eadẽ eodẽ attingat modo: quippe qui intelligat & quæ in cælo ſunt: & quæ ſunt ultra cælũ: & quicquid eſt ſcđm eſſentiam: quærat aſcendatq; ad primũ uſq; principiũ. Itaq; cõtempla/

Plotinus

tio ſcđm Plotinum: quæ ab ipſo fit: ex ĳs quæ in ipſo admirabilia ſunt: & ex unoquoq; quod in ipſo eſt: & quod eſt ex Academica recordatione: etiã ante tempus ipſa dat eſſe. Et qm̃ perpetuis anim⁹ ſciẽtĳs utit̃: perpetuus quoq; neceſſario ipſe eſt. Ad hæc quicquid accepta cõpoſitione perficit̃ ut ſit: id idẽtidem natura diſſoluit: ut eſt compoſitum. At animus una eſt & ſimplex agilitas in uidendo ſcđm naturã. Non igit̃ hoc pacto corrumpi poteſt. Præterea cum animus nõ ſit corpulentũ quiddã: nec habeat quantitatẽ: etiã ubi ſeparet̃ a corpore: diſſipari delериq; nõ poteſt. Nũ fortaſſis in aliud tranſmutatus corrumpat̃? At huiuſmodi trãſmutatiõis corruptio aufert formã: materiã dimittit. Hoc autẽ eſt cõpoſitæ rei paſſio. Si animus igit̃ ſcđm hoꝝ aliquod genus corrumpi nequit: is eſt neceſſario ĩmortalis. Hanc aũt ĩmortalitatẽ animi humani cum alĳs

Ariſtoteles

multis in locis probat Ariſtoteles: tum etiã in libro ſecundo de animaliũ generatione uerbis huiuſmodi: Oẽs animi neceſſario ſunt uirtute prius ꝙ̃ actu. Neceſſe etiã eſt aut omnes nõ eſſe prius & fieri: aut oẽs antea exiſtere. Vel alios eſſe antea: alios non eſſe. Ac fieri aut in materia & nõ ingredi in maris ſemine: aut in materia uenire a ſemine quidẽ ſed in mare: aut extrinſecus fieri oẽs: aut nullum: aut alios fieri: alios nõ fieri. Quod fieri igitur nequaquã poſſit: ut

animi omnes prius exiſtãt: patet ex huiuſmodi ratiõibus. Quorũ-
cunq̃ em̃ principioꝝ corporalis ſcilicet eſt opatio: hæc antea exiſte
re ſine corpore minime poſſunt: ut incedere ſine pedibus. Quo fit
ut animi extrinſecus ingredi nequeãt: Neq̃ em̃ fieri poteſt ut ipſi ꝑ
ſeſe q̃ ſeparari nõ poſſunt ingrediant̃: Nec item ĩ corporeo ſemine:
Eſt em̃ ſemẽ ſuperfluitas ĩmutati alimẽti. Relinquit̃ ergo mentẽ ſo-
lam extrinſecus aduenientẽ ingredi: & eandẽ ſolã eſſe diuinã. Nihil
em̃ cum eius agilitate habet cõmune operatio corꝑalis. Omis igit̃
uis animi uidet̃ alius corporis eſſe particeps: & eius quidẽ diuinio-
ris q̃ illa ſunt corpora quæ uocant̃ elemẽta. Si auctoritatibus tm̃
inniti nos oporteret: afferrẽ alios plæroſq̃ nobilis ſpectatoſq̃ phi
loſophos: qui ſola grauitate nihil cõtradici poſſe cõuincerẽt. Quis
eſt em̃ uſq̃ adeo hebeti obtuſoq̃ ingenio: qui ſuiipſius diſcrimẽ ha
beat nullũ: qui nõ intelligat propriã animi humani perfectionẽ id
eſſe quod incorruptibile ſit? At propria huiuſmodi animi operatio
intelligere eſt. Ea em̃ hominis & pecudibus præſtat & ſtirpibus &
inanimis: Sed intelligere ſcd̃m uim ꝓpriæ naturæ uniuerſaliũ eſt:
& eoꝝ quæ corrumpi non poſſunt. Sed cũ oĩs perfectio ad ſuũ per-
fectibile neceſſario ꝓportionẽ habeat: reliquit̃ animũ humanũ in-
teritui nõ eſſe ſubiectũ. Mentalis inq̃ animus ĩmortalis eſt & ſem-
piternus. Et ne id quidẽ mirũ. Nã ſi ea ꝑte quæ nobis ẽ cõmuniſ cũ
belluis: corrũpimur atq̃ interimus: q̃s ambigat ea nos ꝑte incorru
ptos ĩmortaliſq̃ futuros: quã ad dei imaginẽ ſiñitudineq̃ creati cõ
munẽ habemus cũ cæleſtibus illis uel mẽtibus uel angelis quos ap
pellãt? Præſertim qđ neceſſe ſit ea ſubſtãtias habere cõmunis qui-
bus opera ſunt cõmunia. Sed hominũ aĩos ita ſupremã cõtempla-
ri æternãq̃ ueritatẽ ut angelos: qui ignorat ſe hominem eſſe negat.
Hãc certe uim mẽtis ſolã dicit Ariſtoteles in iis libris: quos de Aĩa
reliquit ſcriptos: a ui ſenſitiua ita ſeparari: queadmodũ qđ perpe-
tuũ eſt ab eo qđ ſit corruptibile. Et eſt huiuſmodi ſane anim⁹ ui-
uax quædã imago dei: quẽ iccirco ad ſuã creauit ſimilitudinẽ: ut ꝓ-
ximus ſibi quodã pacto in ſuo genere ĩmortalis etiã ſecũ foret. Vt
em̃ ſcriptũ eſt in libro Sapiẽtiæ: Incorruptio facit ꝓximũ deo. Pro
pterea inquit: per hanc habeo immortalitatẽ. Præterea ſi deus ipſe
dumtaxat animi humani & cõditor eſt & creator: a quo alio q̃ ab
deo is perimi poteſt: queadmodũ de angelis affirmam⁹: quos nul-
la interimit uis naturæ? Nam quicquid eſt natura corruptibile: id
naturalib⁹ cõſtat cauſis: at animũ deus naturæ cauſis nõ ſubiecit:
Id qđ in Timæo etiã docet Plato. Recte igit̃ in euãgelio præcipit̃:
eum timere: qui poſteaq̃ occiderit: poteſtatẽ habet mittere in ge-

Ariſtoteles

Sapiẽ. 6.

Plato

Matthei. 10.

hennam ignis animãꝗ & corpuſ ibi perdere. Atq illud quoq per/ſpicuum eſt ſi animus interiret: ex eo effici nihil poſſet: At quicquid eſt naturali cauſa uicq generatũ nunq perit: quin inde aliquid pro/ducat: ut ignis ubi ligna cõcremarit: & carbones ex lignis: & cinerẽ & uapores flãmeos efficit. Quo fit: ut nihil arte pereat: quin aliqd inde ſit reliquũ. Id autẽ de aĩo dici nequit: Is eñ ſi pereat: relinqui/tur nihil om̃ino. Videmus inſuper uirtutẽ omnẽ inſtrumentalẽ de/bilitari in ipſius inſtrumẽti debilitate: eandẽq perire ubi pereat in/ſtrumẽtũ. Ita oculis auribuſue debilitatꝭ: audiẽdi ac uidẽdi uirt⁹ de bilitat̃: eadẽq perit: cũ ea pereũt inſtrumẽta. De mẽtali aũt ui acci/dit m̃lto ſec⁹. Nunq eñ neq debilitat̃: neq perit ex cuiuſq inſtru/mẽti uel amiſſiõe uel debilitate: etiã ſi qñq eius agilitas ob imagi/nandi uim interceptã ceſſare uideat̃. Nec itẽ illud ignorat quiſq: q om̃ino ſtultus nõ ſit: Quicquid forma utit̃ infinita ac nullis termi nis circũſcripta: id corporeũ eſſe nõ poſſe: cum om̃e corporeum for mã habeat & finitã & ſuis terminis circumſcriptã. At uniuerſale ui multiplicatiõis dicimus infinitum: quodq neq ſit terminatũ com munitate: neq finitum quantitate. At mens cũ in intelligendo hu/iuſmodi formã habeat ipſum uniuerſale: relinquit̃ eam eſſe & ſim/plicem & ſeparatã: ac ob eam rationẽ etiã ĩmortalem. Nam quid ſim longior in animoꝝ noſtroꝝ probanda ĩmortalitate: quæ illoꝝ dumtaxat mentes nõ capit: qui aut ſtulti ſunt: & ita ſimiles iumen toꝝ: aut ſcelerati & impij: atq proinde ĩmaneſ: adeo ut diuinã uim quoq negẽt om̃ino. Haud eñ ſcio quid Epicharmus ille comicus ſibi uoluerit: cum ait: Homo & concretum eſt quiddã: & diſcretũ: atq abit: unde uenit rurſus terra in terram: ſpiritus autem ſurſum. Quid horum triſte? Nihil. At ego ita hominem eſſe concretum ar/bitror: ut & animo affirmẽ immortali conſtare: & corpore interitui debito: quippe q compoſitum ſit ex quattuor elementis: propor/tione quadã non arithmetica: neq geometrica: ſed muſica potius: Quæ tantã uim habet in uiui hominis corpore: ut animũ Ariſtote lis diſcipulus Ariſtoxen⁹ nõ dubitarit harmoniã eſſe: definire. Sed animus qui uitam dat corpori: & id ſua præſentia regit atq mode ratur: aliud nihil eſt mea quidem ſententia q̃ creata ſubſtantia ſpi/ritalis ſimplex: ratiõis intellectuſq particeps: quæ ſeipſam mouẽs: naturale inſtrumentaleq corpus tamdiu afficit ea ui: quæ & uita/lis eſt: & ſenſibilia admittit: quo ad eorum natura capax elementa lem conuenientiam ſeruat. Huiuſmodi inq animũ æternus: & im/mortalis deus immortalem creando infundit in corpus humanũ: & infundendo creat. Quam animorum immortalitatem ut indu/

Epicharmus

Ariſtoxenus

Harmonia

Animi defini tio

Probatio ex cõmuni homi nũ opinione

bitato credam: ſi nullam etiam rationem afferre noſſem: quæ ſunt prope infinitæ: non probabiles ſolum: ſed etiam neceſſariæ: com/munis tamen ipſe populorum omniũ ac gentium nationumq́ con ſenſus: qui eſt quædam ueluti firmiſſima lex naturæ: eam mihi an/te oculos poneret. Quã enim audiuimus unq́: aut legimus uel bar baram multitudinem: quæ futura ſæcula nihil ad ſe pertinere opi/naretur: quæ parentalia negligeret: quæ minus & orationes: & ſa/crificia pro iis faceret extinctis: quos uiuos chariſſimos habuiſſet?

Quid enim illorum afferam teſtimonia: qui uel in Italica ab uſq́ Pythagora: qui Pherecyden Syrium audiuerat: uel in Ionica phi/loſophia: cui principium dedit Thales mileſius: uiri eruditiſſimi & grauiſſimi floruerunt? Qui uero inter Arabas habiti ſunt illuſtres acutiſſimiq́ philoſophi: Auerrhus: Auicenna: Algaçel: Iſahac: Al/petragoras: q̃ multis: q̃ uariis: q̃ ſubtilibus: q̃ ueris docuerint ra/tionibus eſſe hominum animos immortalis: ſit difficile numeratu. Nec illud paruum eſt documentum permanſuros animos poſt cor poris ſeparationẽ: quod & boni & mali angeli nonnunq́ apparẽt: hi ad malas actiones: illi ad bonas homines adhortantes: qđ nun/quam facerẽt: niſi noſſent quaſdam eſſe paratas ſedes animis mor tuorum & ad præmia & ad pœnas. Sed qđ oẽm ſuperat uerita/tẽ: habemus & uetus & nouũ teſtamẽtũ: ac reliquos ſacros libros: quibus q̃ diligentiſſime erudimur: non ſolum uiuere nos poſt obi/tum: uerumetiam cum corporibus una reſurrecturos aliquando: id quod magi quoq́ antiquiſſimi Perſarum philoſophi conſtan/tiſſime aſſerunt. At uidete obſecro: quantam ego tribuam aucto/ritati atq́ ſapiẽtiæ unius Franciſci Sphortiæ: cuius hæc agimus pa rentalia? Si nullæ poſſent ratiões afferri: quibus hominum animi immortales eſſe demonſtrarentur: ſi nulli gentium omnium natio/numq́ conſenſus: ſi nullæ eſſentiarum inuiſibilium apparitiones: ſi grauiora nulla teſtimonia quirent adduci: ſola illius diuini prin/cipis uita laudatiſſimiq́ mores: ut id ſine ulla controuerſia crederẽ ſatis ſupq́ præſtarẽt. Quo eñ pacto ſe ab oĩ iniuria: ab oĩ abſtinuiſ/ſet maleficio: ſi futurꝝ iudicaſſet: ut mors totius hoĩs eſſet interitꝰ? Quot fugit & uoluptates & emolumẽta honeſtatis grã? Quot labo res periculaq́ ſuſcepit: ne qua turpitudinis cuiuſq́ ſuſpitione ſe in/quinaret? Duxerat olim uxorẽ in Calabris natus ãnos ſeptẽ ac de/cẽ: nobiliſſimã pulcherrimãq́ uirginẽ Polyxenã Rufam: cui Mõtis alti comitatus cũ oppidis pluribus municipiiſq́ parebat. Ex hac ſuſceperat iam puellulã: cum abſens ad patrẽ Sphortiã certior fa/ctus eſt: & filiã infantulã primũ: dein intra paucos dies Polyxenã

Probatio ab auctoritate Ita lica philoſo/phia
Pythagoras
Pherecydes
Ionica philo/ſophia
Thales
Arabes
Auerrhus
Auicenna
Algaçel
Iſahac
Alpetragoras
Probatio ab apparitiõibꝰ ſpirituum
Probatio a ſa/cris libris
Philoſophi
Magi
Probatio a frã ciſco Sphortia uita atq́ mo/ribus
Polyxẽa rufa
Mons altus

quoq; uxorē ueneno a matertera eſſe interemptā. Reuertit̄ in Cala
bros. Rē ita habere reperit: ut acceperat. Nā impia illa mulier ut &
comitatu Montis alti & ſororis filiæ Polyxenæ cæteris bonis omi/
bus hæreditario iure potiret̄: tanto ſe cōtaminarat ſcelere. Non mi
lites Sphortiani ſolū: ſed ij oēs Calabri qbus Polyxena præfuerat
hortant̄ adoleſcentē: ac profuſiſſimis lachrymiſ obteſtant̄: ut ultio/
ne ſumpta de ſceleratiſſima muliere & interemptæ uxoris: & eiꝰ ma
terteræ dominatū oēm: id qđ facillimū factu erat ſibi uendicet: Cū
is nō religioſe minus q̄ grauiter ita rn̄dit: Et ſi nō ignoro qđ munꝰ
iuſticiæ eſt humanæ: malo tn̄ quod dei eſt ſequi q̄ quod hoīs. Scri
Deut. 32. ptū eſt em̄: Mihi uindictā & ego retribuā. Neq; illud præclaræ cōti/
nentiæ argumentū ſilendū eſt. Quo tpe Franciſcus Sphortia bellū
Florentini gerebat pro Florētinis: aduerſus Lucēſes: Pontito municipio ui ca/
Lucenſes pto direptoq;: inter mulieꝝ militarē contumeliā (ut fit) puella quæ
Pontitū dā elegāti forma quinq; ac decē annos nata trahebat̄ a militū glo/
bo ad ludibriū ſtupri: cū uociferāſ illa imperatori ſe dedendā preca
bat̄. Imperatori em̄ ſuā deberi uirginitatē. Itaq; metu perculſi mili
tes hāc ad illū adducūt: q re intellecta idq; illa hilari uultu corā af/
firmāte: hic ut & iuuenis & corporis temperamēto procliuis in ue/
nerē: & qui nōdum Blancā duxiſſet uxorē: nō detrectat munꝰ. Cū
uero tempeſtiue uirgine in lectū adducta iā haſtæ innixus ueneræ
uoluptatis foret uulnus ultimū illaturuſ: ſubito uoce flæbili inquit
uirgo: Ego te mi optime impeſator oro atq; obſecro per hāc impol
lutā Mariā uirginē: cuius ſacratiſſimā imaginē hic depictā aſpicis:
(Erat em̄ in proximo appēſo pariete quædā tabula: qua Mariæ uir
ginis imago repræſentabat̄) ne mihi meā uirginitatem eripias: ſed
meo me ſponſo qui aſſeruat̄ inter captiuos relinquas intactā. Qui
bus auditis: cōtinuo Frāciſcus Sphortia compreſſa ui omi uenerei
appetitꝰ & illā dimiſit intactā: & eius ſpōſum ꝑpulchre donatū car
cere liberauit. Oh mirabilē atq; in hanc diē inauditā ſummi uiri cō
tinentiā: longe mihi profecto unū hoc Frāciſci Sphortiæ nō cōtinē
Africanus ſuperior tiæ ſolū: ſed religionis & pietatis exemplū maius illuſtriuſq; uidet̄:
q̄ quod de Africano ſuperiore proditū eſt memoriæ: qui ne uenire
Indibilis quidē in cōſpectū ſuū ſit paſſus puellā Indibili deſponſatā: cū tn̄ il/
Rubicona lum dixiſſe cōſtat: Equidē ea uterer ſi ſerua eſſet & nō libera. Quis
Nicolaꝰ pici. nō eā iuſticiæ laudē admiret̄: qua eſt uſus ad Rubicona: Nicolaus
Veneti Picininus q̄ tempeſtate Venetos uæhemētius præmeret: ut in agrū
iā uſq; Patauinū multis oppidis: & Brixianis: & Veronenſibus: &
Vicentinis in deditionē actis oīa circūquaq; bellico more uaſtaren
Picentes tur: ueniēs Frāciſcus Sphortia ex Picētibus ut Venetis ꝓ ſtipendij

ſocietatiſq; iure auxiliũ ferret in ſummis difficultatibus: ad Rubi/
cona ſtatiua poſuerat: cũ ex urbe Foro liuio noctu ciuis cuiuſdã fa/ Forũ liuiũ
mulus ad eũ uenit: pollicitus illã ſe urbẽ ſine ullo prorſus diſcrimi/
ne ei traditurũ: & q̃ pacto id facturus eſſet edocuit. Cui cũ rñdiſſet
imperator: nõ eo ſe aduenisſe: quo perfido cuiq; eſſet adiutor: iuſſit
hominẽ cõprehendi ilico eũq; artius uinctũ intra portas uſq; Fori
liuij agendũ curauit: quẽ re oĩ diligenter expoſita ciuibus ad ſup
pliciũ tradidit: Imitatus is quidẽ: tum Camillũ in faliſcis aduerſus Camillus
magiſtrũ ludi: tum. G. Fabriciũ aduerſus medicum regis Epirotarũ G. Fabricius
Pyrrhi. Poſſem huiuſmodi exempla iuſticiæ ſummæq; uirtutis ꝓ/
pe infinita in medium afferre. Sed alijs duobus tribuſue cõtenti ſi/
mus. Non eñ parẽtalia celebrãtes hiſtoriã recẽſemus. Accepta in/ Carauaginm
genti illa ad Carauagiũ memorabiliq; clade: cum Veneti reb⁹ ſuis Veneti
iam deſperarent: ij qui Mediolani factioſi ciues per id tpis ſummæ Mediolanũ
reipublicæ ſorte præerãt: Frãciſci Sphortiæ oẽm & ꝟtutẽ & gloriã:
ut erant animi iudicio hulcerato: uertentes in perniciẽ ſuã: clam cœ
perũt per Henericum Panicarolã uirum callidum & induſtriũ: qui Henericus pa/
mercaturã Venetijs exercebat: de pace cum Venetis agere: ea cõdi/ nicarola
tione ut Frãciſcum unũ Sphortiã ex hac Gallia Ciſalpina om̃ino Gallia ciſalpi/
extruderẽt: & ipſi certa inter ſe lege quas ille urbis & oppida poſſi/ na
debat diuiderẽt. At Veneti q̃q̃ intelligebãt nihil tutum ſibi futurũ
cum ciuitate factiõibus diſſidenti: tñ quia intelligerẽt oẽm Medio/
lanenſium cum ſuo duce diſcordiã ſibi nõ poſſe nõ prodeſſe: rẽ ue/
luti probare: & uana cõſilia uerbis alere operãq; dare: ut eæ oẽs in/
ſidiæ ad Franciſcũ Sphortiã perferrenẽ: qui etiã ipſe iampridẽ oĩa
per nonnullos optimos ciuis ex Mediolano antea didicerat: diſſi/
mulabat tñ futurũ ſperans ut improborũ animi præclaris ſuis inte/
gerrimiſq; operibus flecterenẽ ad ſanitatẽq; redirẽt. Sed ubi uidet
in dies magis atq; magis res ſuas apud Mediolanẽſes habere peri/
culoſius: & Brixiã quã iam eſſet in deditionẽ recepturus e manib⁹
ſibi eripi Mediolanenſium ad Brixianos litteris quæ ne id facerẽt:
qm̃ propediẽ cũ Venetis forent fœdera percuſſuri: ſuadebãt: ea co/
actus neceſſitate ne & ipſe & Mediolanẽſes una perirent: ſocietatẽ
init cũ Venetis ea cõditione: ut ſeruato fœdere qđ Philippus Ma/ Philippus ma
ria ſocer Ferrariæ paucis diebus prius q̃ uita excederet cũ illis per ria
cuſſerat: ſibi auxilio forent: & equitibus quattuor milibus: & pedi Ferraria
tibus duobus milibus: & aureis nũmis terniſdenis milib⁹ in mẽſes
ſingulos: donec oĩ Mediolanẽſiũ ditione quæ Philippi ſoceri fue
rat: potirẽ. His humano atq; diuino iure ſanctiſſime cõſtitutis at/
q; firmatis: cũ Franciſcus Sphortia municipia & caſtella oĩa quæ

ex Bergomēſi agro atq̄ Brixiano nuꝑ abſtulerat: reſtituiſſet Vene/
Chrema tis: & Chremā præterea ex illo Ferrarienſi cū duce Philippo fœde/
Philipp⁹ dux re traditurus prope diem foret: atq̄ Veneti contra annum iam inte
grū quæ conuenerāt q̄ abſolutiſſime obſeruaſſent: eo iam res erat
adducta: ut Mediolanenſes diutius tanti belli molem tolerare non
poſſent: præſertim cū inteſtinis ſeditionibus fluctuarēt: & boni oēs
nobiliſſimiq̄ ciues eā popularē tyrannida iuxta atq̄ infœliciſſimū
auſpicium q̄ ærumnoſiſſime ferrent. Tum Veneti cœpere conſiliū
eius ſoluendæ ſocietatis auxiliȷ̄q̄ ferendi Mediolanenſibus contra
Franciſcum Sphortiam: ubi minus ipſe q̄ primū & a bello deſiſte/
Padus ret: & quicquid intra Padum: Ticinum atq̄ Adduam Mediolanē/
Ticinus ſibus bello abſtuliſſet: ȷ̄s reſtitueret. Quæ ratio ſenatus Veneti gra
Addua uitatem a propoſito mouerit: nō ſatis compertū eſt. Alȷ̄ dicūt eos
Fredericus rex noluiſſe diutius tantam ſine ullo emolumento impēſam ferre: Alȷ̄
Carolus rex qđ uitio ſibi dari: & a Frederico rege Romanoꝝ: & a Francoꝝ rege
Alphōſus rex Carolo: & ab Alphonſo rege grauiter ducerēt: qđ qui libertatem
uni omniū amplecti maxime tueriq̄ deberēt: ȷ̄ urbem quæ libera
eſſe uellet: ad ſeruiendū cogerēt. Suntq̄ præterea q aſſerant illos ſi/
bi ut uiros prudētiſſimos metuiſſe: ne Franciſcus Sphortia ubi uo/
to potitus eſſet tantis auctus elatuſq̄ uirib⁹ uictricia in ſe arma cō/
uerteret. Qui decretū hoc edictūq̄ Franciſco Sphortiæ nunciarēt:
Paſchalis ma lecti iam fuerāt duo: Paſchalis Maliperius & Vrſatus Iuſtinianus:
lipperius hiq̄ iam in itinere eſſe ferebant: cum Carolus Gonçaga uir ſtrenu⁹
Vrſatus iuſti/ ac fortis ducem hortat̄ huiuſmodi fere uerbis: Quæ Veneti decre/
nianus uerint: tenes: quid igit̄ cunctamur? Sine ipſe Bartholomæū hunc
Bartholomæ/ collionē ac reliquas Venetoꝝ auxiliar̄ copias quæ hic prope apud
us collio nos ſunt: de improuiſo adoriar. Facile em̄ opprimā uertāq̄ in præ/
Carolus Gon dam. Idem tūipſe facito de cæteris Venetoꝝ uiribus: quæ Chremā
çaga obſident. Et hoc pacto eadē hora tum Mediolanenſiū peruicaciā:
tum Venetoꝝ inſidias una uiceris. Ad quæ nobiliſſimus impera/
tor ita reſpondit. Doleo equidē Carole & uæhemēter profecto: qđ
me Venetoꝝ ſocietate quos & amaui ſemper: & feci plurimi ita pri
uatum iri intelligā: ut quos ob maxima utrinq̄ data acceptaq̄ be/
neficia amiciſſimos ſemper oportuit: hoſtes ſim habiturus. Cæteꝝ
utrūq̄ res habeat: malo illos iniuriaꝝ q̄ me & eſſe & haberi aucto
res. Deus eſt cunctis hominū uiribus longiſſime ſuperior. Huius
ego fretus auxilio metuo neminē. Quare nihil prorſus qđ me de/
deceat: ſum facturus. Quæ cum dixiſſet: curauit ilico: ut legatis Ve
Chrema netoꝝ Chrema traderet̄. Id em̄ per ipſum Carolum cuius magnæ
militū manus præſidio erat Chremæ: uel Chremēſibus inuitis effi

cit. Nam ꝙ antea fuerat per Philippū ſoceꝝ Ferrarienſi fœdere conſtitutum: & ipſe poſtea cõfirmarat: uoluit ratum eſſet: ne quid ab ſe factum uideret̃ iniuſte. Neq; minore ſe animi uel magnitudine uel clæmētia geſſit: poſteaq; rerū Mediolanenſiū eſt potitus. Nam ubi poſt acceptā Franciſci Sphortiæ beneficio Chremā Veneti decreto ſunt uſi: atq; is ſuo dumtaxat marte & incredibili ſapientia ſuis cœptis deeſſet nunq;: Tandē poſt annū a Mediolanēſi republica ꝓſtratis atq; compreſſis ſceleratoꝝ quorūdam ciuium nefarijs conatibus: ultro eſt ad urbis & totius regni gubernacula una cum uxore ipſa muliere & ſancta & pia Blanca Maria: ſummis etiā cum precibus accerſitus: ꝙ ſeſe modeſte moderateq; geſſerit: auditote quæſo. Vt uniuerſa urbs in ſex partis diſtributa eſt: quas portas appellant: oratores duodecim lecti ſunt bini pro ſingulis portis. Tertiuſdecimus lectus eſt publico decreto Franciſcus Philelfus: ſiue id linguæ dicendiq; beneficio factum fuerit: ſiue ꝙ hunc exiſtimarint imperatori eſſe pergratum: ut qui non metuerit in ſumma gladiorum impunitate duas ad populum acerrimas habere orationes in teterrimos illos immaniſq; tyrannos: qui diuina omnia humanaq; iura uexarent atq; confunderēt: & id quidem in ſacratiſſimo hoc templo in maxima omni magiſtratuum ordinūq; frequentia. Hic igit̃ cum nomine Mediolanenſis reipublicæ ſolus ex omnibus oratoribus: quemadmodum a publicis Magiſtratibus Mediolani conſtitutum fuerat: orationem ad Franciſcum Sphortiam: qui adhuc ſe Mogunciæ cõtinebat: habuiſſet: quā magis potuiſſet ad perſuadēdum accõmodatam: ut pro immortalium ſuarū uirtutum meritis pro tot tamq; multarum rerum geſtarum gloria ſi uellet uniuerſis ciuibus rem facere gratam & periucundam: triūphali curru urbem ingrederetur more maiorum. Ad hæc ille ut erat unus omniū ingenio & miti & uerecūdo & graui: locutus de ſe pauca & mira cū modeſtia: Abſit inquit: ut ego in patriam meā tam liberaliter ueluti reuocatus triūphans ingrediar. Quod ſi me cupitis pro benignitate ueſtra maxime honoratum: operam date ut omnia pacata inter uos eſſe offendam. Ceſſent ciuiles omnes diſcordiæ: extinguantur omnia odiorum incendia: iniuriæ omnes mea gratia condonentur. Quod ut etiā ipſi & priuatim faciatis & publice: ego primus quicquid eſt aduerſus me meoſque perpetratum: aut iniuſte: aut peruicaciter: non ignoſco ſolum: ſed omnes rogo atq; oro: ut ſempiterna id obliuione ex animo deleatis: Mecumq; in poſterum ita mutuis certetis officijs: ut & uinci & uincere æque ſit dulce. Ita diuinus ille princeps locutus eſt. Et quæ locutus eſt: re ipſa præſtitit.

Blanca Maria

Franciſcus Philelfus

Quo factũ eſt: ut & oĩs ciuiles diſcordias e medio ſuſtulerit: & ulciſcẽdi flãmas oĩs extinxerit: & inimicos oĩs reddiderit ſibi amiciſſimos: adeo ut eius obitũ non ſecus doluerint ac parentis. Sed qua poſtremo animi æquabilitate ſe geſſit cũ Venetis: q ãno tertio poſt acceptũ ſoceri Philippi imperiũ: pacatis trãquilliſq; rebus oĩbus ubi cõſpiraſſent cũ Alphõſo rege: maiore hũc belli apparatu adorti ſunt? Quos uni Frãciſco Sphortiæ nõ reddiderũt: aut hoſtes: aut inimicos alios apertos: occultos alios? Florẽtini ſoli iuſticiæ parteſ tutati ſunt: q auctore Coſmo medice infracto aĩo uiro atq; ſapiẽti nullã impenſe molẽ: nullũ bellicæ fortunæ periculũ recuſarũt: quo illi optimo iuſtiſſimoq; principi bene ꝓſpectũ eſſet. Cum ſemp deꝰ optimus maximus: tũ eo potiſſimũ tpe luce clarius oſtẽdit ſibi nõ eſſe neglectui uiros bonos & innocẽtis. Veneti eñ q nullo iure alienũ appetebãt imperiũ: ſuũ pene amiſere. Nam præter has duas urbis Bergomũ ac Brixiã & oppidũ unũ Chremã: oĩa quæ in Gallia Ciſalpina poſſiderãt iamdiu intra paucos mẽſes ſub uniuſ Frãciſci Sphortiæ ditionẽ ultro atq; alacriter deuenerũt. Ideq; & Brixiani & Bergomẽſes Chremenſeſq; feciſſent: niſi Bartholomæus collio uſus ea qua ſemp fide cõſueuit: in medio uincẽdi curſu ad Venetos defeciſſet. Qua ipſa in re bonitas etiã noſtri principis prætereunda hoc loco certe non eſt. Didicerat Bartholomæũ corruptũ pecuniæ magnitudine: fugã parare ad Venetos: amici & familiares oẽs hortabanſ imperatorẽ: ut illũ caperet: ne tanta de hoſte uictoria iã fere parta per unius hominis perfidiã impedireſ. Idq; ſe facile effecturũ Alexãder Sphortia frater uir ingenio promptus & intrepidus & induſtrius cõſtãter recipiebat. Tum Frãciſcus: Nolite me inquit mei obliuiſci: ut ei male faciã: quẽ effecerim maximis bñficijs. Nã & Senæ gallicæ cũ eſſet ꝓ Philippo ſocero: & ego me p id tpis cõtinerẽ Hæſi: audiẽs eũ præmi nõ mediocri inopia: octo milibꝰ nummũ aureũ eiꝰ inopiæ cõſului: q̃s reddidit mihi nunq̃: & mortuo Philippo ſocero: ab q̃ q̃a clã ſentiret cũ Venetis: fuerat Moguntiæ cõiectus ĩ teterrimũ illũ carcerẽ: quẽ nominãt furnũ: mea eſt opera miſeria illa omĩ liberatus: reſtitutis etiã oĩbus eiuſ & bonis & pecunijs: quæ in Ticinẽſi arce quã ego iã poſſidebã: ab ipſius uſq; captiuitate ſeruabanſ. Meaq; dein q̃ꝫ factũ eſt opera atq; ſponſione: ut a republica Mediolanẽſiũ cõduceref ſtipẽdio & amplo & honorifico. A quibus cũ nõ multo poſt trãſfugiſſet ad Venetos cõtempta omĩ fidei ſanctitate quã Mediolanenſibꝰ ſponſoriq; dediſſet: nõ deſtiti tñ ad poſtremũ ut uidetis eundẽ hunc fugientẽ a Venetis: ab quibus ad ſuppliciũ quærebatur: inermem nudũq; excipere: & emolumentis

Philippꝰ dux
Alphõſus rex
Florentini
Coſmus medices
Bergomum
Brixia
Chrema
Bartholomæus collio
Alexander Sphortia
Sena gallica
Philip. dux
Hæſis
Moguncia

maximis ac honoribus ꝓſequi. Malo igiť in tantis beneficiȷs meis rurſus falli a Collione ꝗ rationibus ullis adduci: ut falli ab iſto credā: præſertim ꝙ ea eſt uis diuinæ iuſticiæ ut nullū ſit neqꝫ malū impunitū: neqꝫ bonū irremuneratū. Hæc Franciſcus Sphortia & benigne & grauiť. Cæteꝝ quo Bartholomæi auiditati occurreret: ei belli ſummā cōceſſit aduerſus Bergomū: ꝙ eius rei maxime ille uidebať cupere. Sed neqꝫ hoc item pacto mederi potuit ingenio auariſſimo ac neqꝫ quo minus cōtempta omī hominū fama deiqꝫ reuerentia: poſt acceptū grande auri pondus homo unus omniū ingratiſſimus trāſfugerit ad Venetoſ. Qui ſibi tñ rebuſqꝫ ſuis nihilo eius acceſſione minus metuētes de pace per Paulū Barbū legatum ſuū uirum Patriciū & illuſtrē cōtinuo egerunt: quā ipſam princeps moderatiſſimus nō ſolum nō recuſauit: ſed ultro etiā caſtella oīa: municipia omīa: oppida oīa: quæ iure belli ſibi uendicarat: Venetis dono ceſſit: quo nihil deeſſet omnino ad perpetuæ pacis ſtabilimentū ac robur: Imitatꝰ ſane quod ſcriptū eſt: Pacē meā relinquo uobis: pacē meā do uobis. Cum em̄ delectareť omnē per ſe pacari Italiā: nihil per ſeſe deeſſe uoluit ad tollendā oēm belli nō materiā modo ſed etiā ſuſpitionē. Altius certe animus eius ſuſpiciebat: qui mortalia deſpiceret omīa: īmortalis illius uitæ gloriā beatitudineqꝫ cōtemplans: ad quā ſola iuſticia nos perducit. Ecce rex tuus uenit tibi iuſtus & ſaluator: inquit Zacharias. Itaqꝫ uenit redemptor humani generis rex Ieſus: ut iuſtiſſimū noſtrū principē corporeo carcere aliquādo liberatū pro ſua iuſticia ſaluū faceret. Nam ut recte ac uero apud Homeꝝ ait Eumæꝰ: Nō amat iniuſtos homines qui iuſqꝫ piūqꝫ Ornat honore deus. Haud ſane mortuus ē Frāciſcus Sphortia: qui per tam multa tāqꝫ præclara iuſticiæ opera ſe in omnē uitā tutatus ē: ſed dormit: ut de puella inquit Chriſtus: Reuiuiſcet em̄ ac reſurget in gloria nō hac fragili & inani: quā uanæ hominū circūferūt auræ: ſed ī illa potius quā nulla circūſcriptura ē ætas: nulla delatura antiquitas: nullus extincturus interitus. Nūc omībus humanæ peregrinationis periculis liber eſt. Iam nuſqꝫ deuȷs oberrare poteſt anfractibus. Quieſcit iam tandē apud creatorē ſuū omni cura ſollicitudineqꝫ ſolutus. Nunc tranquillus: nūc beatus eſt. Nā quid per īmortalē deū tantopere doleamus? Lugeanť ſontes: lugeantur flagitioſi: quoꝝ animi ſempiternis ſupplicȷs cruciančt. Nam quod eſt cuiqꝫ apud inferos ſuppliciū metuendū: qui ſupplicio dignū nihil in uita geſſerit? Quin potius nunc poſteaqꝫ euaſit ex huius uitæ laboribus: quæ ſtimulis & moleſtȷs & corporis & animi nunqꝫ uacat: fruiť Frāciſcus Sphortia uera incorruptaqꝫ uolupta-

Bergomū | Paulus barbꝰ | Ioānis. j4 | Zachariæ. 9. | Ieſus | Homerus | Eumæus | Chriſtus | Secūda cauſa | Tertia cauſa

te & gaudio ſempiterno: qn̄ quidē corā illū & aſpicit & uidet & cō/
templať: qui ſolus fons & origo eſt totius fœlicitatis atq; beatitu/
Quarta cauſa dinis. Præterea nec ullus acerbior eſt dolor ī morte: quæ aliud ni
Ariſtoteles hil eſt ꝙ uitæ priuatio in corpe atq; abſentia: ut docet Ariſtoteles:
& id quidē ex corruptione proportionis corporeæ. Nam ꝙ diu ele/
mentoꝝ proportio humanū cōtinet corpus: uita animis illud affi/
cit ac mouet. Ea ſi corrūpať: animus ipſe incorruptus diſcedit a cor
pore: morſq; cōtinuo cōſequiť ſenſu oīm penitꝰ ſublato. Quid igiť
ſtultoꝝ hoīm greges mortē adeo ducunt in malis? Quæ ut mone/
Arceſilaus bat Arceſilaus illuſtris uir Academicus: ut abſēs & expectata ægri
tudinis plurimū ſolet afferre demētibus: ita præſens nemini eſt mo
Quinta cauſa leſta: quippe quæ a perpetuo ſopore quodā differat nihil. Dolere
aūt ex incōmodo proprio hominis eſt: qui nō tam alteꝝ amet ꝙ ſe
ipſum: quiq; a fœneratore differat nihil. Qui eñ ex amiſſione cō/
modi qđ ſperabat: dolet mortē alterius: gauderet is certe ſi ex eius
uita incōmodū meruiſſet: ꝙ ꝙ ſapientiſſimus ille princeps a nobis
abiit: ita bene atq; moderate cōpoſitis rebus ſuis uniuerſoq; impe/
rio: ut ſiquid nobis dolendū eſt: illud ſit ſane: qđ in unius illius obi
tu īnumerabiliū comitatu uirtutū orbati ſumus. Sed eo principes
probatiſſimi ueſtra futura illuſtrior eſt laus: ſi annitemini ut nulla
uideamini illi bonitate diſſimiles. Ad hæreditatem ſuccedere fortu
næ eſt beneficiū: ſed eā reꝝ geſtaꝝ gloria propagare ueſtræ uirtutis
Alexāder rex propriū eſt munus: quaſi nō pluris faciundus ſit Alexander Mace
Philippus rex do: qđ ad ultimas uſq; terraꝝ metas imperiū propagarit: ꝙ qđ
Philippi patris regnū acceperit. Nos aūt qui ſub ueſtra ditiōe uitā
acturi ſumus: eo feremus moderatius illius abſentiæ deſideriū: qm̄
ante oculos ponētes quæ a uobis recte & cū laude geſta fuerint: pa
trē optimū ī liberis uobis optimis uiuere exiſtimabimꝰ: & ita nihil
Sexta cauſa ex eiꝰ morte nobis eſſe incōmodatū. Nec eñ mors ī malis habēda
eſt: quæ cōſtituta oībus ē natura: nec uitā tollit: ſed cōmutat corru/
ptibilē hanc atq; ærumnoſā in ſimplicē illā & ſecurā & ſempiternā.
Pythagorei Præťea qđ Pythagorei monēt: nō abſurdū fortaſſe fuerit audire:
Quos diuina homini dederit fortuna labores:
Quæ tibi ſors fuerit: capito neq; ferto moleſte.
Anaxagoras Cui etiā ipſi ſententiæ aſtipulať prudēter Anaxagoræ diſcipulus
Euripides Euripides ille tragicus: cum ait:
Caſus ſiniſtros qui bene tulerit: mihi
Vir optimus uideť: ac ſapiēs quidem.
Qꝛ ꝙ ſi recte rem ipſam interpretemur: neq; illi grauius: neq; nobis
inopinatū quicq; accidit. Nam ꝙ diu erat peregrinādū in huius ui/

tæ humanæ ſalebris? Aduena ego ſum apud te in terra: dicebat Da ps.38.
uid: & peregrinus ſicuti oẽs patres mei. Siue em̃ mors altiſſimo ſit
ſomno ꝑſimilis: ſiue longæ atq; diuturnæ peregrinationi: ut ait Pla
to: ea certe nõ bona eſſe nõ poteſt: cũ & animi angoribus & labori-
bus corporis nos ſoluit oĩo. Ad hæc an ignoram⁹ quo diuturnior
eſt hoĩs uita: eo eſſe calamitati magis obnoxiã? Stultus profecto &
amẽs ille mihi uideri debet: q cõmunis hoĩm caſus: & humanæ ui-
tæ fragilitatẽ nõ extimeſcit. Si Cyrus clariſſimus ille rex Perſarum Cyrus rex
poſt tot tãtaſq; uictorias potius etiã Babylone cõtinuo eſſet extin- Babylon
ctus: ludibrio Tomyridi nõ fuiſſet. Idem cũ de aliis ꝑmultis & dici Tomyris
& cognoſci poteſt: tum maxime de Gn. Pompeio magno: de. G. Iu Gn. Pompei⁹
lio Cæſare: de Marco Tullio Cicerone ꝑſpicuũ eſt: q ſi iuniores ob- magnus
iſſent: inimicoꝶ oculos cladibus ſuis nõ ſatiaſſent. Quid tm̃ nobis G. Iuli⁹ cæſar
afferre quæat maior annoꝶ numerus: quãdoquidẽ ſi Mathuſalẽ il Marcus Tulli-
lius æquaremus ætatẽ: q anno q̃rtodecimo poſt diluuiũ morti cõ- us Cicero
ceſſit: cũ annos nouẽ & ſexaginta ſupra nongentos uixiſſet: nihil tñ Mathuſalẽ
ex tanta uitæ lõgitudine nobis aliud ſupeſſet: q̃ maior ſarcina pec- Xerxes
catoꝶ? Xerxes ille inſolẽs & ſuꝑbus: q cũ quinquies decies cẽtenis Helleſpõtus
hoĩm milibus Helleſponto Boſphoroq; cõſtratis: & Atho uelifica- Boſphorus
to traiecit in græciã: cũ ex altiore loco ſuũ oẽm cõſpicaret̃ exercitũ: Athos
illachrymaſſe tradit̃: qm̃ diceret poſt centũ annos ſe ex tanta multi Græcia
tudine uiſurũ neminẽ. Quæ em̃ ulla tꝑis lõgitudo cũ æternitate cõ-
tẽdat? Si rõne rẽ malim⁹ q̃ ullo nr̃o u●l cõmodo expẽdere: uel libi
dine: ſatis ſibi Frãciſci Sphortia: ſatis gl'iæ: ſatis naturæ uixerat: q
tantis & tã multis rebus ſũma geſtis cũ laude: regno pulcherrimo
nõ cõparato ſolũ: ſed etiã ſtabilito ãnos uixerit q̃ttuor & ſexagĩta:
mẽſis ſeptẽ: dieb⁹ q̃ttuordecim: relicto tã fœlici filioꝶ cœtu una cũ
uxore ſpectatiſſima: prudẽtiſſima: optima in tãta Italiæ pace: quã Italia
ipſe peperat ſolus in tãta illuſtriũ ciuitatũ potẽtiſſimorũq; regũ ac
principũ ſocietate & amicitia: q̃s ſuis ſibi maximis deuinxerat bñfi
ciis. Quid aũt mirari quẽq; oportet: ſi naturæ ad cõſtitutã diẽ quã
præterire nõ licebat: debitũ ſoluerit: q natura mortalis erat? Mor-
tuus eſt inq; tempeſtiue Franciſcus Sphortia: non minus q̃ fortu-
nate: id quod ex eius natalis Horoſcopo dignoſci etiã licet. Quas Horoſcopus
ob res (ut tandẽ aliquãdo peroremus) quæ mea ſit ſentẽtia: cogno Concluſio ge-
ſcite obſecro moderatiſſimi principes. Satis ut opinor modo oſten neraliſ per enu
dimus quæ ĩ hac uita mortaliũ optari cuiq; fœlicitas poteſt: eã ita merationẽ &
uni Frãciſco Sphortiæ cõtigiſſe: ut fieri maior nulla quiret acceſſio. amplificatio-
Nam & animi bonis & corporis unus omniũ polluit maxime. For nem.
tunã habuit ſemꝑ ſplẽdidiſſimis uirtutib⁹ ſuis: adeo in rebus oĩb⁹

obſequentē:ut ea pro arbitrio uti uideret̃. Aliud nihil erat reliquū qđ optaret præter eam beatitudinē quæ nulli fortunæ: nulli corruptioni ſubiecta eſt. Hanc illū poſt mortē adeptū eſſe cui ſit ambigēdum? Non em̃ ſolū eas uirtutes cōſectatus eſt ſemper dum uixit q/bus itur: ſed multo etiā ſtudioſius quibus peruenit̃ ad deū. Nā religione: ſanctimonia: pietate nihil apud ſe unq̃ antiqui⁹ eſſe uoluit. Nō tenebat ſolū: ſed etiā prædicabat diuinā eſſe iuſticiā: qua & iuſti in altera uita pro his laboribus præmia reciperēt: q̃s hic inique perpeſſi eſſent: & iniuſti pro impijs opibus plecterent̃. Nullus unq̃ dies illuxit ne belli quidē & inter inſidias hoſtiū: quin genibus nudis humi nixus nō deuotas ac ſupplicis minus q̃ ꝑlixas oratiōes haberet ad deū. Nunq̃ præterijt dies quo minus religioſis officijs atq̃ ſacrificijs intereſſet. Idq̃ ab ineunte uſq̃ ætate. Nunq̃ em̃ aut ineptis ludicris: aut tripudijs & ſaltationibus delectatus eſt: ſed ad probitatē ſuas om̄is actiōes ad deūq̃ referebat. Eius fide ſanctius nihil erat: Nemini unq̃ opus negauit miſericordiæ: ne inimicꝭ q̄dē. Viros rerum diuinaꝝ peritos nō minus uenerabatur pie: q̃ audiebat libēter. Et ne ſim longior q̃ par eſt: cōuocarat Pius ſecūdus pōtifex maximus annis ſuperioribus in cōuentū illū Mantuanū principes om̄is regeſq̃ chriſtianos ad cōſultandū de conſtituēda expeditione aduerſus impetū īmanitatēq̃ Turcoꝝ: qui capta iam & direpta inferiore Pānonia: Italiæ ueluti portis īmineret̃. Cæteri chriſtianæ reipublicæ potentatꝰs: & hi quidē pauci miſerunt oratores: qui aliud nullū præter uerba inania adiumētum afferrēt ad opus tam piū: tam neceſſariū: tam ſalutare. At ſolus Frāciſcus Sphortia nō oratores miſit: ſed ipſemet uenit cū uniuerſa aula & illuſtri ſua illa nobilitate: quæ uniuerſam Romanā curiam illuſtraret. Is inq̃ Frāciſcus ſua illa grauiſſima & maieſtatis plena oratione præſens corāq̃ pollicitus eſt nō ſolū expoſitū ire facultates om̄is atq̃ uires ſuas ad propulſandā & profligandā uim oēm conatuſq̃ Turcoꝝ: ſed iturū etiā ſeſe cū exercitu pro ipſius ſummi pōtificis uoluntate: neq̃ ullū nō modo imperatoris: ſed ne militis quidē: aut laborem: aut uitæ periculū omiſſuꝝ pro libertate atq̃ amplificatiōe & ſplēdore fidei chriſtianæ. Et dubitabit quiſq̃ de huius pientiſſimi principis cæleſti beatitudine apud chriſtū: q chriſti opera ꝑ uniuerſam uitā repræſentarit? Nec em̃ eū mors offendit incautū: qui ſexta feria nonis Martijs: cuius poſtridie euolauit in cælū: coniectis deuotis tranquilliſq̃ oculis in ſaluatoris imaginē: quā tabula depicta e regione lecti cōtinebat: Ait miti uoce ac ſupplici: Vis ne domine ita om̄ino? Fiat ergo uoluntas tua. Quare poſitis lamētis omnibus &

Pius pō. max.

Turci

Pānonia

Italia

Chriſtus

querelis:nõ tam nobis dolendũ eſt ꝙ talẽ principẽ amiſerimus: ꝗ
lætandũ ꝙ talẽ habuerimus cuius mirificas ĩmortaliſq; uirtutes
ſi ſemꝑ aĩo uolutabimus:eaſq; apud oẽs quotidie crebris ſermoni
bus uſurpabimus:incredibili profecto mihi credite:uoluptate deti
nebimur. Nam quid tm̃ doloris mors cuiq; poteſt afferre:in q̃ ipſa
nõ ſolũ nulla eſt iuſta lugendi cauſa:ut modo probauimus:ſed etiã
cũ alia plæraq; bona inſunt:tum illud imprimis qđ & uitia ſepelit
(ut inquit Ambroſius)& uirtutes ſuſcitat? Itaq; rectiſſime ſcriptũ Ambroſius
eſt:Moriaĩ aĩa mea in animis iuſtoꝝ. Si Ariſtippus ille Cyrenaic⁹: Ariſtippus
quo hnmanæ uitæ cõſuleret:quicqd auri:quicqd nũmoꝝ habuit:
dicit abieciſſe:nos ut in cælo ſempiterni futuri ſimus:uitã hãc inſta
bilẽ & incertã tantopere tuebimur? Si Menicœus Thebanus:ſi rex Menicœus
Athenaꝝ Codrus:ſi Phileni:ſi Curtius: ſi tres illi Decij pater fili⁹ Codrus
ac nepos:ſi alij nõnulli uiri magni & clari inani ducti gl'ia huiuſmo Phileni
di ſpõte morti ſe dediderũt:nos ut gloriã cæleſtẽ adipiſcamur:mor Curtius
tẽ hanc adeo doleamus:quæ uel naturæ curſu obuenerit: uel dono Decij tres
omĩpotẽtis dei prouidẽtiaq; cõtigerit? Sed ne ſi lõgior fuero: maio
rẽ uobis patres cõſcripti aulicíq; ducales ac reliq nobiliſſimi ciues:
q̊ ad uoſ tandẽ ſolos noſtra ſe cõuertat oratio:acerbiorẽ ex recorda
tiõe illius noſtri amiſſi principis dolorẽ incutiã:cũ omẽ uulnus eo
magis exulceratĩ atq; recrudeſcit: q̊ attrectatĩ magis: Hoc ego loco
finẽ dicẽdi faciã:ſi unũ illud uos pri⁹ cõmonuero:ꝑpterea eſſe oẽs
reliquias ægritudinis ex animis noſtris radicit⁹ extirpãdas: ꝙ nõ
mõ nõ eſt mortuus Frãciſcus Sphortia:ſed uiuit adhuc: uigetq; ac
ſapit:& in dies magiſ magiſq; adoleſcit:cũ in reliquis ſuis liberis &
ſua præſtanti indole:& ſpe paternæ ꝓbitatis inſignibus:tũ potiſſi-
mũ in excellẽtiſſimo duce noſtro Galeacio Maria:cuius tãtus inge- Galeacius Ma
nij ſplendor:tanta magnitudo animi:tanta orõnis maieſtas:tanta ria dux
in deũ ueneratio:tãta iuſticia:tãta benignitaſ:tm̃ honeſtatĩ ſtudiũ:
ut certo ſperare iã liceat hũc paternã gloriã oẽm nõ æquatuꝝ mo-
do:ſed etiã nõ ſecus ſuperatuꝝ:ꝗ ab Achille caniẽ Pelleus ſupat⁹. Achilles
Nã de huius matre Blanca Maria regina noſtra:quid attinet plura Pelleus
meminiſſe:cui⁹ innocẽtiſſima uita ſanctiſſimiq; mores apud ipſos Blanca Maria
etiã hoſtis ſunt uenerabiles? Quotiẽs in hos coniecerimus noſtros
oculoſ ac mentẽ cũ noſtræ fidei ſinceræq; pietatĩ:fungemur officio:
tũ diui Frãciſci Sphortiæ humanitatẽ:beneficentiã:abſolutiſſimaſ Franci. Sphor
q; uirtutes iucũdiſſima cũ animi uoluptate in memoriã reuocabi- tia dux
mus. Nam qđ in me eſt:unũ illud uobis polliceor:promitto:ſpon-
deo:ꝗtum præſtare ingenij potero uirib⁹:ꝗtum lingua reſonare:
ꝗtũ arũdine latine græceq; ſcribẽdo cõſequi:aut oratoria aut poe-

tica facultate:ſemper unus apud me Franciſcus Sphortia memo/
rabitur:audietur:legetur:ut non mortuum minus ꝙ̃ uiuũ ab uno
Franciſco Philelfo & amatum illum & obſeruatum & celebratum
præſentem omnes uenturiq; cognoſcant.

Hæc quidẽ oratio habita eſt ab eodẽ Franciſco Philelfo equite au/
rato laureatoq; poeta ĩ eccleſia cathedrali Mediolani:die lunæ.vij.
Idus Martias:Anno a natali Chriſtiano Milleſimo quadringẽteſi
moſexageſimoſeptimo.

Franciſci Philelfi Oratio habita in funere diuæ uiragi/ nis Blancæ Mariæ Mediolanenſiũ ducis. II

Galeacius Maria

n Vnq; futurum exiſtimarã:Patres conſcripti:ut noſtro huic
inuictiſſimo atq; optimo principi Galeacio Mariæ Sphor/
tiæ conſolator accederẽ in luctu tam inopinato: tanq; im/
maturo clariſſimæ indulgentiſſimæq; matris ac uiraginis inclytæ
Blãcæ Mariæ:q̃ qdẽ una ex uniuerſo mulieꝝ oĩm genere nihil ætaſ
nr̃a pulchriꝰ tulit:nihil illuſtriꝰ:nihil præſtãtiꝰ:nihil meliꝰ:nihil ue/
nerabilius:nihil deniq; ex omni parte perfectiꝰ.Nam & ſi norã illã
eſſe natura mortalẽ:tamen cum mecum ipſe tacitus cogitarẽ quan
ta foret uitæ continentia:quanta frugalitate:quanta in rebus omĩ/
bus moderatione & ordine:minime profecto dubitare poterã ho/
mo ſeptuagenarius iam & amplius me nunq; eius funeri interfutu
rum:quæ nondum abſoluiſſet ætatis annũ quartum & quadrage/
ſimum.Sed inanis eſt prorſus atq; irridenda noſtra om̃is humana
prudẽtia:ut uelimus nobis certi quicq; incerti ue polliceri:qui qua
hominis parte mortales ſumus om̃i mutabilitati:infirmitati: cor/
ruptioni ſubiaceamus.Itaq; non poſſum non misereri & humanæ
conditionis:& ipſius mei qui in id miſeriaꝝ inciderim: ut eius ſim
funus deploraturus:in cuiꝰ uita certiſſimũ mihi liberiſq; meis præ/
Blanca Maria ſidium collocarã.Venio ne ipſe te laudaturus mortuã Blanca Ma
ria:quæ ob innumerabilis tuas diuinaſq; uirtutes digna fueras ut
nõ morte ſolũ:ſed mortis om̃i uacares ſuſpitiõe? Nã q̊ magis atq;
magis tuã probitatẽ & morum integritatẽ: pudicitiã: innocentiã:
fidem:pietatẽ ſanctimoniãq; conſidero:eo me maior ex obitu tuo
mœror adeo inuadit:ut quid de te primũ locuturus ſim neſciã.Ful
gor enim patriæ parentũq; claritudo:ac cætera om̃ia quæ ſub for/
tunæ imperio poſita cenſentur:tametſi magna in te fuerant & excel
ſa : hæc tamen alia ſunt: ut propria nequeant cuiuſquã bona ap/

pellari: at excellētia animi tui maieſtaſq; uirtutis: me de te mecum diligentius cogitantē ita reddit attonitū: ut ab hac omni conſolandi oratione deterreat. Oh quanta & q̄ grauis ad nos calamitas uirago heroica ex tua deceſſiōe peruenit? Heu q̄ noſtri nos cogitatus de tua diuturnitate fefellerunt: ut cuius uitam quā longiſſimā fore putaremus: ea in floreſcentis adhuc ætatis decore deciderit. Sed q̄ feror phanaticus ſenex? Quo meus me intolerabilis præcipitē rapit mœror? Quo pacto ſim alios cōſolaturus in tanta luctus acerbitate: niſi mihi tantiſper antea moderer a doloris aculeis: donec de tuis diuinis laudibus uerba faciēs: ex illarum breui cōmemoratione digna conſolatio oriatur. Sed quod tandem initium de ijs facere aggredior? Nonne id unum eſt præſtantiæ tuæ certiſſumum argumentum: q̄ natura omnipotēs: q̄ deus ipſe optimus maximus de te una mulierum plane omniū: quæ aut ſunt: aut fuerunt unq̄: aut in omnē poſteritatem futuræ ſunt: innocētiſſima & optima admirabilia quædā ac dilucida ſigna tulit: quæ nulla hominū queat deprauare malignitas? Cum primum enim cœpiſti ægrotare: nouum aſtrū exoritur: quod antea nunq̄ huiuſmodi nec uiſum nec auditum magnum neſcio quid atq; obſtupendum portendere uidebatur. Nam ut mea fert opinio.

Non eſt ille ferus: qui uexat regna Cometes: Cometes
Et ſolet humanis rebus adeſſe minax:
Sed quod olympiaco deus auctor miſit ab axe.
Sydere quo tanto regna ſuperna colas.

Voluit enim deus: ut quo illuſtrium uirtutū omniū ductu ueluti ſplendidiſſimo quodam ſydere tuæ futuræ poſt mortem beatitudini in terra præluxeris: eodem nunc illuſtreris in cælo. Quo factum mirabiliter uidemus: ut una cum tuo obitu aſtrum ipſum ex hominum oculis occidens cōtinuo euanuerit. Nulla eſt ſane tanta uel leuitas uel celeritaſ: quæ cū aī aut leuitate aut celeritate conferri queat. Tu Blanca Maria: tu inq̄ mulier ſapientiſſima cunctis abſterſa humanis ſordibus & omni terreſtri cœno purgata penitus corporeiſq; ſoluta uinculiſ: libera omino atq; tui compos leuiſſimo quodam celerrimoq; uolatu in cælum illicet es euecta: æterno gaudio inter angelos potitura. Non enim cum illis ſentio patres ampliſſimi: qui nemini patere putāt neq; bono cæleſtē gloriā: neq; malo infernale ſuppliciū ad plenitudinē uſq; temporis ac futuꝝ illud uniuerſale iudiciū: Sed aſcendit continuo in cælum cum eſt e corpore egreſſa diua regina hæc noſtra: ubi iam fruit̄ ſuoꝝ mercede meritorum in cōſpectu creatoris ſui. Id uero q̄q̄ ita de te mihi & tenendū

uidetur & affirmandū uirago ſanctiſſima: tñ cum tāta nos ob tuā ex hac uita migrationē lætіcia & tanꝙ beatitudine priuatos intueor: nō poſſum equidē nō fateri aliquid eſſe cōcedēdū imbecillitati naturæ. Nā ut nimia ægritudo animi eſt molliū ſtultaꝝꝗ fœminarū: ita moderatus quidā atꝗ ſedatus animi motus in luctu reprehendi nō debet. Quo em̄ pacto per deū īmortalē noſipſos cōtineamus generoſa excellentiſſimaꝗ uirago: quo minus animo cōmoueamur cum te coram iacentē extinctāꝗ aſpicimus? Vbi eſt tua illa uenuſta facies niue om̄i cādidior? Vbi roſeæ nitidæꝗ genæ: quibus gratiarum quas fabulantur: mirabilis decor quidam referebatur? Vbi oculorum ſplendor ſolaribus micantior radijs? Vbi ubi tuus ille grauiſſimus ſermo mira ſuauitate conditus? Heu heu me miſerum atꝗ infœlicem: Quis uſꝗ adeo ſit animo ſaxeo ac ferreo qui hæc tāta & tam eximia naturæ bona infinitis quibuſdā atꝗ inauditis illuſtrata uirtutib⁹ nō reqrat amiſſa: nō queraт̄: nō ingemiſcat: nō collachrymeт̄? Cæteꝝ oī in re mod⁹ ſeruādus ē p̄ſes cōſcripti: & ita humanæ infirmitatis cōcedēdū: ut ne quid nimis: ſcd'm illius Chilonis Lacedæmonij ſapientiſſimū dictum. Itaꝗ omiſſis om̄ibus & querelis & lachrymis: noſtra ſe oīs ad te conuertat̄ oratio Galeaci Maria princeps moderatiſſime. Scio tibi neꝗ admonitore opus eſſe ad acriter recteꝗ de unaquaꝗ re iudicādum: qui ſis ingenio diuino potiuſ ꝙ humano: neꝗ adhortatore ad ſingulas uitæ actiōes pro dignitate atꝗ officio abeundas: cuius prudētia tanta eſt ut uix habeas parem: ſuperiorē certe neminē. Quo fit ut paucis mihi tecum ſapiētiſſimo & ingenti animo uiro agendū intelligā. Aegre tuliſſe te & permoleſte maternū obitum: & ſi dubitat nemo: tamē ea eſt perſpicua coniectura: qd' ubi certior factus es prudētium medicoꝝ litteris: matrē extremo iam ſpiritu laborare: ipſe tam triſti perculſus nuncio: confeſtim relicto firmiſſimo robuſtiſſimoꝗ exercitu: quē aduerſus adorientis Sabbaudiēſium copias ad indubitatam ac certā non pugnā ſed uictoriā inſtruxeras: matrem uiſurus allocuturuſꝗ deuolaſti. Neꝗ interea temporis uſꝙ a gemitu ac lachrymis es tibi inter equitandū moderatus: Abiatem ad meridiem cum ueniſſes: nec multo poſt Mediolanū: quotiēs te intra cubiculum recepiſſes: lamētationibus & flætibus nunꝙ abſtinuiſti. Ad Melinianū ubi perueniſſes ad matrē iam morti propinquā: tu hoc loco facile oſtēdiſti ut par erat: & magnitudinem inuicti animi tui: & præcipuā quandam ſingularēꝗ ſapientiā. Nam ꝙꝙ eam intuēs tanta es cōfectuſ animi acerbitate: ut uix a te manū cōtinuerı̄: tamē qd' unū difficillimū eſt: uiciſti teipſum: q gemitu om̄i lachry-

Gratiæ

Chilo lacedæmonius

Sabbaudiēſes

Abiatis

Mediolanum

Melinianū

miſq; compreſſis: in hunc modum locutus ſine ulla mutatione uul
tus perhiberis: Mater dulciſſima cur adeo te proſternis atq; affli/
gis? Vbi eſt fortitudo animi tui? ubi cõſtãtia? ubi magnitudo? De
te mihi medici ſpem dant optimã: teq; propediem omni aduerſæ
ualitudinis periculo liberam fore certo pollicent᷑. Noli obſecro ma
ter indulgentiſſima a teipſa deſciſcere: collige animũ tuum: noli te
ultro deſerere. Num fortaſſis ignoras meã uitam a tua pendere ui/
ta? Propter me ſaltem quem ex omnibus tuis liberis maxime dili/
gis dilexiſtiq; ſemper: redi ad te ſpemq; uiuẽdi reuoca. Quibus ma
ter inter frequẽtis anhælitus audit᷑: & ſpiritu quẽ iã pene amiſerat:
ueluti reuocato oculos ĩ te unũ conijciẽs: Verũ inqt Galeaci fili mi
iucundiſſime locutus es. Nullum ex omibus meis liberis neq; ma/
gis dilexi unq̃ neq; pluris feci q̃ te. Sed ego ut potes animaduerte
re: naturæ ſatiſfeci. Deus noſter me pro ſua miſericordia ad ſe reuo
cat. Huic parendum eſt. Cõmendo tibi animã meã: deinde fratres
hos tuos omnis Heliſabetãq; ſororem: quorũ te patrem eſſe opor/ Heliſabeta
tet. Hippolytæ uero filiæ mihi dulciſſimæ ut quibuſcunq; in rebus Hippolyta
opus fuerit: nunq̃ ſis defuturus: ita abs te peto: ut aliud ex animo
nihil magis. Cõmendo tibi Mediolanenſes meos cæteroſq; pater/ Mediolanẽſes
næ ditionis populos. Cremonenſes uero qui mihi ex paterno iure Cremonẽſes
dotales ſunt: tibi do atq; relinquo dono: quos nec alterius cuiuſq̃
fore unq̃ uolui. Ea tamen lege Cremonenſes tibi do atq; relinquo
dono: ut urbs tui ſit iuris: ſed urbis prouẽtus omes æqualiter inter
te fratreſq; tuos diuidantur. Eos aũt omnes ciues ut cõmendatiſſi/
mos habeas uelim: Ita eñ meriti de me ſunt. Ad poſtremum fami/
liam noſtram omnẽ ita tractabis: ut intelligat obſequia in me ſua
non fuiſſe fruſtra. Ego iam pœnis corporis liberata beneficio bea/
tæ Mariæ uirginis cũ Ieſu Chriſto redemptore noſtro futura ſum. Maria uirgo
Quibus dictis: perinde quaſi obdormiſſet uitam deſeruit. Quod Ieſus chriſtus
ipſe princeps humaniſſime aſpiciens: diutius naturæ aduerſari ne/
quiuiſti: quin ſenſibus cunctis fere amiſſis: uoce etiam intercluſa ex Fratres oſer/
cideris. Quo quidem tempore a fratribus obſeruantiæ beati Fran uantiæ
ciſci: qui diuino quodam nutu ſex ac triginta ex ordine illo prima/ Beatus Frãci.
rij eo die in id cubiculi nec accerſiti nec rei conſcij cõuenerant: ulnis
exceptis in proximum cubiculum es delatus. Vbi cum poſt ſpaciũ
rediſſes ad te: & interceptas corporis uires uix recuperaſſes: tum eſt
ab omibus intellectum idem dici de te ueriſſime potuiſſe: quod de Eeneas
Aenea Virgilius cecinit: Spem uultu ſimulat: præmit altum corde Virgilius
dolorem. Simulabas tu modo hilaritatem quandam in facie: cum
matrem ad bene de ſe ſperandũ adhortabaris: cum doloris tamen

uulneribus cor tibi tuū trāſfigeret. In quos em̄ ſingultus e ueſtigio
es ſolutus? Quæ mœroris uerba in mediū protuliſti? quos lachry-
marum effūdiſti riuos? quæ non es queſtus: non lamentatus: non
uociferatus? Oblitus tu quidem ob maternam pietatem id quod
tua bon a cum uenia dictum uelim: decere principem nihil habere
commune cum uulgo. Lamentētur mulierculæ: Eiulentur indocti:
At uir magnus atq; idem ſapiēs ſe ſui ſimillem ſemper præſtet. Tu
ſicuti unus es ciuibus tuis uniuerſis ut poteſtate: ita etiam om̄i uir-
tutis genere ſuperior: te talem oſtēde qualis & es: & haberis infra-
cto & forti animo principem: præſertim cū nulla ſit tibi oblata ho-
neſti cuiuſq; flætus & eiulat⁹ cauſa. Mater tibi mortua eſt. Mortu a
ſane mulier om̄i muliebri ſexu & dignitate præſtantior. Quā enim
Artemiſia — Artemiſiam: quam Pantheam: quam Corneliam: quam Liuiam
Panthea — auguſtam cū unius Blancæ Mariæ tot ſummis tantiſq; uirtutibus
Cornelia — comparemus? Quid enim loquar ut hinc primū ordiar de eius ani-
Liuia — mi pudicitia: quæ neſciam: maior ne fuerit an caſtitas impolluti illi-
Pudicitia — us corporis: quam ſemper nō uenerati minus q̄ admirati ſunt om-
Caſtitas — nes. Sermonis autem pudor cum facti cuiuſq; uerecundia conten-
Pudor — debat: ut æque ī uerbis nulla deprehēdi poſſet: uel obſcœnitas: uel
Verecūdia — ſcurrilitas: atq; in factis quicq; quod minus cōueniret cum graui-
Cynici — tate & ſanctimonia. Itaq; Cynicorum ineptam impudentiam loco
flagitij ducebat: qui & ſuis uerbis nude om̄ia appellarent: & facere
multa in propatulo non erubeſcerēt: quibus nihilo differrēt a ſpur-
Sales — ciſſimis animantibus. Nec tamen interdum non utebatur ſalibus
Humanitas — & cauillis: quibus ita utebatur ut offenderet neminem: & placeret
Clæmētia — om̄ibus. Humanitate uero & clæmētia erat tanta: ut uirum etiam
Frā. Sphor. — Franciſcum anteiret: quo quidem uno nec G. Iulius cæſar ille: qui
G. Iuli⁹ cæſar — humanitatis & clæmētiæ laudibus fertur in cælum: uel humanior
Bonitas — uel clæmentior haberet. Quā naturæ bonitatē & animi magnitu-
Magnanimit. — dinem per uniuerſam uitam adeo eſt amplexa: ut nedum omnē ob-
Beneficētia — liuiſceretur iniuriam: ſed ijs etiam benefaceret a quibus iniuriā ac-
cepiſſet: Secuta ea quidem diuinum præceptum illud: Mihi uindi-
ctam & ego retribuam. Om̄ia enim mulier integerrima ſemper ad
deum referebat: quem norat ſupra hominū merita munificentiſſi-
Artaxerxes rex — me retribuere Artaxerxes cognomēto memor: ut adeuntibus & fa-
cilem ſeſe præſtabat & obſequētem: ita legitimæ iubebat uxori: ut
Facilitas — carpenti regij aulæis undiq; ſublatis aditum adeūdi ſui inter pro-
ficiſcendum ijs q̄ facillimū faceret: qui re aliqua egerent: At Blan-
ca Maria ita ingenio erat miti ac placido: ut ſine cuiuſq; admonitio-
ne adire ſe uolentem intempeſtiuū duceret neminē: Quinimmo ea

attentiõe atq; lenitate unũquemq; àudiebat: ut obſequẽtiſſimi nu/
minis benignitatem repræſentaret. Videmus plæraſq; prope om̃is
mulieres & comparandæ & congerendæ pecuniæ percupidas: A q̃/ Auaricia
rum natura ac moribus q̃ eſſet hæc aliena operepreciũ eſt breui/
ter audire. Nondum exceſſerat infantiæ terminos: cum hãc Philip/ Philipp⁹ dux
pus pater ad ſeſe accerſitã: nam huius & ſuauiſſimo affatu & aſpe/
ctu ipſo delectabatur plurimũ: uel ob eam rem maxime qꝺ circa li/
niamenta corporis uideret eam ſibi q̃ ſimillimam: ut aureos num/
mos quorũ milia permulta caſu iacebant in appoſita menſa a Ge/
nuenſibus miſſa dono: acciperet quotquot uellet hortatus eſt. At Genuẽſes
infantula ne oculos quidem conuertens in genuinos: nõ mihi iſtis Genuini
opus eſt inquit mi pater: nam nihil iſtiuſmodi mihi deeſt per matrẽ
meam. Quæ uerba Philippus admiratus. At uolumus inquit acci
pias ſaltem decem. Tum illa paternis obſecuta iuſſis aureis decem
acceptis: & ei gratias egit: & manũ uerecunde oſculata: cum primũ
reuertiſſet ad matrem: eam omnẽ pecuniam inter ancillulas diſtri/
buit: Accipite inquiens quo matri meæ chariſſimæ libẽtius ſimul Liberalitas
ac diligentius pareatis. A quibus ſane initiis infantiæ cum nullum
unq̃ peculium fecit: tum quaſcũq; ex ampliſſimis prouẽtibus ſuis
cõſecuta eſt pecunias: eas om̃is q̃ liberaliſſime & pro dignitate me/
rentium uſq; diſtribuit. Quid ſingillatim eos mẽminero quos nul/
lo quaſi numero ſuæ magnificentiæ magnitudine ſibi q̃ diu uixit:
deuinxerat? Quõt ingenuas puellas quæ ob dotis inopiam forſitã Pietas
turpiter piſſent: ſuis pecuniis uiris legitime & honeſtiſſime colloca/
uit? Quæ monaſteria nõ reſtituit: quæ nõ amplificauit: quæ nõ or
nauit ac locupletauit? Quos religioſos quos dei ſeruos immunes
ſuæ beneficentiæ unq̃ eſſe uoluit? P~~rofecto hæc una ex om̃ib⁹ fuit~~:
quæ communẽ bonorum om~~niũ nata utilitatem~~ poſſet ~~iudicari~~.
Quantã autem curam pro iis gereret: qui uita defuncti eſſent: eius
tam multa nec unq̃ intermiſſa anniuerſalia atq; parentalia diluci/ Anniuerſalia
do ſunt argumento. Neq; minor eius fuit iuſticiæ obſeruantia erga Parentalia
homines: q̃ pietatis erga deum. Nam eius fide ſanctius nihil erat. Iuſticia
Quicquid enim promiſiſſet: emori mallet q̃ minus q̃ primũ effe/ Fides
ctum reddere. Quare cum diem obituram ſe animaduerteret: aie/
bat ob eam rem dumtaxat uitam tantiſper cupere: donec æri alie/
no ſatfaceret. Nam ob donandi magnificentiam æs alienũ non me/
diocre conflarat. Idq; ut diſſolueretur accuratiſſimo cauit teſtamẽ/
to. Omnia iuſticiæ munera in medium referam: non eſt opus: cum
neminem prætereat non modo illam om̃i iniuria ac maleficio ſem/
per abſtinuiſſe: ſed ita operam atq; induſtriam ſemper adhibuiſſe:

ut nullus ſibi locus propulſandæ ab alijs iniuriæ relinqueretur.
Frãciſcus dux   Quã ob aliam cauſam putemus cum & eius uir dux Franciſcus nõ
Galeaci⁹ dux   eſſet in uiuis: & Galeacius hic princeps noſter cũ exercitu abeſſet in
Galli   Gallis in auxilium Lodouici regiſ miſſus a patre: nullos tumultus
Lodouic⁹ rex   nullos omnino motus in tanto rerum diſcrimine cõſecutos: Cum
terror propter ſuperiora bella ĩmineret a finitimis omĩbus: præſer/
Veneti   timꝙ a Venetis: qui & potentiſſimi forẽt: & ob nõ abſurdas quaſ/
dam ſuſpitiones honeſtã uiderent habere cauſam iuſti belli. At hi
ut ſunt uiri iuſtiſſimi: nefas eſſe atꝙ piaculi ſimile iudicarũt armis
laceſſere ſanctiſſimã mulierẽ: Quinpotius eam perbenigne hortati
ſunt: ut bene de ſeſe amiciſſimeꝙ ſperaret: cum nihil prorſus præt/
mittere decreuiſſent: quod ei eiuſꝙ rebus omĩbus profuturũ intelli
gerent. Quã Venetorũ mentẽ cum finitimi cæteri cognouiſſent: lon
ge facilius ſunt adducti ut quieſcerent: nec in ducem clariſſimã tem
ptare aliquid auderent: quam hi etiã præ uirtutis magnitudine ue/
rebant: quos hoſtili in eam aĩo eſſe cenſebant. Habebat cũ iuſticiæ
Acrimonia   coniunctã operibus Blanca Maria: nõ ſolũ ingenij acrimoniã: q̃ di
Prudentia   cto citi⁹ res ſingulas diſcernebat: ſed prudẽtiã q̃dã ſupra hoĩs natu/
rã: ut ſuo falli iudicio nunꝙ poſſet. Hanc muniebat corroborabatꝙ
Temperantia   ꝙ ualidi⁹ temperãtiæ adminiculis: q̃ exiſtimatio potiſſimũ ſeruat
omĩs. Nam & cibo erat moderatiſſimo & uino dilutiſſimo utebat:
atꝙ aqua mera nõnunꝙ cum diuinis ieiunijs indulgeret: quod ei⁹
rei ſæpiſſime faciebat. Quanta uero in ea eſſet dicendi grauitas: q̃n
Eloquentia   tus lepos: quãta ſuauitas: hi omẽs meminere: qui quotidie loquẽ/
Taciturnitas   tem audiebant. Et loquebat illa quidẽ ornatiſſime: uel potius elo/
Sophocles   quebat cum opus foret: & rurſus tacebat cum locus tempuſꝙ re/
Eloquentia &   quireret. Audiebat eñ quod legit apud Sophoclen poetam: Mun
ſapientia   dum mulieri fert ſilentiũ o mulier. Verum quoniã norat in perpoli
Paryſatis re/   ta caſtigataꝙ oratione uim maximã ineſſe: ad omẽs animi motus
gina   uel concitandos uel ſedandos: curauit aſſidue ut liberi ſui cũ ſapien
Cyrus iunior   tiæ ſtudio eloquẽtiæ cõiũgerẽt maieſtatẽ. Nõ eñ ignorabat mulier
Artaxerxes   prudẽtiſſima ꝙ Paryſatis regina illa Perſarũ Cyri iunioris & Arta/
rex   xerxis mater: filijs conſilium dabat: decere eum principem: qui ap/
Cornelia   parate atꝙ imperioſe quicꝙ dicturus eſſet: oratiõe uti grauiſſima
Scipio afri/   atꝙ ornatiſſima. Tradunt Corneliam Africani ſuperioris filiã atꝙ
canus   Gracchorum matrem: permultum filijs ad eloquẽtiam profuiſſe:
Gracchi   quoniã latinitatẽ perpulchre calleret eſſetꝙ diſertiſſima. Num for/
Philippus Ma   taſſis exiſtimemus paruo adiumento a prima uſꝙ infantia noſtro
ria   huic ſapiẽtiſſimo eloquentiſſimoꝙ principi matrem hanc Philip/
Fran. Sphor.   pi Mariæ filiam Franciſciꝙ uxorẽ extitiſſe: cuius ut uita omĩs erat

honeſtatis plena: ita quotidianus ſermo mirificam dulcedinē quã/dam omni melle ſuauiorem grauitatēq; redolebat ſententiarum cre/britate atq; acumine redundantem? Quantum momentiũ habeat copioſa eleganſq; oratio & ad perſuadendum accõmodata: Mar/cus Tullius Cicero cum in aliis pluribus cauſis: tum in illa præci/pue demonſtrauit: quam habuit apud. G. Iulium cæſarem dictato rem pro Qu. Ligario. Ita erat Cæſar in Qu. Legariũ animo inflã/matus: ut eum omnino foret condemnaturus. Quare cum uenien/tem Ciceronem uidiſſet ut hominē defenderet: conuerſus ad ami/cos clam dixiſſe fertur: Quanq; reus mihi certo damnandus eſt: nil ta men prohibet: ut Ciceronem audiamus. Quantum fuerit dicendi pondus: quantus torrens: quanta uis: quantus impetus in diuino illo ingenio Marci Tullij Ciceronis: uel hinc intueri licet: q; & Cæ/ſarem & dictatorem & Romanorum omniũ eloquentiſſimum: & ira exæſtuãtem in reum: ut quem animo iam condemnarat: abſoluere coegerit uel inuitũ. Non ſolũ enim Cicerone cauſam agente pro di/gnitate inter attentius audiendum Cæſar ſe continere non potuit: quin & uultũ ſæpe & colorē mutaret in facie: Sed ubi ad cõmemo/rationem pugnæ Pharſalicæ prudens deuenit oratio: ſeq; Cicero conuertēs in accuſatorem Tuberonē: turbato uultu uoceq; altiore eaq; ueluti iracunda in hæc uerba erupiſſet: Quid enim Tubero il/le tuus diſtrictus in acie Pharſalica gladius agebat: cuius latus pe/tebat? Quis erat ſenſus armorum tuorũ? quæ tua mens: oculi: ma nus: ardor animi? quid cupiebas? quid optabas? Cum in hæc inq; Cicero non artificioſius minus q; uæhemētius uerba erupiſſet: ita Cæſar animo eſt commotus: ut perinde atq; ſui immemor ac pene amens per totius corporis conquaſſationē libellis quos inter ma/nus habebat: abiectis contra pertinacē illam animi ſententiã: eum abſolueret: quem non iniuria oderat. Quid dicam de. M. Antonio illuſtri illo & grauiſſimo oratore? Nonne quos Marius ac Cinna milites ad ſe obtruncandum miſerant: ita ſermone ſuo flexit ac pla cauit: ut quos in eius ſanguinem mucrones diſtrinxerant: & iam ui brabant percuſſuri: eos obſtupefacti omni cruore uacuos in uagi/nas remitterent? Athenienſes uero ſola Piſiſtrati capti facundia: re gium eius imperium perpeti maluerunt: q; Solonis conſiliũ ſequē tes publica frui libertate. Idemq; Pericli quodammodo contigiſſe legimus: qui qm̄ ſapientiã cum eloquētia coniunxiſſet. Fuerat eñ Anaxagora uſus præceptore: agebat in Athenieſi populo pro uo/luntate omnia. Delectabatur Blanca Maria ubi diuinis officijs cæ teriſq; rebus neceſſarijs functa eſſet: nam ocioſa erat nunq;: ſemper

M. T. Cicero
G. Iuli? cæſar
Qu. Ligarius
Cæſar
Pugna phar/ſalica
Tubero
M. Antonius orator
Marius
Cinna
Atheniēſes
Piſiſtratus
Pericles
Anaxagoras

aliquid lectitare: quo & ſibi prodeſſet: & melioris redderet ſuos li/
Plato beros. Quare cũ in eam Platonis ſentẽtiã incidiſſet: qua ille dixiſſe
tradit̃: Tum demũ terrarum orbẽ beatum fore: cum aut ſapientes
regnarẽt: aut reges ſapere cœpiſſent: longe maiore ſtudio curauit:
ut filij ſui quantum humanũ pateretur ingenium: & ignorarent ni/
hil: & quod didiciſſent: appoſite decoreq́ loquerentur: ut quos pa
rentũ diligentia muniſſet tã opulento: tam florenti imperio: hi quo
recte ſaperent: doctrina & eloquẽtia ornarent̃. Huiuſmodi em̃ ſtu/
dijs eos præditos longe apud oẽs fore admirabilioris arbitrabat̃.
Id uero quãtã præ ſe ferat utilitatẽ: exemplũ oibꝰ perſpicuũ reddi/
dit noſter hic princeps cũ adhuc eſſet adoleſcẽtulꝰ. Fatebor aũt uel
præſente ipſo qđ uerũ eſt: haud quaq́ diſſimulat̃. Noui em̃ huma
nitatẽ & modeſtiã eius: q nõ modo mẽtiri me nolit ſed ne mẽdaciũ
quidẽ dicere. Nã tametſi honeſtiſſimis ſemꝑ factis delectat̃ magis
q̃ ullis ſecũdis laudationũ auriſ: uerã tñ gloriã aſpernari nõ debet:
præſertim eã quã ſibi cõmunẽ eſſe intelligit cũ ciuibus ſuis: cum in/
dignis parere principibus permoleſtũ ſit ac dedecoroſum. Legimꝰ
Cyrus rex Cyro ſeniori illi qui primꝰ in Perſis regnauit: multas gentes natio/
Perſæ neſq́ paruiſſe terrore eius nominis: utpote qui & ſapientiſſimꝰ q/
dem fortiſſimuſq́ uir: quicquid aggrediebatur: ex ſententia ſua q̃
celerrime efficeret: ſed multos pluris eius imperium ultro expetiſſe:
qđ & iuſticia & animi moderatione inter mortales omnis haberet̃
inſignis. Solis inq̃ animi bonis ſplendidiſſimiſq́ uirtutibꝰ rex Cy
rus tantum ſibi nomen: tantam gloriam in uniuerſum terraꝝ orbẽ
comparauit: ut om̃es ad ſeſe conuerteret: & ita beniuolentia deuin/
ceret: ut ab eo regi gubernariq́ exoptarẽt. Cui quidẽ uni nõ finiti/
mi populi ſolũ: ſed illi quoq́ nõ inuiti paruere qui diſtarent a Per/
Perſis ſide: nõ modo plurimos dies: uerũ etiam menſes eum alij ne ipſum
quidẽ uidiſſent unq̃: & alij certo futuꝝ exiſtimarẽt: ut propter im/
menſum regionũ interuallũ nunq̃ uiderent. Etem̃ prudentiſſimo
optimoq́ principe quid optabilius: quid beatius: quid deniq́ di/
uinius dari queat in hominũ uita? Talem aũt eſſe principẽ hunc no
ſtrũ & in dies magis atq́ magis fore: haud obſcure licet nõ digno/
Gallia trãſalpina ſci minus q̃ ſperari. Aberat is quod modo memineramus: in Gal/
lia tranſalpina iuſſu paterno auxiliũ ferens regi Francoꝝ Lodoui/
Lodouicꝰ rex co: ab quo agnati eius om̃es neceſſarijq́ defecerant: cũ repẽte inter
ipſam de hoſtili præda uictoriam per maternũ fit nuncium certior
Fran. Sphortia dux Franciſcũ Sphortia patrẽ inopinato periſſe obitu. Quare hortatus
ut nullo prorſus intermiſſo tempore iter q̃ poſſet tutiſſime prope/
raret in patriam: Is nocte iuncta cũ die ut res poſtulare uidebatur:

indutus mercatoris habitu cũ quinq; fideliſſimis comitibus quaſi
mercatorib⁹ p̱ alpes ipſas obequitat q̃uelociſſime. Nã iccirco hac
uſus eſt calliditate militari Galeacius : qm̃ iure ſibi metuendũ eſſe
cenſebat a Sabbaudienſiũ inſidijs:Exercitũ uero oẽm loco tuto in
Delphinato reliquerat. Nam eũ ſecũ agere in tanta qua opus erat
celeritate qui poterat? Quo die octauo Idus martias dux Franci-
ſcus mortu⁹ eſt.Erat Mediolani Petrus Lignanẽſis:q ſub eius me-
rebat imperio.Is cõtinuo per celerẽ nunciũ Auguſtino abbati mo-
naſterij cæſæ nouæ:qui ut erat homo facinoroſus: rebus ſemp̱ no-
uis maleficijſq; ſtudebat: rem oẽm ſignificat: eũq; hortat᷑ ut quod
accidiſſet cõmuni dominæ Hyolanti Sabbaudiæ duci cõfeſtim ex-
ponat:& quod faciundũ ſit paret.Nã Mediolani tumultuaria eſſe
oĩa.At abbas Auguſtinus ingeniũ ueritus muliebre:cũ primorib⁹
quibuſdã ſenatoribus ſolũ eã rem cõmunicat: quoꝝ & ſi aliqui in-
tercipiendũ eſſe Galeaciũ ſuadebãt: qui ſe tñ magis grauitate cõſi-
lioq; præſtabãt: id diſſuadebant omino:ut rem iniquã ac periculo-
ſam: quinĩmo liberũ præbendũ tranſitũ conſulebãt:& tm̃ tãq; for-
midandũ principẽ q̃ honorificẽtiſſime excipiendũ.Egerat in ſentẽ
tiã ſuã abbas Auguſtinus equitẽ auratũ ac uirũ ſane ſtrenuũ Vgo-
linũ Alemanũ Cambiẽſem: qui Taurini p̱ id temporis prætorẽ ge-
rebat.Hi duo ex Chambriaco mox abequitãt citato itinere mon-
tẽ Ciniſiũ tranſgreſſuri Italiã uerſus: quo ex parte quæ Mediolani
gerebant᷑ agnoſcerẽt.Et ſupato iã ei⁹ mõtis cacumine : famulus il-
loꝝ aduenit:inquiẽs ſe uniuerſam adequitaſſe noctẽ amiſſo equo:
poſteaq; ex Chambriaco:ubi ab ijs ob negociũ quoddã conficiun
dũ relictus fuerat: diſceſſiſſet adhuc cũ die: quodq; in Galeaciũ inci
diſſet indutũ ornatu mercatorio: quiq; laneo pilleo tectũ caput ca-
pitioq; haberet atq; faciẽ fere totã præt᷑ oculoſ: addebat etiã ſe cũ il
lo fruſtra ſermonẽ cõſeruiſſe: cũ ne minimũ q̃dẽ uerbũ ex eo excipe
potuerit: habere aũt ſecũ ad qnq; comites identidem indutos: nec
deeſſe poſſe q̃ tũ ex eius equitatiõe poſſet aĩaduertere: qn poſtridie
eius diei tranſitũ illac faceret in Italiã. Quib⁹ auditis cũ nihil locu-
tũ fruſtra ſagacẽ ſollertẽq; famulũ cenſuiſſent: ambo oĩ ſublata mo
ra Abbas & Vgolinus cõuocatis cũ primo diluculo ijs hoĩbus qui
plus poſſe uidebant᷑ Noualiciæ: q uicus ẽ Italiã uerſus ſitus ad ra-
dices eius montis: eis iubẽt ut ſumptis armis diligenter obſeruent
tranſeuntẽ Galeaciũ Mariã Papiæ comitẽ: indutum una cum pau-
cis habitu mercatorio: & eum captiuũ faciant: Ita eñ ſibi imperaſ-
ſe illuſtriſſimam ſuam dominam Sabbaudiæ ducem: & ut captum
agerent᷑ q̃ primũ in arcẽ Secuſiæ atq; arcis præfecto traderẽt cuſto-

Sabbaudiẽſes
Frãciſcus dux
Petrus ligna-
nenſis
Auguſtinus
abbas
Sabbaudia
Auguſtinus
abbas
Vgolinus ale-
manus
Taurinũ
Chambriacũ
Ciniſius mõs
Mediolanũ
Noualicia
Galeacius
Maria
Secuſia

diendum: donec a duce ipſa imperatum aliud fuerit. Cum uero nõ multo poſt montem deſcendiſſet: uidiſſetq; Galeacius ex Nouacia uico magnam montanorum hominum manum armis inſtructam currere aduerſus ſeſe: ab illo diuertit itinere: commonefactus a Petro Mediolanenſi mercatore: cui cognomentum eſt aquobibo: (Is enim Galeacium comitabatur) non longe abeſſe ſancti Petri ædem: cui per ſacroſanctæ eccleſiæ Romanæ priuilegia Aſili ius fo/ret. Eo igitur Galeaciꝰ per loca deuia ſcopuloſq; aſperrimos maxi/mo cum labore ac difficultate uix peruenit: mõtanis illis uſq; ruſti/cis inſequentibus: cum præſto affuerunt duo induſtrij ſtrenuiq; iu uenes: Amidæus iuris põtificij profeſſor: filiꝰ clariſſimi equitis au rati ac iuriſcõſulti illuſtris Antonij Marchionis Romagnani: eiuſq; ex cõſobrino natus Briantius. Hos enim Antonius Romagna/nus tranſituro Galeacio obuiam miſerat cum alijs multis: quo illi nõ fauori ſolum: ſed etiam auxilio eſſent ubi opus foret. Reſidebat autem per id tempus Antonius Taurini in ducali Sabbaudiæ ſena tu: cũ ab infracto animo muliere Blanca Maria edoctus eſt ꝑ litte/ras de obitu uiri ſui ducis inclyti Franciſci Sphortiæ: ac rogatus ut curam omnem atq; diligentiam adhiberet: ut Galeacio filio q̃ tu/tiſſimus pateret in patriam reditus. Et Briantius quidem cognita periculi magnitudine dimiſſo Amidæo regreditur continuo ad An toniũ quæ accidiſſent renunciaturus omnia. At Amidæus in mon/tanos ruſticos: qui alij templum circumſederant: alij intra templũ comitem Galeacium obſeruabant: grauiter eſt inuectus: eorum in/crepãs audaciam ꝙ tam deteſtabile facinus eſſent aggreſſi. Qui re/ſponderunt ſe id feciſſe facereq; inuitos. Ita uero iuſſiſſe Auguſtinũ abbatem & Vgolinum Alemanum Taurini prætores. Tum Ami/dæus ad Galeacium reuerenter ingreſſus: ubi eſt eum hortatus: bo no ut eſſet animo: quoniã ab Antonio Romagnano patre ita eius ſaluti & dignitati prouiſum foret: Taurini in ducali ſenatu ut ei ni/hil quod nollet poſſet accidere monuit: ne illic diutius inter ruſticoſ illos Barbaros tempus tereret: quin ſe tutiſſimæ uiæ ducem e ueſti/gio ſequeretur. Iacere enim ad poſtremam eius ædis teſtudinẽ ſub/iectam uallem a nemine cuſtoditam minuſq; frequentatam: qua tranſitus eſſet perbreuis in loca patris ſui: quo ubi peruenerit tu/tiſſimũ iter fore ad Taurinũ. Nam Taurini oĩa futura pro ſuis opta tis: Verum oportere ut ꝑ feneſtrã quæ erat in pariete eius ædis poſt altare magnũ ſe dimitteret in ſubiectã humũ. Nã equitationẽ inde futurã per uallẽ: quod ut clam faceret corrumpendos eſſe pecunia montanos illos qui intra ædem ſe continebant. Quæ locutus ferẽ

Petrus aquo/bibus
Sancti Petri eccleſia
Eccleſia ro/mana
Aſilam
Amidæus ro magnanus
Antonius ro magnanus
Briantius ro magnanus
Blanca Maria
Fran. Sphor/tia dux
Auguſtinus abbas
Vgolinus prætor
Antonius ro/magnanus

plærosq; aureos Galeacio tradere dono uoluiſſe: qb⁹ad eā rem ute
ret: q̄s accipere ipſe noluit: inquiens ſatis ſibi eſſe pecuniæ. Rurſus
Amidæus celeritatē hortatus: ait ſe cōtinuo iccirco antecedere: ut ꝓ
feneſtrā illā ubi ſe demiſerit: ſit paratus etiā cū equo: quo per eā ual
lem q̄ cōmodiſſime ueheret. Et ita rurſus celeritatē hortatus abijt.
Nec Galeacius longius cunctandū eſſe iudicauit: ea ductus fiducia
qđ iam pridē norat Antonij Romagnani fidē atq; obſeruantiā in
patrē ſuū ducē Franciſcū. Veꝝ quo pacto inde abiret clanculū nō
uidebat. Nā tametſi mōtanos illos armatos intelligebat manū in
ſe inijcere nō audere q̄diu eſſet ī eo templo ꝓpter inhibitionē eccle
ſiaſticā: tum cū ſecū ipſe cogitaret eos nullas admittere ſuas mune-
rationēs quas facere temptarat: & pauloante ueniſſe quēdā ad ſe iu-
uenē ab Vgolino prætore uerſute miſſum tanq̄ ſalutādi grā: nō ab
re ſibi cauendū norat: ne inde abiēs ab illis offenderet: Et iam dies
inalbeſcebat. Itaq; poſtea a latere ſe recepit tanq̄ ſomno intercept⁹
cācellario pri⁹ edocto qđ facto ſit opus. Is ruſticos mitib⁹ adit uer
bis: rogatq; tantiſper ex æde ſecedāt: donec domin⁹ ſuus q tota no
cte uentris doloribus uæhemēter uexatus fuerit: ſomno aliquo re-
creet. Qui quidē oēs neſcio q̄ humanitatꝭ afflatu ſe exhortari ſunt
paſſi: ea fortaſſis rōne qm̄ de uentris doloribus uera audiebāt: Et
ita ex æde egreſſi ſunt. At Galeacius ꝓpere mutato habitu: cū ſuis
oībus ex ea feneſtra ſe demiſit: cācellario Bonifacio Aliprando reli-
cto dūtaxat ad ſimulandū ſomnū: cū paulopoſt Vgolinus prætor
aduenit: ut inde cōtempta atq; deſpecta omi eccleſiaſtici iuris cenſu
ra Galeaciū Secuſiā trāſferret cuſtodiendū. Is cū ex cācellario dor-
mire eū audiret: inambulabat alios alioſq; ſermones de induſtria
cōferēs. Sed cū a ſupuenięti q̄piā didiciſſet comitē Galeaciū ī fugā
ſe uēdicaſſe & abeſſe iā longius: tū excandeſcēs iubet cācellario ædē
curriculo patefaciat: nā eam ille quo princeps eius abire cōmodi⁹
quiret: ualuis ſuis occluſerat: Aitq; tu mihi mentiēs Galeaciū dor-
mire ſuadebas: q ſe fuga ſubripuit. Ad eaq; cancellari⁹ rn̄dit: Equi
dē nō meo cōſilio: ſed domini mei iuſſu ſum uſus qui diceret nō eſſe
dimittendū: q capiundus nō fuerat: ac ſe malle auē eſſe ſilueſtrē: q̄
caueałē. Vgolinus uero ita deluſus: ira feruēs equū aſcendit Boreā
in Euxino pelago ſecuturus. Nā Galeacius cū inde mouiſſet iter mi
nus cæteris frequētatū faciēs iam in portu nauigabat. At Amidæi
pater Antonius cū ex Briantio accepiſſet: quāto in periculo pende-
ret Galeacius: ſenatū Ciſalpinū uniuerſum Taurini coegerat: quē
& quia præerat: & quia grauitate & eximia quadā bonitate polle-
ret: uel Auguſtino Vgolinoq; pertinacius repugnātibus: illū omnē

Frāciſcus dux

Vgolinus prætor

Bonifacius aliprandus

Secuſia

Boreas

Euxinū pelag⁹

Antonius romagnanus

Briantius

Auguſtinus abbas

Vgolinus prætor

cum mira aſſenſione traduxerat in ſententiã ſuã de excipiendo Ga/
Frãciſcus dux leacio Maria ut ducis Frãciſci filio: & ipſo futuro poſt illũ duce: nõ
Galeacius ſolũ ꝑhumaniter: ueꝝ etiã ꝑbenigne atq; honorifice. Tum uero An
Sancti Petri tonius ipſe Romagnanus multis uiris nobilib⁹ ſociatus iter capit
eccleſia ad templũ ſancti Petri: quo Galeaciũ inde liberũ reddat: cum offen
Amidæus ro/ dit eũ prudẽtia: & ingenio Amidæi filij inde exemptũ plæraq; paſ/
magnanus ſuũ milia per loca inculta atq; ſilueſtria factitaſſe: ut idẽ antea filiũ
Blanca Maria faciundũ monuerat. Interea heroica hæc uirago Blanca Maria cũ
Petrus poſte/ reſciſſet quib⁹ erat inſidijs Galeacius filius circumuẽtus: mittit ili/
rula co uiꝝ ſtrenuũ: & ex nobilitate Mediolanẽſi præſtãtẽ Petꝝ poſteru
Cremona lã: cui oĩm uni maxime fideret cũ legatõe libera: ut nihil oĩo præter/
mitteret ob filiũ Galeaciũ liberãdũ: etiã ſi cæteri liberi Sabbaudiẽſi/
bus obſides dedendi eſſent: & ſuũ ad hæc dotale patrimoniũ Cre/
mona tradenda dono. Nec tñ interea tpis quicq; negligẽtius curat
qđ ad bellũ pertineat: ubi Sabbaudiẽſes nullas honeſtas cõditio/
nes admitterẽt. Cæteꝝ nulla ut fuit opus: nullis obſidib⁹: nulla do
Taurinum natiõe. Nam & Taurini Galeacius & per oĩa Sabbaudiẽſium op/
Nouaria pida atq; urbes liberaliſſime & ſummo cũ honore exceptus eſt. Cũ
uero Nouariã ꝑueniſſet: oẽs undiq; ſubiecti populi incredibili mul
titudine cõfluxere: lachrymas gaudijs cõmiſcẽtes. Lachrymabanť
eñ recentẽ ducis Franciſci obitũ: Gratulabanť autẽ comiti Galea/
cio inſperatũ reditũ: ſibiq; plurimũ lætabanť eum nõ ſecus præ ſtu
pore intuentes q̃ numẽ aliqđ demiſſum e cælo. Vbi uero reuertiſ/
Mediolanum ſet Mediolanũ: ſtatuto die. xiij. Kalẽdas Apriles: & ducat⁹ inſignia
xiij. kl. apriles more patrio accepiſſet: nulli ſe uoluptati: nulli relaxationi tot tan/
tiſq; laboribus fatigatus: nulli ocio dedit: ſed ea quotidie obibat
oĩa: quæ & in parẽtes erãt pietatis munera: in ciues autẽ charitatis
ac iuſti: Et iudicabať certe ab oĩbus ſup̃ ætatẽ ſapere. Sed ꝙ ei & no
mẽ & auctoritatẽ mirũ in modum auxit: pulchꝝ eſt audire: & id q̃/
dem curſim. Quod modo attigerã: diuina hæc regina noſtra: cui⁹
aĩa pridie huius diei in cælum p̃ro ſanctiſſimis eius meritis una cũ
ſuo ſydere eſt aſſumpta: cum oñi in re circa liberos regie educãdos
præcipua diligẽtia utebať: tum in ea apprime ſingulari ut eloquen
tiã cum ſapientia copularẽt. Rebať eñ id meritis cuiuſdã nequiciæ
eſſe perſimile: ut quæ prudẽtiſſime quis ſentiret ea inepte loquereť:
Id q̃ tum Galeacio duci profuerit: queſo attendite. Iuſſit cõuocari
Curia ducalis ordines cunctos atq; magiſtratus in ſemotum ducalis curiæ locũ:
quẽ ipſe delegerat. Nã neq; pater nec alius quiſq; ex eius maiorib⁹
Conſilium ſe/ id unq̃ egrat. Qui ubi oẽs cõuenerunt: tum is aggreſſus ab ordine
cretum ſenatorio: cui ſecreto cõſilio nomẽ eſt: deinceps a prætorum colle/

gio: qđ iuſticiæ cõſilium appellaꝛ: gradatimq́ ab utriſq́ ædilibus & ordinarijs & extraordinarijs qui dicunꝛ: & a quæſtoribus deinde magiſtratubuſq́ cæteris dicẽdo ꝓſecutus: ita memoriter: ita copioſe: ita ornate atq́ eleganter locutus eſt: ut ex eius lingua: qđ de Neſtore apud Homeꝝ legiꝛ: melle dulcior ꝓfluere uidereꝛ oratio: cum ea ſententiaꝝ ui atq́ grauitate: quæ ex uniuerſa philoſophoꝝ ſchola colligi maior queat: nullum is profecto præteriens munus: qđ ad ſingulos ꝑtineret. Ad poſtremũ uero ſubdidit cũ quadã imperatoria maieſtate eã ſibi eſſe mentẽ: ut ſingillatim præmia pro dignitate rependeret: & ſcđm iuſticiæ ſanctitatẽ: neq́ affectioni cuiq́ locum apud ſe fore: Proinde quiſq́ operã daret: ne quid præter officium perpetraret. Quæ ubi locutus eſt: ita oẽs a ſe dimiſit: ut eius eloquentiã atq́ ſapientiã admirati: dicere nõ dubitarent: certe noſter hic princeps iuuenile nil ſapit: qui ita ſuperat patrẽ: ut Pelea tradiꝛ Achilles. Inter hæc Bartholomæus Collio Bergomẽſis: ut nunquã ſua ſorte cõtentus erat: contractis undiq́ uiribus confiſus magnitudine rei pecuniariæ: cuiꝰ auiditate ſemper ardebat: abdicat ſe ab ingenti Venetoꝝ ſtipendio: ne illis quidẽ inuitis ꝓpter inexplebilẽ hoĩs auariciã: cui auri cõgerendi ſatis eſſe nil poterat: Mouetq́ in Flãminiã ea ductus ſpe: ut Immola nullo prorſus impedimento potireꝛ: quã iam uænalẽ propoſuerat Borſio Aeſtenſi. Borſus eñi ut eſt aĩo inclyto: & ueluti natus ad imperãdum: in rempublicã Bononienſem oculos cõiecerat: quã facile ꝑutabat ob ciuilis factiões: qbꝰ ea ciuitas ſempꝫ fluctuat ſuæ uolũtati imperioq́ ceſſurã: modo ij quos in ea urbe fautores habebãt ꝑmultos: ſe id facile cõfecturos aĩaduerterẽt. Auxerat huiꝰ rei cupiditatẽ Borſio Calixtus põtifex maximus: qui ei pollicitꝰ foret dono Bononiã datũ ire: cũ primũ ſibi huius munificẽtiæ gratia dinumeraſſet centũ milia nummũ aureum: ac deinceps quotannis iure eccleſiaſtici tributi aureos penderet quadraginta milia: Id qđ ex eo uſq́ tempore utrinq́ cõfectum eſſet: niſi dux Frãciſcus hoc tã execrabile facinus prohibuiſſet ſuis uiribus Ioãni Bentiuolo auxilium ferẽs aduerſus Calixti Borſijq́ cõuenta. Exiſtimãs igiꝛ Bartholomæus Collio ſibi Immolã extincto duce Frãciſco Sphortia eſſe in manu: nã Galeacium ducẽ nil cõtra auſuꝝ: ut adoleſcẽtulũ iudicabat: Idẽq́ dux Borſius ſentiebat: q̃ põt celerrime ꝑ agꝝ Ferrarieẽſem copias agit. Qđ ubi apud Galeaciũ increbruiſſet: ut eſt oĩ in re ſollers ac diligens: ſenẽ iã ꝓpe decrepitũ adoleſcẽs ſtrenuus anteuertit expreſſum & incorruptũ de ſe ſe oĩbus documentũ exhibẽs: nõ minus bellicã diſciplinã ex patre Frãciſco Sphortia: q̃ urbanã oẽm ex matre Blãca Maria didiciſſe:

Conſilium iuſticiæ
Magiſtri ordinarij
Magiſtri extra ordinarij
Theſaurarij
Neſtor
Homerus
Peleus
Achilles
Bartholomæus collio
Veneti
Flãminia
Immola
Borſius dux
Bononia
Calixtus põ. max.
Frãciſcus dux
Ioannes bentiuola
Ferrarienſis ager
Frãciſcus dux
Blança Maria dux

habereq́ꝫ in promptu. Nā qm̄ & q̊s pater moriēs equitatus pedita tuſq́ꝫ reliquiſſet: & q̊s ipſe ex trāſalpina Gallia reuocaſſet: iā antea ad cōtinēdos in fide pp̄los ſuos oīs circūquaq́ꝫ ubi opus eſſe cenſu⸗ iſſet: diſtribuerat: ijs ſine labore ullo ſequi iuſſis in agrū Parmēſem deuolat: ut inde pro tp̄e cōſiliū caperet. Fredericū uero Feretranū comitē urbinatē: q nō lōge ab Immola ſe cū ſuis copijs cōtinebat: inde Bononiā uerſus ꝑpt̄ Bartholomæi Bergomēſis aduentū mo uiſſe audiēs: nō diutius differēdū ratus ꝑ Regij Mutinæq́ꝫ agrū ci⸗ tato agmine in Bononiēſem agit exercitū: q̊ & Bononiēſibus ipſis aīos excitaret aduerſus hoſtilis inſidias: & Immolēſibus auxiliū fer ret cōtra Bartholomæū: uel cōtra Borſiū potius: cuiꝰ inductu Bar⸗ tholomæꝰ oīa moliret̄. Putabat em̄ Borſius ubi Immola potiret̄: facillimus ſeſe Bononiā actuꝝ in ditionē ſuā. Galeacius ubi Bono⸗ niā cū maximo ciuiū applauſu eſt ingreſſus: curauit apud oīs magi ſtratus urbiſq́ꝫ primores habere orationē. Qui ubi oēs alacriter cō ueniſſent: eos hortatus eſt: ne qd ſibi neq́ꝫ a Bartholomæo: nec ab alijs ullis uiribꝰ timēdū exiſtimarēt. Nō em̄ ſe modo: ſed etiā Pher dinādū regē & Florētinos & cæteros quoſq́ꝫ ſocios Bononiēſibus auxilio ſemꝑ fore: modo ſecum ipſi ad publicā utilitatē dignitatēq́ꝫ cōuenirēt: & cōcordiā alerēt. Quæ tāta cū maieſtate & ornatu uer⸗ boꝝ locutus eſt: ut ab oībus non minus eloquentia q̄ ſapiētia uni uerſos principes anteire iudicaret̄. Tantā uero ī eoꝝ animis excita⸗ uit erga ſe beniuolētiā: ut i[illegible] oīm ore honorifice & īcredibili quadā cū obſeruātia uerſaret̄: nec aliud quicq́ꝫ mallēt q̄ uni Galeacio Me diolanēſiū duci gratificari oīa. Rebus ita apud Bononiēſes cōpoſi⸗ tis: mouet ilico infeſtis ſignis Immolā uerſus quā Bartholomæꝰ iā obſederat: Iungitq́ꝫ ſibi renouato ſtipēdio Fredericū Feretranū. Is em̄ qđ ſtipēdiū ſub Frāciſco patre meruerat: eo functus iā erat. At Bartholomæus collio lōge ſecus q̄ ſperarat ſibi accidiſſe intutus: obſidionē ſoluit primo ad Rubiconā nō longe a Caſtrocaro: dein uero ad Fauētiæ ſuburbia ſe recipiēs. Nihilq́ꝫ oīm magis cauebat: q̄ pugnādi neceſſitatē: quā ipſā effugere tandē nō ita potuit: qn in⸗ gēti cū detrimēto ac dedecore intra difficillima Ferrariēſis agri ſta⸗ gna te tutaret̄: & ita coactus eiuſdē Borſij Venetoꝝq́ꝫ interuētu ſol ueret omnē belli ſuſpitionem: eodem regreſſus re infecta: unde mo⸗ do egreſſus maria uidebatur ac montes ſubiugaturus. Cum hæc a Galeacio geruntur in flamminijs: Sabbaudiēſes quos Sabbaten⸗ ſes licet a Sabbatis montibus atq́ꝫ Allobrogas appellare: rati ſi⸗ bi oportunitatem oblatam: agrum Nouarienſem hoſtili manu ad oriuntur: igni omnia ferroq́ꝫ uaſtantes. Qua quidem re factum

Parma
Fredericus co⸗ mes urbini
Bononia
Regium
Mutina
Pherdinādus rex
Florentini
Immola
Bartholomæ⸗ us collio
Fredericus co⸗ mes urbini
Rubicona
Caſtrocarum
Fauentia
Sabbaudiēſes
Sabbatenſes
Sabbati mōt̄.
Allobroges
Ager nouari enſis

eſt:ut dux Galeacius raptim regrederet̃ Sabbaudiẽſibus occurſu/
rus:quos breui omnes & repreſſit & uicit:nonnullis eorũ oppidis
aliĳs direptis:aliĳs expugnatis. Quæ tamẽ omnia illis pacẽ peten/
tibus perbenigne amiceq̃ reſtituit:& Hyolãte ſplẽdidiſſima Sab/
baudienſium duce Caroloq̃ nata rege Frãcorum affinitatem cu/
pidius petẽte:Blancã filiam eius filio Sabbaudiæ duci Filibertho
iunxit matrimonio. Cum hæc tam multa tanq̃ & uaria & præcla
ra & belli & pacis tam breui tempore a filio Galeacio duce geſta
animo uolutaſſet Blanca Maria mater: cum certe digniſſimũ cen/
ſuit:qui ſe tam difficili tanti imperĳ gubernandi prouincia libera/
ret. Ad quod obeundum eo magis adducebat̃:quod diuino quo/
dam ſomnio iam præſagiret ſe nõ admodũ diu futuram in uiuis.
Somniũ autem fuit huiuſmodi. Cũ poſt caſtigatiſſimũ cum mul/
ta ſobrietate ieiunium ſoluta eſſet in ſomnum :apparuit ei q̃ quie/
tiſſime dormienti (ita eñ uidebat̃) dux Franciſcus Sphortia: quẽ
uel mortuum uxor pudiciſſima æque amabat atq̃ uitam ſuam. Is
in hæc uerba eã adire uiſus eſt: Blanca Maria qua mihi in uita iu/
cundius nihil fuit:iam quieſcẽdi tempus aduenit. Nõ multo poſt
una futuri ſumus in illa cæleſti patria:ubi omnia ſunt plena tran/
quillitatis & gaudĳ ſempiterni: tuæ de me pientiſſime orationes
apud clæmentiſſimũ humani generis redemptorem exaudiri me/
ruerũt:Vides ornatũ meũ:ac uultus hilaritatem. Nihil triſte apud
me eſt:nihil lugubre. Apparuerat eñ in habitu ducali:habereq̃ ui
debat̃ ſupra caput auream illã coronam:quã Ladiſlaus nobiliſſi/
mus rex Siciliæ dono miſerat ad Philippum Mariã ducem. Proſe/
quebat̃ deinde: Suſpice ad dexteram altius:contẽplareq̃ illud ſy/
dus qđ multis illuſtrat̃ ſtellis:Hæ angeli ſunt:quorum tu comita
tu tolleris in cælum. Cum primũ ſydus id apparuerit:itineri te ac/
cinge: Mõ eñ tibi diutius laborãdũ fuerit. Itaq̃ tanti tanq̃ diffici
lis imperĳ gubernacula trade Galeacio filio:q̄ etiã tibi monendus
eſt:ut ꝓ acrimonia ingenĳ ſui gerat omnia moderate:neq̃ rei cuiq̃
magis confidat q̃ deo:qui ſolus eum tueri poteſt reddereq̃ incolu
mem. Nam humana cuncta præſidia uana ſunt nulliuſq̃ momẽ/
ti: Cõĳciatq̃ oculos ad coronam: quæ paucis poſt annis ei debet̃:
ſi iuſticiæ maluerit q̃ cupiditati ſtudere. Quibus dictis & ipſe eua
nuit:& Blanca ſomno eſt ſoluta. Secum igit̃ ipſa cõſyderans quæ
dormiẽti apparuerãt:nihil ſibi cũ inſomnĳs:quæ græci ἐνύπνιά:
enypnia uocãt:eẽ iudicauit:nec itẽ cũ uiſis:quæ φάντασματά:
phantaſmata ſunt:cum hæc duo genera nihil poſt ſomnũ porten/
dant futurũ:ſed aut eſſe ſomnium ; hoc eſt ὄνειρον: oneiron:aut

Hiolãtis dux
Carolus rex
Blanca infan/
tula dux
Filiberthus
dux
Galeacius
dux
Blanca Naria
dux

Ladiſlaus
Sicilia
Philippuſ Ma
ria dux

ἐνύπνιά
φάντασμα
τα
ὄνειρον

ὅραμα uiſionē quod ὅραμα: horama appellatur: aut oraculum potius:
χρησμόν quod χρησμον: chreſmon græci nominant: Et omnia ꝗ accu-
ratiſſime diſquirens: nō difficulter cōiectauit tria hæc genera ad fu
turas actiones referri oportere. Itaq; admonito filio Galeacio: pro
iuſſis paternis nihil ex ea die aliud curabat ꝗ ea omnia quæ ad ani
mæ ſalutem ſpectabant. De quibus quidem rebus quoniam ſatis
multa pro tempore ſum atq; loco antea locutus: luctui mœroriq;
nimio finē imponendū cenſeo nobiliſſime dux Galeaci: cum bene
atq; perbeate cū ſanctiſſima tua matre Blanca Maria actū ſit: præ
ſertim cum nihil unq; optarit in uita: cuius non ſe uiderit affatim
adeo cōpotem factam: ut iam deceſſio magis metuēda foret in tā-
ta humanarum rerum mutabilitate: ꝗ acceſſio expectanda. Itaq;
ſoluta aliquando aduerſæ omni cuiuſq; rei ſollicitudine: & formi-
dine bonitatis ſuæ: pietatiſq; pennis euolarit ad cælum. Quāta ꝑ
deum immortalem cum animi æquitate arbitremur reginam no-
ſtram migraſſe ex hac caliginoſa uita in ſerenū illud cæleſteq; do-
micilium: in tanta ciuium omnium & populorum beniuolentia: fi
de: cōcordia: obſeruantia: quos æque amauit ſemper atq; uitā ip-
Mediolanum ſam? Quobrem etiam moriens non deſinebat Mediolanenſem po
pulum inter cæteros tibi præcipue commendare. Idq; iterum atq;
iterum. Id unum dumtaxat perinde atq; ſuſpirās: ꝙ Mediolani di
em obire ꝓpter ingraueſcentem uim febris nequiuiſſet. Illud autē
imprimis addebat: ꝑmagnæ ſibi eſſe cōſolationi: ꝙ foret relictura
te filium pientiſſimum: nō ducem ſolum ac principem tanti & tam
florentis imperii: uerumetiā beneficū: clæmentiſſimūq; patrem il-
luſtrium tuorū fratrum. Quare cū intelligebat iam ſibi ad hāc hu-
manā fœlicitatem nihil amplius optandū eſſe in uita: nihil etiam ſi
bi ducendū eſſe intēpeſtiuū: nihil immaturū: quo diutius inter ho-
mines laboraret: Nec eñ ſe corpore moriturā exiſtimabat mulier
ſapientiſſima: quæ ſuperſtes foret in liberis: at animi immortalita-
te: nō ſe prius frui didicerat: ꝗ in illius conſpectū ꝑueniſſet: ad cu
Peroratio ius imaginem & ſimilitudinē nouerat ſe creatam. Igitur ut rem
tantam breui oratione complectar: nō mortua eſt: ſed uiuit mater
tua princeps illuſtriſſime diua Blanca Maria: quæ cōmutata hac
temporali uita cum ſempiterna illa iam id præmii in cælo adepta
eſt: qđ uſq; optarat cum eſſet in uiuis. Fruitur præſentia: fruit̃ uiſu
coram: fruitur cōſuetudine & colloquio humani generis redēpto-
ris. Hunc rogat: hunc orat: hūc precat̃: ut tibi ſemper in omnibus
rebus actionibuſq; tuis & propitius adſit & adiutor: teq; dirigat
aſſidue in uiam iuſticiæ atq; pietatis. Quæ cum ita ſint: æquo no-

bis animo ferenda eſt hæc omnis uel naturæ neceſſitas uel uolun-
tas diuinæ mentis. Nã ut nullum malum ſit natura: ita quicquid
ab deo eſt: id bonum certe æque atq; ſalutare ducendũ eſſe nemo
ſane mentis ignorat.

Franciſci Philelfi Oratio conſolatoria ad Iacobum Antoniũ Marcellum Patricium Venetum & equitem auratũ de obitu Valerij filij: III

C Vpiẽti mihi aliquid ad te ſcribere Iacobe Antoni Marcelle quo tuus acerbiſſimus mœror ille quem ex inopinato & immaturo obitu Valerij dilectiſſimi filij animo cõceperas: aut tolleretur omnino: aut magna ex parte leuaretur: eo difficilius conſolationis genus eſt oblatum: quod paris ægritudinis ſocius accedens: non minus ipſe conſolandus uidear: q̃ te conſolaturus. Quod enim cõſilum cuiq̃ ſit daturus: qui ſibi uix poſſit? Qua ſpe alteri medeatur: qui ipſe in morbo ſit? Sum equidem eodẽ quoq; tranſfixus uulnere: quo te uideo laborare. Erat enim mihi puer mirabili indole Olympus Gellius: qui natus tertio Idus Apriles anno a natali chriſtiano milleſimo quadringenteſimo quinquageſimotertio: cum nõdum impleſſet octauum annum: ea & loquebatur & ſapiebat: quæ uix adultæ aut etiam grãdioris ætatis ſolent. Nihil leue præ ſe ferebat: nihil contemnendum. Vrbanis erat & compoſitis moribus: Ingenio acri & fæcundo & ſplendido. Lingua ad omnem celeritatis: ad omnem motus conueniẽtiam expedita. Voce clara: facili & ſonora. Aſpectu miti & grato. Ea cõpactione aptitudineq; membrorum: quæ & ſtrenuitatem referret & robur. Et ne curioſius cuncta ſingillatim perſequar: talis erat Olympus meus: ut in eo omnia naturæ ad probitatẽ adminicula ineſſe uiderentur. Quid enim memorem: qua eſſet in me obſeruantia? quo cultu? qua pietate? Q̃ omnibus in rebus ſtuderet paternæ uel inſtitutioni uel uoluntati non minus obſequi q̃ parere. Hic mihi iucundiſſimus tantæq; ſpei filius nuper ad octauum Idus Martias depoſitum quod acceperat uſurarium: repetẽti deo optimo maximo: non modo reddidit: ſed ita grato animo: ita libenter reddidit: ut non uita excedere ſed in ſempiternæ atq; beatæ uitæ domicilium ſeſe commigraturum & conſtanti ſermone & uultus tranquillitate hilaris quodammodo ac lætus certo credere ſignificaret. Quid animi tum mihi fuiſſe putas: cum repente illũ inter loquendum ſimul cum uoce ſpiritus defecit? Non potui equidem quod

Iacobus Antonius Marcellus

Olympus Gellius

fragilitatis eſt naturæq; humanæ in tam recenti tanq; inopinata luctus acerbitate non cõmoueri animo: cum eodẽ temporis puncto quẽ tam uæhementer diligerem: & uiuũ intuerer & mortuũ. Itaq; ubi cogitabundus ac ſubtriſtis aliquãdiu ſiluiſſem: tandem nõ ſine gemitu erupi in hæc uerba: Q̃ miſerabilis eſt humana conditio: Q̃ ridendi cogitatus noſtri: Q̃ ſtulta conſilia: Q̃ uanitatis plena ſunt omnia. Nihil eſt certi in hominum uita: nihil conſtantis: nihil diuturni: Omnis ſpes noſtra inanis eſt: omne uotum fruſtra. Quid de te mihi fili dulciſſime nõ ꝓponebã? non pollicebar? nõ futurũ exiſtimabam? Gratiſſima tua præſentia iucũdiſſimoq; affatu leuabam curas: oblectabam animũ: meq; ipſe mihi totum uendicabam. Quem ſenectutis meæ bacculũ ac præſidiũ fore arbitrabar: En exanimum ſubito nullũq; aſpicio. Heu me miſerum atq; infœlicem. Sic me Olympe dilectiſſime deſeris? Sic deſtituis patrem ſenem? O ineuitabilem noſtram neceſſitatẽ. O ferreũ atq; inexorabile humanæ legis iudicium: quod nullis precibus: nullis præmiĳs: nulla ui neq; mutari nec flecti poteſt. Hæc paucis queſtus ilico rediens ad me totus cœpi me tacitus mecum cogitare: ac me paulatim leuitatis arguere: quod ea eſſem imprudentia ut neſcirẽ & qua lege nati eſſemus omnes: & quantũ quodq; dolendũ foret aut nõ dolendum. Continuoq; ita cogitanti mihi: ea uenerunt in mentem: quæ græce apud Menãdrũ dicta ſunt in Trophimũ. Sed ea referantur a me latine.

Menander Trophimus

Si lege natus Trophime tu fores ea:
Vt omnia ad uotum tibi: quæ uelles fluerent:
Et id deorum aliquis recepiſſet tibi:
Recte doleas quidem: fefellit enim fidem:
Ac fecit abſurde: ſed ĳſdem legibus
Commune quoniam tu quoq; quibus nos alĳ.
Cælum hauſeris: ut audentius tecum loquar.
Ferenda ſunt hæc fortius: & animo ſimul
Voluenda graui quæ dico: paucis accipe.
Homo es & ob id mutabilis quidem citius:
Res ad miſeras rurſuſq; animal nullum mala
Admittit ultro iureq; id ſane: quoniam:
Natura quem tulit imbecillum: maximis
Se rebus is fulcit: cadens igitur bona
Q̃ plurima conterit: ipſe uero nunc Trophime
Neq; admodum orbatus bonis ex eximĳs.
Nam ſunt tibi nunc mediocria quidem mala.

Mediocriter igitur tibi quod deeſt: feras. His igit̃ Menandri uerſibus primũ admonitus: & quæ eſſet naturæ lex: & quæ hoĩs infirmitas: & quanti quod accidit incõmodi faciundum ſit & quomodo ferendum: deinde ad ualidiora rationis remedia auxiliaq́ cõuerſus: ita ſum ĳs & adiutus & cõfirmatus: ut intelligam plane mihi mali eueniſſe nihil: quod Olympum meum quo ne uitã quidem ducebam chariorem: non tam morte amiſerim q̃ præmiſerim. Hæc autẽ qualia fuerint: in te conſolando breuiter oſtendam. Neq́ eñ futurum uereor: quo minus rationi malis q̃ perturbationi obtemperare. Noui magnitudinem animi tui: noui prudẽtiã: noui grauitatem. Facile ut es maximo ſplendidiſſimoq́ ingenio: reuocabis uim animi a ſenſuum imbecillitate: & non quid indocti ſed quid uiri ſapientiſſimi ſentiant cogitabis. Nec ſane cõmiſſurus ſis: ut poſt tot tibi ac tantas res pulcherrime geſtas patiaris clariſſimum nomen tuũ ulla uel inconſtãtiæ uel mollitiæ nebula obduci. Erat tibi Valerius filius cum formæ præſtantia: tũ animi robore acrimoniaq́ ingenĳ & elegantia morũ tui admodũ ſimilis. Hic a prima uſq́ infantia qualis futurus eſſet: nullis aut præceptis aut admonitionibus: ſed ſola naturæ probitate ſuaq́ adductus certiſſima ſigna dedit. Aberas tu Chremæ prætor: cum tibi nuncius eſt allatus de infante nato. Quod ipſe audiens tãta uoluptate animi affectus perhiberis: ut ex oris hilaritate admirationẽ inĳceres circumſtantibus. Ineſt ſane in animis noſtris diuina uis quædã: quæ ſupra corporis ſenſus permulta ex ſeſe & intelligit & uidet: quæ nos plærũq́ ne cogitamus quidem. At primum de nato ſibi infante nuncium tantã de illius futura probitate ſpem conceperas: ut tibi magnum ad fœlicitatẽ cumulum additum putares. Nec te tua fallebat opinio. Fertur eñ ſuſceptus in lucem infans: & cum minimo parturientis breuiq́ labore: & quod mirabile dictum eſt: non modo nõ uagiens ſed etiã ſurridens: ac ueluti parẽti ipſi alludens: ut de eo rectiſſime dici poſſet Virgilianum illud: Incipe parue puer riſu cognoſcere matrẽ. Erat facie liberali & eleganti. Inerant in oculis quaſi coruſcantes ſcintillæ quædam: quibus paterni intutus & uigor repræſentabat̃ & grauitas. Totum uero corpus ut erat ætatis initio grãdiuſculũ: ita & decorum & ſolidum. Et quoniam ipſe ob publici magiſtratus officium adeſſe nõ poteras: continuo religione diligentiaq́ materna per ſacri baptiſmi lauacrũ renaſcitur in Chriſto Ieſu: indito noĩe Valerio. Quod ipſum nõ ſine quodã naturæ ueluti præſagio ſecũdũ Platonis ſententiã mihi factũ uidet̃. Recte eñ qui ſupra ætatis rationẽ plurimũ eſſet ualiturus & inge-

Chrema

Virgilius

Chriſt⁹ Ieſus

Plato

nio & ꝓbitate: Valerius nominaṫ. Solent infantes natura fere om nes ad mittẽdũ uitæ alimẽtũ eſſe ꝓniores: & tanq̃ edaces ob eãq̃ rem corpore etiam immundo: At Valerius ſecus oĩa nutrici quã ei mater prudentiſſima & ſobriã delegerat & pudicã: nunq̃ moleſtũ ſe præſtabat: ſed horis per interuallũ quaſi conſtitutis lac modice capiebat: quo & corpuſculũ ſcite in ꝓceritatem alebaṫ. Et qm̃ nulla eſſet præter debitã ſtomachi cõcoctionẽ ei ſuꝑfluitas: erat cute pernitida ac terſa: nulliſq; neq; digeſtionis ſordibus nec alia purgatione naturæ aut nimius aut grauis. Agebat iam menſem tertiũ cũ mirifico mẽbrorũ oĩm incremẽto: dũ ipſe magiſtratus Chremẽſis munere iam ꝑfunctus aduenis domũ: Vix ianuã es ingreſſus: cũ nullo adhuc præcedẽte domeſticorũ neq; ſtrepitu nec uoce: ut q a nemine ſubito aduemiens uiſus eſſes: cõfeſtim dimiſſa ex ore nutricis mamilla: quã modo ſolutus ſomno ſugere cœperat: caput ſimul oculoſq; ſuſtulit: & ueluti arrexit auris tanq̃ aliquid noui uel uiſurus uel auditurus: quæ qdẽ res præſtãtiorẽ uim quãdã animi declarat. Vbi uero e ueſtigio apparuiſſes: uix teneri poterat a nutrice: quo poſt emiſſas ui manus atq; brachia ex incunabulis quibus erat artius inuolutus: nõ ſe totũ in te cõiiceret lætis oculis riſuq; ſuauiſſimo. Et quæ ꝓ ætatẽ ꝓloqui nõ poterat: dimidiato noĩe patrẽ balbutiebat. Apprehẽderas eũ tu nõ ſtuporis minus q̃ lætíciæ plenus. Cũq; infantẽ benedicẽs oſculareris: ille te cõtra e collo pendẽs exoſculari nõ deſinebat. Et ita oculos tuos oculis fixis inſpiciebat geſtiens: ut dicere uidereṫ te ſibi eſſe omni uitæ ſuauitate iucundiorẽ. Nã & a nutrice quæ ori mamillã obiiceret: tanq̃ indignabũdus auertebaṫ: & blandiẽti matri eumq; abſtrahẽti pudore quodã magis ingenuo q̃ uolũtate conceſſit: ſed ita cõceſſit: ut te reflexa ceruice intueri uſq; & ꝑ uerborũ fractionẽ neſcio quid blãdius balbutire nõ deſiſteret. Tu aũt præ admiratione loquebaris nihil tecũq; tacitus gaudebas qꝺ magnũ quẽdã & excellentẽ uirum atq; ciuẽ futurũ Valeriũ iudicares. O fallacẽ læticiã: o incertã ſpẽ noſtrã. Alia ſunt humana conſilia: alia dei iudicia. In dies augeſcebat ĩ Valerio cũ ſenſu corporis mẽtis intelligẽtia: quã innata quædã prudẽtia: quæ peritæ ſenectutis eſt ꝓpria: miro quodã incremẽto comitabaṫ. Cũq; & ſupra ætatẽ & calleret & ſaperet: deũ omnipotentẽ religioſiſſime uenerabaṫ Charitate patria nihil ducebat ſanctius: parẽtes incredibili pietate ꝓſequebaṫ. In neceſſarios omnis erat obſequẽtiſſimus: Eruditorũ aũt & grauiũ uiroꝝ præcipue ſtudioſus. Cupiebat ſemꝑ præclarũ aliquid diſcere: aliquid audire. Itaq; aut abs te cũ quippiam ocii a publicis muneribus nactus

eſſes: aut a magiſtris aliquid quo doctior fieret: cõtinenter quære/
bat. Et qm̃ in te uno atq; eodẽ oĩa ineſſe gloriabat̃: quæ ſibi effin/
genda diſcẽdaq; proponeret: adeo te ſemꝑ per oẽm pietatis cultũ
admirabat̃: tanq̃ aſſidue nouũ aſpiceret. Te ſequebatur in omni
uitæ inſtituto: tibi adhærebat: te imitabatur. Quo tua præſentia:
tuus ſermo: tua admonitio ſe meliorẽ efficeret: q̃diu eras domi:
nuſq̃ longius abs te aberat. Erat eñ inſatiabili quadã aliqd ſemꝑ
diſcendi cupiditate: Eoq; mẽtis acie ferebat̃: ut aliquid boni quo/
tidie ſupra annos: ſupra naturã aſſequeret̃. Quo quidẽ ſciendi ſtu/
dio: qua uitæ inſtitutiõe: qua puritate morũ effectũ eſt: ut eius ani
mus nullis blandicijs ſeduci decipi illud poſſet. Et cum in eorum
quæ diſcebat: ueluti certamẽ ut fit cũ æqualibus ſocijſq; deſcende
ret: quãq̃ modeſte & generoſe animi ſubmiſſionis laude ſupera/
bat inuidiã: eã tñ multomagis in admirationẽ ſui uertebat: qđ nul
lã cuiq̃ relinqueret ſecũ cõtendendi ꝓuinciã: adeo cũctis uirtuti/
bus oẽs ſupra modũ antecedebat. Vincendi aũt laude nulla effe/
rebat̃: nullã ferebat præ ſe iactantiã: quin ingenij morũq; grauita/
tẽ frontis hilaritate cõdiebat: alios blandicijs leniens: alios ſibi be/
neficijs cõcilians: alios in ſtuporẽ ſui obſeruantiãq; cõuertens: ob
eam animi præſtantiã: qua in omni bonitatis numero ſine ulla cõ
tẽtione eminebat. Nihil inerti ocio ſibi magis ducebat aduerſum.
Hoc eñ & contabeſcere uim ingenij & robur corporis demoliri di/
ctitabat. Itaq; nullũ ſibi uacuũ tempus dabat puer egregius: quo
minus aliquid aut lectitaret: aut tenellis digitis iam ſcriberet: aut
ageret deniq;. Cum eñ a matre quandoq; increparet̃: ut eſt inge/
niũ muliebre erga filios indulgẽtius: ne tantã operã litteris daret:
Fieri eñ poſſe: ut nimia animi cura in aduerſam ualitudinẽ incide/
ret: uix tandẽ ab eiuſmodi ſtudio tantiſper dum mater aderat: ue/
luti auulſus tanq̃ ab intelligendi ratione ad actionem ſe conuerte/
bat. Circuibat uniuerſam familiam: Quid præbitor: quid procu/
ratores: quid negociatores: quid reliqui domeſtici facerẽt: diligen
tiſſime diſquirebat: ſingulos leni hortatu atq; hilari uultu monẽs:
ut ſuo fungerentur officio: Sic enim fore: ut uel ſe internuncio atq;
adiutore quicq̃d a patre uellent aſſequerent̃. Ex quibus unus ubi
iocabundus ſubdidiſſet: Cura Valeri litteras: & hæc relinque pa/
tri: cõtinuo excepit: At ego in patre: & pater in me eſt. Præterea an
ignoratis ex litteris ſcientiam gigni: ſcientiam uero omnem refer/
ri ad actionem? Quid enim profuerit cuiquã uirtutem ſcire: niſi
ſecundũ uirtutem egerit? Quæ illi audientes admirabantur: qua/
ſi diuinum quiddam intuerentur in puero. Frequentabãt ut quo/

tidie ſolent: innumerabiles prope uiri ampliſſimas ædes tuas alij tui ſalutandi: alij negocij ſui gratia: quibus ille ſi forte aberas: confeſtim fiebat obuiã alacer ac lætus. Quidnã uellent ſciſcitabatur accuratiſſime atq; permodeſte: ſeq; omnia patri cum primũ reuertiſſet domũ: renunciaturũ pollicebatur. Et ita cuiuſq; intellecta aduentus cauſa: neminem dimittebat quẽ ſibi non antea reddidiſſet ſingulari affectum beniuolentia: cũ alijs opera: alijs uerbo: uoluntate & diligentia omnibus inſeruiturum ſe oſtenderet. Quotiens domũ redires: occurrebat ad ianuã: teq; reuerenter ſalutato: dexterã blandius apprehenſam oſculabatur: & ꝗ fortunatæ res publica & ꝗ belle ipſe haberes: quærere nunꝗ omittens: eaq; deinceps addebat: quæ te merito in ſtuporem adducerent. Erant eñ omnia prudentis ſenis: nõ pueri uerba. Cunq; erat domi: quantũ fas eſſe arbitrareť: abs te longius nuſquã aberat: aut ſedenti aſtabat: aut inambulantẽ ſubſequebať. Deniq; quicquid aut ageres: aut diceres obſeruabat. Tum ipſum uultum atq; omnem corporis tui geſtum conſpicabať acutius: ſibiq; imitandũ proponebat. Tantaq; animi uoluptate in te contemplando afficiebať: ut eum geſtientẽ aſpiceres. Quod ſi fortaſſis interdũ te cogitabundũ ut uſu uenire ſolet: animaduerteret: attẽtiſſime tuos omnis & oculorum & corporis motus cõſiderabat tacitus. Deinde tum ex matre: tum e ſeruis quærebat: Accidit ne patri noui quippiã? Quid ita cogitabat ſecum? Demum pudibundus & tanꝗ ſubtimidus te adiens petebat: nunquid quod nolles: quod deus auerteret: noui aliquid acci diſſet: ꝗobrem ita minus læticiæ oſtenderes in facie? Cui cum leniter arridens ſubderes: nihil mi Valeri: ilico exhilaratus dicebat: Pone igitur mi pater aliquãtum difficilioris iſtos cogitatus tuos: eſtoq; tui ſimilis. Quid eñ tot te ſemper curis affligis & publicis & priuatis? Serua teipſum ꝗ diutiſſime & reipublicæ & nobis: quorũ uita omnis manat e tua uita. Quæ loquentẽ dum oportune & apte ex tuis familiaribus quidã ſeorſum abduxiſſet quæſiſſetq; ex eo: dic mihi Valeri: ſi tuis optatis omnibus faueat deus: ſi quod Ieſus ſaluator noſter auertat: alteri moriendũ eſſet: utrius obitum malles: tuum ne an patris? Tum ille totus facie uultuq; cõmotus cõſtantiſſime eſt indubitanterq; iuratus: ſuã ſe uitam pro paterna uita cũ uſus foret: nõ ultro ſolũ ſed libẽter etiã traditurũ ſemper: cũ diceret ſua ſe morte: aut nihil poſſe aut parum incõmodi afferre cuiquã: paternã uero mortẽ cum patriæ nõ mediocre incõmodũ: tum uniuerſæ familiæ noſtræ maximũ detrimẽtũ ruinamq; illaturam. Sed quid ego plura cõmemorem: quæ tanta ſunt & tam mul

Ieſus

ta:ut ſi ea uelim referre cuncta in medium:me dies ſit defecturus. Quare ne in prolixiore oratione eo uidear tibi magis refricare acceptum uulnus: quo diligentior fuero circa diuini illius pueri cōmemorandas laudes:ueniam ad id:cuius cauſa hoc eſt conſolādi munus a me ſuſceptum. In tanta ingenij atq; morum fœlicitate: in tāta ſpe probitatis:in tanto futuræ gloriæ ſtudio ut eſt hominū natura fragilis acuarijs & pene infinitis obiecta periculis: Valerius ille tuus ægrotat ægrotationem primū: quantum uideri poterat:nō admodum grauem. Accerſuntur medici: quæritur morbi cauſa: quæ quoniam puer erat uita continentiſſima: alia nulla eſt uiſa ꝙ uæhementior ſuſceptus labos in ludo. Noſti em̄ Valerium tuum fuiſſe adeo natura bene inſtitutum:ut nunꝙ ſe ne in ſumma quidem inedia ac ſiti aut cibo ingurgitaret aut obrueret potu:ſed & hoc dilutiſſimo utebatur & illo uiliſſimo: ita ut ſæpius ad panē obſonium nullum adderet: & obiurganti quādoq; matri: quid ita faceret: ille blandiens reſpōdebat: quia hoc o mater dulciſſima delector magis. Præterea crapula & ebrietas litteras non admittit. Itaq; malo ſtomachum de me queri ꝙ mentem. Quapropter ex cōmuni medicorum conſenſu: ea omnis ægrotationis cauſa data eſt nimiæ luſioni. Nam ad remittendum animi laborem cui Valerius circa litteraturæ & eloquentiæ inſtituendæq; uitæ ſtudiū erat plurimū deditus:ut ludo ſe interdum exerceret permittebat. Res ſane pueris omnibus natura maximæ grata. Itaq; nō abſurde qui primi apud græcos nomen pueri inuenerunt: id a ludendo deduxere. Ludere em̄ apud illos dicitur παίζειν: pæçin: ex quo παίσ: pæs: hoc eſt puer deſcendit: quod ipſum nomen apud noſtros etiā qui per litterarum mutationem quandam ab eodem uerbo acceptum cōtenderint: non inepte fortaſſe contendant. Ludebat igitur quandoq; Valerius ſed non teſſaris quidē unꝙ: nec alio ullo genere aleæ. Aut enim in palæſtra: aut in curſu exercebatur: aut in emittendo iaculo: aut in iactu lapidis aut in pila. Deniq; ludum omnē ingenium quo uel agilius uel robuſtius redderet corpus: eiuſmodi nullum prætermittebat: & id quidem ſine ulla æqualiū uel minima offenſione. Non modo em̄ uictor alijs inſultabat: at ne uerbo quidem ullo utebatur: quo ſe uiciſſe oſtenderet. Quinpotius quaſi illorum cauſam ageret: ſemper aliquid excogitatum acutius efferebat: quo illis nō ſuo ſed fortunæ uitio minus ex ſententia: & ut par fuerat: eueniſſe cōtenderet: decereq; euentis conſilia æque anteponi atq; fortunæ probitatem. O generoſam pueri indolem. O præclara eximiæ ſummæq; uirtutis documenta. Malebat puer

παίζειν
παίσ

modeſtiſſimus extenuare laudem ſuã: q̃ in uero prædicãdo uictis ægritudinem augere. Qua ex re factũ eſt: ut æqualibus omnibus & chariſſimus eſſet & honoratus imprimis. Inualeſcebat ĩ dies: & incrudeſcebat morbus. Nullæ rationes medicorũ: nulla remedia ꝓderãt. Vis mali radicitus inhærẽs: aſſidue magis magiſq; emergebat in robur. Febriebat inclytus ille puer febrem & uæhementẽ & ærumnoſam. Et quo magis efferueſcẽtis ægrotationis immanitate atq; diritate affligebat̃ corpus: eo is erat animo maiore ac magis inuicto. Remedia medicorũ nulla deprecabat̃. Quicquid iuſſiſſent & alacer obibat & fortiter. Speiq; bonæ plenus: quo uitalis ſpiritus magis atterebat̃ in dies: eo erat ui animi erectiore. Vſu certe fieri uidemus: ut qui moribus fuerit bene inſtitutus: quo magis eſt propinquus morti: eo ſit ſenſu mentis uiuaciore. Deficiebãt in illo pedetẽtim ac ſenſim: ut fit: uires aĩæ. Strenuũ illud delicatũq; corpuſculũ iam languebat. Frigus ac rigor pedes atq; genua occuparat. Facies quæ omni erat niue candidior: pallore induebatur. Roſæ genis exciderãt. Syderei ocelli ſegnius luceſcere palpebræq; iam demitti. Lingua uero qua neq; tenuius nec expeditius nec mobilius quicq̃ fuerat: hebetior fieri. Vox deniq; ſonora illa & cygnea ac fere diuina obmuteſcere. Quæ aduentantis luctuoſiſſima mortis ſigna: cũ tu coram aſpiceres: nõ potuiſti ita tibi moderari: quo minus pro paterni affectus imbecillitate & lachrymis & gemitu animi ſollicitudinem oſtenderes. Quod ille ita ut erat ui morbi moleq; deiectus: tanq̃ e ſomno excitatus ubi animaduertit: febribus æſtuans laſſuſq; anhælitu: quid agis inquit Pater mi dulciſſime? Quid gemis? Quid ita illachrymaris? Ita conſolaris Valerium tuum? Pone quæſo lachrymas mi pater: pone omnẽ animi curam. Bene nobis ſperandum eſt. Nos deus nõ deſtituet: Cui tamen quicquid placuerit: id tranquillo atq; læto animo feramus: neceſſe eſt. Quod ſi bonam ualitudinẽ recuperaro: nunq̃ patiar ut eã nimia ludendi exercitatione amittã: idq; tibi bona fide polliceor. Meminerat em̃ puer ſpectatiſſimus ſe plærũq; abs te admonitũ: caueret ſibi a nimia luſione: ne ob laborem immoderatũ in aliquod morbi genus incideret. Tum ipſe: Fide igitur mi fili fac aliquod uotum chriſto Ieſu: Fac Mariæ uirgini: Nam quicquid uoueris: ipſe perſoluam. His auditis puer nobiliſſimus quãq̃ erat toto corpore proſtratus atq; ſemianimus: perinde tamen atq; collectis in unum diſperſis & profligatis uiribus: ſublato ad cælum intutu: in hæc uerba ſuauiſſimum os aperuit: Deus omnipotẽs chriſte Ieſu redemptor noſter: te q̃ deuotiſſime precor per ſanctiſſimã

Ieſus Maria

paſſionē tuā: te inquā clæmentiſſime rex gloriæ ꝙ humillime obſe/
cro per impollutæ Mariæ uirginis tuæ pientiſſimæ matris merita:
ut hanc a me domine: qua tam uæhementer affligor ægrotationē:
ſi tibi placitū eſt: amoueas: meq́ iucundiſſimo patri huic meo ma/
triq́ dilectiſſimæ reſtituas. At ego tibi liberator humani generis
quid ſim pro tanto beneficio relaturus? Nempe ad perpetuum de/
uotionis uenerationiſq́ meæ ſtudium omnia ueſtimēta mea ac re/
liquū omnē corporis ornatū dono do pauperibus. Quæ locutus
mirabili cum animi affectu quaſi extremo labore feſſus ac laſſus
obticuit. Hic tu pater aliquādo exhilaratus tempeſtiue ſubdidiſti:
Meum autem uotum Valeri mi ſuauiſſime illud eſt: ut ego una te/
cum: ſi conualueris: utar fuſca ueſte: Verum tu ſerica & in annum:
at ego lanea idq́ in omnē uitam. Addidiſti em̄ ſerica: ueritus quo/
niā puer uti ſemper conſueſſet læto quodā amœnoq́ cultu corpo/
ris: ferret triſtius fuſcam ueſtem. Sed audi obſecro tu: ut cæteri te/
cum audiant: quid is reſpōderit. Abſit inquit: abſit mi pater: Imo
ego induar ueſte & fuſca & lanea: ſic em̄ decet: tu uero eleganti ut
ſemper atq́ ſenatoria: Nā in te nō familiæ ac tuorū ſolum ſed rei/
publicæ decus repræſentat̄. Dum hæc ſcite ſerioq́ loquitur: mors
paulatim irrepens: præcordia frigore obſidet: horret iam puer: ac
tremit: Nā quo magis animi magnitudine uincere nitebat̄ fragili/
tatē afflicti corporis: eo magis febris immanitas membra proſter/
nebat: ita ut demū diceret ſublatis ad cælū oculis: Miſer ego: quis Ro. vij
me liberabit de corpore mortis huius? Q̄diu claudar hoc ſæculi
carcere? Quod ipſe audiens cum tranſfixus doloris iaculo cœpiſ/
ſes durius flere: Tūc ille: Quid eſt mi pater ut tanto te dolore confi
cias? Stat ſua cuiq́ dies. Impleui curſum: qui mihi a domino da/ Virgilius
tus eſt. Non hic uiuit̄ noſtro arbitrio. Peregrinamur: ꝙ diu ſumus
in uita. Quæ tamen uita certe non eſt: ſed ſimulacrum quoddā pu
re innocenterq́ uiuentibus uitæ illius beatæ & ſempiternæ. Itaq́
ſtudendū ſemper eſt: ut ꝙ properantius licet: redeamus ad cōmu/
nem bonorū omnium patrem: qui mitis eſt & miſericors. Sic em̄
frui licebit corona iuſticiæ: ſic ſaturari æternis gaudijs. Suauis em̄
eſt dominus. Volentiq́ plura loqui: iam lingua balbutiebat: Iam
grauior ſomnus ſenſum oppræſſerat: febris in ardorem æſtuabat:
Iam deſperatū erat de puero: Iam parabant̄ quæ ſunt funeris. Cū
ne quid intemptatum uideret̄: confeſtim accerſit̄ Gerardus medi/ Gerardus Ve
cus Veronēſis: uir ſane & doctus & amicus. Nam alij nonnulli Ve ronenſis
neti medici antea puerum curandum acceperant: qui quoniam de
ſperarant de ſalute: ſe inde ſubtraxerant. Gerardus igitur cum ue/

niſſet: omniũ primum urinã in uitrea mathula cõſpicat: quã & ru fam uidet & turbidam: deinde manibus apprehenſis arterioliſq; uitalibus contrectatis: reperit earũ motiunculas ꝑdebilis ac raras & ꝑ intercapedinẽ ſe mouẽtis. Cõtrectat extremos digitos pedũ: deinde genua: demum partẽ uicinã cordi. Sentit omnia mortis ui- ribus intercepta. Vocat puerum ſuo nomine: Reſpondet is nihil. Vocat rurſus altiore uoce: Valeri mi nihil reſpondes medico? Va- lerius ad hæc ueluti reuiuiſcens cœpit rurſus leuiter reſpirare: & cũ difficultate maxima prolaxas palpebras tollit. Tum Gerardus pu pillas diligenter intutus quæſiuit a puero: an ſe agnoſceret: ad quẽ ille & ſi cũ difficultate ſpiritus: agnoſco inquit: Veniſti eẽ iam pri- dem ad patrẽ ſalutatum: cũ ſe per æſtatem ruri ſoluendi animi gra tia contineret. Id autẽ factum eſt: cũ nõdũ Valerius impleſſet ter- tium ætatis annũ. Memoriæ bonitatẽ medicus admiratus in tãta præſertim ui morbi: rurſum minutatim quæſiuit ſingulas aduer- ſæ ualitudinis cauſas ac ꝓgreſſus: cui ille ita deinceps prudẽterq; reſpondit: ut medicus faciem auertens a lachrymis ſe nequiret cõ- tinere. Cũq; poſtea ſubdidiſſet: ne metue mi Valeri: Curabo enim te cõualeſceſq; ꝙ primum. Conualeſcam inquit ille: & breui equi- dem conualeſcam. Nã mihi medicus Chriſtus eſt. Petiitq; ut uici- næ ſacerdos accerſaretur: Qui ubi e ueſtigio affuiſſet rogaſſetq; quidnam uellet: Reſpõdit puer: Iam hinc mihi abeundũ eſt. Itaq; audi: rogo: peccata mea: ineq; ſi fas eſt: culpa omni abſolue quo li berior iter qđ ſum facturus: leuiorq; emetiar: Aſſedit moderatiſ- ſimo puero ſacerdos: quæ is deliquiſſet in uita auditurus. Quæ ſunt eius errata? Vnum id ſane & maximũ: quod dum poſt animi circa litteras & facundiã morumq; diſciplinam exercitationes aſſi duas nihil ocii ſibi indulgens exercet etiam corpus ingenue: ea eſt ui morbi correptus: qua ex hoc terreſtri carcere ante in cæleſtẽ pa- triam reuocatur: ꝙ per ætatem poſſet flagitii fœditatem cognoſce- re. Miratus igitur ſacerdos ſingularẽ integerrimi pueri bonitatẽ: quippe quẽ nulli reatui uideret obnoxiũ: ſed ſimplicis cuiuſdã po- tius atq; abſolutæ probitatis ſpeculũ: dũ eũ iubet bene ſperare: dũ religionis more impoſita capiti manu omni culpa libere abſoluit: Valerius innocentiſſimus filius ille tuus: dũ eleuatis ad cælũ ocu- lis deũ orans: caſtiſſimum pectus cõiunctis digitis atq; labella ꝑ- cutit: ſeq; ſanctiſſimo triumphalis crucis ſignaculo aduerſus com munis hoſtis inſidias armat ac munit. Poſt breue ſuſpirium ac la- chrymulam tã leniter emittit ſpiritũ: ut ſponte rurſus occluſis ocu lis obdormiſſe nõ mortuus exiſtimari poſſet. Et qđ mirabilius eſt

Chriſtus

creditu:niueus ille purpuræ mixtus color: quo pulcherrimos omnis ſuæ ætatis pueros mirifice anteibat in uita: repente ſimul cum obitu maiore quadam gratia emerſit in faciẽ: Argumentũ ſane nõ paruũ neq̧ contẽnendũ eorũ mortem qui recte beneq̧ uixerunt: nõ modo nõ eſſe malum ſed bonũ etiã atq̧ expetendũ. At ipſe tamen nõ potes eius obitũ nõ dolere ferreq̧ permoleſte: in cuius uita magnã quãdã ac certam ſpem & tibi & patriæ propoſitam eſſe exiſtimabas: quem ex teipſo genueras: in quo uiuo te etiã cum naturæ cõceſſiſſes uicturũ arbitrabare. Sunt iſta profecto eiuſmodi: quæ hominũ animos nõ cõmouere nõ poſſint. Videmus opifices ſuis operibus quæ ſibi ueluti genuerint: inſcribere ſua noĩa. Erat nuper Conſtãtinopoli quẽ barbarus hic princeps Amyraſq̧ Turcorum Mahometus amorati filius eſt demolitus: miræ magnitudinis atq̧ pulchritudinis equus aheneus: in cuius dextero pede anteriore legebanť græce expreſſa eminentioribus litteris huiuſmodi uerba: Patrophilus fictor fecit. Egregius excuſor ille Patrophilus: quoniã aliter fortaſſe nõ poterat: per illiuſmodi inſcriptionem immortalitẽ ſibi cõparabat in uita. At Phidias in eburneo Mineruæ ſimulacro quod eximia arte fabricatus traditur: cũ lege patria ſuum nomẽ prohiberetur inſcribere: effigiem ſuã in eius clypeo ita incluſit: ut ſine totius operis demolitione diuelli non poſſet. Et grauiſſimi philoſophi uiriq̧ ſanctiſſimi quoſcunq̧ libros ædiderint: proprĳs ipſorum nominibus illuſtrare cõſuerunt. Quod ſi huiuſmodi monimenta ingenĳ iccirco plurimũ nos delectant: quoniã per ea immortalitatẽ quaſi quãdã memoriã nominis noſtri apud uiuos aſſequimur: q̃tomagis totius hoĩs propagatio: quæ per filios a nobis manat: deinceps in poſteros: & chara patri cuiq̧ eẽ debet & periucunda? Nõ em̃ corpore dumtaxat quod ipſum natura ſua mortale eſt in filĳs uiuimus: ſed nõnullis etiã animi partibus. Nam quãq̧ eſt cuiq̧ ſua mens diuino creata arbitrio: plæræq̧ tamen ſunt animi uires: quæ ſimul cũ corpore a parentibus trãſfunduntr in liberos. Atqui fieri poteſt: ut uel malis moribus uel temporũ calamitate uel alia maiore ui quapiã natura hominis deprauetur uitieturq̧: id quod in. M. Tullĳ Ciceronis: in. Qu. Fa. Maximi alobroici: in Ariſtotelis philolophi: ĩ Dionyſi ſenioris filios: eodem quoq̧ modo in. Qu. hortenſĳ: in. P. craſſi: in Africani fratris nepotes accidiſſe legimus: rariſſimos tamen inuenias qui parentum maiorũq̧ ſuorum & exteriorẽ & interiorẽ: tũ magna ex parte ſi minus exercent: haud referant tamẽ. Quare cũ & bonitate naturæ & inſtitutione diligentiaq̧ paterna eũ haberes filium: qui to-

Conſtantinopolis
Mahometus
Amyras Turcorum
Patrophilus
Phidias
Mineruæ ſimulacrum
M. Tul. cicero
Qu. Fab. Max. alobro.
Ariſtoteles
Dionyſius
Qu. horteſi.
Qu. craſſus.

tus tui erat ſimillimus: cum exiſtimes fortaſſis ex illius obitu magnam tibi factã eſſe iacturam: cenſes te iure ac merito & eius & tua cauſa dolere oportere. Verũ erige te obſecro Iacobe Antoni Marcelle: Cedãt rationi turbulentiſſimi atq; præcipites motus animi. Fac ut interior exteriori homini dominet̃: ſi teipſum audire: ſi tui compos eſſe uolueris: intelliges profecto tibi non modo nihil acci/diſſe mali: quod Valerius tuus abs te abierit: ſed eo te eſſe meliore conditione: quod certo didiceris dilectiſſimum filiũ ſimul cũ ægrotatione corporis liberatum omni ægritudine animi frui nunc cæleſtis gloriæ gaudijs ſempiternis: eſſeq; tui apud iudicem eum deprecatorem: qui & iuſtiſſime ſemper iudicat: & quæcunq; aut agimus aut dicimus: multo ante cognouit: q̃ a nobis fuerit cogitata. Quid eñ per immortalem deũ in unius infantis obitu acriter adeo tibi dolendum eſſe arbitraris? An ignorabas: quod Telamon Euripideus longe ante Anaxagoran claçomeniũ de Aiace reſponderat: filium abs te genitũ eſſe mortalem? Nũ omnes ea lege nati ſumus: ut alij citius: alij ſerius: omnes tñ moriamur deniq;? Xerxes ille maximus atq; potentiſſimus rex Perſarum: qui mõtes proſtrauit: mariaq; conſtrauit: cum ex altiore loco exercitum illũ diſpiceret: quẽ ex quingẽtis myriadibus: ut tradit Herodotus: hoc eſt ex quinquies decies centenis hominũ milibus conflarat: ſe a gemitu ac lachrymis continere nõ potuit. Interrogatuſq; quid ita faceret: iccirco ſe flere reſpõdit: quod poſt annos centum eorũ nemo quos tunc uidebat: ſupſtes futurus eſſet. Quam naturæ humanæ imbecillitatem Euripides meditatus: ut eſt omni in re grauis ac diligẽs ita locutus eſt:

(Margin: Telamon, Anaxagoras, Aiax, Xerxes, Myriades, Herodotus, Euripides)

Natura quæ mortalibus eſt rebus: tenes?
Haud uideor equidem: nam unde? at auribus accipe.
Mors omnibus debetur his: nec eſt aliquis
Qui cras futurũ ſe ſciat.

Quam igitur nobis polliceamur huius uitæ fœlicitatẽ: cuius omnia ſũt incerta: omnia mutabilia: omnia plena formidinis? Itaq; alio ſpes noſtra dirigenda eſt: alio intendẽdi cogitatus. Nam quid ſerius dici poteſt in hominũ uita: cum nullus ſit tantus annorum numerus: qui ſi cũ æternitate conferat̃: minimã puncti particulam repræſentet? Nec ea profecto uita eſt optima: quæ uel Neſtoris uel Sibyllæ quã fabulant̃: uel ea potius quæ Matuſalem annos uixerit: ſed quæ honeſtiſſima fuerit probataq; apud deum: etiam ſi unius diei uitam quis uixerit. Non eñ multitudine annorum: ſed magnitudine præſtantiaq; uirtutis hoĩs beatitudo ſimul cum uita definitur. Num iccirco Chryſippũ aut alium

(Margin: Neſtor, Sibylla, Matuſalem, Chryſippus)

quēpiā huiuſmodi: uel Platoni uel Ariſtoteli prætulerimus: quia Plato
plura in philoſophia uolumina prolixiora ſcripſerit? An illos poti Ariſtoteles
us Chryſippo & Chryſippi ſimilibus: quoniā acutiora & meliora
ingenij doctrinæq; mouimēta poſteris reliquere? Num propterea
arborem laudemus: quod pluriū ſit annorum? An quia & pluris
de ſe fructus & ſuauioris efferat? Et ne celerius ꝙ par eſt: a ſimilitu
dine diſcedamus: ut in arborū fructibus accidere uidemus: ut alijs
alij citius matureſcant: idq; non in diuerſis modo: ſed in eodē etiā
genere fructum: Ita de hominibus quoq; uenire uſu quis dubitet
ut pro cuiuſq; naturæ temperamento: alij ſerius alij citius uitam fi
niant? Si eū arrogātem ſolemus & diſſolutum exiſtimare: qui ho
minum legibus aduerſatur: qualis ducendus ſit qui ſuccenſet na
turæ legi: quæ uiuendi tempus omnibus definit: ut id præterire ne
mini liceat? At naturæ legibus iraſci quid aliud eſt: ꝙ deo aduerſa
ri: a quo natura omnis creata eſt? Qui enim ægre fert quod uoluit
deus: is plane uidetur deum arguere iniuſticiæ in eūq; iraſci. Itaq;
non abſurde hūc ab Eſchylo legimus repræhenſum: cum dixit: Bo Eſchylus
ni eſt grauiſq; uiri: mali ſi quid patitur: nunq; deis iraſci. Quam
ſententiam apte ſecutus Euripides ait: Aduerſa qui bene fert: uir Euripides
optimus mihi uidetur ac prudens. At mea me de Valerio meo: di
cas fefellit ſpes. Qui eñ nō doleā: ꝙ ab eo relictus ſim hæres: quē
mihi fore ſperabā hæredē: Et quē ſupſtitē optabā: ei uideā me ſup
ſtitē: Et in quo uitæ huius oēm collocarā iucunditatē: eum morte
ſublatum aſpiciā. Qui ergo tam triſti: tā acerbo: tam infœlici caſu
nō crucier: nō angar animi: cum illum mihi tam immature: tam in
opinato ereptū ſentio: quo aliud nihil in uita precioſius habebā: ni
hil amabilius: nihil charius: nihil ſuauius. At nihil debet eſſe inopi
natū ſapienti. Amiſiſti: fateor: in Valerio magnā huiſce uitæ iucū
ditatē: magnū ſolatiū: magnū ornamētū. Nō poteras eius ingeniū
atq; ꝓbitatē cōſiderans nō tecū admirari: nō tibi plaudere: qꝺ ta
lē filiū genuiſſes: tā modeſtū: tā uerecūdū: tā facilē tam ſtennuū: tā
benignū. Delectabat te plurimū ingenita eius prudētia & bonarū
artiū ſtudiū ac facūdia ſingularis. Et eius charitatē atq; pietatē ob
liuiſci nō potes. Quæ quidē oīa cū uideas tā repente una cum illo
amiſſa: irrecuperabili te detrimento & maximo affectū arbitraris.
At uelim tecū aīo uolutes illā Vlyxis ſententiā apud Euripidē po
etā: Sapiētis eſt quæ oportet in malis ſapere. Nū iccirco fortaſſe te Vlyxes
illuſum & deſtitutū putas: qꝺ antea ꝙ tua ferret opinio: Valeriū Euripides
tuū ad ſe deus reuocarit? An tibi moleſtū eſt: qꝺ celerius tua ſnīa
euocatus ille ab deo ē: & emiſſus ex his corpis uīculis: ad ſeq; ideo

accerſitus:ut omni cura liberaretur:omni ſollicitudine? Quod ſi in re bellica turpe exiſtimaṙ dicere:nō putaſſem:ubi inopinato in nos hoſtis ac repente impetum fecerit:quāto id eſt turpius iudicandū in huius uitæ conditione:quæ innumerabilibus periculis & calamitatibus eſt obiecta: cuius finis ē ille quē effugere nemo poteſt? Omnes em̄ morimur horaq́ꝫ mortis incerta eſt. Itaq́ꝫ recte admonemur: Vigilate & orate:quia neſcitis horam neq́ꝫ diem. Quid in quā facere nos oportet: quibus ſapiētiæ magiſter Ieſus eſt datus: quando idē & a gentilitatis philoſophis poetiſq́ꝫ prædicatur: Pati multa neceſſe eſt ait? Næuius poeta mortalem mala: Sed erudiſſimus Perſius longe apertius: Viue memor lœti fugit hora: hoc qđ loquor inde eſt. Decet nos certe ita uiuere ut ſemper credamus futurū ut moriamur. Aliud nihil eſſe philoſophorū uitam affirmat Plato: q̄ꝫ mortis cōmentationē. Et docte id quidem atq́ꝫ ſapiēter. Nam ſi ad finem omnia referenda ſunt:ſi bene beateq́ꝫ uiuēdi principium capit ab ipſo fine rationem:ſi finis humanæ uitæ mors eſt: cui nulla eſt mortis meditatio: is ſane neq́ꝫ prudens nec fœlix eſſe nullo pacto poteſt. Q̄ꝫ me uerba illa delectant: quibus utiṙ apud Euripiden:ut mihi uidetur Theſeus.

Matth.xxv. — Ieſus — Næuius — Perſius — Euripides — Theſeus

At ego quod a ſapiente quodam dediceram.
Curas calamitates & exilia mihi.
Mortis acerbas & malorum alia genera
Verſaueram animo:ne quid illorum prius
Quæ cogitaram:ſi quid accideret:magis
Recēs noceret.

Didicerat Theſeus a ſapiēte quodā: hoc eſt ab Anaxagora: Euripidis eſſe omnia quæ in huius uitæ mutabilitatē poſſunt cadere:diligenti meditatione ꝓuidenda:quo in omnē caſum armati inſtructiq́ꝫ ſimus aduerſus omnes animi motus: Vt ſicuti uigiles & periti gubernatores priuſq̄ꝫ dent uela Scythiam per euxinum pelagus petituri:ſe anchoris muniunt & rudentibus: ne ſi quis ſecus q̄ꝫ opus ſit uentus incubuerit:fruſtra ſint auxiliū deſyderaturi:Ita etiam nos nō adeo rebus lætioribus efferamur:aut deiiciamur aduerſis:ut uideamur obliti q̄ꝫ uaria ſit:q̄ꝫ fragilis: q̄ꝫ incōſtans humana conditio. Quid em̄ aut noſtrorum aut noſter etiam obitus nos affligat? Fac uitā corporis ſempiternā eſſe: Quis adeo ſit tanta dementia:qui non mori q̄ꝫ primū malit:ubi in eam ſit uitam peruēturus:de qua fore ſcriptū legimus: Vt deleat deus omnē lachrymā ab hominū oculis: & ubi neq́ꝫ mors amplius ſit futura: neq́ꝫ luctus neq́ꝫ clamor nec dolor: q̄ꝫ ī hac uerſari diutius hominū uita:quæ plena eſt miſerabiliū ærumnarum in tot rerum

Anaxagoras — Scythia — Euxinum pelagus — Apocl.xxi

omniũ commutationibus: in tot cupiditatũ tedijs: in tot faſtidijs uoluptatum? Quæ hic nobis requies eſt? Quæ trãquillitas? Quæ non omnia plena formidinis: plena angoris? Nihil eſſe uidemus in hac inſtabilitate uitæ ita homini cõcupitũ: cuius poſt uſum ſatietas non ſequatᷣ: ut quod maxime cõſequi ſtudemus: id cõpotes uoti facti non abdicemus: & alia atq; alia deinceps appetamus. Nũq; niſi in morte appetitionis fax extinguitur. Itaq; nõ ab re & Dauid & Hieremias & Elias: alijq; nõnulli uiri ſancti & ſapiẽtes: uitæ diuturnitatem ingemuerũt: Ita ſunt omnia uaria: ita incerta: ita infirma nuſquãq; manentia. Idq; animaduertẽs Pindarus: ut eſt in omni re prudens: ita locutus eſt. Dauid Hieremias Elias Pindarus

Spes uirum ſurſum ſimul & deorſum:
Multa lactantes celeri feruntur
Orbe uerſatæ probat id: quod ore
Nemo uenturam potuit deorum
Noſſe fortunam: quoniam futuri
Cæca mens nobis: hominiq; multa
Præter optatum tulit ipſe caſus
Triſtia: & rurſus miſeris ſubactam
Extulit rebus propere uoluptas.

Quare cum in rebus humanis nulla ſit certitudo: nulla ſtabilitas: nulla fides: nihil ſapienti oportet eſſe inopinatum: cũ uſu didicerit quotidie euenire: ut lætis triſtia & triſtibus læta ſuccedãt. Itaq; ad eadem te hortabor: ad quæ Corydon apud Theocritum Battum. Corydon Theocritus Battus

Fidere amice decet: melius cras forſan habebis.
Sperandum eſt uiuis: non eſt ſpes ulla ſepultis.
Nunc pluit: & clarus nunc Iuppiter æthere ſurgit.

Vt em̃ ſilentio inuoluã: uel. P. Ventidiũ: quẽ a patre Gn. pompeij magni actum in triumpho & oculis populi Romani miſerabiliter antea ſubiectum: de parthis ad poſtremũ pulcherrime triumphãtem Roma conſpexit: uel. G. Cornelium Scipionem naſicã: qui a Carthagineſium carcere ac uinculis nõ ſolũ omnia quæ ſeruitutis cõditione amiſerat: poſtlimij iure recuperauerit: ſed ad ſumma cõſulatus imperijq; faſtigia eſt euectus: Satis unus Iob exẽplo ſit. Quid em̃ hic triſte paſſus nõ eſt? quæ acerba nõ pertulit? Ipſe de ſe teſtimonium perhibet: Suſcitabis inquit corpus hoc meum: in quo multa mala ſum paſſus. At idẽ Iob ubi aduerſa omnia & corporis & fortunæ uirtutis patientia mirifice ſuperaſſet: ita ſibi propitium benignũq; deum reddidit: ut ad huius quoq; humanæ uitæ fœlicitatẽ nihil requireret. Magna profecto uirtus eſt patiẽtia. P. Ventidius G. Cornelius Scipio naſica Iob

Moderate nobis in utrãq; fortunã fer̃eda ſunt oĩa. Nunq̃ diffiden dum eſt rationi: nunq̃ legi naturæ aduerſandũ. Tollenda ſpes noſtra in deum eſt Iacobe Antoni Marcelle: qui ſolus quid nobis rebuſq; noſtris aut cõducat aut nõ cõducat: & nouit ſemp: & tempeſtiue prouidet. Seuocãdus eſt nobis animus atq; dijungendus ab iſtiuſmodi cogitatibus & motibus turbulentis. Nã perturbatiões
Pindarus animorũ: ut inquit Pindarus: ſapientẽ etiã uirum cogũt inſanire. Neq; flenda tibi Valerij mors nec dolenda eſt: ſed laude potius & gaudio ꝓſequenda: quẽ dignum deus iudicarit cæleſti domicilio. Nunc uiget in rerũ oĩm cognitione earũ quas ita facile cũ uiueret:
Plato diſcebat: ut eas nõ tam diſcere q̃ reminiſci ſecũdũ Platonẽ quiret exiſtimari. Proinde ſatius feceris: ſi dolorẽ pectoris tui quo inopinato percuſſus es recordatione illius laudũ conſolabere. Nã ſi eos dolemus quibus bene eſt: quid de nobis ſumus facturi? Nobis ꝓfecto potius de nobis ipſis dolendũ eſt: atq; cauendum merito: ne dum filios flæmus: eorũ beatitudini inuidere iudicemur. Illi enim
j. Cor. ij. ijs bonis nunc fruunt̃: quæ nec oculus uidit: nec auris audiuit: nec in cor hominis aſcenderunt. Nos autem aſſidue uolutamur in cœno. Et eo mors noſtra & durior eſt & triſtior futura: quo diutius ui uimus. Verum ea nobis offertur cõſolatio: quod nõ multũ abeſſe poſſit: ut quos tanto animi ardore deſyderamus: corã liceat intueri: & tibi Valeriũ tuum & mihi Olympum meũ æqualibus nobis
Valerius Olympus æqualis illos. Nam ut illi eodem & anno & menſe nati cõplerãt annũ octauũ neuter: ita nos annũ quartum & ſexageſimum ingreſſi uterq; ſumus: tu ad. xvi. Kl. Februarias: ego uero ad octauũ Kl. Auguſtas. Et immortales certe q̃tũ mihi uideor augurari: futuri nõ ſumus. Quare inter nos & filios quos amiſimus: nõ admodũ lõga futura ſunt diuortia: modo demus operã quod in nobis eſt: ut una cũ illis quos tãto deſyderio ardemus: eſſe poſſimus. Quãuis em̃ neſciamus: quæ dies morti ſit præſtituta: quod tñ ſcriptum
Eſa. xl. eſt: nos latere nõ debet: Omnis caro fœnum: & omnis gloria eius quaſi flos fœni. At cum ſciamus pulcherrimos atq; recentis floſculos leui aura tactos langueſcere: paruoq; uenti flatu agitatos marceſcere ſolere: nihil eſſe uideo quod immaturũ natura: quod intempeſtiuũ dici debeat inter homines. Quãdocũq; nos morituros iuſſerit deus: id & maturũ ducendũ eſt & tempeſtiuũ. Quid em̃ eſt aliud mori: q̃ depoſitũ reddere? Depoſuit deus apud nos animum nullo præſcripto tẽpore. Quæ igit̃ iuſticia noſtra fuerit cũ repetenti minus alacriter q̃ primũq; reſtituere? Nũ grauiter nobis ferendum eſt: ſi quod ab deo nobis datum eſt uſui: id ei cum exigit red-

dere? Reddimus enim non damus . At ne menſarij quidem ſi ſapi/
unt: ſi decoquere erubeſcũt: moleſte ferant depoſitum reddere alie/
num . Num uir ſapiens atq; idem gratus quẽ animum accepit ab
deo uſui ac ueluti depoſiti iure: repetenti domino aduerſari aude/
bit? Nec ille minus in culpa iudicari ſolet : qui doleat uel depoſi/
tũ uel commodatum reſtituiſſe: ꝗ̃ qui illud ſit abiuratus: Nam fi/
des in utroq; & gratitudo deſyderatur. Cunq; omne uitium graue
ſit ac periculoſum: tum ingratitudo turpiſſima atq; admodum de
teſtabilis cenſeri debet. Homo enim ingratus pudore uacat. Qui
uero impudentiæ ſe facit obnoxium : is omnis ſe flagitio facinori
q; aſcribit. Si primus Angelus uoluiſſet gratitudinis meminiſſe: Angelus pri/
neq; in ſuperbiam exarſiſſet: neq; inuidiſſet creatori ſuo: nec e ſum/ mus
mo beatitudinis gradu in extremæ miſeriæ præcipitium corruiſ/
ſet. Q̃ me delectant duo illa præcepta : quæ uocantur Delphica: Delphica præ
Cognoſce teipſum: & Ne quid nimis. Hæc talia ſunt: ut alterum cepta
manet ex altero: & inuicem ſe commutent. Mam & qui ſe nouit:
nihil nimis neq; cogitat nec facit . Et qui nihil nimis aut dicit aut
uult: ſeipſum nouit. Qui ergo ſe mortalem eſſe cognouerit: neq; ef/
feretur nimis rebus ſecundis neq; aduerſis: ita humilem abiectum
q; proſternet: ut luctui ſemper ut eiulatui ſit addictus: Honoratur
ſane luctus: ut eſt in fabula: lachrymis & doloribus. Itaq; non in/ Luctus
uitus ad eos proficiſcitur: a quibus huiuſmodi honoribus excipi/
tur: ab quibus autem negligitur: ijs abſtinet. Vt omni in re demiſ/
ſo nos animo aduerſus deum eſſe oportet: & quicquid ab eo fit: ad
noſtrã utilitatem factum exiſtimare : Ita quæ uidentur aduerſa &
uoluntati noſtræ expectationiq; infeſta: & conſtanter ferenda ſunt
nobis & ſapienter. Nam ut grauiter inquit Euripides : Neceſſitati Euripides
qui dedit terga : ſapiens eſt ille uir: nec inſcius quidem deum. Si
enim neceſſario omnes morimur finiſq; huius uitæ mors eſt: quid
hæc nobis & fruſtra & inutiliter uel lachrymãda eſt uel dolenda?
Audiamus obſecro Menandrum: ꝗ̃ ſcite hæc: ut omnia Menander
Noſtris mederi ſi malis poſſent lachrymæ.
Semperq; tolli flætibus quiret dolor.
Lachrymas emeremus auro: at herus negocia
Non curat hæc: nec reſpicit: ſuam uiam
Seu tu flæas: ſeu non: facient: proin quid facimus?
Nihil dolor arborum inſtar hos fructus habet
Lachrymas. Nihil igiť dolendũ eſt: roges: nihil ingemiſcẽdũ: nihil
lachrymandũ omnino: ne in morte quidẽ chariſſimi filij. At flæuit

Ieſus Ieſus Laçarum: quem reuocabat ad uiuos. Non fleam ipſe: nō ani
Laçarus mi torquear: qui me iucundiſſimo mihi filio mortuū ſentiam? Re
ſpondebo equidem tibi audacter: & ex animi ſentētia reſpōdebo:
ut nihil dolere omnino inhumanū eſt: ita dolore cōfici effœmina-
tū & molle. Nullos inquā ſentire in utraq; fortunā animi motus
lapidis eſt nō hominis: quāq̄ etiā in lapidibus ineſſe motus quoſ-
dam natura inſitos: nō ex magnete ſolū ſed ex ſilicibus ipſis perci-
pitur. Verū pati motus eos effrænatius ferri: nec ullis compeſcere
rationis conſilijq; remedijs belluæ eſt propriū. Si em̄ in nobis nul-
la prorſus ineſſet affectio: cum aliæ pleræq; animi uirtutes: tum
amicitia ipſa qua nihil in hominū genere ſuauius eſſe nec neceſſa-
rium magis animaduerto: beniuolētiaq; omnis e medio tolleret̃.
Itaq; cauendū eſſe arbitror: ne falſa quadam decepti opinione: aut
quod nullū eſt: iudicemus malū: aut quod ſua natura minimū ſit:
maximū ipſi faciamus. Qui em̄ quod per ſeſe aut bonū eſt aut bo-
ni cauſa ducit in malis: hic non poteſt eſſe non demens. Qui uero
& triſtia & læta pro ratione apteq; tulerit: uir mihi prudētiſſimus
uidet̃ efferenduſq; ſummis laudibus. At nō potes tu quidem non
dolere quod tali uideas filio te orbatū: qđ ſentias uiſcera tua abs
te ueluti diuulſa: quod in eo ſis mortuus: in quo te futurū ſuperſti
tem putabas. Homo: argumentaris: ſum nō deus. Et recte tu qui-
Laçarus dem: præſertim cū deus etiā ipſe: qui mortuū Laçarum ut obijcis:
erat ſuſcitaturus: collachrymatus eſt. Velim tamē memineris gra-
Solon uiſſimæ illius quā modo dicebā Solonis ſentētiæ: Ne quid nimis.
Ieſus Nam quod ais collachrymatū etiā Ieſum: recte quidē narras: mo-
Laçarus do intelligas id eſſe ab eo factū nō minus quod Laçarū quē pluri-
mū diligebat eſſet reuocaturus ab alterius ueræq; uitæ beatitudi-
ne in huius quæ falſo uita nominat̃ miſeriam: q̄ ut humanæ im-
becillitatis affectum exprimeret. At ſe ſupra hominem gerere: hoc
eſt ſupra uulgi cōſuetudinē: & omnia pro ratiōis regula deoq; me-
tiri uiri eſt magnifici planeq; heroici. Præterea ſi uolueris meminiſ
ſe optime cū illo actum eſſe: qđ adeptus te patre ſuaq; uirtute om-
nē uitæ huius fœlicitatē quā dicimus: ita exceſſerit: ut cū adumbra
to fucatoq; ſæculi bono: æternā ſibi gloriam & beatitudinē poſſeſ-
ſurus: intelliges tibi lætandum eſſe potius quod talem genueris:
q̄ dolendum qđ talem amiſeris. Quod ſi illius nō potes abſentiā
ferre: qui cælū habitat: nō tam eius uideris q̄ tuā uicem collachry
mari. At iſtud certe non eſt animi uero liberalis: neq; magni: neq;
paterni: neq; ipſius tui: qui pluris faciebas unum Valerium q̄ ui-
tā ipſam: qui uir magnificus es & omni uirtute illuſtris. Illius bo-

no gaudendũ eſt inquã potius:ꝙ tuo dolendum incõmodo. At qui ea conditione filios nobis cõmendauit deus:ut quãdocũq; repeteret redderemus. Nũ igit̃ malimus creditori ſuccenſere:q; ſuũ exegerit: ꝙ cõmodanti gratias agere? Quinpotius imitandus eſt nobis ſãctiſſimus ille patientiſſimuſq; Iob: atq; illius uerba ſincero mentis affectu uſurpanda: Dominus dedit: dñs abſtulit. Sicut domino placuit: ita factũ eſt: ſit nomen domini benedictũ. Quid tãto em̃ torqueamur dolere: quid diuturnis lachrymis: quos amiſimus lugeamus: ſi quidem ad tempus eſt creditũ: id perpetuo ſeruare nõ poſſumus? Nihil nobiſcũ agit natura durius: ꝙ cum elementis uniuerſoq; mundo cõſueuit. Num queriť terra: q; fructus quos tanto cũ labore cõcepiſſet: peperiſſet: aluiſſet: amiſerit: cũ tã ſæpe antea uomeribus ſciſſa eſſet raſtris: & ligonibus cæſa: imbribus obruta: tẽpeſtatibus fracta: nũc rigore: nunc æſtu uexata: quo annua munera parturiret: cũq; uariȷs amœniȷſq; floribus induta geſtiret: mox exuta ſpoliataq; omnẽ ornatũ lataq; depoſuerit? At ne mare quidẽ moleſte fert: quod per anni ac tẽporũ uices eorũq; momenta nũc remiſſioribus: nũc uæhemẽtioribus uentorũ flatibus inter ꝓcellas fluctuſq; agitatũ nauibus circũquaq; ſulcatum: & hamis ac retibus appetitũ ſentiat: quos genuerit auxeritq; tantos piſcium greges prædæ omnibus rapinæq; expoſitos & precioſiſſimas margaritas aliaq; ꝑmulta & gemmarũ & rerum nobiliſſimarum genera ab ſe aut ui auferri aut inſidiȷs abduci? Nam quid aer ipſe mihi memorandus eſt? Luget ne an gemit: q; qui modo ſolis radiȷs illuſtratus albeſceret & iucundus omnibus eſſet aſpectu: mox nocturno caligat horrore: ſepænumero etiã interdiu obſcuratur: quodq; aues quarũ & ludenti uolatu & mulcenti cõcentu gaudet: multiplici dolo uariȷſq; artibus in ſumma etiã regione capiantur? Et ne uidear ĩ ſingulis enarrãdis curioſior: cælũ etiã ipſum nõ ſemꝑ eodẽ lucet aſpectu: ſed ꝓ ortu occaſuq; ſolis nũc manãtibus radiȷs colluſtrať: nũc coruſcationibus ſtellarũ ueluti ſcintillis debilius fulget: qñq; etiã nuſꝙ apparet. Quare ſi oĩa ſunt plena mutationũ: ſi nihil eſt in uniuerſo mũdo liberũ ab interitu: nihil ẽ qđ ipſi nobis præcipuũ poſtulem⁹. Quod ſi ꝓ imbecillitate hũani ingeniȷ nõ potes talem filiũ nõ requirere: nõ dolere: nõ ingemiſcere: cũ boues etiã uideamus requirere uitulos quos amiſerint: multo q; mugitu ac triſti teſtari pium naturæ affectũ. Sed omni in re modus ſeruãdus eſt: & nuſꝙ a ratione diſcedendũ: Vſus corporis cũ mẽtis affectu nobis eſt cõmutãdus: ut quorũ aſpectu atq; ſermone curas leniebamus: eorũ gaudeamus recordatione ac beatitudi-

Iob. j.

ne. Ad hæc tibi cauēdū eſt: ne cōtinuis lachrymis eo cōtrahas gra/uiorē culpā: quo diuinæ uoluntati magis uideris aduerſari. Solet em̄ q̄nq̄ deus uæhemētius illos affligere: quos repugnātes ſibi re/bellisq́ cognorit. Itaq́ nō abſurde poetæ fingunt Niobē ob hm̄oi cauſam filios amiſiſſe. Quis ſcis præterea: ſi deus ipſe: cui & præte/rita & futura oīa corā ſunt: miſeratus eſt Valeriū tuū: ob eāq́ rem ad maiorē ætatē uenire ꝓhibuerit: ne quid triſtius pateret̃? Quot em̄ & quāta quotidie accidūt in uita triſtia: miſerabilia: ærūnoſa: quæ ſola morte effugiunt̃. Si Cyrus ille ſenior qui res tam multas tāq́ præclaras geſſerat: ad ſenectutē nō ꝑueniſſet: nunq̄ tā crudeli ter: tā ignominoſe: tā ſeruilit̃ ꝑ calliditatē impotētiāq́ fœmineā pe riſſet. Idē de Crœſo rege: de pœno Annibale: de Gn. Pōpeio ma/gno: de. G. Iulio Cæſare: de. G. Mario: de Cicerone: de L. Annæo ſeneca aliíſq́ ꝑmult̃ pōt aīaduerti. Quāto igit̃ Valerius tuus cele/rius exceſſit e uiuis: tāto eius mors deſyderabilior eſt cenſenda: q̄d mali nihil neq́ noſſet: neq́ ꝑpetraſſet. Q̄d eius rei cōſyderās Me/nāder idē: quē modo meminerā: ait: Quē dij amāt: morit̃ iuuenis. Liberat ꝓfecto mors ſæpe nonnullos & maximis & acerbiſſimis malis: quibus ij uacāt: qui uel infantes uel pueri ex hiſce uitæ ærū/nis exceſſerunt. Si Priamo cōtigiſſet ea mors: quā falſo immaturā dicimus: nūq̄ hæc tā flæbiliter apud Homerū quereret̃.

(Margin: Niobe; Cyrus; Tomyris; Crœſus; Annibal; Gn. Pōpeius magnus; G. Iulius cæ/ſar; G. Marius; Cicero; L. Annæus Seneca; Menander; Priamus; Homerus)

Ingredere o fili murum: quo troas & omnis
Troiadas ſerues: nomen neq́ clarius hoſti
Pellidæ efficias: tua nec tibi fata miniſtres
Ante diem: miſeriq́ patris miſerere: ſuperſtes
Quem facis elatum: ſenij quē limine ſæua
Sorte deum genitor: perdet mala plura tuentem.
Funera natorū: natas hoſtiliter actas
Stuprataſq́ nurus infantum ſtrage ſub alta
Membra inflicta ſolo: nā me mucrone ſupræmum
Poſtq̄ aliquis uita ſpoliarit: rictibus atræ
Ante fores catulæ pergent laniare iacentem.
At quādo canumq́ caput canāq́ moloſſæ
Dedecorent barbam grādæui in cæde natantis:
Hoc miſeris fuerit longe miſerabile cunctis.
Talia uoce ſenex querit̃: multūq́ capillum
Vertice uellebat: ſibi quod minus audiat Hector.

(Margin: Hector; Virgilius)

Quā quidē Homeri ſnīam Virgilius familiaris noſter aptiſſime ſe/cutus: uel potius executus inquit.

Hæc finis Priami fatorū: hic exitus illum
Sorte tulit troiam incenſam & ꝓlapſa uidentem:

Pergama tot quondā populis terriſq; ſuperbum.
Regnatorem aſiæ: iacet ingens littore truncus
Auulſumq; humeris caput & ſine nomine corpus.

Ex quo poſſumus ītelligere nō obſcure: q̄ piculoſū: q̄ formidabi/le ſit diutius eē ī uita. Quid em̄ aut noſtriſ aut nobiſipſis lōgiorē uitā optamus tāq̄ neſcij: quo diuturnior fuerit uita noſtra: eo mortē fore pctōrū mole grauiorē? Dies annoꝝ uitæ meæ quos habeo.c.&.xxx. inqt Iacob: minimi & mali. Vnde apl'us: Mihi uiuere chri/ſtus eſt: & mori lucrū. Recteq; addidit: Diſſolui em̄ & eē cū chriſto multo melius. Quid igit' tāta ſit nobis uiuēdi cupiditas: cū nō ſu/m⁹ ignari multitudinē annoꝝ uitioꝝ multitudine cumulari? Qd' ſiqd ē boni: qd' de ſe queat hæc uita mortaliū polliceri: id nō in animi & corpis cōiūctiōe ac uinculis ſed ī uirtute ipſa: quā animi rōne adipiſcimur: & ī bonis ē morib⁹ poſitū: Itaq; ut uirtute qd' malū ē ſuū: cauet hæc uita mortalis: ita qd' bonū ē morte cōſeqt'. Quare q ſibi: hoc ē ſecūdū animi uirtutē deoq; uixerūt: q̊cūq; tpe moriāt' & tēpeſtiue moriūt' & bn̄: eorūq; mortē nō eiulatu ſed laude: nō luctu ſed celebri memoria: non lachrymis & dolore ſed gratiarū ad deū actiōe & animi trāquillitate ꝓſequi debemus: qd' his piculis ſæculi liberati cæleſtibus illis ſempiterniſq; bonis potiti ſūt: qbus ſolis uera hoīm defınit' beatitudo. Cū tuus igit' Valerius ita ege/rit annos ſuos: ut nullā ne minimā qdē ſēſerit corpis cōtagionē: ſed potius eēt & puritat' & bonitatis exēplū: nō tā tibi lugēdū ē: qd' tali careas filio: q̄ īmortales agēdæ gratiæ Chriſto Ieſu qd' illius te patrē facere ſit dignat⁹: quo etiā aliqn̄ patrono uti apud ſe poſſis. Quid em̄ tm̄ lachrymarū effundis? Quid adeo gemis? Quid diu/tius doles? An ignoras qd' totiens diximus fragilē noſtrā & cadu/cā eē naturā cōditionēq; corporis nobis datā eſſe cōem cū pecori/bus & iumētis? Quænā ē huius uitæ ſuauitas? Quæ cōmoda? uel quæ potius nō incōmoda? nō triſtia? nō plena malorū oīa? Scio me eo tibi dolorē facere lōgiorē: q̄ ī dicēdo ſū lōgior. Veꝝ cū uideo tui te Valerij: quē tāto deſyderas opere ueluti ſagittis aſſidue uul/nerari: & eo qdē aī uulnere qd' dolore te cōficit: inſtitui non antea finē dicēdi facere: q̄ ita te tibi reſtituero: ut me mihi in luctu meo reſtitutū ſentio. Nō poſſū inqs a dolore: nō poſſū a gemitu: nō poſ ſum a lachrymis cōtinere me: ut quē ſupſtitē atq; hæredē mihi fore opīabar: eū efferri & ſepeliri uiderim. O īmit' atq; iniq mors: quæ filioſ piētiſſimoſ ab īdulgētiſſimis parētib⁹ diſtrahis: ut q̊s īmortal' eē oporteret: ī ipſo uitæ limīe opprimas. O maloꝝ oīm malū atro/ciſſimū: tet'rimū: peſſimū. Eodē uideo nos reuolui Iacobe Antoni marcelle. Fruſtra me uideo præcepta eloquētiæ didiciſſe: q eo tibi

Iacob
Apoſtolus
Chriſtus

Chriſtus Ie/ſus

quod cupio: quodq; in te eſt: minus perſuadeo: quo ſum in ſuadē/
do cupioſior. Num tibi ſoli mortuus eſt filius? An ignoras: quæ in
mūdo ſunt: & mutabilia eſſe oīa & mortalia? Num putas ſingulti
bus flætibuſq; tuis rediturū ad te Valeriū? Vis ne tibi licere: quod
Agathon ſibi deus ipſe nō patiť: deus: ut Agathō inquit: infecta facere quæ
facta ſunt: tametſi deo nihil eſt neq; præteritū neq; futurū: cui oīa
Dytis ſūt præſentia. Audi obſecro: ꝗbus uerbis Ditys cōſolať Danaen.
Danae Eſſe inferis curæ gemitus putas tuos?
Suſpiriiſq; tuis tibi reditum ire filium?
Quieſce: moneo: proximorū ſi mala
Reſpexeris: feras facilius conſyderans
In uincla quot laxanť homines: quot patres
Orbi ſeneſcunt: quiq; regnantes opibus
E maximis lapſi nihil ſunt: hæc tuo
Verſanda ſunt animo. Cōſyderandæ ſunt inquā tibi aliorū ca/
Socrates lamitates & ærumnæ. Et quod monebat Socrates: incōmodū tuū
cū aliorū aduerſis rebus cōferendū. Quod ſi feceris: inuenies ꝓfe/
cto longe tibi meliorē eſſe fortunā ꝗ͂ aliis multis qui habenť for/
Antimachus tunatiſſimi. Laudať a nōnullis Antimachus poeta: & id quidē nō
iniuria: q cū ex obitu Lydæ uxoris: quā unice amabat: dolorē in/
Lyda tolerabilē cōtraxiſſet: ſcripſit grauē elegātēq; elegiā noīe Lydam:
quā ꝑ enūeratiōnē illuſtriū mulierū quæ extremis cladibus ſūt cō
M. Tul. Cicero fectæ: ſeipſum cōſolatus ē. Et. M. Tul. Cicero: cū filiæ mortē æquo
aīo ferre nō poſſet: grauiſſimā ipſe quoq; ea de re conſolationē ſibi
Qu. Maxi. lucubrauit: ubi cū. Qu. Maximi illius &. M. Catonis: tū aliorū pe
M. Cato ne innumerabiliū & græcorū & Romanorū patientiā atq; cōſtātiā
in mediū referens: ſe ſibi ſua in cauſa patronū cōſtituit: grauiſſimis
exemplis rōnibuſq; oſtēdens: dolorem oēm qui ex alicuius morte
ſuſcipiať: & muliebrē eſſe & uanū: cū nihil ſit malū iudicādū: quod
ſit natura. Et cū oīa nobis dederit deus: nec ſit quicꝗ͂ prorſus qđ
tanꝗ͂ iure peculii noſtrū dicere poſſimus: quid eſt qđ uel amiſſum
uel redditū tāto ægritudinis cruciatu nos torqueat? Prudenter igi
Simonides tur & ꝗ͂ueriſſime in hāc ſentētiā Simonides poeta locutus eſt.
Homines parū poſſunt inania ſtudia.
Breuiq; tempore labor ad laborem etiā.
Quod eſt ineuitabile: imminet omnibus
Mors ſæua: cuius & boni & mali parem
Euripides Partē recipiūt. Nec minus apte Euripides.
Non ſolum enim pecunias minime proprias
Homines habent: ſed prorſus humanū nihil
In omnibus itaq; dicere par eſt: ea gerimus

Quæ ſunt hominibus a deis: hæc cum uolunt
Rurſum auferũt. Cũ igiť nihil nobis ſit ꝓpriũ: ſed quicq̃d habe-
mus: id deus nobis uſui dedit: quid tã moleſte tãq; iniq; ferimus
alienũ reddere & reſtituere mutuãti? Nullis hic meritꝫ: nulli uirtu-
ti parciť. Alia eſt dei: alia hoĩm rõ. Diuinæ retributiões multo no
ſtris meritis ſunt maiores. Verũ eæ dei iudicio nõ noſtro æſtiman
dæ ſũt. Dauid rex & ſctũs & ſapiẽs filijs antea duobus amiſſis: al-
tero inceſto: altero parricida: q̊s etiã mortuos flæuit ut improbos:
amiſit deinde tertiũ euq; paruulũ: quẽ habebat chariſſimũ: hũc q̃-
diu ſperarat ſeruari poſſe: nec deſtitit lachrymari & diuinũ auxiliũ
orationibus aſſiduis implorare: & ieiunijs uti & in cilitio iacere: cæ
teraq; oĩa facere: quibus dñs ꝓpitius redderet. Vbi uero ad ſe pue
rũ euocauit deus: ſimul cũ luctu lachrymis poſitis & ſurrexit de ter
ra cõtinuo ac lauit: & regio more unctus atq; indutus deũ adora-
uit eiq; gratias agẽs refectus eſt cibo. Suis aũt rẽ mirãtibus: rñdit
ſe recte uiuo infante iuiunaſſe ploraſſeq;: qm̃ arbitrareť uitæ dñm
miſereri poſſe: nec dubitandũ eũ qui poſſet mortuos ſuſcitare: uitã
etiã ſeruare poſſe: Iam uero obita morte quid ieiunaret? Nõ em̃ ſi-
bi licere mortuũ reducere exanimũq; reuocare. Ego: inqt: ibo ad — ij. Regl. xij.
eũ: ipſe autẽ nõ reuerteť ad me. Et grauiter q̃dẽ ille & demiſſe qui
neq; de diuino iudicio auderet queri: aut lachrymas fundere: præ-
ſertim cũ ſciret puero meliꝰ eẽ cõſultũ: & deſyderiũ ſuũ ſpe alterius
uitæ cõſolareť. Quid em̃ exẽpla gentiliũ ĩ mediũ ꝓferã: aut Hora- — Horatius pul
tij puluilli: aut Dionis ſyracuſani: aut Antigoni regis: aut Demo- — uillus
ſthenis oratoris: aut Periclis olympi: aut Xenophontis ſocratici: — Dion ſyracu-
aut. Qu. Martij regis: aut eoꝝ quos mõ noĩarã: Telamõis: Anax- — ſanus
agoræ. Qu. Max. L. Pauli hæmilij. M. Catonis: Ciceronis: aliorũ — Antigonus
q; hmõi: qui filioꝝ obitũ & forti tulerunt & inuicto aĩo: Satis tibi — Demoſthenes
unus Dauid exẽplo ſit. Hũc nobiſ ꝓponamꝰ: hũc imitemur. Quid — Pericles
fruſtra collachrymemur: quos recupare nõ poſſumus: & q̃bus ui- — Xenophon
ta nõ erepta ẽ ſed cõmutata? At nõ potes nõ deſyderare: quẽ ex te — Qu. Martius
genueras: quẽ magis amabas q̃ teipſũ. Sed uir ſapiẽs nihil unq̃ — rex
deſyderet: qđ ſibi cõtingere poſſe deſperet. Et ut fruſtra qđ habui — Telamon
mus deſyderamus: ita fruſtra qđ amiſſum eſt lugemus. Itaq; par- — Anaxagoras
cẽdũ ẽ lachrymis: cõprimẽdus gemitus: ægritudo animi leniẽda: — Qu. Maxi.
ne quẽ pietas flætũ excitat: diffidẽtiæ aſcribať. Nõ em̃ mortuus eſt — Paulus hæmi
Valerius: ſed uitæ trãſegit cõditionẽ: ut q̃ mortalis erat: factus ſit — lius
ĩmortalis. Ille nũc ſimul cũ angelis: quorũ ſimillimus creatus ẽ & — M. Cato
gratia & pulchritudine & ſplẽdore: faciẽ dei uidet: uultuq; reuela- — Cicero
to ſempiternã dñi gloriã ineffabileq; beatitudinẽ lætus cõtẽplať
& gaudẽs. Nũc ꝑſpicue cernit: q̃ certo ſperarat cũ eſſet in uita: ſibi

glīæ apud hūani generis redēptorē repoſitā eſſe mercedē: ſuūq; ſibi
ſeruatū ab angelis habitaculū. Nūc pn̄ti coraq; aſpicere ei licet or/
Septem ordi/ nes beatorū dines illos vij. q̄bus beatorū animi p īſatiabilē læticiā pfruūt. Nā
& eos cernit: q ſupata carne & domita: nullis ſūt ei⁹ illecebris deli/
niti: & itē eos q̄bus ꝓ aſſiduitate & īnocētia illud ē preciū datū: ut
erroribus cūctis pturbatiōibuſq; ꝓſtratis: ob quaꝝ reꝝ memoriā
flagitioſoꝝ aī p curaꝝ æſtus ſollicitudinūq; ardores torquet̄ pen/
niter īceſſanterq; cruciāt̄: trāq̄lla ipſi potiant̄ ſecuritate. Eos deinde
uidet: q ob legē ſeruatā eo dei teſtīonio ītelligūt ſe munitos: ut ob
ea quæ geſſerūt ī uita: neq; iudiciū ſe oporteat neq; iudicij euētū for
midare. Tū illos cōtēplat̄: q & requiē ſuā ītelligere: & quæ ſibi futu
ra ſit glīa uidere iā incipiūt: eoq; ſe leniētes ſolatio angelorūq; præ
ſidijs ſtipati: ſuis in habitacul' mira cū tranq̄llitate req̄eſcūt. Dein/
ceps eos intuet̄: q q̄m ex hui⁹ corporei corruptibiliſq; carcer' tene/
briſ ac uincul' ī lucē libertatēq; uenerūt: & affluētiſſimæ exultatōis
ſuauitatē habēt: & repromiſſam ſibi hæreditatē poſſidēt. Poſt hos
aūt ij uiſui offerunt̄: q̄bus qđ ſcriptū ē: demōſtrabit̄: quia uultus
eoꝝ ſicut ſol īcipiat refulgere: & ſtellarū luminibus cōpari. Demū
uero ī eos figit intutū: q ſūma cū fiducia exultāt: certoq; cōfidūt &
intrepide gaudētes accelerāt eius uidere uultū: cui p aſſiduā ſerui/
tutē obſequētis ſe præſtiterūt: & a q̊ p īnocētis memoriā cōſciētiæ
ītelligūt glīoſā & ſempiternā minimi laboris ſui ſe mercedē cōſecu
turos. Nūc firmo fixoq; obtutu Valerius tuus aſpicit: aſpicit atq;
admirat̄ ſplēdorē īmēſū & coruſcā te illius uibrātis luminis: q̊ dei
facies oēs illuſtrat & īcōpræhēſibili fulgore q̊dā irradiat. Nūc ille
reuelata facie totū robuſtus aſpicit ac uidet: quē hic ex pte cogno/
Aenigma ſcebat: ut puulus & ueluti p ſpeculū ī ænigmate: Quid ergo dole/
mus illū regnare cū chriſto: q̊ pbreui curriculo uitæ lōgā bn̄ agen/
do uixit ætatē? An ignoram⁹ chriſti morte oēm mortuā eē mortē?
Itaq; uiuit filius tuus: q obdormiuit ī chriſto: qui etiā ipſe dixit in
Laçarus euāgelio: Nō ē mortua filia tua: ſed dormit. Et Laçarus a ſōno nō
a morte: quæ ꝓpe diē erat pitura ſuſcitatus ē. Nō de filijs inq̄ nō/
bis dolēdū eſt: q bn̄ habēt: & pbeate: ſed de nobiſipſis: q quotidie
obijcimur pturbationū uulneribus: & a q̄bus de uerbo etiā ocio/
ſo rō exiget̄. Securus nūc Valerius uiuit tēptationū oīm: iam nul/
lis pōt flagitijs ſordidari: q̊rū uulnera ſimul cū morte ꝓſtrauit ac
Camillus uicit. Ille nūc uictor ac triūphās nō eq̄s Camilli aut Scipionū: ſed
Scipiones pijs uirtutū opibus: ſed cōtinuis illis ac ſctīs orationibus q̄bus mi
tē ſibi dn̄m ꝓpitiūq; reddiderat: decorā illā atq; māſuetā faciē ſuā:
& ſplēdidos oclos uerecūdūq; uultū ī te cōuertēs cū & dolēt' miſe
ret̄ & laborāti aſſiſtit: tū ut bono aīo ſis: hortat̄: q̄m tibi iā ſedē pa

ret: qua ſecũ omni animi angore curaq́ꝫ ſolut⁹: æternis ĩ gaudijs ſis
mãſurus. Quid eñ mortẽ accuſemus: ſine q̃ ad tãtũ fœlicitatis bo-
nũ ꝑuenire nõ daẽ: An potius cũ ĩ ea tñ ſit boni: repræſentãda no
bis eſt: cũ adhuc ſumus in corꝑe: quid ſemꝑ iacemus humi [illegible]ſtra-
ti: Surgamus aliqñ ex hoc terreſtri cœno: Abducamus aĩan[illegible] [illegible]en
ſuũ tenebris. Mẽtis lumina tollamus ad cælũ. Surgite eam⁹ hinc:
præcepit dñs. Euolemus ad Ieſũ: exuti terrenis cũctis ꝑmotionib⁹ Ieſus
ac pẽnis pietatꝭ induti. Volẽtibus bñfacere nihil eſt difficile. Adeſt
deus implorãtibus ſe: Orãtꝭ exaudit: Inuocãtibus præſto ẽ. Quid
affligimur quotidie inanibus deſyderijs: quid capi patimur illece
brarũ laqueis: quid ultro fallimur uiſco libidinũ: Quid ſciẽtes ui-
denteſq́ꝫ doloſis uoluptatũ inſidijs irrætimur: Eijciamus a nobis
tãdẽ: eijciamus inanis cogitatus. Fallacis opiniões lõgius ferri q̃d
ſinimus: An ignoramus q̊ magis nobis blãdiẽ mũdus: eo maiorẽ
de nobis uictoriã hoſtẽ illũ ĩmanẽ atq́ꝫ formidabilẽ ſperare: Quæ
res multæ fluũt ad uotũ: ſine aliq̊ demũ ingẽti malo finiri nõ pñt.
Itaq́ꝫ laudaẽ rex Philippus Alexãdri pater: cui cũ ſub eodẽ tẽpore Philippus
tres grati & fortunati nũcij eſſent allati: & qđ equeſtri quadrigaꝝ Alexander
curſu Olympia uiciſſet: & qđ ab eius ducẽ Parmenione eẽnt Dar Olympia
danij pugna ſuperati: & qđ uxor Olympias ei filiũ peperiſſet: cõti Parmenio
nuo ſublatis in cælũ manibus: O fortuna inquit paruo me malo Dardanij
aliquo ꝓ tot tãtiſq́ꝫ bonis afficito. Verebaẽ eñ uir prudẽtiſſimus: Olympias
ne qđ accidere ſæpe ſolet: poſt tot res lætas magnũ aliqđ infortu- Attalus
niũ ſequereẽ: ſicuti certe demũ ſecutũ eſt. Nã quã Attalũ perpetra Pauſanias
ti flagitij pœnã dare neglexit iniuſte: iuſtiſſime ipſe luit. Scimus eñ Theramenes
Philippũ ab adoleſcente Pauſania interemptũ. Theramenes autẽ
uir grauiſſimus ubi ædes in quibus una cum alijs familiaribus q̃ꝫ
plurimis cœnabat: funditus corruiſſent: cæteriſq́ꝫ obrutis atq́ꝫ op-
præſſis omnibus: ſolus ipſe ſeruatus eſſet: ob idq́ꝫ perinde ac fœlix
a cunctis extolleret: alta uoce exclamauit inquiens: O fortuna ad
quid igitur me reſeruas: Nec ſe ſuus fefellit metus. Nam nõ mul-
to poſt tempore triginta tyrannorũ iuſſu ueneno intrepide abdu-
cto perijt in carcere: quẽ acerbitatis caſum eo patientius tulit: quo
niã ſe antea in omnẽ aduentũ accinxerat. Itaq́ꝫ ubi mortiferũ ue-
nenũ illud auidẽtius ac tanq̃ꝫ ſitibũdus hauſiſſet: arridens deinde
atq́ꝫ iocabũdus: eiectũ qđ reliquũ erat: e poculo hoc inq̃t pulchro
Critiæ ꝓpino. Neq́ꝫ illi quẽ in ſe fuerat iniuſtiſſimũ expertus: fal-
ſo mortẽ eſt ominatus. Critias eñ nõ multo poſt eorundem iuſſu Critias
tyrannorum morte mulctatus eſt. Et ita quod ei mortis poculum
Theramenes modo præbiberat: idem deinceps ipſe non minore Theramenes
appotus menſura abſorbuit. Iſtiuſmodi uero humanarum rerum

Paulus hæmi mutabilitatẽ atq̃ incõſtãtiã cogitãs Paulus hæmilius ſibiq̃ ſan/
lius ctius nihil ducẽs patriæ charitate: cũ ob uictũ Perſeũ macedoniæ
Perſeus regẽ in maximo atq̃ clariſſimo fœlicitatis ſuæ ꝓuẽtu metueret ne
quid mali reipublicæ ĩmineret: deos precatus eſt ut ſiq̃d aduerſi in
populũ Romanũ moliret̃: id omne ĩ domũ ſuã cõuerteret. Quare
cũ ex q̃ttuor filijs quos & bonitate formæ & ſplẽdore indolis ha/
bebat egregios: duos antea adoptiõis iure in Corneliã Fabiãq̃ fa
miliã trãſtuliſſet: reliquos duos q̃ domi erãt: alterũ annos q̃ttuor/
decim natũ: quanto ante triũphũ die: alterũ uero q̃ annũ duodeci/
mũ agẽs in triũphali curru cõſpectus fuerat: quãto itẽ poſt trium/
phũ die amiſit. Cunq̃ ꝓcedẽtẽ ſibi obuiã pp̃lm uideret: q̃ & eius
uicẽ miſere doleret colligeretq̃: Paulus eadẽ oris uultuſq̃ grauita
te q̃ uti cõſueuerat ſemꝑ: Nũc ait patriæ ſum eq̃dẽ metu atq̃ peri/
culo liberatus: q̃m ſucceſſuũ meoꝝ inuidiã quã ĩ familiã meã for/
tuna euomuit: ꝓ oĩbus tulerim. Contigit em̃ mihi qđ optabã: ut
uos meũ caſum potius lugeatis: q̃ ego ueſtrũ ingemiſcam. Nũ tibi
uidet̃ talis tãtuſq̃ uir aut doluiſſe aut fudiſſe lachrymas: qđ uel in
opinato ſibi quicq̃ triſtius accidiſſe: uel immature in tãta rerũ læti
cia pueros duos quos reliquos habebat: intra dies tã paucos diẽ
obiſſe diceret? Vt eſt em̃ prudentis & magni uiri: oĩa quæ accidere
poſſunt in uita: longe antea meditari ſeq̃ in oẽm caſum cõponere:
ita nihil ducere immatuꝝ qđ uel natura facit uel rõ aliqua tẽpeſti
uũ. Nã qđ difficillimũ ſctu eſt: ſiquis diligẽter obſeruaret atq̃ per
Horoſcopus ſpiceret: horoſcopium ſyderũq̃ eoꝝ influxus: quæ naſcẽti Valerio
illuxerũt: intelligeres ꝓfecto nihil mirabile accidiſſe qđ minus is
diu uixerit. Vixit em̃ quãtũ ei fuerat natura definitum. Id aũt quo
Valerius nã habeat mõ ita oſtendimus: Valerius tuus natus eſt eodẽ & an/
M.cccc.liij. no & menſe quo meũ Olympũ ſuperius natũ meminerã: Iteꝝ hic
Olympus ad tertiũ idus apriles pauloante ſolis ortũ: At Valerius poſt ſolis
Mars ortũ circiter horã ſecũdã ad octauũ Kl̃. Maias. Volũt aũt aſtrolo/
Mercurius gi: q̃ iſtiuſmodi tꝑe natus ſit: eius uitã diuturnã eſſe non poſſe: idq̃
Saturnus tũ ex Marte: q̃ teneret ſecundã domũ: tũ ex Mercurio q̃ a Saturno
Iupiter offenſus domui præeſſet: cum Mars etiã ipſe Iouẽ: q̃ fortunæ parti
Quadratura dominaret̃: in ſua quadratura offenderet. Huic em̃ ſecũdæ domui
ipſiq̃ Mercurio ſub quo Valerius dicit̃ natus: uis quædã intrinſe/
cus atq̃ extrinſecus data eſt: ſine qua uita eſſe nõ põt. Quod ſi ab
ea ſecunda domo Mercurioq̃ qui domui dominatur: uis qua ali/
mur ineſt in nobis: nõ uideri debet abſurdũ ſi ex offenſione & do/
mus & dñi antea quis moriat̃ q̃ ꝓfectũ rõnis uſum attigerit. Nec
mihi quiſq̃ obijciat uolũtatẽ diuinã primã eſſe cauſam & ſphæra/
rũ & motionũ nihilq̃ fieri: quod nõ de interiore intelligibiliq̃ au/

la ſummi imperatoris egrediat: cuius quidem uoluntas cauſa pri/ma ſit & bonæ & aduerſæ ualitudinis uitæq; ac mortis: tũ etiam præmiorũ pœnarũq; eodeq; modo & collati cuiuſq; beneficij & relatæ gratiæ: eãdeq; dei uoluntatẽ ſolã eſſe: unde omnia quæcunq; ſunt: traxere ortũ: cũ ipſa æterna ſit ortũq; nullum habuerit. Qua ſi mens diuina & cælũ ipſum & uniuerſum mundũ minus creaue/rit eamq; naturã & poteſtatem infuderit: ut omnia certa ratione atq; ordine progreſſus faciant ſuos: & oriendo & occidẽdo per ua/rias diuerſaſq; & cauſas & effectus nunc ſerius nunc citius: & tem/peſtiue tamẽ omnia. Quis em̃ ſane mentis ignorat omnia ꝓ diui/no arbitrio ac nutu & creata eſſe & cõſtituta: nihilq; cuiq; uel accidere uel cõtingere quod aut dono eius aut permiſſione non fiat? Id autẽ ita eſſe ne Homerus quidẽ ignorauit. Apud illũ em̃ Achil/les Priamũ interempti Hectoris corpus ſuppliciter flæbiliterq; rogãtem: hiſce uerbis cõſolat: Ah miſerãde ſenex: mala quæ tibi plurima pectus Obſedere tuum: nauis ut ſolus achiuas Veneris: atq; oculis huius te oſtẽdere corã Pertuleris: qui tot natis & talibus or/bum Te modo reddiderim: mens eſt tibi ferrea prorſus. Aſt nunc animo quibus angere: pelle dolores: Hocq; ſed e ſolio: gemitus nil ꝓfuit ullus. Vt ſtatuere dei: miſeris mortalibus ægra Vita datur: nullis tangunt numina curis. Dolia nãq; iacent in limine bina tonantis: Diuiſim quæ dona boni tenuere maliq;: Iuppiter hæc miſ/cens tribuit quãdoq; maligno: Et quãdoq; probo: uerũ cui triſtia dira Sorte dedit: cunctis temnẽdũ reddit & unũ. Quẽ dolor in ter/rã ſtimulis agit acer amaris: Queq; dei atq; homines nullo dignã/tur honore. Quod ſi bonorũ malorũq; noſtrorum uel naturæ or/do uel dei uoluntas eſt in cauſa: qui quicquid facit & recte facit & utiliter nobis: nihil eſt qđ ullus nobis caſus acerbus uideri debe/at. Nam is nouit ſolus: quid nobis aut cõducat: aut nõ conducat. Itaq; monebat Socrates: aliud nihil a dijs immortalibus petendũ eſſe: q̃ ut bona tribuerent: qm̃ ijdẽ ſcirẽt quid cuiq; expediret. Sed qm̃ iam ſatis mihi uideor oſtendiſſe neq; noſtra cauſa lugẽdũ eſſe: quod neq; liberalis ſit neq; paterni neq; magni neq; amantis ani/mi: nec etiã filiorũ certe cauſa: qđ eos ſcilicet putemus uitæ ſuaui/tatem ac fructũ obitu amiſiſſe: cũ hic nõ modo nulla ſit ſuauitas: ſed incõmodorũ atq; acerbitatũ plena uideamus omnia. Siquæ reliquæ ſunt: quærãt tãti mœroris cauſæ: Eas inuenio tris poſſe af/ferri: quod aut exiſtimemus cũ corporibus ſimul animos interire: aut mortẽ ſine maximo intolerabiliq; dolore accidere nemini: aut ꝓpter futura ĩ inferno ſupplicia. Quid ſi has cauſas quoq; nõ mi/

Homerus
Achilles
Priamus
Hector

Socrates

Aliæ quot ſint lugendi cauſæ

nore ui uictoriaq; infringam atq; proſternā: ꝙ de duabus illis ſu/
perioribus factum uides: Ceſſabiſne tandem a luctu? Redibis ad
teipſum? Intelliges tibi mali nihil in Valerio accidiſſe? Nam futu/
ra illa ſupplicia quibus tandem horrenda ſunt: bonis ne an flagi/
tioſis? Non ignoramus id: quicquid eſt mali quo quidē aliud nul
lum neq; formidabilius eſſe poteſt neq; ærūnoſius neq; maius: il/
lud hominū culpæ perpetratiſq; in uita ſceleribus: nō morti ipſi:
quæ malorū omniū finis eſt: dari oportere? Quinimo ꝓpterea eſſe
morti maiorē gratiā habendā: quod culpam nō patiat̃ annorū ac
ceſſione fieri grauiorē? Præterea quæ illi ſupplicia debent̃: qui non
modo nulli ſe flagitio unq̃ fecit obnoxium: ſed ita probitati ſtude/
bat aſſidue: ut in eo abſolutiſſima quædā uirtus nō minus natura
Nymphole/pti
diuinoq; afflatu: ut de Nympholeptis Theoleptiſq; fabulātur: ꝙ
diſciplina ineſſe exercitationeq; uideret̃? Adeo em̄ egregius ille pu
Theolepti
er erat in omnē uitæ partem pulcherrime inſtitutus: tātaq; ingenij
ad omnē bonitatis præſtantiā acrimonia & ſplendore: ut uis quæ/
dā ſupra hominē in eū diuinitus uideret̃ infuſa. Quid em̄ ad nata/
Horoſcopus
lem: quid ad Horoſcopū reuertamur? Nō em̄ dicam ea ratiōe Va/
leriū tuū ingenio fuiſſe & acri & graui & facili & excelſo appetentiſ
Gemini
ſimoq; diſcendi: quod natus ſit aſcendente prima geminorū facie:
Mercurius
quo tempore Mercurius eſſet in ariete: qui & a Marte feruorem &
Aries
temperamentū a Saturno acciperet. Quāq; hæc omnia ut cætera
Mars
quæq; ab deo ſint: tamen quia minus nota ſunt omnibus: nō con
Saturnus
tendā cū indoctis & pertinacibus: Sed illud affirmare non dubita/
bo nō potuiſſe Valerium ea & loqui & agere: niſi aliquid ſupra ho/
minis ingeniū diuinūq; habuiſſet. Quo factū eſt: ut diuino quoq;
beneficio uix pueritiā ingreſſus: huius ſit uitæ periculis liberatus:
ne ſi diuturnior hic fuiſſet: ſordibus peccatorū inquinaret̃. Perdif/
ficile em̄ eſt eum demū a ſcabie nō corripi: qui diutius utat̃ conſue
tudine ſcabioſorum. Quod ſi eos immania quædā manēt atrociſ/
ſimaq; ſupplicia qui uixerunt flagitioſe: quæ illi præmia non ſunt
ꝓpoſita qui ſe totos uirtutū deoq; dediderunt? Qui uero opinan
tur non fieri mortem ſine grauiſſimo ſenſu doloris: ij maximo in
errore uerſant̃. Non em̄ mihi crede: ipſa mors cuiq; grauis eſt: ſed
mortis metus: qui omnis tollit̃ cū mors aduenerit. Hinc illud eſt
Diogenes
grauiſſimi Diogenis dictū: qui interrogatus: an mors eſſet mala:
quomō inquit mala: quā præſentē nō ſentimus? Atq; metus ille
uiuenti homini grauis eſt: cuius deprauata opinio malorū eſſe ar/
Quomodo fit ſōnus & morſ
bitrat̃ quod bonū ſit. Nā nullū eſſe dolorē in morte: ratiōe haud
difficili aſſequamur: ſi quō illa fiat: nolimus ignorare. Eadē enim

mors uia nos corripit: q̃ ſomnus inuadit. Nã ut docet Alcmæon: Alcmæon
ſanguinis receſſu ĩ finitimas uenas fit ſomnus: qui ſi diffundat̃: ex/
perrectionẽ inducit: At ſi omnino ſanguis receſſerit: cõtinuo mors
cõſeqr̃. Si recedẽte igit̃ in uenas ſanguine rapimur in ſomnũ ne ſen
tientes quidẽ: quid miremur ſi ſanguine in locos ſuos nõ redeun/
te: quaſi perpetuo ſomno occupati morimur? Vt em̃ morte in om
ne tẽpus ſenſum amittimus: ita ſomno cõſopiti ſentimus ad tẽpus
nihil. Itaq̃ nõ indocte inqt Ariſtoteles: ſomni ſtuporẽ uolẽs oſtẽ/ Ariſtoteles
dere: in dimidio uitæ fœlices nihilo præſtare miſeris hoĩbus: dimi/
diũ em̃ uitæ ꝓ ſomno poſuit. Et mortẽ nõnulli philoſophi ſempi/
ternũ eſſe ſomnũ definierũt: ob id tm̃ illi errãtes quod ſomnus ille
nõ eſt adeo ſempiternus: ut finẽ nullũ ſit habiturus inq̃. Reſurgẽt
em̃ hoĩes: idq̃ nõ ſolũ noſtra hoc ẽ chriſtiana: ſed gentiliũ etiã phi/
loſophorũ ſentẽtia: eorũq̃ perſarũ. Futurũ em̃ perſæ affirmant: ut Perſæ
reuiuiſcant hoĩes ſintq̃ immortales. Quod ſi ſomnus fit ſecundũ
Diogenẽ Apolloniatẽ: qui ait: ubi omnino ſãguis diffuſus uenas Diogenes
implerit: & eũ aera qui in uenis continet̃ ad pectus impulerit atq̃
in ſubiectã aliũ: ſomnũ fieri ac thoraca quẽ uocãt: reddi calidiorẽ:
qđ ſi tota uis aeria e uenis defecerit: mortẽ effici: quid plus in mor
te moleſtiæ ſit q̃ in ſomno? Sin autẽ Platonẽ malimus ſequi: ſom/ Plato
nus fit remiſſione ſpũs ſenſitiui elati ad ſinciput: quo in loco princi
patus ponit̃. Cũ uero ſenſitiuus ſpũs q̃ſꝓ remittit̃ atq̃ relaxat̃: tũ
mortẽ effici Platoni placet. Quod ſi ita eſſe cõcedimus: nõ minorẽ
eſſe gratiã morti habendam q̃ ſomno mihi uideor intelligere. Hic
em̃ ad breue tẽpus curaꝝ mole nos leuat: ac mors ꝑpetuo liberat.
Atqui recte quidẽ Homerus ſomnũ qui ꝓfundiſſimus ſit: æneũ Homerus
uocat & eũdẽ mortꝭ fratrẽ: Mortẽq̃ ac ſomnũ ob eã quã inter ſeſe
& generationẽ & ſimilitudinẽ habẽt: geminos dicit. Itaq̃ Dioge/ Diogenes
nes ille cynopeus: q cognomẽto dictus eſt cyon: cũ uæhemẽtiſſime Cyon
ægrotãs laxaret̃ ĩ ſomnũ: & excitatus a medico ĩterrogaret̃ mole/
ſtius ne qcq̃ pateret̃: reſpõdiſſe tradit̃: nihil: Verũ frater ſororẽ an
ticipat: hoc ẽ ſomnꝰ mortẽ. At Paulus apl'us: ut ſpũſſãcti plenus: Paulus apo/
ita nulliꝰ elegãtiorꝭ doctrinæ ĩops: cũ cõſideraſſet mortẽ quã noĩa lus
mus: id eſt ſeꝑationẽ animi a corꝑe: aliud nihil eẽ q̃ dormitionẽ at
q̃ ſomnũ quẽdã: uetuit de dormiẽtibus eẽ dolẽdũ. Ita em̃ monet
credẽdũ eſſe eos q dormiũt: ſuſcitatũ iri: & poſtea q̃ ſoporẽ digeſſẽ
rĩt: fore ut cũ ſãctis uigilẽt: atq̃ una cũ angelis dicãt: Gloria ĩ excel/
ſis deo: & ĩ terra pax hoĩbꝰ bonæ uolũtatꝭ. In terra em̃ & ĩ hoc mor
tali cœno qđ aliud ẽ: q̃ factiões: q̃ ſeditiões: q̃ diſcordiæ: q̃ bella
q̃ ĩcẽdia: q̃ uaſtatões: q̃ cædes? Quoſ ĩ hoc uitæ ſalo & metꝭ & cor

poris fluctus nõ patimur? Quib⁹ nõ obijcimur naufragijs? Quo quis melior fuerit: eo ſe magis addicit inuidentiæ iaculis & mucronibus: Tum feriant ſummos fulmina montis. Quid patriæ charitas Camillo profuit? quid Miltiadi? quid Themiſtocli? quid Ariſtidi? quid utriq; Africano? Num de his omnibus triũphum agere uictrici ĩuidiæ pudor fuit? Nõne inuidẽtiæ diritate perijt Abel? Nõ eadem Ioſeph omni ludibrio innocentẽ obiecit? Nõne in horto delitiarum ſerpẽs hominẽ eo ueneno infecit: cuius morte humanũ genus mors corripuit? Nõ etiam in cælo primus angelus eadẽ peſte correptus: inſidias ſuo tendere creatori eſt auſus? Quid ago pluribus in re perſpicua? Ut eñ patriarchas & prophetas: ut apoſtolos ac martyres conticeã: Ieſum ipſum impij liuoris immanitas p oẽm ſæuitiæ & ſceleris cõtumeliã erubeſcẽdæ affixit cruci. Quæ igitur ſuperbia noſtra fuerit: ut qui ad imaginẽ dei ac ſimilitudinẽ creati ſumus: meliore poſtulemus eſſe cõditione: q̃ ſe deus ipſe uoluerit? Nũ imago id antecellat: cuius ẽ imago? Nũ deus morit̃: et homo ſit immortalis? Quod ſi Christus ꝓpter nos mori nõ dubitauit: nũ ipſi propter noſipſos tam uæhementer mortẽ horremus? An ignoramus mortẽ eſſe introductã ꝓpter hominis uitiũ: ut ea reſtitueret bonitate ſua: quod uitæ malignitate perierat? Quid arrogantius: quid impudẽtius aut dici poteſt aut cogitari: q̃ cũ ſciamus nos eſſe mortalis: immortalitatẽ appetere? Quid eñ id quaſi priuatum noſtrũq; lugeamus: quod omnibus eſſe cõmune: omnibus eſſe præſcriptũ: quodq; nullo pacto uitari a nobis poſſe intelligamus? Nulli eſt odio nobis habenda mors: ſed optãda potius cũ ſit malorũ omniũ finis quibus quotidie affligimur: & cũ ſepultura uitiorũ quæ ſola corpus animũq; interimũt: tum uirtutũ ſuſcitatio: quarũ meritis in gloria uiuimus ſempiterna. Itaq; rectiſſime dictum legimus: Moriat̃ anima mea in animis iuſtorũ. Quid eñ moleſtiæ poteſt eſſe ĩ morte: quã ſomni ſimillimã eſſe oſtẽdimus? Omnis aũt animi cõtractio nõ ex alio mortis ĩcõmodo: q̃ ex ſolo metu perficit̃. Itaq; aptiſſime de morte Arceſilaus locutus tradit̃ cũ diceret: ſolũ hoc quod malum dicit̃ ex alijs omnibus quæ putant̃ mala: nemini unq̃ præſens moleſtum fuit: ſed abſens atq; expectatũ affert ægritudinẽ. Tolle igit̃ metũ: malũ omne ſuſtuleris: Metuere aũt mulieris eſt nõ uiri: Et metuẽda quidẽ ea ſunt: quæ a natura maxime abhorrent. Sed ut morte nihil eſt magis ſecundũ naturã: ita iuſtius certe nihil. Sola eñ mors æqualis eſt omnibus: quæ neq; pauperes diſcernit: nec excipit locupletes: regeſq; pari iure adit & ſubditos. Quod niſi corpus nobis fragile eẽt: cor lubricũ

Camillus
Miltiades
Themiſtocles
Ariſtides
Africani
Abel
Ioſeph
Ieſus
Chriſtus
Nũeri. xxiij.
Arceſilaus

animus imbecillus:nõ modo mortẽ nõ timeremus : ſed miro po/
tius deſyderio eã appeteremus: Intelligeremus em̃ maximã nobis
in morte poſitã eſſe utilitatẽ:cũ uita hæc pernicioſa ſit tota:& extre
mo obiecta diſcrimini. Quod Paulus apte ſignificãs: Mihi inquit Paulus
uiuere Chriſtus eſt & mori lucrũ. Nã Chriſtũ eſſe intelligebat cor Phil.j.
poris mortẽ & ſpiritus uitã. Mors certe illa eſt optima: qua cũ ad/
huc ſumus in carne: peccato quidẽ morimur: deo aũt uiuimus. Il/
la uero & horribilis & peſſima: de qua ſcriptum legimus: Dimitte
mortuos ut ſepeliant mortuos ſuos. Iſtiuſmodi em̃ morte: dũ ui/
uit etiã corpus: animus ipſe facinorũ mole oppræſſus morit̃. Hinc
illud eſt: Anima quæ peccat: ipſa moriet̃. Qua quidẽ morte quæ Eʒech.xviij.
mors alia eſſe queat aut triſtior aut amarior : nullã reperio. Hæc
em̃ mors illa eſt ob cuius horrẽdã formidinẽ dictum audiuimus:
Quærẽt homines mortẽ: & nõ inuenient eã: quiq; fruſtra dicturi Apoc.vj.
ſunt mõtibus: Cadite ſuper nos: & collibus operite nos. Et mors Luc.xxiij.
quidem: qua diſceſſum animus facit a corpore: quãq; ſua natura
in maximis bonis habenda eſt: quod & maximis huius ſæculi ma
lis nos liberat: & ad maxima alterius uitæ bona nobis trãſitũ præ
bet: danda tamẽ eſt opera curãdũq; diligenter : ne nos imparatos
offendat. Nam & ſalutifera medicorũ pocula qui minus tempeſti/
ue & ut oportet obduxerit: ad perniciẽ ſui corporis nõ ad ſalutem
obducit. Et gubernator quibus uentorũ flatibus poterat modo ſe
cũdis uti: fit quãdoq; eius uel negligentia uel ignauia aduerſos ut
patiat̃. Mors em̃ nuſq; longius a nobis abeſt : quæ per omnẽ uitæ
curſum nos comitat̃: nobiſcũ pernoctat : nobiſcum uigilat: nobis
adhæret ſemper : & quicquid uel agimus uel dicimus uel animo
uerſamus: curioſe obſeruat. Nec eſt quod quicq; malit : q̃ ꝓdeſſe
nobis : modo animaduertit nos ſui non obliuiſci: monetq; exẽplo
totius uitæ: ut quotidie diſcamus mori: cũ perſpicue cognoſcere li
ceat nullã eſſe uitæ partẽ: quæ diutius duret: quæ nobis etiã uolen/
tibus petẽtibuſq; nõ ſe morti dedat. Quẽ em̃ reperies qui ſuo æta/
tis ſtatu cõrentus uiuat? Debilis balbutienſq; infantia ꝓcacitatẽ
& luſionem pueritiæ cõcupiſcit. At pueri adoleſcentiæ libidinem
atq; amores adamant. Hæc uero ætas iuueututis robur & gloriã
admirat̃. Iuuenes aũt grandioris ætatis: tũ prudẽtiã: tum auctori
tatem maxime omniũ optãt. Sed illo ubi eſt peruentum: quis eſt
quẽ ſui nõ pœniteat: cũ intelligat ſibi fruſtra eſſe omnia cõcupita:
ſeq; uideat uel ignorantẽ ſingulis ætatibus uitæ ſuæ eſſe mortuũ:
nec ita mortuũ ut amplius moriẽdũ nõ ſit? Quo fit ut in om̃ibus ſit
innata quædã mutatiõis finiſq; appetitio. Sola mors ea noſtrarũ

actionũ omnium ultima: quæ tãto nobis eſt horrori: & perturbationũ omniũ finis eſt: & cũ malorũ omniũ ceſſatio: tũ cõmigratio ad quietẽ. Nã quid mortẽ abſentẽ horremus: quæ præſens ſimillima eſt ſomni? Vt eñ ſomno ſæpius intercipimur ne aduertentes quidem illũ adeſſe neq; ſentientes: ita etiã morimur ſenſu penitus intercepto: eademq; facilitate mortẽ obimus: qua ſomno occupamur. Plurimi uero intereſt: utrũ nos illa paratos expectãtiſq; inueniat: an imparatos inter oſcitãtiſq; offendat. Eadẽ eñ quæ nobis quoptime cupit fore: ſpeculatur noſtra omnia acutiſſime inſidiaturq;: ſiquid agatur a nobis perperã. Et captato tempore uiribus omnibus impetũ in nos facit: Nullaſq; neq; rationes nec preces admittens naturæ debitũ exigit. Facitq; cõfeſtim: ut quod cõcretũ fuerat ſecundũ Epicharmũ: diſcernatur: eoq; redeat: unde uenerat: terra in terrã: ſpiritus aũt ſurſum. Cuiq; eñ elemẽtorũ: quod erat elemẽtale in corpore hũano: pro ſua redditur portiõe: & hum⁹ humo & aquæ humor & aeri flatus & igni uis ignea. Nã animus qui ẽ ſubſtantia incorruptibilis: incõmutabilis: ſempiterna: qui uitã infundit corpori qui uita eſt corporis: nõ humi remanet natura ſui: ſed ubi ſe a corporea cõcretione ſecreuerit: moritur quidẽ corpus: ipſe uero mortẽ nõ recipit: ſed relicto corpore: ſi nullis ſe carnis ſordibus inquinauerit: euolat altius: nuſquãq; conſiſtit donec eo peruenerit unde profectus eſt: ad illum ſcilicet: qui ait: Quid ſcis an nocte hac a te tua anima repoſcatur? Non eñ moritur animus una cum corpore: ſed ab eo repetitur: a quo uſui datus eſt. Itaq; nõ interit: nõ diſſipatur: nõ deletur: ſed ut inquit propheta: In manibus dei eſt ſemper. Eo autẽ cũ peruenerit: quieſcit tandẽ longioris ſuæ peregrinationis fructus uberrimos per omnẽ beatitudinis læticiam aſſecutus. Cum tantũ igitur in morte ſit bonum: eaq; tanta ſerpat facilitate: ut ne ſentiatur quidẽ: quid mors nobis timẽda eſt: uel potius nõ optanda? Audi etiã quæſo: quibus uerbis Socraten facit Plato uti apud iudices: Nec mireris: quod tã multa a græcis traduco. Non eñ id a me factũ eſt propter eã orationis facilitatẽ: quã mihi in omni & ſcribendi & dicẽdi genere æque apud græcos atq; apud latinos promptũ eſſe opinaris: ſed ut ad latinos: quos habere potes ipſe per multos græcis quoq; teſtibus additis nõ ſis perſuaſu difficilis. Socratis aũt uerba hæc ſũt: ut memini: Timere eñ mortẽ o iudices aliud nihil eſt quam exiſtimare ſe eſſe ſapientẽ: qui non ſit. Videtur eñ ſcire: quod neſcit: Nã nemo ſcit mortẽ. Hæc aũt bonorũ oĩm eſt homini maximũ: quã hoĩes æque timẽt: ac ſi certo norint eſſe maximũ oĩm malorum. Et recte quidem Socrates. Quid eñ boni in ſe habet hæc uita

Epicharmus

Luc. xij.

Socrates
Plato

mortalis? Vel quibus potius malis nō abūdat? Permulta ꝑfecto nobis in huiuſce uitæ agitationibus ac fluctibus in oēm partē obeunda ferēdaq; ſunt aīo cōſtanti atq; inuicto: quæ ſunt omni mortis acerbitate quā falſo exiſtimāt: lōge acerbiora: Qđ ni ita eſſet: nō tam multi fuiſſent: q ut ſe ijs difficultatibus aut animi aut corporis ſoluerēt: uitæ mortē ſpōte atq; alacriter prætulerūt. Quē eēm inuenies: cui uni ad animi præſtātiā cōmoda oīa & corporis & fortunæ ꝓ uolūtate cōtigerint? Nō patit̃ rō naturæ: deus ipſe nō patit̃: ut bona ſimul omnia: quæ uulgo exiſtimant̃: ita in unū aliquē uirū cōfluant: ut tanq̃ ꝑpetua ſint futura. Id qđ etiam Helena illa Homerica nō ignorans ita loquit̃.

Aſt alias alij quiſquis ualet omnia ſolus
Datq; bonūq; malūq; deus.

Omnia inq̃ nobis & bona & mala: hoc ē cōmoda & incōmoda ab deo ſunt: idq; ſemper ad noſtrā utilitatē. Nam uitium & peccatū: quod certe ſua natura malū eſt: a deo eſſe nō poteſt. Itaq; ſtudēdū eſt: quod in nobis: poſitū puto: ut bonorū operū ueræq; pietatis ſimus ſtudioſi. Quæ uero aut extraria ſunt aut a noſtra poteſtate aliena: ea ſi aderunt: & modeſte utamur & grauiter: ſin aberunt: non turbemur. Nam ut breui exemplo Vlyxes monet apud Homerum. Vlyxes Homerus

Non uni dat cuncta deus: formoſus ut idem
Sit ſimul & prudens ac multa laude diſertus.
Qui ſpecie caruit: deus hunc uenerabilis ornat
Viribus eloquij: quo fit: mirentur ut unum
Hunc alij ſuauis linguæ dulcedine capti:
Hic autem fidens orat: leniq; pudore
In cœtus excellit agens: quē numinis inſtar
Suſpiciunt: urbem quiſquis petiere: loquentem
Aſt alium formæ bonitas quem cominus æquat
Cælitibus: penitus defecit gratia linguæ.

Vt igit̃ naturæ atq; fortunæ cōmodis moderate utendū eſt & ſecūdū rationē: ita etiā incōmoda ſiqua ſunt: animo infracto atq; ingēti toleranda ſapientes iubent. Siquid igit̃ Valerij obitus tibi fortaſſis incōmodat: debes tu ſane id quicquid eſt incōmodi cū illi9 maximo cōmodo penſare. Ille eēm ex huius ſæculi tædioſa & ꝑmoleſta peregrinatiōe: ex hiſce erroribus turbulentis in tranquillum illum & exoptatum beatitudinis portum beneficio mortis elatus eſt. Et mors quidē ipſa quæ ſtultis tāto habet̃ odio: nō ſolū eſt naturalis atq; neceſſaria: ſed habēda ī bonis optatiſſimis. Nā ſi quicquid ex cōtrarijs rebus cōſtat: corruptibile eſt natura: cui mirum

uideri debet oportere hominē aliquando corrumpi: quoniā ſit ex contrarijs cōcretus. An ignoramus id eſſe neceſſario corruptibile: quod generabile ſit natura? Cunq̧ homo naturaliter generet̃: neceſſario fieri: ut is ſecūdū naturam corrumpat̃. Præterea humani corporis elementa nō alius ſunt ſpeciei q̄ aliorum partes elemētorū: ſed cū ea elementa quorū cōcretione alia cōſtant corpora: corruptionē admittant neceſſitate naturæ: nunquid meliore ſint priuilegio humani corporis elemēta? Elemētis aūt corruptis hm̄oi: noſtra ne corpora integra ſint futura? Ad hæc ſi natura ipſa quā dicimus a mente diuina & ꝑducta eſt & cōſtituta: ſicuti certe eſt: quæcūq̧ a natura ſunt: nō bona eſſe non poſſunt: Fluunt em̄ ab illo de quo ſcriptū eſt: Vidit deus cuncta quæ fecerat & erant ualde bona. Nec em̄ naturā ſolū: ſed etiā effectus omnis qui ſunt ſecūdū naturā: ab deo ut a prima efficientiq̧ & uniuerſali rerū omniū cauſa ꝑductos eſſe: & theologi omnes philoſophiq̧ affirmāt. Cū mors igit̃ ſit effectus adeo naturalis ut unus ſit ſecundū ſapientiſſimum

Salomon: Salomonē hominis iumentorūq̧ interitus & æqua utriuſq̧ cōditio: eam qui malam eſſe dicit: & naturæ cōtradicit & deo. Nihil eſt inquā morte cōmunius. Animāti parcit̃ nulli. Nemo eſt neq̧ fuit unq̄ tanta fœlicitate: tāta gratia apud deum: cui moriendi ius detrectare licuerit. Quā rei neceſſitatē Homerus ſecum animo medi-

Homerus: tatus: ita Mineruam loquentem introducit.

Minerua: Sed neq̧ cælicolæ quem dilexere: tueri
Aequa morte queunt: ubi pernicioſa trahentis
Sors rapuit læti. Et ne id quidem abſurdum.

Num inquā qui ſibi non pepercit: quo nos ab æterna morte recuperaret: nos patiatur ꝓpter noſipſos ſæculi mortis immunes: ſine qua ad ſempiternā uitā ire nō licet? Quod ſi animalia uniuerſa ineuitabili quadā naturæ lege morti ſunt adiudicata: quid ipſi fruſtra atq̧ inutiliter naturali iudicio aduerſemur? præſertim cū uix ullum ſit animal homine imbecillius: Vel Homeri ſn̄ia: qui ait:

Nil magis eſt hominis natura infirmus omni
E numero: ſpirant quæcunq̧ animalia terris:
Ac ſerpunt.

Si em̄ uelimus noſtri corporis naturā cum cæterorū ſingillatim animalium natura cōferre: inueniamus multo nos & pluribus & maioribus ſubiectos incōmodis q̄ aliud ullū animal.

Vlyxes ſophocleus: Itaq̧ nō incōgrue Vlyxes ille Sophocleus id cōſiderās ita loquit̃.

Quicunq̧ uitam uiuimus: aliud nihil
Q̄ ſimulacrum aut inanis umbra nos ſumus.

Recte ſane hominē ſimulacrum Sophocles atq̧ umbrā uocat: rē

ſane & uanā & cōtemnēdā. Hunc aūt ꝓpe modum ſecutus Hora Horatius flac
tius Flaccus inquit: Puluis & umbra ſumus. Sed longe id aptius cus
& apertius Pindarius expreſſit. Pindarus
Quid autem eſt ullus? quid nullus?
Vmbræ ſomniū homo. Nam cū umbra debilius nihil ſit: quale ſit
umbræ ſomniū: nō eſt intellectu difficile. Vnde igiť tanta ſit nobis
animi elatio: neſcio: ut qui cæteris animātibus ſumus fragiliores:
ſoli uelimus ex omnibus detrectare ius mortis: quæ ut natura ra-
tioneꝙ debeť: ita neceſſario cōmunis eſt omnibus. Quod ſi intelli
geremus: quātū ineſt in ea boni: nunꝙ̄ adeo nobis eſſemus aduer-
ſi atꝙ inimici. Quæ em̄ imprudentia noſtra eſt: ut ignoremus ad fi
nē omnia referri oportere? finem uero ut bonū appeti? Finis autē
uitæ huius ꝙ̄ mors alius eſt nullus. Qđ ſi ſummum bonū & finis
ultimus cōuertunť: mortē habendā eſſe in ratione fœlicitatis qui
negarit: quæ ſit fœlicitatis ratio nō intelligit. Simul em̄ cum mor-
te & uita & hūana omnis finiť actio. Itaꝙ recte Crœſum & ſapiē- Crœſus
ter monuit Solon: huiuſmodi finē expectare oportere: & tū demū Solon
de humana fœlicitate iudicare. Nōne præterea ſcriptum eſt: Ante Eccleſiaſti.xj.
mortem nō laudaueris queꝙ̄? Mors em̄ & finis eſt & teſtimoniū
anteactæ uitæ. Tum demū ſuo officio functus eſt gubernator: cū
nauim deduxit in portū. Nec orator laudem meruit: niſi perſuaſe-
rit. Nec medicus: niſi ſanauerit. Et miles abſolutā ſtipendij merce-
dem nō recipit niſi hoſtem ſuperauerit. Et imperator cōfecto bello
laurea decoratur. In ea ſeceſſione: quā animus facit a corpore: ipſe
quidem moleſtia omni ſollicitudineꝙ abſoluiť at corpus reſolui-
tur. Quo fit: ut animus ita abſolutus incredibili gaudio perfunda
tur. Corpus aūt reſolutum in terram cū nihil ſentit: mali omnino
patiať nihil. At mors eſt humanæ huius uitæ priuatio. Argute q-
dem obijcitur & ſubtiliter. Priuamur em̄ mortis beneficio quoti-
dianis curis diurniſꝙ & nocturnis angoribus. Priuamur inꝙ̄ pri-
uamur ijs cunctis perturbationibus: quæ tanꝙ̄ efferatæ quædam
& immanes truculentiſſimæꝙ belluæ animum corpuſꝙ cōficiūt.
Quē em̄ mihi excipies: qui minus ſit: aut ad ſollicitudines anxius:
aut ad labores deſidioſius: aut ꝓcliuis ad uoluptates? Quid tāti
facimus hāc uitā: in qua nulla eſt ſecuritas: nulla trāquillitas: nul
la quies? Ad quas em̄ cupiditates nō incēdūt noſtros animos: nō
inflammāt ardentiſſimæ faces corporis? An præterit unquā dies
integer ſine aliqua uel corporis uel animi ſaltē offenſiōe? Nōne in
rebus etiā lætiſſimis triſtia ne interueniāt: nobis timēda occurrūt
adeo ut metus ipſe magis etiam nos affligat: ꝙ̄ quod perinde atꝙ

miſerrimũ timuimus cũ aduenerit? Nũ ſecundæ res quas opina/mur maiori nobis ſunt uoluptati ꝗ̄ dolori aduerſæ? Quod ſi eti/am bona quæ exiſtimant̃ ſine angore nõ ſunt: quid in uita ſit bo/
Salomon ni: nõ intelligo. Nõ naſci longe optimũ: inquit Salomõ: Et id qui/
Silenus dẽ multo melius ꝗ̄ Silenus. Is eñ cõprehẽſus: ut eſt apud Crãto/
Crantor ra: monuit Midã regẽ: uitã hanc eſſe cruciatũ: & a principio uſq; or
Mida tum hoĩs infortuniũ eſſe maximũ. Et Iob uir ille ſanctiſſimus diu
Iob. xxix. antea ait: Benedictio morituri ueniat in me. Sciebat eñ id humi teneri ac ſepulchri latebris occluſum reſolui in terrã: qđ non ſecus morti ꝗ̄ uitio eſſet obnoxium: Illud uero qđ uirtutẽ diſciplinãq; appeteret: qđ ſummi boni deiq; eſſet ſtudioſum: altius euolare: eiq; adhærere: ad cuius imaginẽ eſt creatũ: unde uitæ accepit ſpiri/tũ: & in animã uiuentẽ factũ eſt. Itaq; iure aliqñ dicere conſueuit:
Iob. iij. Pereat dies illa in qua natus ſum. Satis eñ oſtendebat: quãtũ bo ni eſſet in morte: cũ dies natalis ſui ut periret optabat. Nã ut nata/lis initiũ eſt incõmodorũ atq; malorum omniũ: ita etiã mors trãſ/itum nobis præbet ad bonorum omniũ ſempiternã poſſeſſionem.
Hieremias Cuius rei deſyderio & Hieremias ſe generatũ eſſe deplorat: & rex
Dauid Dauid petebat a dño: ut notũ ſibi faceret finẽ ſuũ & numerũ dierũ ſuorum. Quod neuter certe feciſſet: niſi mortẽ ut egregiũ quoddã bonũ optaſſet. Quãtũ præterea ſit bonũ in morte: nõ modo patri/archæ & ꝓphetæ ac cæteri ſancti uiri: ſed ij etiã qui gentiũ dij ſunt
Cleobis habiti: iuſſu ueri omnipotentiſq; dei delucide oſtenderunt. Cleo/
Biton bis & Biton fratreſq; & Argiui: qm̃ pro iumentis iugo colla ſubdi/
Iuno dere: matrẽq; curru inſidẽtem ad templũ Iunonis uſq;: qđ ſtadijs
Argi quinq; & quadraginta diſtabat ab Argis: mira pietate traxerũt:
Herodotus pro ſummo tantæ bonitatis præmio: ut eſt apud Herodotũ: a nu/
Agamedes mine morte donati ſunt. Idemq; boni inter dormiendũ cõtigit: cũ
Trophonius Agamedi & Trophonio: quoniã pulcherrimũ Delphis templum
Delphi Apollini ſunt fabricati: tum etiã Pindaro: cum quid eſſet homini
Apollo optimũ: ab Apollinis oraculo quæſiſſet. Nam nõ multũ poſt tem
Pindarus pus in Gymnaſio cũ eſſet relaxatuſq; in ſomnum: caput in dilectiſ ſimi pueri ſinum poſuiſſet: ſuauiſſime diem obijt. Sed quid pluri/bus gentilitatis delyramenta cõſecter: cũ ratione nõ obſcura mor tis bonũ probari queat. Illud ꝓprie ueroq; bonum & dicimus & tenemus: quod ad animi pertinet dignitatem. Quod autẽ animo detrimentum nõ affert: id malũ certe nõ eſt. Sed cum mors nullũ afferat animo detrimentum: malũ eſſe nõ poteſt. Quod uero ma/lum nõ eſt: id bonũ eſſe patet. Quid ergo uel noſtram uel noſtro/rum mortem adeo ægre ferimus: quæ tãtum continet in ſe bonũ:

ut ſine illa eſſe beati nullo pacto poſſimus? Quare cum oſtenderi/mus mortem eſſe & cõmunem & naturalem & neceſſariam & om/nibus debitam: eãdeq; habere ratiõe finis: qui nõ bonus eſſe nõ poteſt: & tanta præterea facilitate irrepere: ut uix a ſomno ſuauiſſimo quicq̃ differat: quid eſt quod eam nobis lugendã exiſtimemꝰ quæ ſola nos liberat omni turbido corporis motu: ſeq; nobis tutiſſimam ducem præſtat: qui ex his tenebris excedamus in lucem illã: quæ & uniuerſum mundũ illuminat: & ex hominũ corde caliginẽ omnẽ eijcit? Num forſitan ignoramus mortẽ ipſam: quid ſit? Nec aliud quicquã nos magis torquet: q̃ ipſius noĩs ſignificatũ: cum uulgo affirment iccirco mortem eſſe nominatam: quod mordeat. Mordere autem eſſe atrocium & immanium belluarũ: quaſi culices quoq; & muſcas & pulices mordere non dicamus: quaſi culices etiam nomina ſint uel a natura uel a ſapientibus indita: & non plura opinio ſæpe uulgi ac uoluntas q̃ ulla exquiſita ratio inuenerit. At ego nõ a mordendo mortem deduci arbitror: ſed a græco nomine quod eſt μόροσ: moros: quod ſortem mortemq; ſi/ μόροσ
gnificat: unde & morior & mortem deſcendere quis ambigat? Moros
μόροσ: moros: aũt a ꝟbo μέρειν: merin: deſcẽdit: qͦ uerbo par μέρειν
tiri ac ſeparare ſignificat. Nã quid aliud eſt mors: q̃ quod modo Merin
dicebam: animi a corpore ſeparatio: naturæ ſcilicet incõmutabilis atq; immortalis a natura mutabili & mortali? Num ſumus obliti quicquid culpæ obnoxium eſt: id etiã morti deberi? Si ꝓpter Adã
ſumus omnes in culpa: omnes propter Adam debemur morti. Si Adam
debitum igitur eſt mortis: decoctores indubitato futuri ſimus: ubi impatientius feramus mortis ſolutionem. Debet eñ finis cõuenire principio. Et quo pacto poſſimus ꝓ charitate patria pectus offerre obuiã morti: ſi aliorũ obitũ tanto luctu: tãto mœrore ꝓſequimur? Quod eñ accepimus: qui ꝓ patria mortẽ appetiuere: quod certe nunq̃ feciſſent: ſi tãtũ in morte doloris: tãtũ mali poſuiſſent. An pluris fortaſſe patria nobis faciũda ſit q̃ natura: q̃ deus? Nũ quod dies tandem obliterabit: id non ratio prius leniat? An malimus eorum quorum mortem acerbe ferimus: memoriã obliuiſci q̃ per conſolationis remedia tueri: ut quorum recordatio uoluptate debet: afficiat animũ ægritudine? Si rurſus effuſior: ſi immoderatũ gaudiũ uitio datur: nũ luctus: num lachrymarũ nimietatem laudemus? Quid quod perturbationũ omniũ ægritudinem eſſe peſſimã grauiſſimi philoſophi tradiderũt? Paucoſne ĩuenias: quoſ nimius animi dolos alios ad inſaniã: alios ad laqueũ: alios ad ferrũ impulerit: ut quẽ mœrorem ferre nõ poſſent: ab eo ſe morte uẽ/

Niobe
Artemiſia
Mauſolus
Phillis
Demophon
Aiax
M. Cato
M. Brutus
M. Otho.

dicarent? Prætereo Nioben: quæ nimio luctu ſenſum amiſit. Artemiſiã conticeo: quæ ob uiri Mauſoli obitũ in aſſiduis lachrymis & eiulatu cõtabuit. Quid Phyllin illã Demophõtis. Quid Aiacẽ Telamoniũ cõmemorẽ. Quid. M. Catonem. Quid. M. Brutum. Quid. M. Othonem cæſarem. Quid alios pene infinitos in mediũ referã? Romanorũ & Græcorũ hiſtoriæ amentiũ hominũ plenæ ſunt: qui ſibi ꝓpterea mortẽ aſciuerũt: qm̃ patientiã nõ didicerant. Itaq; dũ animorũ magnitudinis ſe laudatum iri iudicaſſent: ſunt a ſapientibus uiris omnibus molliſſimi iuxta atq; ſupbiſſimi iudicati. Nam quẽ animũ ueluti depoſuit apud nos deus: hũc debemus reddere non abiJcere: ne collatũ beneficiũ uideamur maleficij loco ducere. Quæcunq; ab deo ſunt: ea omnia bona ſunt: ſine illo aũt boni eſſe nihil cuiq; poteſt. Vt mors igiẽ optanda: ita minime anteuertenda: quin opera danda eſt: ut nos uigilantis ſemper accinctoſq; inueniat. Quod ſi fecerimus: de animi ſede nunq̃ neq; deijciemur: neq; mouebimur. Et nõ modo interitũ animi: quẽ indocti nõnulli falſo opinãẽ: ſed ne dolorem quidẽ corporis in morte qui nullus eſt omnino formidabimus. Nam uiuere animũ poſt diſſolutionẽ corporis ac per ſeſe cõſiſtere: põt triplicĩ demõſtrari: Et primum quidẽ quadã naturæ ui: tum rõne: demũ uero diuina iuſticia. Et immortalitatem ſane animoꝝ ſatis nobis ꝓbare debet ipſa natura: ſi alia etiã nulla ratio: quæ ſunt fere infinitæ: poſſet adduci. Videmꝰ em̃ nullã eſſe omnino nationẽ neq; fuiſſe unq̃: quæ nõ gerat diligentẽ curã mortuorũ uarijs officiorũ & generibus & ritibus eorũ animos ꝓſequẽs: qđ certe nemo faceret: ſi ea putaret ad uita defunctos nihil pertinere. Ad quod omnes gentes cõmuniter ſentiunt: id quadã naturæ lege fieri uideẽ. Quem quidem populorũ omniũ de animorũ immortalitate cõſenſum: ij oẽs qui habiti ſunt animo altiſſimo acerrimoq; ingenio: maiorẽ immodum cõfirmarũt. Quis em̃ uir magnus ac ſapiens mori ultro uoluiſſet: ſi animũ una cũ corpore moriturum eſſet arbitratus? Num ſe præcipitaſſet in ætnam Empedocles ſine ſpe magna ĩmortalitatis? Si falſum eſſe Theombrotus putaſſet: quod de animorũ immortalite apud Platonẽ legerat: nũq̃ ſe de muro præcipitẽ dediſſet: quo illam aſſequereẽ. Quæ tanta cupido gloriæ Curtiũ: quæ tanta patriæ charitas in illũ terræ hiatum potuiſſet immergere: ſi totum ſe periturũ morte crediſſet? Idẽ de Codro rege. Idem de Philenis. Idẽ de tribus deinceps Decijs. Idẽ eſt de alijs q̃plurimis exiſtimãdũ: qui prudẽtia & uirtute plurimũ claruerũt. Ex quibus rebus cognoſci põt: animũ nõ modo nõ interire cũ corpore: ſed ab eiꝰ uincu

Animũ uiuere poſt mortẽ triplicĩ ꝓbaẽ
Prima probatio.

Aetna
Empedocles
Theombrotꝰ
Curtius
Codrus
Phileni
Decij tres

lis ſolutũ lõge eẽ meliore ſtatu uitæ. Itaq; recte inqt Phocyllides. Phocyllides
Vita breuis nobis: ad tempus uiuimus omnes.
Aſt animus mortem ſeniumq; ignorat: & idem
Viuit ĩ æternũ. Nec illa ineptius dicta ab eodẽ Phocyllide legimꝰ. Phocyllide
Nãq; manent animi mortali in corpore mortis
Expertes: homini conceſſus ſpiritus uſu:
Eſt imago dei. Quod ſi ui naturæ priſci illi gẽtiles ꝑ quaſdã uelu-
ti cõiecturas perq; nocturna atq; diuturna uiſa aĩorũ ĩmortalitatẽ
aſſequebant̃: quid nobis faciũdũ eſt: quibꝰ renatis in Chriſto Ieſu
omnis caligo inſcitiæ e mentibus debet eſſe ſublata? Homerica il- Homerica
la necati hoĩs diuinatio: que uocat̃ νέκυο μάντια: Necyomãtia: νέκυο μαν
quid aliud tota demonſtrat q̃ animos eſſe immortalis? Et homi- τια
nẽ aliud nihil eſſe q̃ animũ ipſum inquiens. Necyomãtia
Tireſiæq; anima ſceptroq; ornatus & auro Tireſias
Venit. Dedita em̃ opera cũ anima in fœmineo genere uſus eſſet
poeta ſapientiſſimus: ad maſculinũ trãſiuit genus: ut oſtẽderet ani Homerus
mã eſſe Tireſiam. Itaq; omniũ primus Homerus fuiſſe legit̃ ex gẽ-
tilibus: qui hominis corpus carcerẽ nominarit: hoc eſt δέμας: de δεμὰς
mas: ut doceret ſolã eſſe mortẽ: quæ hominis animum corporeo Demas
carcere atq; nexu liberat. Animũ uero a corpore ſeparatũ & uige- Homerus
re & ſapere meminiſſeq; ac uelle. Quã quidẽ ſentẽtiã Homerus ſe- Patroclus
cutus ita Patroclum in ſomnis facit loqui perite Ad Achillen. Achilles
Num dormis oblite mei? nunc negligis orbum
Luce: modo uiuum quẽ ſic curaueris ante?
Me ſepeli propere: quo inferni Dytis Achille
Tranſuehar ad portas: animi nam me eminus arcent
Extincti populi ſecũ tranare uetantes:
En uagor: & fruſtra manes peto: porrige dextram:
Imploro: nec em̃ retro me annare poteſtas
Poſt ignis fortem: nec uiui longius acti
A ſocijs ſeſſum: nos conſultabimus ambo.
Sed me quæ genuit: ſors dura abſorbuit olim.
Et te fata eadem Troiæ ſub mœnibus almæ
O ſuperis forma ſimilis ſtant certa perite. Nũ hæc finxiſſet unq̃
antiquiſſimus ille diuinuſq; poeta: niſi firmiſſimis rationibus cõ-
pertũ habuiſſet animos hominũ cũ diſceſſum feciſſent a corpore:
per ſeſe conſiſtere nullaq; tangi mortis ſuſpitione? Et ut reliquos
poetas miſſos faciã: audiamus Euripiden: qui Anaxagora docto- Euripides
re eſt uſus. Apud hunc em̃ hæc loquit̃ Polydorus. Anaxagoras
Adſum relictis promptuarijs latebris Polydorus

Portiſq; tenebrarum: colitur ubi deum
A regia procul erebus: cyſſeide
Polydorus Hecuba natus ac Priamo patre:
Qui urbem periclum cum teneret argolici
Martis: ruinam ueritus ad Thracis hoſpitam
Polymeſtoris me clanculum miſit domum.
Is cherrhoneſiam optimam glebam ſerens
Populum ferocem ui regit: mecum ſimul
Multum dat auri pater: ut eſſet filiis
Quo uiuerent: ſatis ſuperſtitibus ſuis.
Atqui priamidum quoniam erā natu minimus.
Me miſit extra genitor: arma nam iuueni
Haſtamq; ferre nō potis eram brachio.
Dum Troia rectis mœnibus: dum turribus
Infracta ſtaret: dum meus frater feri
Hector ſecundis utitur belli uicibus
Paternus hoſpes me quaſi quem ſurculum
Alebat augens miſerum: at ubi patria periit
Hectorq; frater: & patris lares penitus
Cecidere. Pyrrhi & ipſe procubuit manu
Iugulatus impii pater ad aram deæ:
Occidit auri gratia me hoſpes miſerum:
Corpuſq; pelago tradidit: quo aurum domi
Haberet ipſe: iaceo nunc in littoribus
Nunc in ſalo ponti ſine ſepulchro & flætibus
Quæ plurimis uorticibus actus fluctuum
Nunc corpore relicto feror matrem ob hecubam.
Iam tertium pendens diem: quantum mea
In cherrhoneſio ſolo ex troia ueniens.
Adeſt miſera parens: quietem danai agunt
In littore omnes huius agri threici
Cum nauibus ſimul ſuis: nam peleo
Satis parente ſuper ſuo uiſus tumulo.
Omnis Achilles copias claſſis Danae.
Quæ palmulas domū maritimas dirigunt
Remorat̃ unus uictimam ſuo dari.
Ac præmium Polyxenam tumulo petens
Meam ſororem cōſecuturus quidem.
Nec em̄ ab amicis nō feret quē petit iugulum
Fatum ſororem cogit hocci die perimi

Cadauera duo filium tuebitur
Mater duorum illius infauſte ac meum:
Nãq; ut ſepulchrum rite contingat mihi
Seruæ offeram me pedibus in maris ſalo:
Manes em̃ exoraui: ut in matris manus
Cadam: ac ſepeliar: quod itaq; optaui mihi
Erit: anui matri eminus cedam meæ
Hæc ex tabernaculo Agamemnonis ueni
Mei metu uiſi: o parens quæ regia
Genita domo ſeruis: ut infœlix agis.
Quantum prius nunq̃: deus quis te bona.
Ex ante fortuna malis conficit uariãs. Obſcure ne Euripides no/ Euripides
bis immortalitatẽ animorũ oſtendit in hac longiuſcula interfecti Crantor
Polydori cõqueſtione. Et ne cũ poetis ſim dicẽdo ꝓlixior: audia/ Xenocrates
mus: quæ ex Academico Crãtore auditore Xenocratꝭ Arceſilaiq; Arceſilaus
doctore & Cicero & Plutarchus memoriæ ꝓdidere de Euthynoo Cicero
quodã Italo Eliſij terinæi filio. Tradũt em̃ hũc Euthynoum nulla Plutarchus
neq; morbi nec alia quæ uideri poſſet antecedẽte cauſa repẽte eſſe Euthynous
morte correptũ. Quã quidẽ inopinatã caſus afflictionẽ pater Eliſi Eliſius
us q inter oẽs urbis Terinæ ciues & opib⁹ & uirtute & gl̃ia prĩceps Terina
eſſet: cũ ferret impatienter: putabat em̃ filiũ ſibi ueueno ſubreptũ:
nec aliũ ĩ tãtis opib⁹ & pecunijs ullũ habebat filiũ. Quare cũ neſci
ret: q̊ alio mõ qreret liberari ea ſuſpitiõe petijt ψύχομαντεῖον ψύχõμαν
Pſychomãtion: quoddã: id eſt animi uaticiniũ: Eliciebãt em̃ a ma τεῖον
lefica illa ſupſtitione ſtultæ gẽtilitatis animi: mortuorũ qbuſdã ſa Pſychoman/
crificijs & carminibus: p q̊s ueritas diſcereť. Quare ubi poſt pacta tion
ſacra: ut mos erat: Eliſius obdormiſſet: habuit uiſũ tale. Viſus eſt
ei ſuus adeſſe pater: cui cũ narrauiſſet de filij obitu: illũq; etiã atq;
etiã rogaret obſecraretq;: ut ſibi interẽpti filij auctorẽ indicaret. Il/
le ob hãc cãm ueniſſe reſpõdit. Itaq; ab hoc inquit: accipe: quæ tibi
uides allata. Nã ex his oĩa quæ adeo doles: intelliges. Erat aũt ille
quẽ pater ſecũ adduxerat: adoleſcẽs qdã Euthinoi pſiꝭis & ætate
& forma. Is interrogat⁹ q nã eſſet: genius ſũ rñdit: filij tui. Quæ lo
cut⁹ tabellas ei reddidit. Ea uero apte tris hmõi uerſiculos cõtine/
bãt ſcriptos.
Infans uirorũ tu Eliſi mentes rogas
Nam morte fatali Euthynous iacet tuus:
Quẽ uiuere neq; parẽtib⁹ erat utile. Qđ ſi gẽtiliũ opiniõi nõ cre Aurelius Au/
dim⁹: an etiã uiris chriſtianis: illiſq; & ſctiſſimis & eruditiſſimis nõ guſtinus
credem⁹? Hæc ſť Aurelij Auguſtini ṽba ad Paulinũ ep̃m nolanũ. Paulinus epi/
Porro cũ Mediolani eſſem⁹: audiuim⁹: q; cũ debitũ repetereť a q̊/ ſcopus
Mediolanum

dam defuncti patris cautione ꝓlata: qđ filio neſciente a patre iam
fuerat ꝑſolutū: cōtriſtari homo grauiſſime cœpit atq; mirari: qđ
ei pater moriens nō dixerit quid deberet: cum feciſſet etiā teſtamē-
tum. Tū ei nimis anxio: apparuit idem pater eius in ſomnis: & ubi
eſſet recautū: quo illa ſolutio uacuata fuerat: indicauit. Quo inuē-
to iuuenis atq; monſtrato: nō modo falſi debiti calumniā ꝓpulſa-
uit: ſed etiā paternū recepit chirographum: qđ pater nō receperat
qñ eſt pecunia perſoluta. Hic igit̃ putat̃ anima hoīs curā geſſiſſe ꝓ
filio: & ad eū ueniſſe dormientē: ut docēs qđ ignorabat: a magna
eū moleſtia liberaret. Ambigendū ne eſt cuiq; animos hominum
eſſe immortalis: ubi a corpore ſe diremerit: cū perſpicue intueri lice
at eis uiuos etiā eſſe curæ? Sed audi deinceps magis admirandū:
qđ ſequit̃. Sed eodē ferme tēpore quo audiuimus id: nobis apud
Mediolanum Mediolanū cōſtitutis: Carthaginis Rhetor Eulogius: qui meꝰ in
Carthago eadē arte diſcipulus fuit: ſicut ipſe mihi poſteaq̄ in Africam reme-
Cicero auimus retulit: Cum Rhetoricos Ciceronis libros diſcipulis ſuis
traderet: recenſens lectionē quā poſtridie fuerat traditurus: quēdā
locū offendit obſcurū: quo nō intellecto uix potuit dormire ſollici
tus. Qua nocte ſomnianti: ego illi quod nō intelligebat: expoſui:
immo nō ego ſed imago mea neſciēte me: & tā longe trās mare ali-
quid aliud ſiue agēte ſiue ſomniante: & nihil de illius dubijs omni
no curante. Quomodo fiant iſta: neſcio: ſed quomolibet fiant: cur
nō eodē modo fieri credimus: ut in ſomnis quiſq; uideat mortuū:
quo fit ut uideat: & uiuum ambobus utiq; neſcientibus neq; curā-
tibus: quis uel ubi uel qñ quorundā imagines ſomniet. An fortaſ-
Auguſtinus ſis cuipiā minus locuples teſtis uideri debet Aurelius Auguſtinus
& epiſcopus & tanta ſapientia uir: qđ nō quæ ipſe fortaſſe ꝑmulta
in ſe eſſet expertꝰ: præ uerecūdia narrare noluerit: ſed aliena retule-
rit? At non ea ꝓfecto narraſſet uir grauiſſimus: niſi uera eſſe certo
Hietonymus didiciſſet. Verū audiamus præſbyterū Hieronymū uirū ut trium
linguarū eruditiſſimū: ita ueritate & ſanctimonia nemini imparē.
Euſtochium Is eñ in ijs quæ ad Euſtochiū: & ad reliquas uirgines ſcribit de re
gula uiuēdi in monaſterio: ita inquit: Experto itaq; ſeni deuotæ cō
ſulenti credite filiæ. Si ſemel guſtatis: q̄ dulcis eſt dñs: ad quē ac-
cedentes poteritis ab eo illud audire: uenite: & oſtendā uobis om-
ne bonū. Et tūc oſtēdet uobis talia: qualia non niſi aſſuetæ mentes
norunt. Scio quid chariſſimæ. Nā ut inſipientiam loquar: ego ho-
mūculus ſic abiectus: ſic uilis ī domo dñi adhuc uiuēs in corpe: an
gelorū choris ſæpe interfui: de corporeis ꝑ hebdomadas nihil ſen-
tiēs: diuinæ uiſionis intutu poſt multorū ſæpe dierū ſpatia præſciꝰ

futurorũ. Corpori redditus flæbam: quid ſic manẽs fœlicitatis habebã: quid inenarrabilis delectationis ſentiebam: teſtis eſt ipſa trinitas: quã cernebã: neſcio quo intutu: teſtes ſunt & ipſi beati ſpiritus qui aderant: teſtis eſt & conſcientia mea quibus bonis ipſe fruebar: quot & qualia neſcit ꝓferre mollicies corporis mei. Non poteſt ad tantæ cõtẽplationis dulcedinẽ cor ſæcularibus plenũ negocijs peruenire. Hæc ab Hieronymo ſcripta ſunt. Quæ uero uas electionis Paulus apoſtolus de ſe ſcripſerit: nõ ſũt uiſa mihi prætereũda. Nam & auctoritate ſcribentis & rei magnitudine ſunt auditu digniſſima. Si gloriari inquit: oportet: nõ expedit quidem. Veniã aũt ad uiſiones & reuelationes domini. Scio hominẽ in chriſto ante annos. xiiij. ſiue in corpore ſiue extra corpus neſcio: deus ſcit: raptum huiuſmodi uſq; ad tertiũ cælum. Et ſcio hmõi hominẽ ſiue in corpore ſiue extra corpus neſcio: deus ſcit: q̄m raptus in paradiſum: & audiuit arcana uerba: quæ nõ licet homini loqui. Si uiuentium adhuc in corporibus animi nõ per uiſa quædã allata extrinſecus quæ a græcis uocãt̃ φαντάσματα: Phãtaſmata: ſed ſui ipſorũ ui atq; natura ſiue ad breuiſſimũ tẽporis punctũ ab illo fuerint a corporibus ſeparati atq; iiſdem redditi: qui uerbo & Laçarum ſuſcitauit & puellã: ſiue a ſenſibus abducti atq; altius eleuati ea lumine mentis perſpexerint: quæ oculo corporeo uidere non licet: ſi uiuẽtiũ inq̃ animi poſſunt ſine ullis corporis adminiculis permulta ſcire atq; cognoſcere quæ ſunt ab omni ſenſu corporis aliena: quid dubitemus & animos eſſe immortalis: & tum demũ frui ſuæ immortalitatis bono: cũ a ſe omnino abdicarint corporeũ omne impedimentũ? Sed hæc horũq; ſimilia: ſi cui fortaſſe uideant̃ antiquiora: exemplis item duobus tẽpeſtatis noſtræ cõtẽti ſimus. Gabriel cõdelmarius: qui poſtea Eugenius nominatus: ſumma cũ dignitate & gloria Romano pontificatui præfuit: cũ uæhementius ægrotaret: eſſetq; de eius ſalute a medicis omnibus deſperatũ: illi iam de morte nõ tam ſollicito q̃ nihil certius expectãti: & Petrus & Paulus apoſtoli duo apparuerũt in ſomnis: utq; bono animo eſſet: hortati ſũt. Nã & bonã ualitudinẽ ei redditã eẽ: & ꝓpe diẽ fore: ut ſummus põtifex crearet̃. Quod quidem utrunq; ſecutũ eſt. Nam tũ ſimul cũ ſomno illũ reliquit febris: tũ nõ multopoſt cum Martinus Columna prudentiſſimus ille & ampliſſimus pontifex q̃ fortunatiſſime & cũ mirifico eccleſiæ Romanæ incremento uitã finiſſet: pontificatui ipſe præfectus eſt. At Nicolaus quintus optimus ille & eruditiſſimus plane uir: in cuius munificẽtiſſimi patris obitu: docti omnes ingenioq; præſtãtes extremũ naufragiũ paſſi

Paulus apl̃us
ij. Cor͂. xij.
φαντάσματα
Phantaſmata
Laçarus
Gabriel cõdelmarius
Eugenius
Petrus
Paulus
Martinus columna
Nicolaus quintus

Nicolaus cardinalis ſunt: Cũ Nicolai albergati ſapiẽtis imprimis & ſancti uiri: Cardinalis Bononiẽſis obitum moleſtius ferret: hunc tandẽ per ſomniũ
Thomas ad ſe uenire exiſtimauit: & ita anxium appellare: Thoma fili quid diuti⁹ gemis? Quid adeo te affligis? Pone lachrymas: & te collige: Nobis eñ bene eſt benignitate Ieſu. Itaq; ſurge atq; accingere. Ad
Petrus apſus breue eñ tempus graue tibi ſubeundũ eſt munus Petri gubernandæ nauiculæ. Quã quidẽ ſomni uiſionẽ haud ille diſſimulãter præ ſe tulit. Nam cũ alijs nõnullis familiaribus: tũ etiã mihi cum hac
Germania iter faceret Germaniã petens ab Eugenio legatus: cum inter loquẽ
Eugenius dum in ſermonẽ incidiſſemus de manſuetudine & grauitate Nicolai cardinalis: id omne ſomniũ coram ueluti iocabundus retulit:
Philelfus Subdidit eñ cũ hoc euenerit: Philelfe mi fructũ recipies ueteris no
Aeneas Siluius ſtræ conſuetudinis. Cũq; intra alpes eodem itinere obuiam habuiſſet Aeneam ſiluium integerrimũ & eloquentiſſimũ epiſcopũ Tri
Frederic⁹ rex geſtinum: qui a Frederico auſtrio: Romanorum rege orator uenie
Philipp⁹ dux bat ad Philippũ Mariam inclytum Mediolanenſiũ ducem: ſimul q; uterq; uesperi diuertiſſent in quandã cauponulam: & Aeneas parcius ſumptum faceret: utpote qui ab eo rege legaret: qui ſtoica eruditus inſtructuſq; diſciplina: nõ minus parſimoniæ nummorũ q̃ uitæ frugalitati continenter ſtudet: tum ad Aeneam conuerſus Thomas: Reuerendiſſime pater inquit: quid eſt opus tãta utamur parſimonia: cum uterq; in eccleſia Romana pontifices maximi futuri ſumus? Quã quid rem nõ ſerio minus q̃ ioco eũ prædixiſſe certus oſtendit euentus. Videmus eñ alterum ſumma ſua cũ lau
Pius ſecũdus de ſummũ pontificem cõceſſiſſe naturæ: at Aeneam cui nunc Pio ſecũdo nomẽ eſt: nõ ſecus fortiter q̃ conſtanter põtificatũ gerere. Sed quid tam multis exemplis utimur? Nũ uetus nouũq; teſtamẽ
Samuel tũ fruſtra emanarit in mũdũ? Suſcita Samulẽ ait Saul. At Iacob:
Saul Deſcẽdã ad filium meũ in infernũ lugens. Hæc ne ab utroq; dicta
Iacob eſſent: ſi minus certo tenuiſſent filiorũ animos poſt corporis diſſo
Paulus apoſtolus lutionẽ etiã uiuere? Quid eñ afferam teſtimoniũ Pauli apoſtoli atq; doctoris gẽtiũ? An huic etiã nõ credemus? Licet inquit exterior homo noſter corrumpat: interior tamẽ renouat de die in diẽ. Ruſuſq; licet moriat in corpore: uiuit in anima. Quid eñ meminero aut mortuũ diuitem ſepultumq; in inferno: aut mẽdicum ab
Habraam angelis portatũ in ſinu Habraæ: cũ ore domini dictũ audiamus: Qui credidit in me: nõ morieẽ in æternũ: & licet moriatur uiuit? Viuit inquã Iacobe Antoni Marcelle Valerius filius ille tuus: & uiuit is quidem eam uitam: quæ mutabilitati nulli ſubiecta eſt: ſed eadem ſemper atq; perbeata. Itaq; uinciendus tibi eſt atq; obſtrin

gendus rationis cuſtodia omnis animi mœror. Luctus omnis ac
gemitus abdicandus: in te florẽtiſſimi ſenatus & bonorũ grauiũq;
uirorũ omniũ oculi dirigunt̃. Quare tibi cauẽdum eſt: ne quid cõ-
miſiſſe exiſtimeris: quapropter reprehendi iure queas. Q̃ me de-
lectat Heſiodus: qui natales omniũ dolens gaudet in funere: Quẽ — Heſiodus
ipſum fortaſſe Thraces ſecuti tradunt̃ ortus hominum lugere: obi — Thraces
tus uero celebrare ſoliti. At Maſſilienſes eodẽ die quo funus eſt ela — Maſſilienſes
tũ: adhibito domeſtico ſacrificio neceſſariorũq; cõuiuio: luctũ fini- — Lycíj
re cõſueſſe. Apud Lycios uero nõ morem dũtaxat ſed legẽ fuiſſe le-
gimus: ut nõ niſi ueſte muliebri luctum ſeruarent: Idq; ob eam rẽ
factum: ut cultus deformitate commoti ſe maturius a mœrore ab-
ducerent: cum intelligerẽt luctum effœminatum eſſe & mollem &
a uiri grauitate dignitateq; maxime alienum. Tot igitur exemplis
admoniti nõ uincemus tandem omnẽ animi molliciem? Nõ repri
memus lachrymis? Nõ luctui finem ſtatuemus? Cauendum eſt: ſi — íj. probatio
ſapimus: ne nimia noſtra in filios pietas deſperationis loco apud
deum habeatur. Quod ſi cõmunis ea omniũ gẽtium opinio: ſi tot
graues ueræq; ſententiæ nobis animorũ immortalitatem nõ pro-
bant ꝓpter eos qui deprauatis moribus exiſtimãt animos una in-
terire cum corporibus: ob eam ſcilicet rem: quod ne in corporibus
quidẽ ipſis ſuos ſibi animos eſſe ſentiũt: utamur etiã rõnis admini
culis atq; armis: quibus omnis male credentiũ pertinacia non op-
pugnet̃ modo: ſed etiã expugnet̃ opprimat̃q;. Sed anteq̃ differen
di aciem deſcendã: in mediũ ueniant priſcorũ philoſophoꝝ de ani
mo ſententiæ. Sic eñ facilior uictoria nobis erit. Aggrediamur au
tẽ ab íjs: qui in philoſophia Ionica claruerũt. Thales mileſius ani- — Thales
mum dixit eſſe naturam: quæ ſemper ſeipſam moueret: Talis aũt
definitio & ſi declarat animum eſſe immortalem: nõ homini tamẽ
magis conuenit: q̃ præſtantiori cuidã eſſentiæ. Anaxagoras uero — Anaxagoras
claçomenius eſſe animum dixit ſpecie aereum & corporeũ. Zeno — Zeno
ſtoicus animum uoluit ignẽ eſſe. Alíj uero plæriq; ſtoici ſpiritum
calidum animum eſſe dixerunt. Et hi quidẽ omnes nõ de hominis
animo: hoc ẽ intellectiuo: ſed de ſenſitiuo atq; corporeo ſunt locu
ti. Platonis autem diſcipulus Ariſtoteles dupliciter de animo eſt — Plato
locutus. Nam ubi quattuor nota illa principiorum genera com- — Ariſtoteles
plexus eſſet: ex quibus corpora inferiora oriuntur omnia: quintã
quandam cenſuit eſſe naturam: ex qua ſit mens. Eam uero nomi-
nauit ἐντελέχειαν: Entelechiã: hoc eſt ꝑfectionẽ: iccirco ita ap — ἐντελέχεια
pellatam: quod animatum corpus perficiat ea ui atq; uirtute: qua — Entelechia
corpus eſt animatũ. Entelechiam uero ipſam aliud nihil eſſe uult

ἐνέργειαν Energia

Aristoteles q̄ ἐνέργειαν: energian: id eſt agilitatem quãdam & operationẽ interiorẽ: quæ eſt ueluti uia ac dux ad exteriorẽ corporis actionẽ. Huiuſmodi eñ ui atq; motu animi corpus animatum ad operandũ impellit̃. Ipſum autẽ animũ ita definit: Animus eſt entelechia prima corporis naturalis inſtrumẽtalis: qđ uitã habere põt. At huiuſmodi de animo definitio nõ intereſt magis hominis q̄ & pecudis & ſtirpis. Præterea entelechian Ariſtoteles: quæ ut dixi: perfectionẽ ſignificat: ꝓ ſpeciali intelligi uult eſſentia: quæ eſt in effigie. Nã eſſentia tripliciter accipit̃ apud Ariſtotelen: Vna quæ conſtat corpore quidem: ſicut animalia & ea quæ non arte fiunt: Et hæc ꝓpterea eſſentia dicit̃: qm̃ & hæc ipſa ſit & cætera quæ ſunt: eſſe faciat. Altera eſt eſſentia: qua materiã informem & rudẽ adhuc mente cõſyderamus: Et hæc quidem eſſentia poteſtate eſt omnia quæ fieri ex ſe poſſunt: effectu autẽ nihil adhuc: ut æris maſſa: & ligna rudia. Tertia uero eſt eſſentia cui effectu accidens perficit eam: exornatq; formæ impreſſiõe. Ex qua quidẽ forma quã inſigniuit ars: id quod perfectũ eſt nomẽ accipit: ut ſtatua quæ ex ſimilitudine formæ cuius eſt ſtatua: ſimulacrũ uocat̃. Similiter inquit homo animal certe eſt: & ẽ rudis materialiſq; eſſentia: & hæc ſane cõpoſita ex materia ac forma: quippe quæ ex corpore animo q; cõſtat. Eius igit̃ corpus materia eſt: animus uero forma. Et ſecũdum eam formã: hoc eſt animũ: animal nomẽ accepit. Hanc igitur formã qua ſingula formant̃: Ariſtoteles generaliter uocat entelechian: id eſt abſolutã perfectionẽ. Hac eñ obueniente perfectione: rudia quæ antea & in ſola poteſtate fuerant: ad actũ effectũq; perueniunt. Nã ſunt quædã: ut ipſe inquit: ſola poteſtate animalia: ut oua aut ſemina: quædam uero cũ operatione & effectu: ut quæ adhibito fotu excudunt̃ animalia: quẽadmodũ cognoſci ex auibus poteſt: Nã eæ ex ouis quæ fouerint: pullos excudũt. Qua ex re nõ obſcure apparet entelechian non cuiuſuis corporis eſſe animũ: ſed eius tm̃ qđ animi capax ſit: & ob eam rem dixit: quod uitã habere põt. Nõ eñ quicquid eſt corpus: idẽ etiã uiuit. Nec tñ prætereũdũ arbitror Ariſtotelen pro illo quinto genere aliud intellexiſſe nihil ſecundũ Plutarchum: q̄ cælũ ipſum. Quare cũ Auerrhus ille cordubenſis: qui in plæroſq; eius philoſophi libros egregie eſt cõmẽtatus: colligit ex Ariſtotelis dictis: unã eſſe & eãdẽ in omnibus mẽtem: ita id puto accipiendũ: quod ita ex illa cæleſti ſpecie animus intellectiuus in cũctos homines æqualiter fuſus ſit: ut corpora animantiũ omnia ex quattuor illis elementis ortũ habẽt. Hanc autẽ animi uim: eundem hũc eſſe immortalẽ uoluiſſe: patet ex ijs quæ

Animi definitio

Eſſentia triplex

Plutarchus Auerrhus

ab eo ſunt ſcripta in libris de animo. Ita em̄ inquit: De mente aūt & ui cōtemplatiua nōdū eſt perſpicuū: Sed uidet̃ eſſe aliud genus animi: Et hoc ſolū poteſt ſeparari: quẽadmodū id quod eſt perpe/tuū: ab eo qđ corrumpi poteſt. Senſit igit̃ Ariſtoteles tātus ille & tam illuſtris philoſophus: ꝙ ſecundū erat animi genus: immorta/lem eſſe animū: cū oſtendit mentem quæ nobiliſſima eſt & optima pars animi: & corrumpi nō poſſe & eſſe ſempiternā. Et mentē qui/dē docet eā eſſe animi partē atq́ uirtutē: ad quā referūt̃ quæ ſingu li ſenſus nunciant: & quæ de ijs quæ ſentiunt̃ iudiciū facit: exami/natq́ cuiuſmodi ea ſint quæ ſenſibus uarie occurrūt. Hāc uero lo catā eſſe in penetralibus cordis aſſerit: ubi alias quoq́ animi ſpeci es locatas dicit: imaginationē: memoriā: appetitū: excurſionē. Et alio in loco aſſerit Ariſtoteles mentē aduenire extrinſecus: eāq́ ſo/lam eſſe diuinā. Ita em̄ ſcribit libro ſecundo de animalium genera/tione ad uerbum. Relinquitur ergo mentem ſolam extrinſecus aduenientem ingredi: & eandē ſolā eſſe diuinā. Nihil em̄ cum eius agilitate habet cōmune operatio corporalis. Omnis igit̃ uis ani/mi uidet̃ alius corporis eſſe particeps & eius quidē diuinioris ꝙ̄ illa ſunt corpora quæ uocant̃ elementa. Nec me latet quæ ſit cō/munis philoſophorū quorūdā noſtræ tēpeſtatis opinio: qui ſe ſo/los Ariſtotelicos haberi uolunt: etiam ijs quæ nuſꝙ̄ ab Ariſtotele ſcripta cogitataue ſunt: cōtendentes: iſti quidē animū eſſe totū in toto corpore: & totū itē in qualibet parte corporis. Sed habeāt iſti ſibi philoſophiā: quā uolunt philoſomati potius ꝙ̄ philoſophi: mō aut Auguſtini ſentētiā quā minime improbo: ubi ſcilicet intel ligatur de illo toto ſolū: quod perfectiōis eſſentiæq́ uocat̃: aut in/eptias ſuas Ariſtoteli nō aſcribāt. Nam quāꝙ̄ animi uires magis in uno loco ꝙ̄ in alio apparent: aliæ in cerebro: aliæ in iecore: aliæ in teſtibus: & aliæ in alijs membris pro qualitate & aptitudine cor poreorum inſtrumentorum: earum tamē omniū initia & quaſi ra/dices quaſdam Ariſtoteles probat e ſede cordis emanare: quando ſucus cōcocti atq́ confecti cibi per uenas cordis cæterū corpus irri gat: & motus corpore⁹ qui locularis eſt: a corde ipſo initiū ſumit. Venarū em̄ & neruorū initiū & ueluti quidā nodus ipſum cor eſt: ut Ariſtoteli placet. Penes cor aūt intellectiua uis agitata rationa/biliterq́ ignita ſe ibidē coaceruare exiſtimat̃: poteſtate quidē illic habitans: actu aūt atq́ effectu ad corporis cōſeptū & uiciniā com/means: Quinetiā docet Ariſtoteles in ijs quæ de motu animaliū cauſa reliquit ſcripta: nulla neceſſitate fieri: ut ī quaq́ corporis par te ſit animus: ſed in quodā prīcipio. Id aūt eſſe cor: antea expoſui/

Ariſtoteles

Philoſomati

Auguſtinus

mus. Itaqꝫ neqꝫ ſecundũ totũ quantitatis animus eſt in qualibet corporis parte: cũ animus talẽ totius naturã nec per ſe habere poſſit nec per accidens neqꝫ etiã ſecundũ uirtutis totũ. Nõ em̃ ꝓ ſua ui qualibet animus eſt in qualibet corporis parte: ſed ſecũdũ uim uiſiuã in oculo: & ſecũdũ auditũ in aure: & ſecundũ alios ſenſus in alijs ſenſuarijs. Sed ut redeã ad mẽtis immortalitatẽ: ſeparari docet Ariſtoteles intellectiuũ hoc animi gen⁹ ab illo quod ſenſitiuũ uegetatiuũqꝫ dicimus. Hæc em̃ pars tota eſt corporis: quod quoniã conſtat ex cõcretione quattuor illorũ elementorũ & diſcernat̃ & corrumpat̃: neceſſe eſt. Ariſtotelis autẽ auditor Dicæarchus &

Dicæarchus Ariſtoxenus — Dicæarchi cõdiſcipulus Ariſtoxenus: mihi ꝓbari nullo pacto poſſunt: quorũ alter animũ eſſe dixit cõuenientiã corporis & intentionẽ quandã: quæ ex ipſius corporis natura figuraqꝫ uarios motus multiplicesqꝫ cieret. Dicæarchus uero animum uoluit aliud nihil eſſe qꝫ conuenientiã quattuor elementorum. Vterqꝫ em̃ de animo

Aſclepiades — in cõmuni locuti ſunt. Hos aũt quodãmodo ſecutus Aſclepiades medicus: animũ eſſe dixit cõcertationẽ ſenſuũ. Concertationẽ aũt uoluit eã eſſe cõuenientiã qua ſenſus ipſi certatim ad naturæ munus uterent̃. Itaqꝫ hi tres pariter animũ uoluerunt eſſe corporeũ.

Critolaus — At Critolaus & ipſe peripateticus animũ dixit cõſtare ex quinta eſſentia: hanc uero ꝓ cælo intellexiſſe nemo eſt qui ſecus ſentiat.

Hipparchus — Hipparchus uero ſtagerites a doctore ſuo neceſſarioqꝫ Ariſtotele diſſentiẽs: ob idqꝫ longe deterior uoluit animum aliud nihil eſſe qꝫ ignem.

Plato Pythagoras — Sed anteqꝫ de Platone reliquiſqꝫ platonicis uerba faciam: me cõferã ad Pythagoram: qui philoſophiæ Italicæ princeps fuit: uir ſane & doctus & magnus. Verũ pythagorici hunc aliqui narrando antecedãt.

Epicurus — Et omniũ primus Epicurus: qui animũ eſſe dixit tẽperationẽ ex hiſce quattuor ex qualitate ignea: ex q̃litate aerea: ex qualitate ſpiritali: & ex qualitate quarti cuiuſdã generis innominati: quod apud eũ erat ſenſitiuũ. Ex quo poteſt intelligi epicurũ de animo intellectiuo locutũ omnino nihil.

Democritus — Democritus uero quẽ Epicurus in phyſicis eſt plurimum ſecut⁹: putauit animũ eſſe cõcretionẽ igneã ex ijs atomis quæ in rõnis cõtemplationẽ cadũt: quæ formas qdẽ orbicularis habet: uim aũt ignitã: quod eſſe corpus uoluit.

Leucippus — At Leucippus huius doctor cũ poſuiſſet numerũ atomorũ frigidarũ: dixit animũ eſſe tẽperatũ reſpiratiõis frigus.

Empedocles — Nec multo meli⁹ ſenſit Agrigẽtinus Empedocles: qui animũ eſſe affirmauit ſanguinẽ cordi ſuffuſum: in eodẽ ille errore uerſatus: quo ij qui dixerũt animũ eſſe cor ipſum ex quo & miſericordiã dicimus & cõcordiam. Sed Hippon animũ eſſe aquã: ob eã rem non dubi-

tauit affirmare: quod diceret ſemen genitale: nō ſanguinē eſſe ſed aquā. Critias uero nō aquā animū eſſe uoluit ſed ſanguinē: quoniā uideret quod membrū ſanguinis ſit expers omnino: continuo morte intercipi. Verū eo ē Empedocles tolerabilior Critia: quod in corde principatū animi intelligendiq; uim cōſtituit. Inquit eñ ſanguine cordis uigere hominis intellectū: ſiquidē intimis noſtris ſenſibus ſentimus ea quæ ſunt extra nos ꝓpter cognationem: ob eamq; rem ita reliquit ſcriptum. Critias

Terreno terram noſtro flamaſq; calore
Humidaq; humenti ſentimus & aera flatu:
Paceq; tranquillū ſit litis imagine litem.

Sed de his omnibꝰ uel qualia ſint: uel quātā habeāt differentiā inter ſeſe: cordis ſanguine dicebat dijudicari. Fuerūt etiā q dixerūt animū eſſe aīam: hāc aūt eſſe uoluerūt ſpiritū quo uiuimus: Nōnulli exiſtimarūt quādam cerebri cellulā: animi tenere principatū: Alij uero ſecus. Nā neq; cerebri partē ullā eſſe animū uoluerūt: Sed animi ſedē ac locū ij poſuerūt in corde: hi aūt in cerebro. At Pythagoras ſamius cuius nomē habitū eſt illuſtre auctoritaſq; ampliſſima: æternitatē animoꝝ oſtēdere conatus: animū definiuit eſſe numerū qui ſeipſum moueret. Nec eſt mirū ita Pythagorā animū definiſſe: qui tantā uim numeris dignitatēq; tribuerit: ut eos ante mūdi animum fuiſſe aſſereret: & cū unū nō eſſe numerū diceret ſed fontē quēdā atq; originē numerorū: inferebat unitatē: quæ a græcis dicit̃ μοράσ monas: oīm eſſe initiū ac finē: cū ipſa neq; principiū in ſe nec finē admittat. Et ita eā deducēs ad diuinā illā ſummāq; eſſentiā referebat: eiuſq; notionē aſſequētiū rerū numero poſteritateq; ideo ſequeſtrabat: quod nō pluralitate nec tēporis poſteritate ſed ꝓcreatione ſeiunctam uellet: eandēq; unitatē ad uniuerſi mundi animū: a quo ſint animi ſinguloꝝ: ſimili rōne referre nō dubitabat. Itaq; hanc unitatē quā a prima rerū cauſa ortā affirmaret uſq; ad mūdi aīm ubiq; integrā ſempq; indiuiduā ꝑpetuam perēnemq; poteſtatē ſeruare Pythagoras arbitrabat̃. Et qm̄ putaret numeros eſſe rerū omniū ſubſtātias: dicebat unū qd eſſet principiū numeri: & qd cū ente cōuerteret̃: idē eſſe. Numerū eñ ex unitatibus cōponi: neq; ad ens ullā oīno acceſſionē facere ſed diuiſionē negare dūtaxat. Omne aūt ens aut ſimplex eſſe & ita diuiſionē nullā admittere neq; operatione neq; poteſtate aut eſſe cōpoſitū: & id quidē nō in diuiſione ſuarū partiū ſed in earū coniunctione habere ſuū eſſe: & ita unūqdq; tueri ſuum eſſe: ut ſuam tuetur unitatē. Huiuſmodi igitur humani ſubſtātiam quam æternam opinabatur: numerum eſſe definiebat

Pythagoras

Animi definitio

μόράσ Monas

ſeipſum mouentem. Et is quidem numerū pro mente accipiebat: quā ipſam iccirco numerū appellauit: quoniā ad harmoniā quæ conuenientia quædā eſt: numero opus ſit. Verum etſi hic aliquid dixit: nō multum tamē. Nā in pecudibus quoqꝫ animus q̄diu eſt

Philolaus

Heracletus

in corpore: ſeipſum mouet. Philolaus uero Crotoniates Pythagoran ſecutus: animū eſſe diſſeruit harmoniam. At Heracletus Epheſius ingenio ſuo fiſus magiſqꝫ doctoris cuiuſpiā diſciplina: quo ſe nullo unq̄ uſum affirmat: duplicē eſſe animū uoluit: alterum mūdi: alterū animantiū. Ac mundi quidem animū eſſe euaporationē ex humidis quæ in ipſo ſunt: Sed animantium animū ex ipſa fieri euaporatione: quæ extrinſecus fit: & ex ea quæ ſimilis generis eſt in ipſis. Itaqꝫ mirādū nō eſt: ſi intercutis aquæ morbus fuit in cauſa: ut periret qui tantū humidorū euaporationi tribuerit. Quam

Alchmæon

Diogenes

Anaximenes

ipſam opinionē Alchmæon medicus ideqꝫ philoſophus eadē demētia eſt ſecutꝰ. Diogenes uero apolloniates & Anaximenes Cretenſis: nō multo his duobus mihi ſunt uiſi prudentiores: qui rerū principiū aeri tribuerūt: & hūc eſſe uoluerūt animū Nā q̄m ſecundū illos aer eſt elementorū omniū & tenuiſſimus & principiū: ideo animus & cognoſcit & mouet. Qua eñ principiū eſt: cognoſcit etiam cætera: qua uero tenuiſſimus: ideo eſſe ꝓbant cōſentanee motiuū.

Heracletus

Xenophanes

Et qđ prætereundū nō eſt: de Heracleto: ſunt qui illū dicant definiſſe animū eſſe ſcintillā ſtellaris eſſentiæ. Xenophanes quoqꝫ colophonius mihi incōſtantior uiſus eſt: qui animū nunc ex terra aquaqꝫ cōſtare: nūc ſpiritū eſſe dixerit: & utroqꝫ tamē modo mor-

Parmenides

Boethus

Hippocrates

Pythagoras

Pherecydes

talē. Nec Xenophane mihi uiſi ſūt multo acutiores: aut Parmenides qui ex terra & igni: aut Boethus qui ex aere & igni animū conſtare ſunt opinati: At Hippocrates medicus animum eſſe dixit: tenuem ſpiritū per corpus omne diſpſum. Sed iā ad Pythagorā noſtra reuertat̄ oratio. Is eñ Pherecyde ſyrio uſus doctore: philoſophorū omniū primus ut tradūt quidā: æternitatē animorū aſſeuerauit: quāqꝫ Thales mileſius q̄ Pythagoran annis circiter cētū an-

Thales

teceſſit: idem tenuiſſe oſtendit̄. Pythagoras igitur primus ex Italica philoſophorū familia: aſſeruit animos nulli ſubiacere interitui: nulla tñ ad eā rem reddita ratione: ſiue quod definitionē ſatis ex ſeſe firmam eſſe iudicaſſet: ſiue qđ tanta eius foret auctoritas apud omnes: ut quæ quid ipſe dixiſſet: omni ratiōe firmius haberet̄. Secutus eſt tandē Plato Socratis auditor: quē tris ꝓbare ac ſequi ſo-

Plato

Socrates

Heracletus

Pythagoras

litū legimus: doctorē ſuū eū quē dixi: Socratē in moralibus: & Heracletū in naturalibꝰ: In ijs uero quæ ſupra naturā diuinaqꝫ ſunt Pythagoran. Is igit̄ Plato cū ad mūdi ſimilitudinē animū trifariā

diuiſiſſet: eius principatũ: hoc eſt mentẽ: quæ ratiocinaẽ: intelligit ac ſapit: in cerebro tanꝙ in capitolio aliquo collocauit: quoniã ea corporis pars longius abeſt a colluuione & ſordibus: uigorẽ aũt iracundiæ atqꝫ animoſitatem: quẽ græci θυμόν: thymon: appellant in corde: cupiditatẽ uero ſubter præcordia. Huiuſmodi eñ ordinẽ etiã in uniuerſo mũdo & in republica ipſa ſeruauit Plato. In ciuitate eñ & uniuerſo populo qui prudẽtia cæteris ciuibus ſapiẽtiaqꝫ præſtãt: eos habitare iubet æditioris locos urbis: quiqꝫ præcepta dent iubeantqꝫ agenda. In medio aũt urbis tanꝙ in caſtris militarem iuuẽtutẽ & rebus agendis aptam collocat: quæ exequatur & agat: quæ ſunt a præſtãtioribus cõſtituta. In extremis uero urbis eiuſdẽ locis opifices eſſe uult & uulgaris reliquoſqꝫ omnis: qui aut in ſeſilli: aut in ſordida arte uerſenẽ: ut pareant pro cõuenienti quoqꝫ atqꝫ utili miniſterio. Eadẽ ratione ac ſimilitudine in mũdo eſt uſus: cuius ſummitatẽ ac principem qui imperat regit moderaẽ omnia: cæleſti domicilio dimetiẽ. Huic tanꝙ in media regione ſubijcit Angelos atqꝫ dæmones: qui agãt omnia exequãturqꝫ pro imperio. In terra uero homines ſunt poſiti ut pareant: & miniſterio præſto ſint. Et ita in nobis quiddã regale eſſe uult poſitũ in ſummo quod imperat: quiddã uero qđ agat collocatũ in medio. Tertiũ aũt pubetenus & infra poſitũ: qđ regiẽ atqꝫ adminiſtraẽ: & ea quidem duo appetitus ſpecies eſſe uult: quæ rationi tamẽ naturaliter pareant. Imperat igiẽ mens in capite: quæ eſt prima animi uis eaqꝫ cõtemplatiua: qua intelligimus ac ſapimus. Altera uero animi uis quæ ſecũdæ eſt dignitatis: in pectore cõſtituta ut agamus: quæ iuſſa ſunt efficit. Reliqua uero inferius poſita illa uis uiribus melioribus morẽ gerit. Cenſet aũt Plato animũ meare per omnes artus totumqꝫ corpus: & per ſingula membra quaſi inſtrumenta uim ſuã oſtendere & ad ipſum in ſentiendo quidem referri oĩa: quæ ſenſibus occurrant: ea uero quæ ſenſus referant: eſſe alia atqꝫ alia. Definit aũt Plato animũ hiſce uerbis: Animus eſt ſubſtãtia incorporea ſeipſam mouẽs ac rationalis. Huius uero immortalitatẽ demõſtraturus ita Socratẽ in libro de pulchro: q Phædrus inſcribiẽ: differentẽ facit tali argumẽtatione: & ea quidẽ ad uerbũ. Animus oĩs immortalis eſt. Quod eñ ſemp moueẽ eſt immortale: Quod aũt aliud mouet & ex alio moueẽ: cũ finem habet motionis: uitæ etiã finẽ habet. Solũ ergo quod ſeipſum mouet: ut quod ſeipſum nõ relinquit: moueri nũꝙ deſinit: ſed etiam cæteris quot quot: mouenẽ: hoc fons & principiũ eſt motionis. At principij nulla eſt origo. Ex principio eñ omne ortũ neceſſario oriẽ. Ipſum ue

θυμὸσ
Thymos
Angeli
Dæmones
Animi definitio
Phædrus
Argumẽtatio platonica

ro nullum ortũ. Nã ſi ex aliquo principiũ gigneret̃: principiũ eſſe
nõ poſſet. Sed quoniã nõ orit̃: neceſſe eſt ut nec etiam corrumpat̃.
Principiũ eñ ſi perierit: neq; id ex alio unq̃ nec aliud ex illo oria/
tur. Siquidem a principio oriri oportet omnia. Ita igit̃ fit: ut mo/
tionis quidem principium ex eo ſit quod ipſum moueatur a ſeip/
ſo. Hoc autẽ nec interire nec naſci poteſt: uel & omne cælum natu/
raq; omnis corruat atq; conſiſtat. Quæ ipſa nunquid ex eo conſi/
ſtere rurſus poſſint: unde agitata ortum ſint habitura? Cũ igitur
perſpicuũ ſit id eſſe immortale quod mouet̃ ex ſeipſo: quis uerebi
tur hanc ipſam eſſe animi eſſentiã & rationẽ dicere? Omne eñ cor/
pus quod exteriore agitat̃ motu eſt inanimũ: Quod aũt interio/
re motu ſuoq; agitatur: animatũ eſt: hæc eñ eſt propria animi na/
ra. Quod ſi hoc ita habet: aliud nihil eſſe põt qđ ipſũ a ſeipſo mo/
ueatur q̃ animũ: neceſſario fit ut animus neq; naſcat̃ neq; moria/
Plato tur. Quæ ſubtiliſſime certe Plato: & q̃ pulcherrime immortalitatem
animi argumentando cõcluſit: modo nõ ita principium queadmo
dũ finem ſuſtuliſſet. Nam etſi animi nõ naſcuntur: creantur hi ta/
men ſimulq; ab illo infunduntur in hominũ corpora: ab quo ſunt
omnia ex eo creata: quod antea non fuiſſet: & eodem quidem tem/
poris puncto & creant̃ & infunduntur. Nec eñ cũ illis ſentio quo/
lunt aĩos noſtros ſimul omnis creatos eſſe: Mec itẽ cũ illis: q aſſe/
runt ita hominum animos ab animo ut corpora ab Adæ corpore
Xenocrates manare. Xenocrates uero aliud dicere nihil uiſus eſt: q̃ quod do/
ctor eius Plato ſenſiſſet. Nam cum ait animũ eſſe numerum: cuius
uis ex natura ſit maxima: nihil plus addidit: q̃ omnem illam ſeip/
ſam mouentem uim ab ipſo deo manare: id quod etiam Platonẽ
Arceſilaus uoluiſſe ex eius ſcriptis deprehendi poteſt. Arceſilaus uero ut fuit
mediæ auctor academiæ: ita etiam a Platone ſuperioribuſq; pla/
tonicis diſſentiens: eadem ratione animum eſſe putauit ſanguinẽ:
iHppon qua & Hippon & Empedocles: nõ quæ mentis uis foret ſecum ip/
Empedocles ſe cõſiderans: ſed omnia ad ſenſum referens: qui cum totus ſit cor
Heraclides poris: interit etiam una cum corpore. Nec prætereundus eſt Hera/
clides ponticus: qui animum dixit eſſe lucem: principatum is ui/
Plato delicet igni tribuens. Sed redeamus ad Platonem. Hic nõ tam ani
mi nobis qui creatus eſſet: immortalitatem oſtendit q̃ eã æterni/
tatem cuius etiam principium nullum eſt: firmiſſima argumenta/
Speuſippus tione demonſtrauit. Quã ratiocinandi uim & Speuſippus ac reli/
qui fere omnes qui a Platone fluxere: maiorem immodũ approba
Ariſtoteles uerunt ſuntq; ſecuti. Vnus Ariſtoteles eſt inuentus: qui a doctore
ſuo quem annis uiginti audiuerat: diſſentire ſit auſus: argutia po/

tius uſus q̃ ueritate. Quod ſi maluiſſet uirum ſe gratũ & iuſtum exiſtimari q̃ æqu æ uerſutum ac doctum: nunq̃ ab eo quod non minus probat: q̃ acutiſſime norat: declinaſſet itinere. Sed ita ſunt hominum ingenia gloriæ cupiditate plærumq; acceſa: ut neq; pen ſi uelint: nec ueritatis habere rationem. Nec tamẽ ſtoici prætereun di ſunt: qui auctore Antiſthene Socratis diſcipulo nomẽ inter phi loſophos habent: honorificum plæriq; horum ex natura ignea cõ ſtare animum putauerũt: Qui conſentientes Empedocli: eius prin cipalem partem locauerũt in corde: nec eam tamẽ ſanguinem eſſe uoluerunt. Siquidem ſanguis cum corpore ſimul naſcitur. At Ze/ no Cictieus Thebani Cratetis auditor: opinatus eſt animum eſſe ſpiritum: ex eo nactus rationem: quod ſpiritu recedente a corpore animal moreretur. Itaq; dicebat hoc ſane eſt animal: Sed natura/ lis ſpiritus dum recedit moritur animal. Quo fit: ut naturalis ſpi/ ritus anim⁹ ſit. Chryſippus uero Stoicorum omniũ ultimus ideq; eius ſectæ eruditiſſimus: & in ſcribendo non minus copioſus q̃ ac/ curatus: dicebat una eademq; re nos ſpirare & uiuere. Sed quoniã naturali ſpiritu ſpiraremus: eodem etiã nos uiuere ſpiritu. Et quia nos animo uiueremus: hinc concludere nitebatur animũ nihil ali/ ud eſſe q̃ naturalem ſpiritũ. Animum uero ipſum in partes octo diuidebat. Conſtare enim hunc aſſerebat ea ui quæ imperat & ſen ſibus quinq;: tum uocali ſubſtantia: præterea ſerendi gignendiq; uirtute. Partes autẽ animi a cordis ſede tanq̃ a fontis origine ma/ nare: & per uniuerſum diffundi corpus uitaliq; ſpiritu ſingillatim membra complere omnia: & ea regere atq; moderari arbitrabaẽ innumerabilibus diuerſis uirtutibus alendo: adolendo: mouẽdo: localibus motionibus inſtruendo: ſenſibus compellendo ad ope/ randum totumq; animũ ſenſus qui ſunt eius officia ueluti ramos ex illa principali parte tanq̃ trabe futuros: eorum quæ ſentiuntur nũcios pandere. Ipſum uero de ijs quæ nũciauerint: iudicare tãq̃ regem. Et ut ſinguli quidem ſenſus unum quiddam ſentiunt idq; ad præſens tempus. Nam neq; præteritum quicq̃ meminere: nec futurũ ſuſpicantur quicquã: ita intimæ cõſultationis deliberatio niſq; ꝓprium eſſe Chryſippus uult: tum cuiuſq; ſenſus paſſionem intelligere: & ex his quæ nunciant: colligere quid ea res ſit: tum ac/ cipere præſentia: meminiſſe præterita: prouidere futura. Additq; muta etiã animalia habere uim animæ principalẽ: ſed eã dũtaxat qua cibos diſcernãt: imaginenẽ: inſidias declinẽt: prærupta præci/ pitiaq; proſiliant: & locos ſibi tutioris quæritent: ac neceſſitudinẽ

Stoici
Antiſthenes
Socrates
Zeno
Crates
Chryſippus

recognoſcant: multaq́ſibi parent quæ ad ſalutẽ expediũt: ſed hãc uim ſecundũ naturã eſſe dicit: nõ ſecundũ eam mẽtis rationẽ qua ex omnibus animantibus homo utiť ſolus. Adducitq́ ſimilitudinem uir eruditiſſimus nõ ineptam. Ait eẽ: Quẽadmodũ Arachnea in medio caſſis ſedens omnia filorũ exordia tenet pedibus: ut cũ ex beſtiolis quid ex quacunq́ parte plagas inciderit: de proximo ipſa ſentiat: ſic principalis uis animi poſita in media cordis ſede ſenſuum exordia retinet: ut cũ quid nunciabunt de proximo recognoſcat. Et uocem quoq́ Chryſippus uult e gremio cordis mitti: quæ ubi tandem a lingua cæteriſq́ dictionis inſtrumentis formata fuerit: ſonos articulatos ædere qui ſermonis ſunt elementa: quo quidem ueluti interpreteť: ipſius mentis arcani motus aperiantur. Et id uocant animi principale. Quare cũ ſpiritum animum eſſe dicit: cũ ſane corpus dicit: ideoq́ eundẽ pati quẽ corpus interitum. Siue aũt ſimul cũ corpore eiuſmodi animus intereat: ſeu nõ multo poſt ad rem nihil quãq́ nõ intelligo: quid nõ pereat ſimul cũ corpore: cũ idem ſit etiã corpus. At Poſſidonius cũ animũ diceret eſſe corporis formã aliquid dicere uidebať: ſed nõ multum: cũ eam ſubĳceret interitui. Nos uero alia ratione & ab ĳs qui ſibi animũ cum pecudibus cõmunem eſſe uoluerunt: & a Platone & cæteris qui hominis animũ deo æqualẽ ſtatuerũt: non iniuria diſſentimus. Credimus eẽ & affirmare indubitato audemus ita animũ eſſe in corpore humano: ut deum in mundo. Nam ut deus qui nullo tangiť motu: omnia actu mouet cũ ipſe neq́ per ſe neq́ per accidens moueať: eodem modo cũ animus immobilis ipſe ſua natura ſit: corpus tamen mouet: Moueť eẽ per accidens animus cũ moueť. Nã ut cæteris in rebus omnibus deo eſt animus: ita uirtus animi quæ moueť: inferior eſt dei uirtute quæ mouet oĩa. Sed iam ad firmioris nos rationes & chriſtianas & noſtras ꝓpius acceſſuri quibus animi immortalitas dilucide appareat: quid animus ipſe ſit: noſtro quaſi marte definiamus: atq́ tueamur nõ tam fortaſſe ſubtiliter q́ recte ac religioſe. Id uero facillimum factu fuerit: ſi prius oſtenderimus nõ ſimpliciter dici animũ: cũ eius nomẽ latius pateat. Nam quæcũq́ dicimus uiuere: ĳs animũ damus. Quare cũ & herbæ ſtirpeſq́ omnes uiuãt: hæc oĩa minime carẽt animo: eo ſcilicet quo alunť & adoleſcunt: Et in pecoribus & iumentis ineſt animus idem qui in herbis & in arboribus ac præterea qui diciť ſenſitiuus: Sed in his neq́ intelligentiã nec perfectam rõnẽ ineſſe uolumus. Itaq́ animus omni perfectionis numero abſolutus in homine eſt ſolo. Hunc ergo ita definiamus: Animus eſt creata ſubſtãtia

Poſſidonius.

Plato

Animi definitio

ſpiritalis ſimplex ratiōis intellectuſq́ꝫ particeps: quæ ſeipſam mo/
uēs naturale inſtrumētaleq́ꝫ corpus tādiu afficit ea ui: quæ & uita
lis eſt: & ſenſibilia admittit: quoad eorū natura capax elementalē
cōueniētiā ſeruat. Hic mihi humanus uidetˀ animus: quē ſiquis
ignorat quonā pacto: quo Delphico præcepto admouemur: ſeip/
ſum cognoſcat nō intelligo. Huiuſmodi aūt animū neq́ꝫ corrumpi
nec aliud quicq́ꝫ pati poſſe: quo a ſeipſo diſcedat: cū diſceſſum facit
a corpore nullus mihi uidetˀ labore ſuſtinere audacterq́ꝫ defende/
re. Nā ut a facilioribus rem ꝓbare aggrediar: animus corpori ap/
plicatus nequaq́ꝫ eſt: ut Platoni placet. Id eēm ſi eſſet: nō unū qddā Plato
eſſe animus poſſet: ſed multa ꝑmixta. Nec eēm iccirco uitā ſuſcipit
corpus: qđ ei animus appliceˀ: ſed qm̄ per oēs eius partes diffun/
daˀ. Quid aūt aut ꝑmixtionē aut cōcretionē afferā: cū nullum cor
pus queat aliud corpus uſq́ꝫ quaq́ꝫ penetrare? Quare ſi neq́ꝫ corpꝰ
neq́ꝫ corporeū quicq́ꝫ penetrat: animū corpore carere quis negetˀ?
Atqui omne corpus aut interiore agitaˀ: aut exteriore motu. Sed
quæ exteriore utūˀ motu in anima ſunt: quæ aūt interiore anima/
ta. Quod ſi animus eſſet corpus: aut animo aliunde ſumpto ute/
reˀ: aut ui animi careret. Sed cū utrūq́ꝫ horū abſurdū ſit: relinquiˀ
animū eſſe incorporeū. Præterea ſi animus eſſet corpus: ſequereˀ
corpori ſociari corpus: At ea ſocietas uel ex applicatione fiat neceſ
ſe eſt: uel ex ꝑmixtione uel ex cōcretione. Sed ex applicatione ani/
mi qui ſolus dat uitā corpori: ſocietas ea fieri pōt: cū applicatꝰ ani/
mꝰ ſi ſit: ad corpus intimū nō ꝑmanat: Nihil eēm penetrat applica/
tū. Itaq́ꝫ animus & corpus applicatione ſociari nō poſſunt: ſed nec
etiā ꝑmixtione. Nō eēm animꝰ eſſet unū quiddā ſed ꝑmixta multa.
Num fortaſſis cōcretione ſocietas ea fiat? Si ita foret: duo ꝑ ſe cor/
pora inuicē tranſirent: & locus unus quo corpus cōtineˀ: duorum
corporū capax eſſet: qđ fieri certe nō pōt. Quare cū neq́ꝫ ex appli/
catione neq́ꝫ ꝑmixtione neq́ꝫ cōcretione corpus & animꝰ ſocianˀ:
patet animū eſſe incorporeū. Et qm̄ ſua quadā ui naturaq́ꝫ cōſiſtit
eundē etiā immortalē. Moueˀ eēm ipſe ex ſeſe: & mouet corpus: nō
moueˀ a corpore. Nec a corpore quicq́ꝫ recipit ſecūdum eſſe & ſub/
ſtātiā ſuā: ſed uitā dat corpori: & ut ſentiat efficit. Idq́ꝫ ſemꝑ dum
adeſt: habitatq́ꝫ in corpore. Cū ſe uero ſecreuerit a corpore: hoc ſa/
ne eiꝰ diſceſſu interit. Ille aūt quia indiſſolubilis & immortalis cre/
atus eſt atq́ꝫ ſempiternus: ꝑ ſeſe cōſiſtit: & eo melius habet: qđ ſer/
uitute ueluti quadā corporis cateniſq́ꝫ liberatꝰ: ſua natura ſuoq́ꝫ
bono fruiˀ: cū iam ei nihil eſſe poteſt impedimento: quo minꝰ acu/
tius ac ꝑfectius & intelligat & ſapiat: omnēq́ꝫ iam ꝓſpiciēs diuinæ

eſſentiæ ueritatẽ: ſua beatitudine ſit contentus. Itaq; ut in cæteris animãtibus mors eſt interitus: quo anim⁹ ſimul cũ corpore & diſſipat̃ & perit: Quoniã nihil in iĵs eſt eo ſenſu perfectius: qui ſine corporis uita eſſe nõ poteſt: ita in homine eſt animi a corpore ſeparatio: quæ ubi contigit leuis ille atq; incorruptus euolat altius: nuſquãq; retardat̃: donec in illius conſpectum peruenerit: cuius imaginẽ ac ſimilitudinẽ præ ſe fert: & tum demũ omni labore omniq; tædio peregrinationis huius mundanæ uacuus: ſecurus tranquilluſq; quieſcit. Nam quid aut Epicuro aut Heracleto aliĵſq; iſtiuſmodi in mentem uenerit: neſcio: qui ſimul cum ſenſu corporis perire intellectiuum animũ putauere. Nam id fortaſſis opinati ſunt: quoniã animũ corpore ſolutũ corporeis oculis uidere nõ poſſent: quaſi non illum eadem ipſa & cogitatione complecti & ratione cõſequi poſſimus qua deum datur: quẽ & ſi corporis oculis non uideremus: ratione tamẽ atq; intelligentia perſpicue comprehendimus. An ignoramus mentem ac ſenſum differre inter ſe plurimũ? Senſus enim a ſenſibilitatis nimietate corrumpit̃: ut de his legit̃: qui ſedent a Catadupos: ob eamq; rem debilius ſenſibile a ſenſu ipſo minus ſentitur: ut in tubicinibus tibicinibuſq; nõnullis: & in iĵs qui aut fiſtulis aut tympanis crebrius utũtur: perſæpe animaduerti: Redduntur enim auditu imbecilliore adeo ut quæ uoce ſunt debiliore minus audiant. Idemq; accidere illis ſolet: qui oculorũ intutum aut in ſolis radios aut in altiorem niuẽ fixius intenderint: Nam uidendi aciem aut hebetant: aut etiam amittunt. De mente autem ſecus accidit: quæ poſteaq; intellectu attigerit intelligibilia illa cæleſtia ac ſumma: longe facilius ac melius intelligibilia quæ ſunt inferiora mundanaq; intelligit. Quare ſi mens magis operando nõ frangitur: nec etiam quo minus ſit: corrumpatur. Præterea rerum earum quæ ſunt inter ſe contrariæ: contrariã eſſe rationem puto mihi conceſſum iri ab omnibus. Si quicquid eſt concretum: diſcretionem patitur: & diſſolutionem omne cõpoſitum: animus certe qui neq; compoſitus eſt neq; cõcretus: nec diſcerni poteſt nec diſſolui. Nã ſi quod materia uacat: corruptioni non ſubiacet: quomodo animus quem ſimplicem eſſe ſubſtantiam definiuimus: corrumpi queat? Et cum uideamus in natura quaſdam formas a materia ſeparatas omnino: ut angelos ac dæmones: quaſdam autem omnino inſitas atq; immerſas: ut naturales formas ex materiæ ui abſtractas: nonne formæ quedam tertiæ ueluti mediæ dandæ ſunt ad ipſius totius perfectionem: quæ a materia ſcilicet manantes ſecundum illud eſſe quod inferius nominat̃: ut eæ manant formæ:

Epicurus Heracletus

Catadupi

Angeli Dæmones

quæ a materia ſunt deductæ: quæ manãtes in quã a materia ſepa/rari ab ipſa poſſint ſecũdũ ſuum eſſe ſuperius queadmodum ſunt formæ ſeparatæ omnino? Sed huiuſmodi certe ſunt animi noſtri: qui quo ad uires ſenſitiuas manãt a materia: ſed quo ad uires in/tellectiuas ſeparari poſſunt. Hinc fit: ut quantũ ad mentalem atti/net uirtutem: æque hi atq; angeli & dæmones nullum interitũ pa/tiant̃. Inſuper ignorandum ne ſit: quod ſimplex eſt: id a ſeipſo ſe/parari nõ poſſe. Sed animus cum ſit ſimplex: quo pacto ſeparetur a ſeipſo? Itaq; neq; a ſuo ipſius eſſe: Nec em̃ per aliam quandã for/mam q̃ per propriã ac ſuã animo eſt ſuum eſſe quod dicit̃. Nã de concreto & compoſito ſecus eſt. Id em̃ habet eſſe per formã: quæ poteſt a materia ſeparari: & ita etiã corrumpi. Ad hæc: nihil corrũ pitur niſi aut per id quod ſibi contrarium habet: aut ob alicuius defectũ rei: quæ ſit ad eius eſſe neceſſaria: Sed huiuſmodi animis nihil habet contrarium: neq; ad ꝓpriũ eius eſſe corpus eſt neceſſa/riũ: cum ſiue in corpore ſit: ſiue extra corpus: animus ipſe per ſeſe cõſiſtit. Ex quo ſatis patet animũ nõ corrumpi corruptione corpo ris. Neq; re alia differet ulla: q̃ quod dum eſt in corpore: ſe corpori animus cõmunem facit: dum abeſt a corpore nõ facit. Rurſus ſi fie ri nullo pacto poteſt: ut fruſtra ſit naturalis appetitus: cũq; homo natura appetit ſemper eſſe: & eſſe id dicamus ad quod fertur om/niũ appetitus: & nos ipſum eſſe mente concipiamus non ſolum ut præſens pecudum more ſed ſimpliciter potius. An eſt obſcurũ ho/minẽ qui ſit corpore mortalis: cõſequi perpetuitatẽ ſecũdũ animũ quo eſſe abſolute & ſecundum omne tempus apprehẽdit? Atqui ſi anim9 ſimul cũ corpore interiret: nemo ſe morti obijceret. Neq; aliud quicq̃ duceret uita charius. Nũ Mutius ille qui poſtea Scæ/uola eſt cognominatus: habuit corporis potius q̃ animi rationẽ: cum ſolus intra tot hoſtiũ milia Porſennã eſt adortus moriturus: cum foculo manũ tanq̃ imprudentiæ ream exurẽdam impoſuit? Nam Zeno Eleates quanti corporis ſalutẽ fecerit: Phalaris teſtis eſt: cuius ſæuitiam & truculentiam metu mortis pluris duxiſſet q̃ animi dignitatem: nunq̃ facinus illud tam præclarum eſſet ador/tus: quo & Phalarim interemit: & ſe iam pene interemptum reuo cauit ad uiuos? Quid. L. Brutum memorem: qui ut Arũtem Tar quinij regis filium interimeret: uitæ ſuæ non pepercit? Eadem fuit ratio Leonyde ad Thermophylas: eadem Epamynondæ apud Leuctra: eadem. M. Marcelli fortiſſimi gentilis illius tui: cum ab Annibabe quem nuper omnium primus Romanorum imperato rum in fugam uerterat: inſidijs eſt circumuentus. Nam ſi corporis

Mutius ſcæ/uola

Zeno
Phalaris
L. Brutus
Tarquinius
Leonydas
Thermophy/le
Epamynõdaſ
Leuctra
M. Marcellus
Annibal

ſaluti maluiſſet: q̄ animi magnitudini decoroq; conſulere: ſe hoſti fuga facile abſtuliſſet. Certe ſi animus una interiret cū corpore: nunq̄ eſſet ullus inuētus qui nō ſe omni ope atq; opera ab omni mortis diſcrimine abduxiſſet. At uidemus & p multos & magnos uiros: qui ſe alij ꝓ patria alij ꝓ deo deuouerūt. Nō ſolū uniuerſa Romana legio atrociſſimis impij Maximiani Cæſaris ſatellitibus trucidandā ſe præbuit: ſed maximi quoq; ornatiſſimiq; exercitus idē ſæpenumero fecerūt: faciūtq; quotidie. Nec em̄ dubitāt corp⁹ qđ ſua natura mortale eſt: morti exponere: quo animū immortalē per egregia uirtutis pietatiſq; facinora liberēt periculo atq; miſeria huius uitæ. Et nos adeo noſtri obliti ſumus: ut noſtrorū obitū nō ſecus lugeam⁹: q̄ ſi animi ſimul cū corporibus ſint ſepulti: tanquā animo qui eſt hūani corporis forma: grauius accidere quicq̄ poſſit: quo corruptus intereat. Tripliciter em̄ forma corrūpi pōt: Aut p actionē cōtrarij: ut calor p frigoris actionē: Aut per ſubiecti uitiū: ut oculus ſi perierit: pereat etiā uis uiſiua neceſſe eſt: Aut per cauſæ defectū: ut ſi præſentia ſolis defuerit: deeſt etiā lumen aeris. Sed animus noſter nihil hmōi pati poteſt. Nam quo pacto p actionē cōtrarij corrūpat̄: cū per eam mentē quā Ariſtoteles uocat ſecundum Δύναμιν: dynamin: hoc eſt uim atq; poteſtatē poſſit & cognoſcere & recipere cōtraria oīa: Cuius aūt ſubiecti corruptioni ſubiaceat qui nō a corpore manat ſecūdum ſuū eſſe: ſed ab ipſo deo creatus eſt: Defectus uero cauſæ qui poſſit ullus accidere cū eius cauſa quæ alia nulla eſt q̄ deus: & immortalis ſit & incommutabilis & æterna: Quem præterea mihi afferes uel mediocriter doctū qui minus cōfiteat̄ quicq̄d eſt intelligibile ideo eſſe & diuturnius & firmius: quod ſenſibile eſſe dicimus: ſed qđ ſenſibilius in rebus eſt: ſicuti materia prima corrūpi non poteſt quo ad ſuam ſubſtātiā: Hinc fit: ut longe etiā minus ea mens quæ eſt ſecūdū poteſtatem corrumpi poſſit: Formarū em̄ intelligibiliū capax eſt. Itē quod agit: eſt eo quo patiatur multo perfectius atq; precioſius. Mens eſt autem huiuſmodi ea quæ ſecundū agilitatem operationeq; dicitur. Hæc enim facit: ut actu ea intelligatur: quæ corrumpi nō poſſunt. Sed huiuſmodi mens eſt quædam animi noſtri uis quæ neq; ſeparari neq; miſceri nec pati pōt: & ꝓpterea īmortalis. An illud etiā fortaſſis ambigam⁹: qcq̄d ex ſeipſo moueat̄ & operādo & agēdo: alteri applicari non poſſe: Nā ſi alteri applicaret̄ ſecūdū eſſe & eſſentiā: tunc operādi agendiq; cauſæ operationib⁹ atq; actionibus æqualiter reſpōderēt. Quod ſi ita ſit cōiunctū: oēs internæ operationes externæq; actiōes ſint ipſius cōiūcti: neceſſe eſt.

Maximianus Cæſar

Ariſtoteles
Δύναμιν
Dynamin

Quo fit:ut cauſæ quoq; ſint eiuſdem cōiuncti:nec illud ſit quicq̄d ex ſeipſo moueť ad operandū & agendum. Itaq; huiuſmodi conſequens eſt tollendum. Nam quod ſeipſum mouet ad operationes actioneſq; ſuas nō applicať alteri: Animus uero intellectiuus ita ſeipſum mouet ad interioris exterioriſq; act⁹: ut ad hos nullo naturæ impulſu agitetur. Id quod in his quoq; artibus cognoſci poteſt: cæteriſq; reb⁹ quæ principiū capiūt ab actiuo ratiocinatiuoq; intellectu: Itaq; ſecūdū eſſe & eſſentiā nō applicať corpori. Quod cū ita ſit: patet animum interitu eius interire nō poſſe: cui ſecundū eſſe & eſſentiā nō applicať. Nūquid etiā ſimus neſcij: id cuius operatio & materiā excellit & corpus: corruptione corporis nō corrūpi? Nec em̄ operatio excellentior eſt ea ſubſtātia cuius ipſa eſt. Cū igitur intellectiui animi opatio ſit hmōi: intelligit em̄ uniuerſale: is ne una cū interitu corporis interibit? Qui uero putāt animū eſſe corporis uirtutē: magno in errore uerſanť. Videmus em̄ uirtutum inſtrumentalium operationis poſt annos quinq; & quadraginta in humanis corporibus fere omnibus frāgi & debilitari ſolere. At illo ætatis flexu & ſapientia augeſcimus: & ad ſciendum reddimur acriore ui quadā mentis longe præſtantiores. Quod ſi animus ille noſter corporis uirtus eſſet: ea dumtaxat intelligeret quæ corporis ſunt. Nam cuiuſcunq; aliqd capax eſt: ꝓ ſua natura eſt capax: Sed mens cū ſpiritalia ſimpliciaq; intelligat: corporis uirtus certe eſſe non poteſt. Ad poſtremum ne uideamur q̄ oportet argumentan do longiores: quicquid ꝓ una eadēq; formæ ratione eſt imago & ſimilitudo ſeparatæ illius atq; diuinæ mentis: nō manat a corpore ſecūdum eſſe & poteſtatem. Nam ſi ita manaret: cum quicquid formæ alicuius capax eſt: eius pro ui propria ſuaq; eſt capax: & ita eam ſibi formā pro corporis materiæq; natura impræſſam reciperet: quæ quidē in eo eſſet uel tanq̄ forma corporea: uel quēadmodū forma quæ & in corpore & pro corporis cōuenientia nō ui propria operatur: qua quidem abſurditate nihil abſurdius. Nam qđ mentis diuinæ imago ſimilitudoq; eſt: ſua ui ſuaq; natura ita monetur ad operandū in corpore humano: ut illā uniuerſo in mūdo operari & dicimus & certo credimus. Itaq; neceſſario fit: ut quicquid ſecundū eandēq; formæ rationē eſt imago & ſimilitudo diuinæ mētis: quæ ut habeť in Eçechiele: ſignaculū ē ſimilitudinis: id a corpore ſecūdū eſſe & operationē & poteſtatē manare nullo pacto queat. Sed forma huiuſmodi ſeparatæ mētis cū & omni in loco ſemperq; ſit: ſiquis ambigat eadem hāc ratione recipi in animū intellectiuū: is ab omni ſe ratione alienum fateať: oportet. Quod

Eçech. xxviij.

cũ ita ſit: quid ueremur audacter ueroq affirmare huiuſmodi animũ nec manare a corpore: nec fieri ullo modo poſſe: ut intereunte corpore ipſe intereat? Nihil inquã habet anim⁹ noſter in ſe mixtũ: nihil cõcretũ: nihil corporeũ: nihil externũ: ſed ſua quadã natura conſtat ſuaq ui: qua ſentit: qua ſapit: qua uiuit ac uiget: qua totus eſt dei ſimillim⁹: quo fit ut neq diſſolui queat: nec ſecerni nec deleri: ſed immortalis ſit potius planeq ſempiternus. Quid ergo dolemus Iacobe Antoni Marcelle nobis ereptos filios? Quid tam diu collachrymamur? Quid querimur? Diruperunt illi tandem: diruperũt: atq leues puriq peruaſerũt nebuloſum: hoc eſt caliginoſum cælũ: eoq ſunt euecti: ubi nulli uẽtorũ flatus: nulli imbres: nullæ ſunt tẽpeſtates: ubi nullus rigor: nullus æſtus: nulla mutabilitas ſed tranquilla omnia ſerenaq ſunt ac plena gaudiȷ̃ ineffabilis. Itaq redi aliquãdo ad teipſum colligere: recreare: agnoſce qui ſis quãtuſq ciuis. An unus fortaſſe tu inter patricios Venetos ſis inuentus: qui diuinæ iuſticiæ diffidere uelle exiſtimeris? Hæc em̃ Venetis uobis laus eſt ueluti peculiaris: qđ mortaliũ oĩm primi iuſticiã colitis atq ueneramini. Num Veneti iuſti ſint: deus uero iniuſtus? Nã hoc erat tertiũ qđ mihi dicendũ modo ꝓpoſueram: cũ animorũ immortalitatẽ oſtẽſurũ me ſum pollicitus. Quæ iam ꝓbata qm̃ nobis eſt non minus firmiſſimis rõnibus ꝙ incorrupta quadã natura lege: reliquũ eſt: ut idẽ a diuina iuſticia muniamus: ac ueluti roboremus qđ certe facillimũ factu eſt. Præſtantiſſima quidẽ inter uirtutes: & eadẽ ſplẽdidiſſima optimaq uirtus a uiris ſapientibus iuſticia iudicat̃. Nã neq domus neq reſpublica neq ipſum hoĩm genus uacare iuſticia ullo pacto queat. Qui cælũ ipſum omniſq natura cõcidat: eſt neceſſe: ubi iuſticia ſit medio ſublata: Si ſolus deus eſt uirtus: & omni uirtute præſtantior: ſolus certe deus eſt & iuſt⁹ & toti⁹ iuſticiæ fons atq origo. Hic eſt ille: de quo ſcriptũ eſt apud Eſaiam: Meæ ſunt iuſticiæ & imperiũ. Itaq nõ abſurde in Oſee legit̃. Recte uiæ domini & iuſti habitabũt in eis. De hoc ipſo etiã Dauid inquit: Iuſticia eſt plena dextera tua. Quod ſi tanta eſt iuſticia dei & tam abundãs: ſi tanta eſt eius imperiȷ̃ poteſtas: dubitandũ ne ſit eũ qđ eſt apud Matthæũ apoſtolũ: cuiq ſecundũ opera ſua redditurũ? Nã ſi ſecundũ Aureliũ Auguſtinũ placuit diuinæ ꝓuidentiæ præparare in poſterũ bona iuſtis: quibus nõ fruent̃ iniuſti: & mala impiȷ̃s: quib⁹ nõ excruciabunt̃ boni: ſatis nobis argumento eſſe debet animos noſtros eſſe immortalis. Videm⁹ em̃ quotidie: quãta in his rebus cõfuſio ſit: quæ orbi lunari ſubiectæ ſunt. Qui em̃ in huius ſæculi cõmodis ordo eſt: uel

Tertia ꝓbatio

Eſaias

Oſee

Dauid

Matthæus

Aurelius Auguſtinus

quæ potius nō abuſio? Qui omni ſunt ſeruitute inferiores: imperant uiris bonis atq; dominant̄. Honorant̄ impij: contēnunt̄ pij. Qui doctrina ualent & grauitate: ridiculo ſunt. Aſſentatores indocti habent̄ in precio. Flagitioſi ac neq; & opibus abūdāt & gloria: Viri frugi ac præſtantes & mendici ſunt & obſcuri. Nulli ꝓbitati: nulli eruditioni eſt locus. Leuitatis omnia & ſtulticiæ plena ſunt. Quā rerū abſurditatē Abacuc ueluti admirās inquit: Quare reſpicis cōtēptores: & taces: cōculcante impio iuſtiorē ſe? Et quod uidemus quotidie uſu fieri: affligunt̄ uiri iuſti ab impijs: & ad mortē uſq; per oēm uitæ curſum acerbiſſime crucianṫ. Qui aūt uim: q̄ iniuriam: qui cōtumeliā inferūt: nō modo pœnā ſubeunt: nullā ꝓ ſceleris magnitudine: ſed in delitijs potius & uoluptate uiuūt: Sardanapoli uitā: nō exitū aſſecuti. Quod ſi uera ſunt: quæ ſcripta legimus: Nullū malū impunitum: & nullum bonū irrenumeratū: cū perſepe improbi nullā ꝑpetrati facinoris in hac uita pœnā recipiunt: nec præmiū probi: ubi eſſet dei iuſticia ſi animi ſimul cū corporibus interrirēt? Num fortaſſe Diagoran illum meliū malimus q̄ ueritatē ſequi? Diagoras em̄ melius: cū accuſaſſet eum ab quo liber quē ipſe cōpoſuerat: ſurreptus eſſet: idq; ille a ſe factum peieraſſet: deinde libro perinde ædito ac ſuo magnum ex ea re ſibi nomen atq; gloriā peperiſſet: Diagoras quia impune adoleſcentē in tāto ſucceſſu fortunæ peieraſſe uideret: deū eſſe homo ſtultiſſim⁹ negauit. Neſciebat em̄ aliā eſſe dei: aliā hoīm cōſuetudinē. Permittit q̄nq; deus affligi bonos: quo uel magis exercitati meliores fiāt uel merita meritis cumulātes maiora ſint præmia habituri: uel ob aliā reconditā cauſam hoībus nobis incognitā illi notā. Itaq; recte in libro ſapientiæ ſcriptū eſt: Nec em̄ eſt alius deus q̄ tu. Tibi cura eſt de omnib⁹: ut oſtendas q̄m nō iniuſte iudicas iudicium. Neq; em̄ rex neq; tyrannus in conſpectu tuo inquiret de his quos perdidiſti. Cum ergo ſis iuſtus: iuſte omnia diſponis: ipſum quoq; qui non debet puniri: condemnas: & exterum exiſtimas a tua uirtute. Et paulopoſt: Tu autem dominator uirtutis in tranquillitate iudicas: & cum magna reuerentia diſponis nos. Quis eſt præterea ita ab omni ratione ſenſuq; abhorrens: ut quod ab hominibus nō negligitur: id ab deo neglectum putet? Si nos eorum quos genuerimus: diligentiſſimam curam gerimus: nū arbitremur deū nullam rerum humanarum: nullam horum quos ipſe creauerit curam gerere? Faciamus ne deum omnino ocioſum: & ſecundum Epicurum prouidētiam eius tollamus omnem? At audiatur Eccleſiaſtes: Ne dicas coram angelo non eſt prouidentia: ne forſan

Abacuc

Diagoras melius

Sap. xij.

Vbi ſupra

deus iratus ſuper ſermones tuos: diſſipet cũcta opera manuũ tua/
rum. Quapropter cũ deus gubernet omnia ꝓuidẽtia: & cũ iuſtus
Hieremias fit dominus: ſecundum Hieremiã: ſatis nobis ꝓbari debet eos om
nis qui in hac uita receperint: fore ut in altera uita poſt interitũ cor
poris quiſq; pro meritis ſuis aut præmiũ recipiant aut pœnã. Sed
cũ corpus ab animo ſeparatũ quoniã nihil ſentiat: nihil etiã pati
poſſit: an diffidimus quin id totũ quicquid eſt uel optandum uel
formidandum: animo ipſi primũ: deinde poſt reſurrectionẽ & ani/
mo ſimul cumulatiore quadam menſura debeãt & corpori? Qua
ex re patet uel pro diuina iuſticia hominũ animos eſſe immorta/
Cõcluſio per enũeratione lis. Cum igiť iam ſatis oſtenſum ſit: nullã eſſe neq; neceſſariã neq;
honeſtã cauſam tam diuturni ac tam uæhementis doloris tui: q̃d
filium uideas teterrimo ac triſti corporis carcere mortis beneficio
liberatũ: cũ morti quæcunq; in mundo ſunt: debeanť omnia: eãq;
intelligas malorum omniũ atq; incõmodorum finem quibus ho/
minũ uita cruciať: & cũ ſuauiſſimi præterea cuiuſdã ſomni imagi/
nem: tum uitiorũ omniũ ſepulturã: & ut improbis propter futura
ſupplicia formidandã: ita probis ac pijs quibus æterna debeť glo
ria: expetendam maxime atq; exoptandã: Quid eſt per immorta/
lem deum: quod in hac tanta immortalitate libertate: beatitudine
animorũ lugere te oporteat fauſtum: fœlicẽ & fortunatum Vale/
rij tui obitum: qui ut te patre uiro præſtantiſſimo: ita admiratione
probitatis ſuæ adeptus omnem huius uitæ quæcunq; haberi po/
teſt fœlicitatem: ex hiſce luctuoſiſſimis tenebris cõmigrauit ad lu/
cem illius cæleſtis & pacatiſſimæ ciuitatis: ubi omnia rident: om/
nia exultãt: omnia bonorũ omniũ plena ſunt? Iam ſane tu Vale/
rij beneficio qui nuꝑ ſolum eras Venetiarũ: cæleſtis patriæ factus
es ciuis: ubi nullus eſt liuori locus: nullus obtrectationi: nullus cõ
tentioni. Quicquid em̃ bonorũ acquirũt liberi: non minus bonis
parentibus q̃ ſibi acquirunt. Quare cũ pulcherrima & dilectiſſi/
ma tui portio cæleſti republica es donatus: potes etiã iure tu cum
uoles: uelle aũt ſemper debes: iura tibi filij uẽdicare. Quid em̃ eſt
amplius quod requiras in uita? Abundas tu certe his omnibus &
bonis & cõmodis: quibus humana fœlicitas cumulatur. Nam ſi
Peripatetici ad ſæculi huius fœlicitatẽ triplicia bona Peripatetici ꝑtinere præ/
cipiunt: fortunæ quæ aliud nihil q̃ dei uoluntas eſt: corporiſq; &
animi: quis neget fœliciſſimũ eſſe te? Vt em̃ a patria incipiã: ſiquis
ſecũ animo uolutet: & qui primi fuerint Veneti & quæ regna te/
nuerint: & ubi tandẽ cõſederint: & quas urbes illuſtrioris cõdide/
rint: ſatis quod ad patriæ laudem ſpectet: a ſe narratũ exiſtimet.

Nam res illoꝝ maiorūq; tuoꝝ clariſſime geſtas ſi uel deliberare in
ſtituero: nō breui quapiā aut oratione aut libello: ſed tot uolumini
bus opus ſit: ut uel eas enumerare difficile fuerit. Itaq; ut paucis rē
percurrā: es tu Iacobe Antoni Marcelle omniū primū in ea patria
natus: & ab ineunte adoleſcētia ad iſtā uſq; ad præſentē uel aduen/
tantē iam ſenectutē per oīes ætatis gradus egregie honoratus: q̄
nulla uideo in uniuerſo terraꝝ orbe nominis gloria clariorē. Quæ
eīm gēs nō mō in Italia ſed etiā intra oēm terræ ambitū nobilior eſt
Venetis? Qui primū profecti a Doribus: ut Diodorus Siculus au
tumat: relicta ea Galliæ Tranſalpinæ parte opulētiſſima & præcla/
ra: quæ iacet e regione Britāniæ. Nec eīm ijs aſſentior qui Venetos
putāt & ortos & nominatos: alij ab Eneto rege Illyricoꝝ: alij ab ur
be Eneta: quæ etiam ipſa in Epiro & illuſtris fuit & potēs: cōſedere
poſt res multas atq; peringētis pulcherrime geſtas ī Paphlagonia.
Deinde Phylæmene duce atq; rege auxiliū regi Priamo ferētes ad
uerſus Græcoſ: tandē poſt maxima clariſſimaq; facinora Phylæme
ne amiſſo cū Paphlagoniā ob inteſtinas eius regni ſeditiones repe/
tere nollent: ſe abeunti Antenori nauigationis atq; fortunæ ſocios
addidere: ſiue is poſt Ilij quā uulgo tradūt captiuitatē: Græcoꝝ be
nignitate pro ueteris hoſpitij iure uſus ſit: ſiue poſt ambitionē ſub
fœderibus Græcoꝝ: ut ſunt Aegyptij huiꝰ ſentētiæ locupletiſſimi
auctores: ex ipſius Priami & Hectoris uolūtate coloniā deduxerit
intra ſinū Hadriaticū. Itaq; bello uictis fugatiſq; Euganeis q̄ ma/
re inter alpeſq; populi ferociſſimi incolebāt: Eneti ſimul Troianiq;
uniuerſæ illius regionis Ponti: in quē primū eſſent egreſſi locū Tro
iam uocauerūt: Idq; Pago nomē māſit. Gentē autē uniuerſam ob
multitudinē uireſq; Enetoꝝ ex ipſius Antenoris Troianorūq; ſen/
tentia Eneti ſunt appellati. Eneti igit̄ adepti pulcherrimā atq; fera/
ciſſimā Italiæ orā Patauio atq; Aquileia: quā poſtea ipſam tempo
rū calamitate funditus deletā rurſus cōdidere Romani: alijſq; nō
nullis in ea cōditis ampliſſimis & opulētiſſimis urbibus ac regno
mirabili incremēto amplificato. Demū ut ſunt res humanæ incon/
ſtantes oīes ac mutabiles: Enetij idem qui addito æolico digāma
Veneti poſtea dicti ſunt: ob Hunnoꝝ Gotthorūq; impetū ac uaſta
tionem fortunæ temporibuſq; prudēti atq; ſalutari cōſilio cedētes
quotquot ex uniuerſæ Venetiæ proximiſq; Italiæ urbibus & opibꝰ
& nobilitate præſtabāt: in hunc iſtū locū quē fœliciſſime nūc tene/
tis: ut erat ab oīi Barbaroꝝq; turbine & īmanitate apprime tutꝰ:
ſeſe oīes cū ſuis oībus incolumes receperūt. Vbi urbē Venetias
diuino quodā ductu atq; auſpicijs cōdiderūt: qua quidē una nihil

Venetorum origo
Dores
Diodorꝰ ſiculꝰ
Gallia tranſalpina
Britannia
Eneta
Epirus
Paphlagonia
Phylæmene
Priamus
Græci
Antenor
Ilium
Aegyptij
Priamus
Hector
Euganei
Eneti
Troiani
Troia
Eneti
Patauium
Aquileia
Aeolicum digāma
Veneti
Hunni
Gotthi
Venetia

eſt ſub ſole neq; mirabilius nec melius. Per idem uero temp⁹ incly-
Marcelli ti illi maiores tui plæriq; Marcelli moti nō cum uetere illa neceſſitu
Aeneas dine ac beniuolentia quæ Aeneæ Antenoriq; fuerat inter ſe maxi-
Gotthi ma: tum ſecuritate & amœnitate loci poſt uerſam a Gotthis urbē
Roma Romā ī prædā & uniuerſam ferme Italiā ferro igniq; uaſtatā cū or-
natiſſima opulētiſſimaq; claſſe ſe Venetꝭ priuatim ac publice p oīa
ciuitatis munera cōiunxere. Quid em̄ memorē ſuperioris illos ma-
M. Marcellus ioris tuos: aut. M. Marcellum fortiſſimū & clariſſimū imperatorē:
Annibal perprimus Romanoꝶ ducum uidit Annibalem fugienē: qui unū
de quadragies collatis ſignis mirabili ſua cum gloria cum hoſte di
micauit: qui non minus aduerſis q̄ ſecūdis in belli uicibus eadē ſe
animi conſtantia ſtrenuitateq; ſemper geſſit inuictum: aut. M. item
M. Marcellus Marcellū uirum nō minus acrem & grauē q̄ eloquentē: qui ut pu-
Pompeius blice libertati bonoq; conſuleret: maluit incerto ac formidabili bel
li diſcrimine Pompeiū ſequi: q̄ ullo blandiētis fortunæ uſurus be-
Cæſar neficio ſentire cum Cæſare? Qualis aūt futurus erat Marcellus ille
Octauia adoleſcēs quē Octauiæ ſororis filiū Cæſar Auguſtus propter mo-
tum ingeniiq; præſtantiā ſibi adoptarat: ſi diutius fuiſſet in uita: ex
Virgilio noſtro cognoſci poteſt. Ita em̄ de illo cecinit.

Virgilius Quantos ille uirū magnā Mauortis ad urbem
Mauors Campus aget gemitus: uel quæ Tiberine uidebis
Funera: cum tumulū prǽterlabere iacentē.
Nec puer iliaca quiſq; de gente latinos
In tantū ſpe tollet auos: nec romula quondā
Vllo ſe tantū tellus iactabit alumno.
Heu pietas: heu priſca fides inuictaq; bello
Dextera: nō illi quiſq; ſe impune tuliſſet
Obuius armato: ſeu cum pedes iret in hoſtē:
Seu ſpumantis equi foderet calcaribus harmos.
Heu miſerande puer ſiqua fata aſpera rumpas:
Tu Marcellus eris. Prætereo reliquos maiores tuos: q̨ & plurimi
extiterūt in florentiſſimo iſto Venetorum ſenatu & ampliſſimi uiri:
quos certe oīs cū maximo ſui nominis ſplendore mirū in modum
reipublicæ profuiſſe conſtat. Quid enim de uniuerſa ueſtra republi
ca uerba faciam: aut ſim circa publicas laudes curioſior: cū ueſtro-
rum quorūdam cauſa effectum uideā: ut propriæ laudes negligā-
tur? Quo factum eſt ut tot tantæq; Venetorum res geſtæ ad hanc
diem in obſcuro ſint eorū uitio: qui nulla ipſi fortaſſe uel minima
digni laude aliorum gloria offenduntur: neſcientes iĵ quidē uix ul-
lum in republica uitium eſſe inuidentia execrabili⁹ pernicioſiuſq;.

Deſinant igitur fucatæ ſimulatores iuſticiæ male cõſulere: ne dum
uidentur id agere ne quid diſcordiæ in bene morata ciuitate oriat̃
ex cognitione illuſtrium facinorum: non minus uniuerſæ patriæ ꝙ
optimis quibuſdam ciuibus occultis odijs nocuiſſe iudicent̃. Nos
aũt hoc tempore prætermiſſis publicis laudibus illiſq; & maximis
& prope infinitis de te uno quod cœperamus: breui abſoluemus.
Natus ergo ex illuſtri genere Marcelloꝝ adeptuſq; opera diligẽtia
ꝙ parentũ ea initia & adminicula oĩa quæ bonũ & egregiũ ciuẽ
factura eſſent: & ab ipſa uſq; adoleſcentia in rebus grauiſſimis ſem
per fortiter innocẽterq; uerſatus: breui temporis curriculo cũ incre
dibili omniũ admiratione ad ſummã gloriã peruaſiſti. Conticebo
eñ breuitatis gratia cõmoda tui corporis: quibus heroas etiã illos
quos ob excellentiã humanæ naturæ decãtat antiqtas uel æquas
uel ſuperas: ꝓceritatẽ: latitudinẽ: robur: cõuenientẽ membroꝝ cõ-
pactionẽ: tum uigorẽ ſcintillaſq; oculoꝝ: integritatẽ oĩm ſenſuum:
formæ bonitatẽ ac præſtantiã: qua ita emines inter alioſ: ut ea de te
iure dici queant: quæ de Iaſone canit Orpheus. Iaſon
Clarior in cunctis diuus ſplendebat Iaſon: Orpheus
Iuno etẽm lætos oculis afflarat honores.
Et pulchrum dederat magnũq; & pectore fortẽ.
Quæ quidẽ omnia tametſi nõ mediocria ad uirtutẽ ſunt adminicu
la: talia tñ ſunt: ut ſimul cum corpore conſeneſcant. Sola eſt animi
uirtus: quæ in dies magis atq; magis reuireſcit ac floret: eoſq; fru-
ctus de ſe fert: qui & ſuauiſſimi ſunt & ſalutareſ & ſempiterni. Qui-
bus aũt uirtutibus ipſe nõ polles? Quid ingenio tuo uel acutiꝰ uel
fæcundius? Quis te uno ĩ dicẽdo aut grauior: aut ornatior: aut gra
tior: e cuius lingua quod de Neſtore Homerus memorat: dulcior Neſtor
omni melle oratio profluit? Iuſticia uero integritateq; tantus es: Homerus
ut neq; Fabriciꝰ: neq; Cato: nec Paulus Hæmilius: nec Ariſtides: Fabricius
nec Phocion tibi ſit præferẽdꝰ. Quid memorẽ temperantiã: qd in- Cato
uictum animi robur: quid tolerantiã & conſtantiã tuã oĩbus in re- Paulus hæ-
bus? Nam fide & pietate ueritateq; tibi ſanctius nihil ducis. Facili- milius
tate uero humanitate: manſuetudine: affabilitate: beneficẽtia tan- Ariſtides
tus es: ut eos etiã q te nunꝗ uiderũt: mirifico tui deſiderio afficias. Phocion
In oĩ aũt prudẽtiæ & conſilij genere quẽ tibi anteponã habeo ne-
minẽ. Et ne id quidẽ mirũ. Ita eñ a primis annis & mari & terra es
per oĩs uiciſſitudines fortunæ: uel tuo uł reipublicæ tuæ nomine in
rebus plurimis uarijſq; & maximis diu multumq; uerſatus: ut ea-
dẽ audeam de te affirmare: quæ de ſtrenuo atq; ſapienti Vlyxe illo Vlyxes
Homerus poeta finxit. Homerus

Callentē dic muſa uirū: qui mœnia ſacræ
Diruta poſt Troiæ multūq; diuq; pererrans.
Et mentes hominū multoꝝ nouit: & urbes
Vidit: & horriſona qui triſtia plurima ponto
Pertulit: in patriā quo ſe ſocioſq; referret.

Sed illud in te eſt uirtute omī præſtātius: quod cū cæteros omī laude antecellis: te non modo cæteris omībus parem uelis: ſed multis etiā in rebus inferiorem. Et facis tu quidē omia ſapiēter. Nam etſi pulcherrimū ducit̄ cæteros beneagēdo ſuperare: lōge tñ & pulchrius eſt & diuinius ſeipſum ita uincere: ut nihil inani gloriæ tributū uideat̄. His artibus: his ſtudijs factū eſt: ut oīa in maximo tuo amplisſimoq; ſenatu nō modo nō petens: ſed qñq; etiam fugiēs cum maxima tua ſis laude conſecutus. Quanti aūt faciunda ſit egregia uirtus tua ſingulariſq; prudentia: ex iſtoꝝ patrū de te iudicio facile poteſt intelligi. Eſt em̄ patricioꝝ apud uos ordo: id qd̾ de Romanis quondā regi Pyrrho Cyneas retulit: ſenatus multoꝝ regū: Itaq; nihil apud uos temere iudicat̄: ſed & mature & ſapiēter omnia. Quod ut re ipſa clarius pateat: paucis e multis breuibuſq; exēplis & grauisſimū ſenatus tui de te iudiciū & tuā in rebus gerēdis conficiundiſq; ſtrenuitatē: celeritatē: induſtriā compendio exponā. Fuit florentisſimæ reipublicæ ueſtræ nuper cū nobilisſimo illo & excelſo animo principe Philippo Maria Anglo diuturnū bellū atq; periculoſum: cuius initiū a Floꝛētinoꝝ fractis afflictiſq; rebus fluxit: qui cū a uobis opem & auxiliū implorasſent aduerſus eū: qui cū uetus uobis neceſsitudo atq; amicitia ſemper fuerat: cū graui detrimēto ueſtrū ærariū affecerūt: tum in tantā rerū difficultatē uos coniecerunt: ut de uniuerſo quandoq; imperio inire diſcrimen cogeremini. Caſalem cognomēto maiorē: quod quidē oppidū poſitū eſt in Padi ripa: oppidanoꝝ defectione tenebatis. Id Philippus ingenti ornatisſimoq; exercitu claſſeq; munitisſima flumine terraq; adortus: indefeſſe atq; acriter oppugnabat: & pilis ſaxeis & misſilib⁹ atq; omī tormētoꝝ ac teloꝝ genere. Permultū em̄ rei ſuæ eum locū cōducturū arbitrabat̄: uel ad tutandū agrum Cremonēſem: uel ad tollendā ſpē hoſti ſubuehēdæ claſſis aduerſus urbes ſuas quæ Pado adiacēt. Erāt iam oppidani peregriniq; milites asſiduis uigilijs & laboribus ita defeſſi & exinaniti uiribus corpoꝝ: ut de deditiōe conſilium inirent. Tu uero qui oppidanis cunctoq; præſidio præfectus intelligeres quāti intereſſet illud oppidū nō ſolū ad turbandam rem hoſtis: ſed etiam ad Brixiæ ſalutē: quæ rei frumētariæ inopia laborabat: nec ei aliūde q̄ ex Caſale quo a Venetis per Padū

Romani
Pyrrhus
Cyneas
Philipp⁹ dux
Florentini
Caſalis maior
Padus
Brixia

nuper maxima uis fruměti eſſet aduecta: conſuli per id temporis ac prouideri poſſet om̃ibus & animi & ingenij uiribus cõtra annixus alios beniuole monẽdo: alios acriter accuſando: hos adhortatiõe: illos minis: ſingulos ſingulis remedijs ut uſui erat impellẽdo: illud breui conſecutus es prudenti oratiõe & animi magnitudine: quod alius quiſq; in tanto hoſtiũ terrore: in tantis difficultatibus oppidi nullis uiribus ſperare auſus eſſet. Fruſtrari em̃ hoſtis cum ſua ſe uidiſſet ſpe ob uni⁹ Iacobi Antonij Marcelli conſiliũ atq; diligentiã: coactus eſt deniq; inde abducere ſuas copias. Quæ quidẽ res cum magnã de tua præſtanti ſingulariq; uirtute admirationẽ apud hoſtem: tum præcipuã apud tuos tibi laudẽ comparauit. Obſidebat Philippuſ idem maximo & firmiſſimo equitatu peditatuq; urbem Brixiã: quæ Cœnomanoꝝ omniũ caput eſt: & populo atq; opib⁹ præpotens. Eoq; iã res erat adducta ob diuturnitatẽ belli obſidioniſq; molẽ: ut ciues preſſi famæ & rerũ neceſſariaꝝ omniũ defatiga ti inopia: in ultimã eſſent deſperationẽ acti. Nam & uniuerſus cam pus ea tempeſtate & municipia caſtellaq; montana fere om̃ia in hoſtiũ erant poteſtate. Itaq; nullus aditus in urbem patebat om̃ino: adeo Nicolaus ille Peruſinus Philippi imperator uigilantiſſimus bellicoſiſſimuſq;: locos om̃is nõ modo urbi uicinos copijs ſuis cuſtodijſq; uallarat: ſed etiam eminus iacentis per quos ullus patere poſſet acceſſus: munitione firmiſſima aſſeruabat. Rumor quotidie magiſ apud Venetos increbruerat propediẽ Brixiã periturã: niſi & frumentũ & auxiliũ ilico mitteret̃. In tanta rerũ iniquitate cum fluctuarent patres: neq; quid conſilij caperẽt in caſu tam repentino & tam difficili offerret̃: tum ipſe ut es ingenio acerrimo & animo ad res magnas atq; periculoſas inuicto: te ultro quaſi alter Scipio ad id negocij atq; diſcriminis ituꝝ polliceris. Cunq; nõnulli te rem ſu pra uires conatuꝝ dicerẽt: aliudq; nihil q̃ mortẽ tibi & ſenatui dedecus reportatuꝝ: ſolus Franciſcus Foſcar⁹ princeps ille ſapiẽtiſſimus eſt inuentus qui mirificæ tuæ diuinæq; uirtutis grauiſſim⁹ iudex ac cenſor & probaret tuã profectionẽ & magnã ex ea utilitatẽ: ac laudẽ ad rempublicã ꝑuenturã certo ſperaret. Tu autẽ more oĩs impatiẽs: iter arripis ꝑ inuia uilliũ diuerticula: per inacceſſibiles uepribuſq; cõſeptos atq; miſere impeditos ſiluaꝝ ambitus: per aſperos montiũ ſaltus rupeſq; præcipites. Et ita om̃i quiete uacuus die bus cõiungens noctes quo tp̃e ducalis miles Brixiæ turrim cœperat: eratq; in urbẽ iam populalũdus deſcenſurus: inopinato ipſe ac ſubito quaſ cælitus miſſum numẽ: cũ ardentius pugna utrinq; fer ueret: cũ plumbeis oĩa pilulis ſcorpionibus & miſſilibus ſtreperent

Philipp⁹ dux
Brixia
Cœnomani

Nicolaus imperator

Scipio

Franciſcus foſcaris dux

atq; intonarent: appares inter ipſas dimicantiũ dextras. Quem hoſtes repente intuti atq; ſtupeſcentes: taq; fluminis ictu aliquo tacti eſſent ſeſe cõtinuo oẽs & ab urbe & a turri quã occuparãt: præcipites auertere: coactiq; ſunt ab obſidione re infecta diſcedere. Tu aũt recreatis cõfirmatiſq; ciuiũ animis oratione primũ: deinde etiã re/
Roatum rũ omniũ copia & præſidio Roatoq; municipio tuo etiã ductu ex obſidentiũ hoſtiũ faucibus erepto: in agrũ Veronenſem qui ab iiſdem hoſtibus præmebaẽ: mira celeritate reuertiſti: cuius aduentu Veronẽſi præſidio quod hoſtiliũ metu uiriũ intra mœnia urbis ſe cõtinebat: magniſq; præmebaẽ incõmodis: cõfirmato: rebuſq; neceſſariis & oportunis omibus inſtructo: ager Veronenſis omis qui ad Mintiũ iacens labare iam & ſentire cũ hoſtibus cœperat: ad ſanitatẽ rediit nihil fide aduerſus Venetos ſibi ſanctius ducens. Cunq;
Philippus nõ multo poſtea: idem Philippus maiore apparatu & uirib⁹ bellũ
Brixiani Brixianos inſtauraſſet: claſſemq; in Benacũ ualidã & ingentẽ inue/
Benacus xiſſet: omiaq; terrore tumultuq; impleſſet: nouũ ipſe nauigandi genus & nunq̃ antea auditũ excogitaſti: & id quidẽ: tum admodũ ſalutare Venetæ ditioni: quod exemplo poſtea nocuit plurimũ regiæ
Mahometus urbi Conſtantinopoli. Nam impius iſte Mahometus Amorathi
Boſphorus filius: eodem machinamẽti genere traducta claſſe per continentẽ a
Conſtantino/polis Boſphoro Conſtantinopolitanũ in portũ inexpugnabili illa nobiliſſimaq; urbe potit⁹ eſt cum maxima chriſtianoꝝ omniũ iactura.
Xerxes Laudaẽ ſane Xerxes q̃ Aſiam atq; Europã ad Helleſpontũ ponte
Aſia cõiunxerit: q̃ continentẽ ad Athon nauigabilẽ reddiderit. Sed lon
Europa ge tua eſt laus illuſtrior: q̃ claſſem Venetã quaſi Dædalũ remigio
Helleſpontus alaꝝ cælo ipſi credideris. Nam cũ omnia municipia & caſtella quæ
Athos Benaco adiacent: in hoſtiũ eſſent poteſtate: nec ullus pateret aditus
Dædalus ad claſſem deducẽdã in eũ lacũ: montiũ iter ad nauigandũ mirabili q̃dã ingenii acumine reperiſti. Cõpactis eñ trabib⁹ æqualib⁹ inter ſeſe ꝓ nauiũ latitudine atq; longitudine interuallis illiſq; ſulcatim exciſis in longũ pro carinæ dorſi capacitate in iis myoparones biremeſq; atq; triremes omes ſingulæ ſingulis ſunt impoſitæ. Et ita ab
Atheſis Atheſi flumine per aſperrimas atq; eminẽtis montiũ rupes ſcopuloſq; horrendos ad ipſa uſq; caligantia montiũ cacumina rudentibus ac machinamẽtis incredibili ſunt tractæ celeritate: Cõtinuoq; eadem ui atq; induſtria retinaculis tamen quibuſdam impetũ moderãtibus: & aqua ueluti perenni in trabiũ ſulcos infuſa: ne nimio pondere ac motu accenderenẽ: eadem inq; induſtria eædem naues omes ſuis ordinibus a ſummo ipſo montiũ uertice ſubiecta præcipitia demiſſæ: prius in Benacum uiſæ ſunt deſcendiſſe: q̃ de illarũ

molitione quicq; audiret̄. Quarū ſubita præſentia quaſi portento
hoſtium animi cōſternati: nihil ſibi inhoneſta fuga potius duxere.
Magna tamen ex parte formidabilis illa Philippi claſſis aut capta
eſt aut demerſa. Blaſius autem Axeretus claſſis eius præfectus qui Blaſius exaretus
paucis ante annis nobiliſſimū regem Alphonſum in mari Tyrrhe-
no cum duobus ſimul fratribus totq; regulis ac ducibus ad Caie- Alphōſus rex
tam illuſtri illa nauali pugna ſuperauerat: & in captiuitatē egerat Caieta
piſcatoria inſcenſa cymba: in fugā uerſus hoſtiles manus uix effu-
git. Et hæc quidem uictoria tibi tota eſt danda: cuius calliditate &
conſilio factum eſt ut uinceretur. Ad hæc cum non multo poſt tem
pore idem Nicolaus imperator cum ingentibus copijs ac uiribus Nicolaus imperator
Veronenſem Vincentinūq; agrum non parua ex parte occupaſſet:
Venetorū imperium in tanta rerum mutatione inſtabilitateq; ani-
morū nō mediocri periculo laboraret: Totaq; ſpes in uno Frāciſco Fran. Sphor.
Sphortia fortiſſimo & fortunatiſſimo īperatore: q nūc Mediolanē
ſiū dux & Inſubrib⁹ & tot ampliſſimis urbib⁹ pacatiſſime imperi-
tat: ubi accerſitus a Venetis cum exercitu quadraginta milium mi
litum rei ueſtræ auxilium ferunt: certe niſi tua induſtria obuiam oc
curriſſes: fruſtra fortaſſe tantus apparatus extitiſſet. Nicolaus em̄
qui tanti imperatoris aduentum præſenſerat: cum nō eſſet inſcius:
& quantus Franciſcus eſſet in re bellica: & ꝙ ipſe illo uiribus in-
ferior: ſe prærupta latiſſimaq; foſſa ac uallo & turribus munierat
futurum opinatus ut ante urbe Verona quam obſidebat potire-
tur: ꝙ tranſeundæ foſſæ a Franciſco facultas eſſet. Tu uero qui ut
es mentis acie acutiſſimus: & rerum peritiſſimus humanarum uiri
conſilia optime calleres: intellecta periculi magnitudine nihil con-
tactus tecum aſſumpta parte præſidij Veronenſis intrepide atq; ex
pedite per medias hoſtium ſtationes cunctis munitionibus ſupera
tis: ad iuga montium inaudita celeritate peruaſiſti. Illudq; es pro-
pere conſecutus: ut municipijs cunctis caſtelliſq; recuperatis: & ho
ſtium præſidijs pulſis: oībus te ꝙ primū imperatori Franciſco cō-
iunxeris: & exoptati in urbem tranſitus comitem ſimul ducēq; præ
ſtiteris. Qua quidē re audita: confeſtim Nicolaus obſidionē omnē
deſeruit: fugæ ſimilē reditū faciens: parūq; defuit: quin a Sphortia-
nis inſequētib⁹ caperet̄. Idq; opinione omniū factū eſſet niſi a ſuis
domeſticiſq; militib⁹ ſublatis humeris: nam dum incautius ſe Ni-
colaus reciperet: equus in præcipitiū obuiū lapſus eſt ex inſequētiū
manibus eſſet ereptus. Tua igit̄ non minus diligentia ꝙ tanti im-
peratoris aduētu ac uiribus factum uidemus: ut & Verona obſidi-
one illa ducali atq; īminenti captiuitate liberaret̄; & Vicentin⁹ Ve-

ronenſiſq; ager om̃is recuperatus ĩmortalis ageret tibi gratias. Si uelim oĩa tua memorabiliaq; facinora ſingillatim ſuoq; ordine referre: dies me deficiat. Itaq; cæteris omiſſis: illud certe reticendũ nõ
Philipp⁹ dux eſt. Cum idem dux Pphilippus ſuperato etiã Mintio Verona urbe
Mincius per inſidias eſſet potitus: nihilq; ei deeſſet præter arces: & iam ciues
Verona om̃es: alij perterriti ob tantã hoſtiũ multitudinẽ quoſ intra mœnia receptos curſitanteſq; uidebant: alij rerũ nouaꝝ cupidi: ut populorũ mos eſt: ſe Nicolai unius poteſtati permitterẽt: tu accerſito impe
Fran. Sphor. ratore Franciſco qui iuga ſupra Benacum occuparet aduerſus ho
Benacus ſtium præſidia: confeſtim ſuperiorẽ ingreſſus arcem cũ expeditiſſimis uiribus in urbẽ redis. Tantuſq; in hoſtes impetus factuſ eſt: ut
Atheſis. firmiſſimus ille pons qui Atheſim cõiungebat laxaret: atq; una cũ ingenti militũ numero in ſubiectũ amnem fractus corrueret. Aufugit igit̃ bellicoſiſſimus ille inuictuſq; Nicolaus: nec eum puduit clara uoce teſtari apud Philippũ Mariã: ſe ab uno Patricio Veneto Iacobo Antonio Marcello urbe Verona extruſum eſſe. Quin etiã imperator ipſe Franciſcus ſæpeñumero alijſq; permultis audientibus quotiẽs de tuis laudibus loquit̃: Loquit̃ em̃ & freq̃ẽter & perlibẽter. Addit etiã illud Nicolaũ Peruſinũ non minus tua q̃ ſua opera urbe Verona eſſe eiectum. Sed omniũ tuoꝝ quæ & plurima & pul
Coloſſus cherrima facinora fuerũt: illud mihi uiſum eſt ueluti Coloſſus aliquis extitiſſe: q; poſt Nicolai obitum quo nihil Philippus unq̃; du
Addua xit in uita triſtius: cum ueſtræ copiæ Adduam uſq; uniuerſum Philippi agrũ populatæ eſſent: Michaele Attendulo imperatore: factu q; utiliſſimũ omnibus uideret̃: tranſmittere q̃ primũ in agrũ Inſub
Inſubres riũ: quo & Mediolano & Laudi & Como & Ticino ac reliquis In
Mediolanũ ſubriũ populis facultas eoꝝ omniũ tolleret̃: quæ ſunt ad hominũ
Laus uitam uictũq; neceſſaria: nemo in tanto exercitu eſt inuentus: qui
Comũ prior flumen peruadere auderet. Nam iam hyems erat aſperior: &
Ticinũ Addua qui ſua natura ſemper eſt altus: tunc imbriũ ui magis intumuerat uorticibuſq; feruebat: & pontes oẽs in Mediolanenſiũ erãt poteſtate. Parandi aũt ex tempore nauigij nulla præſtabat̃ occaſio & celeritate opus erat & diligentia. Hic tu cæteris tranſitum detractantibus: animo illo tuo infracto planeq; Marcellus repẽte flumẽ eques ingrederis reliquoſq; ut te ſequant̃: hortaris. Nuſquãq; deflectens inter altiſſimos rapidiſſimoſq; uortices ante in ripa Inſubrium uiſus es: q̃ alius quiſq̃ ex tanto & militũ & ductorum numero equoꝝ ungulas aqua tinxiſſet. Cœpit tandẽ cæteros pudor: ſeq; om̃es animi fortunæq; cõmiſere: pauciſq; fluminis rapiditate amiſſis ſe Inſubres contulere. Fuit ſane dies illa præſtantiſſimo illi

principi Philippo Mariæ Anglo: & triſtis & ad mortē uſq; pernicioſa: ut qui modo propter tot tantaſq; uictorias & terras & maria terrore ſui nominis cōcuſſiſſet: nunc ſe uideret amiſſo & imperatore & uiſu. Nam & Nicolaus Peruſinus iam diem obierat: & Philippus ipſe nimia uigilandi aſſiduitate uiſū amiſerat: intra Mediolani mœnia urgeri: & qui antea ſemper afflictis om̄ibus auxilio eſſe conſueſſet: iam cogi ut aliunde auxiliū imploraret. Tu em̄ unus Iacobe Antoni Marcelle: quod certe uel mea uel alioꝵ pluriū eruditiſſimorū & grauiſſimoꝵ hominū cauſa factū nollem: præcipuus auctor extitiſti extremæ calamitatis illius clæmētiſſimi atq; optimi principis: qui nō contentus Adduā ſuperaſſe: & amœniſſimas late uillas uicoſq; bonis om̄ibus refertiſſimos diripiendos militib⁹ obiectaſſe: ac tot pecoꝵ greges: tantū hominū numeꝵ uertiſſe in prædā: uoluiſti etiā ut uexilla ipſa ſignaq; Venetoꝵ ex illa celebri ſublimiq; arce ſua Dux Philippus q̄tum oculi paterent: poſſet corā aſpicere. Nā cum uniuerſis copiȷ́s intra ſecundū lapidē quaſi Annibal conſediſti: teq; ab imperatore Michaele aureis militiæ inſignibus in illius humaniſſimi principiſ ludibriū ornari es paſſus. Cūq; ad ipſa uſq; ſuburbia te quotidie inter prælıantiū militū globos uiſendū oſtenderes: nunc hos: nunc illos ad ſuburbioꝵ irruptionē hortādo: incitando: impellendo: nimirū ita animi ægritudinē diuino illi principi auxiſti: ut inde uæhementi ægrotationꝫ contracta poſt paucos menſes in maxima regni clade uitam ipſe amiſerit. Cuiuſ morte cū omnia eſſent tumultuaria tuis: adhortationibus atq; ſuaſionibus Laudēſes Placentiniq; adducti ſe Venetis dedidere: principiū ſane ingens ad totum Philippi regnū & breui conſequendū & expedite: ſi plus amor patriæ apud tuos q̄ quorūdam priuatus aduerſus te liuor ualuiſſet. Sed utendum eſt uulgari illa conſolatione: Quid ſi hoc melius? Cadunt perſæpe inter principes ſimultates irritamēta q; animorū: & id quidem occulto quodam ac iuſto dei cōſilio: qđ ipſum etiam Agamemnona & Achillē accidiſſe Homerus narrat. Ita em̄ incipit carmen Iliados.

Annibal
Michael
Laudenſes
Placentini
Agamemnon
Achilles
Homerus
Iliados principium

Iram diua refer Pellidæ immitis Achilli
Innumeris quæ ſæua malis afflixit achiuos:
Heroūq; animas tot fortis impulit horcho
Membra minutatim quoꝵ laniata moloſſis
Alitibuſq; dedit pro regis mente deoꝵ.

Atqui mirum uideri neminē debet: ſi in tot tuis & tam illuſtrib⁹ ſucceſſibus ulli ſint reperti: qui tuæ clariſſimæ uirtuti inuiderint: ob eā

q̄ rem nō patriæ minus obfuerint: q̄ tibi optarint: quem inſectan/do ſplendidiorē effecere: cum uideamus non defuiſſe per idem temporis: qui inter grauiſſimum tuum ſapientiſſimūq; Senatum: & inuictiſſimū principem hunc meū Franciſcum Sphortiam maximas diſcordias bellaq; infuderunt. Quibus non multum poſt tempus e medio ſublatis: pax repente: rurſus atq; ſocietas inuicem eſt ſub/orta aduerſus Mediolanenſes: qui collati: ut noſti: immemores beneficij aduerſus eundem hunc principem impie coniurarant. Quo in bello cum tu legatus a tuo ſenatu datus legatione libera cū multis maximiſq; in rebus huic uni profueris: tum illud beneficiū fuit maximū: quo prudentia conſilioq; tuo idem ſibi uitam ferme ere/ptam recuperauit. Franciſcus enim Peruſinus qui a patre Nicolao fortiſſimo imperatore nō minus fide degenerauit: q̄ Iacob⁹ frater uirtutes paternas omnis nō mediociter uel æquauit uel ſuperauit: cum animo efferato ac nefario decreuiſſet huius humaniſſimi prin/cipis necem occultiſq; inſidijs cum hortaret̄ ad inuadenda huiuſce urbis munitiſſima ſuburbia: cū inſtructam ſe habere diceret quan/dam Mediolanenſium factionem: quæ ſecum pro eo ſentiret: eiuſ/modiq; nonnulla afferret argumenta: quibus facile ſibi fidem uendicarat: ſolus certe fuiſti tu: qui hunc ne id faceret: ijs rationibus es hortatus: quibus apertiſſime poſſet animaduertere ſibi omnino cauendum eſſe ab omī Braciana factione. Itaq; abs te uno perſuaſus a ſuburbijs ſe abſtinuit. Quæ ſi eſſet ingreſſus: quem Mediolanen/ſes nunc habent ſalutarem: hoc principe carerent. Quid aut dicam de inſidijs Mogontinis? Quas de te laudes prædicat princeps me/us? Q̄ de te honorifice ſemper loquitur? Obſidebat Mogontiam Franciſcus Sphortia. Et in id difficultatis oppidum coniecerat: ut diutius obſidionem ferre non poſſet. Iamq; de deditione Mogontini conſultabant: cum idem Franciſcus Peruſinus de interimendo imperatore ſuo clam conſilium init: Idq; poſtridie futurum erat: cū tu noctu Sphortia adiēs: mones eum inter loquendum: ne ita ſolū ſe quotidie immiſceat ordinib⁹ Bracianis: Fieri enim poſſe ut oportunitas pariat qđ nulla honeſtas ſinit. Inueteratam eē̄ eſſe ſimul/tatem atq; maliuolentiam Bracianis aduerſus Sphortianos. Præ/terea Franciſcum non eē̄ſſe patris ſimilem & eundem ſibi uideri in/conſtantem ac leuem. Itaq; cauendum eſſe ab illo plurimum. Quare cum Sphortia in poſterum diem tuum ſequi optimū conſilium q̄ morem ſuum inſtitutūq; maluiſſet: ſeq; ab inuiſendis ordinibuſ abſtinuiſſet: Franciſcus idem ueritus ut opinor; inſidias ſuas illu/

Franciſcus picininus

Nicolaus picininus

Iacobus picininus

Mogontia

Mogontini

ſtratas patefactaſq; teneri continuo tranſfugit Mediolanum. Ad/
dam item ad hæc unum egregiæ tuæ prudentiæ documentũ. Iam
inhorruerat anni tempus: tantaq; erat ac tam uæhemens hyemis
magnitudo: ut uniuerſo Inſubrium agro & niuibus obruto & ob/
ſtricto glacie nihil pabuli uſq; offerretur: Aloyſius uermius: aliiq;
ductores plæriq; om̃es imperatorem adeunt: eumq; pro ſe quiſq;
impenſius hortantur: ut in Comenſem agrum citato agmine uires
agat. Sic enim fore: ut Comenſes qui inteſtinis inter ſeſe diſcordiis
digladiantur deditionẽ faciant. At Sphortia & ſi intelligebat ſuo/
rum conſilia: aliud nihil q̃ prædam machinari: tempori tamen ce/
cens eis obſequebatur. Verebatur enim militum inconſtantiam.
Iam uniuerſæ copiæ procedebãt: Tũ tu ut es facundia inſignis: ab
iis cœptis & ductores ipſos dehortaris: & milites eos docens: & pa
buli rerum omniũ inopiam paſſuros apud Comenſes: Apud No/
uarienſes autem ſecus omnia. Quibus illi adducti rationibus cum
in Nouarienſem agrum diuertiſſent: continuo ciues imperatori ſe
Sphortiæ dediderunt: plures adducti beniuolentia: pauci etiam
metu: & ii quidem qui ad ducem Sabbaudiæ eodem ipſo die de/
ficere inſtituerant. Quod certo factum uidebatur niſi callidiſſimo
tuo ſanoq; conſilio eſſet obtemperatum. Qua quidem ſpe Sab/
baudienſes copiæ deſtitutæ Romanianum Nouarienſium munici/
pium in fidem receperũt. At Franciſcus Sphortia ut eſt animo gra/
uiſſimo: te q̃ amiciſſime complexus: palam & alta uoce profeſſus
eſt ſe tibi debere plurimum: cuius opera factum foret: ut Nouaria
potiretur. Quæ uero deinceps ſunt ſubſecuta: tam belli q̃ pacis: ea
diuino conſilio uoluntatiq; danda eſſe ambigendum certe non eſt.
Q; autem Laudenſes Placẽtinæq; partes Venetas ſunt ſecuti: tua
prudentia factum ſcimus. Quod in præſentia duci Franciſco fœli/
ciſſime parent a uobiſq; deſciuerint: non tua ſed illorum culpa qui
tuæ uirtuti inuiderunt effectum eſt: & id quidem ut modo loque/
bar: iudicio quodam ac mẽte dei. Quis enim (ut eſt apud Eſaiam)
cognouit ſenſum domini? aut quis conſiliarius eius fuit? Quod ſi
ea quæ & incommodãt hominibus: & a plæriſq; ducuntur in maxi
mis quibuſdam malis: ſine diuina ſententia non fiunt: nec ea tunc
in tantis tuis & tam ſecundis rebus ſine diuino conſilio acciderunt
aduerſa non tam tibi q̃ republicæ: nec Valerii recentem obitum ſi/
ne mente dei: qui quicquid facit ad noſtrum facit emolumentum:
debemus factum eſſe exiſtimare. Num iccirco in tot & animi & cor
poris ac fortunæ bonis deterius habes: q; ex tot liberis puerũ unũ
ad ſe reuocarit deus? Quod ſi in mercatura non ſumus uno cõtenti

Inſubres
Aloyſius uer/minus
Comenſes
Nouarienſes
Dux ſabbau/diæ
Sabbaudiẽſes
Romanianũ
Nouaria
Laudenſes
Placentini
Eſa. 40.

nıſi lucrū etiā dignū acceſſerit: Num deus iniuſtus ſit: ſi ex tot libe-
ris quos nobis mutuo dedit: unū ſibi exigerit? Habes tu & filias &
filios pluris moribus ingenioqꝫ eximios: eoſqꝫ & grandiuſculos &
minuſculos: quibꝰ te potes nō conſolari ſolū: ueꝝ etiā per oēm ani-
mi iucunditatē oblectare. Vt eñ cæteros prætereā: quāto tibi ſola-
Franciſcus tio: quāto gaudio uoluptatiqꝫ eſſe debet Franciſcus tuus: tanto in-
Marcellus genio: tāta moꝝ elegantia: tanta probitate uir? Num habeas qđ
ad tuæ fœlicitatis ſummā tibi ſit deſiderandū: cū oculos ac mentē
in Franciſcū unū cōieceris? Nōne etiā iſte tui eſt ꝙ ſimillimꝰ? Num
pueri te magis recordatio torqueat: ꝙ uiri filij præſentia aſpectus
qꝫ delectet? At de Valerio mihi magna ſpes erat. Quod de Valerio
Alcibiades futuꝝ ſperabas: id tibi de Franciſco præſtare licet: Etiā Alcibiaden
Athene q magna ſpe puer fuerat: perditiſſimū pernicioſiſſimūqꝫ ciuē Athe-
næ expertæ ſunt. Itaqꝫ ſi me audias: imo te uirū magnū & ſapientē:
omnē iſtū animi motū uincies tandē ut antea monui: atqꝫ obſtrin-
ges rationis cuſtodia: ut quod tempus aliqñ eſt factuꝝ: faciat ratio
eadē nunc qua poſtea es uſurus. Nec eñ tunc erit meliore uitæ con
ditione Valerius: Et turpe eſt profecto plus apud te ualere tempus
ꝙ rationē. Quid quod iam annū prope agis in luctu? Hic eſt nata-
lis chriſtianus. Ad proximū Kalendas Ianuarias Valerius tuus re
liquit mēbra mortalia. Satis naturæ affectui: ſatis cōſuetudini da-
tum eſt. Redi tñ ad te: & tibi te totū uendica. Simuſne ingenio mu-
liebri inferiores? Quot eñ legimꝰ mulieres: quæ obitū filioꝝ & cō
Lacæna mulier ſtanti & infracto aīo tulerūt? Mulier Lacæna filiū qui in acie cecide
rat: ſepeliēs hoc illū diſticho hilaris proſecuta:

Sit flendū timidos: hilaris te nate ſepulchro
Condo meū pariter & Lacedæmoniū.

Altera cum filiū ſepeliret: & tenuis quædā anicula propius accedēs
miſerabiliter dixiſſet: O mulier fortunæ: cōtinuo illa ꝑ geminoſ bo
næ reſpondit. Qua eñ gratia filiū peperi: ut pro ſparta moreretur:
Gyrtia hoc mihi contigit. At Gyrtia & ipſa Lacæna cum nuncius ueniſſet
Creta ex Creta: qui Acrotati ex filia nepotis mortē nunciaret: reſpondit:
Acrotatus Nonne cū iret aduerſus hoſtes: aut erat ab illis interimēdus: aut il-
los interempturus? Libentius uero ait eum mortuū audio pro ma
tris & urbis maiorūqꝫ ſuoꝝ dignitate: ꝙ ſi tempus oē ignauus ui
Damatria ueret. Damatriæ uero factū eſt longe ſeueriꝰ: quæ cum accepiſſet fi-
lium & timidū eſſe & ſe indignū: eū cum primū aduenıſſet occidit:
inſcripſitqꝫ huiuſmodi epigramma.

Damatrios Hunc timidū mater Damatrion ipſa peremit
Nec dignū matre nec Lacedæmoniū.

Et alia item Lacæna cum audiuiſſet filiũ & ſeruatũ eſſe & fugiſſe ex hoſtiũ manibus: ita ei ſcripſit: Mala de te fama diffuſa eſt: aut hanc nunc elue: aut ne ſis. Alia rurſus filiũ aduenientẽ intuta: & quid ageret patria percunctata: Cum is reſpõdiſſet: omẽs periſſe: eũ tegula ſublata pcuſſit atq; interemit: inquiẽs: Te igiť malũ nunciũ nobis miſerũt. Identidem etiã a Lacæna illa muliere factũ legimus: quæ filiũ qui ex acie fugerat occidit inquiẽs: Non meũ eſt hoc germẽ: addiditq; huiuſmodi epigramma.

Vade malũ tenebras germẽ pete: quẽq; peroſus
Eurotas ceruas ne fluat ad timidas.
Si catulus nequã perrexeris: ito ſub horchum.
Nec ſparta dignus: nec generis titulis.

Et qm̃ exempla huiuſmodi poſſem infinita pene afferre: uno tantũ & peregrino & de Lacæna itẽ generoſaq; muliere exẽplo addito reuertar ad uiros eoſq; Patricios ac Venetos. Lacæna quædã mulier filios quinq; quos habebat ad id bellũ miſerat: quod in ſuburbijs gerebať. Quæ cum ſtetiſſet euentũ pugnæ expectans: ubi quis adueniẽs percunctanti ei nunciaſſet filios omis obiſſe: nõ hoc inquit percunctabar ignauũ mancipiũ: ſed qd agit Patria. Cui cũ ille ſubdidiſſet ab ea eſſe uictoriã: Libenter igiť ait accipio etiã filiorum mortem. Sed audi iam de tuis eruditiſſimis duobus & ſapiẽtiſſimis uiris Leonardo Iuſtiniano ac Franciſco Barbaro. Hic em̃ fratrẽ habebat Zachariã: uirũ certe grauẽ & perhumanũ patrem ampliſſimi Veronẽſis pontificis Hermolai: qui nõ ſecus Franciſcũ educauerat atq; dilexerat: q̃ſi ex ſe ipſe genuiſſet: eum uero Frãciſcus æque obſeruabat & omi pietatis munere uenerabať ac ſi pater extitiſſet: ubi uero diem obijt Zacharias: primarij urbis ciues ad Frãciſcũ uenere cõſolandũ: quos ita ille excipiebat: & oris tranquillitate & grauitate ſermonis: ut qui cõſolaturi uenerãt: cõſolandi fuiſſe uiderenť. At Leonardus qua cõſtantia: qua æquitate animi: qua lenitate: q̃ ui orationis in obitu Marci fratris uiri cõtinentis & integri: quo uno nihil habebat in uita charius uſus fuerit: quis eſt qui melius norit q̃ ipſe tu? Quod taliũ uirorum factum laudas: quid tibi faciundũ ſit noſti. Turpe eſt em̃ qua laude ipſi careamus: eam cuiq; ut rem præcipuã præclarãq; tribuere. Reliquũ eſt: ut duorum principum & Paſchalis & Malipperij: qui præſentia ſummæ reipublicæ præeſt: & Franciſci Foſcari: qui hunc in ea dignitatis maieſtate anteceſſit: inclytas eadem in re uirtutes ſilẽtio inuolui nulla uel cõſuetudine uel negligẽtia ueſtra patiar: q̃q; id fieri fama eſt quorũdam culpa: qui uel domeſticæ cuiuſpiã ſibi notæ conſcij: uel quia neq; in ſua: nec in

Leonardus iuſtinianus
Frãciſcus barbarus
Zacharias
Hermolaus epiſcopus
Paſcalis dux
Frãciſcus dux

ſuoꝝ maiorū ulla uirtutis luce uerſati alioꝝ gloriæ inuideāt. Franciſco eṁ Foſcaro tanta prudentia: tanta rerum magnaꝝ omniū cognitione: tanta eloquētia: tanta animi magnitudine uiro Iacobus erat filius: quē pater & quia filiū & quia unicū incredibili charitate atq; indulgētia diligebat: adeo ut eo nihil habere ĩ uita iucundi⁹ poſſet ab oĩbus iudicari. Quid aūt in cauſa fuerit: neſcio. Illud mihi uideor ſcire nullū: aut eſſe aut excogitari poſſe genus cruciatus: quo ille fere ad mortē uſq; afflict⁹ ſæpe nō fuerit. Ad poſtremū arceſſitus ex inſula Creta: ubi relegatus aſſeruabaꝛ: & in organo porrectus ac uinctus: quo torquendi genere aliud nullū ferꝛ neq; durius eſſe neq; horribilius: ita membratim tractus exagitatuſq; eſt: ut ſolutis neruis artubuſq; laxatis exanim⁹ prope redderetꝛ. Num dux Frāciſc⁹ aut uultū mutauit unq̄: aut uerbū fecit ullū ĩ tāta & tā atroci filij clade quā corā quodāmō ĩtuebaꝛ? Sat eṁ intuebaꝛ cū & filij uociferatiōes eiulatuſq; e ꝓximo cubiculo audiret: & qđ ſit organi ſuppliciū: nō eſſet ignarus. Cūq; poſt illius immanitatē truculentiāq; ſupplicij corā uideret allatum: nā quo is modo duci potuiſſet: cui nulla corporis pars conſiſteret: Nunquid ullum ĩmutatum ſignū oſtendit in facie: quicq̄ ne eſt locutus aut mollius: aut remiſſius? Quaſi iſtiuſmodi quæſtionis horribilitas nō ſuperet oēm mortis nō dicam dolorē: qui ut docui nullus eſt: ſed doloris formidinē quē indocti iudicant. Nam Paſchalis dux quo uno nihil produxit natura humanius: nihil mitius: nihil melius: nihil amabili⁹: ſolū filiū quē habebat: uirū magnū & modeſtū: quinto menſe ante ducatū amiſit: & quē filij loco mirifice diligebat ſolū ex eo filio nepotem præſtanti indole & ſpe maxima pueꝝ hoc anno paucis ante menſibus ſepeliuit. Quis eum uidit aut in filij aut in nepotis obitu uel lachrymulā unā fundere? Et ſapienter id quidē. Quid eṁ ullus doleat quod & naturale eſt & neceſſariū & bonū? Scimus hunc caſum oĩb⁹ eſſe cōmunē. Itaq; uanus ē dolor: quē nec primū nec ſolū eſſe cognoſcimus. Et præſens uita q̄d habeat in ſe boni nihil uideo. Proinde ſapienter ait Eccleſiaſtes: Totā uitā odio habui. Quod ſi uita habenda eſt odio ut maloꝝ omniū cauſa: certe mors & appetenda eſt & amāda plurimū. Hoc habet tantū uita in ſe boni: q̄ per eam tranſitus patet ad mortem: ſine qua reuiuiſcere nemo poteſt. Quē eṁ mihi ꝓbabiſ reſurrectuꝝ niſi mortē antea moriaꝛ? Cupio diſſolui inq̄t Ap̄ſ: & eē cū chriſto. An id dixiſſet uir ille ſanctiſſim⁹: niſi intellexiſſet: ut erat oṁi doctrina ſapiētiaq; inſignis: & ĩ hac uita mortali nihil eſſe oĩo boni: & ĩ morte ut mali oĩo nihil: ita boni etiam plurimū? Quare ſi Franciſcum Philelfum tuum: qui & ipſe

Iacobus foſcarus

Creta

Paſchalis dux

in ſimili caſu eſt: & te plurimũ diligit: audire ſequiq; inſtitueris Iacobe Antoni Marcelle: nõ modo non lugebiſ obitũ Valerij filij: ſed gaudebis potius: quoniam cum illo actum eſt optime. Exultat ille nunc inter angelorum choros: perturbatione curaq; omi uacuus. Diuinæ ſubſtantiæ uiſione fruitur. Tibiq; patri indulgentiſſimo quo dum erat in terris: nihil ſibi neq; charius habebat neq; iucundius: in cælo domiciliũ parat. Ineſt enim adhuc in filijs noſtris ſanctus quidam appetitus recipiendi corporis: ut quo ſocio in terreſtri hac peregrinatiõe & comite uſi ſunt: cum eo etiã ſimul in cæleſti trãquillitate & beatitudine gaudeant. Quod ſi corpus appetũt ſecum eſſe: parentes etiam quorum portio corpus eſt: conſentaneæ appetũt. Quid igitur doleamus in gaudijs & gloria filiorum? At indulgendum aliquid fuit naturæ deſiderio: ne ſi efferueſcẽte adhuc uulneri remedia fortiora eſſent adhibita: dolor magis atq; magis exagitatus incrudeſceret. Qui enim recenti uulneri curationeſ adhibet ualidioris: dolorem exaſperat magis q̃ lenit. Sed ecce annus iam tibi præterit: ſatis naturæ imbecillitati: ſatis opinioni: ſatis officio tributum eſt. Iam ratione uti nos decet. Priuatus dolor cum amicorum dolore tibi eſt digerendus. Omnes enim quibus es chariſſimus: tua cauſa dolemus. At fuerint uel humanitatis: cuius mirifice ab omnibus laudaris: uel liberalitatis tuæ qua cæteros hömineſ antecellis: liberare nos tandem omi dolorjs aculeo: quod una ſane re feceris: ſi te uiderimus finem impoſuiſſe tantæ doloris acerbitati. Quod ſi neq; tua neq; noſtra etiam cauſa: ut tibi tuæq; ætati parcas: potes adduci: moueãt te ſaltẽ reliqui tui liberi: q̃s tuꝰ mœror te netĩ lachrymiſ: Moueat Luca uxor tua nobiliſſima prudẽtiſſimaq; uirago: quã longe magis tantus dolor tuꝰ affligit: q̃ cõmunis iucũdiſſimiq; filij mors cõmouerit. Q̃ eiꝰ ingeniũ: eiꝰ moderatio me delectat: quæ ſe maioꝝ ſuoꝝ ſimilẽ q̃ ſe oſtendit illuſtrẽ. Eſt uxor iſta tua Patauia: & ex Leonibꝰ q̃dẽ Patauina. Fert̃ aũt Leon inter Antenoris proceres clariſſimꝰ extitiſſe. Ex illo aũt auctore Leonũ familiã Patauij emanaſſe ne græcæ quidẽ negãt hiſtoriæ. Quare ut nobis amicis omnibus: ut liberis tuis: ut tanta probitate uxori tam diuturnam: tam grauem: tam intolerabilem animi moleſtiam omnino auferas: & monet tempus & cogit ratio. Id autem facillime aſſequaris: ſi ijſdem remedijs in tuo iſto caſu: ut aliquando inſtitueris quibus ipſe in obitu Olympi mei ſum uſus. Mam ad eas cæteras rationes quas modo collegi: plurimum tibi proderit: non ad leniendã ægritudinẽ ſolũ: ſed etiam ad lætioris uitæ ſuauitatẽ ſi omnem Valerij filij infantiã: ſi indolem: ſi ingeniũ: ſi corporis formã: ſi

Iacobus antonius Marcellꝰ
Valerius
Leones
Antenor
Leon
Patauiũ
Olympus

morum probitatē ac decus: ſi doctrinæ & eloquētiæ ſtudiũ: ſi tot il/
las tantaſqꝫ uirtutes repetere tecũ animo perrexeris. Nec eñ eſſe de
bes oblitus: cum tuo ex collo Valerius penderet: cum te oſcularet̃:
cũ hæreret in brachijs: & quo magis garrula lingua balbutiebat:
eo fiebat ipſa uerboꝝ offenſione iucũdior auditu. Reminiſcere præ
terea ꝙ lucebat in eius oculis ſcintilla uigoris tui: & ut tuorum mo
rum ſimilitudo tanq̃ per cutis erumpēs ſpeculũ: animi tui magni/
tudinē ac prudentiã referebat. Recordare faciē illam niue oĩ can/
didiorē roſeaſqꝫ genas purpuræ ꝙ ſimillimas. Nõne ſic ore matris
uenuſtatē formæqꝫ paternæ dignitatē repræſentabat: ut uno in cor
pore uterqꝫ cognoſci poſſet? Repete eius mãſuetudinē & modeſtiã:
qua erat tanta: ut omnē uinceret ſanctimoniã. Neqꝫ eñ ingenij do/
ctrinæqꝫ & eloquētiæ bonitate abutebat̃: ut in ſuperbiã elatus ab/
ducta fronte æqualis cæteros cõtemptui haberet: ſed ſe oĩbus fa
cilē: affabilē amabilēqꝫ præſtabat. Grandioris uenerabat̃: præſer/
tim eos qui uirtute & grauitate antecellerent. Inferioris uero tanta
ſibi cõciliabat beniuolētia: ut ſe illis parem facere uideret̃. Et adeo
gloriã purgati animi uirtute anteibat: ut nullã aduerſus ſe concita/
ret inuidiã: ſed æque diligeret̃ atqꝫ obſeruaret̃ ab æqualibus oĩ/
bus. Et quaſi intelligeret ex æqualiũ moribus ſe iudicatũ iri: illorũ
pueroꝝ ſemper cõſuetudine utebat̃: qui oĩ uacarēt incontinētia:
quos nullius flagitij reos ſentiret: quos ad diſcipliuã: quos ad pro/
bitatē incitatos agnoſceret. Quos tñ omnis quaſi ſtellaꝝ fulgores
ipſe tanq̃ iubar ſolare quoddã mirabili ſplendore obumbrabat at
qꝫ obſcurabat: & q̃ magis ab illis fugeret honorari: eo ſe honorabi/
liorē præſtabat: Quoqꝫ erat animi celſitudine excellentior: eo ſe hu
Chriſtus militatis uirtute quã apud Chriſtũ primã eſſe didicerat magis deij
ciebat. Iurgantis aũt inter ſe ſocios quēqꝫ pro more cuiuſqꝫ aggre/
diebat̃: aliũ monēdo: aliũ blandiēdo: aliũ rogando: & ita oĩs leni
amicoqꝫ ſermone mutua beniuolentia ueluti fœderabat. Quod ſi
quē uidiſſet ex ſocijs aut uerbo laſciuo uti aut ineptiore: illũ uel cõ/
tracta frõte uel triſti uultu aſpiciēs arguebat leniter ac ſubmiſſa uo/
ce: inquiens eiuſmodi ſermonē nõ eſſe patricij nec ingenui pueri: &
quod per oris orationē uolũtas oſtēderet̃. Et ne qua uanæ cogita/
tionis ſagitta feriri poſſet incautus: nullũ ocium admittebat. Nam
qñ ab alijs rebus ſibi ociũ uidebat oblatũ: diuinã aliquam oratio/
nem animo uolutabat: qua ueluti clypeo uæhemētior ictus oĩs
repelleret̃. Quis eñ adeo eſt a natura bene inſtitutus: ut tanq̃ ſen/
ſus expers perturbationũ initijs nõ tangat̃? qbus tñ reſiſtere & eas
non pati effundi latius ſummæ uirtutis eſt. Meminerat ſane quod

ſcriptum eſt: procliuius eſſe cor hominis a puericia ad malũ. Quare tametſi erat generoſa quadã atq; pene inaudita animi magnitudine: ab ira tñ quã nõnulli cotem fortitudinis eſſe dicũt: ita ſe cõpeſcebat: ut iratus nunq̃ uideret̃. Repetebat em̃ frequẽter aĩo nõ mõ illud Archytæ Tarentini dictũ in uillicũ: Afficerem te ſupplicio: niſi iratus eſſem: ſed etiã multo melius illud propheticũ: Turbatus ſum & nõ ſum locutus: atq;: Iraſcimini & nolite peccare. Quid qđ ornatu corporis ſæculo ac mentis puritate deo ſeruiebat? Diuitiarũ affluentia nõ uitiorꝝ ſed uirtutũ materia illi erat. Quicquid peculiolæ aut abs te patre prudẽtiſſimo aut ab indulgẽtiſſima matre accipiebat: id oĩe pauperibꝰ tribuebat. Illudq; præceptũ aſſiduo ſermone celebrabat: Si uis eſſe pfectꝰ: uade & uende oĩa quæ habes & da pauperibus: & ueni & ſequere me. Et qm̃ uerecũdia ſe nõ metu ad uirtutẽ munierat: modeſte ſemper aliquid proponebat: libenter audiebat: nec unq̃ ſine ingenito illo pudore q ornabat ætatem proponẽtibus reſpondebat. Recta ſuſcipiebat: quæ praua eſſe animaduerteret: acriter cõfutabat: Operãq; dabat: ut aduerſariũ docere magis q̃ uincere uideret̃. Si quid boni aut feciſſet aut dixiſſet: eius laudẽ omnẽ uel in parẽtes uel in magiſtros referebat. Qđ ſi quicq̃ ut fit aliter eueniſſet q̃ uellet: ſuũ eſſe erratũ dicebat: magiſtros aũt aut parẽtes nulla eſſe in culpa. Ita eius fæcundũ ingenium multipliciũ uariarũq; laudum ſtudijs tenebat̃: ut inſtar lætæ ſegetis uberiſq; agri culmis atq; ariſtis luxuriãtis ſupra omnes uirtutis gradus mirifico incremẽto quotidie adoleſceret. Quid enim plura meminerim? Nihil eius ingenio natura docibiliꝰ protulit: nihil acutius: nihil feracius: nihil admirabilius. Et cum nõ eſſet in diſcendo minus uelox q̃ in audiẽdo quæ didicerat: ita memoriter tenebat: eloquenterq; proferebat: ut diuino quodã afflatus numine quiret ab oĩbus iudicari. An hæc & alia fere infinita ſi tecũ tacitus recenſueris: nõ cogitatiõe ipſa lætabere: nõ geſtes: nõ exilies gaudio? Equidem exiſtimo te illũ nunc abſentẽ perinde reflexa ceruice inter dormiendũ perſæpe & quærere: & aſpicere: & complecti: & alloqui q̃ſi præſentẽ. Num parũ tibi ex illius recordatione ſuauitatis ſupereſt: cum uidet̃ adhuc cogitanti tibi oculos tuos deoſculari: uultui hærere: ceruicẽ complecti ulnulis: teq; blandiẽs rogare: ut ſollicitudinis tædia abducas: ut curas leues: ut ægritudinẽ oẽm animo abijcias: ut nihil ſeruilius: nihil languidius: nihil eneruatius: nihil humilius: nihil demiſſius præ te feràs: cum qui excelſiore loco natus ſis: qui res illuſtris tot tantaſq; geſſeris: nullum tuũ neq; dictũ neq; factũ latere poſſit. Hæc inq̃ tibi reminiſcenda ſunt Iacobe Antoni

Archytas

Iacobus Antonius Marcellus

Marcelle: atq̃ uerſanda frequẽti animo. Quod ſi factũ abs te fuerit: nõ poteris nõ miro perfundi gaudio cũ intellexeris & tibi & filio cõſultum eſſe q̃ optime. Illi quidẽ quod poſt innocẽter & bene actam ſæculi uitã æternã adeptus beatitudinẽ iam nihil ſibi ſentiat formidandũ: tibi uero qđ certo ſperare liceat a Valerio tuo paratã in cælo ſedem: ubi tu nõ poſt diuturnũ admodũ tempus tranquillam atq̃ iucũdam uitã una cũ illo ꝑ ſempiternã gloriã ſis actur⁹. Interea uero quod reliquũ eſt: ad idem te adhortabor: ad quod Nicoclen regẽ Iſocrates: Quoniã mortale tibi cõtigit corpus: animus aũt ĩmortalis enitere: ut animi memoriã relinquas ĩmortalẽ.

Ex Mediolano anno a natali chriſtiano: Milleſimo quadringenteſimo ſexageſimoprimo: octauo Kalendas Ianuarias.

Franciſci Philelfi Epiſtola conſolatoria ad Petrum Iuſtinum Philelfum nepotem ſuum de obitu Alphinæ matris dilectiſſimæ. IIII

a Vdio te angi animo ex obitu Alphinæ matrĩ honeſtiſſimæ & probatiſſimæ fœminæ uæhementius q̃ par eſt. Amiſiſti tu ſane matrẽ: at ego filiã: cum eñ nata eſſet ex Nicolao fratre meo germano: haberẽt q̃ Tholẽtini primaria quædã mulier: eã certe diligebã ut filiã. Itaq̃ nõ minor mihi in ea iactura facta eſt q̃ tibi filio. Num fortaſſis ignoras ea nos lege natos omnis: ut tandẽ moriamur? Illoꝝ dolenda mors eſt: qui nunq̃ meminere ſe morituros. At Alphina quid de hac mortali uita ſentiret: liquido fecit exploratum oĩbus: cum foret uſq̃ pietatis & chriſtianæ religionis obſeruãtiſſima: miſericordiæ operibus aſſidue dedita. Nullo in proximos odio tenebatᷣ iniuriaꝝ: nõ minus oblita q̃ beneficẽtiæ memor. Intelligebat in hoc ſæculo nihil eſſe firmi: nihil ſtabile: nihil ſũmopere appetendũ: Sed uerã & optandã tranquillitatẽ ac beatitudinẽ in cælo repoſitã: ad quã peruenire q uellet: eũ uacare oportere oĩ ſorde mundana: ſeruari ab angelis habitacula bonoꝝ: infernalis pœnas & intolerabilis cruciatus ĳs apud inferos cõſtitutos: qui ſui deiq̃ obliti uitã uiuerent bælluaꝝ. Nihil neq̃ faciebat: neq̃ loquebatur: neq̃ cogitabat: cui⁹ nõ redderet probatiſſimam rationẽ. Erat ab oĩ muliebri uanitate atq̃ immũdicia abhorrẽs. Cibo ac potu utebatᷣ moderatiſſimo eoq̃ minime delicato. Norat eñ oris incontinẽtiam iter parare ad illecebras & obſcœnas corpo-

ris uoluptates: quibus & corpus uitiaretur & anima. Et quia didi/
cerat ei cum immortali deo eſſe ſermonem: qui diuinis orationib⁹
ſtuderet quicquid ſubripere poterat a domeſticis negocijs illiſq; ne
ceſſarijs: id om̄e orãdo uſurpabat. Præſtabat formæ bonitate cun/
ctas mulieres Tholentinates: quã ipſa nulla fouebat arte: ſed ea gra
uitate pudoreq; leniebat: ut uenerabilis omnibus redderetur. Fa/
miliam ſuam bene moratã ut redderet: modeſtiſſimis ſuis morib⁹
curabat eſſe exemplo. Celebrationi hoſtiæ chriſtianæ ut q̃ deuotiſ
ſime intereſſet: ne unum quidem diem prætermiſit unq̃. Liberos
ſuos caſtigatione magis q̃ uerberibus inſtituebat: caſtigationem
inquiens dici humanitatis: uerbera iracundiæ: quæ a furore alio ni
hilo diſtare q̃ tempore iuſticiam nõ legibus ſed bono & æquo me
tiebat̃. Conſtantiam in ſexu muliebri apprime laudabat. Leuita/
tem non oderat modo ſed etiam execrabatur. Fortitudinem pro/
babat eam: cui nihil admixtum eſſet excandeſcentiæ. Et ut pruden
tiæ operibus gaudebat: ita ab omni mala malicia perinde quaſi a
teterrima quadam peſte auertebatur. Somni erat pauciſſimi: cũq;
uigilaret omnis eius cogitatio erat de animæ immortalitate ac fu/
tura uita. Præterea per noctem cogitabat quid in die foret actura.
Parſimoniam domeſticis in rebus amplectebatur: In diuinis uero
liberalitatem ac munificentiã. Ieiunijs quibus ſupra naturam mu/
liebrem utebatur: reddi ſe dicebat & ingenio perſpicatiorẽ: & mem
bris ualidiorem. Sed quid hæc tibi & alia plura cõmemorẽ: quo/
rum non es ignarus? Nempe ut memineris ex talibus uitæ inſtitu/
tis laudatiſſimiſq; operibus nihil mali Alphinæ matri euenire po/
tuiſſe: ſed iam ea contigiſſe bona: quæ maxime optabat cum eſſet
in uita. Fruitur enim æterna beatitudine: breuiq; futurum ſperat
ut illud poſſideat habitaculum quod angelica cuſtodia ſibi ſerua/
tum nouit. Deum omnipotentem pro te orare non deſinit: ut hanc
uitæ peregrinationem ita trãſigas: ut ſecum una in cæleſti patria ſis
futurus. Hæc ſi tecum ipſe cogitabis: iudicabis profecto non modo
tibi non eſſe dolendum ſed lætandum potius: qꝛ ea ſis matre na/
tus: cuius ſanctiſſimis meritis in cæleſtem ſis gloriam peruẽturus.
Vale ex urbe: quindecimo Kalendas Martias: Milleſimo quadrin/
genteſimo ſeptuageſimoſexto.

Franciſci Philelfi Oratio funebris pro magnifico ducali ſenatore & clariſſimo equite aurato Philippo Borrbomæo comite Haronæ. V

p Erdifficile mihi profecto & apprime laborioſum oblatum
eſſe dicēdi argumētum intelligo uiri excellētiſſimi: qui cum
ipſe cōſolandus ſim: uos cōſolaturuſ aduenerim. Quid eñ
Philippus borrhomæus nō admodū doleam atq; ingemiſcam Philippi huius Borrhomæi
ſplēdidiſſimi uiri obitū: in cuius uita permagna erat bonis oībus
ſpes repoſita? Quare cum publicū & cōmune quoddam perfugiū
atq; præſidiū e medio uideā eſſe ſublatū: iure mihi dolēdū poſſim
exiſtimare: Itaq; merito libet mihi exclamare: Oh durā & ineuita-
bilem naturæ humanæ neceſſitatē: cui nulla noſtra remedia aduer
ſant̃: Oh inexorabilē & immitem hominū ſortem: quæ tum oppri-
mis maxime: cum nullas abs te putamus impendere inſidias. Sed
quo feror demēs? Leuaturus acceſſor nō exaſperaturus acerbitatē
crudiſſimi uulneris. Vinciat̃ igitur obſtringat̃q; oīs animi dolor
rationis cuſtodia: ut quē deniq; tempus tollet oīno: eum iam hic
ſedet prudētia & cōſilium. Nam animus perturbatꝰ ita ſeſe abhor-
ret: ut recte iudicare nihil queat. Et qm̃ uulgo putant nō eſſe huma
nitatis ſolum: ſed etiam iuſticiæ lugere plurimū eius mortē: quem
plurimū dilexerimus: quæ adduci poſſint iſtiuſmodi mœroris cau
ſæ: uidet̃ dicēdum paucis. Namq; hæ diligētius cogitanti mihi of-
Quinq; lugendi cauſæ ferunt̃ quinq; numero. Aut eñ dolemus noſtra cauſa: quod exi-
ſtimemus ex alterius morte magnis nos quibuſdam priuari com-
modis: aut illius cauſa qm̃ eum opinemur uitæ huius ſuauitatem
amittere: aut qa arbitremur mortē ſine acerbiſſimo dolore accede-
re poſſe nemini: aut qđ uereamur fore: ut animus ipſe intereat una
Prima cauſa cum corpore: aut propter futuros apud inferos cruciatꝰ. Et dole-
re quidem noſtra cauſa hominis eſt ſeſe amātis: non alteꝝ: ob eāq;
rē neq; magnanimi: neq; liberalis: quin potius ignaui prorſus nul-
Secūda cauſa liuſq; uirtutis. In morte autē q̃ dolor ineſſe poteſt quæ ſimillima
Diogenes Cyon ſomno eſt adeo: ut Diogenes ille Cyon ſolutus in ſomnū anteaq̃
morerer̃ ueluti iocabundus dixerit fratre ſororem anticipari. Nam
Philoſophi eadē uia atq; ui & mortē & ſomnū fieri: acutiſſimi philoſophi tradi
dere. Sed ut ſomno ita etiam morte ne ſentiētes quidē corripimur.
Tertia cauſa Qui uero cenſent animos ſimul cum corporibuſ interire: hi ſane cū
maxime uidentur uiuere: mortui ſunt: nō ea ſcilicet morte qua hu-
ius uitæ curſum munuſq; explemus: neq; ea qua peccato morimur
Apoſtolus & deo uiuimus: ut inquit Apoſtolus: Conſepulti eñ ſumus cum
illo per baptiſmū in mortem: ſed ea potius quæ eſt peccati: de qua
Quarta cauſa etiam ſcriptū legitur: Anima quæ peccat ipſa moriet̃. Futuri aũt
apud inferos cruciatꝰ illis horrēdi ſunt q ſemetipſos cū uiuerēt hāc
mortalem uitam: per oīe flagitij īmanitatiſq; genus q̃ fœdiſſime

uolutarũt:non Philippo Borrhomæo cuius uniuerſam uitam ple-
nam fuiſſe honeſtatis & officij noſtis omẽs. Quis em̃ uno Philip-
po cõtinẽtior? quis modeſtior? quis cõſtantior? quis in om̃i re mo-
deratior? Nam & humanitate & beneficẽtia ſemper quãta fuerit: Humanitas
nemo eſt quẽ lateat. Et nõ modo nemini unq̃ iniuriam intulit: ſed Beneficẽtia
ne cuiq̃ inferret om̃i ope operaq̃ curabat. Religionis eius & pieta- Religio
tis ſtudiũ ne parietes quidem ipſi ignorant. Intelligebat em̃ homo
prudentiſſimus nõ eſſe in hac mũdana uita patriã noſtrã ſed in cæ-
lo. Et q̃diu hic peregrinamur oportere nos meminiſſe illi⁹ patriæ:
ubi noſtra mãſio futura ſit ſempiterna. Quare ut ab om̃i cõtagiõe
peccati & maleficio abſtinebat: ita die noctuq̃ aliud nihil neq̃ age-
bat: neq̃ cogitabat q̃ proſtratis & cõculcatis turbulentiſſimis ani-
mi motibus: ad illius ſe uoluntatẽ componeret atq̃ confirmaret:
ad cuius imaginẽ & ſimilitudinẽ factus eſſet. Nullis inq̃ nunc ſup-
plicijs eſt obiectus innocentiſſimus & optimus uir Philippus Bor Philipp⁹ bor-
rhomæus: ſed illis fruit̃ præmijs quæ in cælo his propoſita ſunt: q rhomæus
dum in huius uitæ curriculo ſe exercent q̃ minimã ſibi ſocietatem
cum corporibus eſſe ſinũt: Nam quã mihi fabulet̃ quiſpiam uitæ
ua uitatẽ? Quæ nam eſt in hac procelloſa uita ſuauitas? quæ tran-
quillitas? quæ requies ulla? Quod ſi quã tandem ſuauitatẽ depra
uata hominũ ratio ſibi finxerit: nõ tam eius acceſſio ulla optanda
fuerat in Philippo: q̃ metuẽda ſeceſſio. Impleratiam quintũ æta-
tis & quadrageſimũ annũ ualitudine proſpera: & eadem integrita-
te ſenſuũ: qua ab ineunte adoleſcẽtia ſemper fuit. Bona uero exter-
na quæ animo bene inſtituto erant maiora alia expectãda? Natus
eſt Vitaliano patre uiro in omni genere laudis probatiſſimo: quo
uno illuſtriſſim⁹ ille & ſapiẽtiſſimus dux Philipp⁹ uix habuit apud
ſe quicquam aut charius aut ſplendidius. Vitalianorum autem
originẽ altius ſiquis repetere uoluerit: inueniet eam manare a Vi- Vitalianus
taliano antiquiſſimo totius Venetiæ rege: a quo etiam ipſo fluxiſſe Philipp⁹ dux
compertum eſt ſanctiſſimã uirginem hanc Iuſtinã: cuius ſacratiſſi- Vitalianorũ
mum nomẽ per tot religioſiſſima monaſteria in uniuerſo prope or- origo
be terrarum celebratur. Sed ne curioſius q̃ par eſt: uetera conſecte Vitalian⁹ rex
mur: & ut reliquas etiã affinitates: propinquitates: neceſſitudines: Iuſtina
quæ ſunt fere innumerabiles: breuitatis gratia prætereamus: reli- Philipp⁹ bor-
quit ut om̃es ſcitis nobiliſſimus uir Philippus Borrhomæus filias rhomæus
tris eaſq̃ pudiciſſimas: filios uero duos. Nonne ex illaꝶ honeſtiſſi- Ruſcones
mis matrimonijs tris ſibi clariſſimas potentiſſimaſq̃ familias per- Comum
petuo affinitat̃ ac beniuolẽtiæ uinculo cõiunxit: Ruſcones Comi: Vicecomites
Vicecomites Mediolani: Parmæ aũt Rufos? Nam ex huius Ioãnis Mediolanũ

cōiungio ornatiſſimi equitis aurati: in quo uno patritæ auitæq; uir
tutes mirifice reſurgunt: Magnificos carpi dominos habebat affi/
nis. De Vitaliano autem ingēti ſpe puero quem hic præſentem lu/
gubrēq; uidetis: nōdum per ætatem ei licuerat aliam curam cape/
re: ꝙ id præſtare ut & fratris & ſui ꝙ ſimillimus foret. Quid em̄ lo/
quar de patriæ ſplendore: qui qualis quātuſq; ſit: ſatis ſuperq; pa/
Philippus tet: cū de eius maioribus ſum locutus? Nam ſiue Patauinū Philip
Patauiū pum dixerimus: ſiue Mediolanēſem: patria natus eſt & uetere & in
Antenor tro primis inclyta. Nam Patauiū Troianus Antenor cōdidit: qui quic
ianus quid iacet inter alpeſ & ſinū Hadriaticū: magna ſua cū laude ſubiu
Alpes gauit. Mediolanū uero ab Heduis Galliſq; tranſalpinis conditum
Mediolanū eſſe cōſtat: qđ ipſum nomē accepit ab urbe priſca illa & nobili Me/
Hedui diolano quæ in Xanthonib⁹ adhuc extat. Quanti aūt Mediolanē/
Galli ſem hanc urbem fieri oporteat: ex eius rebus tam multis & tā præ/
Xanthones claris cū ſupiorib⁹ ſæculis: tū noſtra etiā tēpeſtate aſſidue geſtis nō
obſcure iudicari poteſt: accedūt opes & ampliſſimæ facultates: qb⁹
cæteris Mediolanēſibus om̄ibus poſt ipſos principes ſuperior Phi/
Angleria lippus erat atq; habebatur. Dominabatur em̄ nō Angleriæ & Ha/
Harona ronæ ſolum: cui⁹ erat Comes: ſed aliȷs quoq; nōnullis municipiȷs
Municipia & caſtellis. Quid em̄ meminero: uel militiæ: uel ſenatoriȷ ordinis
Caſtella inſignia: quibus a diuo principe noſtro propter eximias eius illu/
ſtriſq; uirtutes ornatuſ eſt? Q̄ uero charus eſſet & periucūdus uni/
Pompa uerſis ciuib⁹ atq; peregrinis: ex præſentis funerꝫ pompa licet anim/
Honos aduertere. Q̄ ſi duo maxime in om̄i republica expetunt: honos &
Vtilitas utilitas: in quibus ipſis permagnā poſitam uoluptatē rentur: quid
Voluptas uni Philippo defuit in tantis uel ſuis uel fortunæ cōmodis ad uitæ
Philippus ſuauitatē? Tempeſtiue igitur exceſſit ex hac uita turbulentiſſima: in
eam profecturus uitā: quæ nulli eſt motui: nulli mutabilitati ſubie
cta. An fortaſſe neſcimus quo diutius uiuitur: eo magis peccatur?
Mors Itaq; optāda profecto eſt ea mors: cuius interuētu fit ne culpa red/
Ariſtippus cy/ datur quotidie cumulatior. Quod ſi Ariſtippus uoluptari⁹ ille Cy
renaicus renaicus: quo uitæ cōſuleret: quicquid nummoꝝ ferebat ſecum ab
ieciſſe fertur: nos quo uitam poſſideamus æternam: miſerabilē ui/
tam hanc atq; ærumnoſam: quæ & caduca eſt & lubrica & incerta:
Paulus apl'us tanti ducendam arbitrabimur? Cupio (inquit Paulus) diſſolui: &
Chriſtus eſſe cum chriſto. Quis uero cū chriſto futurus ſit: ubi ſe minus eius
imitatorē geſſerit? Quod ſi ille noſtra cauſa mori uoluit: nos ꝓpter
noſipſos dubitem⁹ mori? Nec em̄ ea mors mala eſſe ullo pacto po/
teſt: quæ ubi aduenerit: om̄i malo nos liberat. At dixerit quiſpiā:
quod uitā tollit: nō malum eſſe non poteſt. Nec illud rurſus in bo/

nis nõ eſt habendũ per qđ uitã adipiſcimur ſempiternã. Niſi boni plurimum eſſet in morte: nunq̃ dixiſſet ſapientiſſimus ille Dauid: Precioſa in conſpectu domini mors ſanctorũ eius. Quod ſi beneficio mortis terreſtri hac omi mortalitate perturbationibuſq; exuti immortalitatẽ ſimul cum tranquillitate induimur: ſi ne reſurgere quidem licet: niſi animi a corpore ſeparatio anteceſſerit: nolimus per deum immortalem: nolimus mortem in maliſ ducere: quæ aut eſt optima: aut optimorũ bonorum cauſa. Itaq; ponendæ ſunt lachrymæ: reprimẽdi gemitus: & animi dolor ſedandus penitus. Nã cum omis perturbatio grauis ſit: omniũ tamen moleſtiſſima eſt & pernicioſiſſima ægritudo: cui⁹ ui atq; impetu ſæpe factum legim⁹: audiuimus: uidimus: alios in ægrotationes incurabilis incidiſſe: alios furore inſaniaq; correptos: alios ſibi manum cõſcidiſſe. Et ne prolixius noſtra protrahatur oratio: prudentiſſimus ille mihi uideri debet: qui & naturæ legi non aduerſatur: & æquo animo fert neceſſitatem.

Dauid

Dolor

Aegritudo

Hæc quidẽ oratio habita eſt in templo diui Franciſci: decimotertio Kalẽdas ſeptembris: Anno a natali chriſtiano: Milleſimo quadringenteſimo ſexageſimoquarto.

Franciſci Philelfi Oratio funebris pro magnifico equite aurato ducaliq; ſenatore Stephano Frederico Todeſchino. VI

Stephanus fredericus

Q Vamq̃ non obſcure futurum animaduertam illuſtres uiri & ampliſſimi patres: ut mea hæc omnis de Stephani Frederici Todeſchini obitu: hominis ſane & præſtantis & magni tumultuaria conſolatio: nõ tam perſuaſiõis apud uos locum: q̃ impetitudinis conſequatur: uolui tamẽ in hac uæhemẽti ac prope communi omniũ ueſtrum acerbitate pertinacius eorum uoluntati refragari: qui apud me & auctoritate & gratia ualere plurimũ & poſſunt & debent. Nam ſi alia etiam omnia quæ huic tanto tam pio: tam ſingulari: tam eximio muneri perneceſſaria ſunt mihi adeſſent: quæ certe adeſſe nequaq̃ ſentio: duo tamẽ ſunt quib⁹ nõ temere a dicendo non deterreor. Quo enim pacto aut auſit aut ſperet quiſpiam conſolari alios: qui uel in primis cõſolandus ipſe ſit? Non enim poſſum nõ dolere & grauiter & permoleſte ferre eius uiri obitum: cui⁹ uita tum noſtro diuo principi Philippo Mariæ Anglo ſuauiſſimis ſuis moribus periucũda: tum bonis omibus grata:

quippe qui intelligerent commune ſibi quoddam & firmiſſimum patrociniũ: præſidium: opem in eius ſalute poſitam ac locatũ eſſe. His igit̃ nõ abſurde cum officij aut auxilij quicq̃ uel aduerſis uel ſecundis in rebus ſuis deſiderant: Virgilianũ illud liceat crebra memoria atq; lachrymis uſurpare: Quis te paliure deorum eripuit nobis? Quod autem ſecundo loco me ab huiuſmodi oratione magis atq; magis dehortatur: eſt recentior & inuſitatus dolor acerbi uulneris: cui ſi mederi intempeſtiue ſtudeo: uereor ne uim doloris aggrauaſcam potius q̃ ulla ex parte leuem: faciam tamen neceſſe eſt quod imperiti medici nõnunq̃ ſolent: qui ubi grauius ægrotantes curandos acceperunt: ueriti ne ſi diutius tardarunt fore ut morbus & inualeſcat & incrudeſcat magis: non graues ſolũ ſed etiam periculoſas curationes adhibent. Et ita fit fortuna quadam: ut q̃ ſana ratio deſperarat: temeritas bonam ſæpe ualitudinem afferat. Nolim autem miretur quiſq̃ ſi in hoc ſubito & repentino dolore
Demades ac luctu ſubita quoq; & repentina noſtra erit oratio: ſapiatq; De-
Demoſthenes maden magis q̃ Demoſthenem. Ex tempore enim mihi dicẽdum fuit nullo apparatu: nulla præmeditatione: nullo ordine uti licuit tanq̃ tumultuarius miles in aciem deſcendo. Magna profecto iactura nobis: & ea pene intolerabilis patres ampliſſimi in hu⁹ magnifici & excellẽtis uiri Todeſchini obitu facta eſt. Amiſimus enim eum qui nullius officij: nullius bonitatis: nullius erat uirtutis expers. Nam cum ab ineunte ætate accepiſſet duas eſſe uirtutes ac uias hominũ animis propoſitas: quarũ altera per temporales actiones: altera quæ in contemplandis æternis rebus uerſatur perueniretur ad deum: non ſolum ut ſciret: ſed longe magis ut ſaperet operam omnem ſuam induſtriam omnẽ diligentiam accommodauit.
Iob Memoria enim tenebat quod Iob uir ſanctiſſimus loquebatur: pietatem ſapientiam eſſe: malis autem abſtinere ſcientiam. Nihil uero magis eſſe ex media pietate q̃ deũ colere: quippe qui & uera & unica ſapientia ſit: & omnis rerum temporalium ſcientia ab ipſo ma-
Paulus apl'us nat: id quod tum alij nõnulli: tum Apoſtolus Paulus plane docet: inquiens: Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ: alij ſermo ſcientiæ ſcd'm eundem ſpiritũ. Q̃obrem non ſolum has nobiles inferioriſq; uirtutes: prudentiam: iuſticiam: fortitudinem: temperantiam egregie in omnẽ uitam ſecutus eſt Todeſchinus: ſed multo magis atq; magis ſapientiam ipſam. Intelligebat enim per huiuſcemodi temporalium rerum cognitionem: & humanæ turpitudinis fugam iter ſibi quoddã parari ad immortalem deũ: q tamen ſe nunq̃ eſſe ad eum omnino deducturum: niſi & pium ipſe ſe & il-

liꝰ incōprehēſibilis & ineffabilis maieſtatis indefeſſum obſeruatio-
rē cultoreꝗ́ præſtitiſſet. Itaꝗ́ nihil tāti faciebat: quanti diuinā reli-
gionē. Ea ſe recreabat & reficiebat: ea ſe dies nocteſꝗ́ oblectabat:
nec illorū quicꝗ́ aut omittebat aut prætermittebat: quæ ſacroſan-
cta christiana fide præcipiant. Tunc ſe ſancti & boni uiri officio ma
xime fungi arbitrabatur: cum nihil quod a diuina lege abhorreret:
ſed quod fas piumꝗ́ uidiſſet factitaret. Prædicare palam conſueue
rat ꝙ Pauſanias Pliſtonatis filius cuipiam olim reſponderet: leges
uiris nō legibus uiros dominari oportere. Et quoniā omī in re deū
ſemper ante oculos poneret: cui nihil occultū eſſe iudicabat: nihil
erat eius fide cōſtantius: nihil certiꝰ: nec promiſſi pœnitebat unꝗ́.
Ea em̄ in promittendo grauitate utebatur: & ita metiri omīa ac con
ſpicere ſtudebat: ut nemini unꝗ́ iniuriam faceret. Qua in re illud re
gis Ageſilai minime probabat: Cui cum quidam aliquando di-
ceret: At promiſiſti: eodēꝗ́ ſæpius reuolueret: Ita me hercule pro-
miſi inquit: ſi iſtud quidem eſt iuſtum: ſin autem iniuſtum: locutus
ſum: nō promiſi. Nihil em̄ neꝗ́ promittēdum: neꝗ́ ullo pacto per
ſimulationē diſſimulationēue dicendum eſſe cenſebat: quod a iuſti-
cia honeſtateꝗ́ foret alienum. Itaꝗ́ Agin illum quem Lacedæmo-
nioꝝ ultimū regē prodidere: mirū in modū laudabat: qui cū parē-
tes ut quippiam per iniuſticiā ſua gratia ageret: hortarentur ac ro-
garent. Vbi aliꝗ́diu contradixiſſet: & illꝭ nixius urgerēt ait: Q̄ diu
apud uos fui nullam tenebam iuſticiæ notionem: At poſteaꝗ́ me
patriæ tradidiſtis huiuſꝗ́ uiribꝰ itemꝗ́ iuſticia atꝗ́ probitate pro
uirili parte inſtituiſtis: hæc enitar: & non uos ſequi. Et quia uultis
me quæ optima ſunt agere: optima uero ſunt quæ iuſta fuerint: cū
homini priuato: tum ualde magis principi: quæ uultis agam: quæ
dicitis miſſa faciam. Non igitur mirari quemꝗ́ oportet: ſi tanta cū
æquitate: moderatione & abſtinentia ius omībus diceret: ſi nullius
nec precibus nec opibus a iuſticiæ & pietatis regula dimoueri unꝗ́
potuit: adeo erat & magno & inuicto & elato animo: ut nulla earū
rerū cupiditate caperetur: quas uulgus maxime haberet in precio.
Quotus enim quiſꝗ́ eſt: qui ſi cui negocio procurationiue præfue-
rit: non iure poſſit repetundarum arceſſiˀ. Nequaꝗ́ hi cum animo
ſecum reputant: quod & prudenter & uere Alchanes Thelecri filiꝰ
aliquando reſpondit. Nam cum quis percunctaretur: ꝗ́ ob rem a
meſenitis munera nō accepiſſet: Quoniam ſi accepiſſem inquit: le-
ges pace frui nequiuiſſent. At cum Thodeſchinus ei a noſtro huma
niſſimo principe magiſtratui præfectus eſſet: quo nullus aliꝰ inter
Inſubres Ligureſꝗ́ omnis neꝗ́ maior eſt neꝗ́ illuſtrior: quippe

Pauſanias

Ageſilaus rex

Agis

Alchanes

quod eius ditioni iuriſq; reddendo omnes ſacerdotum omniũ di-gnitates: quæ permultæ ampliſſimæq; ſunt: ſubijciũtur ac parent: nõ modo a nemine munera unq̃ accepit: ſed eos etiam pro ſua grauitate acerrime caſtigabat: qui uel poſt iudicatam cauſam diſceptionemq; omino compoſitam & tranquillam huiuſmodi aliquid ſibi detuliſſent. Exiſtimabat enim homo prudentiſſimus decere iudicem & magnum uirum non corruptela ſolum: ſed omni corruptelæ & auariciæ ſuſpitiõe uacuum eſſe. Proindeq; & M. Curij factum: quia a Samnitibus aurum dono miſſum noluiſſet accipere: non poterat non probare: & quod Photion Athenienſis his reſpõderat: qui centum ad ſe talẽta donaturi attuliſſent: laudibus ad cælum extollebat. Nam cum rex Alexander regale id pulcherrimũq; munus ad eum miſiſſet: nuncios rogauit Photion quid tandem in toto Athenienſium numero ſe ſolum Alexander ea pecunia donaret: qui cum reſpõdiſſent: quoniam ſolum ipſum Alexander duceret: & bonũ & æquum uirum: proinde ait: ſinat me & uideri & eſſe talem. Quis igitur heu talem & tantũ uirum nõ iure nobis ereptũ doleat: præſertim hac turbulentiſſima tempeſtate: cũ ei⁹: tum præſentia: tum uirtute maxime opus eſſet. Non eñ is erat qui Titanũ ut ita dicamus ac gigantum genere ſe natum exiſtimaret. Nam qui ex illis ortũ ſibi uendicarent: perpetuaſ cum deo inimicitias gerere ab eoq; puniri nõ dubitabat. Sed quod iuſtis omnibus innocentibuſq; uiris cõmune eſt: & ab deo ſe certe opinabatur: & ad deum reditum ſibi facilem expeditũq; patere. Nos eñ dij Coloniã inferiorem hũc orbem incolere: quia & Coloniæ ciuitaum illarum a quibus miſſæ fuerũt: & iura & leges ſequi obſeruareq; cõſueuerint: itidem & nos diuinæ iuſticiæ atq; pietati lege cæleſti obſtrictos eſſe. Quod ſi religioſe caſteq; tueremur: breui fore ut tanq̃ ex laborioſa quadam peregrinatione atq; exilio potius q̃ carcere ex hac mortali uita moleq; corporea in ciuitatẽ patriam: in cæleſtem libertatem: in beatitudinem ſempiternam reuocaremur. Itaq; ſtultos & inſanos appellabat: qui uentri & ſomno dediti: qui uel inanib⁹ uel turpiſſimis obnoxij libidinibus: nec unde ueniſſent: nec quo redeũdum foret: nec qui tandem ipſi eſſent cogitarent. Nec eñ nos corpus eſſe: ſed aliquid maius corpore multoq; præſtantius & diuinius. Nam minime dici fruſtra nos ad dei imaginem creatos. Præterea nunq̃ ignorauit antiquum illud: ſiue dei Apollinis: ſiue ſapientis alicuius dicere maluerimus: & apud omnes celebratum grauiſſimũq; præceptum: Noſce teipſum. Nam aliud nihil eſſe interpretabatur ſeipſum noſcere: q̃ ut animũ ſuum eſſe immortalẽ: & cor-

M. Curius — Photion — Alexãder rex — Agis — Apollo

pus mortale quiſq; cognoſceret. Quæcũq; igitur ageret: quæcũq;
diceret: quæcunq; deniq; cogitaret: ad immortalitatem animi: ad
beatam uitam cæleſtemq; referebat. Meminnerat quod Simoni/ Simonides
des poeta Pauſaniæ regi Lacedæmoniorum conſuluerat: ſe homi/ Pauſanias
nem eſſe. Meminerat bonorum mortem non eſſe interitum omnia
diſſipãtem atq; delentem: ſed uel ſeparationem quandam animi a
corpore: hoc eſt immortalis uitæ a uita mortali: uel ſempiternum
ſomnum: ut Plutarchus ait. Tamdiu autem ſempiternum quoad Plutarchus
cæleſtis illa tuba inſonuerit. His igitur cogitatiõibus Todeſchinus
utens: ac ſeſe per oĩes humanæ ac diuinæ uirtutis modos exercẽs
& deo charus & hominibus admirandus eſt redditus. Non enim
ſine quadam diuina dilectione atq; benignitate tantã in huius ſæ/
culi fluctibus ac naufragijs proſperitatem ad ultimã uſq; diem ex/
pertus eſt: & eam certe proſperitatem propterea firmã atq; immu/
tabilem q᷑ oĩa deo & non fortunæ: quod Leutychides etiam il/ Leutychides
le primus monebat: ſemper credidiſſet. Qui eñ ſpem ſuam in deo
collocarit: nunq̃ ſe ſua fallit ſpes. Reſpicit ſemper deus pios & iu/
ſtos homines: eoſq; non modo tuetur: ſed rebus ſecundis oĩbus
auget atq; amplificat. Verum quid cæleſtia quæq; ſupra nos ſunt
pluribus conſectemur? Quanti eſſet hic uir florentiſſimus faciun/
dus: ſatis nobis illuſtrium uirorum laudatiſſimarũq; uirtutũ opti/
mus æſtimator præmiatorq; oſtendit: ſapientiſſimus princeps no/
ſter: qui ubi mirabili illa ſua acutiſſimi ingenij ui & diuino quodã
mentis aſpectu omnia diligentiſſime rimatus penitus perſpexiſſet:
nihil in eo eſſe quod minus fidem & integritatem ſaperet. Quem
adhuc infans a patre ſummo principe ad ſeſe inſtituendum formã/
dũq; acceperat: non aliter ſemper apud ſe habuit & omni honore
dignatus proſecutuſq; eſt: q̃ uel Chironem uel Phœnicem Achil/ Chiron
les traditur. Nec id quidem ab re: animaduertebat enim in Tode/ Phœnix
ſchino facilitatem: humanitatem & modeſtiam ſingularem: mirifi/ Achilles
cam animi conſtãtiam atq; magnitudinem rerum gerendarꝫ: intel/
ligentiam non uulgarem: eximiã grauitatem quadam ingenua co/
mitate cõditam: præcipuam innocẽtiã: egregiam æquitatem: fidẽ
incorruptã: pietatẽ inauditam. Quæ certe ſingillatim oĩa aliaq;
permulta dum mecũ ipſe cõſidero: non poſſum equidem eius obi/
tu non uæhementer moueri: angi: excruciari. Nec Stoicis aſſentior Stoici
qui quod natura fieri nõ poteſt: ægritudinem omnẽ amouent: Nõ
eñ ſum animo perfracto: ſaxeo: ferreo: adamãtino. Verꝫ cũ rurſus
expendo me: & qua cõditiõe nati oẽs ſumꝰ intueor: facile intelligo

huiuſmodi omnē dolorē fruſtra a nobis ſuſcipi. Quid eñ per īmortalem deū tantopere mouere nō debet? Non uolumus cū natura pugnare? Quæ tanta demētia nobis eſt? Quæ delyratio? Quæ tanta demū inſania? An illud quod græcoꝝ ſapientiſſimus apud Homerū Vlyxes loquit̄: nunq̄ audiuimus. Nihil homine infirmius tellus animalia nutrit. Inter cuncta magis. An qui mortaleſ nati ſumus perinde atq̄ dei ſimiles quin potius ſupra deum. (Nam deus ipſe mori etiā uoluit) ueluti cū deo ipſo quo īmortales futuri ſum⁹ cōtendere audemus? An ignoramus non in hoc terreno cœno: ſed in cæleſti illa & triumphali gloria immortalitatē parari nobis? Homo eñ (ut inquit Plato) nō terræ: neq̄ īmobilis plāta eſt: ſed cæli: cuius caput: in quo mentē & rationē & intellectū poſuit: & ex quo reliquū corpus uerſum ad terrā prodeat: ueluti radix ſit erectum ad cælum. Quid præterea hæc uita quæ tot tempeſtatibus: tot naufragijs: tot incēdijs: tot ruinis obnoxia: erumnoſa plane mors eſt: adeo delectare nos debet: ut cū eius ergaſtulis & uinculis noſtri aliqui liberant̄: flere: lamētari: lugere nō deſinamus? Nō iniuria illud prudētiſſimi ducis Epamynōdæ dictum uideo a ueterib⁹ laudari: qui cū tempore leuictricæ cladis audiſſet bonū quendā & fortē uirum animā efflaſſe: O Hercules inquit: quod ocium uir hic nactus eſt: ut inter tot negocia ac turbationes per ægrotationem ex hac uita diſceſſerit. Diſceſſit inq̄ Todeſchin⁹ ex hac mortali uita ætate iā ultima: mente ſana & ſenſibus integris: poſt om̄ia quæ externa uocantur bona in medijs totius Italiæ procellis ac fluctibus: Et ita diſceſſit ut quoniam bene & beate uixerat: mortem quā inuocare nō cogeretur fœliciſſimam ſibi duceret. Nam cum ſciret eum male uiuere qui ſemper in uita fore ſe putaret: ita boni animi ſemper ſtuduit: ut nihil ei inopinatum poſſet accidere: & mortem ipſam quandocunq̄ ueniret non inuitus expectaret. Quibus quidem orationibus id tandem eſt mea ſentētia aſſecutus: ut quod ſemper optarat: nunc per hanc quā mortē uulgo appellamus: immortalis effectus immortalē deum coram aſpiciat: & quod humano generi ultimū ſempiternūq̄ bonum eſt & uero & ſolido & incōmutabili & æterno fruatur gaudio. Quare nolumus obſecro patres ampliſſimi uæhementius dolore affici q̄ oporteat: & qd̄ non diu poſt tempus docebit: huiuſmodi neceſſitatem æquo animo ferēdam eſſe. Iam hinc ratio ipſa docere nos incipiat: ne noſtro uideamur non alterius torqueri incommodo: & alienæ quodammodo inuidere fœlicitati.

Mediolani in templo diui Ambroſij: Milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo.

Vlyxes

Plato

Epamynōdas

ORATIONES NVPTIALES.

Franciſci Philelfi Oratio de inita ſocietate inter illuſtriſſimos duces Bonam eiuſq; filium Ioannem Galeacium: & Herculem Aeſtenſem. I

Riſtoteles ille peripateticus: qui ob ſingularem quan- Exordiũ cũ
dam ac prope diuinã ingenij acrimoniã & uarietatem diuiſione
a magnitudineq; doctrinæ: & diligentiam præterea in-
defeſſam atq; incomparabilem inter uniuerſos philo
ſophos habit⁹ eſt illuſtris: docet in ijs præceptis quæ
ad Alexãdrũ Macedoniæ regẽ reliquit ſcripta: opus eſſe in omĩ re- Alexãder rex
rum publicaꝝ genere eorum ſocietatẽ cõſtituere: qui & potẽtiſſimi
ſint: & in proximo habitẽt: quo tum adeſſe tempeſtiue inuicẽ: tum
uſui mutuo eſſe poſſint. Quæ aũt ſocietas aut cõiunctior: aut cõue
niẽtior: aut etiã certior ac tutior q̃ ea offerri queat: quæ maxime ẽ
ſcd'm naturã & deũ? Scimus hoĩem ex omĩbus animãtibus natũ
ad ſocietatẽ: & hunc deũ oĩpotentẽ ubi creaſſet in amœno illo atq;
iucũdiſſimo delitiaꝝ paradiſo impolluti uinculo matrimonij cõti-
nuo muniſſe atq; decoraſſe: cum ait: Creſcite & multiplicamini ter-
rãq; replete. Sapientiſſime igiť atq; optime glorioſiſſimi principes Narratio
Bona ſimul cũ Ioanne Galeacio filio Nediolanẽſium duces: & uos Bona dux
item magnifici oratores Bonifaci Aquobibe Nicolaeq; Roberthe Herculeſ æſtẽ.
curiſcõſulte: qui nomine ac uice illuſtriſſimi ducis Herculis Aeſten- Anna Maria
ſis hic adeſtis: cum uobiſipſis: tum ueſtræ poſteritati cõſuluiſtis: q Alphonſus
per ſacratiſſimũ cõiugij uinculum innocẽtiſſimæ infantulæ Annæ æſtenſis
Mariæ uicecomitis: & præclare indolis Alphonſi Aeſtenſis: qui &
ipſe item eſt infantulus: eam hoc die initis ſocietatẽ: quæ utriq; prin
cipatui & decori plurimo & utilitati nõ mediocri futura eſt. Cæte Amplificatio
rum ut rem omnẽ præſtãtiſſimi ſenatores & uos alij ducales magi-
ſtratus uiriq; nobiliſſimi apertius intelligatis & melius: cõuenerũt
inuictiſſimi noſtri duces cũ excellẽtiſſimo duce Hercule: ut pro mu-
tua beniuolẽtia beneficijſq; q̃ plurimis citro ultroq; collatis ad ꝑ-
petuam ſocietatẽ utriuſq; principatus Anna Maria ducis Bonæ fi-
lia & Ioannis huius Galeacij ducis ſoror cõiungať per legitimi ius
matrimonij Alphõſo Herculis ducis filio primogenito. Quod em̃ Confirmatio
ad tantæ rei cõfirmationẽ ac ſtabilimentũ poteſt aliud ſacramentũ
interuenire: aut uenerabilius: aut incorruptibile magis q̃ quod in
primis parẽtibus ſuo ineffabili ore ſtatuit deus optimus maximus

Chriſtus per cõiugij ſanctitatem. Nõne Chriſtus etiam ipſe humani redem/
ptor generis in cõiugio naſci uoluit? Qui ad nuptias quoq; inuita
tus nõ interfuit modo: ſed eas ornauit ac iuuit: cum aquã uertit in
uinũ. Quinetiã apud priſcam illã gẽtilitatẽ: quãto in honore habi/
tum cõiugium fuerit: ſatis dilucide declarat nobis perpulchra illa
Cecrops atq; perurbana fictio poetaꝝ: qui perhibẽt Cecropa primũ extitiſ/
ſe inuentorẽ auctorẽq; matrimonij: eundẽq; fuiſſe diſſimili corpo/
ris figura: quippe q a dimidio ſurſum repræſentaret hominẽ: infe/
riore aũt parte beſtiam: Vertiſſe hunc ſcilicet uolũt incompoſitã il/
lam & incõtinentẽ hominũ uitã: qui beſtiaꝝ more in montibus ac
ſyluis paſſim nullis certis neq; nuptijs: nec legib⁹: nec domicilijs ua
gabant̃: in uſum ciuilẽ atq; coniugalẽ. Itaq; ob tantæ rei gloriã Ce/
Atheniẽſes crops ab Atheniẽſibus pro deo & habitus eſt & cultus: a cui⁹ etiã
Cecropidæ noĩe ij ſunt Cecropidæ appellati: & urbs Athenæ Cecropis. Et ſũt
Athenæ hi ſane duo prĩcipat⁹: nõ finitimi ſolũ: ſed ijs muniti ciuitatib⁹ quæ
Cecropis nullã Italiæ potentiã metuãt. Theſauris uero tot tãtiſq; abundãt:
Amplificatio ut & in pace omnẽ alioꝝ ornatum ſuperẽt: & ſiqua bellãdi (ut fit)
Italia neceſſitas acciderit: poſſit & terra & mari copias maximas robuſtiſ
ſimaſq; parare. Ad hæc ꝙ præſentes affinitates inter ſe cõueniant:
expediã paucis: nec altius repetã: ne qui dicẽdo gratus audiẽtibus
Quattuor in eſſe uelim: afferã prolixitate ipſa faſtidiũ. Quattuor mihi requi/
cõiugio reqri renda occurrũt in quolibet matrimonio: nec ea qdẽ in ſponſo mi/
Probitas.i. nus ꝙ in ipſa ſpõſa: ꝓbitas: pulchritudo: nobilitas: diuitiæ. Pro/
Alphonſus bitas hoc tempore nõ tam in ipſis infantulis eſt cõſideranda: ꝙ in
Leonora dux parẽtibus. Nam ea ætate ſunt ut ſpem de ſe optimã ex educatione
Pherdinãdus dumtaxat nobis præſtare uideant̃. Alphonſus cũ ab inclyta matre
rex Leonora regis Pherdinãdi filia & altat̃ & educet̃: nõ debet nõ egre
Bona dux gios de ſe fructus polliceri. Eſt em̃ Leonora nullius uirtutis inops.
Nam de Bona inclyta duce noſtra quæ poſſint laudes a quoq; ex/
cogitari: quibus ipſa nõ ſuperet oẽm hominũ opinionẽ? Prætereo
eius pudicitiã: humanitatẽ: benignitatẽ: modeſtiã: continentiã: reli
gionem: ſanctimoniã: clementiã: & omne deniq; bonitatis genus.
Vidiſtis certe uos oẽs: uidiſtis inꝙ quãta cum animi magnitudi/
ne ac robore proximis domeſticæ cõiurationis tumultibus illis no
cturnis uel furorib⁹ potius occurrerit. Quo ipſo in diſcrimine tan
to tamq; repentino atq; inopinato & formidabili quis nõ miretur
atq; obſtupeſcat intrepidũ inuictũq; heroicæ Bonæ animũ: quæ
incredibili quadã cum fiducia uoluerit arma capere atq; arcẽ egre/
Myrina di manũq; conſerere cominus cũ perditiſſimis tanti tamq; truculẽ/
Pentheſilea ti atq; ĩmanis ſceleris auctorib⁹? Quã ergo Myrinã: quã Penthe/

ſileã: quã Tomyrin magnanimæ huic uiragini comparemus: quæ in tanta animorũ conſternatione tam præclarum facinus uel ſola aggredi non pertimuerit? Huiuſmodi igitur nata educataꝗ uiragine Anna Maria talis ſponſa futura eſt quæ nulla probitate ſperanda ſit matre ipſa inferior. De pulchritudine autem utriuſꝗ uel ex hac diiudicare poſſumus & ſponſam & ſponſum ea uigere formæ bonitate: ut cum angelica ſpecie quadam exiſtimentur comparandi. Quod ſi de nobilitate utriuſꝗ pro dignitate loqui uoluero: dies me deficiat. Nam maternum Alphonſi genus auum refert Pherdinandum regem manu profecto ſtrenuũ & animo infractum. Quid enim meminero Alphonſum proauum illum: qui talis tantuſꝗ fuit: ut non abſurde cum omni antiquitate potuerit de regia maieſtate contendere? Nam pater Hercules quantam de ſe laudem polliceatur: probãt eius res clariſſime geſtæ cum ſub Alphonſo & Pherdinando regibus nobiliſſimis: cum multo clarius in recuperando ſeruandoꝗ patrito auitoꝗ principatu. Quis aũt eſt neſcius quanta in luce uixerit ſplendiſſimus dux Borſius: qui omnium primus ducalem dignitatem inuexit in Aeſtenſem proſapiam? Cuius frater Leonellus marchio doctrinæ ſplendore cæteros ſuæ ætatis principes antecelluit. At Nicolaus horum omnium pater nulla uirtute carens immortalitatis ſibi memoriam comparauit. Annæ autem Mariæ genus unde originem ducat: nemo eſt quem cenſeam prætertire. Nam maternum non ſolum a Sabbaudienſibus: qui Allobroges ſunt: manat principibus: ſed a Cypriorum Francorũꝗ regibus. Paternum uero ſi uetuſtatem Sphortianorum in medium efferamus: inueniemus a Daciæ regibus originem ſumpſiſſe. Verum cæteris breuitatis gratia prætermiſſis: illos tantũ attingamus quos omnes & uidimus & nouimus: Philippum Mariam: Franciſcum Sphortiam & Galeacium Mariam: tris mea quidem ſententia in omĩ gloriæ numero præclaros atꝗ ſummos duces. Ingenio & prudentia atꝗ conſilio Galeacius non difficulter mortales omnis mirabiliter anteibat. Eloquentia uero fuit tanta: ut ex eius lingua: quod de Neſtore Homerus cecinit: melle dulcior proflueret oratio. Inſuper rebus bellicis quantum claruerit: teſtis eſt Gallia tranſalpina: qua tempeſtate uiuo adhuc patre auxilium tulit regi Francoꝝ Lodouico. Teſtis eſt poſt patris obitũ Flãmina: quo tempore Bartholomæus collio ac cæteræ tam multæ hoſtiũ uires ꝓfligatæ ſunt. Teſtis eſt ſemel & iteꝝ extrema illa atꝗ opulẽta ciſalpinæ Galliæ regio: quã uulgo pedemõtanã uocãt. In ea eñ ingẽt ho

Tomyris
Pulchritudo ij.
Nobilitas. iij.
Pherdinãdus
Alphõſus rex
Hercules dux
Borſius dux
Leonellꝰ marchio
Nicolaꝰ mar.
Anna Maria
Sabbaudiẽſes
Allobroges
Cyprij reges
Frãcoꝝ reges
Sphortiani
Daciæ reges
Philippꝰ Maria dux
Fran. Sphortia dux
Galeacius Maria dux
Galeaciꝰ dux
Neſtor
Homerus
Gallia tranſalpina
Lodouicꝰ rex
Flãminia
Bartholomæus collio
Gallia ciſalpi
Pedemontana regio

Fr. Spho. dux ſtiũ copias ſuperauit: uicit: oppreſſit: perdidit. De Franciſco autem Sphortia huius patre quid dignũ eius memoria recitemus? Is per omnẽ inuictus ætatẽ: & uictor ſemper tale tantũq; imperiũ nullis hominũ adminiculis ſed ſola ſua immenſaq; uirtute adeptus eſt: & Italia Italiam uniuerſam ꝙ diu uixit: perinde atq; peculiarem haberet in manu in pace perpetua trãquillitateq; ſeruauit. Nam de huius ſocero nobiliſſimo illo principe & ſi uerecũdius uerba facio: quod nõ parem eius diuinis meritis orationem referre me poſſe intelligo: tamen nõ ambigam profiteri (& id ueriſſime quidem) neminem unq̃ mihi neq; uiſum: neq; lectum: nec auditum: qui & belli & pacis artibus cum uno egregio duce illo Philippo Maria fuerit cõferẽdus: Philipp⁹ Maria dux uſq; adeo ſupra om̃e humanũ ingeniũ fuit auimo infracto ac ſublimi & amplo. Diuitiæ. iiij. Quod aũt ad poſtremũ q̃rto loco mihi dicendũ propoſueram: id om̃e circa utriuſq; patris opes diuitiaſq; uerſat̃: quæ cũ aliis multis in rebus ac maximis plurimũ ualẽt: tũ in parando: gerẽdo: cõficiẽdoq; bello neceſſariæ ſunt om̃ino. Hæ uero tales tãtæq; exiſtunt in huius ſponſæ ſponſiq; parẽtibus: ut cunctos Italiæ exercitus quãdocũq; fortunæ aliqua uis turbulentiorue caſus ingruerit: aut hominũ inſidiæ uoluerint aduerſari: nimio cum labobore conducere audeant & ꝙ diu uoluerint ſuſtinere. Concluſio per enumerationẽ Quare cum & diuitias: & nobilitatem: & pulchritudinem iuxta ut probitatem utraq; pars de ſe merito ꝓfiteri queat: reliquũ eſt: ut quæ utriuſq; principatus ſocietas potentia plurimum pollet: & confinia habet admodum proxima: ea ſolido atq; inuiolabili futuri cõiugij ſacramento ꝙ ſanctiſſime confirmetur: & uinculo roboretur indiſſolubili. Quod igitur fœlix: fauſtum fortunatũq; ſit: uos magnanimi duces Bona mater Ioanneſq; Galeaci frater Annæ Mariæ infantulæ: & uos itẽ ornatiſſimi oratores: q̃ uicẽ ac perſonã conſtantiſſimi ducis Herculis ꝓ eius filio Alphõſo infantulo primogenito repræſentatis: quæ cætera ad tantam rem pertinent poſt auxilium indiuiduæ trinitatis: Mariæq; uirginis imploratum per expreſſam uult⁹ hilaritatem animiq; læticiam facitote.

Bona dux. Ioannes Galeacius dux. Anna Maria. Hercules dux. Alphonſus. Trinitas. Maria uirgo.

Hæc quidem oratio habita eſt ab eodem Franciſco Philelfo Mediolani in arce portæ Iouis ſexto Idus Iunias: Milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimoſeptimo.

Franciſci Philelfi Epithalamion in illuſtriũ Beatricis Aeſtenſis: & Triſtani Sphortiæ nuptiis habitum. II

T ſi lætandū mihi admodū ſentio Illuſtriſſime dux Borſi: Procemiū
qd̄ eā ſum nactuſ dicēdi materiā quæ cū fæcūditate ſua: tū Borſius dux
etiā dignitate ſit tāta: ut ne tenui qdē exiliq; ingenio uerba
deeſſe unq̄ poſſint: nō ad loquēdū modo: ſed ad copioſiſſime q̄; &
ornatiſſime eloquēdū: tñ nō debeo nō cōmoueri: cū intelligo non
tā ipſius rei amplitudinis atq; ſplendoris: q̄ tpis potius rationē ha
bere me oportere. Dicendū eſt em̄ de nuptiali bono: cui⁹ nobilitas Narratio
quāta ſit: quātiq; faciūda: uel ex eo probari auctore poteſt: q prim⁹
matrimoniū inſtituit. Et quēnā hunc fuiſſe dixerim⁹? Num Cecro Cecrops
pa illū uetuſtiſſimū legūlatorē: q genere Aegypti⁹: eadē apud Græ/
cos tempeſtate claruit: q̄ ſapientiſſim⁹ Moyſes apud Hebræos? An Moyſes
Vulcanū qui Mercurio apud Aegyptios ſucceſſit in regnū? Nam Vulcanus
uterq; hoꝝ q̄ lōgiſſime fuit antiquior Romulo: quē tñ nō medio/ Mercurius
crem laudē aſſecutū perhibēt: qm̄ urbe cōdita nihil ſibi potius du/ Romulus
xit ad ſalutē decuſq; imperij q̄ fide charitateq; cōiugali ciuiū aīos
diuincire. Tradūt em̄ & Vulcanū legē tuliſſe de pudicitia muliebri: Vulcanus
& Cecropa ipſum poſteaq̄ hoīes qui in ſyluis ac mōtib⁹ paſſim ri/ Cecrops
tu feraꝝ nulliſ domicilijs: nullis certꝭ nuptijs: nullo deniq; uitæ cul
tu diſperſi uagarent̄: unā in ciuitatē q̄ prudētiſſime coegiſſet: eaq;
urbe muniſſet: quā a ſuo noīe Cecropida primū dici uoluit: Athe/ Cecropida
nas deinde nominatā: ſalutiferas dediſſe leges: qb⁹ ꝑmiſcua illa cō Athenæ
cubitus inconſiderataq; libidine ſublata: certoſ redderet partus: &
oēm uiuēdi feritatē e medio tolleret. Quib⁹ ſane pulcherrimis atq;
optimis nō tam inuētis q̄ inuētoꝝ imitatiōibus eā legimus utriq;
gloriā cōtigiſſe: ut & Cecrops in Græcis: & Vulcanus in Aegyptijs Cecrops
regnauerit: honoribuſq; diuinis ornatus fuerit. Quid em̄ e gentili/ Græci
tate: quid ex humano genere quēq̄ meminerimus: cui huiuſmodi Vulcanus
inuentio danda ſit: cū rem: tū multo antiquiorē: tū adeo nobiliorē Aegyptij
eſſe uideamus: ut ſi ad ullū humanū ingeniū referat̄: q̄ ſtultiſſimū
ſit. Nulluſ certe uir uſq̄ tm̄ cōiugij fructū: tantā ſanctitatē: tantā ſu
auitatē: tantā bonitatē primus inuenit. Fuit em̄ ſolus: fuit inq̄ de⁹
ipſe oīpotens ſolus: qui in primis parētibus prior oſtēdit nihil eſſe Deus oīpotēs
humano generi cōuenięti⁹: nihil cōducibilius: nihil oīno melius di
lectiōe & neceſſitudine nuptiali. Quantū aūt hoc unū matrimonij
ſacratiſſimū inſtitutū: cæteris oīb⁹ inſtitutis mirifice antecellat: ea
ratiōe licet intelligi: q; reliqua ſacramēta humanæ ſunt uel inuētio
nis: uel pietatis: at cōiugij īmortalis deus eſt auctor: & id quidē qd̄
modo dicebā in primis parētibus illiſq; innocētib⁹: & nulla adhuc
titillatiōe ſenſuū irritatis. At quo in loco? Nunquid in cubiculo?
Nū in tenebris? In ſereno certe illo atq; floreo & ꝑamœno delitiaꝝ

παράδεισον horto: quē Græci παράδεισον: paradiſon: uocant: heden ab He/
bræis nominatū. Et hūc quidē lc cū rerꝫ oīm uiſibiliū atq̧ inuiſibi
lium deus cōditor iccirco in terra quaſi quandā regiā nullius pror
ſus neq̧ pulchritudinis neq̧ bonitatis inopem cōſtituit: ut quē ad
ſuā imaginē ac ſimilitudinē proinde atq̧ regē terreſtrē creauiſſet: ui
tam in ſanctiſſimo agēs pientiſſimoq̧ cōiugio fœlix in ea beatuſq̧
ſederet: uniuerſæq̧ terræ imperitaret. Non igiť eſt mirandū: ſi dein/
Chriſtus ceps Chriſtus optimus maximus: qui & uerus eſt deus & ueri dei
filius: tum in cōiugio naſci uoluit: tum uxorē niſi adulterij cauſa di
mittendā prohibuit: tum etiā nuptijs inuitatus interfuit eaſq̧ pro/
bauit. Quo fit ut q̄ rectiſſime utriq̧ ueſtrū proſpectū exiſtimē: & ti
Beatrix bi Beatrix illuſtris ac præclara totius muliebris uirtutis atq̧ digni/
Triſtanus tatis ſpecies: & tibi item Triſtane paterni illius Sphortiani inſupe/
rabiliſq̧ ſplendoris fulgētiſſimū lumē: Satis es præſens: ſatis es co
rā o Triſtane: qui per legitimū procuratorē auunculū tuū ornatiſſi
Lancelotus mainus mū equitē auratū Lancelotū Mainū: oīa tuo noīe tranſigi uolue
ris: q̄ rectiſſime inq̄ uobis proſpectum conſultūq̧ exiſtimo: qui ut
eſtis incomparabile continētiæ & pudicitiæ ornamentū: ſacratiſſi/
ma uos cōiugalis neceſſitudinis charitatiſq̧ lege mutuo deuinciri
inſtitueritis: ut quæ humanæ ſocietatis copula prima eſt natura: iā
ueſtrū alterꝫ uirū: alterā uxorē & dici & haberi oporteat. Non enim
parua ſunt aut negligēda nuptiarꝫ bona: ſi ea nobiſcū docte cogite
Fides mus: quippe quæ tripertita uiri ſapiētiſſimi ꝓdiderīt: fidē: prolem:
Proles ſacramentū: Atq̧ ſacramēto quidē ipſo quo æterni uerbi repræſen
Sacramentū tať eccleſiæq̧ cōiunctio: hoc uel maxime præſtať ne diuortiū fiat:
ne q̄m cōiugale decus in regēdi matrimonij ſuſcipiēdorꝫq̧ libero/
rū officio poſitū eſt: alter ab altero ſepareť: ne dimiſſa dimiſſuſue al
teri cōiungať: ne prolis quidē ullius gratia. At proles cū pie ſuſcipi
enda eſt: tum benigne alēda: & q̄ religioſiſſime educāda. Fidei aūt
munus eſt ne quā in libidinis intemperantiā præter cōiugalis uin/
culi ſanctitatē delabamur. Idq̧ æque uiro atq̧ uxori cauendū cen/
ſeo: quo neuter adulteri crimini fiat obnoxi⁹: ſed mutua ſe dilectio/
ne proſequanť. Itaq̧ memineritis iā utrūq̧ ueſtrū quātū ad corpo
Aurelius Auguſtinus ris poteſtatē attinet: alterꝫ alteri ſeruire & uxorē uiro & uirū itē uxo
ri. Num ut Aurelij Auguſtini grauis eſt ueraq̧ ſentētia: ne cōtinere
quidē coniugi licet ubi cōiunx noluerit. Hæc aūt una ſeruitus uſq̧
adeo ē libera: ut alia libertas nulla ī ciuili uita neq̧ liberior ſit neq̧
Lycurgus utilior nec ſanctior. Itaq̧ nō abſurde Lycurgus Lacedæmonius ſa
piētiſſimus legūlator: eos oīs qui nubere noluiſſent a ſpectaculo
Gymnici ludi gymnicorꝫ ludorꝫ arcendos iuſſit: & quē honorē atq̧ obſeruantiā

iuniores præſtabāt ſenioribus aſſurgendo cedendoq̧: eoſdē carere
uoluit. Quo factum eſt ut illud poſtea dictum in Dercyllidan im/ Dercyllidas
probaret a nemine. Dercyllidas q̄ ſpectatus eſſet & clariſſimus im
perator: cum aliqn̄ ueniſſet in cōſeſſum: adoleſcēs quiſpiā ei ſubſel/
lium haud ceſſit: quin quaſi exprobrādo inquit: nam nec tu mihi q̄
ceſſurus eſſes genuiſti. Et ut reliqua bene cōuenietis fœliciſq̧ cōiu/
gij commoda breuitatis gratia præterea: quid de eius iucunditate:
quid de laudatiſſimo inſuperabiliq̧ amore dicendū ſit. Nā nec ſe/
cundis: nec aduerſis in rebus qui ſe tanto ac tam pio cōiugij bono
dignos præſtitere: inferiores uſq̧ iudicati ſunt: quo minꝰ omis uel
fortunæ uel naturæ difficultates ſuperarint. Quid enim aut Penol Penolpe
pes quā fabulant̄ conſtantiā: aut Euadnes: tum patientiā: tum ani Euadne
mi magnitudinē ī mediū referā? Nōne Tiberiꝰ ille Gracchoꝝ pater Tiberius
uxoris uitā ſuæ uitæ prætulit? Nā Artemiſia regina Cariæ: nō mo/ Artemiſia re/
do ſe uiri Mauſoli cineribus ſepulchꝝ præbuit: ſed ne diutius eſſet gina Cariæ
ī uiuis tabeſcēdo īuenit. Omitto utrūq̧ Plautiū: Omitto. M. Bru Mauſolus
ti: Omitto Mithridatis Pompeijq̧ uxores: quæ tn̄ ipſæ perſpicue Plautij
declararūt nullum eſſe inter humanas ſocietates uinculū: quo ma/ M. Brutus
gis q̄ cōiugio modeſto atq̧ morigero nos uinctos eſſe in omnē for Mithridates
tunā gaudeamꝰ. Poſſem innumerabilia pene exempla meminiſſe Pompeius
quibꝰ cōiugalis fœlicitatis ius atq̧ decus magis magiſq̧ pateret.
Sed qm̄ breuitate utendū eſt: cæteris omiſſis: uos illud unū fortu/
natiſſimi coniuges etiā atq̧ etiā moneo atq̧ hortor: ut nihil uobis
maiore ſtudio magnifice ex aīo curādū exiſtimetis: q̄ ut deū ſemꝑ
ante oculos corāq̧ habeatis: quo proinde atq̧ præſente uidenteq̧
& cogitetis & agatis oīa: ad eūq̧ mentē omnē animūq̧ ueſtrū ſan/
cte pieq̧ referatis. Quod ſi feceritꝭ: ſicuti certe facietis: agetis oīa ſo/
brie: om̄ia cōtinenter: oīa pudice: oīa ritu moreq̧ diuino. Itaq̧ de/ Deus
us cunctis in rebus propitius uobis aderit: uos complexabit̄: uos
tuebit̄. Propediē uobis cuius rei gratia matrimoniū eſt cōſtitutū:
optati liberi iucundiq̧ dabunt̄: cōſequēter nepotes poſteritas pro/ Liberi
pagabit̄: om̄ia deniq̧ uobis fauſta: fœlicia: fortunata erunt. Et qd̄ Nepotes
proxime accedit ad deum facile obſecro ut parentū generiſq̧ ueſtri
laudatiſſimos mores præſtantiſſimaſq̧ uirtutes quoad eius rei fie/
ri a uobis poterit: dies nocteſq̧ imitemini. Tu em̄ Beatrix ſplendi/ Beatrix æſtēſis
diſſimū pudicitiæ caſtitatiſq̧ documētū (ut reliq̄s illuſtris maiores
tuos tp̄i obſequēs cōticeſcā) nata es eo patre Nicolao Aeſtēſi florē/ Nicolaꝰ æſtē.
tiſſimo principe: qui grauitate & animi magnitudine cū om̄i antiq̄
tate potuerit de gl̄ia cōtendere. Habuiſti Leonellū fratrē: cuiꝰ ſapiē Leonellus
tia uirtuſq̧ tāta fuit: ut nulla ſit ætas laudeſ eiꝰ obſcuratura. Eſt em̄

tibi nõ frater ſolũ ſed humaniſſimi & beneficẽtiſſimi pr̃is loco: quẽ
hic præſentẽ & mirabili cũ animi uoluptate cõiectis in te oculis aſtã
Borſius dux tẽ intueris: Illuſtriſſim⁹ dux Borſius: qui & belli & pacis laudibus
ꝗ̃ti ſit faciũdus: cũ aliȷs permultꝭ argumẽtis oſtẽdi poteſt: tũ uel ea
rõne maxime ꝙ prim⁹ ſuoꝝ oĩm in præclarã & præpotentẽ Aeſtẽ-
ſem familiã cũ ĩmortali ſui noĩs gloria ducatũ inuexerit: quã quidẽ
dignitatẽ hoc tp̃e ſcimus ad regiã eſſe proximã. Quare tui eſt offi-
ciȷ atq̃ ꝓbitatꝭ Beatrix nobiliſſima: ut tuis te maiorib⁹ atq̃ dome
ſticis ꝗ̃tũ fert ingeniũ tuũ caſtiſſimiq̃ mores: rebus in oĩbus dignã
præſtes: & ita præſtes ut & luce functi in tua prudẽtia integritateq̃
reuiuiſcãt: & dux Borſius qui te nõ ſecus ac filiã mira charitate por
ſequiť: de tuis laudibus audire in dies magis magiſq̃ delecteť. Id
aũt una re facile cõſequeris: ſi tecũ aſſidue memineris: & quo gene-
Triſtanus re nata es & cui iradiata cõiugio. Triſtanus ẽm uir tu⁹ inter uniuer-
ſos noſtræ ætatis iuuenes: ſiue ingeniȷ ſplendorẽ: ſiue robur magni-
tudinẽq̃ animi: ſiue corporis dignitatẽ: ac uires cõſideremus: talis
Iaſon eſt ac tantus ut ea de ſe quæat oĩa nõ iniuria polliceri: quæ de Iaſo-
Orpheus ne in argonauticis fingit Orpheus: cũ illũ cæteris heroib⁹ præferẽs
Iuno ita cecinit: Clarior in cunctis diu⁹ fulgebat Iaſon: Iuno etẽm lætos
oculꝭ afflarat honores: Ac pulchrũ dederat magnũq̃ & pectore for
Fran. Sphor. tẽ. Nam qd de ipſi⁹ patre Frãciſco Sphortia fortiſſimi illius ac ſũ-
Italia mi imperatoris Sphortiæ filio: quẽ oĩs mirata eſt ſenſitq̃ Italia in
præſentia mihi in tã breui tp̃is curriculo dicendũ ſit? Cum eius res
clariſſimæ geſtæ tot tãtæq̃ ſunt: ut ſi eas nõ dicã exponere: ſed enu-
merare uelim: ante diẽ clauſo cõponet ueſper Olympo. Satis illud
ſuperq̃ ſit ꝙ unũ ex omĩ hominũ memoria eſſe nouimus: qui par-
ua etiã manu uniuerſos Italiæ ac maximos robuſtiſſimoſq̃ exerci-
tus: quibus cũ eſt cõgreſſus: cũ quib⁹ ẽm cõgreſſus nõ eſt? Et ne id
quidẽ laceſſens unq̃: ſed laceſſit⁹ ſemper coactuſq̃ iniuria eos ſem
per cũ gloria fuderit: fugarit: uicerit: oppreſſerit. Quæ certe nunq̃
aduerſus oĩs fortunæ turbines atq̃ procellas potuiſſet efficere: niſi
ob maximas innumerabiliſq̃ uirtutes: quib⁹ mortales cæteros mi
rabiliter ante it: oĩpotenti deo gratus chariſſimuſq̃ eſſet. Etẽm fru
ſtra ſunt hominũ conatus: q̃ ſe a iuſticia abduxerũt. Illos ſoloſ tueť
de⁹ ac reb⁹ ſecũdis auget atq̃ ornat: q̊s uiros iuſtos bonoſq̃ cogno
rit. Quare mirari neminẽ oportet: ſi aduerſus florentiſſimas opulẽ
tiſſimaſq̃ reſpublicas: aduerſus maximos potentiſſimoſq̃ reges:
aduerſus omnẽ irruẽtis & infeſtæ fortunæ: quã uocãt impetũ: illud
imperiũ eſt adept⁹: nullis humanis opibus: ſed deo dũtaxat in tan-
tarũ & tam illuſtriũ uirtutũ præmiũ: auctore duce atq̃ uexillifero:

quo nullum eſt in Italia nec opulentius: nec pulchrius: nec magni/ ficentius. Et qđ magis ſtupendū eſſe iudico: cū uniuerſa Italia mu/ tuis bellorꝫ incendijs modo cōflagraret: reliquis oībus principib⁹: ciuitatibus: regibus de pace om̄ino deſperātibus: ſolus Franciſcus Sphortia eſt inuentus: q ſingulari ſua ingenij acrimonia diuinaq; ſapientia: ardentiſſimas bellicorꝫ flām̄as præter omnē oīm opinio/ nē ſubito repræſſerit: extinxerit: deleuerit: tātāq; repēte pacē intule/ rit: q̄ta ex om̄i hoīm ſæculo in Italia nunq̄ fuit. Cūq; deſperati q/ dam proſtratiq; Antæi Romanæ eccleſiæ oppida urbeſq; diſturba/ re atq; diſſipare moliant̄: ſolū hunc unū eſſe proſpicimus: qui qua/ ſi uitalis ſalutariſq; oībus bonis aura eccleſiā ipſam iā metu exani/ matā atq; ſui inopem: cōſeruet: alat: augeat: ſuſtineat: ſenſuq; affici at. Indignū ſane & impium eſſe ducens: ſi qui rebus in cunctis deo utit̄ ſalutifero adiutore: nō eius ſacroſancto ſe domicilio & adiuto rem & liberatorē præbeat. Cum tales igit̄ parentū ueſtrorꝫ ſplendi diſſimiq; generis ideas per oēs uirtutis numeros uobis propoſitas eſſe intelligatl fœliciſſimi cōiuges: curate quæſo efficiteq; ut corpis ocul⁹ & mētl luminib⁹ ita eas intuamini inſpiciatiſq; ut ueſtris oīb⁹ honori: uobis uero ipſis emolumento & q̄ iucūdiſſimæ uoluptati eſſe poſſitis. Quod aūt ad rem attinet: iure gratulandū eſſe uideo: & tibi præſtātiſſime dux Borſi: & optimo illi meo maximoq; prīci/ pi glorioſiſſimo Mediolanēſiū duci Franciſco Sphortiæ: qui per cō uenīetiſſimi huius pulcherrimiq; cōiugij uinculum: nō modo priſti nā neceſſitudinē ueſtrā ſingulari beniuolētia cōfirmaſtis: ſed bonis oībus totiq; Italiæ ſpem certiſſimā attuliſtis perpetui ocij exopta/ tæq; quietis. Quis em̄ dubitet bene uobiſ inter uos cōſentientibus pacē Italicā firmā incōcuſſamq; duraturā? Sed ne ſim dicendi pro/ lixior: ad ea ueniēs: quorꝫ gratia tanta om̄es frequentia cōuenerūt: quæ reliqua ſunt materno uſitatoq; ſermone tranſigā.

Italia

Borſus dux

Fran. Sphor/ tia dux

Ferrariæ. viij. Idus Apriles. M. cccc. lv.

Franciſci Philelfi interpoſita epiſtola reſponſiua inſimu/ lationi ac calumniæ Guarini Veronenſis: ad Lodouicū Caſellam.

b Aldaſar Cremēſis: qui medicinæ ſtudet apud uos: renūcia uit mihi hoc die ſeſe interfuiſſe nup ſermoni cuipiā Guari/ ni Veronenſis: qui affirmaret iccirco in proximo Epithala/ mio: qđ ī inclytæ atq; pudiciſſimæ Beatricis: & magnifici Triſtani

Baldaſar
Guarinus
Beatrix
Triſtanus

Sphortiæ nuptijs habuiſſem Ferrariæ: nullis me donatũ muneri/bus a præſtãtiſſimo duce Borſio: q̃m dicere prætermiſiſſem de Aeſtenſiũ principũ origine: idq; oĩm maxime dicendũ fuiſſe: Guarinũ noſtrũ cõtendere. Hæc ipſe audiẽs Lodouice: partim cogor tibi q̃/dãmodo ut ita loquar ſuccenſere: partim Guarini memoriæ ridere atq; cõmiſereſcere: qui oblitus uideaẽ Philelfum in ſcribẽdo oĩno neq; præterire: nec negligere ſolitũ. Quid eñ Guarinus nouit: q̃d Philelfus ignoret? Nam ſi quid plus ualeat Philelfus: an id min⁹ doctiores iudicẽt. Omniũ primũ breuitati: ut ſcis: fuit inſeruiendũ id quod in meæ orationis initio paucis quæſtus ſum: deinde nõ al/tius repetendũ de principib⁹ Aeſtenſib⁹ fuerat: q̃ de Sphortijs fa/cerẽ. At plures ſunt a me laudati Aeſtẽſes q̃ Sphortiæ: cũ tñ eſſem a Franciſco Sphortia tali ac tãto principe ad id negocij obeundũ & delectus & miſſus. Quid q; multo fuiſſem & copioſior & ornatior ſi me per tuas litteras docuiſſes: quod de tuis: immo noſtris Aeſtẽ/ſibus abs te antea tribus deinceps epiſtolis contenderã? Nunquid es oblitus me tertium ſcripſiſſe tibi eam eſſe principis mei in ſenten tiã: ut iſtuc irẽ habẽdi Epithalamij grã? Te q; etiã atq; etiã rogaſſe: ut quoniam mihi nulla eſſet eorum cognitio: quæ ad Aeſtenſis fa/miliæ laudes maxime pertinerent: ad me omnia q̃ diligentiſſime perſcriberes: quæ laudanda ac principi tuo grata cenſeres? Nonne eadem quoq; abs te per litteras: tum per Antonium Tricienſem du calem aulicum continuo petij: quo die in ſuburbanos illos Ferra/riæ hortos diuertimus? At hæc quis eſt uel mediocriter doctus: quem latere debeat extraria iſta omnia quæ tanti Guarinus facit: ab alijs uiris ſapientibus in minimis duci bonis: ab alijs uero ne in bonis quidem duci? quo fit: ut omnis uera laus ſit: At uirtutis a me Aeſtenſes ſunt pro tempore egregie laudati. Nulla igitur ad/uerſus me quiſq; utatur inſimulatione: nulla calumnia: quare mi/nus me munifice munificẽtiſſim⁹ dux Borſius tractarit: cũ ab ipſo equidem (quãta mea fert opinio) perhumaniter tractatus fuerim: & ut Græci dicunt μεγαλοπρεπῶσ: megaloprepos: quippe q̃ me tum publice miris laudibus extulerit: tum hilariter priuatim monuerit: ſi quid eſſet q̃d de ſe mihi uſui foret: id omne in mea eſſe poteſtate poſitum. Aut igitur nihil a me erratũ eſt: aut ſi quid eſt er ratum: id omne tibi amiciſſime Lodouice dandum exiſtimo. Itaq; uel meam tu apud inſimulatores iſtos: uel tuam apud me cauſam tuere. Vale & me illuſtriſſimo iſti principi unice commenda. Ex Me diolano ſexto Idus Auguſtas: Milleſimo quadringenteſimo quin/geſimoquinto.

Borſius dux
Lodouicus caſella
Guarinus
Philelfus
Aeſtenſes
Sphortiæ
Fran. Sphor.
Laus
Borſius dux
μεγαλο/πρεπῶσ
Lodouicus

Franciſci Philelfi Oratio habita in ſponſalitijs Theodori Plati clariſſimi iurecõſulti: & Heliſabet Vicecomitis. III

S Iue ipſum naturæ ductum: ſiue ratiõis atq̃ honeſtatis uim cõſideremus: nihil eſſe in actiua ciuiliq̃ uita aut antiquius aut dignius reperiamus: bene cõuenientis coniugij charitate & ſanctimonia. Nam ſi ex oĩbus gregalibus aĩalibus homo eſt maxime ad ſocietatẽ natus: quis nõ id uel inſtitutũ: uel ſacramentũ maiorẽ ĩ modũ probet: laudet: admiret̃: q̃ hanc naturæ cõmunitatem & tuetur & propagat? Hoc autẽ matrimonio præſtari qui neſcit: ſeipſum uidet̃ ignorare. Recte igit̃ ac uero ſcriptum legimꝰ ab Ariſtotele acutiſſimo illo eruditiſſimoq̃ philoſopho: hominẽ ſolitariũ aut beſtiã duci oportere: aut deum: utpote beſtia paucis egente rebus: deo aũt nulla. Secus uero de hoĩe uſu uenit: qui cum multarũ uariarũq̃ rerũ ad uitam indigeat: eas ſolus parare ſibi nullo pacto poſſit. Itaq̃ prima uitæ domuſq̃ ſocietas in coniugio eſt ſita. Ex hoc eñ tanq̃ ſeminario reipublicæ manãt liberi: nepotes poſteriq̃ oẽs: qui cum unis ædibus capi nequeant: in uicos primũ: dein in ciuitatẽ propagant̃ & regnũ. Quare nõ prudenter ſolũ: uerũ etiã ſancte ac pie ille mihi humano generi uidet̃ cõſuluiſſe: qui primus ad hãc naturæ cõmunitatẽ matrimoniũ inſtituit: ab quo ipſo qui abhorret: nõ debet nõ fateri: cũ deus nõ ſit: ſe ſimillimũ eſt belluæ. Et qui nã is fuit? Num Romulus? Num Cecrops? Num Vulcanus? Stultus profecto exiſtimandus uidetur mihi: qui huiuſmodi inuentũ humano ingenio tribuat. Altiꝰ certe repetendũ eſt nobiliſſimi huius ac ſanctiſſimi inſtituti principum. Fuit: inq̃ fuit omnipotens ille ac ſummus rerum omniũ & auctor & creator deus: qui continuo in primis noſtris illis parentibus coniugium cõſtituit: iubens: Creſcite & multiplicamini terramq̃ replete. Itaq̃ poſſumus liquido intelligere: quanta inſit in matrimonij ſanctitate non laus ſolum ſed etiam ueneratio: cum id a mente diuina & profectum ſit & conſtitutum & iuſſum. Et eſt ſane cõiugium: hoc eſt uiri atq̃ mulieris ſcd'm legem ad procreandos liberos coniunctio: ea prima ſocietas: quæ cum ſocietatũ omniũ inter homines & origo eſt & fundamentum: tum & ſuauiſſima ducitur & utiliſſima honorificaq̃ in primis. Hæc enim tria maxime expetuntur in uita: honos: utilitas: uoluptas: Vel ea potiſſimum ratione: q̃ honos debet̃ uirtuti: utilitas neceſſarijs rebus cultuiq̃ domeſtico: uoluptas autem ea: qua uel corporis: uel animi labore atq̃ negocio aliquando conquieſcimus. Quæ quidẽ oĩa ineſſe in bene morato coniugio nõ difficulter

Ariſtoteles

Romulus
Cecrops
Vulcanus

Tria expetunt̃ in uita
Honos
Vtilitas
Voluptas

inueniamus: ſi uelimus nobiſcũ ipſi aĩo uolutare: a quot quantiſq; flagitijs p matrimonij ſanctimoniã & tuti reddimur & ſalutares: ob eãq; rem maxime honorifici. Temperãtes eñ atq; pudici coniuges nihil agunt: nihil cogitãt: nihil loquunt: niſi qd honeſtũ decorũq; ſit atq; ſcdm deũ: quippe qui ſemper ante oculos habeãt ad illius ſe imaginẽ ac ſimilitudinẽ creatos: nihil agere oportere qd minus creatori ſuo gratificent: ſed oĩa ſobrie: oĩa caſte: oĩa innocẽter: oĩa ſcdm legẽ diuinitus conſtitutã. De utilitate uero quid eſt opus prolixiore utamur oratiõe: cũ nemo ſit natura uſq; adeo profuſus aut incõſideratus: qui dum ſe uidet obſtrictũ coniugali bono: nõ continuã habeat rationẽ amplificandæ rei familiaris: qua ſeſe atq; uxorẽ ſuoſq; oĩs nõ alat ſolũ: ſed cum dignitate tueat? Eadẽq; mẽte uxor oĩa ad conſeruationẽ rei domeſticæ: oĩa refert ad parcimoniã. Quibus utriuſq; ſtudijs quãta conflet utilitas nemo eſt quẽ lateat. Quẽ præterea fugit eo℞ qui ſine cõiugio ſunt: rem omnẽ familiarẽ habere deteriꝰ in dies: utpote cui parcat nemo: ſed obliguriãt eam oẽs atq; diripiãt? At uoluptatẽ nõ ea metior ratione qua pecudes uidemus: ut ſit ſuauis quædã ſenſuũ titillatio leuiſq; pruritus. Sed ea mihi uoluptas uidet optanda: qua qd modo dicebã & nihil corporis labores remittunt & animi pturbatiõibus qñq; præſſi ueluti relaxant. Huiuſmodi uero uoluptatẽ bene compoſitũ matrimoniũ in ſeſe cõtinere nemo ſane mentis ignorat. Nam & uir in uxoris probitate: pudicitia: parcimonia: diligẽtia atq; charitate mirifice cõquieſcit: & uxor in uiri prudentia: ſtrenuitate: induſtria ac mutua erga ſe uoluntate: oẽs animi moleſtias: curas: ſollicitudines & reponit & ſedat. Ad hæc uero quãta eſt ea animi uoluptas: quæ cõtinuo ex procreatis liberis percipit: cum in ijs ſeſe parẽtes intueãtur nõ ſolũ eſſe: ſed perpetuo fore? Poſſem alias plæraſq; rationes in mediũ afferre: quibꝰ oſtenderẽ in hac actiua atq; ciuili uita nihil eſſe cõiugio nec præclarius: nec melius: ſed unũ illud potiſſimũ: qd cætera ſacramẽta hominũ prudentiũ excogitatiõe atq; auctoritate & inuẽta ſunt & cõſtituta. Matrimoniũ uero cũ deus ipſe in prima noſtra origine ſuo ore cõſtituit ac iuſſit: & id quidẽ in horto delitiarũ: & in ſumma uitæ cõtinẽtia atq; puritate: tum etiã chriſtus optimus maximus dilucide cõfirmauit: qui in matrimonio naſci uoluerit: & diuortiũ temere fieri prohibuerit: & ad nuptias inuitatus eas ſua præſentia honorauerit ac iuuerit. Perbeate igit illis ego proſpectum reor uiri magnifici matreſq; nobiliſſimæ: qui hac fœlitate cõiugij muniri ſeſe inſigniriq; inſtituerint: Quo℞ honorifico ſplendidiſſimoq; cœtui uos hoc die aſcriptũ iri iurecõſultorum clariſſime

Matrimoniũ

Chriſtus

atq́ integerrime Theodore Plate: & nobiliſſima pudiciſſimaq́ uir go Heliſabet Vicecomes: iure ac merito ꝓ mea erga uos īnocētiſſi/ma uoluntate & lætor & gaudeo. Intelligo eñ in hoc mutuæ charitatiſ uinculo fore: ut tranquillã ac fauſtã & fortunatã uitã ueſtrum utriq́ partã & aĩaduertãt oẽs & fateant̃. Hoc aũt loco haud abſur/dum fuerit mea ſentẽtia: ut quid uobis tenendũ ſeruandũq́ ſit paucis cõmenter. Eñuero prima cõiugij cauſa eſt ſpes quædã ĩmortalitatis: quæ ex liberis nobis parit̃. Nam qui corpore mortales ſumꝰ per illos reddimur ĩmortales. Propagat̃ eñ caro noſtra in ijs quoſ genuerimus. Accedit etiã illud qđ cõiugati haud difficulter uitant illicitos oĩs ꝓhibitoſq́ cõgreſſus: Ob quã quidẽ rem monet Apo/ſtolus: ut quiſq́ habeat ſuã. Eſt præterea uxor uiro permultis ĩ re/bus adiumẽto nõ mediocri. Solere etiã ꝑ uxoriã charitatẽ & acer/biſſimas inimicitias tolli ardẽtiſſimaq́ bella reſtingui: Raptæ Sa/binæ nobis exemplo ſunt. Poſſem alia meminiſſe permulta: q̃bus cõiugij bonitas eluceſceret. Sed q̃m res patet ipſa per ſeſe: ea breui/tatis gr̃a miſſa facio: Modo unũ illud ueſtrũ prætereat neutrũ: tri/plicia eſſe bona cõiugij ſcđm Aureliũ Auguſtinũ: fidẽ: prolẽ: ſacra/mentũ. Fidei aũt illud eſt munus: ne præter uinculũ cõiugale cũ al/tero aut altera cõcubat̃: Id qđ nõ minus uiro ſeruandũ eſt q̃ uxo/ri. In prole uero attẽdit̃ ut cum charitate ſuſcipiat̃ religioſeq́ educe tur & urbane. At in ſacramẽto cauendũ eſt om̃i ſtudio ne coniugiũ ſeparet̃: ne per diuortiũ alteri coniugat̃: ne prolis quidẽ ipſius cauſa. Eſtq́ præceptũ illud perpetua recordatiõe uſurpandum: Quos deus cõiunxit homo nõ ſeparet. Quare illud eſt maxime officio: ut oĩ ope atq́ opa ſtudeat̃: ut nõ corpoꝝ mõ: ſed nec etiã aĩoꝝ ulla ſit diuortij ſuſpitio. Debẽt enim coniugati aſſidue mutua ſe charitate complecti: meminiſſeq́ iccirco matrimoniũ appellari: ut quæ uiro cõiungit̃ mater fiat. Hæc eñ eſt tanq́ regula nuptiaꝝ: quo genera/tionẽ regeneratio excipiat: & ita deinceps regenerãdo perpetuo ꝓ/paget̃ per mutuũ charitatis & obediẽtiæ uinculũ: cũ neuter habeat ſui corporis poteſtatẽ: ſed alter alteri ſint adeo obſtricti: ut ſe cõtinere nequeãt altero cõnubij debitũ poſtulãte. Cæteꝝ quid pluribus eſt opus? Solũ cõiugij ſacramentũ diuino ore cõſtitutũ eſt: cũ cæte/ra ſacramẽta humanæ ſint inuentiõi aſcribẽda. Quod deus igit̃ uoluit: cõſtituit: iuſſit. Id ſi quis negarit ulla carere bonitate: hunc ego auſim appellare & ſceleratũ & impiũ. Nunc aũt ſeparati ad utrũq́ ueſtrꝝ quædã pauca ſim dicturꝰ: atq́ te primo alloquar Heliſabet. Habes tu ſane ea oĩa quæ in ſponſa ſpectari cõſueuerũt: probitatẽ: uenuſtatẽ: nobilitatẽ: dotem. Tua probitas eſt tota: quippe quæ in

Theodorꝰ pla. Heliſabet ui/cecomes

j. Corĩ. vij.

Bona triplicia Fides: proles: ſacramentũ

Matth. xix.

Heliſabet

Probitas

animo eſt poſita: hanc tibi eripere nemo poteſt. Quare cum tibi ſit
peculiaris: noctes tibi ac dies curādū eſt: ut ei ſemper aliq̄d addas:
Venuſtas eā amplifices: exornes: illuſtres. Venuſtas corporis eſt: quæ eo ma-
Nobilitas gis habet̃ in precio: quo magis fuerit cū uirtute cōiuncta. Nobili-
Dos tas & diuitiæ: fortunæ cenſent̃ bona. Dos tibi & pulchra eſt & pro
ciuitatis cōſuetudine ſatis ampla. Nam de tui generis ſplēdore q̄d
Vicecomites attinet multa memorare. Non ēm̄ familia Vicecomitū aut obſcura
eſt aut noua: ſed & priſca admodū & illuſtris & præpotēs. Nam ut
reliquos miſſos faciā uiros in om̄i dignitatꝭ gradu clariſſimos qui
ex hac proſapia emanarūt: id ſatis mihi ſuperq; uidet̃ ꝙ uni Vice-
comites inclyti & excellentiſſimi principes annos iam prope centū
Mediolanū ac ſeptuaginta nō Mediolanū dūtaxat: qua una urbe nihil habet
Italia orbis terræ populoſius: nec uniuerſa Italia magnificentiꝰ: ſed alias
Gallia ciſalpi. item permultas & Galliæ ciſalpinæ & Liguriæ potētiſſimas urbis
Liguria fœliciſſimo imperio & tenuerūt q̄ diutiſſime: & hac etiā tempeſta-
te tenēt q̄ pacatiſſime. Sed ne in maioribus tuis enumerandis am-
pliſſimis certe oībus optimiſq; uiris uidear dicendo prolixior: ſatis
Gaſparinꝰ ui pro tempore fuerit meminiſſe Gaſparini Vicecomitis parentis tui:
cecomes uiri profecto & generoſi & ſingulari bonitate præditi: qui illuſtriſſi
Philip. maria mo illi principi Philippo Mariæ ob incomparabilis ſuas multipli-
ciſq; uirtutes & chariſſimus fuit & periucundus: adeo ut nihil unq̄
ab eo fruſtra poſtularet. Quid enim loquar de tua nobiliſſima illa
Ioanna Ioanna matre: quæ præſtantiſſimis Ruſconibus nata: qui tum alia
Ruſcones nōnulla oppida: tum etiā urbē Comū quondā tenuere dominatu:
Comū in om̄i pudicitiæ ac prudētiæ gloria: nulla ſe geſſit clariſſima fœmi-
Ioānes aloyſiꝰ na inferiorē. Habes præterea q hic adſunt: tum ornatiſſimū equi-
Franchinus tem auratū Ioannē Aloyſiū: tum Franchinū nō fraterno ſolū ſan-
guine ſed etiā mirabili charitate cōiunctos: qui ut ſunt corporꝝ ma
gnitudine ac forma inter oīs Mediolanēſes ſpectatiſſimi: ita pluri-
bus uirtutibus ac maximis apprime celebrandi: ob eaſq; res excel-
Agnes lentiſſimo noſtro principi gratiſſimi. Sunt ad hæc tibi in uiuis ſoro
Antoniꝰ mar res tres nō uulgari celebres honeſtate: Agnes uiro grauiſſimo eidē
lianus ſapientiſſimo & optimo Antonio Marliano cōiuncta matrimonio:
Leçadra & Leçadra comitis Franciſci Turriani uxor: qui quidem ambo in-
Fran. Turria- tegerrimi ſunt prudētiſſimiq; ducales ædiles: quos uulgo magnos
nus comes uocāt ducaliū intratarꝝ. Eſt itē ſoror tertia Margarita nupta ducali
Aloyſius du aulico Aloyſio Dugnano. Quibus ſane ſororibus tuis: Heliſabet
gnanus pudiciſſimis ꝓbatiſſimiſq; debes nulla uirtute cedere. In primiſq;
Heliſabet meminiſſe hunc te uirum eſſe habiturā id quod fauſtum fœlix for-
Theodorꝰ pla. tunatūq; ſit Theodorū Platū: qui & genere natus eſt ſplendidiſſi-

mo & parẽtibus optimis: & ipſe quoq; probitate: eruditione: eloquentia poſterior nemine: ſiue cum iurecõſultis conferatur: ſiue cũ philoſophis: ſiue cum oratorib⁹ maximiſq; uiris in omĩ genere laudis & gloriæ. Vellem mihi liceret Heliſabet ea omĩa de tuis laudibus dicere quæ & pulcherrima ſunt & ueriſſima. Sed cũ ea ſit apud omẽs de te fama pudicitiæ: prudẽtiæ: probitatis: ut uirginib⁹ omnibus una tu exemplo eſſe & poſſis & debeas: iam tempus me admonet: ut omnẽ meũ orationis curſum in futurũ hunc ſponſum tuum breuibus conuertam. Quid autem de te primũ laudem Theodore Plate: uel quid non laudem potius? Nam quis omniũ eſt: qui de tuis pulcherrimis maximiſq; uirtutibus: ingenio: diſciplina certius teſtimoniũ uno Frãciſco Philelfo afferre queat: cuius uel admodũ adoleſcens inſtitutus es diſciplinis: & cum ætate prouectus & ſapiẽtia ab eiuſdem te familiaritate & amicitia nunq̃ alienum te uoluiſti? Finxit te natura ingenio uigili: acri: ſtrenuo: dextero. Quare nõ modo quæ recte audires: celeriter tanq̃ percipiebas: ſed permulta quoq; aſſiduo ſtudio diligentiaq; tua ex uariis lectionibus conquiſita atq; collecta: perinde atq; in optimæ quẽdã atq; frugiferæ meſſis aceruũ cõgerebas: nihil q̃d uel ineptũ eſſet: uel minus luculentũ admittẽs. Quibus quidẽ naturæ tuiſq; inſtitutis factũ eſt breui: ut nihil quod ad oratoriã attineret: nihil quod philoſophiæ grauitatẽ ſaperet ignorares. Cum uero intelligeres & pro conditione temporũ: & pro maiorũ tuorũ gloria legũ ciuiliſq; iuris ſapientiã omĩno tibi eſſe obeundã: ad hãc te totũ tanq̃ in patritã & auitã poſſeſſionẽ recepiſti. Idq; uſus & ingenii acrimonia & memoriæ bonitate & cõtinua quadã diligẽtiq; induſtria breui t̃pis curriculo præſtitiſti: ut iuriſconſultorũ & eruditiſſimus habereris & innocẽtiſſim⁹. Nec tñ inter hæc ſtudia ſi quid ocii uenari poteraſ: id uacuũ fluere patiebaris. Sed q̃d alii plæriq; oẽs ad relaxationẽ & uoluptatis illecebras conferũt: id tu omẽ aut ad rerũ diuinarũ perſpicientiã: aut ad aliarũ diſciplinarũ cognitionẽ transferebas. Quo factũ uidemus: ut omni in laude uerſatus exiſtimeris. Nec em̃ te fugiebat duo eſſe hoĩm genera: Alterũ doctũ & urbanũ: alterũ indoctũ & ruſticũ: & hoc quidẽ humanæ præſtantiæ q̃ minimã partem repræſentare: Quo de uno uerecunde locutus eſt Hieronymus inquiens: Sancta quippe ruſticitas ſoli ſibi prodeſt. At alterum illud longe propius uidetur ad diuinam bonitatem accedere: cum non ſibi ſolum: ſed uniuerſo humano generi natum iure queat iudicari: quod & conſulendo & monendo & inſtituendo & tuendo ſit omnibus uſui. Etenim cum duæ ſint animi p̃tes: quarũ altera rationẽ habet: altera caret: ĩ utriuſq; ui

Duo hominũ genera

Plato Solon
Origo domus Theodori Plati
Platōis origo
Ariſtoteles peripateticus
πλατύσ
Codrus
Melanthus
Solon
Nileus
Chlora
Amphion
Neſtor
Theodor⁹ pla.
Georgius iuriſconſultus
Petrus Antonius Platus

eximius eſſe uoluiſti, Quapropter uirtutes oīs cōplexus es & contemplatiōis & actionis: quo utriuſq; fœlicitatis etiā inter uiuos fieres cumulatiſſime particeps. Turpiſſimū certe iudicās a primis tuis illis maiorib⁹ Platoneq; & Solone ulla ex pte degenerare. Platoꝝ eñ familiā & priſcam eſſe & percelebrē ſatis nobis oñdit ipſe unus Plato: ab quo Plati defluxere. Quiſ eñ audeat negare extitiſſe Platonē philoſophorū plane oīm & maximū & grauiſſimū? Vt diuini illius ingenij ſummæq; ſapiētiæ cætera argumēta prætereā: fuit ille omniū philoſophoꝝ primus: q̃ & de trinitate & de reb⁹ diuinis ac noſtris multo ante humani generis redēptorē q̃ apertiſſime fuerit pientiſſimeq; locut⁹. Qua ipſa re una q̃q; philoſophoꝝ omniū nobiliſſimus iudicari debet: altius tñ eius eſt nobilitas recēſenda. Plato uir fuit Atheniēſis Xenocratis academici & Ariſtotelis Peripatetici doctor. Is ſuo proprioq; noīe Ariſtocles dictus eſt. Nā Platonis appellationē aut a pectoris latitudine ab oratiōe uberiore deductū putāt. πλατύσ: platys eñ græce latū latine ſignificat. Hui⁹ paternū genus a Codro manauit Atheniēſiū iuſtiſſimo rege Melānthi filio: at maternū a Dropide poeta elegātiſſimo Solonis legūlatoris fratre. Qui quidē ipſi altius referūt genus ſuū in Nileū heroa Neptuni filiū ac Peliæ fratrē. Ex quo itē Nileo & Chlora Amphionis filia: nati ſunt filij duodecim: quoꝝ natu minor fuit Neſtor is qui in bello Troiano ſapientia & eloquentia inter Græcos cæteris præſtitit. Itaq; mirandū certe nō eſt: ſi Theodor⁹ Platus huiuſmodi ortus genere: & ipſe iuxta ac pater Georgius clariſſim⁹ ille iuriſconſultus legū ciuiliſq; iuris ſapientia eſt illuſtris: & Petrus Antoni⁹ hui⁹ frater: cū militiæ gloria: tū poetica eſt & oratoria laude inſignis. Theodorus eñ pro tranſfuſa & propagata in poſteros ui ſolertiaq; naturæ: Platonem Solonaq; repræſentat. At Petrus Antonius: tum Nileū illum qui & Pilum cōdidit & res geſſit maximas: tum Amphiona & Dropiden: quos eloquentia reddidit celeberrimos. Vterq; aūt bonitate referunt Codrum regem. Is eñ pro iuſticia & charitate patria ſeſe ultro morti obijcere nō dubitauit. Ea deniq; ratione hi duo fratres pro diuino principe noſtro patriæq; ſalute: ſi opus eſſet: uitā ipſam ultro alacriterq; exponerēt: præſertim cum animaduertāt in principis ſalute patriā ſalutē eſſe conſtitutā. Quam in uno ipſo Theodoro omnē maioꝝ ſuoꝝ laudē & gloriā ita liceat reperire: ut nullus nobis neq; Amphion: neq; Dropides: nec etiā Neſtor ſit deſiderādus. Nā ad cæteras uirtutes & uerſu ualet & oratiōe ſoluta: adeo ut qđ de Neſtore apud Homerū legim⁹: ex ei⁹ lingua melle dulcior oratio ꝓfluat. Adde modeſtiā: facilitatē:

mãſuetudinẽ: comitatẽ morũq; elegantiã mirifica & inaudita qua/
dã ingenij dexteritate prudẽtiaq; conditã. Quid multis? Ita ipſe p
ſeſe pollet: ita ſuo ſplẽdore præclarus eſt: ut uideat̃ maiorꝝ etiã cla/
ritudini præluxiſſe. Quid enĩ ſim longior in recenſenda Platorꝝ no
bilitate: cũ nõ modo in Inſubrib⁹: ut uetuſtiora illa ſilẽtio iã inuol/ Inſubres
uã: uerꝝ etiã & in Placẽtino ac Parmẽſi ſolo ſuperiorib⁹ temporib⁹
& in ipſa etiã Liguria: cui⁹ caput eſt Genua lateq; per Italiã nõnulli Liguria
ex Platorꝝ familia uiri magni & præpotẽtes: caſtella plurima oppi/ Genua
daq; poſſederint? Quare ne priſca illa curioſius repetẽtes: quæ ma
gis ad rem faciũt præteream⁹: paucis mihi cõplectendũ uidet̃: qđ
& oſtendi oĩbus poteſt & ipſe legi. Extant enĩ grauiſſimæ quædã ta
bulæ quæ uulgo hac tẽpeſtate uocant̃ publica inſtrumẽta: & eæ q/
dem repertæ in Archiuo Placẽtino cõfectæq; anno a natali chriſtia
no uigeſimoſecũdo ſupra milleſimũ. Quibus quidẽ tabulis perſpi
cue patet fuiſſe fratres ſex ex quodã natos magnifico militaris di/
gnitatis uiro Plato noĩe: q ex Plata familia ortus eſſet: ac nobili fœ Platus
mina Mathodia: quæ filia foret magnanimi eqtis aurati comitiſq; Mathodia
Lonielli Luciani: atq; his paternũ auũ extitiſſe Facinũ Platum: & Loniellus luci
ipſũ equitẽ auratũ: auiã uero ꝓbatiſſimã & nobilẽ fœminã Dom/ anus comes
nillã Araſmi turriani filiã. Atq; his quoq; in tabulis quæ cõfectæ Facin⁹ platus
ſunt Herciſcundæ familiæ gratia: dilucide apparet fuiſſe illis Platis Domnilla
ampliſſimũ patrimoniũ & arces permultas atq; oppida: quæ pro Araſmus tur/
ſuis portionibus ſingillatim inter eos fratres diuiſa ſunt. Caſtellũ rianus
aũt unũ noĩe Platonũ iccirco indiuiſum atq; cõmune relictũ eſſe: Caſtellũ
qm̃ Platorꝝ familia a diuino illo Platone philoſopho trahẽs origi/
nẽ: haberet agnatiõis ſuæ ꝑpetuũ cognomentũ. Cũq; hi ſex fratreſ
ſcđm portiões quæ cuiq; obtigerãt: ali⁹ Bononiã: alius Ferrariã:
alius Genuã: alius Parmã: alius Immolã ſeſe cõtuliſſent: Antoni⁹
Platus qui foret ex illis omnibus natu minor: haberetq; portionẽ
ſuã in Mediolanenſi ditione: Mediolanũ ſe recepit: ab q̃ quidẽ uno
cũ cæteri maiores: tum illuſtris & ſapiẽtiſſimus iurecõſultus Geor/
gius Platus clariſſimi huius ſponſi pater ꝓfectus eſt. Quid enĩ me/
morẽ qđ eſt oĩbus luce ipſa magis perſpicuũ: uirũ illum grauẽ atq;
ſapientẽ Guidetũ Platũ: quẽ ipſe Georgi⁹ auũ habuit. Fuit enĩ ille Guidet⁹ plat⁹
tanta probitate & ſapiẽtia: ut nõ modo apud Ioannẽ Mariã ſecun/ Georgi⁹ plat⁹
dum Mediolanẽſiũ ducẽ iuuenẽ ſane ferociſſimũ primũ locũ obti/ Ioannes Ma/
nuerit: ſed apud eius etiã patrẽ Ioannẽ Galeaciũ: q nihil uidit ætas ria dux
illa in om̃i præſtãtiæ genere: nec admirabili⁹: nec perfectius: tanto
eſt habitus in honore: ut exiſtimari poſſet diuinus ille princeps ni/
hil apud ſe habere uno Guideto Plato: aut charius aut precioſius.

Hieroſolyma
Carolus
Anaſtaſiꝰ pla.
Solon
Romani
Græcia
Plato

Itaq̧ nõ eſt mirandũ ſi talis ille tantuſq̧ uir pro ſuæ pietatis munere ad ſanctã ciuitatẽ Hieroſolymã cũ ornatiſſimo famulatu nauigauit: quippe qui intelligeret honorẽ oẽm huius mũdi inanẽ eſſe: ubi diuino uacaret cultu. Quobrẽ deuotiſſime eo profectꝰ ubi uoti ſui piẽtiſſime factus eſt compos: a sereniſſimo Hungariæ rege Carolo apud ſacroſanctũ ſepulchrũ ipſum militaribus eſt ornatus inſignibus. Hoc igit̃ auo Guideto & patre Georgio natꝰ ẽ excellentiſſimꝰ hic iurecõſultus Theodorꝰ: & q̃ de modo uerba fecerã Petrus Antonius: & cũ alij fratres: tum Anaſtaſius adoleſcẽs: qui etiã ipſe paternã atq̧ alioꝝ ſuoꝝ maioꝝ gloriã egregie imitat̃. Nã ipſe quoq̧ legali ciuiliq̧ ſapiẽtiæ ita operã dat: ut ſuoꝝ æqualiũ cedat nemini: neq̧ q̃ is qdẽ Solonis Platoniſq̧ oblitꝰ. Nã & Solonis legeſ quãto fuerint in honore: uel unũ illud eſt dilucidũ argumentũ: quod Romani ipſi reꝝ domini legatos decẽ in Græciã uſq̧ miſerint: qui eas ab Atheniẽſibus petitas in urbẽ ferrent ad ſuum ſtabiliendũ iuſticia & decorãdum imperiũ. Et Plato quãtã præ ſe laudẽ ferret legũ iuſticiæ uniuerſæq̧ adminiſtrationis ciuitatis: cũ alia permulta eiꝰ uolumina eruditiſſime atq̧ ſapientiſſime lucubrata: tum libri decẽ de republica: duodecimq̧ de legibꝰ apertiſſime declarant. Sed his omibus omiſſis quid loquar de materno genere Theodori: quid inq̃ de huiꝰ matre pudiciſſima atq̧ optima muliere Agnete Maffei Muçani illius filia: qui & ſenator ſapientiſſimꝰ fuit: & ob maximas ſuas inumerabiliſq̧ uirtuteſ Philippo Mariæ nobiliſſimo duci chariſſimus. Num tantus ille princeps cuius ſplendidiſſimum nomen nulla unq̃ neq̧ inuidia nec poſteritas obſcurabit: tãto feciſſet unũ Maffeum muçanum niſi omĩ laude dignum cenſuiſſet: Vellem mihi liceret ea omia in medium referre: quæ ad uera de te laudes attinere intelligo præſtãtiſſime iuriſcõſulte Theodore Plate: quæ quoniam temporis breuitate impedior ut prætereã eſt neceſſe. Vnum illud certe ſcio te unum eſſe inter omnis qui non tam Platus dicendus ſis q̃ Plato: utpote qui non modo Platonem in omĩ ſapientiæ gloria repræſentes: uerumetiã ſis idem Plato: a quo illuſtris familia olim tua quæ nunc deprauatione tempoꝝ Plata dicitur: Platonica fuerit appellata. Sed q̃m me tempus iam admonet: ut ad uerba illa ſolennia: quibus tota uis matrimonij per uerbũ de præſenti cõcludit̃: noſtra oĩs oratio ſe cõuertat. De his nũc ſatis atq̧ ſuper.

Agnes
Maffeus muçanus
Philippꝰ Maria dux
Theodorus Platus
Plato

Franciſci Philelfi Oratio habita in ſponſalitijs Petri Biragi & Heliſabet Princiuallis. IIII

q Vi ſacratiſſimum cõiugij uinculum nõ ſummopere laudãt excellẽtiſſimi principes: indigni profecto illi mihi uideri debent: qui ex ullo hoĩm numero iudicent̃. Nam ſi natura fieri uidemus: ut quicquid aut alitur aut ſentit: producat aliquid ſibi ſimile quo in ſua ſpecie propaget̃: idq; nõ in cæteris aĩalibus ſolũ quæ ratione carent: ſed in herbis etiã & arborib⁹ quæ ſunt inopes ſenſus intueri liceat: quid de humano genere dixerimus qđ diuinã imaginem præ ſe fert? Nonne ad ipſum naturæ appetitum diuino quoq; præcepto admonemur: ut creſcamus ac multiplicemur terramq; repleamus? Et eſt ſane coniugium (ut mea fert opninio) uiri atq; mulieris ſcđm legem ad procreandos liberos cõiunctio. Non ẽm ad pruriendis libidinis: nõ ad titillantis ſenſus: nõ ad obſcœnæ uoluptatis intemperantiam inſtitutum eſt matrimoniũ: ſed ut pro ratiõe: pro lege: pro ſanctimonia nobis ſimiles generemus. Itaq; in coniugio admodum eſt cauendum non modo ne quid per adulterium quod impium eſt: ſed ne per laſciuiã quidem ullam quod pecudum eſt proprium perpetremus. Omnia ſunt a nobis ſcđm uirtutem ac deum agenda: dicenda: cogitanda. Hæc qui pure caſte innocenterq; ſeruare perrexerint: nõ difficulter triplicia illa bona aſſequent̃: quæ dicuntur fidei: prolis: ſacramenti. Huiuſmodi autẽ matrimonium tantum in ſe iucunditatis habet: ut nihil in uita poſſit eſſe fœlicius. Quod ſi ex ullo unq̃ ſperandũ fuit: tamẽ ex hoc præſenti fauſto fortunatoq; coniugio non modo licet ſperare: ſed ita omnino ſperare atq; ea quæ oculis cernuntur & in noſtra ſita ſunt poteſtate. Quis enim ignorat ſponſam ipſam Heliſabet Princiuallis Lampugnani uiri clariſſimi atq; optimi Katherinæ Spinellæ nobilis & honeſtiſſimæ mulierꝫ filiã ita eſſe ab prima uſq; infãtia educatam: ut ſimul cum lacte uideatur pudicitiam bonitatemq; omnem hauſiſſe? Nam de Petro ſponſo quid attinet multa dicere: quẽ omnes ſcimus nemine ſuorum æqualium in omni probitatis genere inferiorem? Et ne longior ſim q̃ tempus locuſq; patiatur: eſt certe Petrus parentum maiorũq; ſuorum q̃ ſimillimus: quippe qui natus Antonio Birago ornatiſſimo uiro & Heliſabet Souica muliere probatiſſima: habuit Maffeolum paternũ auum: quem præſtantiſſimus dux Philippus ob eximiam erga ſe fidem ſingularẽq; prudentiam præfecit ſuæ uniuerſæ curiæ magiſtrũ: quem quidem pulcherrimum & ampliſſimum magiſtratum Maffeolus ea diligentia & integritate geſſit: ut perinde atq; hæreditariũ diuinus ille princeps in Antonium eius filium poſt patris obitum trãſtulerit. Quid dicam præterea de hui⁹ patruo: Andrea Birago uiro magnifico &

Diuinũ præceptum
Coniugiũ
Liberi
Intemperãtia
Lex
Sanctimonia
Matrimoniũ
Heliſabet
Katherina
Petrus
Antonius biragus
Maffeolus
Philipp⁹ dux
Andreas biragus

grauiſſimo: Nõne idem dux Philippus tanti eũ ſemper fecit: cũ pu/
blicis: tum priuatis in rebus ob ingenij acrimoniã magnitudineꝙ
cõſilij: ut neminẽ haberet chariorẽ: neminẽ iucundiorẽ: neminẽ cui
plus aut tribueret aut crederet? Apud hunc aũt illuſtriſſimũ princi
pẽ noſtrũ ꝙ̃tum ſemper idem Andreas ualuerit quoad uixit & au
ctoritate & gratia & domi & belli: ob eã qua plurimũ ſemper claru
it diligẽtiã ac fidẽ: nemo ueſtrũ omniũ eſt qui neſciat. Quid enĩ ua/
ger ꝑ alienas familias qb⁹ Petrus ſponſus affinitate cõiunctiſſim⁹
eſt? Souicos: Poſterulas: Amidæos: Aduocadros: Morones: Vi/
cecomites ipſoſꝙ Lampugnanos: cũ inter Biragos tot uiri floruе/
rint ac etiã nũc floreãt in omĩ uirtutis genere: ut ſi eos numerare uo
luero in hac tꝑis breuitate: ſim nõ mediocri tædio futurus? At de

Heliſabet

nobilitate & generis claritudine pudiciſſimæ huius ſponſæ Heliſa/
bet: ſi uerba uoluero pro dignitate facere: non ſit mihi huiuſmodi
breui ſermone opus: ſed prolixa oratiõe uel ꝙ̃ ſpacioſiſſimis poti⁹
uoluminib⁹. Nam quæ familia eſt paulo excellentior nõ Mediola/

Gallia ciſalpi.

ni ſolum: ſed in hac uniuerſa Gallia ciſalpina: quæ nõ ſibi maximo
ſemper duxerit ornamento Lampugnanoꝝ affinitates? Quare ut
tꝑi inſeruiat: cætera oĩa omittẽtes: paucis ea percurramus: quæ ad
domeſticas ſponſæ laudes in huiuſmodi neceſſitudinis genere atti/
nẽt. Nata ẽ Heliſabet patre ut modo dicebat Princiualle: uiro cer/
te mea ſentẽtia: qui & dexteritate ingenij & ſtrenuitate magnitudi/
neꝙ animi alteri nemini ſuæ patriæ cõcedat: fide aũt & obſeruãtia

Fran. Sphor.

tanta in excellẽtiſſimos noſtros principes Franciſcũ Sphortiã Blã/

Blanca Maria

cãꝙ Mariã: duo hui⁹ temporis ſplendidiſſima luminaria: ꝙ̃to eſſe
maior nullo pacto poſſit. Quid enĩ meminero aut Petrũ auũ pat/
nũ ciuilis pontificijꝙ iuris peritiſſimũ grauiſſimũꝙ doctorẽ? Aut

Georgius

Georgiũ illũ patruũ: cuius ad paternas laudes tanta beniuolentia
acceſſit in hunc diuinũ principẽ: ut eã nõ niſi cũ uitæ exitu termina/

Bernard⁹ phi loſophus

rit? Nam & Bernardũ philoſophũ ac medicũ & baptiſtã atꝙ Ioan
nẽ Andreã uidetis in uiuis nõ uulgari uirtute iuuenes. Hieronym⁹

Baptiſta

etiã ipſe patruus ꝙ̃ta modeſtia humanitateꝙ præſtiterit: dum uita

Ioãnes andre.

frueret̃ cognoſtis oẽs. Sed ut de reliquis ne ſim in dicendo longior

Hieronymus

conticeſcã: Nõne unus hic Oldradus Lampugnanus magnificus

Oldradus

eques auratus ducaliſꝙ ſenator ſapiẽtiſſimus: tanto ſemper in ho

Philippus Maria dux

nore eſt habit⁹ ob eius præclaras ſummaſꝙ uirtutes: cũ apud Phi/
lippũ Mariã illũ: tum apud hunc ipſum Franciſcũ Sphortiã ſoceꝝ
generũꝙ duces: ut alterũ habeam⁹ neminẽ: qui cũ hoc uno queat
de gloria cõtendere? Quæ cũ ita ſint: nõ dubia nobis oĩbus ſpem
affert̃ fœliciſſimi cõiuges: Heliſabet Lampugnana Petreꝙ Birage

in omi uos laude ſimilis fore parentũ maiorꝝq; ueſtrorꝝ. Rñdebit erĩ: rñdebitis ꝓfecto genituræ ſemini: taliſq; uos præſtabit ut nõ minus illis præluxiſſe ꝙ accepiſſe ab illis lucẽ ſitis iudicãdi. Quare qđ fœlix fauſtũ fortunatũq; uobis ſit: iã ad ipſum deſponſationis mun⁹ ꝓpi⁹ accedam⁹. Mediolani. iiij. Idus ſeptẽbres. M.cccc.lviij.

Franciſci Philelfi Epithalamiõ in nuptijs nobiliũ cõiugũ Ioannis Antonij Simonetæ: & Margaretæ cottæ. V

i Nter humanæ ſocietatis uincula: quib⁹ ratiõe duce iucũde inter nos uiuimus: nullũ profecto neq; iucũdius neq; utili⁹ eſſe aĩaduerto: ꝙ quo uir & uxor mutua charitate inuicem cõiungunt. Scimus em̃ in uniuerſa re domeſtica qua cõſtituit ſeminariũ reipublicæ: triplicẽ eſſe ſocietatẽ: Heri & ſerui: uiri & uxoris: patris & filij: & id quidẽ ſcđm triplex ciuitatis adminiſtrãdæ genus. Harꝝ uero cõmunionũ cõiugiũ qđ uocamus: tantã uim in ſe habere: tantã magnitudinẽ: tantã præſtãtiam excellẽtiſſimi philoſophi tradiderũt: ut inde gradatim ſecũdis auſpicijs ad ſummũ uſq; eat imperiũ. Vt em̃ unius egregij uiri principat⁹ & optimatiũ præſtat & populi dominatui: ea rõne ſcđm Gregoriũ Naçiançenũ: qđ exemplo unius dei in cælo regẽ unũ oportet eſſe in terra: Eodẽ modo cõiugalis dignitas quæ unius ẽ ad unã: reliquas ſocietates antecellit. Itaq; mirandũ certe nõ eſt: ſi deus optimus maxim⁹ ab ipſo uſq; humanæ creatiõis initio cõſtituit iuſſitq; matrimoniũ: continuoq; adiecit: Creſcite ac multiplicamini & replete terrã. Nõ em̃ a Cecrope illo quẽ fabulant: nõ ab Aegyptiaca ſuperſtitiõe: nõ a Romulo neſcio quo eſt huiuſmodi cõiunctionis bonitas aut introducta aut excogitata: ſed ab ipſo ĩmortali deo: a quo quicqd eſt boni: ad nos peruenit: & ſine quo boni eſſe oĩno nihil põt. Et ꝙ q̃ maritalis charitas inter oĩs ſuauitates eſt ſua natura ſuauiſſima: tunc tñ fit longe ſuauior & gratior ſi qua rõne inſtituta ẽ: eadẽ etiã perpetuo ſeruet. Nam ꝓcreatiõis gratia matrimoniũ introductũ uidemus: & id nõ hoĩm magis ꝙ cõmuni quadã naturæ lege. Sic em̃ & arbor arborẽ & ſeges ſegetẽ: & aĩal ex ſe aĩal gignit: qđ qui diligẽter ſecũ aĩo uolutarit: omĩ opera diligẽtiaq; curabit: ne quid in maritali præcellẽtia aut agat: aut meditet qđ ab ei⁹ decoro ſit alienũ. Sanctũ inq; & impollutũ oportet eſſe cõiugiũ: qđ ut in oĩ uita mutua dilectiõe tueamur: illud nos oportet præceptũ aſſidue meminiſſe: nec uirũ habere poteſtatẽ ſui: nec uxorẽ ſui eſſe arbitrij: ſed utrũq; alteri pari q̃dã pietate obſtringi. Quid em̃ meminero: quæ quantaq; cõmoda

Triplex ſocietas

Gregorius naçiançenus

Cecrops

Aegyptij

Romulus

j. Cor. vij.

atq; emolumēta ex ipſo benecōuenīēti cōnubio cōſequunť: cū ij ſi/
mus ignari: ut eſt prudētis patriſfamilias rē quotidie quantū hone
ſtas patiť: augere ita ſollertis diligētiſq; matronæ eā domi digerere
Ioannes antonius ac tueri? Quare nō equidē poſſum uobis nō admodū gratulari Io
annes Antonij atq; Margarita: qui diuinū præceptū ac legitimā cō
Margarita iugij ſanctionē hoc die: qđ utriq; ueſtrū fœlix fortunatūq; ſit: initu/
ri q̄ rectiſſime uobis poſteritatiq; ueſtræ cōſuluiſtis facturi uos cer
te oīa pro ueſtra ueſtrorūq; dignitate. Nam ut abs te incipiā caſtiſſi
ma pudiciſſimaq; puella Margarita: nō potes tuorū parētū nō eſſe
ſimillima. Siue em̄ ante oculos tibi ponas nobiliſſimā & honeſtiſſi
Magdalena mā matrē tuam Magdalenā Leonatinā: ſiue patrē tuū clariſſimū &
Petrus cotta grauiſſimū ſenatorē hunc Petrū Cottā: tanto debes accendi ꝓbita
tis deſyderio: ut niſi qđ honeſtū ſit & laudabile: apud oēs ītelligas
tibi eſſe in uita ꝓpoſitū. Nō em̄ es ignara quāto ſemp: tum uniuer/
ſarū Cottarū familia: tū ornatiſſimus pater tuus in ſplendore ſit ha
bit⁹. Nā ut antiquiora breuitatis gr̄a cōticeſcā: niſi uir iudicat⁹ ſem
per eſſet ꝓbatiſſim⁹ pr̄ tuus: nunq̄ præſtātiſſim⁹ dux Philipp⁹ tanti
eū feciſſet: q̄ diu fuit in uiuis: neq; illuſtriſſim⁹ hic atq; optim⁹ prin/
ceps noſter ordini ſenatorio aſcripſiſſet. Quo fit ut oī tibi cura: om̄i
ſtudio: oī induſtria annitendū ſit: ut huius ætas quæ ad ſeniū iā pue
nit: ī tua ꝓbitate atq; laude cōquieſcat. De te uero Ioānes Antoni
Simoneta nihil eſſe intelligo qđ nō q̄ optime ſibi qſq; debeat pol/
liceri. Es em̄ tu oīm primū ſingulari quadā prudētia prædit⁹: Qua
fit: ut quæ te ſequi oporteat in matrimonij ſanctitate & quæ uita/
re: neſcius eſſe nō poſſis. Accedit auūculi huius tui uel patris poti⁹
Angelus integerrimi atq; ſūmi ſenatorꝭ Angeli Simonetæ auctoritas & am
plitudo: cui⁹ prudētiſſimis inſtitutis: & uolūtati cū ſemper parueris
ac pareas: hanc oēm quā habes tibi gloriā peperiſti. Quid em̄ me/
morē hoc loco ſapiētiſſimū & eruditiſſimū uirū: ducalē ſecretariū cō
Cicchus ſobrinū tuū Cicchū: qui ut affinitate tibi cōiunctiſſim⁹ eſt: ita ma/
ximū adiumentū ad noīs claritatē? His ſane rōnib⁹ factū eſt: ut ſu/
Oldradus periore tp̄e magnificus eques aurat⁹ Oldradus Lampugnan⁹ ille
cuius nomē illuſtre eſt: unicā filiā quā habebat tibi matrimonio co
pulauerit. His etiā rōnibus adductus uir ſpectatiſſim⁹ Petrus Cot
ta te ſibi generū libēter accepit: fiſus is certæ tuæ anteactæ uitæ: quā
nouit om̄i ex parte probatiſſimā eſſe. Quapropter tibi opa danda
eſt: ut tantæ de te expectatiōī nō modo rn̄deas: ſed etiā mirabiliter
ſuperes. Aſpicis præterea nō obſcure: quātum tibi munus ad glo/
riam eſt additum ꝙ humaniſſimus princeps noſter ſplendidiſſima
ſublimitatis ſuæ præſentia: cū tot illuſtribus inclytiſq; principibus

matrimoniũ hoc honorat: futurũ is quidem ſperans: ut tales e uobis coniugibus liberi prodeãt: quales Angelum Petrũq; eſt expertus: quorũ erga ſe fidem atq; deuotionẽ tantam in rebus oĩbus eſſe cognouit: ut accedere nihil poſſit ad ſummũ. Sed ne longi⁹ noſtra protrahatᷣ oratio: iam deo duce atq; auctore ad tranſigendas nuptias propius accedatur.

Franciſci Philelfi Oratio habita in deſponſione magnificæ puellæ Iuliæ Marutiæ: & magnifici equitis aurati Raymundi Attenduli. VI

q Vanti fieri oporteat bene conueniens matrimoniũ magnifici atq; illuſtres uiri: uel ea ratione probari poteſt qđ quæ tria maxime expetũtur in uita: Honos: utilitas: uoluptas: eiuſmodi uinculo apprime continetur. Nam ut in ſocietate humana nihil eſt adulterio turpius: ita cõiugij ſanctitate honeſtius nihil. Quid quod ex oĩbus ſacramentis quibus bene atq; beate uiuitᷣ: hoc unum dumtaxat diuino eſt ore conſtitutũ: & id quidem in primis illis parẽtib⁹: qbus præceptũ eſt ab oĩpotenti deo ut creſcerẽt ac multiplicarenᷣ terrãq; replerẽt. In ijs ſane hoĩbus laudatᷣ cælibatus: q cõtempta oĩ carniſ copula: angelorũ ſeſe q̃ hoĩm ſimilis maluerũt: Sed qui uitã ciuilẽ adamãt: nec ſibi nec reipublicæ recte conſulũt: ubi a cõnubio abſtineãt. Queadmodũ eñ uidem⁹ natura fieri ut quæcũq; uel aluntur uel ſentiũt: producãt aliquid ſimile ſui: id quod nõ in cæteris animãtibus ſolum intueri licet: uerũetiã in ſtirpibus & hærbis: Nonne is fuerit ab oĩ naturæ lege alien⁹: q inter hoĩes manẽs nõ ſe hominẽ eſſe meminerit: nõ quærat per generis propagationẽ ſe in terris quoq; reddere ĩmortalẽ? Legimus apud maiores eam Lycurgi legẽ plurimũ laudari ſolitã: qua is ſanxiſſet eos oĩs qui nubere noluiſſent: tum in gymnicis ludis a ſpectaculo arceri: tum etiã affici ignominia: quippe q eos priuatos uoluit eo honore atq; obſeruantia: quæ ſenioribus a iunioribus præſtarerᷣ: Idq; ob nullã aliã cauſam: q̃ ut procreãdorũ liberorũ q̃ diligẽtiſſimã haberẽt rationẽ. Quo etiã factũ eſt: ut a nemine adoleſcens ille reprehẽderetᷣ: qui adueniẽti Dercyllidæ in Theatrũ: nõ modo nõ aſſurrexerit ac ſubſelliũ ceſſerit: ſed adiecerit potius: Nã nec tu mihi o Dercyllida qui ceſſurus eſſes genuiſti: cum Dercyllidas tamẽ & uir grauiſſimus foret: & res maximas ſuo imperio præclaraſq; geſſiſſet. Sed quid aut Lycurgi aut multo ante Lycurgũ Mercurij

Tria expetuntur in uita

Deus oĩpotẽs

Lycurgus

Dercyllidas

Lycurgus

Mercurius

Cecrops ac Cecropis: quid dein Romuli de cōiugio inſtituta conquirimus:
Chriſtus qñquidē Chriſtus optimus maxim⁹: q & idē filius dei eſſet & de⁹:
tū in matrimonio naſci uoluit: tū inuitatus ad nuptias eas præſen-
tia ſua ornauit ac iuuit? Quāta uero utilitas manat: ꝗta uoluptas
ex cōiugali cōiunctione: oēs q in matrimonio ſunt facile intelligūt.
Nam cōiugali amore nihil eſt profecto mitius: nihil dulcius: nihil
ſuauius. Vtilitatis aūt oīa plena ſunt: quæ matrimoniali parſimo-
nia atq diligētia adminiſtrant. Rectiſſime igit utriq ueſtrū proſpe
Iulia marucia ctū iudico: magnifica uirgo Iulia Marucia: & magnifice Raymū-
Raymundus de Attēdule: ꝙ per ſpoſaliū iuriū ſanctimoniā atq ſplendorē ſitis
attendulus hodierno die mutuo charitat uinculo copulādi: quo & uobiſipſis
poſteriſq ueſtris ꝗ ſaluberrime & maxima ueſtra cū laude cōſula-
Tria nuptiarum bona tis. Nec em̄ præterire uos debet: tria eſſe nuptiaꝝ bona: mutuā int
cōiuges fidē: prolis nō ſolū ꝓcreandæ ſed benigne alendæ & inge-
nue atq innocēter educādæ ſtudiū: in primiſq ſacramētū quo im-
pollutū cōnubiū & omī ſuſpitiōe uacuū ſeruat. Ita em̄ uos facien-
tes & cæleſti ſatiſfacietis & mūdi gloriæ. Nam parentū & maiorū
ueſtroꝝ claritas nō paꝝ incitare uos debet ad oē cōiugij officiū ac
Iulia decus. Et tu ſane Iulia nata ſplendidiſſimo equite aurato & rerum
Bald⁹ maruci⁹ bellicaꝝ laude celebrādo Baldo Mauricio: illius Nicolai Tholenti
Nicolaus tholentinas nat filio: cui⁹ illuſtre nomē null⁹ unq delebit interit⁹. Vnus em̄ Ni
cola⁹ ille Tholētinas talis fuit tātuſq belli dux: ut princeps ille no-
Philipp⁹ dux biliſſimus Philippus Maria & patrē appellare eū cōſueuerit: & ei⁹
Veneti fidei ſuā oēm ditionē adminiſtrandā cōmiſerit. Hunc etiā Veneti:
Florentini hunc Florētini: hunc Romana eccleſia ſuaꝝ omniū copiaꝝ impera
Romana eccl'a torē habuit. Nam de patruo tuo Ioanne Tholētinati: q & præſens
Ioannes tholentinas eſt: & te nō ſecus amat ac filiā: eo loquor uerecūdius: ꝙ ſuas de ſe
laudes nō libenter audit: quippe qui ut eſt omī in re modeſtiſſim⁹:
malit haberi & eſſe laude dignus ꝗ corā laudari. Sed illud ſatis eſt
dilucidū argumentū excellētiſſimæ ſuæ ſummæq probitatis & ſa-
pientiæ: ꝙ ob mltas & maximas res ſuas fortiſſime geſtas magna-
Fran. Sphortia dux nimus ille noſter & inclytus dux Frāciſcus Sphortia: & hūc ſibi ge
nerū aſciuit: & magnis copijs præfecit: & in ordine ſenatorio locū
ornatiſſimū obtinere uoluit: & nō ſec⁹ ac filiū & chaꝝ habuit & ꝑ
iucundū ſemper dū fuit in uiuis. Quanti aūt hunc faciat præſtātiſſi
Galeaci⁹ dux mus dux Galeacius uidemus oēs. Num quiſq minus eū admiret:
quē diuina ſapientia tanti principis facit maximi? De te uero Ray-
Michael munde Attendule quid multa dicturus ſim: q natus patre Michae
Italia le fortiſſimo illo & laudatiſſimo belli duce: quē uniuerſa prope Ita-
lia ob præclaras ſuas frequētiſq uictorias habuit ī honore: te omi

in re ſimillimũ illi præſtas dignũq́ oſtendis cognatiõe inuictiſſimi noſtri principis. Quæ cum ita ſint: aliud nihil reſtat: q̃ ut per uerba illa deſponſonis ſolẽnia ad rem ipſam propius accedam⁹.

Franciſci Philelfi Oratio habita in connubio magnificæ puellæ Margaretæ Arcimboldæ: & magnifici equitis aurati Antonij Cribelli: VII

c Vm inter uæhemẽtiſſimos ac maximos animi affectus tanta ſit uis amoris illuſtriſſime princeps: præſtãtiſſimi patres matreſq́ honeſtiſſimæ: ut etiã antiquiſſimus ille poeta Orpheus idemq́ theologus cum nõ dubitauerit nõ modo deum aſſerere: ſed primũ quoq́ deoꝝ omniũ poſt diſcretũ atq́ digeſtũ in ſua membra chaos: quod nominãt apparuiſſe in cælo: ob idq́ Phanetis appellationẽ meruiſſe: q nihil ſcilicet ſine amore atq́ concordia in uniuerſo mũdo cõſtare firmius aut diutius poſſit. Quid dicem⁹ de ſacratiſſimo ipſo amoris uinculo ac plane indiſſolubili: quo uiri atq́ uxoris animi honeſtiſſimo quodam nexu inuicẽ uinciuntur? Quod ſi coniugiũ prius in cælo fit diuino iuſſu ac decreto quodam q̃ celebretur in terra: quis ambigat quicquid ab eo fit: id optimũ eſſe oportere? At in primis parentibus matrimoniũ deus ipſe omĩpotẽs mirabili charitate inſtituit. Ad hæc Ieſus clementiſſimus humani generis redemptor: tum in cõiugio naſci dignatus eſt: tum inuitatus ad nuptias nõ inuitus uenit: eaſq́ ſua præſentia nõ ſolum honeſtauit ſed etiam iuuit. Et q̃q̃ om̃is amor delectare plurimum ſolet: is tamẽ qui ex bono coniugali percipitur ac manat: tantam & tam incredibilem uoluptatẽ præ ſe fert: ut nihil in uita poſſit eſſe iucundius. Ad huiuſmodi aũt amoris honeſtatẽ ac iucunditatem accedit magnitudo utilitatis: Quæ q̃dẽ tria cũ in uniuerſa uita expetunt̃: tũ in amicitia maxime. Nã quã aliã amicitiã huic neceſſitudini charitatiq́ cõiugali anteponam⁹? Nõ eñ cõiuges nõ p̃nt rationẽ habere & augendæ & cõſeruãdæ rei familiariſ: cũ ob uniuerſam domũ: tum ob liberos procreatos uel ꝓcreãdos: quoꝝ uitæ dignitatiq́ cõſulere naturæ etiã ductu impellimur. Erat ſane apud Lacedæmonios: ijs qui ad ſenectutẽ uſq́ uitã cælibẽ duxiſſent: perinde atq́ propoſita quædã ignominiæ nota: quippe qui nihil in poſteꝝ propagandæ reipublicæ cõſulere uiderent̃. Quo factũ eſt ut generoſi illius adoleſcẽtis dictũ in Dercyllidan improbaret̃ a nemine. Nã nec tu mihi q ceſſur⁹ ſis genuiſti. Non eñ aſſurrexit Dercyllidæ

Orpheus

Phanes

Ieſus

Dercyllides

adoleſcens: neq; honorem quem moris erat a minoribus præſtari
grandioribuſ natu ei exhibuit. Et quiſnam dubitet eum qui uitam
ut uiuat actiuam: infamiæ crimine uacare non poſſe: ubi ſine uxo/
re uixerit: cum uel diuino præcepto creſcere nos ſemper oportet ac
multiplicari: & quadã naturæ lege gignere nobis ſimiles? Itaq; nõ
abſurde ueſtri uobis parentes: ut ſunt uiri graues & ſapientes: nec
Margarita inutiliter proſpexerunt: cum tibi Margarita Arcimbolda pulcher/
Antonius rima pudiciſſimaq; puella: tũ item tibi generoſe adoleſcẽs equeſq;
aurate Antoni Cribelle: quos non modo nõ aduerſantes: ſed q̃ cõ
modiſſime obtemperãtes uoluntatibus adhortationibuſq; pater/
nis: hoc laudatiſſimo & optimo ad procreandos liberos ſacramen/
to inuicem uideã coniugari. Etenim reliqua omnia ſacramenta hu
manæ ſunt & inuentionis & inſtituti: Matrimoniũ uero ſolus deus
ipſe conſtituit: & in primis parẽtibus quod modo dicebatur: & in
παράδεί delitiarum horto: qui a Græcis παράδεισος: paradiſos dicitur.
σος Igitur non ignorare uos oportet: quæ ſint tanti ac tam præclari mu
neris bona: quæ triplicia uiri ſapientiſſimi eſſe uoluerunt. Nam pri
mum poſitum eſt in fide: alterum in prole: tertium in ſacramento.
Et ſacramẽto quidem cauetur ne diuortium fiat: ſed om̃ia quæ ad
regendum matrimoniũ ſuſcipiendoſq; liberos attinent ſancte inno
centerq; ſeruentur. Quod autem munus ad prolem ſpectat: illud
eſſe uolũt: ut & pie ſuſcipitur: & alatur benigne: & educetur religio/
ſe. Fides uero omnẽ fugat intemperantiã libidinis: quo uinculi cõ/
iugalis tam in uiro q̃ in uxore ſanctitas pro mutua dilectione per/
petuo conſtet. Et ne ſim prolixior q̃ & locus & tempus & perſona/
rum poſtulet dignitas: ijs in præſentia prætermiſſis quæ pro rei ma
gnitudine per multa dicenda eſſent: ego uos ſpectatiſſimi coniuges
monere: hortari: rogare: obſecrare: obteſtari non deſinam: ut nihil
uobis potius ducatis q̃ & dies & noctes habere ante oculos deũ:
ad quẽ unũ mentẽ omnẽ cogitatuſq; ueſtros q̃ pietiſſime referatis:
quo tanq̃ præſente atq; uidente oĩa: nihil omnino neq; agatis neq;
dicatis: neq; meditemini niſi caſte & continenter. Sic enim omnia
erunt uobis optata atq; fœlicia. Quod autem ſecundo loco uobis
arbitror obſeruandum: adhibete diligentem operam: ut parentibꝰ
maioribuſq; ueſtris ornamẽto laudiq; ſitis. Tu enim Margarita na
Nicolaus ar/ ta es Nicolao Arcimboldo clariſſimo iuriſconſulto ac uiro diſcipli/
cimboldus narum omniũ laudatiſſimarũ doctiſſime erudito conſiliarioq; du/
cali ſapientiſſimo & optimo. Matre autem probatiſſima ac nobili
Vrſina Vrſina Canoſſa. Nam quid ego cõmemorem tot ac tantos uel pa/
terni uel materni ſanguinis nobiliſſimos magnificoſq; uiros Pala/

uicinos: Rubeos: Folianos: Torrellos Archenſeſq; comites: cũ in hoc uno Nicolao Arcimboldo tanta ſit uirtus: tantus ſplendor: ut cum omni antiquitate poſſit de ſapientiæ & integritatis laude contendere? Tu autem Antoni ea Cribellorum familia natus es: quæ diuum Guilielmum origine comitem auctorem generis habens non Mediolani ſolũ illuſtris eſt & præpotens: ſed in uniuerſam Italiam non belli minus q̃ pacis artibus cognita: quorum ego ſingulorũ eximias laudes ſi uelim ſingillatim perſequi: nullam neq; temporis nec loci rationem ſim habiturus. Vt enim ſilentio præteream & Vrbanũ tertiũ ſummũ eccleſiæ Romanæ põtificẽ & alios ꝑmultos uel epiſcopos uel belli duces: ad hæc & iuriſconſultos & philoſophos: quibus familia tua eſt iam pridem ſplendidiſſimi celebritatem nominis omniũ gentium teſtimonio aſſecuta: ſatis tibi ad optimarum actionum imitationẽ exemplo ſint: uel pater tuus uir magnificus Vgolinus comes: uel patrui ipſi duo cum reuerendiſſimꝰ pontifex Nouarienſis Iacobus Philippus: tum comes Antonius humanitate prudentiaq; inſignis. Prætereo enim conſulto affines reliquos atq; propinquos tuos: quorum numerus eſt prope infinitus: ne iudicer q̃ par ſit: in dicendo curioſior. Tu uelim ad domeſtica exempla: quibus debes ad om̃e probitatis generis mirifice inflãmari: utaris etiam illa qui ſemper ſoles bonitate ingenij tui. Fac obſecro ut quam de tua laude expectationem concitaſti: hanc non minus in hoc fauſto & benecõuenienti coniugio: q̃ in cæteris uitæ partibus ſuſtineas atq; tuearis. Volat enim adoleſcentia alis pernicibus: & omnis ætatis flos breui momẽto langueſcit. Sola uirtus ſtabilis ẽ: poſſeſſio ſola incõmutabilis. Quæ tametſi in omni uitæ ſtatu eſt utilis: in matrimonio tũ maxime neceſſaria. In hoc em̃ reipublicæ ſeminarium cõſtituitur: quod niſi omni uitio uacauerit: nũq̃ ad bonam frugem ſit peruenturum. Sed de his ſatis: Iam ad ea ueniamus: quæ materno ſermone paucis tranſigenda ſunt. Mediolani ſeptimo Kalendas Iulias: Milleſimo quadringenteſimo quinquageſimooctauo.

Gulielmus comes

Vrbanus põtifex

Vgolinus comes

Iacobꝰ Philippus epiſcopus

Antonius comes

FRANCISCI PHILELFI

ORATIONES DIVERSAE.

Franciſci Philelfi Oratio ad Piũ ſecundũ pontificē maximũ: habita Mantuæ in publica uniuerſaliq; chriſtianorũ contione pro duce Franciſco Sphortia: die Martis. xiiij. Kalendas Octobres. M. cccc. lix. I

Exordiũ
Fr. ſphor. dux

C Vm eſſem pater beatiſſime noīe atq; iuſſu humaniſſimi principis hui⁹ mei Franciſci Sphortiæ inclyti Mediolanēſiũ ducis apud ſanctitatē tuā in tāto hoc & tā florēti ſplendidiſſimoq; cœtu uerba factur⁹ de rebus maximis & clariſſimis: & cũ neceſſariis: tũ chriſtianis oībus nō mediocriter cōducturis: nō poterā equidē nō ſubuereri: ne idē mihi accideret: qđ grauiſſimis ac ſũmis & oratorib⁹ & philoſophiſ uſu aliqñ ueniſſe tradit̄. Nā & L. Craſſus cũ paternā ultur⁹ iniuriā apud Qu. Maximũ foret aduerſus Gn. carbonē cauſā acturus: ne uerbũ quidē potuit emittere. Et Tyrtam⁹ cognomēto Theophraſtus pauca admodũ uerba apud Atheniēſem populũ dictur⁹ obmutuit. Demoſthenes uero talis ille tātuſq; orator apud Philippũ regē Alexādri patrē orationē habitur⁹ idē eſt paſſus. Nam qd dixero de eloquētiſſimo uiro eruditiſſimoq; philoſopho M. T. Cicerone? Nōne in cauſa illa nobiliſſima Titi Annij Milonis fortiſſimi uiri & optime de ſe meriti: ita expalluit: ita tremuit: ita defecit: ut incepti⁹ nunq; orauerit? Hæc igit̄ mecũ repetēs pater beatiſſime aīoq; uolutās: tũ hui⁹ loci ornatiſſimi amplitudinē atq; maieſtatē: tũ incredibilē tuā diuināq; ſapiētiā merito optimoq; iure expaueſcebā: ne qd incipiēti mihi qđ nollē accideret. Sed iā me plane recreat ac reficit mitiſſimi tui iſti⁹ uult⁹ atq; animi facilitas ſingulariſq; illa benignitas: quā nuper ī urbe Roma corā ipſe de te expert⁹: maiore cũ fiducia ad dicendũ uenio. Vt ad rē propius accedā: hic optim⁹ princeps me⁹ ut eſt ſanctitatis tuæ & ſacri huius collegij cardinaliũ uniuerſæq; Romanæ eccleſiæ obſeruātiſſim⁹: cũ uideret q̄to cũ ſtudio & diligētia & labore incũberes ad uindicādā chriſtianā rēpublicā: ex atrociſſima & teterrima ſeruitute Turcoꝝ in priſtinā ſuā & libertatē & dignitatē: indignũ ꝑfecto & iniquũ a ſe factũ iri exiſtimaſſet ſi abs te tātopere ꝑhumaniterq; accerſit⁹ ad cōſtitutā diē min⁹ ipſe q̄ primũ ueniſſet ī pulcherrimũ hũc perilluſtrēq; cōuentũ tot uenerabiliũ patrũ & dñoꝝ & principũ. Intelligebat eñ in tāto reꝝ diſcrimine q̄ tota religio noſtra fluctuat: celeritate plurima op⁹ eſſe: ne dũ præſtolādo cōſultādoq; ſeri⁹ temp⁹ terit̄: diui Petri nauicula ante

L. craſſus
Qu. maxim⁹
Gn. carbo
Tyrtamus theophraſtus
Athenienſes
Demoſthenes
Philippus rex
Alexander
M. Tul. Cice.
T. anni⁹ milo
Roma
Narratio
Petrus apl's

naufragio obruat: q̃ tabernaculo fuerit rudẽtibuſq; munita. Itaq; poſthabitis ominoq; prætermiſſis cæteris negocijs ſuis oĩbus: quæ circa noui principatus ſui adminiſtrationẽ in tãtis huius noſtræ tumeſcẽtis fluctuãtiſq; Italiæ ꝓcellis atq; tempeſtatibus neq; parua nec leuia eſſe poſſunt. Ecce ut uides: nõ inuitus paruit ſalutiferis admonitiõibus & ſanctiſſimis iuſſis tuis: quippe q̃ ut eſt uir nõ minus ſtudioſus religiõis & pietatis q̃ & ingenti aĩo & conſilio: aĩaduertebat te pontificẽ maximũ & ſanctiſſimũ nõ ſine cauſa in tãto itineris labore & infirmitate corpis: & apoſtolico illo ſolio Mantuã cõceſſiſſe: & uniuerſos chriſtianæ fidei principes ac reges cõſultãdi ferendæq; opis grã inſtanti neceſſitati litteriſ ac nũcijs cõuocaſſe. Nã q̃d magis decet chriſtianũ hoĩem q̃ non modo pecunias atq; uires ſuas ꝓ illius noĩe gloriaq; offerre: ſed etiã ſemetipſum ſi opus fuerit deuouere: q̃ ut ipſi uita frueremur æterna: cũ e domino ſeruꝰ fieri: tũ crudeliſſime & per oĩe ignominiæ genus mori uoluit. Oh diuinã illã clæmentiã: Oh liberalitatẽ & munificentiã obſtupendã. Tu pro nobis Chriſte optime maxime: q̊ illius originalis delicti & ꝑpetuæ culpæ reos inexpiabili facinore liberares: pudẽdã acerbiſſimãq; mortẽ nõ ſolũ nõ recuſaſti: ſed ultro etiã atq; perlibẽter depopoſciſti. Nos aũt ita ſimus impudentes: ita ingrati: ita mẽtis ac ſenſus inopes: ut facultates noſtras atq; uitã ipſam ſi ſit opus: quã a te uno gratis accepimus: in tãta tui noĩs iactura & cõtumelia tibi repetẽti reddere dubitemꝰ? Abſit a regibꝰ & principibꝰ chriſtianis tm̃ dedecus: tm̃ opprobriũ: tm̃ nefas. Quid em̃ reliqui principes ſint facturi pater beatiſſime: q̊ꝝ opes ac uires maiores formidabilioreſq; ſunt: qñ unus hic Frãciſcꝰ Sphortia: ne dilectiſſimis quidẽ & fratribus & filijs parcere decreuerit: modo poſſit aliquã opẽ ſalutẽq; afferre huic ſalutifero pientiſſimoq; operi? Nouit certe princeps prudẽtiſſimus nos eſſe natos nõ nobis ſolis: ſed bonis oĩbus: ſed toti fidei chriſtianæ: ſed ĩmortali deo chriſto Ieſu redemptori noſtro: cuiꝰ innocentẽ & ſanctiſſimã ciuitatẽ pati ludibrio eſſe diritati ĩmanitatiq; Turcoꝝ turpiſſimũ eſt & dedecoroſum in primis. Eo em̃ oĩs indignitas ducenda eſt indignior: quo ab indignioribus infertur hominibus: ſi hoĩes quidem potius q̃ efferatæ prorſus & truculentiſſimæ quædã bælluæ Turci ſunt appellãdi: cũ nihil in ſe humanitatis habeãt præter hoĩs figurã: & eã ſane ob flagicioſiſſimã turpitudinis fœditatẽ deprauatã ac neq̃. Quis unus oĩm Turcos ignoret fugitiuos eſſe Scythaꝝ ſeruos eoſq; paſtoreſ: q̃ ex ergaſtulis illiꝰ uaſti & inhoſpitabil' mõtis Caucaſi cũ ĩ Perſida ac Mediã latrocinatũ deſcẽdiſſent: nullũq; certũ incolerẽt domiciliũ præt' obſoleta luſtra

Mantua

Confirmatio & confutatio

Chriſtꝰ Ieſus

Turci

Scythæ

Caucaſus

Perſis

Iuſtinianꝰ imperator

Helleſpontus &horrẽtes ſyluarꝝ latebras: primũ Iuſtiniani tẽpib⁹ ad Helleſpontũ
Bocchanus uſq; clamdeſtinis inſidijs impetũ faciẽtes: eodẽ ductore & collatro
Boſphor⁹ urbſ ne ꝑditiſſimo Bocchano: urbẽ oppulentiſſimã Boſphorꝝ repẽtina
ui captã diripuerũt. Deinde ubi laxius ut hoĩes humiles abiectiq;
Cõſtãtinopoľ negligunť cõtemnũtq;: imperãte Conſtãtinopoli Alexio Comne-
Alexi⁹ cõnen⁹ no tm̃ rebus ſuis incremẽtũ fures obſcuriſſimi cõtinuis latrociniјs
imperator attulerũt: Nã quid nõ cõſequať aſſiduitas? Vt iam auderẽt aper-
to etiã Marte cũ imperio illo oriẽtali de principatu cõtendere. Vſu
em̃ fieri quotidie uidem⁹: ut quo qs humiliore ignobilioreq; nat⁹
genere fortunæ impudẽtia uſus fuerit: eo ſe arrogãtiorẽ: inſolẽtio-
rẽ: ſuperbiorẽ præſtet. Et ne ſim in re minime iucũda narrãdo proli
Theodorus cã xior: ubi Turci ꝑ Theodorꝝ Cantacuçenũ: qui Ioannẽ Palæologũ
tacuçenus ut pupillũ & generꝝ impi⁹ circũſcriptor patrito auitoq; regno frau-
Ioãnes impa. darat: ex Aſiatica Myſia in Thraciã Callipoli ad Helleſpontũ tra-
Myſia aſiatica dita perinde atq; ſocij ſũt traducti: nũc ſocerꝝ: nũc generꝝ Horcane
Thracia ductore fallẽtes: ut ſunt ad oĩe improbitatis genus procliues atq;
Callipolis anhelãtes: breui tꝑis curriculo magna ex parte Thracia occupata:
Helleſpontus duce Amoratho Horcanis filio in Triballos: qui nunc ſerui appel-
Horcanes lanť irruere. Quo ĩ loco ubi magna utrinq; cæde iã ꝑpetrata Amo
Amorathus rathus a Laçaro ſtrenuo atq; fortiſſimo Triballorꝝ duce: q ſe ꝓ pa
Triballi ſerui tria ĩmaculatã hoſtiã deuouẽs: cũ duodecim intrepidis cõmilitoni
Laçarus bus in caſtra ipſa intra crudeliſſimi ſceleratiſſimiq; tyrãni tentoriũ
Baiſetes impetũ fecerat: multis uulneribus cõfoſſus occidiť. Huic ubi Baiſe
Theſſalia tes fili⁹ ſucceſſiſſet: nõ re min⁹ fulmẽ q̃ noĩe: id em̃ Baiſetes Turcorꝝ
Boetia lingua ſignificat: nõ ſolũ Theſſalia chriſtianis & Boetia eſt erepta:
Cõſtãtinopoľ ſed ipſa etiã noua Roma Cõſtãtinopolis: ita uallata & preſſa diu-
Nicopolis turna obſidione oppugnatiõibuſq; continuis & tremẽdis: ut pro-
Sigiſmũdus fligato iã ad Nicopolin Sigiſmũdo rege Hungariæ cũ tãto & tã re-
rex bus oĩb⁹ ornatiſſimo exercitu fortiũ uirorꝝ ad trecẽta milia poſt in
Galli ternitionẽ tantæ Gallorꝝ nobilitatis: poſt ludibrioſam & barbarã
Chriſt⁹ Ieſus ac ſpurciſſimã cõtumeliã tot principũ: tot ducũ: poſt iã prope extin
Thomyris ctum chriſtianũ & nomẽ & cultũ: ni repẽte Chriſtus Ieſus qui ſe de
Tamberlanus inimicis ſuis cũ inimicis itẽ ſuis ulciſci dignatus ẽ. Thomyrin maſ-
ſagetã cognomẽto Tãberlanũ: qm̃ pede altero eſſet claudus: cũ ĩnu
merabili firmiſſimoq; miſiſſet exercitu: ipſa inq; noua Roma Con
ſtãtinopolis ex illo uſq; tẽpe & capta ui eſſet & uerſa ĩ prædã. At no-
luit tũ deus oĩpotẽs tantã pati indignitatẽ: qn potius ꝑſpicue oĩb⁹
gẽtibus declarauit fruſtra eſſe humanos cogitatus oĩs q diuino ca-
reãt auxilio. Victus eſt igiť & captus ilico a Thomyride Tamberla
no fulmine⁹ ille & horribilis Baiſetes: nulla pugna: nulla cõcuſſio,

ne haſtarꝝ: nulla enſiũ uibratione: ſine ullo prorſus ſagittarꝝ iactu.
Nam ante uniuerſus Baiſetæ exercitꝰ fugæ turpiſſimæ terga dedit:
ꝙ deſcenſum eſſet in aciẽ. Oh mirabilẽ dei prouidentiã: Oh incom
prehenſibilẽ ĩmenſamqꝫ potentiã: Oh charitatẽ qua nos cõplecte/
ris infinitã. Et nos miſeri nõdũ reſpicimꝰ: nõ reſpicimꝰ. Captꝰ igiẽ
& nõ multo poſt obtruncatus per multã cõtumeliã ille tã potẽs: tã
elatus: tã formidabilis Baiſetes cũ nõnullos filios reliquiſſet: cæte/
ris demũ deinceps oĩbus ꝑ Sultanũ fratrẽ ſtrangulatis arquus ner Sultanꝰ turcꝰ
uo ex quo poſtea Cyricis dictus eſt. Solus hic Sultanus Cyricis in Cyricis
Tyrãnida ſucceſſit: nihilo quidẽ minus q̃ Baiſetes pater chriſtianis Myſi
pernicioſus. Nã & Myſos q citra Danubiũ ſedẽt: & ultra Danubiũ Danubiũ
Balacchos & Moldauiã ſubiugauit: adiecitqꝫ quicqd mari Aegeo Balacchi
Ionioqꝫ adiacet: præter ſolã Peloponneſum ad Illyricos uſqꝫ. Qui Moldauia
poſteaꝙ animã efflaſſet: ſecutus ẽ Amorathus filius ob Amorathũ Aegeũ mare
proauũ ita nominatus. Is oĩm primũ poſt ſtrangulatũ Muſtaphã Ioniũ mare
fratrem urbem Conſtantinopolin permagno & acerrimo munitus Pelopõneſus
exercitu obſedit mẽſibꝰ tribꝰ: oppugnauitqꝫ fortiſſime: quo tempo Illarici
re illic me cõtinebã diſciplinæ Græcæ conſequẽdæ gratia: Quã ubi Theſſalonica
nequiſſet expugnare: agro igni ferroqꝫ uaſtato abijt adortus Theſ/ Macedonia
ſalonicam in Macedonia: quæ Turcorum metu Venetis ſe dedide/ Veneti
rat. Hanc poſteaꝙ dies tris continuos oppugnat: tandẽ expugnat: Iſthmus
agitqꝫ in prædam: Murum Iſthmi qui Peloponneſum per conti/
nentem ab Aegeo ad Ionium pelagus tutabatur: cum cœpiſſet per
incolarum proditionem: ſolo æquauit inde abacta ingenti præda.
Qui ubi ſæpenumero pugnaſſet cum Hungaris: & id quidẽ infœli/ Hungari
citer: demum ubi apud Barnam cum ijſdem Hungaris manũ con/ Barna
ſeruiſſet: eſſetqꝫ unius Ioannis Vaiuodæ clariſſimi belli ducis calli/ Ioãnis uaiuo.
ditate ſummaqꝫ uirtute ſuperatus: atqꝫ ingenti cum cæde in fugam
uerſus: factum eſt ſubito audacia atqꝫ animoſitate regis Vladiſlai: Vladiſlaꝰ rex
ut e uicto uictor euaſerit Hungaris cunctis non tam fugatis ꝙ per
ſubitã animorũ cõſternationẽ ob intolerabilẽ dolorẽ quẽ ex inter/
empto rege animo conceperãt ultro fugientibus. In qua quidẽ chri
ſtianorum fuga illud uulnus uel maximũ nomini chriſtiano infixũ
eſt: ꝙ Iulianum Cæſarinum ſanctæ crucis cardinalem: uirum uero Iulianꝰ cæſari/
dignum Romana eccleſia Hungari fruſtra a fuga reuocantẽ crude/ nus cardinalis
liſſime trucidarũt. Amorathum autem hunc nõ multis poſt annis
maiores calamitates in chriſtianũ populũ ærumnaſqꝫ molientem:
peroportune mors e medio ſuſtulit: relicto Mahometo filio uno cer Mahometus
te oĩm qui ſunt: fuerũt: futuriqꝫ ſũt: impuriſſimo adoleſcẽte & omi
ĩmanitate ĩmaniore. De hoc aũt tetro diroqꝫ portẽto: de hoc in q̃ tã

truculento: tam ſæuo: tam horrēdo: tam funeſto prodigio: quid dicendum: quid ſentiendum: quid tenendū ſit neſcio. Illud certe ſcio neminem unq̄ alterum ex omni hominum memoria extitiſſe: qui breui adeo tempore tanta trepidatione atq̄ terrore uniuerſum prope terrarum orbem affecerit. Et ne id quidem mirum. Quas enim calamitates unus hic alter impiꝰ & abominabilis Mahometus tā paucis annis chriſtiano pp̄lo intulit? Nobiliſſimū illud oriētalis imperij Emporiū nouā Romā Conſtantinopolin: heu miſerā noſtrā infœlicē tempeſtatē: Nū latiſſimi illi altiſſimiq̄ muri craſſiſſimæq̄ turres quæ ſingulæ munitiſſimas arces repræſentabant: cum uiderētur om̄i adamante ſolidiores? Nū ulla hominū aut ingenia aut uires tutari potuerunt quo minus a Turcis captum & in miſerabilē ac luctuoſiſſimā prædā uerſum: omnibus gentibus ſit exemplo nihil eſſe nobis ſuperbiendum? Nonne paulopoſt Peloponneſus eodem tacta fulmine perijt? Quid enim Triballos: quid Illyricorum quid Dalmatiæ reliquias commemorem: quos omnis aſſiduis incurſionibus & incendijs præmit ac perdit idem nefarium abominabileq̄ monſtrum? Verum quid Triballos memini: Hos enim Mahometus iam om̄is egit in ærumnoſiſſimā ſeruitutem. Nūc ultimo exitio Pannonijs imminet: Eoq̄ faciliorem ſperat de ijs uictoriam quod Spendorobum Triballorū Emporium expeditum per Danubium tranſitum in Hungaros præbet. Hungari uero ipſi etſi ſunt tum animorū ferocia: tum robore corporum peritiaq̄ bellandi aduerſus Turcos aptiſſimi: tamē quia inteſtinis ſeditionibus aſſidue inter ſe digladiantur: ſunt ad rem tantam tamq̄ neceſſariam imbeciliores. Quo fit: ut niſi propediem a cæteris chriſtianis principibꝰ eorum imminenti extremoq̄ periculo ſuccurratur: indubitato ſint perituri. Illiꝰ autē populoſiſſimi regni bellicoſiſſimiq̄ euerſio: qđ omen deus auertat: quantam ſit cladem cunctis chriſtianis illatura: quis eſt tam rerum inſcius qui ignoret? Expergiſcimini ergo: expergiſcimini tandem principes & populi chriſtiani: ferte periclitantibus auxiliū: ferte Chriſto Ieſu: ferte uobiſipſis: ferte filijs uxoribuſq̄ ueſtris. Nolite pati per deum immortalem: nolite pati tantam peſtem: tātam perniciem aduerſus chriſtianam rempublicam diutius inualeſcere: incrudeſcere: debacchari. An ignoratis fore: ut ſubiugatis Hungaris: qui nobis clypeo ſunt & muro: continuo uobis ſit de ueſtra & libertate & gloria ſaluteq̄ pugnandum? Laudatur a uiris ſapientibus & L. Brutus & Manlius Torquatus: quod proprios filios uirgis cæſos ſecuri percuti iuſſerint: ducti illi quidē ut aiunt: alter diſciplina rei militaris: alter ſalute patriæ. Laudatur

Noua roma Conſtantinopolis

Pelopōneſus

Triballi

Illiryci

Dalmatia

Pannonij

Spendorobꝰ

Cōcluſio particularis

L. Brutus

Manlius torquatus

Curtius: q̄ ſe in profundiſſimum terræ Hiatum illum periturus præcipitauit: quo metu mortis patriã ſolueret. Laudantur tres Decij pater & filius ac nepos: q̄ in extremis reipublicæ periculis ſeſe deinceps pro patria deuouerint. Laudat̃. M. Attilius regulus: qui ut fidẽ hoſti ſeruaret: ad acerbiſſimos corporis cruciat⁹: ad dedecorosiſſimã contumeliam: ad indubitatã mortem redire non dubitarit. Laudant̃ inq̄: laudant̃ cum alij multi: tum Phileni & Codrus qui honeſtam mortẽ turpi uitæ ingenti animo præferre ꝑtulerint. At hos om̃is qua ratione ductos arbitremur? Alia nempe nulla niſi ut umbratilem & inanem huius ſæculi gloriã uel mortui uiderentur aſſecuti. Nos aũt qui ad huius uitæ celebrem gloriam æternam quoq̄ atq̄ cæleſtem gloriã ſimus aſſecuturi: cunctabimur diutius obuiam ire pulcherrimis glorioſiſſimiſq̄ triumphis. Iam tandem fœliciſſima ſigna in Barbaram Turcorum illam & abiectam ſeruilemq̄ natione tollenda ſunt te auctore & duce atq̄ uexillifero pontifex maxime pientiſſime Pie ſecunde: qui chriſti uices in terris gerens: om̃ia pro animi tui magnitudine & incomparabili ſapientia diuinaq̄ uirtute cõſtitues: geres: moderabere: perficies. Quis adeo ſit a fide chriſtiana alienus: quis ita abhorrens ab omni humanitate: quis tam ſuis rebus ſibiq̄ aduerſus qui in re tam pia: tam neceſſaria: tã laudabili: tã utili beatitudini tuæ parere ſubterfugiat: atq̄ nolit uitam ſuam ſi ſit opus deo offerre: quo tanto dedecore amariſſimoq̄ flagello chriſtiana reſpublica liberet̃? Nam quid ad Franciſcum Sphortiam Mediolanenſium ducem principem meũ attinet: hic eo cõſilio abs te accerſitus: eo animo huc uenit: ut om̃ia ſit pro tua & ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ uolũtate iuſſuq̄ facturus. Non modo enim & uniuerſam tibi ſubſtantiam & exercitum ſuũ omnẽ pollicet̃ ad hanc rem tantã: tam ſanctam: tam deo hominibuſq̄ acceptam: ſed fratres etiam ac filios: præſertim cum nõ ambigat cæteros quoq̄ principes regeſq̄ chriſtianos idem ſingulos ꝓ ſua facultate facturos. Ac multo ſane alacrius & libentius ipſemet præſtantiſſimus princeps meus: ut eſt inuicto & excelſo animo religioniq̄ deditiſſimus: & ſanctitatis tuæ obſeruantiſſimus in tã præclarum tamq̄ ſalutiferam expeditionem proficiſceret̃: ſi per Italicarum rerum conditionem ei liceret.

Curtius

Decij tres

M. attilius regulus

Phileni

Codrus rex

Concluſio generalis

Fran. Sphortia dux

Franciſci Philelfi ad uiros Papienſes Oratio congratulatoria de creatiõe Iacobi Borrhomæi Vitaliani comitis F. ad dignitatem & gradum epiſcopalem. II

Exordium On poſſem equidem uiri Papiẽſes & uos cæteri patres am/
n pliſſimi non uæhementiſſime uobis eccleſiæq; ueſtræ gra/
tulari: q̄ eum tandem pontificem eſtis adepti: cui ad decus
& ad gloriam nihil eſt quod deeſſe inſigne queat. Videtis
ẽm diuina benignitate eum uobis contigiſſe epiſcopum Iacobum
iſtum Borrhomæum præſentem hic coramq; aſtantem: quem eſſe
magno ſplendore præditum: magna doctrina: magna fide: magna
religione: non fama uaria aut dubia: ſed longo uſu & multiplici
experientia didiceritis. Quæ dum mecum ipſe conſydero: tum uo/
bis gratulor quibus cupio eſſe q̄ optime: tum mihi gaudeo: cui ſe/
cundæ res ueſtræ omnes non læte eſſe non debent. Nam priſtina il/
la ueſtra maximaq; merita quibus hic iampridem docens & publi
ce ſum a uobis & priuatim ornatus: nullus unq̄ obliuionis interi/
tus e memoria mihi deleat. Quare cũ noua hæc & peroptata præ/
ſentis pontificis creatio communẽ mihi uobiſcum uoluptatem af/
ferat: quantum hodierno die ab immortali deo nobis bonum ob/
Narratio latum ſit: breui ſaltem oratione recenſendum exiſtimo. Cum Pa/
pienſis pontificatus ſedes annos compluſculos iam uacaret: & in/
gens competitorum numerus maximis opibus & ſtudijs ad tantæ
dignitatis faſtigium niteretur: idq; perſæpe fruſtra temptatũ eſſet:
quippe quod non humani ſed diuini potius fauoris opiſq; indige/
Chriſtus ret: proſpexit oportune Chriſtus optimus maximus huic rerũ dif/
ficultati: qui non quod ipſi uolumus: ſed quod nobis optimum fo
re nouerit multo ante deliberat. Itaq; eodem fere tempore & chri/
Philippus Maria anglus ſtianiſſimus princeps noſter Philippus Maria Anglus: & ſummus
pontifex Eugenius qui Chriſtum in terris gerit: uterq; ueluti diui/
Eugenius no quodam afflati numine Iacobum Borrhomæum: reliquis om/
nibus reiectis ac repudiatis competitoribus: nihil tale neq; peten/
tem nec cogitantem eadem mente communiq; conſenſu epiſcopa/
Diuiſio trimembris tui Papienſi præeſſe uoluerunt. Quæ quidem res triplicia mihi bo/
na illa uidetur eſſe complexa: quæ ad bene beateq; uiuendum ma/
Honeſtas xime expetuntur: Honeſtatem: utilitatem: iucunditatem. Harum
Vtilitas autem pulcherrimarum laudum campum quoniã non tam proli/
Iucunditas xe diſſerere q̄ attingere paucis tempus iubet: & ſi cupiebam ita di/
cendo explicare: ut nõ modo fruges & fructus oĩs feracitati uber
tatiq; reſponderet: ſed nihil omnino relinquerem aut deſertum aut
incultum: oratione metiar expedita magis & circumſcripta q̄ am/
Cõfirmatio .i. & confutatio bienti & locupleti. Et ut eodem proſequar ordine quo propoſui:
quoniam honeſtum id ducitur quod uirtute cõſtat: Quid honeſtiꝰ

Papienſi epiſcopatui: quid pulchrius: quid illuſtrius cõtingere po/
tuerit: q̃ ꝙ eum ſibi pontificẽ uidet oblatũ: cuiꝰ uirtutes & multæ
ſint & ſingulares inprimis? Cum eñ ueluti duo quædam itinera:
quoꝝ altero ſe ituros: altero ꝑuenturos ad diuinã illã & incõmuta
bilẽ bonitatẽ arbitrantur: mortaliũ animis ſint propoſita ſcientia Scientia
atq̃ ſapientia: ita in utroq̃ Iacobus Borrhomæus uel ab ineunte Sapientia
uſq̃ ætate uerſatus eſt & agendo & contemplando: ut ne grandio/ Actio
ribꝰ quidẽ natu uiris eruditiſſimis & eiſdẽ religioſiſſimis unq̃ ceſſe Cõtemplatio
rit. Nam cum ſciret quibus præcipuis in hac temporalis uitæ fragi/ De ſcientiæ ꝑ
litate exerceri ſe oporteret: omnium primum ita ſemper temperan/ tibus
tiam coluit: ut nullis cupiditatibus uictus: nullis uoluptatum ille/ Temperãtia
cebris labefactatꝰ: id aſſiduis ſuis laboribꝰ laudatiſſimiſq̃ operibꝰ
effecerit: ut nihil ſibi facilius ſit: nihil uſitatius: nihil antiquius uita
ſobria & pudica. Quod cum in omni ætatis curſu: tum in adoleſcẽ
tia difficillimum factu ſit: id magno nobis argumento eſſe debet:
hunc diuino quodam munere facillime adeo potuiſſe tam indomi
tas atq̃ effrenatas corporis bælluas uinclis iugoq̃ ratiõis obtem/
perantes ſibi & obſequentes reddere. In ĳs autem domandis ſub/
iugandiſq̃ non fortitudinis minus q̃ temperantiæ & moderatio/ Fortitudo
nis adminiculis uſus eſt: quibus nixus oẽs blandientium appeti/
tionum inſidias atq̃ irruptiones non modo conſtantiſſime ſuſtinu
it: ſed etiam acerrime fudit ac proſtrauit. Non enim eſt inſcius pro/
batiſſimus hic põtifex: eum qui peſtiferis animi perturbationibus
liber non ſit: omni turpitudini ſeruire. Nec ullum eſſe iniuſticiæ ge/ Iniuſticia
nus cui alacri animo non occurrat: non pareat: non ſe penitus de/
dat. Quare omni ope atq̃ opera ſemper ſtuduit ac ſtudet: ut nihil
agat: nec meditet̃: nec cogitet quicq̃ quod a iuſticia ſit æquitateq̃
alienum. Nec id iuſticiæ munus ducit: ut laceſſenti cuiq̃ noceatur:
quippe quod cum feris commune ſit: quæ uix cuiq̃ nocent: niſi fue
rint laceſſitæ: Sed prohibere iniuriam & prodeſſe omnibus in me/
dia iuſticia ſitum putat. Nam prudentiam quæ propter uarios ca/ Prudentia
ſus inopinatoſq̃ rerũ euentus uix ſenectuti oĩno concedit̃: ita cal
let ac tenet: ut nihil uſq̃ in humanis actionibus accidere poſſe uide
atur: quod uel conſultando uel gerendo: aut incognitũ ſibi: aut mi
nus prouiſum futuꝝ ſit. Prudẽtiæ aũt omne & iuſticiæ & fortitu/
dinis temperãtiæq̃ officiũ nõ ad aures popularis: ſed ad dei gloriã
ſemꝑ refert. Humanos eñ fauores oĩs ita admittendos arbitrat̃:
quoad huic itineri: quod aditũ parat ad deum: impedimẽto eſſe nõ

poſſint. Nam has oẽs uirtutes quibus gentilitas gloriaꝛ: nõ tam propter ſe cenſet expetendas: ꝗ qđ ſapientiæ quæ ſola perducit in cæleſte ſpectaculum: ueluti proſcœnia quædam ſint. Itaq; maxime

Pietas

omnium pietatem colit. Quid enim diuino cultu agere poteſt aut melius aut pulchrius? Nam ſi id eſt bonorum omniũ maximũ: ad quod reliqua bona omnia quæ dicunꝛ referri oporteat: deũ ipſum dumtaxat noſtrã eſſe fœlicitatẽ: ſi quis ignorat: oẽm uim boni naturamq; ignoret: Fœlicitatem autẽ omnes uolunt: quã qui norint: perpauci ſunt. Non enim in hiſce terrenis ſordibus ac cœno hominis bonum collocatum eſt. Id omne cælitus eſt petendum: Inferiora hæc omnia & infirma ſunt & inſtabilia & caduca. Quod uero & incommutabile eſt & ſummũ & ſempiternũ bonum: ſola nobis ſapientia pollicetur: quæ ita rerum cæleſtium ueritatem diligenter inquirit atq; contemplatur: ut non prius conquieſcat: ꝗ ad diuinum ſplendorem illum uſq; peruenerit. In huiuſmodi inꝗ ſapientiæ lumine ſeſe intuẽs Iacobus Borrhomæus: liquido perſpicit nihil eſſe humano generi præſtabilius: nihil magis optandum ꝗ oẽs ſuas & actiones & cogitatus referre ad deum: qui ſolus colendus ſit: & omni religionis & fidei ſinceritate unice uenerandus.

Cõfirmatio. ij & confutatio

Sed quoniã de honeſtatis parte locuti ſumus: iam ad utilitatis rationẽ noſtra tendat oratio. Nam quãꝗ id ſolum eſt utile: qđ ſit honeſtum: cuiuſmodi tamen alia quædam ſeparatim utilitas ex hoc pontifice ſit in Papienſem epiſcopatũ: & in uos item uniuerſos emanatura: breuiter complectar. Latere uos id nõ puto quod eſt etiam peregrinis luce: ut ita dixerim: clarius: conſueſſe plæroſq; pontifices ſuperioribus iampridem temporibus Papienſem eccleſiam permagnis detrimentis afficere: alios quoniam eſſent inopes: alios quoniam expleri non poſſent. Quare cum hi nollent pecunijs abſtinere: nequirẽt autem illi parcere: ſe utriq; pernicioſos in rem eccleſiaſticã præſtiterunt. Nihil autem huiuſmodi eſſe de præſenti pontifice uerendum: tum eius probatiſſimi mores docent: tum paternæ diuitiæ ac ſplendor. Nam quo pacto aliena uel auferat uel ſurripat: qui ultro ſua beneficentiſſimeq; conferre ſit ſolitꝰ? An eſtis obliti quãta liberalitate ſemꝑ ſit uſus Iacobꝰ Borrhomæꝰ: & cũ apud uos ingenuis artibꝰ ſtuderet annos nõnullos: & cũ paucis ante menſibꝰ hoc ipſo in loco põtificij iuris inſignibus ꝗ pulcherrime ornareꝛ? Quis eñ omniũ dici queat: qui ullo uel humanitatis: uel facilitatis: uel benignitatis & munificẽtiæ genere cũ hoc uno ſit cõferendus? Quod ſi & adoleſcens & abbas nihil ſibi laudabilius eſſe cenſebat ꝗ benefacere: ꝗ æqui & boni noſſe tueriq; rationem: quid nũc iudicandum

eſt de uiro plane ſapienti religioſiſſimoq́ȝ epiſcopo? Atqui huius pater uir magnificus & illuſtris Vitalianus comes ijs facultatibus atq́ȝ opibus frætus eſt: ut magni putet intereſſe ad decus & ad laudem ſuam: ſi omnes ſemper intelligant ſuos quoſq́ȝ alijs nullis q̃ paternis & ſuis locupletatos eſſe diuitijs. Quod quidem cũ alijs permultis in rebus: tũ in ſacris templis apparatuq́ȝ diuino quotidie oſtẽdit: nõ coniecturis & argumentis: quod facere nõnulli ſolent qui uideri q̃ eſſe malunt liberales ac benefici: ſed magnis muneribus magniſq́ȝ impẽſis. An fortaſſe neſcim⁹ diui Barnabæ monaſterium cui noſter hic ampliſſimus põtifex in hanc uſq́ȝ diẽ ſua maxima cũ laude abbas præfuit: quanta primũ inopia mendicitateq́ȝ premeret? Nõ fundi omnes: prædia omnia: ædes omnes ſuperiorum abbatum uel auaricia uel negligentia fœnore rapiniſq́ȝ perierant? Nõ hæc omnia uidemus unius Vitaliani pergrandi auro ſingulariq́ȝ induſtria nõ modo recuperata reſtitutaq́ȝ monaſterio: ſed ita amplificata & in cumulũ aucta: ut nũq̃ eius cenſus aut maior fuerit: aut expeditior aut liberior? Eſt em̃ comes Vitalian⁹ pro ſuo ingenti animo eodemq́ȝ regali non minus ſplendidiſſimis moribus præſtantiſſimiſq́ȝ uirtutibus q̃ fortunis ornatiſſimis & maximis. Quare quicquid habet (Tantum aũt habet: quãtũ alius in Italia unus nemo) id omne cũ bonis habet cõmune: Nã qđ in bonos & claros homines beneficiũ cõfert: id nõ tam dare q̃ accipere exiſtimat. Itaq́ȝ mirari neminẽ decet: ſi in huius quidẽ unius hominis uita tanta eſt apud diuũ principem noſtrũ auctoritas: tantũ cõſilium: tanta fides: ut nõ tam oret q̃ exoret omnia. Quæ certe res quãto etiã uobis omnibus uſui ſit futura: licet uel me reticente cognoſcere. Tertius locus erat iucunditatis: quæ quãta eſſe debeat: nõ ſolũ ex honeſtatis utilitatiſq́ȝ ratione æſtimari oportet: ſed ex ipſa quoq́ȝ ui propria & natura iucũditatis. Triplex eſſe bonũ in aĩo: cõtemplationis: actionis: iucunditatis quã eandem uoluptatis noĩe appellant: & alij plures inclyti excellentiſſimiq́ȝ philoſophi & Ariſtoteles locupletiſſimus teſtis eſt. De ſapientia & uirtute antea percurrimus. De tertio aũt bono nõ pluribus trãſigamus q̃ rei atq́ȝ temporis ratio poſtulat. Permulti ſunt qui uoluptatem uitio dent: hi nomen magis neſcio quo pacto q̃ rem ipſam fallaciter expendentes. Sed uoluptatẽ quã ipſe honeſtiore uerbo ſi quẽ forte uoluptatis nomen offendat: iucũditatẽ nomino: quippe quæ & mente & ſenſum iuuet: quãti fieri cõueniat: perſpicue docet chriſtiana etiã ueritas. Quod em̃ præmiũ nobis aliud eſt futurum uigiliarũ laborũq́ȝ noſtrorũ: quos plurimos & maximos ad ſince-

Vitalianus comes

Diui Barnabæ monaſterium

Confirmatio iij. & confutatio

Triplex animi bonum

Cõtemplatio

Actio

Iucũditas

Ariſtoteles

Voluptas

Vnde iucũditas

ritatē fidei & dies obimus & noctes: ꝙ perenne quoddā & infini-
tum gaudium: quo in uidenda coraꝙ cōtemplanda ineffabili dei
eſſentia & animo & corpore ꝙ iucundiſſime perfruemur? Nam ſi
Sardanapalus quis eiuſmodi uoluptatē ſtatuat: quā Sardanapalus ille rex aſſy-
riorū: aut Smindyrides Sybarites ſecutus dicit: hic nō multū dif-
Smindyrides ferat a pecude. Sed nos eam uoluptatem ponimus: qua bene inſti
tutus anim⁹ & in hac uita fruit: & in illa perfruit. Huiuſmodi autē
uoluptatē uos capturos uiri Papienſes ex præſentia & cōſuetudi-
ne huius ueſtri pontificis: nō ſum neſcius. Cū eñ perſpexeritis hu-
maniſſimi huius patris ſuauitatē: uitæ integritatē: ſingularem mo
deſtiam: morū ſanctimoniam: lenitatē: grauitatem: inſignē expreſ-
ſamꝙ probitatem: qui uos plurimū & monendo: & hortādo: &
docendo: & conſulendo: & ſubueniendo iuuet: nō poteritis affici
Peroratio non mira iucunditate. Quæ cū ita ſint: recte uobis lætādū ſentio:
qui talem ſacerdotem eccleſiæ ueſtræ præfectū eſſe uideatis: qualē
Syrus poſt illa prima tempora diui Syri: in cuius hoc ſacratiſſimo tēplo
hæc a nobis habet oratio: alterū nunꝙ ullum habueritis. Habetis
inquā eum epiſcopū: qui & ſcientia rerum temporaliū nemini agē
do cōcedat: & ſapientia cultuꝙ diuino: uiris etiā religioſiſſimis an-
tecellat. Tantā uero ſit uobis utilitatē iucūditatēꝙ allaturus: quā-
tū a plæriſꝙ ſuperioribus pontificibus & detrimenti fuerit & ægri
tudinis importatū. Tu autē pater ampliſſime Iacobe pōtifex: ages
omnia gereſꝙ ꝓ ingenio & cōſuetudine tua: hoc eſt ingenue: inno
center: moderate: abſtinēter: caſte: pudice: continenter: Omnia ad
religionē refer: omnia ad pietatem. Expectationē quā de tua præ-
ſtanti inſigniꝙ uirtute apud omnes mirabiliter cōcitaſti: hanc pa-
ra nō modo ut ſuſtineas atꝙ tuearis: ſed amplifices etiā ac exupe-
Eugenius res. Reſponde Eugenij de te iudicio: reſpōde opinioni principis no-
ſtri: qui te quoniā bonæ ſpei adoleſcēs uidereris: decimonono æta
tis anno abbatem eſſe uoluit: & hoc tempore nōdū natum annos
octo & uiginti: quia cū ætate ſimul bonitate proceſſeris: ad epiſco-
palem dignitatem amplitudinemꝙ promouit: eo (ut mea fert opi-
nio) animo ac mente: ut ad maiorem laudis atꝙ honoris gradum
auſpitijs ſuis ductuꝙ peruenias: ſi nō te minorem geſſeris epiſco-
pum ꝙ fuiſti abbas. Memineriſꝙ eo tibi maiorem neceſſitatē ad-
ditā ad uirtutis & nominis claritudinē: quo non infimo aliquo &
Vitaliani unde humili genere natus es: Sed Vitaliano patre: qui nō modo maio-
rum ſplendore: ſed multo etiā magis ſuis laudibus ac meritis & il-
Vitalian⁹ rex luſtrem ſe omnibus & admirādum reddiderit. Nam quāꝙ Vita-
Iuſtinus rex lianoꝝ familia nobilitatis & originis ſuæ Vitalianū regē Iuſtini re-

gis filiũ & diuæ Iuſtinæ patrẽ: qui ex Antenoris troiani poſterita- Diua Iuſtina
te fluxiſſe tradit̃: auctorem memorat: & nõnulli poſt hũc reges ad Antenor
Attilæ uſq; hunnorũ & Totilæ illi⁹ in chriſtianos flagelli Gottho- Attila
rũq; procellas Patauij Venetiæq; regni ſucceſſionẽ geſſere: deinde Totila
tamen ut res humanæ plæræq; omnes labiles caducæq; ſunt: pau Gotthi
latim præclarum illud & præpotẽs Vitalianorũ nomen ſimul cũ Patauium
opibus & fortuna extenuatum: in id calamitatis inciderat ut non Venetia
longe abeſſet ab interitu. Itaq; diuina quadã ope immortaliq; be- Vitalianus
neficio Vitalianus hic ſplẽdidiſſimus pater tuus quaſi ſol quiſpiã Vitalianis omnibus iam ꝓpe obſcuratis tẽpeſtiue illuxit: qui noctem late omnia occupantẽ ſuis radijs tolleret: incubantibuſq; tenebris altius fulgens ſerenitatẽ lucemq; inferret. Quare quod in ſuã laudem Cicero iactare aliquando cõſueuit: maioribus ſe ſuis præluxiſſe: id de ſe Vitalianus iure profiteri meritoq; poſſit. Igit̃ nõ mediocris tibi opera danda eſt: ut quod perpulchre facis & laute tui patris uiri optimi & hominis magnifici diſſimilis nõ ſis. Nõ eñ minor ei in te uno ſpes repoſita eſſe debet: q̃ in fratre tuo uiro clariſſimo Philippo ipſo borrhomæo paternæ gloriæ atq; uirtut̃ æmulo & repoſitam uidemus & cõſtitutã. Voluta præterea tecum animo: quãtũ mun⁹ ſuſceperis: qui & ſis & nomineris Epiſcopus: Quo quidẽ nomine iccirco ab Homero interdum Hectora honoris gratia appellatum inuenimus: quod & rex eſſet: & ſpeculator: & tutor: & altor. Rege igit̃ etiam tu Chriſti hunc optimum & ampliſſimũ gregem tuæ fidei & tutelæ cõmiſſum pro tua integritate & excellenti iuſticia diligenter ac ſedulo. Quid agendum obſeruandumq; ſit: & dies tecũ ſpeculare & noctes. Bonos oĩs q̃ ſtudioſiſſime tuere: cõſtãtiſſimeq; defende. Qui ſe flagitij & facinoris q̃ probitatis maluerint pietatiſq; participes: digna cẽſuræ ultione cõpeſcendos cura. Hæc ſi ꝑ tua ſingulari grauitate atq; uirtute feceris: nõ mõ pulcherrimo tuo nomini & muneri ſatiſfacies: ſed oĩpotẽti etiã deo te gratiſſimũ reddes & cunctis hominib⁹ acceptiſſimũ.

Cicero

Philipp⁹ borrhomæus

Epiſcopus q̃d ſignificet

Chriſtus

M.cccc.lvi. ſeptimo Kal. Octobres Papiæ.

Franciſci Philelfi Oratio de laudibus Laçari Scarampi epiſcopi: ad Comenſes: III

INſtituenti mihi uiri Comenſes uerba apud uos facere: cũ de Epiſcopali dignitate: tum de ipſo ueſtro Epiſcopo Laçaro Scarampo: quem præſentem hic coramq; uidetis: Haud equidem facile dixerim: uter maior dicendi labor de dignitate: ne an de homine ſit oblatus. Vtraq; ſane res tanta eſt & tam

Laçarus ſcarampus

nobilis: tam magnifica: tã excellẽs: ut uix ulla ingenij ui: ulla orationis copia uideatᷣ eſſe cõtenta. Scimus em̃ ut hîc primũ aggrediar ab heroicis uſq; temporibus: eodem Epiſcopũ eſſe nomine regẽq; appellatũ: id quod apud Homerũ de Hectore licet animaduerti. Et ne id quidẽ abſurdũ. Quid em̃ aliud Epiſcopus ſignificat apud græcos: ꝙ inſpectorem: ſpeculatorem: cuſtodem: cõſultoremq; & ultorem: ac propoſiti cõpotem? Rex em̃ omnia diligenter inſpicit: omnia prouidet quæ ad tutandũ regnũ & amplificãdum attinẽt: ſuis præmijs bonos ꝓſequens: ac dignis animaduerſionibus malos afficiens. Et quoniã nihil agit inconſulto: nihil imprudenter: quicquid ꝓpoſuit efficit. Hæc eadem certe mens: idem animus epiſcopo in eccleſiam eſſe debet: & eo ſtudioſior atq; propenſior: quo humanæ res cunctæ ne cũ minima quidem alicuius diuinæ rei particula conferri poſſunt. Enimuero quis fidelis atq; doctus chriſtianus minus nouit a chriſto optimo maximo eſſe epiſcopos quaſi reges ſuis eccleſijs inſtitutos? Ipſe em̃ cũ adhuc eſſet in terris: manũ apoſtolis ſuis imponens eos ordinauit epiſcopos: iuſſitq; ut irent in mundũ uniuerſum: & omni creaturæ euãgelium prædicarẽt: ac dicerent regnũ cæleſte appropinquaſſe. Ad hæc ut curarent ſanarentq; infirmos: mortuos ſuſcitarent: mundarent leproſos: dæmones eijcerent: permultaq; alia in ſuo nomine facerent: quæ naturæ diuinæ ſunt: nõ humanæ. Ieſus inq; ſaluator noſter hmõi præſules inſtituit: id quod Apoſtolus Paulus ſpirituiſancto aſcribens: ait: Attendite uobis & uniuerſo gregi: in quem uos ſpirituſſanctꝰ poſuit epiſcopos regere eccleſiam Ieſu chriſti. Atq; taliũ ſacerdotũ tanta eſt amplitudo & ita ſublimis gradus: ut eos angelorum nomine in Apocalypſi appellatos inueniamus. Accipimꝰ em̃ epiſcopũ munus a primis inde tẽporibus illud in catholicis eccleſijs extitiſſe: ut populos docerent: ipſiſq; ea annunciarent: quæ ad gloriã pertinẽt ſempiternã. Quare cũ in Apocalypſi iubentᷣ angeli pœnitentiã agere: non de ijs ſermo eſt angelis: qui & incorporei ſunt: & quorũ alteri ob efferatã ingratitudinẽ peruicacẽq; ſuperbiam æternis ſupplicijs ſunt addicti: alteri humiles & accepti memores beneficij longe abſunt a terrena contagione: ſed de hominibus potius: qui ꝙdiu in uita ſunt: obnoxij ſunt peccato. Nec em̃ epiſcopi qui humani quidã ſunt angeli: quoniã diuina præcepta ac redemptoris noſtri Chriſti Ieſu uoluntatẽ nunciant: ſine peccato eſſe ullo pacto poſſunt. Atqui pontifex ipſe quẽ præcipui honoris cauſa ſummum uulgo appellamus: aliud quicꝙ nihil habet egregium: ꝙ qđ epiſcopi eſt proprium. Quis em̃ eſt alius ſummus pontifex ꝙ

Epiſcopus & rex
Homerus
Hector
Epiſcopus quid
Græci
Euãgelium
Paulus apoſtolus
Angeli
Apocalypſis

ecclesiæ Romanæ Episcopus? Et singularum quidem urbium epi/ſcopi dici pontifices & poſſunt & cõſuerũt: qui quãq͂ in ſuis eccle/ſiis ſunt maximi ac ſummi: eo tamẽ minus dicunt͂: ut quẽ cæteris pontificibus lex præeſſe uoluit: is honorificentiore epitheto orna/ret͂. Sed quoniã paucis oſtendimus eundem eſſe in eccleſia dei epi ſcopũ: quẽ & regem & angelũ uocamus: Reliquũ ẽ: ut de hoc ipſo Laçaro Scarampo: qui fœlici quodã diuinoq͂ auſpicio epiſcopus uobis contigit: nõ quæ dici laudãdo poſſent: ſed quæ nõ dici iniu/ſtum ſit: breui oratione perſtringamus. Vidi plærumq͂ nõnullos qui cũ maxime ſtudẽt aliquẽ laudare: eas potiſſimũ laudes cõqui/runt & cõſectantur: quæ alieni ſunt iuris: nec præſtari a nobis poſ/ſunt. Nam patria & parentes quæq͂ alia uel fortunæ uel corporis ſiue bona ſiue commoda ſint dicenda: quamcũq͂ merent͂ laudem ꝓpterea ſcilicet merent͂: quod iis moderate prudenterq͂ utamur q͂ diu adſunt: Fragilia em̃ & caduca ſunt: nec in noſtra poteſtate poſita. Aliud profecto nihil præter uirtutẽ & rationẽ afferre poſſu mus: quo de certi quicq͂ habeamus magnũq͂ polliceri. Bona ani/mi noſtra ſunt: quæ fortunæ omni cõtempto impetu: nullam uim morbi: nullã temporũ mutabilitatẽ: nullũ incõmodorũ turbinẽ contremiſcũt. Itaq͂ uera omnis ac perfecta laus poſita eſt: & collo/cata in ſola animi præſtantia. Quid em̃ memorem Laçarum epi/ſcopũ eſſe natione Ligurem: familia uero Scarãpũ? At Ligures in Italia quales ſint qualeſq͂ ſemper fuerint: nemo ſane rerum paulo peritior ignorat. Nam ut tempori obſequẽs ſilẽtio prætereã: quæ præclara quãq͂ ꝓmulta facinora tempeſtate noſtra Ligures ſæpe geſſerint: & nũc etiã gerant: tradunt nobiles nõnulli rerum ſcripto res: tum latini: tum græci aborigines extitiſſe: qui maiore ex parte imperitarẽt Italiæ: cũ in eã Troiani primũ ueniſſent Aenea duce. Aborigines uero alios nullos eſſe q͂ Ligures ita nominatos: qꝺ montani ſint populi. Horos em̃ græce: montem ſignificat. Nã ligu ria prope tota montuoſa eſt & ardua: ob idq͂ genus hominũ acre atq͂ bellicoſum. Inter Ligures aũt Scarampi ꝓceres ſemper habi ti ſunt illuſtres: & id quidem in omni laudis ac probitatis genere. Quot iurecõſulti: quot in omni doctrina magnitudine eruditiſſi/mi & eloquẽtiſſimi uiri: quot equites aurati e Scarãporũ familia prodiere? Quid em̃ repetã in præſentia priſcum illũ & inclytũ au/ctorẽ huius generis ac nominis Scarampũ: qui ex Aragonũ regia in Italiã ꝓfectus poſt res ſplendidiſſime geſtas in Luguria cõſedit: cũ floruerit ſemper Scarãporũ domus & fortiſſimis belli ducibus & religioſiſſimis plæriſq͂ atq͂ ampliſſimis nobiliſſimarum Vrbiũ

Ligures

Italia
Troiani
Aeneas
Aborigenes

Italia

pontificibus. Itaq; mirãdũ nõ eſt: ſi Scarampis ꝓceribus cũ præ/
Ligures ſtantiſſimis prope omnibus primarijſq; familijs: non Ligurum, &
Inſubres Inſubriũ modo: ſed totius hui⁹ Galliæ ciſalpinæ affinitas ac ſum/
Gallia ciſalpina ma neceſſitudo cõtracta eſt. Omitto reliquas cliẽtelas: amicitias:
uires: facultates: quibus Scarampi ꝓceres plurimũ pollent. Præ/
Antonius tereo cõſulto in mediũ afferre uel Antoniũ huius auũ: uel Rainal/
Rainaldus dum patrem: quorũ uirtus & domi & foris tãta eſt habita & tam
Laçarus celebris: ut eorũ nomen nulla ſit antiquitas deletura. Satis em̃ hic
unus Laçarus epiſcopus ſuperq; eſt: qui omnẽ de ſe laudẽ queat
profiteri. Non is profecto eſt Laçarus: qui ſuũ iactet clariſſimum
genus: qui aliena laudet: cũ ſemper ſtuduerit nõ aliunde ſed ex ſeſe
ipſo potius deoq; pendere. Nam quid de hoc tam ſancto & ſapien
ti præſulæ ueſtro Viri Comenſes primũ ducamus laudandũ? Nũ
eximiam formæ bonitatẽ? Quæ tãti fieri in principibus cõſueuit:
Priamus ut nõ dubitauerit Tagricus ille de Priamo loquens ita affirmare:
Priami quidem ſpecies mereẽ imperiũ. Quod ſi materia ſequitur
formã natura: quis ambigat animi præſtãtiæ debere corporis ex/
cellentiã omnẽ reſpondere? At fit ſæpe malo hominũ more: ut na/
turæ probitas deprauẽ. Eo igitur maiore admiratione dignus eſt
Antiſtes hic ueſter: quod omnia ſit ſemper natura duce pro animi
ratione nõ minus fœliciter cõſecutus: ꝙ diligentiſſime ſecutus.
Omnẽ inquã corporis dignitatẽ: omne robur: omnem ualitudinẽ
cum animi ſanitate & ui atq; pulchritudine conformauit. Quare
cum intelligeret ad tantã naturæ bonitatẽ accedere oportere bonã
quandam præſtantẽq; doctrinam: hanc tanto ſtudio: tanta indu/
ſtria: tanta diligentia eſt amplexus: ut nõ diuina poetica: nõ regi/
na humanarum rerum oratoria: nõ optimarũ omniũ artium pro/
creatrice philoſophia cõtentus: ſeſe penitus ſacrorũ librorũ lectio/
Theologia ni theologiæq; dediderit: quibus in rebus tantum ualet: ut om/
niũ opinionẽ ſuperarit. Nec ſibi aliud quicꝙ boni propoſuit unꝙ
in uniuerſa uita: ꝙ quod ipſa ueritas quæ ſolus ẽ deus definierit.
Nam per huiuſmodi ſapientiæ genus ſe facile aſſecuturũ exiſtima/
bat quod uerum & incõmutabile atq; ſempiternum foret. Quid
em̃ uerecundos eius memorem cõtinentiſſimoſq; mores: cum nul/
la ſit omnino uirtutis pars: cuius aſſidua conſuetudine priuatum
Iuſticia ſe uoluerit? Præ cæteris autem iuſticiã atq; pietatẽ præcipua qua/
Pietas dam cura & ueneratione proſequiẽ. Solebant priſci illi gentileſq;
Gẽtiles philoſophi philoſophi qui dicuntur uirtutem ſequi: non tam uirtutis gratia:
ꝙ ut inanem hominũ gloriam uenarentur. Itaq; ſtudebant: quod
eſt ſimulationis proprium: magis uideri boni ꝙ eſſe. Omnes eoꝝ

uigiliæ atq; peregrinatiões qui ſeptẽ exiſtimati ſũt ſapiẽtes in græ/ Sapientes
cia: referebant̃ ad humanæ gloriæ nebulã. Idem Stoici: idẽ Aca/ Stoici
demici: & Peripatetici: reliquiq; Socratici faciebãt. Quæ nã mens Academici
uel Pythagoræ Samio: uel Agrigentino Empedocli fuerit: tũ illius Peripatetici
auratum femur: tum huius in hiatum ætnæ præcipitatio dilucide Socratici
declarat. Nam Romani quod aut pro patria ſe deuouerint: aut fi/ Pythagoras
lios interemerint: aut tot tantoſq; labores exanclarint: uel acerbiſ/ Empedocles
ſimos cruciatus morteſq; pertulerint: quid aliud q̃ nominis im/ Aetna
mortalitatem apud homines affectabant? Non enĩ ullã ij ſibi om Romani
nes: ſi recte uelimus iudicare: certam uirtutem expreſſamq; propo Virtus
nebant: ſed adumbratam quandã ac fucatam uirtutis imaginem.
Nam uera & indubitata uirtus ſuis nixa hærenſq; radicibus nihil
habet ſupra ſe maius: nihil præclarius: nihil precioſius: quod aut
bonum aut expetendum cenſeri oporteat. Quo fit: ut ſolus deus
ea ſit atq; ſola uirtus: a qua tanq̃ abundãtiſſimo & perenni atq;
inexhauſto totius uirtutis fonte noſtri omnes & cogitatus & acti/
ones debent emanare eoq; referri. Nec enim in terris ulla eſt homi
nis gloria præter eam: quæ cum cæleſti gloria ſit coniuncta. Qua/
re cũ Laçarus Scarãpus abuſq; puero in eo ſe uirtutis genere ac/ Laçarus Sca/
curate ac ſummo cũ ſtudio exercuiſſet: quod in agẽdo uerſat̃: mox rampus
ineunte adoleſcentia ad ueritatis perſpicientiã animum conuertit.
Intelligebat enĩ generoſus adoleſcens inferiora hæc omnia & mu/
tabilia eſſe & obnoxia interitui: Sola ea quæ in cælo diuinaq; ſũt:
nulli caſui ſubiecta eſſe planeq; ſempiterna. Itaq; ab aſſidua exerci
tatione ſciẽtiæ ad ſapientiæ ſtudiũ ſeſe cõferẽs: tm̃ ea in re breui tẽ/
pore ꝓfecit: ut cũ maxima ſui nominis claritudine iuris pontificij
ornaret̃ inſignibus. Et qm̃ noſſet non iccirco diſcendũ eſſe ut quæ
pulcherrima optimaq; ſunt: ſciamus dũtaxat: ſed multo etiã ma/
gis: ut ſecundũ ea quæ didicimus: operemur: quicquid egregij &
cõſpicui tot laboribus & lucubrationibus ſuis per diſciplinã fue/
rat aſſecutus: id ita uſu quotidiano ſibi fecit familiare: ut omnibus
ambiguũ reddiderit: utra præſtantior iudicãdus eſſet actionis ne
laude an cõtemplationis. Vtraq; certe uæhementer excellit: adeo
ut nemini cõtẽdendi ſecũ in hac omni Gallia ſpem reliquerit: tãta
eſt eius dicẽdi facũdia: tanta legũ & ſacrorũ canonũ memoria: tã/
ta rerũ uariarũ & laudatiſſimarũ in diſſerendo ſubtilitas. Mirari
ergo neminẽ decet: ſi in tot ac tantis & externis & ſuis bonis Laça/
rus Scarampus eſt a ſummo pontifice Pio cæteris omnibus in ele Pius pont.
ctione Comẽſis epiſcopatꝰ ſine ulla cõtrouerſia prælatꝰ: q & multi
& grauiſſimi uiri nõ mediocri inter ſe cõtẽtione ad id ſplẽdidiſſimi

muneris ferebant̃. Non em̃ erat ignarus pater ſapientiſſimus ne/
minem oportere aliȷ́s præeſſe in eccleſia dei: qui ſit ullo genere lau/
dis ȷ́ȷs inferior quibus præeſt. Accedebat ad rem qđ nõ ſine cau/
Frã. Sphortia ſa tanti hunc fieri intelligebat: a præſtãtiſſimo principe noſtro Frã
ciſco Sphortia: cuius animi magnitudo: cuiꝰ ſplendor ingenȷ́ȷ: cuiꝰ
tanta eſt uirtus: ut omni pene antiquitati uideatur anteponẽdus.
Quid em̃ humaniſſimus princeps noſter hunc minus diligat: mi/
nus amet: quẽ norit nõ modo eſſe obſeruatiſſimum ſui rerũq; ſua/
rum: ſed plane talẽ quẽ omnis honos & omnis dignitatis gradus
debeat cupere atq; exoptare? Quobrem ut & principi noſtro q̃ op
time de ſe merito gratificaret̃ pater beatiſſimus: & eccleſiæ ueſtræ
Comenſes uiri Comenſes cõſuleret ſaluberrime: hunc uobis Laçarum dele/
Laçarus epi/ſcopus git epiſcopum: qui & uobis annunciaret quæ dei ſunt: & eam do/
ctrinã traderet: quæ ad ueſtræ ſalutis atq; cæleſtis gloriæ rationẽ
attineret. Veſtrũ igit̃ munus erit: ut hũc cũ omni fide ac pietate au
diatis: & eius integerrimis paterniſq; inſtitutis diligentiſſime ob/
temperetis: ſi cupitis uobis atq; ueſtris omnibus bene & perbeate
conſultum iri. Habetis em̃ præſulem eruditũ: eloquentem: ſobriũ:
pudicũ: facilem: benignũ: affabilem: omni præditũ humanitatis
officio: omni bonitate inſignem: cuiꝰ admonitionibus parere ho/
norificum eſt. Tu aũt pater ampliſſime & ſi minime uereor fore: ut
oĩa regas atq; adminiſtres moderate & ſapienter: tamen pro mea
erga te obſeruantia nõ deſinã dignationem tuã monere: hortari:
obſecrare: ut cogites etiã atq; etiã: quantã ſimul cũ hoc ipſo augu/
ſto epiſcopatus faſtigio molẽ ſubis: cũ ſit epiſcopus nõ minus ope/
ris atq; oneris q̃ honoris nomen. Quid em̃ aliud in eccleſia eſt epi
Rex ſcopus q̃ rex in Chriſto Ieſu? Exerce igit̃ officium regium. Quid
Tyrannus em̃ inter regem atq; tyrannũ intereſt? Illud nempe ſecundũ Ariſto
Ariſtoteles telem: quod tyrannus: ut eſt cõmunis quidẽ bonis omnibus teter/
rimuſq; hoſtis: omnia refert ad utilitatẽ cõmodumq; ſuũ: At rex
quaſi animus reipublicæ: quoniã oĩa ſibi cũ ciuitate ducit eſſe cõ/
munia: nihil ſibi priuatim quærit: nihil uult: nihil admittit qđ idẽ
cunctis ciuibus nõ ſit ueluti propriũ. Ita etiã tibi faciundũ cenſeo.
Cura quæ ſunt eccleſiæ: Huic uni ſtude: Huic inuigila: Ad huius
emolumentũ & dignitatẽ cogitatus tui omnes referendi ſunt. Ita
Deus em̃ præeſſe debes ut proſis: quibꝰ te præeſſe uoluit deꝰ. Paſce oues
meas: præcepit dominus. Quod uni Chriſtus iuſſit epiſcopo: id
eſſe & tibi & epiſcopis cæteris iuſſum exiſtimato. Qui em̃ rex in ec
cleſia & angelus diceris: gere etiam te paſtorem. Neq; id tibi turpe
ducendum eſt: cũ nobiliſſimus poeta homerus appellet etiã Aga/

memnona ſæpenumero paſtorem populorũ. Vt eñ paſtor ouib⁹ ſuis a lupo metuẽs ex aliqua ſpecula oculis attẽtiſſimis luſtrat circũquaq; omnia: ne quid detrimenti per inſidiatorẽ ſuum importetur: ita etiã tibi acerrimo ingenio iterũ atq; iterum ſpeculandũ eſt: ne fruſtra ſis nominatus ſpeculator: hoc eſt Epiſcopus. Nã quod ſit diligentis paſtoris officium: Ieſus ipſe docet in Euangelio: cum ait ſe eſſe paſtorem bonũ & nõ mercẽnarium: qui cum paſtor non ſit is cuius ſunt oues propriæ: cum primum uiderit lupum uenientem: illas dimittit ac fugit: lupo relictis ouibus rapiendis diſpergendiſq;. At paſtorem bonũ cuius ſunt oues: facere ſecus omnia. Nam quia nouit eas ſua intereſſe: ne animã quidem ſuam pro illis ponere uereri. Inſpice igitur q̃ accuratiſſime omnia quæcunq; ſint eccleſiæ Comenſi cõductura: nullum detractans laborem: nullum ue uitæ quidem periculum reformidans. Nam ſicut nihil eſt ut inquit Ambroſius: epiſcopo excellẽtius: ſic nihil miſerabili⁹: ſi oues ſibi cõmiſſas neglexerit. Paſce igit̃ oues Chriſti: Earum ſaluti proſpice: quib⁹ cuſtos: quib⁹ ſpeculator es datus. Q̃d ſi tu illa omnipotẽtis dei: quæ ſub ꝓphetæ Eçechielis pſona epiſcopo ipſi quid obſeruandũ ſit: præcipiunt uerba quæq; conſyderaueris: nunq̃ errabis: Speculatorem inquit dedi te domui Iſrael. Audiẽs ergo ſermonem ex ore meo annũciabis eis ex me. Si autem uideris gladiũ uenientẽ: & tu nõ annũciaueris ut reuertat̃ impius & a uia ſua: ipſe quidem in iniquitate ſua morietur: ſanguinem uero eius de manibus tuis requiram. Si autem annunciaueris: & ille non fuerit reuerſus: morietur ipſe quidẽ in iniquitate ſua: ſed tu animã tuam liberaſti. Satis eñ tuo officio pater integerrime fungaris: ſi populo Comenſi ac reliquæ tuæ eccleſiæ: quæ iuſſit dominus pro ſingulari tua eruditione annunciaueris: ſi quæcunq; ad animarũ ſalutẽ pertinẽt: grauiter eloquenterq; docueris: ſi operã quãtũ in te fuerit dederis: ne relicto calle cæleſtis patriæ: ĩ miſeriã deruant ſempiternã. Ad quæ quidem omnia q̃m liquido ac perſpicue animaduerto tua te ſpõte mirifice incitatũ: nihil eſt quod oratione ſim longior. Noui enim innocentiã tuam: Noui ſanctimoniam uitæ: Noui magnitudinem & altitudinem animi: Noui prudentiam & conſilium: Noui iuſticiã: Noui pietatẽ. Nunc exprome quæſo recõditos theſauros tuos iuſtos nõ pecuniarum: quibus unus omnium liberaliſſimus es: ſed ſapiẽtiæ cæterarũq; uirtutum quibus es omnibus admirandus. Scis enim fidei & religioni tuæ populum eſſe prouidentia diuina commiſſum: quo uix alius in uniuerſa Gallia ciſalpina eſt nobilior: utpote quod ab eadem olim Gallorum gen-

Ieſus

Ambroſius

Eçechiel

Iſrael

Dominus

Comum
Mediolanum
Bergomum
Brixia
Verona
Tridentum

te Comum eſt conditū: a qua & Mediolanū & Bergomū & Brixiam Veronamq; & Tridentū: aliaſq; nōnullas urbis clariſſimas ac maximas priſci rerum geſtarum ſcriptores conditas tradidere.

Hec quidem Oratio habita eſt ab eodē Franciſco Philelfo Comi in ecclesia Cathedrali. xvi. Kalendas decembres: Anno a Natali Chriſtiano milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo.

Franciſci Philelfi Oratio pro Theodoro Plato clariſſimo iureconſulto. IIII

f Verat profecto æquū & ab omnibus mea ſententia plane cōcedendū Illuſtriſſimi principes & uos reliqui patres grauiſſimi: ut qui in dicendi acie miles haberi poſſem: nō modo ueteranus: ſed iam omnino emeritus huiuſmodi omni oratorio munere uacarē: in tanta præſertim doctiſſimorū & eloquētiſſimorū hominū republica. Eſt em̄ hoc officiū iuuentutis & robuſtioris cuiuſdā feruētioriſq; ætatis. Non ingenio dūtaxat ad orādū: nō eruditione: nō exercitatione eſt opus: ſed facili quadā atq; expedita linguæ mobilitate: & in celeritate uerborū uoce: tum clara & ſublimi: tum ſonora & periucunda. Quare ſiqua mihi ad dicendū adiumenta: uel natura uel diſciplina uel induſtria attuliſſet: quæ tamen corporis ſunt nō animi: hæc in homine ſecundū & ſexageſimū annū iam nato nō eſſe eadē quæ in iuuene fuerunt: & ipſe intelligo & aliū fugere puto neminem. Itaq; ſi de laudibus huius præſtantis & perdocti adoleſcentis Theodori Plati cum pauca breui oratione perſtrinxero: minus fortaſſis aliqua ex parte ſatiſfaciam expectationi de me ueſtræ: erit manſuetudinis ueſtræ atq; ſapientiæ: id quicquid deterius fuerit: nō tā negligentiæ a qua ſemꝑ omniū maxime un⁹ abhorrui: q̄ ætati ipſi aſcribere. Nāq; hoc omne quicquid eſt oneris potius q̄ honoris: nō tā adiui q̄ admiſi: quippe qui neq; Theodoro ipſi deeſſe poterā: quo tempore uirtutis ſtudijq; ſui pulcherrimis donaret̄ inſignibus: qui eſſet a me antea inſtitutus oratorijs ſocraticiſq; ornatus: neq; huius patri clariſſimo & ſapientiſſimo iuriſconſulto Georgio Plato de me perſæpe q̄ optime merito in tanta eius lætitia obſequi nō debebā. Sed quoniā hæc omnis laudatio a legū ac Iuris & ciuilis & pontificij ſapientia ꝓficiſcit̄: pauca primū de initijs ꝓgreſſuq; hui⁹ rei in mediū referam. Qui primus leges inter mortales inuenerit inſtitueritq; iudicia: nō eadē oīm eſt opinio. Hebræi hūc Moſen fuiſſe uolūt: Athe

Theodorus platus

Georgius platus

De legum inuentore
Moſes

nienſes Cecropa: Argiui Phoroneū: a cuius noīe forū non minus cōmode acceptū reor ꝙ ob eam rem ita nominatū qđ eo lites cōtrouerſiæq; ferant. Cretenſes Minoa atq; Rhadamantū: Lacedæmonij Lycurgū: Aegyptij Mercuriū Nili filiū: cui Vulcanꝰ ſucceſſit in regnū. Perſæ uero Zeroaſtrē. Nā latini quo in legibꝰ ferēdis quo iuniores extiterunt: eo cæteris hominibus in hoc doctrinæ genere mirifice omnibus præſtiterūt. Qđ aūt ad Moſen attinet: hūc alij legūlatorē: ut Philo iudæus eſt locupletiſſimus teſtis: alij ſacrarū legū interpretē ꝓdidere. Claruitq; eadē tempeſtate apud ſuos qua Cecrops apud Athenīēſes: quos Cecropidas ab ipſius & cōditoris & legūlatoris nomine appellatos eſſe conſtant. Et id quidē annis a mūdi creatione: tribus milibus: ſex centis quinquaginta. Et Phoroneum qui Inacho natus regnauit Argis ſecūdus annos circiter trecētos: poſtea legibus Argiuos ac iudicijs muniſſe. Nam Rhadamantū & huius fratrem Minoa qui Ganymedem rapuit: Europa & Aſterio natos fuiſſe longe his tribus poſteriores. Lycurgū uero quas leges Lacedæmonijs tradidit a Cretenſibus accepiſſe. At Zeroaſtres rex Battrianorum qui primus omniū magicam illuſionē reperit: quibus fuerit tēporibus ſatis ea ratione patet: qđ aduerſus eum Ninus rex aſſyriorum dimicauit. Et ne ſim narrando ꝓlixior: neminē inter legūlatores inuenio: quē antiquitate Mercurio cōparē. Hunc alijs omnibus legūlatoribus ꝙ longiſſime ſuperiorē: Iccirco Ioue Maiaq; natū poetæ cecinere: ꝙ & mentis acumine uiguerit & prudētiſſimus fuerit. Mercuriū eñ auctorē fuiſſe affirmant eloquētiæ: quæ ex intellectu gigniť & prudētia: eundēq; & palæſtræ & lyræ & præſtigiorꝝ peritiā primū tradidiſſe. Sunt etiam qui hanc laudē legū ferendarum dent Eaco Achillis auo: cuiꝰ filium Peleum cum argonautis aduerſus Cholcos nauigaſſe oſtēdit Orpheus. Q̄plurimos præterea legimus: qui Cererē omniū primam extitiſſe arbitrenť ferēdæ legis auctorem: quod eo argumēto refelli poteſt: quod Cecerē fuiſſe cōſtat annis ab initio mundi tribus milibus ſeptingentis octoginta. Sed qui omnē illā ſuperiorem antiquitatē legalis ſapientia gloria ſuperarit: Solona fuiſſe cōtendūt: qui antiquitatis omnibus diaconis legibus præter eas quas de cede tuliſſet: ipſe leges Athenienſibus dedit: quos ob eam rationem axes nominauit: quoniā in ligneis axibus ſcriptæ eſſent. Et floruit quidem Solon inter ſeptem græciæ ſapientes Olympiade quadrageſimaſeptima: uel ut alij perhibēt: quinquageſimaſexta Piſiſtrato Athenis regnante. Huius autem unius philoſophi leges adeo apud omne pene hominū genus illuſtres atq; præclaræ

Cecrops
Argiui
Minos
Mercurius
Zeroaſtres
Philo iudæus
Phoroneus
Ninus rex
Eacus
Achilles
Olympias

ſunt habitæ: ut ne Romanos quidem puduerit poſt exactos reges eaſq; leges omnis penitus ſublatas quæ prius ab ipſo uſq; Romulo latæ fuerant: Athenas mittere decem legatos: qui inclytas leges Solonis peterẽt: quib⁹ Romana reſpublica fundaret̃. His in decẽ eburneas tabulas perſcriptis in Vrbemq; allatis: & pro roſtris ad apertiorem uolentium perceptionẽ poſitis: propterea duæ poſtea tabulæ Hermodoro Epheſio auctore in annũ ꝓximũ ex publica poteſtate adiectæ ſunt: quoniã ad tãtæ ciuitatis imperiũ pluribus legibus eſſet opus. Et ita leges ſunt duodecim tabularum appellatæ. Deinde ſecutũ eſt ius ciuile: Legis actiones: Ius elianũ: plebiſcita: quæ poſtea lege Hortenſis ꝓ legibus habita obſeruataq; ſunt. Poſt hæc ius id additum neceſſario ẽ qđ ſenatuſcõſultũ nominatur. Deinceps adiecta oportune ſunt edicta prætorũ: a quorũ honore ius eſt appellatũ honorariũ. Ad poſtremũ aũt principe cõſtituto acceptoue illud eſt ius introductũ: quod ab unius principis uoluntate manans principale uocatum eſt. Quid eñ ſingillatim memorem aut de publicis aut de priuatorum legibus quæ priuilegia dicunt̃? Quid de conſularibus & tribunitijs? quid de ſatyra? quid de iure militari? quid de iure quiritũ? quid de conſtitutionibus? quid de prudentium reſponſis? Nulla eſt prorſus neq; legis nec æquitatis nec iuris pars quã Romani aut legũlatores aut iure conſulti intactam indiſcuſſamq; reliquerint. Nõ eñ in tot corũcanis: brutis: ſcæuolis: paulis: labeonib⁹: pomponijs: trebatijs: tullijs atq; alijs ꝓpe infinitis unũ aut Lycurgũ aut Solona ĩuenias. Quã eñ nunq; in uniuerſo terrarũ orbe rẽpublicã excelluiſſe meminerim⁹: quæ cũ in oĩs laude uirtutis: tũ maxime in ſplẽdore iuſticiæ cũ Romanorũ imperio cõparari queat. Hæc aũt non natura ſed diſciplina primũ acq̃rit̃: & ea quidẽ diſciplina: quã nobis legũ & iuris ciuilis & ſcientia ſubminiſtrat. Hæc ſane ea eſt iuſticia quã ait Euripides: heſpero atq; lucifero magis eſſe mirabilem. Hæc in quã una uirtus ita cunctis uirtutibus antecellit: ut qui eã adeptus ſit: ſolus bonitatis cognomentũ adeptus exiſtimetur. Quare cum ornatiſſimus adoleſcens Theodorus Platus ab ipſa uſq; pueritia quodã naturæ ductu bonitatem arderet: audiretq; quotidie hãc per inſcitiam potiſſimum comparari ab eloquentiæ ſtudio: qua non mediocriter ualebat: ad legum & iuris ciuilis ſcientiam quaſi Sulpitius quidam animum cõuertit. Et citabat eum præterea uel paterna uel maiorum ſuorum gloria: quorum ſe diſſimilem fore monſtri ſimillimum ducebat. Nõ enim erat ignarus platorum familiã quæ nunc uocatur: Nã priſcis tẽporibus platonica dicta eſt

Romulus

Romani

Theodorus Platus

a Platone philoſophorũ omniũ maximo & grauiſſimo duxiſſe ori ginem. Platonem uero ipſum qui ſuo ꝓprioq; nomine Ariſtocles dictus eſt: referre paternũ genus in Codrum regem Melanthi fili/ um: maternũ aũt in Dropiden poetam Solonis fratrẽ. At Solona & Dropiden in Nileũ heroa. Hinc uidere licet uim ſollertiamq; na/ turæ nõ abſurde in poſteros etiã propagari. Vt eñ Theodorus ad legalis excellẽtiæ laudẽ raptus eſt: Solona ſcilicet imitatus: Ita hu ius frater Petrus Antonius diuino ingenio adoleſcẽs ad oratoriæ poeticæq; præſtantiæ gloriã impulſu quodam & tanq̃ neceſſitate naturæ: quæ a Dropide fratre Solonis flueret: tãto ſe ſtudio cõtu/ lit: ut iam natu maioribus illiſq; doctiſſimis coæquãdus iudicet̃. Scimus eñ Dropiden eſſe ab omnibus poetã eloquẽtiſſimum & grauiſſimũ habitũ. Nam Nileus adeo claruit rebus bellicis ut in/ ter heroas numeraret̃: quẽ etiã ipſum q̃ Petrus Antoniꝰ ꝑpulchre æmuletur nouiſtis omnes. Sed ut eo unde diuertit noſtra reuertat̃ oratio: qualia quãtuſq; legũlator Solon fuerit: ex ĳs ſatis ſuꝑ quẽ patere arbitror: quæ a me modo narrata ſũt. De Platone uero qd attinet prædicare: cuius libri decem de rep. & duodecim de legibꝰ locum nullũ prætermiſere: quẽ ad omnẽ iuſticiæ iuriſq; rationẽ ꝑ/ tinere uir ſapientiſſimus iudicaſſet: Q̃uero Theodorum oporte/ ret uæhementer accendi atq; inflãmari ad eã quã naturæ ſuoq; in/ ſtituto tantopere cupiebat ſcientiã cõſequendã: Georgĳ patris no mẽ atq; honos erat in cauſa: quẽ uidebat in Mediolanẽſi rep. præ/ ſtantiſſimis etiã iurecõſultis doctrina & innocentia plurimũ ante/ ire: ob eamq; rem adeo ualere & auctoritate & gratia apud diuinũ principẽ noſtrũ Franciſcum Sphortiã: ut de nemine melius ſentire uir prudentiſſimus ſummuſq; uideat̃. Q̃obrem cum primũ ſe Ti cinum cõtuliſſet: id ſtudĳ cuius gratia ꝓfectus eſt: tãto labore: tan ta cura: tanta aggredit̃ diligentia: ut intra tertiũ annũ in publica re petitione: quã uocãt ſcholaſtici: eam de ſe opinionẽ in omniũ ani/ mis collocarit: ut nulla ex parte maioribꝰ ſuis inferior futurus cẽ/ ſeret̃. Videmus ſane apud nõnullos uſu plærũq; fieri: ut qui ado/ leſcentes aſſeruatione aſpectuq; ſuorũ liberi ſunt: licentia ea omni quã habent: nõ tam utantur q̃ abutant̃. Nam quod tẽpus in au/ diendo debet legendoq; conſumi: id aut in ludis aut in comeſati/ onibus teritur cũ magno ipſorũ dedecore ingentiq; detrimẽto rei familiaris. At iſtorũ taliũ diſſimillimus Theodorus ne punctum quidẽ temporis omittebat: quo minus aut eruditiſſimos honeſtiſ ſimoſq; doctores audiret: aut legenda tractaret: aut quæ legerat & tractarat litterarũ monimentis cõmendaret. Eorũ aũt æqualiũ

Plato Ariſtocles

Petrus Antonius Platus

Dropides

Solon

Libri. x. de re.

Libri. xĳ. de legibus

Georgius platus

Fran. Sphortia dux

& cōdiſcipulorũ ſemper cōſuetudine uſus eſt: qui aut docti & boni eſſent: aut cuperent tales effici. Sciebat eñ probos adoleſcẽtis: ubi etiam minus improborum cōſuetudine a recto animi inſtituto flecterentur: ſuſpitione tamen deprauati moris nō uacare omnino. At eos omnis q cæteris aut auxiliũ ſint aut cōſiliũ allaturi: non minus famæ ꝙ iuſticiæ atq; integritatis ratione habere oportere. Cōſultoribus uero in omni quæſtione æque facillimũ atq; ſubtiliſſimũ ſe præſtabat. Quod aũt ipſe uel dicendi uel diſſerendi gratia quæreret: ut acute inuenerat: ita modeſtiſſime ꝓponens mirabili artificio: ad quẽ finẽ intenderat: deducebat: Et peruicatium omnẽ exoſus: id ſolũ quod ueritatẽ ſaperet: ſequebaẽ. Spectatiſſima eñ ingenia mendaciũ nullũ admittũt: eamq; ſibi in diſſerendo uictoriã ꝓponi uel maximam arbitranẽ: ſi a ratione nuſꝙ diuerterint. Præterea qđ tempus uix aliis in audiendo ciuili iure ſatis eſſe conſueuit: id Theodorus platus in utroq; iure penitus perdiſcẽdo lōge prius abſoluit. Et ne id quidem mirũ. Non eñ ocio ſe debebat: nullas illecebras ſectabatur: nullã faciebat intercapedinem: totus erat in audiendo: totus in legendo: totus in ſcribẽdo: totus in diſſerẽdo. Quo factũ eſt: ut cũ quarto ſtudii ſui anno docere qđ didicerat: publice in maxima audientiũ frequentia cœpiſſet: Ecce cum incredibili admiratiõe oĩm anno ſeptimo ex quo primũ Ticinẽſem: ut ita dixerim: ariopagũ ex noſtra Mediolanenſi academia petiiſſet: ab omnibꝰ ſit: ut uidetis: digniſſimus iudicatꝰ: quẽ utraq; inſignia decorẽt. Sed iã me locus ipſe atq; tẽpus admonet: ut poſtea ꝙ de legibus ac iure ciuili locuti ſumus: paucis percurramꝰ de iure pōtificio. Id aũt q primꝰ apud Romanos inuenerit: quẽ nũc Pompilio anteponã: habeo neminẽ. Nã apud alias nationes atq; ciuitates ut uarii dii in honore ſunt habiti: ita uarii ſuperſtitiones: ritus iuraq; fuerũt: adeo ut etiã dæmones ꝓ diis haberenẽ: Colebat eñ ſtulta illa gentilitas & bonos quos opinabaẽ & malos deos. At malos quidem ne obeſſent: bonos aũt ut ꝓdeſſent. Sed ut reuertar ad Numã: Is genere Sabinus: cũ Romulo ſucceſſiſſet in regnũ: uideretq; Romanũ populũ lōga bellandi cōſuetudine efferatũ: aliud nihil malle ꝙ uaſtationẽ: ꝙ prædã: ꝙ interitũ: quo illũ tãdẽ ab ea immanitate animi diritateq; auerteret: ius pōtificiũ introduxit per tripudia & ſaltatus ludoſq; ſolẽnis: adhibitis ſacrificiis & carminibus: quibus placari numina ꝓpitiaq; reddi maximo ſtudio rex callidiſſimus perſuaſerat. Quæ quidẽ ſuperſtitio ubi ſimul cũ imperio in dies magis magiſq; augeſceret: ea demũ ꝑ aduentũ ueri & omnipotentis humani generis redẽptoris Chriſti optimi maximi: radicitꝰ exciſa corruit. Eſtq; tẽpeſtiue nouũ ius pōtificiũ impol

Theodorus Platus

Gentilitas

uaria genera

Aliquis ius decretum

lutũq; oblatũ: qd a ſacris libris grauiſſimiſq; ſanctionib⁹ cõflatũ decreti atq; decretaliũ uoluminibus ſanctiſſime cõtinet. Quæ certe oĩa Theodorus Platus nõ audiuit & didicit ſolũ: ſed etiã q̃ acutiſſime edidicit: & alios q̃ ſubtiliſſime & q̃ elegãtiſſime ſũma cũ laude docuit. Quæ cũ ita ſint: Reliquũ eſt præclare adoleſcẽs Theodore Plate: ut quæ tibi hũani diuiniq; iuris ornamẽta ĩ hoc ſacratiſſimo tẽplo: in hoc religioſiſſimo die: ĩ hoc tãto & tã illuſtri ampliſſimorũ hoĩm cõuẽtu ex ſũmi atq; uniuerſi magiſtratus auctoritate corã parata intueris: accipias ea mẽte: eo aĩo: eo cõſilio: ut oĩa ſemper & dicas & agas: & modereris ꝓ dignitate tua maiorũq; tuorũ. Nec em̃ ſatis eſt qd iuſticiã pietatẽq; didiceris: niſi eas in omni actione repræſentãs & iuſtiſſimũ te præſtiteris & integerrimũ & hominib⁹ deoq; chariſſimũ. Verſet tibi aſſidue ante oculos ſciẽtiſſimus hic & cõtinẽtiſſim⁹ iurecõſult⁹ Georgius pater tuus: Verſet Plato ipſe: Verſet Solon: Verſent quotquot a Codro rege athenarũ & ab heroe Nileo magni & egregij uiri in omni genere & uirtutis & gloriæ: ad hãc uſq; ætatẽ emanarũt. Et ut breuitatis gratia præterea innumerabilis fere non ſolũ utriuſq; iuris eruditiſſimos uiros: ſed etiã equites auratos & fortiſſimos belli duces & urbium dñ̃os ac põtifices: qbus polluit clariſſima domus tua. Repete memoria Mafeũ muçanũ auũ maternũ: uirũ illũ grauiſſimũ planeq; humaniſſimũ: cui⁹ prudẽtia: cui⁹ eloquẽtia tãta fuit ut ei⁹ opera & induſtria excellentiſſim⁹ princeps noſter relicto in Apulia tot urbiũ: tot populorũ opulẽtiſſimo principatu: ad magnanimũ illũ ducẽ diuũ Philippũ uenerit: cuius aduẽtũ diu cõcupitũ atq; exoptatũ quãti Philippus fecerit: nõ obſcure nec diſſimulãter oſtẽdit. Nã Mafeũ qui eſſet cõſilij iuſticiæ ſecretarius: ordini ſenatorio q̃ primũ aſcripſit: tãtoq; ſemꝑ habuit ĩ honore ut in maiore neminẽ. Nã qd ego memorẽ q̃ta de tua & eruditiõe & ꝓbitate ſit expectatio: cũ apud alios uniuerſos uiros claros & præpotentis: tũ apud nobiliſſimas primarias familias: qbus cũ tibi eſt affinitas: quorũ certe oĩm opinioni tibi nitẽdũ ẽ: nõ mõ ut reſpõdeas: ſed ut ea mirabiliter ſuperes. Verũ ne ſingula pſequar: quãta nũc tibi ad bonas actiones neceſſitas: q̃tũ calcar eſt additũ: qd regina hæc noſtra diua Blanca Maria ſimul cũ ſplendidiſſimis regulis Galeatio & Hippolyta q̃ſi Latona quædã Phœbo Dianaq; oĩa corruſcãs ſua te præſẽtia honorat. Quæ ſane res una longe eſt: & precioſior & illuſtrior: q̃ ciuilis pontificijq; iuris aureũ omne gemmatũq; diadema.

Georgius Platus
Plato
Solon
Codrus rex
Nileus

Opera Mafei Muçani Franciſcus Sphortia uenit Mediolanum

Blãca Maria dux
Galeati⁹ Maria
Hippolyta
Latona

Hæc qdẽ oratio habita ẽ ab eodẽ Frãciſco Philelfo Papiæ ĩ eccl̃ia cathedrali: tͣtio Nonas auguſtaſ: ãno a natali chriſtião. M. cccc. lx.

Franciſci Philelfi Oratio habita Mediolani in princi-pio ſtudij. V

Tanꝙ eloquētiæ & illuſtrium diſciplinarum ſtudia ad tria-
rios ſint redacta: reuocat̃ miles emeritus poſt quintum &
uigeſimum annum in aciem docendi: & ne is quidem inui-
tus: cum intelligat huiuſmodi benignitatis munere ſe rem facturū
[Galeatiꝰ Maria dux] excellentiſſimo ſuo principi Galeacio Mariæ: non gratam ſolū ue-
rum etiam periucundā: Si ita inſtituerit florētiſſimæ huis reip. iu-
[Italia] uentutem: ut & dicendo & iudicando iure poſſit cum uniuerſa Ita-
lia de gloria contendere. Nō igit̃ cuiꝙ obſcurum eſſe debet uiri cla-
riſſimi & quod ſit noſtri ſapientiſſimi principis cōſiliū: & quod itē
meum inſtitutum. Cæterū ea mihi moleſtia: quod nō eadem uis:
ac uigor tuetur: atꝙ corroborat corporis huius inſtrumenta: quo
ingenium ipſum meū intelligentiaꝙ munit̃ ac pollet. Vbi em̄ pri-
ſtinus ille uocis uel ſonorus cōcentus uel tēpeſtiua contentio? Vbi
firmitudo laterum? Vbi linguæ in omnē motū uel celeritas uel fa-
cilitas? Hæc omnia ſunt una cū ætate magna ex parte facta debi-
liora. At uoluntas certe bene ꝓmerendi eadem eſt: quæ prius &
ſapiendi ſtudium longe uæhemētius. Animus uero tū infractus:
[Dares] tum nulli neꝙ ignauiæ neꝙ deſidiæ ſeruiens. Nec Dareti cedebat
[Entellus] Entellus. nec Annibali Fabius: & bos quo laſſior eſt: eo magis ca-
[Annibal] uet: & firmioribus nitit̃. Enimuero quanto pulchrius eſt didiciſſe
[Fabius] ꝙ diſcere: tanto animus ſenis ꝙ animus iuuenilis plus & uiget
& ſapit. Quo fit: ut & conſulendo & inſtituēdo ſenilis grauitas ue-
nerationi habenda ſit ſemper: perinde atꝙ iuuentutis & dux & gu-
bernatrix. Quibus ipſe ductus rationibꝰ: nō ſum ueritus tertium
iam & ſeptuageſimū agens ætatis annum: docendi arma reſume-
re: & tanꝙ Neoptolemus quidē in aciem deſcendere aduerſus ia-
cula ſagittaſꝙ ignorantiæ & inſcitiæ: breui futurū ſperans: ut gra-
tificando humaniſſimo noſtro principi: & uberrimos & honori-
ficos fructus his omnibus pariam: qui ſecum doctioris: tum etiā
melioris mea induſtria reddi nō detrectauerint. Quare qui mode-
ſtiſſimi adoleſcentes in hunc locū diſcendi ſtudio cōueniſtis: ad au-
diendum animos parate. Vos aūt cæteri uiri grauiſſimi qui nō ut
aliqd diſcatis: ſed uel iudicādi uel mei honorādi gratia hic adeſtis:
Si æquo animo ac placide tuleritis quæ a me paucis diſſerentur:
permagnas ſim profecto uobis & immortalis gratias habiturus.
Nunc uero ne ſimus dicendi prolyxiores ꝙ uel perſonarum digni-
tas uel temporis breuitas patit̃: ad eorum declarationē noſtra oīs

ſe cõuertat oratio: quæ in Politicoꝝ libris ab Ariſtotele eruditiſſimo eloquentiſſimoq; philoſopho tractata diuinitus atq; perſcripta ſunt.

Frãciſci Philelfi Oratio gratiarũactiua ad Sixtum quartum Pontificem maximum. VI

q Vam mihi profecto mirificam animi læticiam affert cõcupita diu atq; exoptata ſanctitatis tuæ præſentia pater beatiſſime: hanc nõ mediocriter offendit importuna hæc uocis raucitas: quã partim itineris difficultas: partim aſperitas hyemis intulit homini ſeni: utpote iã agẽti ſeptimũ atq; ſeptuageſimũ ætatis annũ. Qua quidem incommoditate fit: ut quo ut me oportuiſſet in agendis tibi gratijs ornatu dicendi pro tãta tua in me beneficentia: qua ſim accerſitus in hoc domiciliũ orbis terræ: quo reliquũ uitæ meæ exerceam in laudem omnipotẽtis dei ac tuæ beatitudinis: eo in præſentia cogar abſtinere. Sed recreat me: ac bono animo eſſe iubet ſingularis tua ſummaq; ſapiẽtia: qui nihil temere: nihil incõſulto: ſed omnia potius ꝓ ratione & recto animi iudicio metiaris: cõſyderes: modereris. Quo factum iri exiſtimo: ut eũ etiã imiteris: cuꝰ expræſſum quoddã & uiuũ es ſimulachrũ: eiuſdemq; uices in terris ſanctiſſime atq; innocentiſſime repræſentas. Vt eñ ille ſeipſum donãs ſola beneficentia: cuius partes ſecundũ Ambroſium: beniuolẽtia liberalitaſq; ſũt: redemit uniuerſum humanũ genus quod perierat: ita etiã tu pater beatiſſime ꝓ charitate diuinitus tibi ingenita ac benignitate pontificali: cũ me mihi reſtitues: tum uocem illã priſtinã ac ſonoram efficies etiã clariorem. Pro aũt tali tantoq; beneficio: quas tibi tandem gratias ſim acturus? Eas certe quibus tibi ſapientiſſimo reipublicæ chriſtianæ antiſtiti gratias offerri nihil queat. At quas deniq;? Alacrẽ atq; ſincæram animi gratitudinẽ: Quæ una uirtus ꝗ̃ ſit pulchra quãtiq; faciunda: uel eo probaẽ argumento: quod primus ille angelus impietatis filius ſola ingratitudine corruit præceps ex illa cæleſti ſublimitate in tenebras ſempiternas. Nã ſi gratus eſſe uoluiſſet: ſi accepti memor beneficij: neq; inuidiſſet creatori ſuo: nec in diram illam ſceleratamq; ſuperbiã exarſiſſet. Mea uero animi gratitudo ea futura ſit: ut tuum diuinũ nomẽ quod ſua natura ſplendidiſſimũ eſt: ſplendore etiã orationis tam græcæ ꝗ̃ latinæ eodemq; & carmine & oratione ſoluta: id quod alius ex hominibus noſtris præſtare nemo poteſt: quantũ uel anniti ingenio: uel doctrina efficere diligentiaq; potero: tranſfundam in omnẽ poſteritatẽ: & ita tranſfun

Angelus

Superbia

dam:ut nulla ſit hominũ ætas illud obſcuratura. Non em̃ ea hu/ mana gloria appetenda nõ eſt:quæ per optimas actiones ſe diui/ næ gloriæ ſimilẽ reddit: tum omniũ hoĩm bona a diuinis bonis ꝓ/ fluant ſit neceſſe. Interea uero temporis clæmentiam tuam rogare: orare:obſecrare obteſtariq̃ nõ deſinam:ut hunc humillimũ ſeruũ tuum ut omni fide & obſeruantia tibi deditiſſimum ita commen/ datiſſimum habeas:ſiquidem putas nullum apud me beneficium tuum intermoriturum.

Franciſci Philelfi Oratio habita in principio Quæſtio/ num tuſculanarum. M. Tullij Ciceronis in ſtudio urbis Romæ VII

Tyrones Qui tyrones primũ in caſtra uenerint:ne rerũ bellicarũ impe riti omnino poſſint exiſtimari:conſuerunt ea intra uallum repræſentare:quæ in dimicãdi arte didiciſſent. Et ita cum mira quadã corporis agilitate nũc exilientes reſilienteſq̃:nunc ꝓ/ cedentes audentius:nũc in pedem ſe referentes per omnẽ motũ ge ſtũq̃ membrorũ:aut enſem in uarias uibrando coruſcandoq̃ par tis:aut haſtam ultro citroq̃ in multiplices ictus concutiendo per/ ſpicuũ afferre argumentũ:cũ uiriũ ſuarũ ad alacriter ſtrenueq̃ pu/ gnãdum: tum etiam fiduciæ ad uincẽdum. At milites ueterani ui/ ri clariſſimi qui in hunc locum cõueniſtis honorãdi mei potius: ut exiſtimo:q̃ audiendi gratia:ut ſunt diu ac multũ exercitati fortiſſi me per pulcherrima q̃ plurimaq̃ facinora: nihil huiuſmodi facere aggrediunt̃:ſed tantiſper quietem agunt: donec deſcedat̃ in aciẽ. Quo ubi uentũ eſt:& itur in pugnã:non ſecus ac leones marmari/ ci qui uocant̃:in haſtem obuiam ilico feruntur:tanta ui:tanto im/ petu:tanto robore ac turbine:ut nuſq̃ niſi parta uictoria conquie/ ſcant. Idem mihi quodammodo ij facere ſoliti uidentur: qui nuꝑ in docendi quaſi aciem profecturi:prius q̃ de rerum magnitudine atq̃ ſplendore:quarum ſe interpretes haberi uolunt: quicq̃ lau/ de dignum in medium efferant: tempus fere omne conſumunt: ut ſunt iuuenes in elegantiſſimo quodam oratiõis apparatu: de re/ bus autem ipſis uix aliquid pro auditorum utilitate attingentes.

Conſuetudo Exercitatio Quã ego cõſuetudinẽ etſi minime reprehendo: cum ſit tũ ea æta/ te: tum prima exercitatiõe minime indigna: nõ ſatis tamen eos cũ illis cõuenire ſemper exiſtimani: qui in dicendi docendiq̃ curricu/ lo q̃ diutiſſime uerſati: rerum debent grauiſſimarũ potiuſq̃ fuca/ tæ cuiuſq̃ orationis ad demulcendas audientium auris habere ra tionem. Quod ſi alteri cuiq̃ eſt conſyderãdũ: tum mihi potiſſimũ

qui ætatis iam annum agens ſeptimum ac ſeptuageſimum : tādiu ſum in omni orationis genere per uniuerſam propemodum exercitatus Italiam: in maximis & ampliſſimis ciuitatibus eiſdemq́ primariis: ut dici iure poſſim in huiuſmodi ſtudiorum certamine miles: nō modo ueteranus ſed indubitato etiā emeritus: & ita emeritus: ut muſarū templo arma uictricia pinde quaſi Romulus quiſpiam Ioui feretrio iam pridem obtulerim. In præſentia uero tanq́ in aciem accerſitus atq́ reuocatus a Sanctiſſimo & eodem in omni laude nobiliſſimæ diſciplinæ & exquiſitiſſimæ eruditionis ſapiētiſſimo: domino noſtro Sixto quarto: totius reipublicæ chriſtianæ pontifice maximo atq́ optimo: ad iuuentutē inſtituendam in hoc domicilio orbis terræ humanitatis artibus: quæ aliud nihil eſt q́ totius uitæ morumq́ diſciplina: quē omniū magis imitari debeo q́ tanti pōtificis ſummam ſapientiam? Ex illius enim ore nihil ꝓdit omnino: quod minus ſit quadam mirifica grauitate excultaq́ doctrina præceptiſq́ iis refertum: quæ tam ad bene beateq́ uiuendū: q́ ad omnem honeſtatem & dignitatē pertinent. Accedit ad rē quod eſſe Romæ nōnullos audio: qui uiri diſertiſſimi nullū quotidie prætermittunt luculentiſſimæ dictionis ornatum: quo & delectent eos: qui audiunt & agant ad omnen animorum aut motum aut etiam quietem. Quæ de tribus reliqua pars in docendo uerſatur: quæq́ & meæ eſt dignitatis: & ad interpretationem quæſtionum tuſculanarum. M. Tull. Ciceronis ſpectat: maxime in ea tractanda nullum meum: ut ſpero: deſyderabitis officium. Quare ad audiendū animos parate. De rebus enim altiſſimis & cognitione digniſſimis in his quinq́ libris quos ſumus expoſituri: q́ cumulatiſſime ſimul & q́ diligentiſſime ſcripſit Cicero. Romæ pridie Idus Ianuarias. M.cccc.lxxv.

Romulus
Iupiter Feretrius
Sixtus quartus pōt. max.
M. Tul. Cice. Quæſtiones tuſculanæ

Franciſci Philelfi Oratio de ſua in urbem reditu ad Sixtum Quartum pontificem maximum. VIII

q Vāta ſit in obſeruatiōe ꝓmiſſæ fidei grauitas: quāta ueneratio cōſtituta: pōt uel eo argumēto non difficulter animaduerti pater beatiſſime: qđ religio uniuerſa & ſanctimonia chriſtiana in ſola fide fundata eſt: & eam quidem fidem quæ in conuentis atq́ promiſſis conſyderatur: Iccirco arbitrantur uiri docti & diligentes: hoc appellatam nomine: quoniam per illam quæ promiſſa fuerint: fieri oporteat. Non igitur abſurde quo fidem eam impollute ſeruarem: qui hinc Mediolanū repetēs adducēdæ

Fides
Mediolanū

familiæ meæ gratia me obſtrinxeram tuæ beatitudini: Ecce ut uides: rediỹ contemptis cæteris rebus omnibus & publicis & priuatis. Fateor equidem ſerius me rediſſe ꝙ putaram. Quod certe nulla mea uel negligentia uel culpa alia factū eſt: ſed aut diuina quadam prouidentia: cui aduerſari nemini licet: aut malignitate fortunæ: ſi quā tandē fortunā eſſe dixerimus: quæ quod nefas eſt credere: potior ſit diuino iudicio nobis ſane occulto: ſed eo plane & incōmutabili & omni certitudine certiore. At auſim affirmare pater clæmentiſſime: permulta mihi fuiſſe impedimento: quo ſerius fungi officio meo quiuerim: & primū quidē repentinus: ut cætera miſſa faciā: duorū meorū liberorū caſus mihiq; pro humanæ imbecillitatis conditione admodū moleſtus: quippe qui per dierū paucorū interuallū uitā deſeruere præclaræ illi quidem indolis infantes & magnæ ſpei. Agebant eñ ætatis annum alter ſeptimū: alter octauum: cū & uigerent & ſaperent longe magis ꝙ pueri. Ex quorū inopinato celeriq; obitu: miſera mater mihiq; chariſſima tantū animo dolorē mœrorēq; cōcepit: ut in uæhemētiſſimā ægrotationem inciderit. De cuius breui recuperāda ualitudine: cū eruditiſſimi prudentiſſimiq; medici mihi ſuaderent: coactus ſum euentum rei expectare: ut non inanis omnino reuertiſſe Mediolanū poſſem exiſtimari. Quæ eñ alia cauſa eo me reuocarat: quā ut uxorē & filios reliquāq; familiā mecū ad urbē ducerē: ubi ſub Chriſto meo Sixto quarto pontifice maximo: uitā omnē eſſe acturus? Sed oh ꝙ uariỹ: ꝙ incerti: ꝙ mutabiles ſunt caſus humanæ hui⁹ naturæ: ꝙ miſerabilis cōditio noſtra omnis. Cum uiſa iam foret uxor conualuiſſe: meq; itineri accingerem: uel potius iam eſſem in itinere: noua calamitas ſuperuenit. Illa eñ exceptis intra præcordia penitus acerbiſſimis illis filiorum amiſſoꝝ uulneribus: cum diutius ea perpeti nō poſſet: repente ꝓpter abortiuū partū: quē ante illorum obitū paſſa fuerat: ita uexata: ita exanimata eſt: ut morti ipſi ꝓpe cōcederet. Quæ quidē oīa aliaq; ꝙplurima mecum ipſe uolutās: animo ſtatui potius eſſe redire ſolus: ut antea ſolus ueneram: ꝙ ſi diutius differrem: aut iram diuinā aduerſus me cōcitarē: tanꝙ omnia uellem ꝓ meis optatis cōſequi: aut tuæ ſummæ ſapientiæ ſuſpitionem afferrem uiolatæ fidei: qua ipſa apud me nihil eſt nec antiquius nec ſanctius. Adſum igiť pater beatiſſime ea facturus omnia quæ uel ipſe iuſſeris: uel tibi grata fore animaduertero. Nam ego tibi & ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ me & uiuum & mortuū dedicaui ac deuoui.

Cæſar Frederic⁹ agathus Laura magdalena

Sixtus quartus pōt. max.

Expliciunt orationes Philelfi

Ad illuſtrem & ſummũ uirũ ac clementiſſimũ patrẽ: dominum Alphoſum: ſanctæ Romanæ eccleſiæ Cardinalem: Frãciſci Philelfi in traductionem præceptorum Rhetorices Ariſtotelis: de cauſis ciuilibus: Præfatio.

c Vm ſuperiore anno Bononiæ docerem clariſſime pater quod ea in urbe nemini maioribus aut honoribus aut præmijs unq̃ cõtigit: cœpere nõnulli & nobiles & magni uiri dare operã græcis litteris: quippe qui iã animaduertiſſent: ſi ſecus facerent: ne ꝓ dignitate ad latinũ eloquiũ eniterent. Quare cũ Ariſtotelis præcepta illa ijs græce legerẽ: quæ de ciuilibus cauſis ad Alexandrũ regem: cũ ꝓ auctoris more doctiſſime: tũ ut ſemper diſertiſſime ſcripta ſunt: ſummis a nobis precibꝰ contenderũt: id efficerẽ: ut ea latine loquerent. Cenſebãt eñ prudentes uiri: quod longe plus & utilitatis & ornamẽti ex ijs latinis a me factis: qm̃ & illi latine loqui: q̃ græcæ mallent: q̃ ſi græca eſſent: aſſequerent. Nõ eñ eo græcas litteras tantopere oẽs diſcere studemꝰ: quo ijs apud Athenięſes Byçantiaſue utamur: ut illarũ ſubſidio atq; ductu latinã litteraturã atq; eloquẽtiã melius teneamus & lautius. Præterea neſcio quo pacto qui minꝰ & diu & multũ græcos codices pertractarint: & ſeſe illis totos dediderint: nuſq̃ incredibilẽ illum ac ꝓpe diuinũ lactei græcorũ eloquij leporẽ atq; dulcedinem neq; apud oratores neq; apud poetas neq; apud philoſophos ꝑcipiũt: Quo fit: ut noſtri fere omnes qui auris delinire cõcupierint: & malint initio græca latine q̃ eadem græce lectitare. Ignorantes hi quidẽ & utilius admodũ fore uolentibus græca diſcere: ut græce uoces græciq; cõcentus illorũ auribus die noctuq; obſtrepãt. Et queãdmodũ grauitate latinos græcis: ita nobis ſuauitate illos & quadã quaſi dictionis ambroſia ac nectare mirũ immodũ antecellere. Id igit ita familiaribus a me illis efflagitantibꝰ obſtinatiſſime refragari cœpi: tum quia uidebam rem a nobis peti cum ſua natura difficilem. Eſt eñ in arte uerbũ ſæpius e uerbo exprimendũ: quod ne abſurde fiat: laboris nonnunq̃ maximi: interdum aũt ꝓpter ſermonis uel diſſimilitudinẽ uel anguſtias uoti eſt: tum quia nõ eo me pollere ingenio uſu ue intelligerẽ: qui maieſtatẽ Ariſtotelicæ dictionis latinæ interpretationis filo exprimerẽ. Proinde nolebã aut ineptus apud aliquos aut temerarius iudicari. Sic igit ꝓ uirili parte refragãtibus nobis: clarus uir mihiq; amiciſſime & tui nominis eximius prædicator Alberthus is qui per id

Bononia

Alexãder rex

temporis Bononiæ quæſtorem ꝓ ſummo pontifice gerebat: idem cœpit: quod illi antea cõſueſſent: ſtudioſiſſime a nobis cõtendere. Qui tametſi ꝓ ſuo iure omnia apud me põt: eo tñ facilius perſuaſit: qđ unã hanc rẽ fore diceret: quã præcipue gratificari mãſuetudini tuæ quirẽ. Aiebat eñ te unũ eſſe qui ꝓ regia iſta & innata tibi animi magnificentia generoſitateq; & inaudito quodã ſplendore magnitudineq; ingenij: cũ reliquas omnis illuſtris diſciplinas inſigniſq; uirtutes maximipenderes: tũ haſce elegãtioris artes imprimis. Id mihi uir ille & amicus & grauis perſuaſit haud difficulter: utpote quem uera loqui nõ minus noſſe: q̃ uelle: iã pridem animaduertiſſem. Quod quidem cũ alijs multis rebus de illo expertus ſum: tum in ijs laudibus quas de tua fœlici & auguſta illa Bononienſi legatione dies noctesq; prædicabat. Eas eñ ita ponebat ante oculos: ut nihil poſtea Bononienſium reipublicæ acciderit: qđ nõ multo ante impendere: uel lapides ipſi prouiderint. Et profecto ſi tua ſequi ueſtigia quibus ea res erat in manũ uoluiſſent: neq; ipſi excidiſſent: neq; tãta tanq; præclara urbs in tantas calamitates ærumnaſq; decidiſſet. Sed de his alias. Cum hanc igit̃ traductionẽ nõ ingratã tibi futurã intelligerem: ut amiciſſimo homini morem gererẽ: id eſt: ut meipſum tuo nomini cũ Albertho meo dedicarem: oblitus ſum noſtri. Omnia uincit amor: Rem difficillimã & meis imparẽ uiribus ſum aggreſſus. Audẽtis fortuna iuuat. Po-
Aiax — tuit Homericus ille Aiax hectora: quẽ neq; Vlyxes neq; Neſtor in
Vlyxes — præliũ ꝓuocãtẽ excepiſſet: ſola audacia & aggredi & ſingulari cer-
Neſtor — tamine ſuperare. Potuit & Troias idẽ ab incenſis iam nauibus fu-
Troia — ſis Achiuis omnibus arcere: potuerimus fortaſſis etiã nos etſi mi-
Achiui — nus orationis Ariſtotelicæ nitorem: at ipſa certe ſenſa latinis uer-
Fabius quintilianus — bis explicare. Verũ ne id unũ omiſerim: nos a Fabio Quintiliano
nõnullis in dictionib⁹ interpretatiõe diſcrepaſſe. Idq; nõ incõſul-
δημηγόρικον — to factitatũ: ut qđ ille δημηγόρικον: demegoricõ: uerbũ e uer
bo exprimens cõcionale gen⁹: & προκατάληψιν: ꝓcatalepſin:
Demegoricõ — præſũptionẽ dixerit: nos uſitatiore uocabulo deliberatiuũ: & præ-
προκατάληψιν — occupationẽ nõ abſurde: ut arbitror: exprimere maluimus. Sic &
alia plæraq; inueniri cõtigerit. Nã q̃uis ꝑdoctus ille qdẽ & acut⁹
Procatalepſin — uir fuit: ueluti certe ẽ: uoluit tñ in nõnullis uerbis & reb⁹ magis ſe
Cicero — ſui q̃ Cicerõis ſimilẽ dici. Nos aũt & M. Tul. & Horatij Flacci &
M. Tullius — Euſebij Hieronymi: q latiniſſimi ſimul & eloquẽtiſſimi extiterũt:
Horatius flaccus — teſtĩonio & auctoritate freti: ĩ id maxime ſtudem⁹: ut quæ a græcis
trãſferim⁹: nihil aliud quo ad ei⁹ rei fieri poſſit: q̃ latinitatẽ ſapiãt.
Euſebius Hieronymus — Proinde & hoc præſentis operis ad numerũ charactera ac figurã

pro uirili parte traduximus. Suſcipies igiť præſens hoc quicquid eſt munuſculi magnifice pater. Quod ſiquidem auctorē ipſum te/ cū reputes Ariſtotelē: nō te minus e regia ꝓſapia genito magnani mo principe: ꝙ Alexandro Macedonum rege dignū exiſtimes. Si noſtrā uero in te obſeruantiā: ſi noſtrā in Alberthum & in præcla/ ram omnem Alberthorū familiā dilectionē amorēq; cōſyderes: & eximiū certe id imprimiſq; deuotū. Cæterū ſi hiſce te rebus delecta ri intellexero: efficies ut propediē huic quaſi præludio maiora for/ taſſe quædā ualentioraq; certamina ſubnectam. Interea uero hūc Ariſtotelem lectitabis: intueberiſq; magna ex parte: quæ a maiori bus noſtris de bene dicēdi ſcientia & tradita nobis ac relicta ſunt: ab Ariſtotelico fonte præcepta illa quæq; emanauiſſe. Qua quidē ex re: eo magis eorū impudentia mirāda eſt qui cum ſe Ariſtoteli/ cos dici uolunt: & loquendo & ſcribendo: abſurdiſſimi ſimul & in/ fantiſſimi plane reperiunť

Ariſtoteles
Alexāder rex
Alberthus
Alberthini

Ariſtotelicus fons

Franciſci Philelfi præceptorum Rhetorices Ariſtote/ lis de Cauſis ciuilibus ad Alexandrū regē Macedonū e græco in latinū Traductio: Fœliter Incipit

Ariſtotelis in præcepta Rhetorices de Cauſis ciuilibus ad Alexandrū Macedonū regem præfatio.

a

Riſtoteles Alexādro regi ſalutē dicit Sū tuis litteris fa/ ctus certior nōnullos ſæpe ad nos miſiſſe: qui ut ciuiliū cauſarū præcepta ad te perſcriberē a me peterēt. Ego ue/ ro haud negligētia quidē ulla in hoc uſq; tēpus rē diſtu/ li: ſed ut quærerē ita diligēter de ijs ad te ſcribere: ut alius certe ne/ mo qui ijſce in reb⁹ elaboraſſet diligētius unq; ſcripſerit. Hæc igiť recte mihi fuerat ſnia. Nā quēadmodū ueſtiū decore atq; magni/ ficētia cæteris hominib⁹ præſtare maxime ſtudes: Ita ut etiā dicen di inuentionē ac uim eā accipias nitendū eſt: quæ pulcherrima ſit: apprimeq; præclariſſima. Lōge em̄ pulchrius eſt: ac regale magis aīo eſſe bene cōſtituto: ꝙ habitū corporis ueſtib⁹ ornatū pulchris intueri. Abſurdū em̄ eſt eū qui rerū geſtarū gloria cæteris antecel/ lat: uideri humillimus quibuſpiā in dicēdo cedere: præſertim cum non ſis neſcius eos qui in populari principatu uerſenť: res omnis ad populū: qui uero ſub unius imperij ductu conſtituti ſint: ad ra/ tionē orationēq; referre. Quēadmodū liberas ciuitatis cōmunis lex: quæ ad honeſtiſſimū aliquem finem ducat: dirigere conſueue/

rit: eodem etiã modo & oratio tua queat eos quos imperio tenes ad id agere quod conducibile ſit & utile. Etenĩ lex: ut ita dixerim: oratio quædam eſt quæ cõmuni ciuitatis conſenſu definita iubet: quo pacto unũquodq; agendũ ſit. Accedit ad rem: quod neq; tibi obſcurũ exiſtimo: ſolere nos laudibus eos perinde atq; honeſtos & fortis ꝓſequi: qui & ratione utunẽ: & omnia ea duce agere perguñt: Qui uero abſq; ratione & oratione quicq; faciũt: tanq; atroces immaneſq; odimus. Qua quidem re factũ eſt: ut & malos eorum uitium oſtendentes: male affecerimus: & bonos eorũ uirtutẽ declarantes: quaſi beatos admirandos imitandoſq; uoluerimus. Sicq; & quomodo futuras calamitates euitaremus: boniſq; inſtãtibus frueremur: adinuenimus. Proinde & imminentes difficultatis effugimus: & abſentes utilitates comparamus. Nam uelu ti uita: quæ nulli mœrori ſubiacet eligenda: ita prudens eſt oratio deligenda. Neq; id te prætereat: oportebit: quod hominum pluri mis aliis quidem lex ipſa: aliis uero tua: tum uita: tũ oratio exem plis daẽ. Vt cunctis igiẽ: tum græcis: tum barbaris antecellas: omni tibi ſtudio annitendum eſt: quo hi qui uerſanẽ in his exemplis: Ita horũ imitationẽ per uirtutis elemẽta pulchre effingãt: ut haud ſibi deteriora cõſulãt: ſed eius ſe participes fieri & cupiant: & exoptent. Rerũ eſt præterea humanarũ auguſtiſſimũ conſolatione uti. Quare ne in ſuperuacaneis uulgaribuſq; rebus ſtudiũ tibi terẽdũ eſt: ſed pro uirili potius parte elaborandũ: ut ipſam belle conſultãdi artem & perdiſcas & teneas. Quis enĩ ſane mentis dubitarit: ſi quis incõſulto quid egerit: amentiæ quidem: ſin aũt ratione duce: ſapientiæ ſignũ eſſe? Intueri etiã licet eos omnis qui optima inter græcos republica utunẽ: oratione prius q̃ rebus cõuenire. Itemq; apud eos qui inter barbaros dignitate præſtant: orationem rebus anteire: quippe qui probe norint eam: quæ ratione orationeq; per ſpectio utilitatis cognitioq; fit: eſſe quandã ſalutis arcem. Et eiuſmodi certe arcem: quæ non manufacta: uerum & inexpugnabilis quidem ſit: in primiſq; ſecura opinanda. Sed uereor hac de re pluribus ad te ſcribere: ne fortaſſis oſtẽtare meipſum uidear: hiſce præ ſertim in rebus: quæ ꝓbatione nõ indigent: ſed plane patent: & in promptu ſunt omnibus. Quobrem hæc omnia miſſa faciens: illa dixerim ſolũ: de quibus in omnẽ uitam dicendum eſt. Hoc unum eſſe: quo cæteris animalibus præſtamus: præclarũ quoddã ab immortali deo adepti uideamur. Nam ſiquidem & cupiditate & ira & aliis huiuſcemodi affectionibus utunẽ etiã reliqua quæq; animalia: oratione autẽ homo dũtaxat: abſurdum profecto maxime

Lex quid

Græci Barbari

omniū cedat: ſi qua una re beſtijs antecellimus: eā beneuiuēdi ducē præ negligētia reliquerimus. Proinde te iam pridem tua ſponte incitatum etiā atq; etiā hortor: ut diſcendi philoſophiā omni ſtudio cōplectare. Nam ueluti corpus bonā ualitudinē: ita & animus diſciplina eruditioneq; ſeruat. Huius em̄ ductu haud quāq; tibi in rebus gerēdis aberrare cōtigerit: quinpotius oīa: ut ita dicam: quæ tibi iam parta ſunt: bona plane tuebere. Qđ ſi præterea oculis uidere iucundū eſt: animi luminibus cernere penituſq; pſpicere admirabile certe plurimū. Rurſus aūt queadmodū imperator ſui eſt ſeruator exercit⁹: ita etiā eloquētia quæ ſapiētiæ cōiūcta ſit humanæ eſt uitæ gubernatrix. Sed hæc omnia atq; his ſimilia opere preciū puto: ut miſſa hoc tempore faciamus. Monuiſti autē tuis literis: ne quis omnino mortaliū hūc librū accipiat: quippe q nō ſis neſcius: ſicuti parētes quos ex ſe genuerint magiſq; hi quibus ſuppoſiti ſunt partus amare ſolēt: eodēq; modo ij qui præclarū aliqd ex ſe inuenerint: maiore ad id ſtudio afficiunt: q̄ quib⁹ eo uti cōtigerit. Nō ſecus em̄ ꝓ inuentis atq; ꝓ liberis emori periclitent. Em̄ uero ij quos parios uocant ſophiſtæ: qm̄ nihil ipſi ꝓ inerti quadā negligentia pariunt: ne diligūt quidē: ſed acceptis pecunijs ab ſe dimittunt. Hanc igit ob rem te uæhementer moneo & exhortor: ita hæc dicendi præcepta ſerues atq; tueare: ut cum & ipſa adoleſcūt: nullius opibus uiolent: ſed honeſte tecū decoreq; una uiuāt: & cū in adultā ætatē euaſerint: immortalē gloriā nāciſcāt. Aſſumpſim⁹ aūt ſicuti nobis Nicanor expoſuit: ſi quid hiſce de reb⁹ apud cæteros artis ſcriptores expolitū elimatūq; īuenim⁹: Impēdes aūt operā etiā hiſce duob⁹ libris: quorū alter meus eſt: eas cōtinens artes quas ad Theodectē ſcripſerā. Alter aūt eſt Coracis. Reliqua uero omnia quæ ſiue ad ciuilia præcepta: ſiue ad iudicialia pertinēt: ſeparatim hoc in libro ſcripta ſunt. Quapropter ex hiſce ad te comētarijs ad ea cōſequēda abunde tibi adiumēta ſuppetent. Vale

Philoſophia

Sophiſtæ Parij

Nicanor

Hheodectes Corax

Rhetorices Ariſtotelis de Cauſis ciuilibus præcepta ad Alexandrum regē Macedonū: Fœliciter Incipiunt.

t Ria ſunt genera ciuilium cauſarum: Deliberatiuum: Deinōſtratiuum: Iudiciale. Horū autem ſpecies ſunt ſeptē. Suaſio: diſſuaſio: laus: uituperatio: accuſatio: defenſio: & queſtio: aut ipſa ſecūdū ſeſe: aut ad aliud. Species igitur in quibus omnis uerſatur oratio: hæ ſunt numero. Iis autem utimur & in cōſultatiōe ciuili: & apud iu

Genera tria

Species ſeptē

dices: & circa alicuius certæ perſonæ dictionē: de quibus quid eſt
omnibus: ita poterimus apte dicere: ſi ſingillatim uniuſcuiuſq; ſpe
ciei uim & uſum & exercitationē numero cōprehenderimus: Et pri
mū quidem de ſuaſionibus eſt diſſuaſionibuſq; dicendū. Ipſarum
em̄ uſus in demōſtratiuo deliberatiuoq; genere locū imprimis ha/
Suaſio quid bet. Vt igit̃ ſummatim dixerim: Suaſio eſt ad aliquid eligēdū aut
Diſſuaſio q̄d dicendū agendūue exhortatio. Diſſuaſio uero ne quid eligat̃: aut
dicat̃ agaturue dehortatio. His aūt ita definitis: ſuaſor oſtendat:
oportet: hæc ad quæ exhortat̃: & iuſta: & legitima: & utilia: & ho/
neſta: & iucunda: & facilia factu eſſe. Quod ſi minus id poterit: de/
monſtrandū erit: cū ad laborioſa & grauia quædā exhortat̃: hæc
factu & poſſibilia eſſe & q̄ neceſſaria. Diſſuaſor aūt ex contrarijs
dehortet̃: oportet: ut neq; iuſtū: neq; legitimū: neq; utile: neq; ho/
neſtū: neq; iucundū: neq; factu poſſibile hoc ſit: uel ſaltē & laborio
ſiſſimū id eſſe & minime neceſſariū. Omnes aūt actiones haꝝ utri
uſq; ſunt cauſarū participes. Quare dubitādū nō eſt: quin oratio
harū alterā cōtineat. Quæ igit̃ ſuadentes diſſuadenteſq; deſydera
re cōueniat: hæc ſunt. Definire aūt iam aggrediar unūquodq; ho/
rū quid ſit: Demōſtrabiturq; unde ea nobis in dicēdo ſuppedite/
Iuſtum quid mus. Iuſtū igit̃ eſt omniū aut plurimorū nō ſcripta cōſuetudo: ho
neſta turpiaq; determinās. Id uero eſt honorare parentes: amicis
benefacere: & beneficis gratiam referre. Hæc em̄ & his ſimilia non
Lex quid iubent ſcriptæ leges hominibus faciunda: ſed cōſuetudine nō ſcri/
pta & cōi quadā lege legitimum fit. Iuſta igit̃ hæc ſunt. Lex aūt eſt
cōmunis ciuitatis cōſenſus: qui ſcriptis præceperit quō unūqdq;
Vtile quid agendū ſit. Vtile uero eſt præſentiū bonorū cōſeruatio: aut abſen/
tium cōparatio: aut malorū inſtantiū ꝓpulſatio: aut futurorū in/
Bona tripli/ cōmodorū inhibitio. Hoc autem diuidas oportet: priuatis quidē
cia in priua/ hominibus in corpus & animū & res extrarias. Corpori em̄ eſt uti
tis hoībus le robur: formæ dignitas: bona ualitudo. Animo uero fortitudo:
ſapiētia: iuſticia. Extraria uero ſūt amici: pecuniæ: poſſeſſiōes. His
Bona ciuitat̃ aūt cōtraria inutilia ſunt. Ciuitati aūt utilia talia quædā ſunt: con
cordia: uires ad bellū: pecuniæ & ꝓuētuū copiæ: ſociorum uirtus
atq; multitudo: ac ſummatim reliqua his ſimilia utilia eſſe duci/
Honeſta quæ mus. Quæ uero his contraria: ſunt inutilia. Honeſta uero ſunt ex
ſint quibus ſplendor aliquis atq; illuſtris honos in eos qui aliq̄d geſ/
Iucūda quæ ſerint emanaturus ſit. Iucunda aūt quæ afficiunt gaudio. Facilia
Facilia quæ uero ſunt: quæ breui tēpore & minimo labore impēſaq; abſoluū/
poſſibilia que tur. Poſſibilia aūt quæcunq; fieri natura poſſunt. Neceſſaria uero
Neceſſaria quæ ut fiāt: arbitrij noſtri nō eſt: ſed tanq̄ ex diuina quadā aut hu/

mana neceſſitate omnino fiũt. Iuſta igiť & legitima: & utilia: & ho/
neſta: & iucunda: & facilia: & poſſibilia: & neceſſaria hæc ſunt. De
his aũt dicere abunde poterimꝰ & ex antedictis & his ſimilibus: &
ipſis cõtrarijs: & ab his quæ iudicata ſũt: aut a dijs immortalibꝰ:
aut a claris hoĩbꝰ: aut a iudicibꝰ: aut ab aduerſarijs noſtris. Cuiuſ
modi igiť iuſtũ eſſet: declarauimꝰ. Simile aũt iuſto eſt hmõi. Nam Iuſto ſimile
quẽadmodũ iuſtũ exiſtimamꝰ obtẽperare parẽtibus: idẽtidẽ cõue
nit filios parẽtum res geſtas imitari. Et ueluti beneficis benefacere
iuſtũ eſt: ita & ijs a quibus mali nihil ſuſcepimꝰ: iuſto ſimile eſt nõ
nocere. Hoc igiť modo ſimile iuſto capiendũ eſt. Ex cõtrarijs autẽ
opus eſt exẽplũ ipſum perſpicuũ faciamꝰ. Nã ueluti iuſtũ eſt in eos
animaduertere qui aliquid ꝑperã patrauerint: ita ijs qui nos be/
neficio fouerint: referre gratiã decet. Id aũt iuſtũ qđ ab aliquibus
claris uiris iudicatũ fuerit: ſic erit accipiendum. Verũ neqꝫ nos ſoli
odio hoſtes inſequimur maloqꝫ afficimus: ſed & Athenienſes & Athenieẽſes
Lacedæmonij iuſtũ eſſe iudicãt inimicos mulctare. Iuſtũ igiť hoc Lacedæmonij
modo crebra exercitatione accipies. Legitimũ uero quale etiã ip/
ſum ſit: antea nobis definitũ eſt. Oportet aũt ubi uſui ſit: ut is qui
ſentẽtiã dicit: legẽ etiã aſſumat: Deinde ſimile legi ſcriptæ: eẽt uero Simile legi
huiuſmodi. Nam ſicuti legumlator maximis animaduerſionibus
fures plectendos uoluit: ita & ſeductores maximopere ſunt mul/
ctandi: Etenim hi furantur eius quem deceperint hominis men/
tem. Et ueluti legumlator hæredeſ eos ſtatuit qui genere ꝓximi ijs
eſſent qui ſine filijs interiſſent: eodem modo & huiꝰ pecuniarum re
rumqꝫ liberti me nunc dominum fieri decet: Nam cum ijs qui ip/
ſum liberarint: hac luce orbatis ꝓximus ipſe ſum cognatione: iu/
ſtus certe ſum: qui illius res omnis dominio teneã. Legitimo ergo
ſimile aſſumitur: hoc modo. Cõtrarium uero ſic. Siquidẽ lex pro/ Legi cõtrariũ
hibet publica priuatim diſtribuere: perſpicuum eſt eos qui illa di
ſtribuũt: iniuria omnis afficere a legũlatore iudicatos. Nam ſi eos
leges ornari iubent qui honeſtæ rebus communibus iuſteqꝫ præ/
fuiſſent: nequaqꝫ obſcurum eſt quin & publicarum rerum diſſipa
tores multa dignos exiſtimant. Ex contrarijs igitur ita legitimum
clarum fit. Ex iudicatis autem hoc modo neqꝫ ipſe ſolum præſen/ Ex iudicatis
tem legem harum cauſa rerum a legumlatore poſitã dico: ſed eti/ Lyſitida
am antea ipſi iudices auctore Lyſitida: æque atqꝫ nunc a me dici/
tur ſententiam de hac re protulere. Legitimum igitur hoc modo
tractantes: multipliciter demonſtrabimus. Vtile autem quale ſit:
antea definiuimus. Aſſumendum eſt autẽ in dicẽdo etiam ſi quid
ex utili inciderit: eodemqꝫ modo tractandum: quemadmodum

in iuſto legitimoq; tradidimus. Et ſic crebris in locis oſtendendū. Eſſet autem utili ſimile huiuſmodi. Sicuti nanq; in bello conducit eos qui plurima ualent animi magnitudine primos in acie ordinare: eodem modo in rebus publicis permagnæ utilitati eſt prudētiſſimos multitudini iuſtiſſimoſq; præeſſe. Et quēadmodū hominibus in bona ualitudine cauere ne in aduerſam incidant utile eſt: Ita etiā pacatis urbibus cōcordiaq; utentibus conducibile eſt ſeſe ab omni ſeditione cuſtodiant. Similia ergo utili hoc modo crebro tractanda ſunt. Ex contrarijs aūt utile ſic perſpicuū fit. Nā ſi cōducit eos ciuis qui & æqui & boni ſunt: honoribus proſequi: ita punire improbos utilitatis plurimum affert. Et ſiquidem inutile eſt: nos ſolos aduerſus Thebanos bellum gerere: utile erit ut Lacedæmonios ſocios nobis aſciſcam⁹: itaq; aduerſum illos belligerem⁹: Ex cōtrarijs igiť ſic utile clarum efficies. Vtile uero a claris uiris iudicatum hoc pacto aſſumes. Nam & Lacedæmonij ubi Athenienſes bello ſuperaſſent: uſui ſibi fore exiſtimarūt: ne eorum urbem in prædam uerterent: Et Athenieſes rurſus cum poſſent Spartā funditus euertere: cōducere ſibi arbitrati ſunt ſi Lacedæmonij ſupereſſent. Et iuſtum quidem & legitimum & utile ſic tibi tractandum eſt: Honeſtū uero & facile: & iucūdum: & poſſibile: & neceſſariū: quo modo & hæc ſuperiora te tractare cōueniet: Et de ijs quidem & hiſce dicere commode poterimus:

Vtili ſimile · *Vtili cōtrariū* · *Thebani Lacedæmonij* · *Vtile a claris uiris*

r Vrſus aūt definiemus quantū & quale & quid: tū in curia: tū in cōtione cōſultabimus. Nam ſi horū ſingula plane tenuerimus: res ipſæ pro unaquaq; nobis conſultatione uerba ſuppeditabunt: Communis aūt ſpecies quas diu ante nouerimus: facile in unāquāq; cauſam inducere poterim⁹. Quapropter ea ſunt nobis diuidenda: de quibus uulgo conſultant omnes. Vt ſummatim ergo dixerimus: eæ de quibus orationem habemus: propoſitiones ſeptem ſunt numero. Neceſſe enim eſt nos & cōſultare & orare: tū in ſenatu: tum apud populū: aut de ſacrificijs: aut de legibus: aut de apparatu ciuili: aut de ſocietatibus ac fœderibus aduerſus alias urbes: aut de bellis: aut de pace: aut de pecuniarum prouentibus. Hæ igitur propoſitiones ſunt: de quibus omnis eſt nobis & conſultatio & oratio. Harum autem unamquāq; diuidamus: conſideremuſq; quibus modis oratione in his utendum fuerit. De ſacrificijs aūt abunde dicere neceſſe eſt. Aut enim dicimus præſenti in ſtatu ea ſeruanda eſſe: aut ut magnificentius: aut ut in his humilius quodammodo agendum ſit. Cum igiť dixerimus in præſenti ſtatu ea ſeruanda eſſe: cauſas inuenimus: ex iuſto quidē dicentes:

Quæ ſint conſultanda

Iniuſtũ apud omnis eſſe: præter cõſuetudines primas quicq̃ age/
re. Quodq; omnia uaticinia hominibus iubent: patrio more ſacri
ficia eſſe faciunda. Et quod eorũ qui urbes primo cõdiderunt & tẽ
pla dijs immortalibus erexere: diuini cult⁹ maxime ſunt diuq; ob
ſeruandi. Ex utili autẽ dicemus: quod ad rei pecuniariæ impẽſam Ex utili
aut priuatim aut publice conducet: ubi pro patrio more ſacrificijs
ſit inductũ: Et quo ad ciuiũ audentiã ea res confert nõ mediocriter
quippe quod grauioris armaturæ peditibus equitibuſq; ac ueliti/
bus ludos celebrantibus: ciues ea ambitione delectati audẽtiores Ex honeſto
fient. Ab honeſto aũt dicemus: ſi hoc modo celebritates pulchras
ſpectari cõtigerit. A iucunditate uero: ſi & uarietas quædam circa
deorũ ſacrificia ad aſpectandũ acceſſerit. A poſſibili autẽ: ſi in eiuſ/ A poſſibili
cemodi ludis nihil fiat: neq; parum neq; nimis. Cum igit̃ in rebus
diu cõſtitutis cõſultatio nobis habet̃: cum hæc tractamus: opere/
preciũ eſt de antedictis: aut de horũ ſimilibus cõſideremus & ea ꝑ
rei natura edoceamus. Cũ uero cõſultemus ut ad ſplendidiorem De apparatu
quendã apparatũ ſacrificia traducant̃: eæ ſunt cauſæ nobis afferẽ/ ſplendidore
dæ: quibus merito conſuetudines patrias mouere uideamur: dicti
tantes addere præſentibus quicq̃ id haud eſſe ſoluere: ſed augere
potius res antea conſtitutas ac firmatas. Deinde quod & conſen/
taneũ ſit: deos immortalis beniuolentiores in eos eſſe: a quib⁹ ma
gis uenerent̃. Item quod neq; maiores ipſi eundem ſemper modũ
in ſacrificijs obſeruabant: ſed pro tempore proq; ſecundis rebus:
& priuatim & publice deorũ cultum legibus ſanciebãt. Poſtea ue/
ro quod & ueluti in cæteris rebus omnibus cõſueuimus: ita & reſ/
publicas: atq; priuatas dom⁹ adminiſtramus. Dicas em̃ opus eſt:
ſi qua ex his ita conſtitutis utilitas ciuitati: aut ſplendor: aut uolu/
ptas futura eſt: quæ quidem omnia ita tractabis: ueluti in ſuperio
ribus dictũ eſt. Cum ad humilius exhortemur: primũ quidem tẽ/ Ab humiliore
poribus eſt accommodanda oratio: dicẽdũq; quibus in rebus de/ apparatu
terius nunc habeãt: q̃ antea habuiſſent. Deinde uero quod ne cõ/
ſentaneum quidẽ ſit deos ſacrificantiũ ſumptibus ſed pietate po/
tius gaudere. Item quod eos qui ſupra uires quicq̃ faciunt: & dij
& homines q̃ ſtultiſſimos iudicant. Demũ uero quod nec in homi
nũ arbitrijs publici ſumptus modo: uerũ & in ſecũdis aduerſiſq;
rebus exiſtunt. Has igitur cauſas & harum ſimiles in ſacrificiorũ
ꝓpoſitionibus habebimus. Vt autem & quæ ad optimum ſacrifi/
cium pertinent: ſciamus & exponere & ſancire: hoc etiam definiã.
Eſt enim id unũ omnium quidem optimũ ſacrificiũ: quod aduer/
ſus deos pie ac diuine: ad ſumptus uero moderate: ad bellum aũt

utiliter: ad ſpectacula uero ſplendide habuerit. Aduerſus aũt deos habebit pie: ſi patriæ cõſuetudines inſtitutaq; nõ ſoluanť. Moderate uero ad ſumptus: ſi non quæcũq; ad pompã miſſa fuerint: cõſumanť. Ad bellũ aũt utiliter: ſi equites & milites una cõpoſite ludos agant. Ad ſpectacula uero ſplendide: ſi & auro & his hmõi rebus quæ haud cõſumunť: magnifice quis utiť. Quæ igiť aduerſus deos ſeruanda ſunt: perpulchre ex his cõſtituemus. Ex ijs uero quæ antea dixerimus: plane ſcire poterim⁹: quibus modis oratio de unoquoq; ſacrificãdi genere haberi poſſit. De legibus aũt deq; cõſtitutione ciuili rurſus eodẽ modo tractemus. Etem̃ leges ſunt ut ſummatim dixerim: ciuitati publici cõſenſus: qui ſcriptis terminant atq; imperãt qui unũquodq; agendũ ſit. Eæ uero leges colẽdæ ſunt quibus magiſtratus parui quidẽ ac multi ex ſortitione id qđ ſeditione uacat. Maximi aũt ex toti⁹ multitudinis ſuffragijs in popularibus principatibus deſignenť. Ita em̃ & ipſe populus qm̃ in ipſo ſit eos donare honoribus: quos uoluerit: haud quaq̃ accipientibus inuidebit: & clariores magis magiſq; ꝓbitati ſtudebũt: ut pote qui intelligãt uſui ſibi futurũ apud ciuis ſe probari. Quæ igiť circa comitia in populari dominatu ſanciri oporteat: hæc ſũt. Quæ uero ad reliquã adminiſtrationẽ pertinent: ſingillatim exponere operoſum admodum fuerit. Verũ ut breuiter dixerim: id obſeruari oportet: ut multitudini leges impedimento ſint: ne locupletum rei inſidientur. Diuites autẽ inducãt: ut ultro ad publica miniſteria munificentiſſimi ſint: hoc aũt aſſequi poterunt: ſi locupletes ꝓ ea quã in publicum munificentiã exhibent ſtatutis quibuſdã honoribus ab ipſis legibus donenť: Siq; & agricolas pauperibus: & nauium gubernatores uectoribus anteponãt. Sic em̃ & locupletes nõ inuiti reipublicæ inſeruient: & plæbes nõ calũniæ: ſed miniſterijs ſtudebũt. Opus eſt præterea ea in conditis legibus ſæueritatem ineſſe: qua neq; agrũ ad ægeſtatẽ redigere: neq; morientiũ ſubſtãtias publicare fas ſit: & magnos ijs cruciatus inſcribere qui hæc obſeruare neglexerint. Decet aũt aliquẽ his honeſtũ ſepulturæ locum ante urbem publice dari: qui pro patria bellando periſſent: & eorum filios ad pubertatem uſq; publicis alimentis enutriri. Huiuſcemodi igiť leges in populari principatu ferendæ ſunt. In oligarchijs uero quæ paucorum dominatu adminiſtrantur: magiſtratus æque ſunt in omnes illius ordinis uiros diſtribuendi legibus. Horum autem plurimi quidẽ ex ſortitione: maximi uero magiſtratus occulto ſuffragio & iureiurando & magna cũ diligentia atq; ſtudio decernẽdi ſunt. In eos aũt qui ulla in ciues uti cõtume-

A legibus & ciuili cõſtitutione

Lex quid

lia perrexerint: maximæ ſunt pœnæ cōſtituendæ Plæbes nāq̃ nō ita ægre patitur: quod magiſtratibus caret: qui grauiter & moleſte fert: quod afficit̃ contumelia. Ciuium autem cōtrouerſias perbreui diſſoluere neq̧ in tempus trahere cōuenit. Neq̧ uulgus in urbem ex agro eſt cōgregandū. Nā ex huiuſmodi cōuenientibus plæbes turbant̃: paucorūq̧ principatus reſcindūt. Vt paucis igit̃ dixerim: debēt in popularibus principatibus leges cohibere plæbē: ne locupletiorū bonis inhient inſidienturq̧. In paucorū uero principatibus auertere illos qui rempublicā gerunt: & ab imbecillorum cōtumelijs & a calūmnijs inſimulationibuſq̧ in ciues. Quæ igit̃ & in legibus & in omni cōſtitutione ciuili deſyderanda obſeruandaq̧ ſunt: ex his cognoſces. Is aūt orator qui quicq̧ lege ſuadere uoluerit. hanc oſtendat: oportet: æqualem eſſe ciuibus & reliquis legibus conſentaneam ciuitatiq̧ cōducibilem ad quietem & concordiā maxime: uel ad ciuiū ꝓbitatē: aut ad publica tributa: aut ad ipſius reipublicæ gloriā: aut ad urbis potētiā: aut ad aliud huiuſmodi aliquid uſui cedere. Aduerſarius uero primū cōſyderabit an minus lex illa cōmunis ſit omnib9. Deinde an reliquis legibus nō cōſentiat ſed aduerſet̃ potius quodāmodo: præterea an ad horū quæ ante dicta ſunt cōductura ſit nihil: ſed contra docitura potius. De legib9 igit̃ deq̧ cōſtitutione ciuili: ex his & cōtendēdo & orādo nobis facili9 aditus fiet. De ſocijs aūt deq̧ aduerſus alias urbes fœderib9 dicere incipiem9. Fœdera igit̃ atq̧ eoꝝ ordines neceſſe eſt publicis cōuētionib9 fiāt. Socij uero ꝓ ea tēporū ſunt conditione faciūdi: cū aliqui ſuis uiribus infirmi ſunt: aut bellū aliqđ uideat̃ impēdere: Aut eo eſt cū aliquib9 ineunda ſocietas: qđ bello quoſdā a ſe defecturos putēt. Hæ igit̃ ſunt cauſæ: hiſq̧ cōſimiles: qbus pluris nobis aſciſcim9 ſocios. Neceſſe eſt aūt cū ineundā ſocietatē pſuadere uolueris: eā maxime tempeſtiuā oſtēdas declareſq̧ eos ſocios apprime iuſticiā colere: & bene antea rēpublicā affeciſſe: eſſeq̧ potētiſſimo & in ꝓximo reſidere. Qđ ſi min9 hæc oīa potueris: quæ ſuberūt oratione cōplectere. Cū aūt ſocietatē diſſuaſeris: primū oſtendas oportet: haud nūc eam facere opus eſſe: deinde quod neq̧ ij iuſti ſunt: poſtea uero quod & male nos prius affecerint. Sin id minus poterimus: dicemus eos a nobis porro habitare: neq̧ facultatem ijs eſſe quo nobis opportune adſint auxilio. Ex his igit̃ hiſq̧ ſimilibus circa faciundas: aut nō faciūdas ſocietates & diſſuadendi ſuadēdiq̧ uſum facile cognoſcem9. Rurſus aūt & pacis & belli faciundi maxima nobis argumēta capiātur. Cauſæ itaq̧ bellandi aduerſus aliquos ſunt huiuſmodi. Par autem

Contrarium

De ſocietatibus & fœderibus

Contrarium

eſt de his tempeſtiue nūc ultionem capiamus: qui nos antea iniuria laceſſiuerunt: aut nunc iniuria prouocati pro nobis ipſis: aut ꝓ cognatis: aut ꝓ ijs qui benefici erga nos fuerint: aut qui auxilio ſimus iniuſte affectis ſocijs: aut publica pro utilitate: aut ad gloriā: aut ad opes: aut ad uires: aut ad aliud quippiam huiuſmodi bellū ſuſcipiamus. Cum igitˀ ad bellum auditores uoluerimus exhortari: debemus ex his cauſis ꝗ plurimas dicendo complecti: ac demū demonſtrare eorū plurima: quibus bellantes ſuperiores fiant ipſis auditoribus adeſſe. Superiores etenim omnes fiūt: aut deorum beniuolētia: quā bonā fortunā appellauerimus: aut corporū multitudine atq; robore: aut pecuniarū affluentia atq; imperatoris prudentia: aut uirtute ſociorum: aut opportunitate locoꝝ. Ex his igitˀ & ſimilibus quæ maxime rei congruant: bellum ſummi oportere exhortabimur aduerſariorū partes deprimendo: noſtras aūt augēdo atq; amplificando. Quod ſi futurū bellū impedire ſtuduerimꝰ: primū eæ cauſæ inueniendæ ſunt: quibus demōſtretˀ aut omnino nullā aut paruas humileſq; moleſtias afferri: quibus ad bellū rapiamur: Deinde quod bellum minime cōducit: eritq; percurrēdū quæ hominibus bello ſoleant accidere calamitates. Ad hoc item oſtendendum quæ uictoriā ſolent in bellando efficere: ea hoſtibꝰ magis adeſſe. Hæc aūt ſunt quæ pauloante cōmemorauimꝰ. Futurū itaq; bellū ex his rebus diſſuademus. Quod ſi ab inſtanti bello quieſcendū eſſe cohortabimur: ſi quidem cōſultores ſuperiores fuerint: hoc ipſum primū dicendum erit: decere eos qui mente ualent haud operiri quo ad caſum eant: ſed cum uincūt: pacem faciundā ijs eſſe. Deinde quoniā ea belli natura ſit: ut & plæroſq; ex eis qui ſecunda in eo fortuna primū uſi ſunt: ad poſtremum perdat. Pacis uero cōtra: ut & uictos ſeruet: & uictoribus rerū bello adeptarum fructum afferat. Exponendū etiā erit eas quæ in bello: cū multæ: tum uariæ mutationes fieri ſolent. Qui ergo ſuperiores in bello fuerint: ex huiuſmodi rationibus ad pacē exhortabimur. Eos autē quibus aduerſæ in bello res extiterint: tum ex ipſis caſibus exhortabimur: tū ue a quibus iniuriā ante ſuſceperint: ſuis calamitatibꝰ admoniti irritare eos pergant: tū ex his periculis quæ antea ꝗ pacem noluiſſent perpeſſi fuerint: tum deniq; quod ſatius partē aliquā ſuarū fortunarum potioribus ipſis cedere: ꝗ bello periculoſe decernere: quo ipſi una cū ſua re pareant. Summatim aūt id ſciamus oportet: tūc ſolere omnis homines bellū inuicem ſoluere: cū aut iuſta hoſtes rogare arbitretˀ: aut cū aduerſus ſocios ulla fuerit exorta contentio: aut bello defatigati ſint: aut aduerſarios timue

runt: aut ipſi inter ſeſe diſſideant. Quobrem quæ ex his omnibus atq; horũ ſimilibus cõmodatiſſima in rem fuerint: colligẽs: q̃ſ faciliime & de bello poteris & de pace diſſerere. Reliquũ eſt ut de pecuniis cõparandis iam loquamur. Primũ igit̃ conſiderandũ erit: ſi quid ex urbis poſſeſſionib⁹ neglectũ eſt: & neq; redditũ afferat: neq; diis immortalibus dedicatũ ſit: ueluti ſint quidã publici loci iam neglecti: ex quib⁹ aliquis prouẽtus ubi ĩi priuatis hominib⁹: aut uẽditi mercede exculti fuerint: ciuitati fiat: huiuſmodi namq; cenſus omniũ maxime cõmunis eſt ſemper: quod ſi nihil ſit huiuſmodi: neceſſe erit pro ſingulorũ copiis tributa inferant̃. Vt pauperibus quidẽ indictũ ſit corpora: locupletibus autem pecunias: opificibus uero arma præſtent aduerſum pericula. Summatim autẽ oportet eũ qui de huiuſmodi prouentibus narret dicere eos æquales ciuibus & diuturnos ac magnos eſſe: hoſtibus aũt ſecus. Propoſitiones igit̃ de quibus in deliberatiuo uerba faciemus: & harum partes de quibus orationẽ & ſuadendo & diſſuadẽdo cõſtituem⁹: ex antedictis cognoſcemus. Rurſus aũt propoſitiones de laudatiua uituperatiuaq; ſpecie deinceps dicere aggrediemur. Laudatiua igit̃ ſpecies: ut cõpendio utar: eſt & uoluntatum & rerũ geſtarũ & uerborũ illuſtrium amplificatio: & eorum quæ abſint accõmodatio. Vituperatiua aũt cõtra illuſtrium horũ extenuatio: obſcurorũ uero exaggeratio. Et digna quidem laude ea ſunt: quæ iuſta: quæ legitima: quæ utilia: quæ honeſta:: quæ iucũda: quæ facilia factu ſunt: quæ quidem omnia cuiuſmodi ſint: & quo pacto iis abũdæ utamur: in ſuperioribus dictũ eſt. Oportet aũt eũ qui laudat: orationem oſtendat in hoc ſeu homine ſeu in rebus huius aliquid ineſſe: quod aut ipſe geſſerit: aut per ipſum manarit: aut ex hoc cõtigerit: aut huiuſmodi gratia factum fuerit: aut quod ſine hoc patratum nõ ſit. Eodem uero modo & uituperator oſtẽdat: oportet: horum cõtraria ineſſe in illo quem uituperatũ uelit: quod ex hoc cõtigerit hoc modo. Ex ſtudioſa corporis exercitatione uictoriæ contingunt: & ex ocio in ægrotationem incidit̃. Item ex philoſophiæ ſtudio homines circa prudẽtiã ſunt acriores: Et ex negligẽtia ſunt rerũ neceſſariarũ indigẽtes: qđ huiuſmodi gratia factũ fuerit: hoc modo. Vt a ciuibus coronent̃ permultos labores permultaq; pericula mortales perferunt: & ut iis quos diligunt gratificent̃: aliud curant nihil. Quod aũt ſine hoc patratũ nõ ſit: hoc modo. Neq; ſine nautis naualiũ pugnaꝝ uictoriæ: neq; ſine potu ebrietates fiũt. Hæc autẽ atq; his ſimilia proinde ut ſuperiora percurrens & laudare & uituperare abunde poteris. Amplificatiões uero extenuatio-

De pecuniis cõparãdis

De genere demonſtratiuo

neſq; ac talia ſimul quæq; hoc modo tractabit. Primũ quidẽ oſtẽ-
des ueluti modo docebamus: ab hoc multa uel bona effecta eſſe.
Vnus igiť amplificandi modus hic eſt. Secundus autẽ modus eſt
cũ iudicatũ aliquid tranſfers: ſi quid laudes: bonũ: ſin aũt uitupe-
res: malũ. Deinde cõferas: oportet: quod abs te dictũ ſit: & ad iui-
cẽ cõpares ex tuis maxima: ex aduerſarij uero dictis minima euar-
rãdo: & hoc modo magnũ illud iudicatum oſtendas. Tertius mo-
dus eſt: ut ad illud quod abs te dictũ eſt: minimũ quid ex his quæ
ſub eandẽ ſpeciẽ cadũt: compares. Sic em̃ quod abs te diciť maius
apparebit: ueluti mediocri ſtatura hoĩes maiores apparent: cũ ad
minores cõparanť. Amplificare aũt poteris hoc modo: Si magnũ
ſit hoc bonũ iudicatũ: magnũ appareat malum: neceſſe eſt: ubi cõ-
trarium huic aliquid narraueris. Eodem uero modo: ſi magnum
malũ exiſtimať: ubi huic contrariũ dixeris: magnũ bonũ appare-
bit. Amplificabis aũt & hoc pacto uel bona uel mala: ſi eum gra-
datim oſtenderis: quod præmeditatus iam diu fuerit: quod de in-
duſtria multa gerere aggreſſus ſit: quod p̱ multũ tempus geſſerit:
quibus cũ nemo alius: quod poſt hos poſt quos alius nemo quod
ſponte quod ex ſententia quod ſi omnes pariter atq; hic fecerim⁹:
profecto bene beateq; aut contra male miſereq; uixerimus. Opor
tet aũt & cõſequenti cõtinuatione uti: & rem alterã tanq̃ in alte-
ram ꝓperando amplificare hoc modo. Cui⁹ uero amici curæ ſunt
hunc recte conſentaneum eſt ſuos etiã colere parentes. Qui autem
ſuos parẽtes colit: hic profecto uolet etiã patriæ benefacere. Sum-
matim autem ſi multarum ſiue bonarum ſiue malarum rerum eũ
cauſam oſtenderis: eæ magnæ uideanť neceſſe eſt. Conſiderandũ
eſt etiã: qualis res ipſa uidebitur: eam ſuis partibus diuidendo ſin-
gillatimq; narrando: quæq; maior uiſa fuerit: eam hoc modo ex-
plicare cõueniet. Amplificando igiť ubi hoc pacto tractaueris: &
plurimas facies & maximas. Extenuabis autem in dicendo & bo-
na & mala ſi contrario modo tractaueris: Sicuti in magnis dixera-
mus: & tum maxime cum nullius eum rei auctorem demõſtraris:
uel ſi id minus quod minimarum & paruiſſimarũ. Quomodo igi-
tur & laudando & uituperando amplificabimus: atq; extenuabi-
mus: quæcunq; uoluerimus ſcire ex his poterimus. Amplificatio-
num autem cauſæ in alijs quoq; ſpeciebus utiles ſunt. Sed pluri-
ma ipſarum uis in laudationibus uituperationibuſq; cõſiſtit: De
quib⁹ quidẽ ex antedictis plane adiumẽta nobis ſuppeditabim⁹.

De genere iudiciali

Vrſum autem ſimili modo accuſandi defendendiq; ſpeciem
r quæ circa iudicialem uerſatur cauſam: quibuſq; rebus con-

ſtat: & quomodo ijs uti conueniat diuidamus. Accuſatio quidem eſt: ut breuiter dixerim: iniuriarum delictorumq; expoſitio. Defenſio autem eſt delictorum & iniuriarum: quæ uel in accuſationẽ uel in ſuſpitionem uenerint diſſolutio. Cum utraq; uero ſpecies hanc uim habeat: accuſatori quidem dicendum eſt: quãdoquidem improbitatis aduerſarios criminetur: eorum facinora & iniuſta & iniqua eſſe: ac ciuium multitudini pernicioſa. Cum uero ſtulticiæ criminetur: quod & ipſi agenti inutilia ea ſunt & turpia & iniucunda: & quæ perfici nullo pacto queant: hæ & his ſimiles aduerſus improbos uanoſq; argumentationes ſunt. Eſt præterea & hoc accuſatoris obſeruandum aduerſus cuiuſmodi crimina ſupplicia ſunt a legibus conſtituta: & circa quæ ipſi iudices mulctas definiunt: cum lex itaq; pœnam definierit: hoc eſt dumtaxat accuſatori conſiderandum ut demonſtret facinus patratum eſſe. Cum iudices autem crimen admiſſum ſciunt: crimina illa quæq; aduerſariorumq; delicta augeri conuenit: ac maxime quidem demonſtrari ſponte illũ & de induſtria non forte quadam: ſed debita uæhementer opera iniuriam intuliſſe. Quod ſi minus hoc fieri abs te potuerit: putãſq; potius ab aduerſario demonſtratũ iri ſe modo quodam deliquiſſe: aut quod hæc agere probe meditato ſibi minus proſpere ſucceſſerit: debes uenire apud auditores auditum intercludere. Inquies nequaq; aduerſarios decere ut poſt geſtum negocium ſe imprudenter errauiſſe dicant: ſed ante potius uereri quam gerant. Deinde quod quiſquis ille imprudẽter geſſerit: aut ei aduerſæ ſucceſſerit: oportet ipſum tam ob caſus atq; imprudentiam lõge mulctari magis quam qui horum neutrum perpetraſſet. Præterea quod etiam legumlator eos qui imprudenter deliquiſſent non pene immunes: ſed iudicio obnoxios fecit: ne omnibus errando noceant. Dicendum eſt etiã quod ſi talia reſpondentem admiſerint: nonnullos ſunt habituri ad iniuriam quam promptiſſimos. Nacti nãq; occaſionem quæcunq; uoluerint efficient. Si uero aberrauerint rem in fortunã reijcientes: ſupplicio ſe liberabũt. Accuſatores igitur ex huiuſmodi rebus ueniæ locus auferendus eſt: ſicuti antea dictum eſt: multorum malorũ cauſæ aduerſariorum facinora per exaggerationes demõſtrãda ſunt. Species igitur accuſandi perficitur ex his partibus. Defendendi aũt ſpecies tribus præceptis conſtat: Aut enim defenſori oſtendẽdum eſt: ſe nihil eorum quorum accuſatur: patrauiſſe: aut ſi cogatur fateri: enitendum eſt ut geſtum a ſe negociũ & legitimũ & iuſtum & honeſtum & publicæ utilitati uſui eſſe oſtendat. Si hoc autẽ oſtendere

Accuſatio quid

Defenſio quid

Defendendi ſpecies

nequiuerit: aut in imprudentiã: aut in fortunã geſta negocia cõfe/ rens: & iacturas ab his profectas q̃ minimas oſtendẽs: ut ſibi igno ſcatur: operam dabit. Iniuriã autẽ & imprudentiã & caſum ita de/ finias: quod ex meditatione mali ſit quippiam id iniuriã ponere: inquiens oportere pœnas maximas in huiuſmodi rebus capere: Quod uero per ignorãtiam detrimenti quid agit̃: imprudentiam eſſe dicendum eſt: quod aũt nõ ſponte: ſed aliena potius ui aut for tuna quadã nihil eorum quæ rectis conſilijs adminiſtrata ſunt: p/ ficit: caſum eſſe ponendũ eſt: dicitoq; iniuriam inferre malorũ eſſe hominũ propriũ. Imprudenter uero delinquere & circa rem geren dam aduerſam fortunã pati: nõ eſſe ſibi priuatim modo ſed & cõ/ mune & ipſorũ iudicium & aliorũ quorũq; hominũ: coactus autẽ ex huiuſmodi cauſis quid fateri: ut tibi ignoſcat̃: precabere. Et ut per imprudentiã caſumq; delinquere tibi cũ auditoribus ipſis cõ/ mune eſſe oſtendas: ſtudebis. Oportet aũt defenſorem undiq; in/ tueri: quibus in criminibus leges ſupplicia iuſſere. Iudices uero ip ſi pecunijs puniuntur. Et cum lex ſupplicia iuſſerit: demõſtrandũ erit: aut omnino nihil patrauiſſe: aut legitime iuſteq; feciſſe. Cum iudices uero conſtituti fuerint punitionis extimatores: rurſus eodẽ modo aut dicendũ eſt: quod hæc non egerit: ſed elaborandum eſt potius: aut oſtendat ſe paruo detrimento aduerſarium affeciſſe: & inuitum deliquiſſe. Ex his igit̃ atq; ſimilibus accuſando defenden doq; uerba ſuppeditabim⁹. Reliquum eſt: ut iam quæſtionis ſpe/ ciem pertractemus.

De quæſtiõe

u T igitur ſummatim dixerim: Quæſtio eſt uoluntatũ uel re/ rũ uerborũ ue adinuicem aut ad aliã diſſentientem uitam demõſtratio. Oportet autẽ quærentem quærere ſicubi aut uerbum eius quẽ quæret aut actiones aut uolũtates inter ſe diſcre pant. Præceptum uero hoc ſit. Conſiderandũ erit in præterito tem pore: ſi cui quis antea amicus cum eſſet: rurſum inimicus & iterũ hinc ipſi amicus effect⁹ fuerit: aut aliud quid cõtrariũ aut qđ petu lantiã & flagitium ferat geſſerit geſſuruſue ſit: ſi quando ipſi detur occaſio quod anteactis rebus eius contrariũ ſit. Identidem quoq; intuere: ſi quid dicendo contrarium nunc ijs dicit quæ prius ab eo dicta fuerint: aut ſi quid ijs quæ dicunt̃ aut quæ antea dicta ſunt: contrarium dixerit. Eodemq; modo ſi quid dicere uoluit ijs cõtra/ rium: quæ ab ipſo ante dicta ſunt: aut uelit opportunitate oblata. Idẽtidem uero aſſumendæ ſunt etiam ad alia præclara ſtudia eius: qui quærit uitæ cõtrarietates. Quærẽdi ergo ſpeciem ſi hoc pacto tractaris: nullũ relinques quæſtiõis modũ. Harũ autẽ omniũ ſpe/

cierum quas ſuperius partiti ſumus: oportet etiã diuiſim qualibet pro cõmodo uti: & una ipſarum proprietates cõmiſcere. Hæ nãqꝫ differẽtias habẽt maximas. Enimuero cõmunis earum eſt ad inuicem uſus: & idẽ quod & hominũ ſpecies patiũť. Hi nãqꝫ partim ſimiles ſunt: partim uero diſſimiles: tum aſpectibꝰ: tũ etiã ſenſibꝰ. Sic aũt determinatis ſpeciebus: rurſum quibus indigent: cõmuniter enumerabimus: & quõ his uti cõueniat quæremus.

p Rimũ igiť: & iuſtũ: & legitimũ: & utile: & honeſtũ: & iucundum: reliquaqꝫ deinceps: quẽadmodũ ab initio ſum partitus: ſpeciebus omnibus ſunt cõmunia. Verũtamẽ maxime in ſuadendo his utimur. Secũdo autẽ loco amplificatiões extenuationeſqꝫ præ cæteris omnibꝰ utiles ſunt: Harum uero uſus in laudem ac uituperationẽ maxime cadunt. Demum aũt probationes ſunt: quibus & ſi circa omnis cauſarum partes utendũ eſt: in accuſationibus tamẽ defenſionibuſqꝫ ꝙ utiliſſime ſunt. Hæc nãqꝫ plurimæ controuerſiæ indigẽt. Sunt præterea & præoccupationes & poſtulata & iterationes & orationis ꝓlixitas & ꝓlixitatis modus & breuitas & interpretatio. Hæc em̃ & his ſimilia ſpeciebus omnibus ſunt cõmunia. Quoniã igiť de iuſtis & legitimis ac de his ſimilibus prius determinauimus & eorũ uſum enarrauimus: & de amplificationibꝰ quoqꝫ extenuationibuſqꝫ diximus: iam de aliȷs declarabimus.

De probationibus

u T igiť a ꝓbationibus primũ incipiamus: duo ſunt earũ genera: Fiũt em̃ aliæ quidẽ ex ipſis uerbis & negociȷs & hominibus. Aliæ uero appoſitæ ſunt ȷȷs quæqꝫ dicunť & quæ geruntť. Nã Icota: & exempla: & cõiecturæ: & cõmẽtationes: & ſentẽtiæ: & ſigna: & argumẽta: & ꝓbationes ex ipſis uerbis & omnibꝰ & negociȷs ſunt. Appoſitæ aũt ꝓbatiões: teſtes: iuramẽta & quæſtiones exiſtunt. Opus eſt aũt harũ unãquãqꝫ ꝓbationũ intelligere: qualis ſit: & unde idonea in eam uerba abunde nobis ſuppetẽt: & quid demũ eæ inuicẽ differunt: έiκoσ. Icos: igitur quod ꝓbabilem ꝓpoſitionẽ dicimus: illud eſt: quod cũ dixeris: auditoribus in mentibus eius exempla tenẽt. Dico aũt ueluti: ſi quis inquiat uelle patriã magnã eſſe: & neceſſarios rebus ſecũdis uti: aduerſus aũt inimicos atqꝫ his ſimilia ſummatim ꝓbabilia uideanť. Quilibet em̃ auditorũ qui hm̃õi deſyderȷs teneať: Ipſe ſibi de hiſce deqꝫ ſimilibus rebus conſcius eſt. Q̃obrem hoc nobis in dicendo ſemꝑ ſuadendũ eſt: ſi rei de qua loquimur: cõſcios auditores perceperimus: Hiſce em̃ rebus par eſt credere eos maxime. Vis ergo ꝓbabilis ẽ huiuſmodi. Ipſum uero in tris diſtribuemus ſpecies. Vna qui

έiκoσ

dem eſt: quæ eas perturbationes accuſando aut defendendo uer/bis cõprehẽdit quibus homines natura afficiunt: Veluti ſi quem aliqui floccipenderint: aut timuerint: aut eandẽ rem ſæpiſſime fecerint: aut iterũ uoluptate uel dolore uel libidine affecti fuerint: aut cupiditatem uacarint ut diuitijs abũdarint: aut aliã hmõi pertur/bationẽ ſiue animis: ſiue corporibus: ſiue aliquo illorũ ſenſuũ quibus homines afficiunt: paſſi fuerint. Hæc nãq & his ſimilia quæ cõmunes ſunt humani ingenij perturbationes: auditoribus nota ſunt. Quæ igit ſecũdum naturã hominib⁹ fieri conſueuere: quæq dicendo comprehendenda dicimus: ſunt huiuſmodi. Altera uero probabilis pars eſt mos: quẽ pro cõſuetudine ſinguli facim⁹. Ter/tia uero ſpecies lucrũ eſt. Nam ſæpe lucrãdi gratia naturæ uim af/ferentes cõſulto mores inducimus. His autem ita determinatis in ſuadendo quidem ac diſſuadẽdo demonſtrare pro quæſitis opor/tet: ut hoc negociũ ad quod ipſi exhortamur: uel cui aduerſamur: ita fit ſicuti a nobis dicit: Vel ut ea quæ huic negocio ſimilia ſunt hoc modo fiunt: quo nos dicimus aut plurima aut omnia. Cõtra res igit hoc pacto probabile eſt capiendũ. Contra homines uero in accuſationibus quidẽ ſi potueris: demonſtrabis aduerſariũ hoc idem negociũ ſæpe antea patrauiſſe. Sin id minus poteris: huic ſi/milia demonſtrato. Oſtendere aũt elabora quod hæc facere cõducibile ei fuerat. Hominũ aũt plurimi quoniã ipſi utile omnibus re/bus anteponũt: Itidem etiã alios omnia gerere huius genera facile putant. Siquidẽ igit ab ipſis aduerſarijs probabile capere potue/ris: Ita illud inducito. Sin id minus quiueris: a ſimilibus tibi quæ hoĩes cõſueuere inferẽda ſunt. Dico aũt: ut hmõi iuuenis eſt quem accuſas: quæ ij qui id ætatis ſunt agunt: hæc ipſum feciſſe dicito. Nã ꝑ ſimilitudine etiã quæ aduerſus hunc dicunt facillime credẽ/tur. Eodemq modo ſi eius ſocios tales oſtenderis: qualẽ hunc eſſe dicis. Etenĩ ob eã quæ huic cum illis conſuetudo eſt: uidebit ijſdẽ rebus indulgere quibus amici ſolẽt. Itaq ꝓbabile accuſatoribus hoc pacto tractandũ eſt. Defenſores aũt maxime oſtendant: opor/tet: ut minime prorſus omniũ quicq̃ antea eaꝝ reꝝ quarũ inſimulant neq ipſi neq amicorũ aliquis neq ipſorũ ſimiliũ quis unq̃ egerit: utq nihil in ijs utilitatis cõſequi potuiſſet. Quod ſi liquidũ ſit hoc idẽ te antea patrauiſſe: cauſam in ætatẽ reijcies: & aliquam hmõi aliã afferes cauſam: quã tũc nõ abſurde narraueris. Dic aũt nec ea tẽpeſtate: dũ hæc geſſeras: cõduxiſſe tibi: nec etiã nũc conducere potuiſſe. Sin aũt nihil abs te hmõi patratũ ſit: ſed ex tuis ami/cis aliqui talia quædã fecerint: dicendũ eſt haud quaq̃ iuſtũ eſſe

te ab illis calũnia affici: Eritq́ꝫ demonſtrandũ eorũ ſocios qui tibi conſuetudine iuncti ſint: & moderatos & honeſtos eſſe. Sic em̃ in/ſimulationẽ ambiguam reddes. Qđ ſi ſimiliũ aliquos demonſtra rint eadẽ patrauiſſe: abſurdũ eſſe inquies: ſi ꝓpterea quod alij qui/dam deliquiſſe appareant: creditũ erant: te eorũ aliquid quibus in iudiciũ arceſſeris factitaſſe. Si quidem igiẗ inficiatus fueris: haud ea feciſſe quorũ accuſaris: ſic te per probabilia reſpõdere oportet. Ita nãq́ꝫ accuſationis uerisſimilitudinem infirmabis. Si uero fateri cõpellaris ex multorũ cõſuetudine ſimilitudinẽ negocijs tuis uen/dica: q́ꝫ maxime inquiens ut plurimi uel potius omnes & hoc & ſi milia agũt: ſicuti etiã abs te factitatũ ſit. Qđ ſi hoc demonſtrari ne queat: cõfugiendũ eſt ad caſum & ad imprudẽtiã: & ut ibi ignoſca tur enitendũ: Omneſq́ꝫ hoĩm ꝑturbationes quib⁹ rõne deficimur cõplectẽdæ. Hæ aũt ſunt: Amor: Ira: Vinolẽtia: Ambitio: & his ſi/milia. Itaq́ꝫ his præceptis ꝓbabile pulcherrime tractabimus. Factitatum

Xempla aũt ſũt res ijs quæ factæ ſunt: ſimiles: & his de qui/bus nũc loquimur cõtrariæ. Iis uero utendũ eſt: cũ qđ ipſe affirmas: ubi minus uerisſimile ſit: id te perſpicuũ facturũ di cas. Nam ſi minus fidei per probabile præſteẗ: ubi didicerint rem aliã ei ſimilẽ de qua loqueris ita habuiſſe ut a te diciẗ: magis credi/derint uerbis tuis. Sunt aũt exemplorũ duo genera. Res nãq́ꝫ par/tim rõne: partim præter rõnẽ fiũt. Quæ uero rõne fiunt: facile cre/duntẽ. Quæ aũt præter rationẽ: nõ creduntẽ. Dico aũt: ſicuti ſiquis ait diuites eẽ pauperib⁹ iuſtiores: adducitq́ꝫ iuſtas aliquas uiroꝝ diuitũ actiones. Huiuſcemodi exempla ſecũdũ rationẽ uideẗ eſſe. Plurimi em̃ putãt diuites pauperibus iuſtiores. Quod ſi quis rur/ſus enũciet diuitũ quoſdã ob pecunias iniuriã intuliſſe: eo uſus ex/emplo: quod præter rõnẽ ſit: plane afficiat quo locupletibus fidei minus adhibeaẗ. Idẽtidẽ etiã ſi quis earũ rerũ exemplum afferat: quæ rõni ſimiles ſunt: qm̃ Lacedæmonij quãdoq́ꝫ aut Atheniẽſes freti eſſent magna ſociorũ manu: hoſtes expugnauere: & ſic audi/torib⁹ ſuadet ſocios multos eſſe faciũdos: Hmõi ergo exẽpla ſecũ/dũ rationẽ ſunt. Omnes em̃ exiſtimãt in bellis multitudinẽ nõ pa/rũ momẽti ad uictoriã ferre. Siquis aũt oſtẽdere uoluerit nõ hanc eſſe uiuẽdi cauſam: earũ reꝝ utaẗ exemplis: quæ præter rõnẽ factæ fuerint: Inquiens ut athenarũ exules cũ quinquaginta primum ui/ris dũtaxat & tribu aſſumpta etiã aduerſus eos qui admodũ plu/res ĩ urbe fuerãt: quãq́ꝫ Lacedæmonijs ſocijs utebãẗ: bello ĩ urbẽ rediere. Thebani aũt Lacedæmonijs atq́ꝫ oĩbus ꝓpe Pelopõneſi/b⁹ ĩ Boetiã impetũ faciẽtib⁹: Hi ſoli ad Leuctra cõmiſſo prælio La/

De exemplis

Quot genera exemplorum

Lacedæmonij
Athenienſes

Lacedæmonij
Thebani
Lacedæmonij
Pelopõneſes
Boetia
Leuctra

Dion cedæmoniorũ uires perfregere. Dion uero Syracuſanus cũ militi/
Dionyſius bus tribus milibus Syracuſas nauigãs: Dionyſium longe maiore
Corinthĳ ui fretũ debellauit. Itidem aũt & Corinthĳ cũ in Syracuſanorum
Syracuſani auxiliũ nouem triremibus iſſent: Carthaginenſes qui centum &
Carthaginẽ/ſes quinquaginta nauibꝰ in Syracuſanorũ portus applicuiſſent: atq;
urbem omnẽ præter arcem haberent: nihilo tamẽ minus expugna
uere. Summatim uero hæc atq; his ſimilia quæ præter rationem
ſint geſta: ea inconſultationes improbare cõſueuere quæ ꝓ ratio/
ne fiunt. Exemplorum igit̃ natura eſt huiuſmodi. Iis uero utroq;
modo utendũ eſt. Nam cũ res quæ ratione fiunt dixerimus: oſten/
demus utplurimũ hoc pacto negocia perfici. Cum aũt quæ præ/
ter rationem fiunt: loquimur: afferemus quæcunq; temeritate ui/
denter facta rectiſſimo fine cõcluſa. Cũ aduerſa aũt hoc dixerint:
oportet oſtendere: hæc perinde ac fortunato caſu aliquo accidiſſe.
Eritq; dicendũ eiuſmodi res q̃ rariſſime cõtigiſſe: quæ uero ad te
narrarent̃: q̃ ſæpiſſime. Exemplis igit̃ ita uti conuenit: Ẽmuero cũ
ea quæ nulla ratione ſunt facta: in mediũ attulerimus: opus eſt eo/
rum q̃ plurima cõplectamur: dicamuſq; nihil ea magis q̃ hæc fie/
ri cõſueuiſſe. Exemplis uero nõ ex his ſolũ: uerumetiam ex cõtra/
rĳs eſt utendũ. Sicuti ſi oſtẽderis auare quoſdam uſos ſocĳs: & ꝓ/
pterea ipſorũ ſolutam amicitiã & aſſeras: nos uero ſi æqualiter ac
pro cõmodis erga ipſos rem geſſerimus: ſocietatẽ multũ temporis
cõſeruabimus. Et iterũ ſi quos alios quoniam imparati deſcendiſ
ſent in bellũ: deuictos ſuperatoſq; oſtendas: ita dixeris ſi inſtructi
bellũ aggredi uoluerimus: meliores certe ſpes de uictoria habueri
mus. Multa uero aſſumens exempla: tum ex præteritis: tum etiam
ex inſtantibus negocĳs. Plurimæ nãq; res partim ſimiles: partim
diſſimiles inuicem ſunt. Q̃obrem ob id cauſæ exemplis abunda/
bimus: & quæ ab alĳs dicunt̃: haud difficile refellemꝰ. Exemplo/
rum ergo genera: & quomodo ĳs uti oporteat: & unde multa capi
enda ſunt: ex antedictis cognoſcere poſſumus.

De cõiecturis

c Oniecturæ aũt ſunt: quæcunq; ĳſce rebus de quibus om/
nis habet̃ dictio: repugnarint: & quibus ipſa ſibi oratio ad/
uerſat̃. Auditorũ em̃ plurimi his cõtrarietatibus: quæ dicẽ
do agendoue cõtingunt. Coniectant ſani ineſſe nihil neq; in dictis
neq; in factis quidem. Multas autem capies coniecturas intuens:
ſiue ipſa ſibi aduerſarĳ contradicit oratio: ſiue res ipſa eſt dictioni
contraria. Coniecturæ igit̃ hmõi ſunt: & ita uti ubertim poteris.

De cõmenta/tionibus

c Ommẽtationes uero ſunt: nõ ea modo quæ orationi atq;
negocio aduerſantur: ſed & alĳs rebus omnibus. Aſſumes

aũt multas eaſq; tractabis: quemadmodum in quærẽdi ſpecie dictũ eſt. Conſiderabis etiã ſicubi ipſa ſibi diſſentit oratio: aut ſi geſta negocia iuſtis: aut legi: aut utili: aut honeſto: aut poſſibili: aut facili: aut ꝓbabili: aut mori dicentis: aut rerum cõſuetudini aduerſatur. Huiuſmodi igĩ cõmẽtationes ſunt contra aduerſarios aſſumendæ. His uero cõtrariæ ꝓ nobis dicendæ ſunt. Quippe qui oſtẽdamus & negocia & uerba noſtra iniuſtis & ex legibus & inutilib⁹ & improborũ hominũ moribus & ſummatim his qui neq; cẽſent maxime aduerſari. Oportet aũt harum ſingulas breuiter & nominibus q̃ pauciſſimis eloqui. Cõmentationibus igĩ hoc modo copioſiſſime uti optimeq; poterimus.

De ſententia

Quot ſententiarũ genera

s Ententia uero ut ſummatim dicã: eſt aduerſus res omnes opinionis propriæ declaratio. Sententiarũ autẽ duo genera ſunt. Alterũ quidẽ credibile: Alterũ uero incredibile. Cũ ergo credibile dixeris: nullæ ſunt reddendæ cauſæ. Nam neq; qđ dicitur: ignoraĩ: neq; nõ crediĩ quidem. Cũ uero incredibile dixeris: cauſæ paucis ſunt dicendæ: ut & dicacitatẽ & incredulitatẽ effugias. Sentẽtiæ aũt eæ ſemꝑ afferendæ ſunt: quæ ſint rebus præſentibus q̃ cõſentaneæ: ne quod diciĩ inconcinnũ uiolentũue appareat. Eas aũt multas faciemus: aut ex propria natura: aut ex ſuperlatione: aut ex ſimilitudine. Sententiæ aũt ex propria natura huiuſmodi ſunt. Nemo mea ſententia rerũ imperitus grauis imperator eſſe poteſt. Altera aũt talis eſt. Prudentiũ uirorũ certe eſt: ex rerum præteritarũ exemplis operã dare: ut incõſulta effugiant errata. Ex ꝓpria igitur natura huiuſmodi ſentẽtias faciemus. Ex ſuperlatione uero talis: Exacerbiora mihi uideĩ fures q̃ latrones admittere. Nam ij clanculum: hi uero palam pecunias eripiunt. Sentẽtias igitur ex ſuperlatione hoc modo multas faciem⁹. Ex ſimilitudine aũt ſunt huiuſmodi: qui pecunias auferunt: idem faciunt mea ſententia: qđ ij ſolent qui urbes prodũt. Vtriq; eñ crediti iniuria credentes afficiunt. Alia uero huiuſmodi eſt: Videtur mihi aduerſarij tyrannos plane imitari. Nam etiã illi quarũ ipſi rerum iniurias alijs faciunt: pœnas dare indignum putant: quæ autẽ alijs crimini dãt uæhementiſſime horum cauſa illos cruciant: & hi ſiquidem ipſi aliquid mihi debent: haud reddunt: ſi quid uero his ego debeo: & id & fœnora reſtitui ſibi decere arbitrantur. Sententijs igitur ita tractando affatim abundabimus.

De ſigno

s Ignum uero eſt alterius aliud non quod ius cuiuſuis neq; omnis omne: ſed quod aut ante fuerit: aut ĩ ipſo negocio: aut poſt fieri conſueuerit. Eſt autem ſignum & factum non

facti ſolum: ſed & non facti. Identidem uero & nõ factũ: nõ ſolum non facti: uerum & facti. Signa uero efficiunt: alia quidem opinionem: alia uero ſcientiam. Id autem pulcherrimũ eſt quod ſcientiã efficit. Secundo autẽ loco quod opinionẽ maxime ueriſimile operatur. Signorum autem copia nobis ubertim erit: ut ſummatim dicam ex eorum ſingulis quæ dicunẽ: quæ geruntur: quæ uidenẽ: pro uno quoq; aſſumendo: tum ex magnitudine: tum ex prauitate eorum quæ nobis mala bonaue cõtingũt. Item ex teſtimonijs: ex teſtificatis: ex noſtris: ex aduerſariorum fautorib⁹: ex ipſis illis: ex prouocationibus: ex temporibus: ex alijs multis: Hinc igitur ſignorum multitudine abundabimus

De argumẽto Elenchon

a Rgumẽtum autem eſt: Sic enim Elenchon interpretamur: quod aliter habere non poteſt: atq; ipſi dicimus. Aſſumiẽ autẽ ex natura neceſſarijs: ut nos dicimus: aut aduerſarijs & ex ijs quæ natura fieri aut poſſunt aut non poſſunt: ſicuti aduerſarij dicũt. Natura igitur neceſſariũ eſt: ſicuti uiuos cibis indigere: & his ſimilia. Vt uero nos dicimus: neceſſarium ẽ: affectos uerberibus ea confiteri: quæ cedentes iuſſerint. Natura autem fieri non poteſt: puellum argenti tantum furto ſurripuiſſe: quantum ferre nequeat: & id ferentem abiſſe. Vt autem aduerſarius dicat: fieri nõ poterit: ſi quidem dixerit quibus temporibus Athenis debiti tabellas nos feciſſe. Ipſi autem poſſumus auditoribus demonſtrare: ut ea tempeſtate ad aliam quãdam urbem aberamus. Argumenta igitur ex his atq; ſimilibus faciemus. Prorſus uero & ex ipſa cõditione & ex negocijs & ex alijs probationes omnis tranſegimus. Conſideremus etiam quid item inuicem eæ differunt.

De probabili & differẽtijs

p Robabile igitur ab exemplo hoc differt: quod probabilis ipſi auditores notionem habent: Exempla uero ex contrarijs & ex ſimilibus fieri poſſunt. Coniecturæ aũt ſolum ex dictionibus actioniſq; contrarijs conſtant. Verum commentatio a coniectura hanc habet differentiam: quod cõiectura quidem circa dictionem actionemq; contrarietas quædam eſt: Commentatio uero & circa reliquas ſpecies contrarietates excipit. Aut quod & coniecturam non eſt in nobis aſſumere: niſi circa res & uerba repugnantia quædam fuerit: Commentatio uero e multis locis trahi dicendo poteſt. Sentẽtiæ autem a commentationibus differũt: quod eæ ſolum ex contrarijs conſtant: Sententias uero & cum repugnantijs & ſimpliciter ipſas ſecũdum ſeſe oſtendere poſſumus. Signa autem a ſententijs & ab omnib⁹ antedictis hanc habẽt differentiam: quod reliqua quidem omnia opinionem faciunt apud

auditores: Signorum autem quædã ut etiam perſpicue hi cogno/ſcant: efficiunt. Item quod ex reliquis nequaq̃ contigerit: ut ipſi plurima ſuppeditare poſſimus. Signa uero plurima facile queunt fieri. Item & argumentum a ſigno hanc habet differentiam: quod ſignorum quidem aliqua opinionem dumtaxat faciunt apud au/ditores: Argumentum autem omnem ueritatem iudices edoceat. Verborum igitur rerumq; probatiões eiuſmodi ſunt: & unde his abundemus: quidq; inter ſe differunt poſſumus ex antedictis co/gnoſcere: quæ autem apponuntur eas ſingillatim percurramus. Opinio ergo dicentis eſt ſuam aduerſus negocia declarare ſenten/tiam. Opus autem eſt earum ſe rerum de quibus orationem ha/buerit: peritum eſſe oſtendat demonſtretq; ſibi conducere nõ me/diocriter ut ueritatem de his loquatur. Aduerſarium uero demon/ſtret nullam prorſus de quibus contra enunciet: tenere peritiam: opinionemq; identidem oſtendat. Sin hoc fieri nequierit: dicendũ erit ſolere etiam rerum peritos errare nonnunq̃. Si hoc autem di/ci nequeat: dicetur pernitioſum aduerſarijs eſſe de hiſce rebus ueri/tatem loqui. Itaq; hoc modo dicentis opinionibus utemur: & no/ſtra aſſerendo & aduerſarijs contradicendo.

De teſtimo nio & teſtib⁹

t Eſtimonium uero eſt rei cognitæ uoluntaria confeſſio. Ne ceſſe autem eſt: aut ueriſimile teſtificatum eſſe: aut non ue/riſimile: aut ad credendum ambiguũ. Eodem quoq; mo/do teſtem aut probabilem aut improbabilẽ aut ambiguum eſſe. Cum ergo teſtificatum ueriſimile fuerit: & teſtis uerax: teſtimonia epilogis minime indigent: ni fortaſſe decoris gratia uel ſententia uel commentatione ut paucis uolueris. Cum teſtis autẽ ſuſpectus fuerit: demonſtrandum erit ut neq; gratia neq; cruciatu neq; lucro aliquo hic mendacij quicq̃ teſtificaret. Docendũ eſt etiã neq; cõ/ducere qdẽ mẽdoſum teſtimoniũ. Nã & utilitates paruas eẽ & ar/gui difficillimũ: præſertim cũ deprehẽſum nõ ſolũ argento: uerũ & gloriæ & præſidiæ pœna leges plectendũ uolũt. De teſtiũ igit̃ fide ita loquemur. Ii aũt qui teſtimonio cõtradicũt: oportet teſtes mo/ribus detrahãt: ſi improbus fuerit: aut teſtificatũ quærẽdũ eſſe di/cãt: ſi min⁹ ꝓbabilitatis habuerit: aut horũ utriq; cõtradicãt: & in unũ oĩa aduerſariorũ uitia flagitiaq; cõgerãt. Cõſiderãdũ eſt etiã an teſtis ei cui teſtimoniũ dicit: amicus eſt: aut ſi ſecũ negocij alicũ/de eſt particeps: aut ſi ei quẽ cõtra teſtificatur inimicus eſt aut pau/per. Hi etẽm alij gratia: alij cruciatu: alij lucro mendacij ſuſpitioni obnoxij teſtificãdo exiſtũt. Et falſorũ teſtiũ legẽ de his legũlatorẽ tuliſſe inquiem⁹. Proinde abſurdũ eſſe dicem⁹: quib⁹ legũlator nõ

crediderit: Iudices qui ſecundũ leges iudicare iurati ſunt: teſtibus ipſis credant. Hoc igitur modo teſtium fidem infirmabimus. Poterimus aũt & teſtimoniũ imprudentibus aduerſariјs noſtris ſubducere hoc pacto. Dic mihi o callide teſtimoniũ ꝑ deos immortalis: nullo modo ſum dicturus. Nam me prohibente hæc geſta ob hoc ſunt. Et ob id in ferenda ſentẽtia: falſus teſtis falſi teſtimoniј pœnæ nõ erit obnoxius. Cum igiẽ teſtimoniũ ſubducere nobis cõduxerit: ſic eo utemur: Quod ſi aduerſariј tale quid fecerint: demõſtrabimus eorum uerſutiam & ſcriptis teſtimonium dicere uidebim⁹. Quomodo igiẽ & teſtib⁹ & teſtimoniјs uti cõueniat ex his ſciem⁹.

De quæſtiõe

Quæſtio uero eſt inuita cõſciј hominis confeſſio. Cum nobis igitur utile fuerit eam uæhementẽ efficere: dicendum erit: ut priuatim quidem homines de ualde neceſſariјs: ciuitates autem de maximis rebus ex quæſtionib⁹ ꝓbationes capiũt: qđ ꝗ certior teſtibus eſt quæſtio. Nam teſtibus mentiri conducit ſæpe: quibus autem quæſtiones admotæ ſint: ueritatem loqui plurimũ utilitatis affert. Sic eñ cruciatu celerrime liberãẽ. Cum uero quæſtiones improbare uolueris: primum quidẽ dicẽdum erit: ut quæſtionibus cruciati јs a quibus traditi ſunt: hoſtes fiunt: & propterea nõ nihil in heros mentiunẽ. Deinde quod quærentib⁹ plærũꝗ nõ uera confitenẽ: quo maturius doloribus ſeſe eximant. Erit etiã demonſtrandũ nõnullos liberos homines quo celerius ſuppliciũ effugerent: aduerſum ſemetipſos tormentis effectos emẽtitos. Quã obrem magis cõſentaneum eſſe ſeruos aduerſus dominos: quo ſuum effugiant cruciatum ementiri: ꝗ̃ multos dolores & corporib⁹ & animis tolerare: quo cæteri nihil mali patianẽ: ubi mentiri ipſi uoluerint. Quæſtiones igiẽ ex his atꝗ horũ ſimilibus ꝓbabilis & improbabilis conſtituemus.

De iureiurando

Iuſiurandũ eſt cũ diuina ueneratione dictio ꝓbationis expers. Cum igitur augere ipſum uoluerimus: ita dicendum erit. Nemo certe peierare uellet: cum diuini ſuppliciј metu: tum dedecoris apud homines: eritꝗ ſubdendum latere homines poſſe: deos autem non poſſe. Cum aduerſariј uero ad iuſiurandũ confugerint: ſi extenuare id uoluerimus: demonſtrandum erit eorundem eſſe hominum: ut male agant: & peierare nõ curent. Nam qui facinoroſus deos latere putat: hic neꝗ peierans ſupplicium ſeire ſortitũ putat. Et iuſiurandum quidem eodem modo: quo etiam reliqua antedicta tractauimus plane dicẽdo nobis ſuppetere. Summatim autem omnis probationes quemadmodum propoſuimus: iam percurrimus: dedimuſꝗ non eam uim ſolũ quã earũ

quælibet haberet: uerū etiam quid inter ſe differunt: & quo pacto
ijs uti conueniat oſtendimus. Nūc autem edocebimus de reliquis
partibus: quæ & trium ſpecierum ſunt: & in omnem orationē plu/
rimum decoris & utilitatis afferunt.

De præoccu/patione

p Ræoccupatio igitur eſt: qua & auditorū exiſtimationes &
eorum qui contradicturi ſunt uerba præuenientes obuias
difficultates remouebimus. Auditorū etiam exiſtimatio/
nes hoc ſunt modo præoccupandæ. Admirant̄ aūt alij qui fortaſ/
ſe ueſtrum: quod ipſe iuuenis ita de rebus magnis uerba facere ag/
greſſus fuerim. Et rurſum nemo ſeſe mihi difficilem obuiam offe/
rat: quod de his ſim uobis rebus cōſultaturus: de quibus alij qui/
dam audacter apud uos eloqui cunctant̄. Quæ igitur moleſte au/
ditoribus laturi ſunt: ſic præoccupando cauſas feras: oportet: qui/
bus recte facere cōſultando uideare: utpote qui demonſtres orato/
rum inopiam: periculorū magnitudinē: aut publicā utilitatē: aut
aliam huiuſmodi cauſam: qua auditorū indignationē ſoluturus
ſis. Quod nihilominus auditores turbent̄: breuiter dicendum eſt:
uel tanꝙ in ſententiæ uelut in cōmētationis figura: quarū omniū
abſurdiſſimū uenire quidem tanꝙ ea hiſce de rebus conſulturos
quæ optima ſint. Nunc autē quando quidē uolūt eos audire: qui
ſententiā dicunt: arbitrari pulchre conſulere poſſe. Et rurſum hone
ſtum eſt: aut ipſos aſſurgentes ſententiā dicere: aut dicentes audi/
re: quæcunqꝫ ex ſuffragijs facere ipſi cenſuerint. Deliberatiuo igit̄
in genere ſic eſt: & præoccupationibus utendum & tumultibus oc/
currandum. In iudiciali autē præoccupationibus utemur queād/
modū etiā in prædictis. Occurremus autē tumultibus ſiquidem
in orationū principijs fiant: hoc modo. Nonne igit̄ abſurdum eſt
legumlatorem quidem iuſſiſſe duas orationes aduerſariorū cuiqꝫ
reddēdas: uos autē iudices ex lege iudicare iureiurando aſtringi:
Deinde ne unā quidē orationē audire uelle: & eā quidē orationē
quæ tantā cōſilij uim habet: ut in ea audienda rectiſſime ſitis ſentē
tiā laturi. Vos autē in his adeo negligentes eſſe: ut cū neqꝫ ipſa di/
ctionū initia pertuleritis: iam omnia accuratiſſime didiciſſe exiſti/
metis: & alio modo qui nō abſurdum eſt: legūlatorem quidem in
pari ſententiaꝝ numero imperare reo uictoriā dari. Vos autē uſqꝫ
adeo contra de his ſentire: ut neqꝫ inſimulationi reos reſpōdentes
audiatis: & illū quidē ob maius reorū periculū hanc ipſis præroga
tiuā atqꝫ priuilegiū in ferendis ſententijs impartiri. Vos aūt cōtra
his qui ullo ſine periculo accuſatū ueniūt: neqꝫ cōtētioſos: neqꝫ ꝑ/
tinaces eſſe: eos uero qui cum metu periculoqꝫ criminibus reſpon/

dent: clamoribus corripere atq; perterrere. Siquidem igit̃ in orationũ initijs turbe fiant: hoc pacto erit ijs occurendũ. Quod ſi in dictionis progreſſu dicentem turbauerit: ſiquidẽ pauci quidam id agant: erunt ij corripiendi: dicendũq; ipſorũ profecto eſſe iuſticiæ: ut ſeſe nunc ad audiendũ præſtent: ne alijs recte iudicandi impedimẽto ſint: Cum uero audierint: ut tunc quicquid libuerit: faciant. Sin multitudo omnis tumultuetur: nõ ipſos iudices ſed ipſum te corripias: oportet. Nam ſi illis moleſtus fueris: irã in te cõtrahes. Si te uero accuſaris ac dixeris deliquiſſe: ut ueniã cõſequare: facile præſtabis. Opus ẽ etiam iudices deprecemur: ut nos dicentis benigne audiãt: & quarum rerum clam ſententiã ſunt laturi: iam pſpicuam mentẽ ponant. Vt aũt breuiter cõplectamur: turbis ſummatim occurremus uel ſenten tijs uel cõmentationibus: oſtendemuſq; perturbãtes: aut iuſto aut legitimo aut publico utili aut honeſto repugnare. Ex hiſce nãq; maxime fit: ut auditores a tumultibus acquieſcant. Quõ igit̃ præoccupationib⁹ apud auditores utẽdũ ſit: & quo pacto turbis occurrendũ: ex antedictis cognoſcem⁹.

q Væ autẽ ab aduerſarijs uериſimiliter dici poterunt: rurſum quomodo præueniẽda ſint demõſtrabo. Forteq; ſuam deflebit inopiam: Cuius non ego quidem ſed huius mos erit cauſa. Et rurſus audio ipſum: & hoc illudq; dicturum. In ſuperiore ergo oratione: quæ aduerſarij dicturi uideant̃: ſic præoccupãdo & ſoluere & infirmare oportet. Etem̃ tametſi firmiſſima ſunt quorum inſimulamur: nõ itidem magna ijs qui iam antea audierint: uidentur. Quod ſi ſecundæ in dicendo partes nobis datæ fuerint: & aduerſarij quæ dicturi ſumus præoccuparint: ea rurſum contra anticipando ita a nobis ſoluenda ſunt. Hic autem ne dum multa de me mentitus apud uos fuerit: ſed certo ſciens ſeſe a me redargutum iri: meam orationem occupãdo calumniæ dedit: ne eam quã oranti ſibi præſtiteratis: in me audiendo attentione ſitis: uel ne ipſe orationem habeam apud uos ob eã quã hic de me prius calumniam habuerit. Sed plane puto oportere uos meam dictionem ex me ipſo poti⁹ q̃ ex aduerſario meo cognoſcere: & ſi hæc ab eo ſunt prius dicendo inſimulata: quas non mediocres dixerim eſſe coniecturas: eum nihil nunc ſani dictitare. Vtitur autem & Euripides in Philotete pulcherrime hac ſpecie hoc modo. Dicemus ipſi licet & hic noſtram putet iam perdidiſſe dictionem ſuggerens iniuriã feciſſe: uerum ex me meas res diſce: ſeſe pãdet: hic de ſe loquens. Quẽadmodũ igitur præoccupationibus & erga iudices & erga aduerſarios ſit utendum ex his ſciemus.

Euripides

De poſtulatis

p Oſtulata uero in orationibus ſunt: quæ auditoribus oratores poſtulāt. Horū aūt alia ſunt iuſta: alia uero iniuſta. Iniuſtū quidē poſtulatū eſt ꝑ quod his quæ loquimur attentionē præſtari: ac benigne audiri petimus. Iniuſtū uero quo ſecundū leges nos iuuari: ac nihil præter leges in nos decerni & caſibus ignoſcendū poſtulamus. Siquidē poſtulatum præter leges fuerit iniuſtū: ſi uero ſecundum leges fuerit iuſtum dicitur. Poſtulata igitur ſunt huiuſcemodi. Ipſorum autem differentias diuiſimus: quo & iuſtum & iniuſtum poſtulatum dignoſcentes non inepte ijs uti poſſumus: & ne nos aduerſarij lateant cum iniuſti quicꝙ a iudicibus flagitant. Et de ijs quidem & ex antedictis ſcire poterimus.

De iteratione

i Teratio aūt eſt breuis admonitio. Ea uero utendū eſt: cum circa partiū: tum circa totius orationis exitum. Iterabimus aūt ſummatim uel ratiocinādo uel interrogādo uel enumerando uel eligendo. Ipſorū aūt unumquodꝙ quale ſit: demōſtrabo. Ratiocinari igit̄ eſt huiuſmodi. Ambigo aūt ipſe quidē quid ij fecerint: niſi uos plane antea reliquiſſent. Arguebat̄ aūt aduerſus hanc urbē noſtrā cū exercitu proceſſiſſe. Nihil uero eorū unꝙ quæ ſpopōdiſſent: factitarūt. Itaꝙ ratiocinari ē hmōi. Enumerare aūt tale eſt. Demonſtraui autem ipſos qui priores ſocietatem ſoluere ꝙ primum nos ſunt adorti: quo tempore aduerſus Lacedæmonios bellum gerebamus: quiꝙ maxime ſtuduere urbem noſtram in prædā uertere. Enumerare igit̄ eſt hmōi. Ex electione aūt admonere eſt hmōi. Recordari oportet cōtigiſſe nobis: ut poſteaꝙ ſocietatem cum his iniuimus: nihil unꝙ mali ab hoſtibus paſſi ſumus. Nam cū ſæpenumero nobis auxilio ueniſſent: Lacedæmonios q̄ noſtrum agrū deuaſtarent: propulſarūt. Multas em̄ pecunias etiā hoc tēpore ad nos deferūt. Ex electione igit̄ hoc modo admonebimus. Ex interrogatiōe uero hoc modo. Libenter aūt ex iſtis quærerē: quid uobis ꝓ cōuētis haud ſoluūt. Neꝙ em̄ indigētis ſe dicere audeāt: quippe qui tantū pecuniarū & hoc ſolo quotannis accepiſſe demōſtrent̄. Neꝙ dixerint quidē multū æris circa rēpublicā cōſumpſiſſe. Prorſus em̄ minores impēſas: ꝙ reliqui oēs inſulani ꝑtulere. Ex interrogationibus igit̄ hoc pacto tractabim⁹.

De ironia

i Ronia uero quātum ſimulandi: tum diſſimulandi cauillationem uocamus: eſt cum aliud dicimus: & aliud dicere ſimulamus. Eius autem forma ſit huiuſmodi: ut in antedictis breuiter cōmorando perſiſtam. Nequaꝙ uero dicere oportet mea ſentētia: ut hi q̄ multa ſe bona factitaſſe prædicāt: malis plurimis ciuitatē affecerint. Nos uero qui ab his ingratitudinis carpimur: & his auxilio ſæpe fuerim⁹ & iniuriā nemini intulerim⁹. Cū

igitur aliquid ſimulamus omittere: eo quod breuiter dicimus: hoc pacto admonemus. Res uero contrarijs nominibus appellare ita fit: hi quidem probi uiri multorũ malorum ſocij extitere: Nos autem ignaui plurimorum fuimus bonorum auctores. Ex his igitur breuiter admonentes iterationibus utemur: & circa ſingularũ partium & circa totius orationis exitum.

De facetijs

u Nde autem facete dicẽdũ: & pro arbitrio orationis prolixitate utendum ſit: rurſus exponemus. Hic igĩ facete dicendi locus eſt: ſiquidem cõmentationes totas mediaſue dixerimus. Ita ut quod reliquũ eſt: medium auditores ipſi comprehẽdant: quo locis & ſententijs uti conuenit. Opus eſt autẽ in totam orationem facetias haſce diſpertiamꝰ: uerbaq; cõmutemus: neq; eaſdem ſemper in eandẽq; ſententiã frequentis afferamus. Ex hoc pacto noſtra comis apparebit oratio. Qui uero dicendi ꝓlixitate uti noluerit opus eſt: rem diuidat. Et quæ qualibet in parte inſint: quãq; naturã ſapiant: edocet: eorũq; uſum omnem: tũ ꝓprium: tũ cõmunem & ipſas cauſas enarret. Quod ſi longiorem quoq; uoluerimus orationem efficere: pluribus nominibꝰ circa ſingula utẽdum eſt: eritq; ſingulis in orationis partibus iterãdum: & iterationem ipſam paucis abſoluẽdum. In fine uero orationis hæc omnia de quibus ſingillatim dixeras: congeſtim ponas ac de rebus omnibus dicas: conuenit. Hoc igĩ modo ꝓlixiores reddi orationes poterũt. Qui autẽ dicendi uoluerit breuitate uti: oportet: totũ negociũ uno uocabulo cõplectatur: & hoc maxime quod in ipſa re breuiſſimum inſit. Opus eſt etiã paucis uti copulis: plurima uero coniungere. Noĩbus ita uti: ut una dictio duabꝰ ſeruiat rebus: Eritq; frequẽs illa iteratio e partibus amouẽda: & in orationũ dũtaxat finibus iterandũ. Et hoc quidẽ modo breuis poterimus orationes efficere. Quod ſi mediocritate uti in dicendo uolueris partiũ maximas delegens de hiſce uerba facias: oportet. Eſt etiã medijs utẽdũ nominibus: quæ ſcilicet neq; longiſſima neq; breuiſſima neq; multa de aliqua una re ſint ſed mediocria potius. Oportet & epilogos ex intermedijs partibus: neq; omnino auferri: neq; ubiq; rurſum inferri. Sed quæ maxima auditoribꝰ nota eſſe uolueris: ĩ his maxime ad finem iterationibus uti cõuenit. Ex hiſce igitur quandocũq; libuerit: prolixitate uti in dicendo quibimus.

De faceta oratione

q Vod ſi facetam uolueris orationem ſcribere: permaxime tibi obſeruandum eſt: ut uerborum mores hominibus ſimilis queas reddere. Id autem efficies: ſi qui magni: qui curioſi: qui mediocres ſunt mores conſideraris. De his igĩ poteris hac

uia cognoſcere. De nominũ uero cõpoſitiõe iam declarabimꝰ. Eſt enim etiam hoc apprime neceſſarium.

Figuræ noĩm
Poſitiones

p Rimũ igiť figuræ noĩm ſũt tres: Simplex cõpoſita & trãſlata. Eodẽ etiã modo poſitiones ſunt tres. Vna quidẽ: quæ in uocalem cõnexionibus terminat: & a uocali incipit. Secunda uero quæ a muta incipiens in mutã deſinit. Tertia aũt quæ mutas uocalibus iungit. Item ordines ſunt quattuor: quorũ unus ſimilia noĩa aut inuicẽ collocat aut diſpergit. Alius uero qui eiſdem rõnibus utiť; aut inuicem mutat. Tertiꝰ uero qui uno multiſue nominibus rem appellat. Quartus autẽ ordo eſt: quo geſta negocia nominamus aut præterimꝰ. Quo igiť pacto pulcherrime orationis filum texendum ſit: nunc edocebimus. Ordines

Quõ ſit texenda oratio

p Rimũ quidẽ interpretationẽ ipſam in duas partis diſtribuere: Deinde conuenit dilucide dicere. In duas uero partes interpretationẽ diſtribuimus hiſcemodis. Vno quod ipſe poteſt & hoc & aliud. Secũdo quod hic quidẽ haud poteſt: aliꝰ autem põt. Tertio qđ hic & hoc & aliud põt. Quarto qđ neq; ipſe neq; alius põt. Quinto qđ ipſe quidẽ põt: alter uero nõ põt. Sexto qđ ipſe quidẽ alterũ poteſt: alius uero nõ põt. Alterũ horũ aũt unũquodq; ex hiſce ꝑſpicies. Quod etẽm ipſe põt & hoc & aliud: hmõi eſt. Ego aũt non harũ dũtaxat rerũ auctor uobis extiti: uerũ & Timothæo qui aduerſus uos eſſet expeditiones ducturus: impedimẽto fui. Quod uero hic nõ põt: alter aũt poteſt: tale ẽ. Ipſe quidẽ nõ potis eſt: qui pro uobis legatione fungať: hic uero qui ſpartiatarũ ciuitati amicus eſt: facillime apud eos quæ uultis queat efficere. Quod hic aũt & hoc & illud: eſt hmõi. Non aũt in bellis ſolum hic ſe robuſtiſſimũ & fortiſſimũ præſtitit: ſed & conſilĳs ciuiũ cedit nemini. Quod aũt neq; ipſe neq; alius põt: tale eſt. Neq; ipſe parua munitus manu hoſtes queat: neq; alius quiſq; ciuium expugnare. Quod uero ille poteſt: ipſe aũt nequit: eſt hmõi. Nempe hic corporis ualet uiribꝰ: ego uero ſum corpore imbecillus. Quod autem ipſe aliud põt: ille uero nõ poteſt: aliud hmõi eſt. Equidem ipſe qui clauo & gubernaculis præſim ualeo: hic aũt neq; qui remo utať: potis eſt. Figuras igiť interpretandi in duas partes facies hoc modo. Omnibus in rebus idem modus ſeruandus eſt: quibus autem rebus dilucide tua reddať oratio: Id rurſum eſt cõſiderãdum.

De oratione dilucida

p Rimũ quidẽ quodcũq; dixeris ꝓprĳs ſuiſq; noĩbus appella: & quicquid ambiguũ fuerit: euitato. Caueas etiã: oportet: ne uocales deinceps ponas. Aduertẽdũ eſt præterea: ut quos articulos uocant: oportune & apte loces. Itẽ cõſyderes: opus

eſt:ne cõfuſa ſit:neq; ꝑturbata noĩm cõpoſitio. Talis eẽ oratio & obſcura eſt & cognitu difficilis:cõiunctionibus uero quaſcũq; ante dixeris cõſequẽtis reddito copulas. Cõiũctiones aũt cõiunctionibus reddere ita fit. Ego quidẽ ad quod tẽporis dixerã:affui: Tu aũt quãdo te uenturũ dixeras:nõ ueniſti. Item cũ eadẽ coniunctio cõſequẽs ſit. Tu etẽ & illorũ auctor extitiſti:& horũ auctor ipſe tu De cõiũctionib⁹ igitᷣ dictũ eſt:ex quibus licet:& reliqua quæq; cõiectari. Ipſa uero nominũ ſtructura neq; cõfuſa neq; perturbata fieri debet. Et cõfuſa quidẽ eſt hmõi:ſicuti cũ dixeris: Graue ẽ hũc uerberib⁹ afficere. Nã obſcurũ eſſet qui eſſet cædens: qđ ſi ita dixeris: Graue eſt hũc uerberibus ab hoc affici:perſpicuã reddes orationẽ. Structura igitᷣ nominũ cõfundere tale eſt. Vt aũt aduertas quo pacto articuli ipſi tẽpeſtiue apteq; addantᷣ: ex hiſce tibi liqdũ fiet. οὗτος ὁ ἄνθρωπος τοῦτον τὸν ἄνθρωπον ἀδικεῖ: hic ipſe homo hunc ipſum hoĩem iniuria afficit. Nunc eẽ interiecti articuli dilucidã faciũt dictionem: exempti uero obſcurã apud græcos efficient. Contingit aũt & aliquãdo cõtrariũ. Quæ igitur in articulis ſeruari cõuenit:hmõi ſũt. Vocales aũt iuxta inuicẽ ponendæ nõ ſunt:niſi aut aliter obſcura reddatᷣ oratio: aut replicatio quædã aliaue ſegregatio fiat. Ambigua uero fugere ita quibim⁹ quædã nomina diuerſis ſeruiunt rebus: ſicuti ludus quẽ ludimus & ludus ſchola. Oportet aũt in hmõi nominibus ſemper id cõplectamur: quod ꝓpriũ eſt ſignificatũ. Et dilucide quidẽ in nominib⁹ ſi hæc fecerimus: loquemur. Ex ſuperioribus uero præceptis in duas partes interpretationes diſtribuem⁹. De cõtentionibus aũt & cõparibus & ſimilitercadentibus iam dicere aggrediamur. Nam & his quoq; nobis opus erit. Eſt igitᷣ cõtentio: quæ cõtrariũ nomẽ ſimul & uim oppoſitis reb⁹ habet: aut horꝝ alterꝝ. Quæ igitᷣ cõtrariũ nomen ſimul & uim habet: hmõi eſſe poterit. Non eẽ iuris eſt hunc meis rebus uſurpando locupletari: me uero meis priuatũ rebus pauperie ita præmi. Contentio uero noĩbus ſolis erit hmõi. Det eẽ locuples ac fœlix pauperi & egeno. Vi aũt cõtẽtio hæc ſit. Ego quidẽ hunc aduerſa ualitudine laborantẽ curaui: hic aũt mihi maximorũ auctor malorũ extitit. Nã hoc loco nõ in nominib⁹ ſed in ipſis rebus cõtrarietas eſt. Quæ ergo & ui & noĩe contentio fuerit: ea erit lõge pulcherrima: Reliquæ uero cõtẽtiões duæ ſunt. Compar aũt eſt: quãdo duæ pares enũciantᷣ clauſulæ. Pares autẽ eſſe poterũt multæ etiã paruæ clauſulæ paucis magnis & pares magnitudine paribus numero. Figurã uero habet cõpar hmõi: Aut ꝓpter pecuniarũ inopiam: aut ꝓpter belli magnitudinẽ. Hæ nãq;

De contentionibus & comparibus & ſimilitercadentibus

De compari

clauſulæ neq; ſimiles neq; cõtrariæ ſed tamẽ inuicẽ pares ſunt. Similiter uero cadẽs eſt: quod cõpari quidẽ maius eſt. Nõ eñ pares ſolũ clauſulas: uerũ & ſimiles & ſimilibus efficit uerbis. Eſt autem hmõi quantum te decet orationis imitatio: tñ adſit delectationis machinatio. Maxime uero ſimiles fieri oportet exitus dictionum. His nãq; uel imprimis efficit̃ ſimilitercadẽs. Similes aũt dictiões ſunt ex ſimilibus ſyllabis: in quibus plurimæ litteræ eædẽ ſunt: ſicuti: Militib⁹ nullis ualet: & uiribus multis caret: Quæq; uero extra artem poſita ſunt: ea ultro idipſum demonſtrabunt. De ſimiliter cadente

S Ed de his hactenus ſatis. Etẽñ iuſtũ & honeſtum & utile reliquaq; & ipſa quæ ſunt tenemus: & unde his affluamus: ex antedictis plane cognoſcimus. Eodem aũt modo quæ ſunt amplificatiões extenuationeſq;: & ex quibus hæ locis deſumant̃: intelligimus. Idẽtidem uero & præoccupatiões & poſtulata ab auditoribus & iterationes & facetias & orationũ prolixitates & ipſius interpretationis ſtructurã omnẽ ſcimus. Quas ob res cõmunẽ omniũ ſpecierũ uim atq; differentiã ipſarũq; uſum omnẽ ſi ex antedictis tenuerimus: aſſuefecerimus facile noſmetipſos qui his omnibus pro artis præceptis exercitati abundemus. Et adiumenti ex ipſis plurimũ: tum dicendo: tum ſcribendo cõſequamur. Igit̃ præcepta cauſarum hoc pacto accuratiſſime per partes diſtribueris. Vt autẽ pro unaquaq; ſpecie ad humani corporis effigiem uerba locari conueniat: & quæ ſint circa orationis partes obſeruãda: & quomodo ĳſce partibus ſit utendum: rurſum oſtendam. De exordĳs igit̃ dicendũ eſt prius. Ea uero ſeptem ſpeciebus communia ſunt: & omnibus in negocĳs congrue dici poterunt. Enumeratio

E Xordiũ eſt ut cõpendio dixerim: oratio quædã quæ rebus ĳs de quibus reliqua futura eſt dictio ſummatim expoſitis auditorũ animos ad attentionẽ idoneæ & quo ad fieri dicendo põt: ad beniuolentiã nobis cõparat. Hæc eñ per exordiũ præſtari cõuenit. Quõ autẽ eo utamur: primũ quidẽ deliberatiuo in genere & in ſuadẽdi ſpecie oſtendã. Cum rem igit̃ auditoribus ꝓponere ac liquidã facere uoluerim⁹: fieri poterit hoc modo. Surrexi: ut quo pacto pro Syracuſanis bellandum ſit cõſulã. Vel hoc modo: Surrexi: ut quid ſentiam: dicam: qui nõ deceat nos Syracuſanis auxilium ferre. Hoc igitur modo ſummatim rem exponem⁹. Qui uero ad attentionem exhortemur: ſcire ex hiſce poterimus. Si nos ipſi animaduerterimus: quibus & uerbis & rebus ad audiendam ſententiam attenti ſumus. Nempe his ſumus attenti: cum de magnis uel terribilibus uel ad nos pertinentibus reb⁹ cõſultamur De exordĳs

aut cum orantes ipſi demonſtraturos ſe dixerint: iuſta illa eſſe & honeſta: & utilia: & facilia & uera: ad quæ nos gerēda exhortanť: aut cū nos rogauerint: ſe attente audiamus. Queadmodū igitur ipſi alijs ſolemus: Ita & nos ſi quæ ex præmiſſis commodiſſima in præſentē rem fuerint: delegerimus: eaq́ auditoribus pſpicua red/diderimus: eos nobis attentos faciemus. Ad attentionē igitur ex his auditores exhortamur. Beniuolentiā uero cōparabimus: ſi cō ſiderauerimꝰ: primū: quo ī nos animo ipſi ſint: beniuolo ne an in/feſto: aut neq́ bono neq́ malo. Si beniuoli ergo fuerīt: de beniuo/lentia dicere ſuperuacaneum cedat. Verū ſi omnino id facere uolu/erimus: oportet paucis cū diſſimulatione quadam id fieri hoc mo/do. Quanta ſit mea in hanc urbem beniuolentia: ut quæ ſæpenu/mero ſuaſu meo: quæ factu eſſent utilia geſſeritis: & qua me præte rea ad cōmunia cōmoda præbeo iuſticia: quippe qui publicarum magis ꝙ priuatarū mihi rerū habendā rationē cēſuerim: nequaꝙ a me dici opus exiſtimo: hoc em̄ uobis perſpicuū eſt & cognitum: Verum qđ & nunc ſi fidem adhibere mihi uolueritis: cōſuletis in rem pulcherrime: hac de re ut uos edoceā: dabo operā. Hoc igitur modo eos qui bono ſunt in nos animo in cōſultationibus beniuo lētiæ admonebimꝰ. Si uero auditores neq́ nobis infeſti ſunt neq́ beniuoli: dicendū eſt: & iuſtū eſſe & conducibile: eos ījs ciuibus be/niuolos fieri: qui nullū ſui dederunt experimētū. Deinde oportet laude auditores demulcere: qđ iuſte & grauiter quæ dicunť: iudi/care cōſueuerint. Itē & extenuationes afferendæ: ſicuti ſi dicať: Sur rexi nō tam ulla dicēdi ui elegantiaue cōfiſus: ꝙ exiſtimās ea a me narrari: quæ ad cōmunē utilitatē cōmoduq́ accedant. Cum igiť auditores neq́ a nobis alieni neq́ beniuoli uobis ſint: ex hmōi re/bus beniuolentia captabiť. Sin autē calūniæ obnoxij apud audi/tores fuerint: neceſſe eſt: aut ipſos in ſeſe: aut res de quibus dicunt: aut ipſam demū orationē calūnias continere. Hæ aūt calūniæ: aut ex præſenti aut ex præteriti tēpore trahunť. Ex præterito quidem tēpore ſi qua improbitatis ſuſpitio de aliquo habeať. Primū in au ditores præoccupatione utendū eſt: atq́ dicēdū ita. Neq́ ipſe qui/dem ignarus ſum me apud uos calūnia affectū eſſe: Sed oēm ego de me inſimulationē falſam eſſe demonſtrabo. Poſtea ſummatim enumerādo in exordijs dicēdū erit: ſi quid in rem tuā oratione cō/plecti queas. Et aut uituperanda iudicia: neceſſe em̄ eſt: ſiue publi/ce ſiue priuatim calūnia de quopiā facta ſit: uel eſſe uel fore iudi/ciū: uel nolle accuſatores iudiciū ſumere. Eritq́ dicendū ut iudica/tū iniuſte fuerit: quodq́ inimici nobis hoīes nocuerit. Aut ſi minꝰ

potiundæ Siciliæ ſpe fruſtratꝰ enauigaret: retro ad amicos uerſus: Sicilia
qualē inquit Romanis atq; Carthaginēſibus palæſtram relinqui/
mus? Militibus aūt Aquilam eum appellantibus: Quid enim ait:
ueſtris armis ut præpete penna ſublimis non tollar? Dein cum au/
diſſet a quibuſdam ſe adoleſcentibus multis inter bibendum con/
uitijs maledictiſq; oneratum: iuſſit eos omnis interdiu coram agi.
Quod ubi factum eſt: eorū primū rogauit: an ea de ſe dixiſſent: Ac
iuuenis reſpondit: Hæc nempe rex diximꝰ: dixiſſemuſq; longe plu/
ra ſi plus uini habuiſſemus.

a Ntiochus is qui ſecūdū aduerſus Parthos expeditiōes duxit: Antiochus
cum in ueneratione quadam feriſq; inſequēdis ab amicis ſer Parthi
uiſq; aberraſſet: hominū quorundā pauperꝫ caulam ignoratus in/
gredit̄. Et cum inter cœnandum ſermonē de rege inieciſſet: audiuit
eum alias bonū eſſe: ſed flagitioſis amicis obſequentē plæraq; mi/
nus attēdere: quodq; adeo uenationis ſtudioſus foret: ut res neceſ/
ſarias plæꝛq; negligeret. Atqui tunc locutus eſt nihil: ſed cum pri/
mū illuxiſſet: ſtipatoꝝ ad caulā aduētu ubi qs eſſet allata purpura
atq; diademate patuiſſet. Cæteꝝ a q̄ inq̄t die uos accepi: heri p̄mū
uera de me uerba audiui. Præterea cum Hieroſolyma obſideret: iu Iudæi
dæis ad maxima illa feſtalia petētibus: dieꝝ ſeptē inducias: nō mo
do eas dedit: ſed etiā tauris auratis cornibus odoribuſq; & pigmē/
tis affatim præparatis ad portas uſq; pompā egit. Atq; ſacrificio il
loꝝ ſacerdotibꝰ tradito: ipſe ī caſtra redijt. Iudæi uero admirati: cō
tinuo ſeſe poſt ſolēnitatē dedidere.

t Hemiſtocles cum adhuc eſſet adoleſcens: inter potus ac mulie Themiſtocles
res uolutabat̄. At poſteaq; Miltiadis ductu Barbari ad Ma/ Miltiades
rathona uicti ſunt: nihil amplius per intemperātiam Themiſtocles Barbari
perpetrare compertus eſt. Ad illos aūt qui eius uitæ ac morū muta Marathon
tionē admirarent̄: dicebat: Miltiadis trophæum neq; ſinere ſe dor/ Trophæum
mire neq; ocioſum aut deſidem eſſe. Interrogatus etiam utrū Achil Achilles
les mallet an Homerus eſſe? Tu aūt inquit: utrum uictor in Olym Homerus
pia eſſe malles an uictoꝝ præco? Item cum Xerxes aduerſus Græ/ Xerxes
ciam magna illa claſſe deſcenderet: Epicyden Themiſtocles ueritus
hominē popularē atq; factioſum quæſtuſ auidum ac meticuloſum
ne prætor creatꝰ rēpublicā p̄deret: ut prætura abſtineret ſuaſit argē
to. Cūq; Adimātꝰ q nauale præliū formidaret diceret ad Themiſto
clem: q ad id Græcos hortaret̄ ſuadendoq; incitaret: O Themiſto/
cles eos qui ī certaminibꝰ primi irruperint: cedūt ſemper: ita eſt in/
quit Adimante: Verum eos qui manſerint haud coronāt. Atq; cū

Eurybiades uirgã tolleret ut obſtreperet: Obſtrepe inquit ut libet:
Eurybiades — Iterum audi. Cum autem Eurybiadi perſuadere non poſſet in an-
guſtioribus lociſ nauali prælio certandum eſſe: clam ad Barbarum
mittit: monens ne Græcos pertimeſceret: quippe qui fugerent. Ac
ubi ille cõſilium ſecutus iunctus eſt: quoniam in his locis claſſe pu-
gnaſſet ubi Græcis conduxerat: rurſus ad eum mittit hortaturq;:
Helleſpontus — ut correpto itinere in Helleſpontum fugiat: quoniam Græci de ſol-
Græci — uendo ponte conſultarent: is quidem eo ductus conſilio quo in ſer-
Seriphius — uandis Græcis illum ſeruare diceretur. At cum Seriphius diceret
eum non ſua ſed urbis gloria ſplendorẽ aſſecutũ: Vera inquit nar-
ras: Cæterum neq; ipſe ſi Seriphius forem clarus eſſem: neq; tu ſi
Antiphates — Atheniẽſis. Cunq; formoſus Antiphates: cuius amore Themiſto-
Themiſtocles — cles tenebatur fugeret atq; contemneret eum prius. At ubi magnã
adeptus eſt & gloriam & potentiam: adiret atq; blandiretur: heus
inquit adoleſcens ſero quidem ambo: uerumtamen ſapimus. Ad
Simonides — Simonidem uero qui iudicium quoddam iniuſtum ab eo conten-
deret: dixit neq; illum bonum poetam eſſe poſſe: ſi præter modulũ
numerumq; concineret: neq; ſe bonum principem ſi præter legem
iudicaret. Idem filiũ qui in delitijs matri eſſet: aiebat uiribus Græ-
cis præſtare plurimum. Namq; principes Græcorum eſſe Atheniẽ
Atheniẽſes — ſes: ſeſe uero Athenienſium: uxorẽ autem ipſius ſuam at illum ma-
tris. Et cum duo filiam eius procarentur: prætuliſſetq; frugi ac pro-
bum locupleti alteri: ait ſe malle uirum qui pecunijs q̃ pecunias
quæ uiro indigerẽt. Prædium quoq; cum uẽderet: proclamare iuſ-
ſit: ut etiam uicinum bonum haberet. Præterea cum ignominia ab
Atheniẽſibus afficeretᷣ: quid in eos ait eſtis moleſti: qui uobis uſui
ſæpenumero fuere? Seq; platanis aſſimilabat: ſub quarum tegmi-
na tempore imbrium refugiunt: dein uero in ſerenitate illaſ auellũt
prætereuntes atq; maledicunt. In Eretriẽſes uero cauillatus aiebat
eos ſicut gladiolos piſcis habere gladium: cor autem non habere.
Athenæ — Cum uero Athenis primũ eiectus eſt: poſtea e Græcia quoq;: aſcẽ-
Græcia — dit ad regem apud quem dicere iuſſus inquit orationem uarijs ſtra
tis ſimilem eſſe: nam quemadmodum illa ſolent: eodemq; modo
orationem ſi quid extendatur ſpeciem figuraſq; demonſtrare: ſin
colligatur eaſdem tegere atq; corrumpere. Itaq; temp⁹ petijt: quo
Perſica lingua percepta ꝓ uolũtate poſſet ac ſine interprete cũ eo lo
qui. Multis aũt honeſtatus muneribus ac breui locupletatus dixit
filijs: Perdemur o filij ni perdiderimus.

Mironides — MIronides aduerſus Boetios exercitus ducẽs: egredi Atheniẽ-
ſibus iuſſis: cum iam hora inſtaret ac primipili nondum om̃is

adeſſe diceret: adſunt inquit qui pugnaturi ſunt: eorūq́ꝫ promptitudine atq́ꝫ alacritate uſus hoſtes ſuperauit.

a Riſtides cognomento iuſtus: ſolus ſemper uerſabatur: ſocietateſq́ꝫ fugiebat: tanq́ꝫ amicorum potētia ad iniuriam hortaretur. Cunq́ꝫ Athenienſes teſtalibus relegationis tabulis ſtuderent: & illiteratꝰ ac rudis homo qui teſtam haberet eū adiiſſet: iuſſiſſetq́ꝫ Ariſtidis nomen inſcriberet: ait ille: Noſti ne Ariſtiden? Quod ubi is quidem negaſſet: ſed iuſti cognomentum moleſte ferre diceret: tacens Ariſtides nomē id teſtæ inſcripſit: & homini reddidit. At cum ei eſſent inimicitiæ cum Themiſtocle: legatꝰ una miſſus: uis ait Themiſtocle: in confiniis inimicitias relinquamꝰ? Nam ſi uiſum fuerit eas rurſum cum reuerterimus: recipiemus. Tributa uero cum Græcis ſtatuiſſet: tanto pauperior rediit: quantum ad iter ipſum erogauit. Cum uero hi uerſus quos in Amphiaraum Eſchylus cōdidiſſet recitarentur. Nam uult uir eſſe non uideri hic optimus: Qui mētis altæ fructifer ſulcans ſegetē. Conſulta callēs germinat grauiſſima: cuncti oculos in Ariſtidē conuertere. Ariſtides Atheniēſes Themiſtocles Amphiaraus Eſchylus

p Ericles cum prætorem geſturus eſſet: aſſumpta chlamyde ad ſeſe loquebatur: Caue Pericle in liberos homines magiſtratū geres: & eos quidem Græcos atq́ꝫ Athenienſes. Iuſſerat autē Athenienſes æginam quaſi pirei portum exiſtimarent ac tuerētur. Atq́ꝫ ad amicum quendam qui falſum illum teſtimonium rogaret: ubi etiam iuſiurandum interueniebat: reſpondit ſe ad aram uſq́ꝫ amicum eſſe. Cunq́ꝫ ex hac luce foret deceſſurus: ſeſe ipſe beatitudinis efferebat: quod Athenienſium nemo ſua cauſa nigro amictu indutus eſſet. Pericles Aegina

a Lcibiades adhuc puer: cum eo captu in Palæſtra comprehenſus eſſet: quem nequiret euadere: mordebat luctantis manū. Atq́ꝫ illo dicēte: mordes ut fœminæ: minime inquit: ſed ut leones. Canem quoq́ꝫ cum optimum haberet: quē nummū ſeptē milibus emerat: ei caudam abſcidit: hoc ideo feci inquiēs: q̄ Atheniēſes hac de re loquētes: de me aliud nihil quæritēt curioſius. Cum uero ad ludum acceſſiſſet: Iliados carmē petiit: magiſtro aūt reſpōdēte Homericum ſibi eſſe nihil: illi inflixit pugnum ac præteriit. Et cū ad Periclis fores ueniſſet audiſſetq́ꝫ nō eſſe ocioſum: q̄m quo pacto Atheniēſibus rationē eſſet redditurꝰ cōſideraret: nōne melius eſt: inquit: cogitare: qui non reddat? Atq́ꝫ arcerſitus ab Atheniēſibus ex Sicilia ad capitis cauſa: ſeipſum abſcondit: inquiens eum ſtultum eſſe qui cum habet controuerſiam quærit effugere dum licet fugere. Alcibiades Palæſtra Ilias Pericles Sicilia

Cunq; dixiſſet quis: Nõ credis patriæ iudicio teipſum? Ego ne matris quidem reſpondit: ne fortaſſis ignorans pro albo calculo nigrũ immittat. Vbi uero audiſſet ſeſe ac ſuos morti adiudicatos: at ijs oſtendemus inquit nos uiuere: & ad Lacedæmonios uerſus deceliCũ bellũ ĩ Atheniẽſes excitauit.

Lacedæmonij

Lamachus

Lamachus primipilũ quendã cum reprehẽderet: qm̃ deliquiſſet: iſq; diceret nunq̃ fore ut idem amplius faceret: belli inquit bis errare non licet.

Iphicrates

Iphicratres qm̃ cerdonis eſſet fili⁹: cõtemptui erat: is gloriã tũ primũ adept⁹ eſt: cũ ſautius hoſtẽ armatũ ac uiuũ & corripuit & in ſuã triremẽ tranſtulit. Itẽ cũ in amico ſocioq; ſolo caſtra mœtatus uallũ iaceret: foſſem foderet: quẽ diligẽtiſſime ꝓpťeaq; dixiſſet quidã: quid em̃ metuim⁹? Peſſimã imperatoris uocẽ eſſe rñdit: nõ putaſſem. Inſup inſtructus aduerſus barbaros uereri inqt: ne Iphicratẽ neſciãt: q̊ quidẽ noĩe hoſtes alios cõſternatos redderẽt. Prætere a cũ capitis iudiciũ ſubiret: ait calũniatori: cuiuſmodi hõ rẽ tu facis qui bello inſtante ciuitati de me potius q̃ mecũ conſultandũ eſſe ſuadeas? Ad Armodiũ q̊ʒ qui Armodij illius priſci gẽtilis ſibi ignobilitatẽ exprobraret: meũ quidẽ gen⁹ rñdit a meipſo initiũ ſumit: tuũ aũt in te finit. Idẽ cũ ab oratore quodã in concione interrogaret: qs es q̃ ita efferris aĩo: utrũ eques an ſagittari⁹? Nũ pedes an ſcutatus? Nullus ſum inquit horum: ſed qui hiſce omnibus imperare didicerim.

Calumniator

Armodius

Timothæus

Timothæ⁹ putabaẽ fortunatior imperator: atq; qui ei inuidebãt pingebãt urbes: quæ illo dormiẽte ad ræte ultro ſe ĩplicarẽt. Itaq; dicebat Timothæ⁹: ſi huiuſcemodi urbes capio dormiẽs: qd me factuꝝ arbitramini cũ uigilaro? Ad hæc cũ ex audacib⁹ prætorib⁹ quidã Atheniẽſib⁹ uulnus oſtenderet: at me inqt puduit qꝺ me prætore ueſtro in Samo catapulta prope cõcidit. Oratores aũt cum Chareta præferrent talemq; dignũ eſſe prædicarẽt: qui Athenienſium prætor eſſet: inquit Timothæus: immo qui prætori ſtrata portaret.

Chabrias

Chabrias: eos dicebat pulcherrime officio imperatoris fungi: qui res hoſtium maxime noſſent. Et cum proditionis accuſaretur ſimul cum Iphicrate: increparetq; Iphicrates illum experiẽdi gratia in gymnaſiũ proficiſci & ad ſolitam prandere horam. Quidnam inquit ſi aliud quiddam utriuſq; noſtrũ Atheniẽſes norint: te quidẽ ſqualidum & expertem cibi: me uero & pranſum & unctum enecabunt? Dicere etiã conſueuit: formidabilius eſſe ceruoꝝ agmẽ ductu leonis: q̃ leonũ ceruo duce.

Iphicrates

Gymnaſium

Atheniẽſes

ad eos a quibus agebat̃ conuerſus diceret: multos ſe dies ei rei non
ſtuduiſſe: propterea ꝗ ne aberraret timuiſſet: id poſteaꝗ Alexãder
audiſſet & miratum eſſe: & muneribus donatum hominẽ liberaſſe
quoniam occiſum iri ſe ꝗ indignum gloria uideri maluiſſet. Inſu/
per cum Taxilles quidam rex unus Indoꝝ obuiam factus inuita/ Taxilles
ret Alexandrum: ne prælium ſecum uellet neqꝫ bellum: quin potiꝰ
ſiquidẽ minor eſſet ut ſibi bñfieri pateret̃: ſin ipſe præſtaret ut bñfa/
ceret: reſpondit: At ob hoc ipſum pugnandum eſt: uter bñficus ui/
ctor euaſerit. At qui cũ de ſaxo Indoꝝ illo accepiſſet: quod perinde Indi
quaſi auibus inacceſſibile ſit aornum appellat̃: ut locus quidẽ diffi
cillimus captu eſſet: at qui illũ teneret meticuloſus: nunc inquit lo/
cus iſte facillimꝰ captu ẽ. Præterea ubi alius cui ſaxũ eſſet: quod mi
nime capi poſſe uideret̃: ſe cum ſaxo ſimul ac uiribꝰ Alexandro de/ Alexander
didit: eum regnare iuſſit ac ſolum addidit: inquiẽs: Sapere mihi ui/
det̃ homo hic qui probo uiro ſe potius ꝗ tuto loco munitoqꝫ credi
derit. Poſt illius uero ſaxi captiuitatẽ cum amici dicerẽt Herculẽ ab Hercules
eo rebus geſtis ſuperatũ: at ego inquit meas res geſtas ſimul cũ im/
perio ne uno quidem uerbo cum Herculis rebus conferẽdas puto.
Quoſdam uero ex amicis quos in aleaꝝ ludo haud uti ioco didice/
rat mulctauit. Inter primarios aũt optimoſqꝫ amicos Crateꝝ unũ Craterus
omniũ maxime honorabat: Amabat aũt Epheſtionẽ. Nam Crate Epheſtio
rus ait regis amator eſt: Epheſtio uero Alexandri ſtudioſus. Zeno/ Alexãder rex
crati uero philoſopho quinquaginta talẽta cum miſiſſet: atqꝫ is ea Zenocrates
nõ accepiſſet: quod ſibi iiſce opus nõ eſſe diceret: rogauit an ne ami philoſophus
cum quidẽ Xenocrates haberet? Nam mihi inquit uix Darij diui/ Darius rex
tiæ in amicos ſuffecerũt. At cũ Porus ab eo poſt pugnã interroga/ Porus
tus: quo te pacto utar? Regaliter reſpondiſſet. Interrogatuſqꝫ iteꝝ:
nunquid præterea aliud: oĩa in ipſo regaliter ineſſe dixiſſet? Admi/
ratus Alexãder eiꝰ uiri: tũ grauitatẽ: tum etiã probitatẽ plus ſoli ad
id quod antea habuiſſet addidit. Certior aũt factus ſe a quodã cõ/
uitio affici: Regale inquit ẽ eũ qui bñficus ſit uituperari. Ad poſtre
mum cum diẽ obiret: ad amicos aſpiciẽs ait: Magnam mei funeris
laudationẽ fore intueor.

d Emades orator poſteaꝗ ex hac luce Alexãder emigraſſet: aie/ Demades
bat ſe uidere Macedonum exercitum: quoniã principe eſſet or Alexander
barus: excæcato Cyclopi perſimilẽ. Cyclopx

p Tolemæus Lagi filius frequentiſſime apud amicos & cœna/ Ptolemæus
bat & dormiebat. Qꝫ ſi aliquando cœnam præberet rebus il/ Lagus
loꝝ utebat̃. Accerſebat eñ ſcyphos: ſtrata ac mẽſas: præter neceſſa/
ria poſſidebat nihil: quin alios locupletes efficere regale magis eſſe

dicebat q̄ locupletari.
Antigonus Ntigonus exigendis pecuniis erat acriter intentus. Quodam
Alexander a uero dicēte: At Alexander talis nō erat. Probe inquit. Ille em̄
Aſia metebat Aſiam: ego aūt culmos lego. At cum milites quoſdā eſſet
intutus q thoracib⁹ & galeis pilā luderēt: gauiſus eſt: eorūq; duces
accerſiuit q̊s laudaret. Vt aūt audiuit eos bibere: illoꝝ ducatus mi
litib⁹ dedit. Idē admirātib⁹ cunctis q̄ poſteaq̄ ſenectutē attigiſſet:
humaniter atq; manſuete rebus uteretur: Antea em̄ inquit potētia
Philippus mihi opus erat: ſed nunc & gloria & beniuolētia. Philippo aūt filio
multis præſentibus percunctanti: qn̄ caſtra mouebim⁹? Quid inqt
times: nunquid ne ſolus tubā audias? Feſtināte uero adoleſcēte ca
pere domū apud uiduā mulierē: quæ tris uenuſtas haberet filias:
cū quendā hoſpitalibus muneribus inuitaſſet: inquit: Non educes
filiū meū ab anguſtiis. Atq; poſteaq̄ longā ægrotationē euaſiſſet:
conualeſceretq;: nihil ait deteri⁹ accidat. Hæc em̄ aduerſa ualitudo
nos monuit uæhemēti⁹ nobis efferēdū nō eſſe: qm̄ mortales ſum⁹.
Hermodotus Cūq; ab Hermodoto ſolis fili⁹ in poematis eſſet ſcript⁹: in his me-
cum ait: ollifer iſte mihi nequaq̄ ſentit. Dicente autē quodam: om
Iupiter nia regibus & honeſta & iuſta eſſe: Ita per Iouē inquit: regibus Bar
barorum: nobis aūt ea dumtaxat honeſta ſunt quæ honeſta: & ea
Marſia ſolum iuſta quæ iuſta ſunt. Marſiæ uero fratri cum aliquando eſſet
cōtrouerſia: rogaretq; ut eiuſce rei iudicium domi fieret. At fiet in-
quit in foro uel cunctis audiētibus: ſi nihil per iniuſticiam agimus.
Idem cum per hyemē aliquando coegiſſet caſtra in illos mouere lo
Penuria cos: ubi rerum neceſſariaꝝ penuria erat: & aliqui e militum nume-
ro in eum maledicerēt: ii quidē neſcii q̄ prope eſſet: tabernaculo uir
ga patefacto: flæbitis inquit: ni longi⁹ remoti maledictis in nos ute
Ariſtodemus mini. Item cum Ariſtodemus amicus quidam qui patre coquo na
tus eſſet: ei conſuleret ut & ſumptus & largitiōes tolleret: uerba tua
Atheniēſes Ariſtodeme: reſpondit: ius olent. Inſuper cum Atheniēſes eius ſer-
uum honoris gratia ciuitati perinde ac liberum aſcripſiſſent: nolle
Anaximenes ait: unum Atheniēſem a me cædi. Et adoleſcēs quidam Anaxime-
nis rhetoris diſcipulus: cum orationē quam apparate meditat⁹ fue
rat recitaſſet: atq; is ea in re qđ diſcere uellet tuti⁹ aliquid interro-
gaſſet: conticuiſſetq; adoleſcēs: quid ais inquit hic: ne illa ſunt quæ
in tabulis ſcripta ſunt? Rhetora uero alterum audiens: qui diceret:
ubi anni tempus niuē iacere occepiſſet: efficit: ut pabulo careret ſo-
Thraſyllus lum: nō inquit deſines me obtundere. Thraſillo aūt Cynico mini-
mum ab eo petēte: at hoc inquit dare regis non eſt: Subdente autē
Demetrius illo: ergo da mihi talentū: at nō eſt inquit hoc accipere Cynici. De-

metrium uero filium: cum ad liberãdos Græcos magna cum claſſe Græci
uiribuſq; mitteret: aiebat gloriam tanq̃ a græciæ ſpecula in uniuer Antagoras
ſum orbem ſuam lucem emittere. Item cum Antagoras poeta con Antigonus
grum elyxaret: ideq; patellam quateret: Antigonus qui poſt eum Agamemnon
ſtaret: Homerum ne ait putas Antagora: cum Agamemnonis res
geſtas ſcriberet: cõgrum elyxaſſe? Et Antagoras: tu aũt rex ait: exi/
ſtimas Agamẽnona cum illas res gereret: curioſum adeo extitiſſe:
ſi quis in caſtris congrũ elyxaret? Cum aũt per ſomnũ uidiſſet au/
ream meſſem Mithrydaten emetere: eius interimẽdi conſilium cœ/ Mithridates
pit: idq; Demetrio filio elocutus ut taceret iureiurãdo aſtrinxit. De Demetrius
metrius uero Mithrydate aſſumpto unaq; deambulans iuxta ma/
re haſtæ calcaneo deſcripſit in littore: Fuge Mithrydate. Quod cũ
ille intellexiſſet: in pontũ fugit ibiq; regnauit.

d Emetrius cum Rhodios obſideret: cœpit quodam in ſubur/ Demetrius
bio Protogenis pictoris tabulam qui Laſylon pinxerat: id eſt Rhodĳ
imaginem Liberi patris. Poſtulantibus autem per caduceatorem Protogenes
Rhodĳs: & ut tabulæ parceret precantibus: reſpondit paternas ſe Caduceatoreſ
imagines potius q̃ picturam illam abſumpturum. Idem ubi fœde
ra cum Rhodĳs percuſſiſſet: tormẽtum apud eos reliquit: rem pro/
fecto quæ cum eius magnificentiæ: tum illorum fortitudinis indi/
cium atq; monumentum allatura foret. Poſt Athenienſium uero Athenienſes
defectionem cum urbem cœpiſſet: quæ rei frumẽtariæ inopia iam
male præmeretur: cõtinuo concione conuocata frumẽtum eis elar/
gitus eſt. Qui cum hiſce de rebus in concione loqueretur: barbaræ
quiddam pronunciauit: Quare cum unus e conſeſſu ut uerbum di
cendum foret interclamaſſet: Ergo huius quoq; emẽdationis cau/
ſa: alia uobis præterea quinq; milia medimnũ elargior.

a Ntigonus ſecundus: cum Demetrius pater captus eſſet miſiſ/ Antigonus
ſetq; ex amicis quendam: per quem iuberet ne obtemperaret Demetrius
ſi quid litterarum coactus a Seleuco ad eum daret: neq; urbes cede Seleucus
ret: ipſe per litteras Seleuco obtulit: & omne ſe illi regnum ceſſurũ Ptolemæus
uademq; futurum: ſi patrem Demetrium liberaret. Et cum bello
nauali aduerſus Ptolemæi prætores pugnaturus eſſet: guberna/
torq; dixiſſet hoſtium nauis multo pluris eſſe: at me inquit præſen/
tem aduerſus quot nauis opponis? Inuadentibus uero hoſtibus
cum aliquando cederet: ait nequaq̃ fugere: ſed ipſum utile quod
retro potitum eſſet perſequi. Præterea cum adoleſcens qui fortiſſi/
mo patre natus: nõ tamẽ ipſe miles eſſet admodũ probus: paternos
redditus peteret. At ego ait adoleſcens ob ipſius uiri non ob patris
probitatẽ mercedes largitiõeſq; exhibeo. Zenone aũt Citico mor/ Zeno

Theatrum tuo quē unū maxime philoſophoꝝ oīm admiraretur: dicebat theatrum ſuaꝝ actionum interiſſe.

Lyſimachus Yſimachus in Thracia ſuperatus a Dromachæta: cum & ſeſe l & exercitū præ ſiti dedidiſſet: ubi bibiſſet: ī captiuitate poſitꝰ: O dij inquit ut paruæ uoluptatiſ gratia memet ſeruum ex rege feci. Philippidi aūt poetæ comico quo & amico & familiari utereť: quæ tecū dixit ex meis cōmunico? Quæ ipſe uis rñdit præter ſecreta.

Antipater Parmenio Alexander Demades Ntipater cū Parmenionē ab Alexādro enecatū accepiſſet ait: a Siquidē Parmenio Alexādro tetēdit inſidias: cui fidendū? Si minus tetendit qd agendū? Demadis aūt oratoris iam ætate cōfecti: ait: ueluti ex īmolata uictima: reliquū eſſe ſolū uentrē & linguā.

Antiochus Ntiochus tertius ad ciuitates ſcripſit: Si quid præter leges fa a ciūdū iuberet q litteras ne ſibi obtemperarēt ut ei rei ignaro.

Diana Dianæ autē ſacerdotē quæ miradū forma præſtare uidereť: cū eſſet intutus continuo deceſſit Epheſo: ueritus ne quid præter animi ſententiā: quod nefas eſſet agere cogereť.

Antiochus Seleucus Gallogræci Ntiochus cognomēto accipiter: aduerſus Seleucū fratrē de re a gno bellū gerebat. Sed ubi Seleucꝰ a Gallogræcis uictꝰ nuſq̄ appareret quin trucidatus uidereť: poſita purpura Antiochus ſuffuſco amictu indutus eſt. Non multo aūt poſt certior factus de ſalute fratris ſecundo nuncio: dijs īmortalibus ſacrificium egit: ſuaſq̄ ciuitates coronis ornari fecit.

Eumenes Vmenes inſidijs Perſeij circumuētus animā efflaſſe uiſus eſt. e Cuius rei cum Pergamū rumor perlatus eſſet: Attalus eiꝰ frater impoſito diademate & illius accepta uxore regnū cœpit. Cum uero accedere fratrē uiuum audiſſet: obuiā ſimul cum ſtipatoribus uti conſuerat profectus eſt haſtile habens. At Eumenes eum benigne hilariq̄ uultu amplexus eſt: dixitq̄ ad aurem: Ne feſtines ante uxorē capere q̄ me mortuum uideris. Nec aliud ſuſpecti quicq̄ in omnē uitā neq̄ dixit neq̄ fecit: quinetiā cum ex uita decederet: uxorem illi regnūq̄ reliquit: pro quibus ille filium nullum aluit: cum multos ſuſcepiſſet. Sed Eumenis filio cum in adultam ætatem perueniſſet: regnū uiuus adhuc tradidit.

Pyrrhus Yrrhus cum a filijs adhuc pueris interrogareť: cui eſſet regnū p relicturus: quicunq̄ e uobis inquit acutiorē habuerit gladiū.

Python Caphiſius Polyperches Romani Interrogatuſq̄ uter Python ne an Caphiſius tibicen melior eſſet. Polyperches reſpondit prætor. Cum uero congreſſus cum Romanis bis eos uiciſſet: multis & amicis & ducibꝰ interfectis: Si uno itē prælio Romanos ait: uicerimꝰ: actum de uobis fuerit. At poſteaq̄

unq̃ fuit: qui uel ſenior magnũ adeo incrementũ habuerit? Et qui
adeo robuſte Gymnaſiorũ labores perfert: uæhemẽter is philoſo/
phiæ ſtudium & induſtriam adamabit? Et hoc quidẽ modo ſimi/
litudine & collatione uſi amplificabim⁹. Cum uero quæ circa æta/
tem adoleſcentis conſyderant̃: abſoluerimus: in fine huius partis
ſententias cõmentationeſq̃ locabimus. Et aut quæ dicta ſunt bre
uiter iterantes: aut ad poſtremã partẽ finiẽtes. Rurſus ubi ꝓpoſue/
rimus: quæ geſta ſint ab ipſo uiro quẽ laudam⁹: de iuſticia primũ
dicere aggrediemur: quã eodẽ modo ut in ſuperioribus exornan/
tes: ad prudentiã ſi fuerit: deſcẽdemus. Et hanc eodem quoq̃ mo/
do abſoluẽtes: fortitudinẽ ſi fuerit: proponemus: quã eadẽ ampli
ficationis ratione item percurrentes cũ ipſius finem partis attige/
rimus: & omnia genera proſecuti ſumus: ſummatim quæ antedi/
cta fuerint iterantes exitũ uel ſententia uel cõmentatione toti ora/
tioni apponemus. Cõgruet aũt laudibus: nominibus etiã multis
circa unũquodq̃ uti: & ſplendidã facere dictionem atq̃ magnifi/
cam. Eodẽ quoq̃ modo cũ de nequã hominib⁹ oratio nobis erit:
uituperationes cõſtituemus. Oportet aũt nullis in eũ utamur ca/
uillis quẽ carpimus: ſed ipſius dũtaxat uitam enarrem⁹. Sermo/
nes eñ longe magiſq̃ iocoſæ obiurgatiões a.q̃ cauilla & audito/
ribus perſuadent: & ægritudine quos uituperamus afficiũt. Nam
hmõi quidem ſales ad Idæam uel ad ſubſtantiã referunt̃. Sermo/
nes uero ſunt ingeniorũ morũq̃ ueluti imagines. Cauẽdũ eſt eti/
am ne res turpis nominibus appelles turpibus. Id eñ affert graui/
tati calũniam. Sed quæ hmõi ſunt: tanq̃ per ænigma ſignificabi/
mus: & aliarũ rerꝶ nominibus rem ipſam manifeſtabimus. Debe/
mus aũt in uituperationibus ironia uti: & in ĳs aduerſariũ deride/
re: quib⁹ ille maxime exultat. Et priuatim quidẽ pauciſq̃ præſen/
tib⁹ eũ dehoneſtare. In uulgus autẽ & multitudinẽ cõmunis maxi/
me uituperationes maledicere. Vituperationes uero eodẽ modo
poterimus: quo etiã & præconia & augere & extenuare. Itaq̃ harꝶ
ſpecierũ ex his quæ ſuperius dicta ſunt: uſum omnẽ intelligemus.

De accuſatione & quæſtione

r Eliquũ eſt ut accuſandi quærẽdiq̃ præcepta peragamus:
quæ rurſus queãdmodũ in iudiciali genere dictũ eſt: cõpo
nemus: ordinabimus: percurremus. Primum igit̃ in exor/
dĳs rem de qua fit accuſatio uel defenſio: proponemus: ut etiam in
alĳs præmiſſis ſpeciebus. Ad attentionẽ autem ab ĳſdem locis ex/
hortabimur: quos in ſuadendo diſſuadendoq̃ docuimus. Itẽ etiã
de beniuolentia idẽ quoq̃ modus ſeruandus erit: qui in delibera/
tiuo genere præmiſſus eſt. Nam is cui auditores beniuoli ſunt: ex

præterito aut præſenti tempore. Et is ne calumnia affectus ſit: ad eos irritandos uel in ſe uel in rem ipſam uel in orationem beniuolentiam captabit: eodem modo ut illic docuimus. Is uero in quē neq; beniuoli auditores neq; infeſti fuerint: beniuolentiam captare poterit ex præterito præſentiue tempore: uel per ſeipſum uel per rem uel per orationem. Ille aūt qui apud auditores calumniæ obnoxius factus fuerit: partim mixtim: partim priuatim beniuolētiā captabit. Hic igitur modus erit per quē beniuolētia cōparabitur. Emuero ij aduerſus quos neq; bono neq; malo animo auditores fuerint: paucis ſunt laudandi: & aduerſarij uituperandi. Oportet aūt eos ab ijs laudare: quæ uident̃ maxime auditorū intereſſe. Dico aūt ciuitatis ſtudioſum amicorū obſeruatorē gratū: miſericordem: & ſimilia. Aduerſarios aūt ab his uituperare: quibus auditores ad irā irritant̃: Hæc aūt ſunt: ciuitatis inimicus: amicorum hoſtis: ingratus: immitis: & hmōi. Opus eſt etiā laude iudices delenire: quod iuſti iudices graueſq; ſunt. Aduerſariorum præterea defectus ſicubi tibi minores extiterint: ſiue ad dicendū ſiue ad agendū ſeu ad aliud quicq; in diſceptatione uerſet̃: erunt oratione cōplectēdi. Et iuſtum præterea & legitimū & utile & quæ deinceps ſequūt̃ inducenda. Cum iudices igit̃ neq; bono neq; malo animo in nos fuerint: ex his beniuolentiā captabimus. Si quis uero in calumnia ſit: idq; ex præterito tēpore & circa orationē ſcire ex antedictis poterimus: quo pacto inſimulationes ſoluere oporteat. Qđ ſi ex præſenti tempore calumnia fuerit: neceſſe eſt circa ipſum hominē eam fieri: aut ſi ineptus præſenti cōtrouerſiæ: aut ſi criminibus ſubcontrarius: aut ſi ꝓ cōfeſſo accuſationi obnoxius uideat̃. Ineptus quidē fuerit: ſi aut iunior aut ſenior pro alio diſceptet. Subcontrarius uero eſſet: ſiquis robuſtus imbecillum uerberationis accuſet. Aut ſi quis cōtumelioſus cōtumeliæ temperantē inſimulet: aut ſiquis admodū pauper hominē ditiſſimū pecuniarū agens in iudiciū deuocet. Itaq; hmōi hoīes ſubcōtrarij criminibus ſunt. Pro confeſſo autē erit: ſiquis fortis robuſtuſq; exiſtens ab infirmo & imbecillo uerberationis accuſet̃: aut ſiquis fur exiſtimatus furti reus in iudiciū arceſſatur. Vt aūt oīa uno cōplectamur uerbo: ij quorum moribus ſimilis eſt hominū opinio: uidebūt̃ criminib9 eſſe obnoxij. Circa ipſum igitur hominem ex inſtanti tempore calumniæ huiuſmodi fieri poterunt. Circa rem autem eæ contingent: ſiquid aduerſus domeſticos amicos: aut aduerſus hoſpites: aut in ſuos uel de prauis uel de turpibus rebus negocia afferat: hæc enim infamiam diſceptantibus afferunt. Quemadmodum igitur eas inſimulatio-

nes ſum⁹ diſſoluturi: deinceps oſtẽdam: Duo eſſe cõmunia in omnibus elementa exiſtimo: Alterum quidem ut quibus rebus correpturos iudices aduerſarios putes: his eos præueniens corripias. Alterum uero eſt: ſi res in aduerſarijs quidem maxime: ſin id minus in alios quoſdam trãſferas: ea uſus cauillatione ꝙ non ex ſententia tua ſed ab aduerſarijs coactus in certamen deſcenderis. In unamquãq; uero calumniam hæc argumentari conuenit. Iunior quidem cauſabit͛ aut ſeniorum aut amicorum qui pro ſe diſceptẽt ſolitudinem: aut criminum magnitudinem: aut temporis præſcriptionem: aut rerum multitudinem: aut aliud quid huiuſmodi. Si uero habueris pro alio dictionem: dicendum erit te amicitiæ gratia aduocatũ fieri: aut aduerſarij motum inimicitijs: aut quia negocijs interfueris: aut ob utilitatem publicã: aut quia is cui patronus uenis: & ab omnibus eſt deſertus: & iniuria præmitur. Quod ſi crimini pro cõfeſſo obnoxius: uel ſubcontrarius accuſationi effici uideatur: cum præoccupatione utendum eſt: tum etiam dicẽdũ ut neq; iuſtum neq; legitimum neq; utile ſit: ex opinione ac ſuſpitione ferre prius ſententiam ꝙ̃ res fuerit audita. Quæ igitur circa ipſum hominem ſunt: hoc pacto inſimulationes diluemus. Eas uero quæ circa rem ſunt: ita repellemus. Cauſa in aduerſariũ reijciemus: uel ſi maledictũ ei crimini demus: uel ſi iniuriã aut cupiditatẽ aut pertinaciam aut irã prætendamus: quod nullo alio modo ius conſequi poſſibile poſſit. Priuatas igitur calumnias apud iudices ita diluemus. Communes uero omnibus ſpeciebus ſoluere poterimus: queadmodum in ſuperioribus dictum eſt.

e Xordia uero in genere iudiciali eodẽ modo collocabimus ſicuti etiam in deliberatiuo. Eadem etiã ratione narrationes exordio coniungemus: quas uel particulatim probabiles eſſe iuſtaſq; oſtendemus: Aut ipſas ſeparatim tanq; in unum corpus ordinabimus. Deinde uero erit confirmatio: quã ſi quidẽ rebus ipſi aduerſarij contradixerint ex probationibus. Sin autem cõſenſerint: ex iuſtis & utilib⁹ & his ſimilibus cõfirmare debem⁹. Collocãda ſunt ex ꝓbationib⁹ primũ quidẽ teſtimonia: & ſi quæ nobis ex quæſtionib⁹ cõfeſſiones fuerint. Demũ uero ſi nullo mõ ueriſimilia ea fuerint: ſentẽtijs & cõmẽtationibus: Sin aũt nõ oĩo ueriſimilia ꝓbabili: demũ exemplis & cõiecturis & ſignis & argumẽtis: demũ uero cõmentationib⁹ & ſentẽtijs cõfirmare debem⁹. Qđ ſi ueriſimilia fuerint ꝓbatiões qdẽ omittem⁹. Iuſtis aũt queadmodũ in antedictis utemur. Et hoc qdẽ mõ cõfirmabim⁹. Poſt

De exordijs ĩ genere iudiciali

confirmationē aūt ubi ea quæ in aduerſarios ſunt collocauerimꝰ:
præoccupabimus eas res quas ueriſimile fuerit aduerſarios dictu-
ros. Et ſiquidem aduerſarij rem negarint: probationes illas a no-
bis dictas amplificabimus: quas uero illi dicturi ſunt reprehende-
mus & extenuabimꝰ. Si uero fateanť & legitima & iuſta eſſe: quas
ſecundum ſcriptas leges a nobis inductas oſtenderimus: enitēdū
eſt: ut his ſimul leges quas & iuſtas & honeſtas & cōducibilis uni-
uerſæ reipublice plures uēdicarint: talis etiam eas eſſe oſtēdamus.
Quas aūt aduerſarij induxerūt: eas cōtra habere demonſtremus:
qđ minus cōmode hæc dici quiuerint: iudices cōmonefaciēdi ſunt
eos nō de lege ſed de re iudicare: quodq; iurati ſint ſecūdū leges la-
tas ſententiā latū ire. Et doceas haud hoc tēpore decere leges: ſed
in cōſtitutis diebus eas ferre. Sed ſi contigerit rem ijs legibus agi-
tari: quæ inique eſſe uideanť: dicēdū erit nō legem rem hmōi: uerū
iniquitatem eſſe. Cū lex quidē ad utilitatē ferať: hæc aūt afferat ci-
uitati perniciē. Dicendū etiā erit: haud cōtra leges facturos ſi huic
legi cōtrariā ſnīam tulerint: ſed leges potius laturos ne ſit impro-
bis iniquiſq; decretis utendū. Oportet aūt ad id collectionē affer-
re: qđ nulla lex ꝓhibet reipublicæ benefacere: ſed improbas leges
auctoritate priuare: aliud nihil eſſe: ꝙ ciuitatē beneficio donare.
Quaſcunq; igiť ex ijs legibus quæ nullā ambiguitatē cōtinent: ha-
buerimus ex talibus præueniētes abunde cōtradicere poterimus.
De ambiguis uero legibus ſi iudices ita ſenſerint: ut tibi expedit:
oportet hæc demōſtrare. Qđ ſi iudex dicat: quēadmodū aduerſa-
rij: cōdocefaciēdus eſt legūlatorē non hoc ſenſiſſe qđ ab illo diciť:
quodq; cōducit ipſis iudicibꝰ legē ita dicere. Verū ſi nullo mō poſ-
ſis in cōtrariā ſnīam cōmutare: oſtēde aliud nihil poſſe cōtrariā le-
gē dicere atq; ipſe dicas. Et quo quidē pacto oporteat uti legibꝰ: ex
ijs quæ diximꝰ: abūdabis. Sūmatim uero ſi peccaſſe oīno fateanť:
& ex iuſti tñ & legitimi partibꝰ defenſionē parent: ex his ea ſunt cō-
futatione præuenienda: quæ dicturi illi uideanť. Sin aūt peccaſſe
fateanť: & ſibi tamē ignoſci poſtularint: ſic talia oportet cōfutare:
Primū quidē dicēdū erit: deterioris eſſe moris: quodq; tunc illi cri-
mē in imprudentiā reijciunt: cū ſe deprehenſos intuenť. Proinde ſi
huic ignoſcitis: alios itē omnis ſupplicijs atq; cruciatibus liberabi-
tis. Dic etiā & illud: ſi eos qui peccaſſe cōfitēť: abſoluetis: quo pa-
cto inficiantis cōdēnabitis? Dicendū etiā erit: & ſi imprudēter er-
rauit: nō tñ decet me ob huius imprudentiā detrimēto affici. Præ-
terea diceť cū neq; legūlator imprudēter delinquētibꝰ ignoſcit: eo
neq; a iudicibus qui ſecundum leges iudicant: ignoſci iure poteſt.

Ex his igiť atq; ſimilibus eos q̃ ſibi ſecundũ poſtulãt cõfutare poterimus: ſicuti etiã ab initio expoſuimus. Vt compendio autem utar quæcũq; ſint aduerſarij dicturi: & ad probationẽ & ad iuris ſui partes afferendas: & ad ueniã poſtulandã ex antedictis præoccupabimus. Poſt hanc aũt cauſam tota eſt oratio per enumerationẽ ſummatim repetẽda. Et breuiter ſi fieri poteſt: iudicum animi in aduerſarios quidem: uel ad odiũ: uel ad iram: uel ad inuidiã: in nos autẽ ad beniuolentiã: uel gratiã: uel miſericordiam cõmouẽdi. Quibus autem rebus hoc fiat: in deliberatiuo genere in ſuaſionib⁹ & diſſuaſionibus diximus: Ac rurſum in defenſionis ſpecie ad finẽ percurremus. Orationis igiť principiũ in iudiciali genere ſiquidẽ accuſemur ita componemus & ordinabimus. Si uero defendamus: exordium quẽadmodũ & in accuſando cõſtituemus. Eſt aũt res quarũ accuſamur quibuſq; accuſator ſcientiã auditorib⁹ fecerit: relinquemus: Quibus uero opinionem reliquerit: haſce ubi poſt exordiũ propoſuerimus diſſoluemus. Teſteſq; & quæſtiones & iuramenta refellemus: quẽadmodũ antea audiſti. Et ſiquidẽ res credibiles fuerint: poterim⁹ ipſa℞ reſpõſionẽ in ei⁹ qđ relictum ſit locũ trãſferre. Quod ſi teſtes per quæſtiões fidem fecerint: aut in orationẽ: aut in negocium: aut in quodcũq; aliud fuerit: in aduerſarijs maxime ueriſimile: ipſo℞ eſt reſpõſio tranſferenda. Si uero aut cõtra utilitatẽ publicam: aut cõtra cõſuetudinem accuſator te feciſſe crimineť: debes defendere: Id maxime eſſe utile quod ab eo crimini dať. Vel ſi id minus potueris: dices ut neq; abs te ab ijs q tibi ſint ſimiles: aut quod nõ hoc modo huiuſmodi res geri cõſueuerit. Probabile igiť ita ſolues: Exemplũ uero debes primũ ſi poteſ demõſtrare: id haudquaq; eſſe criminatiõi ſimile: Vel aliud tibi ex cõtrarijs præter ueriſimilitudinẽ exemplum ferẽdum eſſe. Cõiecturam aũt potes confutare: ſi dicas q̃bus cauſis cõtraria ſignificare cõtigerit: Sentẽtias uero atq; cõmentatiões aut improbabilis aut ambiguas oſtendas oportet. Signa aũt nõ eius ſolum cuius ipſe ſis accuſatus: ſed rerũ plurima℞ ſigna eſſe oſtende. Et ea quidẽ quæ ab aduerſarijs dicta fuerint: in cõtrarium aut ambiguũ cõuertentes poterimus hoc modo improbare. Si uero quo℞ nos accuſator criminatur ea feciſſe fateamur: Idq; ex iuſti & legitimi partibus defendere pergamus: magis legitimas res noſtras iuſtioreſq; demonſtrare elaborabimus. Quod ſi minus cõmode fieri potuerit ad imprudentiã caſumq; defugiemus: Iacturaſq; paruas eſſe oſtendemus. Et ignoſcendum nobis eſſe argumẽtabimur: demõſtrantes q̃ omniũ quidem hominũ ꝓ imprudentiã derelinquere cõmune ſit: ſed afficere iniuria impro

boꝝ eſſe ꝓpriū. Dices etiā & æquū & bonū eſſe & iuſtū & cōduci-bile ijs ignoſcere q̄ ꝑ imprudētiā deliquerit. Neminē em̄ hoīm ſcire ſi qd aliqñ ſibi huiuſmodi euentuꝝ ſit. Oſtēdendū eſt etiā ſi qd ad-uerſari⁹ ipſe aberrauerit: & ueniā tñ cōſecut⁹ ſit. Poſt hæc eæ præoc cupationes ſequuntur: quæ ab aduerſarijs dictæ ſunt: Harum igit̄ alias ſatis ſuperq́ꝫ a rebus ipſis ſoluere poterimus. Sed ſi calumniē tur ſcriptas nos orationes recitare: aut quo eas recitemus meditari aut mercede cōductos patronos fieri: ad hæc talia cōtraueniam⁹: oportet: diſſimulandoq́ꝫ dicamus minime omniū lege prohiberi: aut ſe ſcripta aut illum nō ſcripta loqui: lege nāq́ꝫ talia patrare nō permitti: loqui uero ut quiſq́ꝫ uelit facile ſim. Dicēdum quoq́ꝫ erit uſq́ꝫadeo aduerſarij delicta uel ipſius eius ſententia permagna eſſe ut exiſtimet me nunquā digne in ſe accuſando ſatiſfacere poſſe: niſi quæ dicturus eſſem & antea ſcriberem: ac multum temporis medi-tatus ſim. Ad ſcripturaꝝ igit̄ orationū calumnias ſic occurrere po-terimus. Si uero dixerint nos diſcere meditariq́ꝫ dicendi facultatē: confitebimur id quidem: dicemuſq́ꝫ nos quidē quos animis diſce-rē neq́ꝫ calumniatores neq́ꝫ cōtentioſi certe ſum⁹. Tu uero qui ora-toriam tenes: cum hoc tempore: tum ſæpe alias nos calumnijs cir-cumuenire deprehenſus es: quare cōducere ciuibus uidetur ut & il-le oratoriam diſcat: Non enim ſic malum neq́ꝫ inſimulatorē eū fo-re. Eodem quoq́ꝫ modo ſi quis nos mercede conductos cauſarum patronos dicat & fatebimur & cauillabimur: huiuſq́ꝫ rei auctorem accuſatorem noſtrum ac reliquos om̄is demonſtrabimus. Merce-dum autem ſpecies diuidemus: dicemuſq́ꝫ alios pecunijs alios gra tijs: alios ſupplicijs: alios honoribus aduocatos aſſiſtere. Te igitur gratijs id obire muneris oſtende. Aduerſarium uero dicito ne par-uo quidem precio aduocatum aſſiſtere. Eum nāq́ꝫ ut aliquid argē-ti iniuſte capiat: nō autem ne perſoluat in iudiciū ire. Idem quoq́ꝫ modus ſeruandus eſt: ſi quis nos aut aliquos edocere dixerit: qui controuerſijs apud iudices utantur: aut iudicialis orationes cōſcri bere. Nam & alios & oīs oſtēdes pro uirib⁹ adiumēto amicis eſſe: & docendo quidem & cōſulendo: Et artificioſiſſime in huiuſmodi rebus occurres. Oportet autem & circa interrogatiōes atq́ꝫ reſpon ſiones: quotquot in huiuſmodi ſpeciebus inciderint: ne nos negli-gentia ulla capiat. Sed quæ reſpondeo cōcedantur quæq́ꝫ negent̄ ſunt cōſideranda. Conceſſiōes igitur ſunt huiuſmodi. Mihi filium enecaſti. Enecaui equidē. Nam ille in me prius diſtrinxit gladium. Filiū mihi pulſaſti. Pulſaui equidē. Iniuria em̄ in me prius man⁹ iniecit. Mihi caput confregiſti. Confregi equidē. Nam noctu impe

tum in meā feciſti domū. Talis igitur conceſſiones legibus freti nō nunꝗ facimus: huiuſmodi uero negationes legē declinant. Mihi filiū occidiſti: Non ego quidem: ſed lex occidit: Hæc autem om̄ia ita oportet reſpondere. Cum duarū legum altera iubet hoc faciundū: altera nō uetet: Quæ igitur in aduerſarios dicēda ſunt: ex his om̄ibus colliges. Poſt hæc autem eorum quæ antedixerimus: iteratiōe breuis eſt admonitio adhibēda. Ea uero eſt utilis om̄i tempore: ꝙ obrem & ſingulis in ſpeciebus ea iteratione utendum eſt. Verum in accuſationibus maxime & defenſionibus ea congruit. Itidē quoq in ſuaſionibus atq diſſuaſionibus. Neq ſolum ea hic cōmemorare: quæ ante dixerimus: quēadmodum in laudādo & uituperādo: uerū etiam animos iudicum in beniuolentiā noſtram conciliare: & in aduerſarios cōcitare debemus. Hanc uero iterationē in oratiōis partibus poſtremā cōſtituimus. Hæc em̄ facit ut reminiſcaris ſummatim: quæ dicta ſunt enumerando: aut ratiocinando: aut interrogando: tua quidem quæ optima ſunt. Aduerſariorū autē quæ nequiſſima ſiquidem interrogatiōis figura uti uolueris. Cuiuſmodi aūt unumquodq horum ſit: ex ijs cognoſcere poſſumus: quæ ſuperius dicta ſunt. In beniolentiam uero noſtram iudices conciliabimus: & in aduerſarios cōcitabimus: ex ijs beneficijs ut etiam in deliberatiuo genere ſummatim oſtendimus: quib⁹ nos aut amici noſtri ipſos a quibus iniuriā ſuſcipimus: ipſorꝫue neceſſarios ſeu iudices ipſos uel eos qui eis curæ ſunt: ſiue affecerimus: ſiue afficimus: ſiue ſumus affecturi. Et ſi ipſis dixerimus nūc tempus eſſe referendarum pro ſuſceptis beneficijs gratiarꝫ. Et ſi eos in commiſerationem ſi opus fuerit adduxerimus. Hoc autem eo faciemus: quo noſtram in auditores beniuolentiam demonſtremus. Et ꝙ indigne ob ea quæ male paſſi fuerimus: aut patimur: paſſuriue ſumus: miſeria præmimur: niſi hi nobis adiumento fuerint. Si uero nihil nobis abſit: huiuſmodi cōmemorabimus: quibus bonis priuati fuerimus: aut priuamur: aut priuabimur: ubi iudices nos negligerint: Seu ut nunꝗ boni quippiā nacti fuerimus: aut nāciſcimur: aut nacturi ſumus: niſi ab his auxiliū meruerimus. Ex his nāq cōmiſeratiōnē nos dignos cōſtituemus: & auditores nobis conciliabimus. Aduerſarios uero calūnijs circūuentos in inuidiā & odiū apud auditores ex horꝫ cōtrarijs adducem⁹ cū oſtenderim⁹ ab his aut horꝫ amiciſ auditores ipſos ipſorꝫue neceſſarios mali qppiā indigne paſſos aut pati aut paſſuros. Ex huiuſmodi em̄ rebus ad odiū & irā in aduerſarios rapienť. Sin aūt hæc fieri cōmode nequerint: ea ī unū redigemus: quib⁹ auditores in aduerſarios ad inuidiā concitem⁹.

Inuidia nanꝗ propinqua eſt odio. His autē ſummatim inuidebit̃. Si eos indigne fortunatos & ab auditorib⁹ aīo alienos oſtēderim⁹ percurrentes ꝙ multa bona iniuſte paſſi fuerint: aut patiunt̃ paſſuri ue ſunt: aut ꝙ nunꝗ nulli⁹ boni indiguerint: uel indigēt uel indigebunt: aut ꝙ in nihil unquā mali inciderint ſeu incidunt: ſed incident: niſi nūc a iudicibus puniant̃. Ex his igit̃ rebuſ auditoꝝ nobis animos ad beniuolentiam in concluſionibus conſtituere & in aduerſarios contra commouere poterimus. Ex omnibus uero ſupradictis accuſationes defenſioneſꝗ ꝙ aptiſſime ordinabimus.

De quæſtionis ſpecieb⁹

q Væerendi autē ſpecies ſeparatim quidē ipſa raro cōſtituit̃: ſed alijs ſpeciebus cōmiſcetur: & aduerſus cōtradictiones maxime eſt utilis. Verumtamē ne huius nos ordo lateat ſi qñ uel oratio uel uita hominū actio aut ciuitatis adminiſtratio quærenda cōtingeret. Item etiam hac de parte ſummatim percurram. Eſt igit̃ quærentib⁹ eodem quaſi modo exordiendū ſicuti etiā calumnia circūuentos: oportet: docuimus. Quare cum idoneas in principijs cauſas attulerimus: quibus id recte facere uideamur: Ita ad quærendū ueniemus. Cauſæ aūt congruent in ciuilibus quidem cōuentibus: quod aut cōtentiōe quadā quinpotius ne auditores lateat id facimus. Demū quod nobis hi prius moleſti fuerint: In priuatis uero uel inimicitias uel paruas eoꝝ q quærunt̃ cōſuetudines: uel in eos ipſos beniuolentiā: uel ut quæ agūt remittentes nō amplius hæc faciant proferre oportebit. In publicis aūt ſi legitimū & iuſtum & publicam utilitatē proferemus. Ex his aūt & his ſimilibus exordio cōſtituto: ac ſingulis deinceps propoſitis: aut dictis: aut geſtis: aut cogitatis quæremus: Eaꝗ demōſtrabimus & iuſtis & legitimis & priuatis & publicis utilitatibus aduerſari. Et oīa demum cōſiderabimus ſi quo in loco ipſa ſibi uel moribus proborum hominū officijſue diſſentiūt. Sed ne ī ſingulis enarrādis longiore utamur oratione: quo pluribus illuſtrium ſtudiorum: aut rerum: aut uerboꝝ: aut conſuetudinum res eorum quos quærimus aduerſari oſtenderimus: eo ipſos obſcuriores apud auditoreſ cōſtituemus. Opus eſt autem non triſti & acerbo quodam ſed miti māſuetoꝗ uultu quæramus. Hoc enim modo ueriſimiliores reddentur apud auditores habitæ orationes. Et oratores ipſi nullum de ſe relinquent inſimulationi locum. Vbi uero diligenter oīa quæſieris atꝗ amplificaueris: oratiōis exitum breui iteratione terminabis. Et ut eoꝝ quæ dicta fuerint auditores reminiſcātur efficies. Has igitur ſpecies ubi hoc pacto cōſtituerimus: pulcherrime ipſis uti poterimus.

Peroratio antedictorum omniũ per enumerationem & amplificationem.

o Pus eſt præterea orando & ſcribẽdo in id ꝙ maxime enitamur elaboremuſq; ut pro rerum natura uerba accommodemus: & ita noſmetipſos trita conſuetudine his cũctis exerceam⁹: ut eorum uſus nobis in promptu ſit: Atq; ut ex arte quidem dicere poſſim⁹: tum in priuatis publiciſq; diſceptatiõibus: tũ ĳs etiam in ſermonib⁹ quos aduerſus alios habuerimus: plurima hinc & artificioſiſſima adiumenta ſuſcipiemus. Elaborandum eſt etiam ut non circa uerba orator dumtaxat: uerũ etiam circa uitam quam antedictis ſpeciebus exornet atq; magnificet ſuam diligentiam omnem ſtudiũq; accommodet. Nam uitæ compoſitio & ad ſuadendum & ad boni & æqui uiri exiſtimationem adipiſcendum conducit plurimũ. Primũ igitur diuidendæ ſunt ſecũdum omnem diſciplinæ diſtributionem: quid primũ: quid ſecundum: quid tertiũ: quid quartum tractandum ſit: Demum ea tibi ſunt præparanda: quæ circa auditores attendunt: de quibus in exordĳs docuimus. Enimuero beniuolẽtiam a perſona tua captare poteris ſi promiſſis inſiſtas: & eoſdem amicos in oẽm uitam tueare: neq; in alĳs actionibus inconſtans eſſe: ſed ĳſdem ſemper uti uideare. Attẽti autem fient auditores ſi ĳs in negocĳs uerſeris: quæ & magna & honeſta ſunt multiſq; conducant. Cum uero beniuolos auditores reddideris: ubi ad negociorum expoſitionem abs te deuentum eſt: quæcunq; propulſationem malorum: bonorum autem continent exhibitionem: facile apud illos admittuntur: quæcũq; uero ſecus ſunt reĳciuntur. Sed pro celeri & apta & ueriſimili narratione: hæc ſunt tibi faciunda. Celeriter autem abſolues ſi non omnia uolueris ſimul agere: ſed prius primo & quod reliquũ eſt deinceps. Dilucide uero ſi non ſtatim relicta actione in alias res prius tranſieris: ꝙ illam abſolueris. Veriſimiliter autem ſi nihil a tuo more alienum agas. Item ſi nõ eoſdem finxeris & inimicos tibi & amicos eſſe. Ex his autem probatiõibus eas aſſumem⁹: de quibus ita ſcientiam ad præficienda negocia tenemus: ut eam alĳs interpretari & explicare poſſimus. De quibus autem ſcientiam nõ habemus: eas prout ſæpius accidere ſolẽt aſſumemus. Tutiſſime nãq; in huiuſcemodi rebus egeris: ſi cõſuetudinẽ ſeq uolueris. In certamine uero cõtra aduerſarios ſiqdẽ orone cõtẽdit: ex ĳs quæ dicta ſunt noſtrã cõfirmationẽ faciem⁹. Sin vo cõtractib⁹ hoc faciem⁹ ſi ſcd'm legeſ & nõ ſcriptas & ſcriptas cum teſtib⁹ ꝙ optimis ac tpe præfinito eos cõfece

Beniuolẽtia

Attenti

Beuiuoli

rimus. Ex concluſione uero eorum quæ dicta fuerint: reminiſci auditores faciemꝰ: ſi quæ geſta ſunt ſummatim rurſum dicimus. Ex ijs autem quæ agimus ita commonebimus quandocunq; eadē negocia uel ſimilia prioribus tractemus. Beniuoli autem nobis erunt auditores: ſi ea geſſerimus quibꝰ aliquid beneficij ſuſcepiſſe aut ſuſcipere aut ſuſcepturi uidebūtur. Magnas autem res geremus: ſi ea negocia tractauerimus quæ multorum ſint bonorum cauſa. Hoc igitur modo quæ ad uitam pertinent præparanda ſunt. Ex priore autem inſtituto circa orationem eſt exercitatio adhibenda. Sacrificia uero uti præmiſſum eſt faciemus ad deos quidem pie: ad ſumptus autem moderate: ad ſpectacula uero ſplendide: ad ciues autē utiliter. Et aduerſus immortalis quidem deos ea habebūt pie: ſi patrio more ſacrificemus. Ad ſumptus autem moderate: ſi non quæcunq; miſſa fuerint: ab ijs qui ſumptibus præſunt conſumantur. Ad ſpectacula uero ſplendide: ſi magnifico ſint apparatu conſtituta. Ad ciues autē utiliter: ſi & equites & grauiores armaturæ pedites belle inſtructi pompam celebrent. Quæ igitur hoc modo mortales in deos fecerint: pie certe fecerint. Eos autē amicos comparabimus qui ſint nobis moribus non diſſimiles: & quibus eadē quæ etiam nobis conducant: & quibus magnis in rebus communis nobiſcum fortuna ſit: Talis enim amicitia prædurat maxime. Socios autem eos facere debemus: qui & iuſtiſſimi ſint & nō mediocri ualeant potentia: & in proximo habitent. Hoſtis autem eos faciemus: qui horum ſint cōtrarij. Suſcipiendum autem bellum in eos eſt: qui rempublicam: aut eius ſiue amicos ſiue ſocios iniuria uiolare moliuntur. Præſidia autē habeamus oportet: aut noſtra: aut ſociorum aut hoſpitum cauſa. Et primo quidem noſtra: demum ſociorum: tertio uero hoſpitum. De tributis autē id quidem eſt optimum: quod a priuatis prouētibus ac poſſeſſionibus proficiſcitur: Secundū uero a cenſibus: Tertium autē a pauperibus: qui ſua corpora miniſterijs præbent. Ab opificibus autē arma: a locupletibus uero pecuniæ. De adminiſtratione autē reipublicæ popularis quidem principatus eſt optimus: in quo leges optimatibꝰ honores diſtribuit. Plæbs uero neq; dandis priuatur ſuffragijs: neq; ferendis quidē ſententijs. Proxima uero illa eſt in qua leges a ditioribus affici contumelia plæbē non ſinunt. Principatus aūt paucorum duo ſunt genera: Aut enim eſt ex amicitia & ſocietate quadā: aut a cenſibus. Neceſſe autē eſt ſocios faciamus cum ciues minus ex ſeſe potentes ſunt: qui tum ſolum: tum oppida tueantur: aut hoſtibus repugnēt. Eſt autem ſocietas omittenda: cūm aut eam facere non ſit

Beniuoli

Plæbs

opus: aut ſocij longe a nobis diſtent: neq; potentes ſint qui oportu ne adſint. Ciuis aũt bonus eſt qui amicos ciuitati utiliſſimos com/ parat: Inimicos uero & pauciſſimos & infirmiſſimos quiq; ſine ul la priuatorum bonorum publicatione prouentus comparat q̃ plu rimos: & qui ſeſe iuſtiſſimum præbẽs eos in quæſtionem agit: qui rerũpublicarum aliquid per iniuſticiam uiolat. Largitionibus ue/ ro utuntur om̃es: aut quoniam aliquid inde ſperant commodorũ: aut quo ſuſceptorum beneficiorum gratiam referant. Obſequun/ tur autem omnes aut lucri: aut honoris: aut uoluptatis: aut timo/ ris gratia. Commutationibus uero utuntur omnes aut ſponte aut inuite. Omnes enim actiones aut ui: aut ſuaſione: aut fraude: aut occaſione perficiuntur. In bello autem uincitur: aut fortuna: aut corporum multitudine robuſtitateue: aut pecuniarum copia: aut oportunitate locorum: aut uirtute ſociorũ: aut conſilio & callidi/ tate impatoris. Socios uero derelinquẽdos putant: aut maiore uti litate: aut belli ſolutione. Iuſte autem agere eſt communis ſequi uti litatis cõſuetudines: parere legibus priuataq; pacta ſeruare. Con/ ducit autem corpori quidẽ bona habitudo & formæ dignitas: aut uires & bona ualitudo. Animo uero ſapientia: prudentia: fortitu/ do: temperantia: iuſticia. His autẽ utriſq;: pecuniæ & amici. Inuti/ lia uero ſunt horum contraria. Plurimum uero utilitatis affert bo/ norum ciuium multitudo.

Sapiẽtia
Prudẽtia
Fortitudo
Temperãtia
Iuſticia

Franciſci Philelfi Præceptorum Rhetorices Ariſto telis de Cauſis ciuilibus ad Alexandrũ regẽ Mace/ donũ e græco in latinũ traductio: Fœliciter explicit.

Ad magnanimũ & illuſtriſſimũ principem Philippum Mariã Anglum inclytum Mediolanenſiũ ducem: Franciſci Philelfi in traductionẽ Apophthegmatũ Plutarchi Cheronenſis ad Traianum Cæſarem Præfatio.

Ectitanti mihi nuper Græca quædam princeps opti/
Plutarchus me nõnulla Plutarchi Cheronẽſis uolumina perdo/
1 cti & imprimis ſapiẽtis uiri: cum de moribus lucubra/
ta grauiſſime: tum de aliȷs plæriſq; permagnis ac præ
claris rebus ornatiſſime elegantiſſimeq; perſcripta ad
manus incidũt: Quæ dum ſingula incredibili quadam cupiditate
ꝑcurro: ille haud quaq; intẽpeſtiue ſe liber offert: q de Apophthe/
Traian⁹ cæſar gmatis ad Traianũ cæſarẽ inſcript⁹ eſt. Hũc accurati⁹ etiã atq; etiã
cum mecũ ipſe cõſidero: res ſane digna uiſa eſt: quæ & a Plutarcho
illuſtri eruditiſſimoq; philoſopho emanaret: & Traiano ipſi dedica
retur. Fuit em̃ Traianus eiuſmodi profecto & uir & imperator: qui
cũ om̃i antiquitate ita de uniuerſæ uirtutis laude cõtenderet: ut ni/
hil ad dec⁹ ei: nihil ad gloriã defuerit. Nam ſapiẽtia quæ una: tum
animi magnitudinẽ: tum iuſticiã ipſam complexa eſt: quæq; huma
nos caſus om̃is infra ſe habet: ita diuin⁹ ille princeps uiguit: ita ex/
celluit: ita mortales reliquos longiſſime anteiuit: ut quicquid age/
ret cõtinuo ex om̃i parte perfecte ageret. Quare cũ intelligeret uim
dicendi eã rẽ eſſe: q̃ cæteris animãtibus maxime præſtaremus: hãc
uæhemẽter ſectatus eſt & coluit plurimũ. Viros prudẽtia & oratio/
ne inſignis quoſcũq; uel apud noſtros uel apud Græcos offendiſ/
ſet: & honoribus proſecutus eſt om̃es: & familiaritate ſibi cõſuetu/
dineq; deuinxit. Non em̃ erat ignarus: & ꝙ eſſet uirtutis primũ: &
optimoꝝ principũ nomẽ per eloquẽtiſſimos uiros ſempiternũ fie/
ri. Cum ergo apud Traianũ cõiunctiſſime Plutarchus uiueret: mu/
nus pergratum illi & perutile cæteris ſe factuꝝ exiſtimauit: ſi quæ
Apophthe/gmata magna cura & induſtria collegiſſet Apophthegmata ei⁹ nomini de
dicaſſet. Apophthegmata uero ipſa quæ plæriq; noſtri dicteria: nõ
Dicteria nulli dicta nominarũt: ſunt breues orationes argutiorẽ ſenſum ali
quẽ facetioreq; continẽtes. Sum his quidẽ mirifice delectat⁹: non
mõ ꝙ dicacitates libeꝝ dignas hoĩe ſuauiſſimoſq; ſales præ ſe fer/
rent: ueꝝ etiã qm̃ mirabilẽ quandã & uberẽ ac uariã grauitatẽ ſen/
tentiaꝝ ad oẽm orationẽ augendã atq; exornandã adhibitura por
recturaq; uidebant. Nihil eſt em̃: ut ita dixerim: humanis in actio/
nib⁹ uafre: callide: pudice: continẽter: generoſe: cõſtanter: benigne:
liberaliter: innocẽter: integre: amice: nihil deniq; magnifice: nihil ſa

picter: nihil cũ uirtute & laude dictũ factũue qđ nõ inde exemplũ uenari queat. Quantũ uero & decoris & dignitatis ad oẽm & orã tionẽ & uitæ cultũ afferre ſoleat exemploꝝ uis: nõ eſt dicẽdi locus: præſertim cũ patet id quidẽ & in promptu ẽ oĩbus. Placuit igit̃ præ ſtãtiſſime princeps: cũ ocioſus eſſem: huiuſmodi Apophthegmata in latinũ uertere: idq̧ nõ modo ut prodeſſem noſtris: ſed eo etiã li bẽtius q̃ te tibi oſtẽderẽ: id eſt ut mea lucubratiõe intelligeres: quæ pſæpe ipſe dicẽdo amplecterẽ: iſta apud ꝓbatiſſimos & clariſſimos uiros quoſq̧ probatiſſima ſemp laudatiſſimaq̧ extitiſſe. Affirmãt eñ qb⁹ frui licuit aditu ac ſermõe tuo: ea te ſingulis ꝓpe dictis ſentẽ tiaꝝ & crebritate & põdere & comitate uti: q̃ præ cæteris hoĩb⁹ Ly curgus ille Lacedæmoniiq̧ oẽs aptiſſime uſi perhibent̃. Tu uero re gib⁹ ipſis plane munificẽtior imitaberis hoc loci ſi uidebit̃ Perſarũ reges. Mos eñ fuerat: q̃ uel in hãc uſq̧ ſeruat̃ ætatẽ: ut q̃ adire ꝓ re q̃piã reges ĩſtituiſſent: ea deferrẽt ad illos dona quæ offerẽtiũ obſer uãtiã atq̧ pietatẽ declaratura iudicaſſent. At illi eo pacto q̃ offere bãt̃ ſuſcipiebãt: ut nõ auari: nõ cupidi odryſioꝝ more prĩcipũ: ſed humani: ſed bñfici: ſed iure optimo regia & maieſtate & ſplendore præditi cenſerent̃. Nã longe maiora q̃ accepiſſent munera illuſtrio raq̧ referebãt. Itaq̧ cũ hoc ſit q̃cqd ẽ munuſculi: obtuli animũ tibi meũ. Si quid mihi fuiſſet maius: id etiã q̃ libentiſſime obtuliſſem. Tu aũt nolim argentũ mihi: nolim auri quicq̃ referas. Nã ut es ex celſo atq̧ inuicto aĩo: q̃ hæc oĩa deſpicias: & pro nihilo putes: cum antea ſæpenumero: tũ nuperrime his maximis & potẽtiſſimis regi bus ac ducib⁹ liberãdis uel amplificãdis poti⁹ nõ obſcure declara ſti: quos memorabili illa inauditaq̧ uictoria maritimi unius ac ter reſtris prælii Caietani captiuos habueras. Quid igit̃ pro mea erga te fide a me poſcit̃? Maius quiddã medius fidius multoq̧ præcla rius: ut æquo aĩo feras: teipſum amẽ: te colã: te admittet. Id ſi fece ris: nihil prorſus mea ſentẽtia ad ſplẽdidiſſimæ tuæ ĩ me muuificẽ tiæ cumulũ acceſſerit. Interim Apophthegmata ipſa cũ per ingẽtis ac fere infinitas occupationes tuas moleſq̧ licuerit cognoſces: ubi proſpicue inuenies: cũ apud Græcos & Barbaros: tũ etiã apud no ſtros: quicqd in oĩni probitatis ac præſtãtiæ genere aut fieri aũt di ci aut cogitari memoria dignũ quiuerit. Ego ſi te his delectari aĩad uertero: propediẽ alia ſubnectã.

[Margin: Lycurgus; Odriſii; Præliũ caie tanum]

Finit Præfatio.

Franciſci Philelfi Apophthegmatũ Plutarchi Cheronẽ ſis: ad Traianũ Cæſarẽ e græco in latinũ traductio: Fœli citer Incipit.

Plutarchi Cheronenſis in Apophthegmata ad Traianũ Cæſarem Præfatio.

Artaxerxes rex perſaꝝ Traian⁹ cæſar

c Vm Artaxerxi Perſarũ regi O maxime impator Cæſar Traiane obequitãti olim obuiã fact⁹ oparius quiſpiã ac rudiſ hõ: cui aliud nihil eſſet: aquã utraq̃ manu e pximo hauſtã fluĩe obtuliſſet: iucũd⁹ ille ſurridẽſq̃ ſuſcepit: qp pe q̃ nõ rei quæ dabatˀ uel ĩopia uł uſu: ſed alacri dãtis uolũtate gratiã metiretˀ. Exiſtimabat etiã eũ q̃ benigne parua prompteq̃ acciperet: nõ regali min⁹ humanoq̃ fungi munere q̃ ſi magna elargiretˀ.

Lycurgus

At Lycurg⁹ tenuiſſima Spartæ ſacrificia ſtatuit: q̃ ex præſẽtib⁹ reb⁹ uenerari deos ĩmortał expedite facileq̃ poſſent. Qua ipſe q̃ȝ duct⁹ ſentẽtia: tenuia tibi dona hoſpitaliaq̃ munuſcula cpeſq̃ philoſophiæ primitias offero hiſce cõmẽtarijs. Quæ ſi quã ad moꝝ diſciplinã aut ad cognitionẽ imperitãtis p rõne electiõis: quæ dicendo magis q̃ agẽdo patet: ſi quã inq̃ affinitatẽ hñt una cũ offerẽtis affectiõe: ſuſcipe atq̃ utere. Q̃ꝫ q̃ uitæ q̃ȝ illoꝝ facta ſiłac dicta hiſtoria hæc cõplectitˀ: q̃ ſiue duces ſiue legũlatores ſiue impatoreſ: cũ apud Romanos: tũ apud Græcos maxime claruerũt. Atq̃ res geſtæ fortunã plæꝝq̃ admixtã hñt: ſed quæ intˀ obeũda negocia: quæ ĩ aduerſis: quæ ſecũdis ĩ reb⁹ dicta: rñſa: negata affirmataq̃ ſtˀ: ueluti q̃buſdã in ſpeculis pſpicue cuiuſq̃ oñdũt mentẽ. Proinde Syrãnes ille Perſes admirãtib⁹ q̃buſdã cur fieret: ut prudẽtib⁹ ei⁹ uerbis res neq̃q̃ rñderẽt: Verboꝝ inq̃t in ſeſe ius eſſe: at reꝝ ĩ fortuna & rege. Nempe illic reſ quæ dictis uiroꝝ cõſonãt: ut libẽter ediſcantˀ: facile præſtãt. Hic aũt uel ſola ipſa uerba quæ ueluti quædã uitæ moꝝq̃ indicia atq̃ ſeminaria collegim⁹: haud intẽpeſtiua tibi moleſtaq̃ fore cenſeo: ſiquidẽ p multos uiros q̃ memoratu digni extitiſſent: breui inſpexeris.

Syrannes

Finit Præfatio.

Plutarchi Cheronenſis Apophthegmata ad Traianum Cæſarem Fœliciter incipiunt.

De Apophthegmatibus eorum qui apud Græcos maxime claruerunt.

Perſæ Cyrus rex

p Erſæ amãt hoĩes adunco naſo: q̃m Cyr⁹ hac potiſſimũ forma reges eſſe delectaretˀ. Aiebat eñ Cyrus eos qui ſibi bona nollẽt: cogi ut alijſ parerẽt atq̃ expedirẽt. Q̃dq̃ neminẽ deceret imperare: q̃ ſubditis nõ eſſet melior. Cũ

uero & mõtuoſa Perſarꝫ regio aſperaq; eſſet: uellẽtq; ꝓptea campe
ſtrẽ ac mollẽ capere: ne id qdẽ eſt paſſus: inquiẽs & plantarꝫ ſemina
& hoĩm mores atq; ingenia regionũ quoq; ſimilitudinẽ trahere.

Arius Xerxis pater: cũ de ſuis laudib⁹ prædicaret: aiebat & in Darius rex
d prælijs ſeſe & ꝑiculoſis aduerſiſq; in reb⁹ prudẽtiorẽ fieri. Idẽ Xerxes rex
cũ tributa ſubditis impaſſet: ꝓuinciarꝫ præfectos accerſiuit: & an
tributa grauia eſſent interrogauit. Quib⁹ rñdẽtib⁹ ea mediocrit̃ ha
bere: iuſſit dimidiũ qſq; ſolueret. Cũ aũt punicũ malũ qdã & id q/
dẽ magnũ aperuiſſet: quærẽti cuidã quid nã tm̃ habere uellet: q̃ta
eſſet granorꝫ multitudo. Zopyros ſeſe uelle rñdit. Erat aũt Zopy/ Zopyrus
rus uir: tum probuſ: tũ amicus. Qui ubi ſeſe ipſe cecidiſſet nareſq; &
aures obtruncaſſet: & ita creditus Babylonius fefelliſſet ac Dario
tradidiſſet urbẽ: ſæpe dicebat Darius: lõge Zopyrũ malle integrũ
q̃ centũ capere Babylonas. Babylon

Emiramis qđ ſibi ſepulchrũ conſtruxerat: inſcripſit litteris: Semiramis
ſ Quicũq; rex pecunijſ indiguerit: patefacto monumẽto q̊t uo/ Darius rex
luerit accipito. Itaq; Dari⁹ ſublato lapide pecuniarꝫ nihil inuenit:
ſed alias reperit litteras: quæ hæc dicerẽt: Ni malus uir eſſes ac nũ/
mis inſatiabilis: cadauerꝫ loculos nõ moueres.

Erxes Darij fili⁹ Arimeni fratri q ex agro Bactriano de regni Xerxes rex
x ſucceſſiõe ſecũ decertatur⁹ deſcẽderat: dona miſit iuſſitq; defe/
rẽtib⁹: illi dicerẽt: hiſce te ĩ præſẽtia honorat Xerxes frater. At ſi rex
deſignat⁹ fuerit: eris oĩm apud ſe maxim⁹. Cũ uero declaratus rex
eſſet: & eũ Arimeneſ cõtinuo adorauit ac diadema impoſuit: & Ari Arimenes
meni Xerxes ſecũdũ dignitatis gradũ poſt ſe dedit. Babylonijs aũt Babylonij
qm̃ defeciſſent: iratus potituſq; uictoria imperauit: arma ne ferrẽt:
ſed pſallerẽt: tibia uterent̃: ſcorta alerẽt: cauponice indulgerẽt: ac ſi/
nuoſis tunicis induerent̃. Vænalib⁹ aũt caric̃ quæ portarent̃ ex At
tica aiebat futurꝫ: ne pri⁹ ueſcerer̃: q̃ q; illas ferret ſolo potit⁹ foret.
Idẽ q̊s ĩ caſtris ſpeculatores græcos deprehẽdiſſet: nullo ſupplicio Speculatores
affecit: qn ubi iuſſiſſet ut audacter induerẽt̃ exercitũ libere dimiſit.

Rtaxerxes Xerxis fili⁹: cognomẽto Lõgimanus: qm̃ manũ al Artaxerxes
a terã haberet longiorẽ: aiebat bñficiũ addere lõge magis rega/
le eſſe q̃ auferre. Prim⁹ aũt iuſſit q & poſſent & uellẽt uenatores ia/
ctu initio uterent̃. Primuſ etiã ijs ſuppliciũ ſtatuit: qui circa imperij
diſciplinã deliquiſſent: ut ꝓ cædẽdo corpe exuti ueſtibus cæderent̃
depoſitaq; tiara uellerentur. Satibarçane autem cubiculario iniu/ Satibarçanes
ſti quiddã ab eo petente: ubi non obſcure didiciſſet triginta milib⁹
daricis ab illo id fieri quæſtori impauit: totidẽ daricos ad ſe porta/
ret: q̊s illi tradẽs: Accipe inqt Satibarçane. Hos em̃ cũ tibi dedero

pauperior certe futur⁹ nõ ſũ: at ſi tibi quæ petieras fecero: iniuſtior.

Cyrus — c Yrus iunior cũ Lacedæmonios ut ſecũ ſocietatẽ facerẽt hortarẽť: dicebat cor ſibi lõge graui⁹ eſſe ꝙ fratri quodqꝫ & plus meri ꝙ ille biberet: & meli⁹ ferret: & ut ille uix in uenatiõib⁹ equis inſiſteret: at difficiliorib⁹ in reb⁹ ne in ſolio quidẽ. Hortabať aũt uiros ad ſe mitterẽt: monẽs ac pollicẽs pedítib⁹ equos ſe daturꝫ: equitib⁹ uero bigas: uicos aũt quib⁹ prædia eſſent: at eos q uicos poſſiderẽt facturꝫ ſe urbiũ dños: argẽti ꝟo & auri nõ numerꝫ ſed põd⁹ijs fore.

Artaxerxes — a Rtaxerxes hui⁹ frater cognomẽto memor: nõ adeũtibus mõ ſed obſequentẽ benignũqꝫ præſtabat: uerꝫ etiã legitimæ uxori iuſſerat: regij curr⁹ aulea undiqꝫ tolleret: q̊ indigẽtib⁹ in itinere aditus pateret. Paupere aũt hoĩe malũ ingẽtis magnitudinis ei offerẽte iucũde ſuſcepit: ꝑ ſolẽ inquiẽs hic is mihi uideť: quẽ urbẽ q̊ꝫ ex ꝑua magnã reddere poſſe exiſtimẽ. Cum uero aliqñ fugiẽs cõmeatu impedimẽtiſqꝫ direptis: ſiccis ficis ueſcereť ac pane ordeaceo: cuiuſmodi inquit uoluptatis rudis eram.

Paryſatis, Cyrus rex, Artaxerxes rex — p Aryſatis filia Cyri & Artaxerxis mater: iubebat: qui rex apparate quippiã & imperio ſe dicturus eſſet: uerbiſ grauiſſimis atqꝫ ornatiſſimis uteretur.

Orontes — o Rontes regis Artaxerxis gener: cũ ob irã in ignominiã excidiſſet: cõtemptuiqꝫ eſſet: inqt: queadmodũ cõputatorꝫ digiti nũc decies millenarios numeros: nũc unarios queũt ponere: eodem q̊ꝫ modo regũ amicos poſſe qñqꝫ totũ qñqꝫ minimũ.

Memnon, Darius, Alexãder rex — m Emnon qui cõtra Alexandrũ pro rege Dario bellum gereret: quendã qui ſub ſe merens multa de Alexandro maledice petulanterqꝫ loquereť: ubi lancea percuſſiſſet: Ego te inquit alo ut pugnes: nõ ut maledicas Alexandro.

Reges ægyptiorum — a Egyptiorꝫ reges ꝓ ſui ipſorꝫ lege adiurabãt iudices: ne q̃d per iniuriã aliqñ iudicarẽt: ſi reges id etiã ipſi imperaſſent.

Poltys rex, Helena — p Oltys rex Thracũ cũ in Troiano bello: & a Troianis eũ & ab Acheis legati ſimul adijſſent: iuſſit ut Helenã redderẽt duaſqꝫ a ſe pulchras muleres Alexander acciperet.

Teres, Sitalcus — t Eres Sitalci pater dicere cõſueuit cũ ocioſus eſſet neqꝫ rei militari operã daret: nihilo ſe ſua ſentẽtia agaſonib⁹ præſtare.

Cotys — c Otys pardã largiẽti: leonẽ ipſe cõtra largituſ eſt. Cũqꝫ natura excãdeſceret & in eos q in miniſterijſ deliquiſſent aĩaduerteret graui⁹: ubi ab ꝑegrino uaſa fictilia deportata forẽt: & cũ & fragilia & tenuia: tũ etiã apte atqꝫ magnifice laborata: cælata: tornataqꝫ politiſſime: peregrino q̃dẽ illi dedit dona: at uaſa cõfregit oĩa: ne ꝑ irã ut ait: amarius illos plecteret qui ea cõfregiſſent.

i Dathyrſus rex Scytharũ aduerſus quem traiecíſſet Darius: Idathyrſuſ rex
ſuaſit Ionum tyrannis: ut ſoluto Iſtri iugo effugerẽt: ac ſeſe in Darius
libertatem uendicarẽt. Quod cum ob ſuam in Dariũ fidem facere
noluiſſent: mancipia frugi mãſueta minimeqꝫ fugitiua appellabat.

Teas ad Philippum ſcribens ait: Tu quidẽ Macedonibus im/ Ateas rex
a peritas hominibus ijs qui bellandi peritiã didicerũt: ego autẽ Philipp⁹ rex
Scythis qui aduerſus famẽ & ſitim pugnare poſſunt. Idem cum Scythæ
equũ pecteret Philippi legatos interrogauit: num hoc Philipp⁹ fa/
ceret? Iſmeniã uero quem captiuũ egerat tibicinẽ optimũ tibia uti
iuſſit: admirãtibus aũt reliquis: iurauit equeſtrem himnitũ auditu
ſibi iucundiorem eſſe.

Cylurus cũ relictis maribus filijs octoginta diem eſſet obitu/ Scylurus
ſ rus: haſtiliũ faſcem cuiqꝫ obtendens ut illum cõfringerẽt iube
bat. Id aũt ſingulis ſe poſſe negãtibus: ipſe ſingillatim educta haſti/
lia omĩa facile cõfregit: Ita docẽs illos ubi una eſſe perſeuerarẽt: fir/
mos ac potẽtis fore: imbecillos aũt ſi ſepararent̃ ac diſſiderẽt.

Elo tyrannus quo tempore Carthaginẽſes ad Imerã debella/ Selo
ſ uit: pacem cum ijs acturus coegit: fœderibus inſcriberẽt fore: Carthaginen/
ut etiam filij a præſtandis Saturno ſacrificijs quieſcerẽt. Educebat ſes
præterea Syracuſanos perſæpe: perinde atqꝫ ad miltiæ plantatio/ Imera
niſqꝫ munus: quo & ager melior cultu redderet̃: & ne ipſi per ociũ Saturnus
deteriores fierẽt: idem cum ob petitas pecunias ciues tumultuarẽ/ Syracuſani
tur: eo ſe pacto petere pecunias dixit ut eas reſtitueret: quas etiam
poſt bellum reſtituit. Cum uero in cõuiuio lyra circumferret̃: tem/ Lyra
perãtibus deinceps & cõtinentib⁹ reliquis: ipſe equũ adduci iuſſit
quem leuiter facileqꝫ inſiluit.

Iero poſt Gelonẽ tyrannus eorꝝ neminẽ qui liberius eum licẽ/ Hiero tyrãn⁹
h tiuſqꝫ adirẽt intempeſtiuũ dicebat eſſe. Qui autẽ ſecretum uer Gelon
bum occultũqꝫ efferrent: iniuria afficere etiam illos exiſtimabat ad
quos efferret̃. Odimus em̃ nõ efferẽtis modo: uerũetiam audiẽtis
quæ noluimus. Obiurgatus autẽ a quodam ꝙ ſibi os fœteret: ſuæ
id uxori crimini dabat: utpote quæ nihil unqꝫ hac de re dixiſſet. At
illa ait: Exiſtimabã em̃ uiros omĩs ita olere. Xenophani uero Colo Xenophanes
phonio dictitãti uix ſe alere duos ſeruos reſpõdit: At Homerus cui Homerus
tu detrahis: pluris q̃ decẽ milia uel mortuus alit. Epicharmũ autẽ Epicharmus
Comicũ quoniã uxore eius præſente laſciue aliquid locutus eſſet:
affecit mulcta.

Ionyſius ſenior cum ſorte concionatores pro litterarũ ordine Dionyſius ſe/
d traherentur: ubi .d. littera ſorti ipſi obueniſſet: ad eum qui di/ nior
xiſſet: delyras Dionyſi: dominabimur ergo rñdit. Atqꝫ ubi cõcionẽ

Syracuſani habuiſſet: cõtinuo a Syracuſanis prætor deſignatus eſt. Sed poſtea
ꝙ in tyrannidis initio obſidereť: inſurgentibꝰ aduerſus eũ ciuibus
amici cõſulebant: ni uellet ſuperatꝰ captuſq; mortẽ dare: magiſtra-
Bos tũ imperiũq; deponeret. At ille bouẽ a coquo iugulatũ cõfeſtimq;
Coquus prolapſum intuens: deinde nõ iniucundum ac triſte eſt inquit nos
metu mortis quæ adeo breuis eſt: tantũ ac tale imperiũ deſerere?
Idem cũ filiũ cui principatũ erat relicturꝰ: accepiſſet ingenui uiri cõ
iugẽ uitiaſſe: illũ iracũde interrogauit: ſi quid huiuſmodi a ſe perpe-
tratũ noſſet. Adoleſcente aũt reſpondẽte: Tu eñ nõ habuiſti patrẽ
tyrannũ: Nec tu inquit habebis filiũ: ni hæc perpetrare deſieris. Itẽ
cum ad eũ ingreſſus uidiſſet ingentẽ poculoꝝ aureoꝝ argẽteoꝝq;
multitudinẽ: exclamãs inquit: tyrannꝰ in te nõ eſt qui a tanta pocu
loꝝ quæ a me accipis copia amicũ tibi neminẽ compararis. Pecu-
nias aũt a Syracuſanis exigẽs atq; illos deinde intuẽs queri preca-
ri ac dicere pecuniaꝝ ſibi adeſſe nihil ut alias ſoluerẽt iuſſit: & id biſ
terue effecit. Sed ubi pluris imperaſſet: & eos ridere ac in foro circũ
uentis cauillari audiſſet ut quieſcerẽt iuſſit: nũc eñ nihil habẽt qñ-
quidẽ nos deſpiciũt. Matri uero quæ ætate cõfecta eſſet uelletq; tũ
nubere: ait ciuitatiſ legibꝰ uim poſſe afferri: naturæ aũt haud poſſe.
Atq; cũ reliq̃s ſontes atq; malefactores grauiſſimis ſupplicĳs ple-
cteret: ueſtiũ furibꝰ cognoſcebat quo Syracuſani cœnis atq; ebrie-
tatibꝰ quibꝰ inuicẽ utebanť abſtinerẽt. Item cũ peregrinꝰ quidã di-
ceret ſe illi priuatim elocutuꝝ: quo pacto inſidiãtis prænoſceret ut
Dionyſius eloquereť iuſſit. Cũ uero is Dionyſiũ adiſſet dixiſſetq;: Da mihi ta
lentũ ꝙ̃ inſidiantiũ ſigna audiſſe uideare: dedit id quidẽ ea audiſſe
ſimulãs: & ita hoĩs doctrina admirabať. Item interroganti an eſſet
ocioſus: nunꝙ̃ mihi hoc inquit accidat. At cũ accepiſſet duos ado-
leſcentes multa de ſe ſuaq; tyrãnide petulãter malediceq; locutos:
inť potãdũ utrũq; ad cœnã inuitauit. Quoꝝ cũ alteꝝ ebrioſe młta
cõtumelioſeq; delyrãtẽ: alteꝝ raro moderate aſſeruãterq; bibentẽ
intuereť: illũ quidẽ dimiſit: utpote qui natura eſſet contumelioſus
& ob ebrietatẽ maledixiſſet: hunc aũt e medio ſuſtulit: quippe q de
dita opa ut & maliuolus & hoſtis idẽ ꝑpetraſſet. Accuſantibꝰ uero
qbuſdã hoĩem a ſe honorari & ad dignitatẽ ꝓuehi: q & improbꝰ fo
ret & moleſtꝰ ciuibꝰ. At uolo inqt eũ eſſe quẽ magis ꝙ̃ me oderint.
Corinthioꝝ legati Atq; ubi Corinthioꝝ legati munera quæ ĳs dederat nõ acciperẽt
ꝓpter legẽ quæ legatos nõ ſineret a principe munera capere: grauẽ
eos rẽ facere inqt qui ꝙ nõ ſolũ boni tyrãnides haberẽt tollerẽt do
cerẽtq; etiam beneficiũ tyranni formidandũ eſſe. Cum etiã apud ſe
increbruiſſet cuidã ex ciuibꝰ auꝝ domi defoſſum eſſe: iuſſit ad ſe de

ferret. Sed ubi uir ille parua quadam ſurrepta particula in aliã urbem tranſmigraſſet atq; prædiũ emiſſet: eo accerſito ut oĩe id auri reciperet: iuſſit: quo in opera uteret̃ neq; amplius quod utile eſſet inutile faceret.

Dionyſ⁹ iunior · Sophiſtæ · Polyxenus · Plato

T iunior Dionyſius dicebat multos alere ſophiſtas: non ꝙ il-
a los admiraretur: ſed quoniã per illos admirationi eſſe uellet. Polyxeno aũt dialectico affirmante eum ſe uerbis reprobatuꝝ: At ego inqt reb⁹ te reprobo: qppe q tuis relictis me meaq; obſeruas. Eiectus aũt ex tyrannide cũ interrogaret̃: quid tibi Plato ac philoſophia profuit: reſpondit: ut æquo animo facileq; ferrẽ huiuſmodi fortunæ mutabilitatẽ. Interrogatus quoq; quo nã modo factũ ſit ut cũ eius pater & pauper & priuat⁹ Syracuſanos in ſuã ditionem uendicaſſet: ipſe & tyrann⁹ & tyranni fili⁹ amiſerit. At pater inquit cum popularis dominatus odio eſſet: res inuaſit: ego uero cum tyrannis in inuidia eſſet. Verũ cum ab alio idem rogaret̃: Pater inqt ſuam mihi tyrannida reliquit: nõ fortunã.

Syracuſani

Agathocles rex Sicilia · Conuitiũ · Ithaceſij

Gathocles figuli fuit fili⁹: q Siciliæ dominatũ adeptus rexq;
a appellat⁹: fictilia pocula cõſueuit inter aurea ponere: eaq; iunioribꝰ oſtendẽs dicere: Ego cũ huiuſmodi aurea pocula cõſueſſem in præſentia qđ diligẽtiæ ac fortitudini ſtuduerim hæc facio. Inſup cũ urbẽ obſideret: & quidã e mœnib⁹ per conuitiũ diceret: O figule quo pacto ſtipendiũ ſolues: mãſuete is atq; ſurridẽs ait: cũ hanc urbẽ cœpero. Cum aũt uirib⁹ in ſuã egiſſet ditionẽ: captiuos uenũdabat inquiẽs: Si cõuitio me rurſus affeceritis querar apud dños ueſtros. Ithaceſijs uero ei⁹ nautas accuſantib⁹ ꝙ inſulã adorti pecora aliqua abſtuliſſent. At ueſter rex inquit cũ ad nos iſſet: nõ modo pecore ablato ueꝝ excæcato paſtore abijt.

Dion

Ion q Dionyſiũ exegit ex tyrãnide: cũ Calippũ cui oĩm uni &
d hoſpitũ & amicoꝝ maxime fideret: inſidias ſibi tendere accepiſſet: eũ arguere paſſus nõ eſt: Mori inquiẽs lõge præſtare ꝙ̃ uiuere: ubi nõ hoſtes ſolũ ſed etiã amicos cauere oportuerit.

Archelaus · Scyphus

Rchelaus cum in potu familiaris petulantior quidam aureũ
a ſcyphum ab eo peteret: illum ut Euripidi traderet: iuſſit puero. Admirante aũt homine: Tu eĩ inquit qui petas: at hic qui accipiat dignus eſt uel non petens. Cum autem a loquaciore tonſore interrogaretur: quo nam modo te tondeo: tacens inquit. Item cum Euripides pulchrũ Agathonem iam pubeſcentem in conuiuio cõplecteret̃ atq; ſuauiaret: ad amicos conuerſus ait: Nulla uos admi ratio capiat: pulchroꝝ eĩ etiam autumn⁹ pulcher eſt. Præterea cũ Timothæuſ citharedus qm̃ pauciora accepiſſet ꝙ̃ ſperarat: palã eũ

Euripides · Agathon · Timothe⁹

accuſaret: & hanc aliquãdo particulam cõcinnens: At tu terræ filiũ
argentũ laudas: in illum ſententiã detorqueret: cõcinne in eum re/
Archelaus torſit Archelaus: Tu aũt flagitas. Et cum quidã aqua eum inſper/
ſiſſet: irritatus aduerſus hominẽ ab amicis: At nõ me inſperſit inqt
ſed illũ quẽ eſſe exiſtimauit.

Philippꝰ rex Hilippum Alexandri patrẽ Theophraſtus tradit: nõ ſolũ ge/
Alexander p nere & dignitate regia: ſed etiam forma & moribus maiorem
Theophraſtꝰ cæteris regibus moderationeq́ extitiſſe. Is Atheniẽſes beatos eſſe
Atheniẽſes prædicabat: quippe qui ſingulis annis decem cum imperio præto/
res quos deligerẽt inuenirẽt: cum ipſe in multis annis unũ ſolũ im/
peratorem inuenerit Parmenionẽ. Inſuper cum multæ res ex ſentẽ
Fortuna tia clariſſimeq́ geſtæ uno die ei nunciarẽt. O fortuna inquit: paꝝ
aliquid mihi mali pro tantis talibuſq́ bonis facito. Idem cum poſt
Græci deuictos Græcos nõnulli cõſulerent: præſidijs urbes continere: re/
ſpõdit malle frugi ſe longũ tempus q̃ herum breue appellari. Atq́
amicis iubentibus ut maledicum & cõuitiatorẽ quendã expelleret:
Smicythus id factuꝝ ſe negauit: ne inter pluris circũiens malediceret. Et Smi/
Nicanor cytho Nicanora inſimulante q́ aſſidue Philippũ maledictis lacera
Philippus ret: amiciſq́ ſuadẽtibus accerſendũ illum ac plectendũ eſſe: uerum
Nicanor inquit: nõ eſt Macedonum nequiſſimus: Itaq́ cõſideran/
dũ eſt ne quid aduerſus nos agat. Atq́ ubi nouit Nicanora inopia
uæhemẽter affligi: & a ſe neglectum: imperauit largitionis quiddã
ei dari. Rurſuſq́ cũ Smicythus diceret mirificas de eo apud oĩs lau
des Nicanora indefeſſe prædicare: Videtiſne inquit: in nobis eſſe &
Atheniẽſes uituperari & laudari? Athenienſiũ uero factionũ ducibus gratias
Conuitiũ habere ſe dicebat: q ſuis cõuitijs meliorẽ ipſũ facerẽt: cũ uerbis: tũ
etiã moribꝰ: Enitor eñ eos & uerbis ſit & rebus mendacij arguere.
At cum Athenienſes quotquot ad Chæroniã captos gratis dimi/
Macedones ſiſſet ſuos amictus ſtrataq́ repoſcerẽt: ob idq́ Macedonas accuſa/
Philippꝰ rex rent: ſurridens Philippus inquit: Nõne ueſtra ſentẽtia Athenienſes
Clauicula putant in taloꝝ ſe ludo a nobis uictos? Cum autẽ ei bellanti claui/
Medicus cula fracta eſſet: & medicus qui eum curabat: quotidie prorſus ali/
Amphoterus quid peteret: Et ſume inquit quot uolueris nõ clauem habes. Præ/
Craterus terea cum duos fratres Amphoterũ & Craterũ intuerẽt: & Crateꝝ
quidẽ tum acutũ: tum ſtrenuũ: Amphoterũ uero hebetẽ ac ſtultũ:
dicere ſolitus ẽ: Craterũ Amphoterũ eſſe. Amphoterus aũt utrũq́
ſignificat: ad Amphoterũ eſſe neutrũ. Eos aũt qui cõſulebãt ama/
rius eſſe utendũ Atheniẽſibꝰ: inſanire dicebat: qui hominẽ qui ad
gloriã oĩa agẽdo patiẽdoq́ referret: gloriæ theatrũ iuberẽt abij/
cere. Cunq́ duos improbos flagitioſoſq́ iudicaret: ſententiã tulit

ut alter e Macedonia fugeret: alter ut illũ inſequeret̃. Et cum in bo/ no agro caſtra foret poſiturus: audiretq; illic pabulũ iumentis nõ eſſe: Cuiuſmodi inquit noſtra eſt uita: ſi ad aſinorũ cõmodum no/ bis uiuẽdũ eſt? At cum munitiſſimũ caſtellum quoddã capere uel/ let: ubi exploratores retuliſſent q̃ difficillimũ eſſe & nullo modo ca pi poſſe: rogauit: an ita eſſet difficile quo ne aſinus quidẽ auro onu/ ſtus quireret accedere? Atqui cũ Laſchenis Olynthij milites que/ rerentur moleſtiſſimeq; ferrent: quod a Philippi militibus prodito res per cõtumeliam uocarent̃: Ineptos inquit Macedonas natura eſſe & agreſtis: qui ſcapham etiã ſcapham diceret. Filium uero ad/ monebat Macedonib⁹ blande atq; gratioſe utendum ſe præſtaret: quo ſibi multitudinis uires compararet: donec alio rege humanũ eſſe licebat. Conſulebat quoq; ut qui in ciuitatibus uirib⁹ præſta/ ret: & bonos uiros amicos ſibi cõparet & malos: deinde alteris ute retur: alteris abuteret̃. Idem Philoni Thebano & benefico & hoſpi ti per id temporis quo Thebis degebat obſes: cũ nullũ a ſe poſtea munus uellet accipere ait: Noli me quæſo hac priuare præſtantia uincendi ſiquidẽ beneficio gratiaq; ſuperas. Multos aũt quos bel/ lo cœperat: eos uenundans ſublata impeditaq; tunica ſedebat ne/ quaq̃ decore. Itaq; unus ex ijs qui uenundabant̃ clamauit: Igno/ ſce mihi Philippe: Nam a patre amicitia mihi tecũ eſt. Interrogãte aũt Philippo: unde homo amic⁹ es & quomodo: ait propius acce/ dens tibi eloquar. Vt aũt propius factus eſt: parũper inferius chla/ myda demitte: ita em̃ ineptus ſedes. At Philippus: iſtum ait dimit/ te: nam qui uero beniuolus atq; amicus eſſet latebat me. Præterea cum ab hoſpite quodam ad cœnã inuitatus: multos quos obuios habuiſſet adduceret: uideretq; hoſpitẽ turbatũ: non em̃ ſufficiebãt quæ parata erãt: ſingulis amicis cõmonefactis: ut placẽtæ locũ re/ linquerẽt: iubebat. Ii uero ita eſſe putãtes expectãteſq; comedebãt haud multũ: atq; om̃ibus hoc pacto ſatis fuit. Hipparchi autẽ Eu/ boici mortẽ nõ obſcure moleſte tulit. Dicẽte aũt quodam: attamẽ tempeſtiue ille ac mature mortu⁹ ẽ: Sibi quidẽ: reſpõdit: mihi qui/ dem celeriter: Prius em̃ diem obijt q̃ a me dignam amicitia noſtra gratiam receperit. Rurſus cum accepiſſet Alexandrum queri: ac ei crimini dare q̃ filios ex pluribus ſuſciperet mulieribus: proinde in/ quit quandoquidẽ multos habes regni æmulos: dato operam ut & honeſtus & probus fias: quo non mea ſed tua gratia regnũ adi/ piſcaris. Eundemq; iubebat ut & Ariſtotelem obſeruaret philiſo/ phiæq; ſtuderet: ne qd multa huiuſmodi agas quæ egiſſet me pœ/ nitet. Cum item ex Antipatri amicis quẽdam iudicũ numero aſcri/

Macedonia
Exploratores
Aſinus
Philipp⁹ rex
Proditores
Scapha
Macedones
Philo
Thebæ
Philippus
Hipparchus
Alexander
Ariſtoteles
Philoſophia
Antipater

pſiſſet: poſteaq̨ & barbam ſibi & capillũ inficere certo ſenſiſſet: ho-
minẽ remouit: inquiẽs qui in pilis fidus nõ foret: eũ non eſſe dignũ
Machetas exiſtimandũ qui fidẽ in rebus ſeruaret. Machetæ uero cuiuſdã cau-
ſam iudicans qm̃ eſſet ſomnolẽtus: minus accurate q̃ iuris foret at
tendebat: proinde aduerſus eum ſententiã tulit. Illo aũt reclamãte
prouocare ſe iudiciũ: iratus Philipp⁹: ad quẽ inquit: & Machetas:
ad teipſum rex ſubdidit: ſi uigilãs quidẽ attendenſq̨ audieris. Sur-
rexit tunc Philippus: ubi uero magis ad ſe rediſſet noſſetq̨ iniuria
Machetã affectum: iudicium quidẽ nõ reſcidit ac æſtimationẽ litis
Harpalus ipſe perſoluit. Item cũ Harpaluſ rogaret: ut Crateta gentilẽ ac fami
liarẽ ſuũ qui eſſet iniuriaꝝ accuſatus iudicio liberaret: ne in conui-
tio foret: ac nihilo tñ minus mulctã ſolueret: melius eſt inquit hũc
ipſum q̃ nos hui⁹ cauſa in infamia eſſe. Ad hæc grauiter amicis &
Peloponneſes inique ferentibus: Peloponneſes bñficijs affectos in Olympijs ad-
uerſus eum inſuſurrare atq̨ obſtrepere turpiter: Quid igit̃ inquit
ſi male afficiant̃? At cũ pluſculũ temporis militiæ ſomno indulſiſ-
Antipater ſet: deinde ubi ſurrexit: tuto inquit dormiebã: Antipater em̃ uigila-
Græci bat. Rurſus cum interdiu is dormiret: & græci qui ad fores cõuene-
Parmenio rant grauiter id ferrent atq̨ incuſarẽt: Parmenio ne admiremini ait
Philippus ſi nunc Philippus dormit: nam cum uos dormiretis hic uigilabat.
Pſaltes Cum uero Pſalten quendã uellet inter cœnandũ emendare: ac de
pulſãdis chordis diſſerere: ait Pſaltes: Supi id abs te mali rex auer-
Olympias tant: ut hæc q̃ ego melius ipſe teneas. At cum per id temporis quo
Demarathus in Olympiada uxorẽ & in Alexandrũ filiũ erat iratus: Demarath⁹
Corinthius ad ſe ueniſſet: quæſiuit quo pacto inuicẽ Græci habe-
rent. Demarathus aũt ualde profecto inquit: Græcoꝝ concordia
tibi curæ eſt: qñ quidẽ neceſſarij atq̨ propinquiſſimi affecti adeo in
te ſunt. Quod cũ ille conſideraſſet: depoſuit irã & eis reconciliatus
Anus eſt. Anuſ uero paupercula cum rogaret: ut ſuam cauſam iudicaret:
Philipp⁹ rex eſſetq̨ ſæpe importunior. Philippus ait ocioſum ſe non eſſe. Tunc
anus uociferans inquit: ac regẽ te noli. Ille aũt uerbum admiratus:
nõ illã modo ſed alias quoq̨ cõtinuo audiuit.

Alexander A Lexãder adhuc puer: ijs quæ proſpere Philipp⁹ multa ac præ-
clare gereret: minime lætabat̃: ſed ad ſodales cõuerſus pueroſ
dicebat: ac mihi pater nihil relinquet. Rñdẽtibus aũt pueris: Ille ti-
bi hæc comparat. Verũ quid prodeſt inquit: ſi multa ſint nobis cũ
Olympiaci ludi agamus nihil. Idem cum & leuitate corporis & pedum uelocitate
plurimũ ualeret: hortat⁹ a prẽ ut in olympiacis ludis ſtadiũ curre-
Stadium ret: ait: facerẽ id quidẽ ſi cum regib⁹ certamẽ mihi futuꝝ. In multã
Puella uero noctem cum ad eum puella quo quieſceret: adducta foret: in-

terrogauit quid tam ſero. Illa autem reſpondente: expectaui enim quoad uir cubaret: grauiter in ſeruos animaduertit: quoniã quantum in illis fuerat adulterium fere perpetraſſet. Atqui cum diis immortalibus largius odores ſacrificaret: Leonides pædagogus quo præſente perſæpe thus arripet: ſic ait: Heus tu puer large odores offeres cum regionis thurifere potiere. Eius igitur potius ad illũ epiſtolam dedit: Miſi ad te thuris & caſiæ talẽta: ne quæ minima ſunt maximi facias in diuinis rebus: utpote qui non ſis neſcius non pigmentiferi potitos ſoli. Item cum Granici prælium pugnaturꝰ eſſet: Macedonas hortabatur: affatim cœnarent: ac omnia in mediũ ferrent: perinde ut ex hoſtium rebus poſtridie cœnaturi. Inſuper cum ex amicorum numero Perillus quidam dotem filiarum gratia peteret: talẽta ut quinquaginta acciperet iuſſit. Eo autem dicente: decem ſatis eſſe: tibi dixit accipere quidẽ ſatis ẽ: at mihi dare nequaq; ſatis. Quæſtori autẽ cum iuſſiſſet ut Anaxarcho philoſopho quantum peteret daret: quæſtorq; dixiſſet: talenta centũ eum petere: pulchre inquit facit. Nouit enim & amicum ſe habere: & eum quidem amicum: qui talia elargiri & poſſit & uelit. At cum Mileti multas athletarum ſtatuas qui in Olympiacis Phytiiſq; ludis uictoriæ corona donati eſſent: intueret̃: forſitan huiuſcemodi corpora tunc ait extiterũt quando Barbari urbẽ ueſtrã obſidebant. Et cum Ada regina Carum obſonia atq; cruſtulas per artifices & coquos paratas magnifice ad eum ſemper mittere delectaretur: inquit: melioris ſibi eſſe obſonatores ad prandium quidem nocturnum iter: ad cœnam uero prandii paucitatem. Omnibus autẽ ad pugnam inſtructis cum prætores militum interrogaſſent: num ad hæc aliud quicquã iubes? Nihil reſpondit: niſi ut barbæ Macedonum radantur. Parmenione uero admirante: an ignoras inquit captum in prælio nullũ eſſe q̃ barbæ meliorem? Atq; cum a Dario ei talentum permulta milia darent̃: & ut Aſiam ex æquo diuideret: diceretq; Parmenio: equidem acciperẽ ſi Alexander eſſem. Et ego quoq; per Iouem inquit ſi Parmenio eſſem. Dario autem reſpõdit: neq; terram duos ſoles: neq; Aſiam reges duos tolerare. Et cum ad Arbelas aduerſus decies centena hominum milia de ſumma rerum acie dimicaturus foret: eum amici adiere qui milites accuſarent: quod intra tabernacula ſermones haberent ac paciſcerentur: ut nihil omnino ſpoliorum in regiam relaturi forent: ſed ſibiipſis comparaturi. At ille ſubridens: bona inquit nunciatis omnia: Audio enim iis uiris uincendi non fugiendi couſultationes eſſe: ac permulti milites eum adeuntes: Rex aiebant: fide: neq; hoſtium multitudinem pertime

Serui
Adulterium
Leonides
Epiſtola
Thus
Caſia
Talenta
Macedones
Perillus
Talẽta. l.
Quæſtor
Anaxarchus
Philoſophus
Miletum
Athletæ
Barbari
Ada regina
Parmenio
Darius
Aſia
Alexander
Iupiter
Aſia

Pedor ſce: ipſum enim pedorem noſtrum non perferrent. Inſtructo autē
exercitu cum militem quendam intueretur qui iaculum amenta-
ret ex acie: ut inutilem expulit: quippe qui tunc inſtrueretur cum
Epiſtola iam armis utendum eſſet. Epiſtolam uero quæ a matre ad eum da-
Antipater ta: ſecretas accuſatiões in Antipatrũ atq; calumnias cõtineret: dũ
una cũ Eueſtione uti conſueuerat: lectitaret: illũ non amouit: ſed cũ
legiſſet: ſui quem eduxerat anuli illius ori gemmã appoſuit. Idem
Hamnon in Hamnonis templo cum Iouis filius a propheta eſſet appellatus:
Haud inquit mirũ: omniũ eñ Iupiter natura pater eſt: ſuos aũt eos
efficit qui optimi ſunt. Sagittæ aũt ictu in crure uulneratus: ut eorũ
multi cõcurriſſent qui eum appellare deũ conſueſſent: læta hilariq;
Cælicolæ facie: hic quidē ſanguis ē ait ut uidetis & cruor: Cælicolæ qualē di-
Antipater ui miſere flentē. Quibuſdã uero Antipatri parſimoniã tenuitatēq;
Parſimonia laudãtibus: utpote qui dure auſtereq; degeret: Extrinſecus inquit
Antipater albis eſt uulgaribuſq; ueſtibus: intrinſecus uero purpu-
reis prorſus. Per hyemē uero ac frigus cum apud amicũ epularet̃:
eſſetq; & focus paruus & parũ ignis allatum: ut uel ligna uel thus
Antipatrides ingereret iuſſit. Atq; cum Antipatrides formoſam pſaltriam du-
Pſaltria xiſſet ad cœnã: facie in eius amorē Alexander cõmotus: Antipatri-
den rogauit: nũquid mulieris amore teneret̃? Id aũt illo cõfitente:
O ſceleſte ait: nõ abduces cõtinuo e conuiuio mulierē. Item Pytho
na: quem Euius tibicē amabat: cum ui Caſſander ſuauitare uellet:
Caſſander idq; ægre ferentē Euium intueret̃ Alexander: iracunde in Caſſan-
drũ exiliuit uociferãs: Ergo nec quēq̃ ꝑ uos amari licet. Cũ eos aũt
Macedonas q aduerſa ualitudine laborarēt: qq; manci debiles in-
utileſq; eſſent ad mare dimitteret: qdã oſtēſus ē q ſeſe int̃ ægrotos
ſcripſerat: cũ is tñ nequaq; ægrotaret. Is igit̃ ubi corã adduct⁹ ac
diligenter examinatus: cõfeſſus eſt eo ſe id cauſæ inueniſſe: quoniã
Teleſippa amore Teleſippæ: quæ ad mare abiret: uæhemēter cruciaret̃: quæ-
Alexander ſiuit Alexander: qui cũ de Teleſippa ſermo habēdus eſſet: Verũ ubi
Antigenes didicit eam eſſe liberã: proinde ait: O Antigenes ſuadeamus Tele-
ſippæ nobiſcũ ut maneat: nã liberæ mulieri uim afferre noſtrũ nõ
eſt. Quos aũt Græcos apud hoſtes merentes captiuoſ egerat: Athe
nienſes quidē in pedicis cuſtodiri iuſſit: qm̃ qui alimentũ ex publi-
Theſſali co haberēt ſtipendijs militarēt. Theſſalos uero ꝙ agrũ quem opti-
mũ poſſiderēt haud colerent. At Thebanos dimiſit inquiēs: qm̃ ſo
Ludi lis hiſce neq; urbs neq; ager per nos reliquus eſt. Qui aũt inter lu-
dos optime arcu uti uideret̃: diceret̃q; ꝑ anulũ ſagittã emittere: eũ
cũ haberet captiuũ: ut id oſtēderet iuſſit. Quod cũ ille nollet: iratus
Alexander hominē imperauit interemi. Ille uero cum ageretur: ubi

ad eos a quibus agebat̃ conuerſus diceret: multos ſe dies ei rei non
ſtuduiſſe: proptereaqꝫ ne aberraret timuiſſet: id poſteaq̄ Alexãder
audiſſet & miratum eſſe: & muneribus donatum hominẽ liberaſſe
quoniam occiſum iri ſe q̄ indignum gloria uideri maluiſſet. Inſu/
per cum Taxilles quidam rex unus Indoꝝ obuiam factus inuita/ Taxilles
ret Alexandrum: ne prælium ſecum uellet neqꝫ bellum: quinpotiꝰ
ſiquidẽ minor eſſet ut ſibi bñfieri pateret̃: ſin ipſe præſtaret ut bñfa/
ceret: reſpondit: A[illegible] hoc ipſum pugnandum eſt: uter bñficus ui/
ctor euaſerit. At q[illegible] cũ de ſaxo Indoꝝ illo accepiſſet: quod perinde Indi
quaſi auibus inacceſſibile ſit aornum appellat̃: ut locus quidẽ diffi
cillimus captu eſſet: at qui illũ teneret meticuloſus: nunc inquit lo/
cus iſte facillimꝰ captu ẽ. Præterea ubi alius cui ſaxũ eſſet: quod mi
nime capi poſſe uideret̃: ſe cum ſaxo ſimul ac uiribꝰ Alexandro de/ Alexander
didit: eum regnare iuſſit ac ſolum addidit: inquiẽs: Sapere mihi ui/
det̃ homo hic qui probo uiro ſe potius q̄ tuto loco munitoqꝫ credi
derit. Poſt illius uero ſaxi captiuitatẽ cum amici dicerẽt Herculẽ ab Hercules
eo rebus geſtis ſuperatũ: at ego inquit meas res geſtas ſimul cũ im/
perio ne uno quidem uerbo cum Herculis rebus conferẽdas puto.
Quoſdam uero ex amicis quos in aleaꝝ ludo haud uti ioco didice/
rat mulctauit. Inter primarios aũt optimoſqꝫ amicos Crateꝝ unũ Craterus
omniũ maxime honorabat: Amabat aũt Epheſtionẽ. Nam Crate Epheſtio
rus ait regis amator eſt: Epheſtio uero Alexandri ſtudioſus. Zeno/ Alexãder rex
crati uero philoſopho quinquaginta talẽta cum miſiſſet: atqꝫ is ea Zenocrates
nõ accepiſſet: quod ſibi ijſce opus nõ eſſe diceret: rogauit an ne ami philoſophus
cum quidẽ Xenocrates haberet? Nam mihi inquit uix Darij diui/ Darius rex
tiæ in amicos ſuffecerũt. At cũ Porus ab eo poſt pugnã interroga/ Porus
tus: quo te pacto utar? Regaliter reſpondiſſet. Interrogatuſqꝫ iteꝝ:
nunquid præterea aliud: oĩa in ipſo regaliter ineſſe dixiſſet? Admi/
ratus Alexãder eiꝰ uiri: tũ grauitatẽ: tum etiã probitatẽ plus ſoli ad
id quod antea habuiſſet addidit. Certior aũt factus ſe a quodã cõ/
uitio affici: Regale inquit ẽ eũ qui bñficus ſit uituperari. Ad poſtre
mum cum diẽ obiret: ad amicos aſpiciẽs ait: Magnam mei funeris
laudationẽ fore intueor.

Emades orator poſteaq̄ ex hac luce Alexãder emigraſſet: aie/ Demades
d bat ſe uidere Macedonum exercitum: quoniã principe eſſet or Alexander
barus: excæcato Cyclopi perſimilẽ. Cyclopx

Tolemæus Lagi filius frequentiſſime apud amicos & cœna/ Ptolemæus
p bat & dormiebat. Q̃ ſi aliquando cœnam præberet rebus il/ Lagus
loꝝ utebat̃. Accerſebat ẽm ſcyphos: ſtrata ac mẽſas: præter neceſſa/
ria poſſidebat nihil: quin alios locupletes efficere regale magis eſſe

dicebat ꝙ locupletari.

Antigonus A Ntigonus exigendis pecunijs erat acriter intentus. Quodam
Alexander uero dicẽte: At Alexander talis nõ erat. Probe inquit. Ille em̃
Aſia metebat Aſiam: ego aũt culmos lego. At cum milites quoſdã eſſet
intutus q thoracibꝰ & galeis pilã luderẽt: gauiſus eſt: eorũq; duces
accerſiuit q̊s laudaret. Vt aũt audiuit eos bibere: illoꝝ ducatus mi
litibꝰ dedit. Idẽ admirãtibꝰ cunctis ꝙ poſteaq̃ ſenectutẽ attigiſſet:
humaniter atq; manſuete rebus uteretur: Antea em̃ inquit potẽtia
Philippus mihi opus erat: ſed nunc & gloria & beniuolẽtia. Philippo aũt filio
multis præſentibuſ percunctanti: qñ caſtra mouebimꝰ? Quid inqt
times: nunquid ne ſolus tubã audias? Feſtinãte uero adoleſcẽte ca
pere domũ apud uíduã mulierẽ: quæ tris uenuſtas haberet filias:
cũ quendã hoſpitalibus muneribus inuitaſſet: inquit: Non educes
filiũ meũ ab anguſtijs. Atq; poſteaq̃ longã ægrotationẽ euaſiſſet:
conualeſceretq;: nihil ait deteriꝰ accidat. Hæc em̃ aduerſa ualitudo
nos monuit uæhemẽtiꝰ nobis efferẽdũ nõ eſſe: qm̃ mortales ſumꝰ.
Hermodotus Cũq; ab Hermodoto ſolis filiꝰ in poematis eſſet ſcriptꝰ: in his me-
cum ait: ollifer iſte mihi nequaq̃ ſentit. Dicente autẽ quodam: om
Iupiter nia regibus & honeſta & iuſta eſſe: Ita per Iouẽ inquit: regibus Bar
barorum: nobis aũt ea dumtaxat honeſta ſunt quæ honeſta: & ea
Marſia ſolum iuſta quæ iuſta ſunt. Marſiæ uero fratri cum aliquando eſſet
cõtrouerſia: rogaretq; ut eiuſce rei iudicium domi fieret. At fiet in-
quit in foro uel cunctis audiẽtibus: ſi nihil per iniuſticiam agimus.
Idem cum per hyemẽ aliquando coegiſſet caſtra in illos mouere lo
Penuria cos: ubi rerum neceſſariaꝝ penuria erat: & aliqui e militum nume-
ro in eum maledicerẽt: ij quidẽ neſcij ꝙ prope eſſet: tabernaculo uir
ga patefacto: flæbitis inquit: ni longiꝰ remoti maledictis in nos ute
Ariſtodemus mini. Item cum Ariſtodemus amicus quidam qui patre coquo na
tus eſſet: ei conſuleret ut & ſumptuſ & largitiões tolleret: uerba tua
Atheniẽſes Ariſtodeme: reſpondit: ius olent. Inſuper cum Atheniẽſes eius ſer-
uum honoris gratia ciuitati perinde ac liberum aſcripſiſſent: nolle
Anaximenes ait: unum Atheniẽſem a me cædi. Et adoleſcẽs quidam Anaxime-
nis rhetoris diſcipulus: cum orationẽ quam apparate meditatꝰ fue
rat recitaſſet: atq; is ea in re qđ diſcere uellet tutiꝰ aliquid interro-
gaſſet: conticuiſſetq; adoleſcẽs: quid ais inquit hic: ne illa ſunt quæ
in tabulis ſcripta ſunt? Rhetora uero alterum audiens: qui diceret:
ubi anni tempus niuẽ iacere occepiſſet: efficit: ut pabulo careret ſo-
Thraſyllus lum: nõ inquit deſines me obtundere. Thraſillo aũt Cynico mini-
mum ab eo petẽte: at hoc inquit dare regis non eſt: Subdente autẽ
Demetrius illo: ergo da mihi talentũ: at nõ eſt inquit hoc accipere Cynici. De-

metrium uero filium:cum ad liberādos Græcos magna cum claſſe Græci
uiribuſq; mitteret:aiebat gloriam tanq̄ a græciæ ſpecula in uniuer Antagoras
ſum orbem ſuam lucem emittere. Item cum Antagoras poeta con Antigonus
grum elyxaret:idēq; patellam quateret: Antigonus qui poſt eum Agamemnon
ſtaret: Homerum ne ait putas Antagora:cum Agamemnonis res
geſtas ſcriberet:cōgrum elyxaſſe? Et Antagoras: tu aūt rex ait:exi/
ſtimas Agamēnona cum illas res gereret: curioſum adeo extitiſſe:
ſi quis in caſtris congrū elyxaret? Cum aūt per ſomnū uidiſſet au/
ream meſſem Mithrydaten emetere:eius interimēdi conſilium cœ/ Mithridates
pit:idq; Demetrio filio elocutus ut taceret iureiurādo aſtrinxit. De Demetrius
metrius uero Mithrydate aſſumpto unaq; deambulans iuxta ma/
re haſtæ calcaneo deſcripſit in littore: Fuge Mithrydate. Quod cū
ille intellexiſſet:in pontū fugit ibiq; regnauit.

Emetrius cum Rhodios obſideret:cœpit quodam in ſubur/ Demetrius
d bio Protogenis pictoris tabulam qui Laſylon pinxerat:id eſt Rhodij
imaginem Liberi patris. Poſtulantibus autem per caduceatorem Protogenes
Rhodijs:& ut tabulæ parceret precantibus: reſpondit paternas ſe Caduceatoreſ
imagines potius q̄ picturam illam abſumpturum. Idem ubi fœde
ra cum Rhodijs percuſſiſſet:tormētum apud eos reliquit:rem pro/
fecto quæ cum eius magnificentiæ:tum illorum fortitudinis indi/
cium atq; monumentum allatura foret. Poſt Athenienſium uero Atheniēſes
defectionem cum urbem cœpiſſet: quæ rei frumētariæ inopia iam
male præmeretur:cōtinuo concione conuocata frumētum eis elar/
gitus eſt. Qui cum hiſce de rebus in concione loqueretur:barbaræ
quiddam pronunciauit: Quare cum unus e conſeſſu ut uerbum di
cendum foret interclamaſſet: Ergo huius quoq; emēdationis cau/
ſa:alia uobis præterea quinq; milia medimnū elargior.

Ntigonus ſecundus:cum Demetrius pater captus eſſet miſiſ/ Antigonus
a ſetq; ex amicis quendam:per quem iuberet ne obtemperaret Demetrius
ſi quid litterarum coactus a Seleuco ad eum daret:neq; urbes cede Seleucus
ret:ipſe per litteras Seleuco obtulit:& omne ſe illi regnum ceſſurū Ptolemæus
uademq; futurum: ſi patrem Demetrium liberaret. Et cum bello
nauali aduerſus Ptolemæi prætores pugnaturus eſſet: guberna/
torq; dixiſſet hoſtium nauis multo pluris eſſe:at me inquit præſen/
tem aduerſus quot nauis opponis? Inuadentibus uero hoſtibus
cum aliquando cederet:ait nequaq̄ fugere: ſed ipſum utile quod
retro poſitum eſſet perſequi. Præterea cum adoleſcens qui fortiſſi/
mo patre natus:nō tamē ipſe miles eſſet admodū probꝰ: paternos
redditus peteret. At ego ait adoleſcens ob ipſius uiri non ob patris
probitatē mercedes largitiōeſq; exhibeo. Zenone aūt Citieo mor/ Zeno

Theatrum tuo quẽ unũ maxime philoſophoꝝ oĩm admiraretur: dicebat thea
trum ſuaꝝ actionum interiſſe.
Lyſimachus Yſimachus in Thracia ſuperatus a Dromachæta: cum & ſeſe
l & exercitũ præ ſiti dedidiſſet: ubi bibiſſet: ĩ captiuitate poſit⁹:
O dij inquit ut paruæ uoluptatiſ gratia memet ſeruum ex rege feci.
Philippidi aũt poetæ comico quo & amico & familiari uteret̃: quæ
tecũ dixit ex meis cõmunico? Quæ ipſe uis rñdit præter ſecreta.
Antipater Ntipater cũ Parmenionẽ ab Alexãdro enecatũ accepiſſet ait:
Parmenio a Siquidẽ Parmenio Alexãdro tetẽdit inſidias: cui fidendũ? Si
Alexander minus tetendit qd agendũ? Demadis aũt oratoris iam ætate cõfe/
Demades cti: ait: ueluti ex ĩmolata uictima: reliquũ eſſe ſolũ uentrẽ & linguã.
Antiochus Ntiochus tertius ad ciuitates ſcripſit: Si quid præter leges fa/
a ciũdũ iuberet q̃ litteras ne ſibi obtemperarẽt ut ei⁹ rei ignaro.
Diana Dianæ autẽ ſacerdotẽ quæ miradũ forma præſtare uideret̃: cũ eſſet
intutus continuo deceſſit Epheſo: ueritus ne quid præter animi ſen
tentiã: quod nefas eſſet agere cogeret̃.
Antiochus Ntiochus cognomẽto accipiter: aduerſus Seleucũ fratrẽ de re
Seleucus a gno bellũ gerebat. Sed ubi Seleuc⁹ a Gallogræcis uict⁹ nuſq̃
Gallogræci appareret quin trucidatus uideret̃: poſita purpura Antiochus ſuf/
fuſco amictu indutus eſt. Non multo aũt poſt certior factus de ſalu
te fratris ſecundo nuncio: dijs ĩmortalibus ſacrificium egit: ſuaſq̃
ciuitates coronis ornari fecit.
Eumenes Vmenes inſidijs Perſeij circumuẽtus animã efflaſſe uiſus eſt.
e Cuius rei cum Pergamũ rumor perlatus eſſet: Attalus ei⁹ fra
ter impoſito diademate & illius accepta uxore regnũ cœpit. Cum
uero accedere fratrẽ uiuum audiſſet: obuiã ſimul cum ſtipatoribus
uti conſuerat profectus eſt haſtile habens. At Eumenes eum beni/
gne hilariq̃ uultu amplexus eſt: dixitq̃ ad aurem: Ne feſtines ante
uxorẽ capere q̃ me mortuum uideris. Nec aliud ſuſpecti quicq̃ in
omnẽ uitã neq̃ dixit neq̃ fecit: quinetiã cum ex uita decederet: uxo
rem illi regnũq̃ reliquit: pro quibus ille filium nullum aluit: cum
multos ſuſcepiſſet. Sed Eumenis filio cum in adultam ætatem per/
ueniſſet: regnũ uiuus adhuc tradidit.
Pyrrhus Yrrhus cum a filijs adhuc pueris interrogaret̃: cui eſſet regnũ
p relicturus: quicunq̃ e uobis inquit acutiorẽ habuerit gladiũ.
Python Interrogatuſq̃ uter Python ne an Caphiſius tibicen melior eſſet.
Caphiſius Polyperches reſpondit prætor. Cum uero congreſſus cum Roma/
Polyperches nis bis eos uiciſſet: multis & amicis & ducib⁹ interfectis: Si uno itẽ
Romani prælio Romanos ait: uicerim⁹: actum de uobis fuerit. At poſteaq̃

potiundæ Siciliæ ſpe fruſtrat⁹ enauigaret: retro ad amicos uerſus: qualē inquit Romanis atq; Carthaginēſibus palæſtram relinquimus? Militibus aūt Aquilam eum appellantibus: Quid enim ait: ueſtris armis ut præpete penna ſublimis non tollar? Dein cum audiſſet a quibuſdam ſe adoleſcentibus multis inter bibendum conuitijs maledictiſq; oneratum: iuſſit eos omnis interdiu coram agi. Quod ubi factum eſt: eorū primū rogauit: an ea de ſe dixiſſent: Ac iuuenis reſpondit: Hæc nempe rex dixim⁹: dixiſſemuſq; longe plura ſi plus uini habuiſſemus. Sicilia

a Ntiochus is qui ſecūdū aduerſus Parthos expeditiōes duxit: cum in ueneratione quadam feriſq; inſequēdis ab amicis ſeruiſq; aberraſſet: hominū quorundā pauperꝝ caulam ignoratus ingredit̄. Et cum inter cœnandum ſermonē de rege inieciſſet: audiuit eum alias bonū eſſe: ſed flagitioſis amicis obſequentē plæraq; minus attēdere: quodq; adeo uenationis ſtudioſus foret: ut res neceſſarias plæꝝq; negligeret. Atqui tunc locutus eſt nihil: ſed cum primū illuxiſſet: ſtipatoꝝ ad caulā aduētu ubi qs eſſet allata purpura atq; diademate patuiſſet. Cæteꝝ a q̄ inqt die uos accepi: heri ꝑmū uera de me uerba audiui. Præterea cum Hieroſolyma obſideret: iudæis ad maxima illa feſtalia petētibus: dieꝝ ſeptē inducias: nō modo eas dedit: ſed etiā tauris auratis cornibus odoribuſq; & pigmētis affatim præparatis ad portas uſq; pompā egit. Atq; ſacrificio illoꝝ ſacerdotib⁹ tradito: ipſe ī caſtra redijt. Iudæi uero admirati: cōtinuo ſeſe poſt ſolēnitatē dedidere. Antiochus Parthi Iudæi

t Hemiſtocles cum adhuc eſſet adoleſcens: inter potus ac mulieres uolutabat̄. At poſteaq; Miltiadis ductu Barbari ad Marathona uicti ſunt: nihil amplius per intemperātiam Themiſtocles perpetrare compertus eſt. Ad illos aūt qui eius uitæ ac morū mutationē admirarent̄: dicebat: Miltiadis trophæum neq; ſinere ſe dormire neq; ocioſum aut deſidem eſſe. Interrogatus etiam utrū Achilles mallet an Homerus eſſe? Tu aūt inquit: utrum uictor in Olympia eſſe malles an uictoꝝ præco? Item cum Xerxes aduerſus Græciam magna illa claſſe deſcenderet: Epicyden Themiſtocles ueritus hominē popularē atq; factioſum quæſtuſ auidum ac meticuloſum ne prætor creat⁹ rēpublicā ꝑderet: ut prætura abſtineret ſuaſit argēto. Cūq; Adimāt⁹ q naualе præliū formidaret diceret ad Themiſtoclen: q ad id Græcos hortaret̄ ſuadendoq; incitaret: O Themiſtocles eos qui ī certaminib⁹ primi irruperint: cedūt ſemper: ita eſt inquit Adimante: Verum eos qui manſerint haud coronāt. Atq; cū Themiſtocles Miltiades Barbari Marathon Trophæum Achilles Homerus Xerxes

Eurybiades uirgã tolleret ut obſtreperet: Obſtrepe inquit ut libet:
Eurybiades Iterum audi. Cum autem Eurybiadi perſuadere non poſſet in an/
guſtioribus lociſ nauali prælio certandum eſſe: clam ad Barbarum
mittit: monens ne Græcos pertimeſceret: quippe qui fugerent. Ac
ubi ille cõſilium ſecutus iunctus eſt: quoniam in his locis claſſe pu/
gnaſſet ubi Græcis conduxerat: rurſus ad eum mittit hortaturq́:
Helleſpontus ut correpto itinere in Helleſpontum fugiat: quoniam Græci de ſol/
Græci uendo ponte conſultarent: is quidem eo ductus conſilio quo in ſer/
Seriphius uandis Græcis illum ſeruare diceretur. At cum Seriphius diceret
eum non ſua ſed urbis gloria ſplendorẽ aſſecutũ: Vera inquit nar/
ras: Cæterum neq́ ipſe ſi Seriphius forem clarus eſſem: neq́ tu ſi
Antiphates Atheniẽſis. Cunq́ formoſus Antiphates: cuius amore Themiſto/
Themiſtocles cles tenebatur fugeret atq́ contemneret eum prius. At ubi magnã
adeptus eſt & gloriam & potentiam: adiret atq́ blandiretur: heus
inquit adoleſcens ſero quidem ambo: uerumtamen ſapimus. Ad
Simonides Simonidem uero qui iudicium quoddam iniuſtum ab eo conten/
deret: dixit neq́ illum bonum poetam eſſe poſſe: ſi præter modulũ
numerumq́ concineret: neq́ ſe bonum principem ſi præter legem
iudicaret. Idem filiũ qui in delitijs matri eſſet: aiebat uiribus Græ/
cis præſtare plurimum. Namq́ principes Græcorum eſſe Atheniẽ
Athenīẽſes ſes: ſeſe uero Athenienſium: uxorẽ autem ipſius ſuam at illum ma/
tris. Et cum duo filiam eius procarentur: prætuliſſetq́ frugi ac pro/
bum locupleti alteri: ait ſe malle uirum qui pecunijs q̃ pecunias
quæ uiro indigerẽt. Prædium quoq́ cum uẽderet: proclamare iuſ/
ſit: ut etiam uicinum bonum haberet. Præterea cum ignominia ab
Atheniẽſibus afficeret̃: quid in eos ait eſtis moleſti: qui uobis uſui
ſæpenumero fuere? Seq́ platanis aſſimilabat: ſub quarum tegmi/
na tempore imbrium refugiunt: dein uero in ſerenitate illaſ auellũt
prætereuntes atq́ maledicunt. In Eretriẽſes uero cauillatus aiebat
eos ſicut gladiolos piſcis habere gladium: cor autem non habere.
Athenæ Cum uero Athenis primũ eiectus eſt: poſtea e Græcia quoq́: aſcẽ/
Græcia dit ad regem apud quem dicere iuſſus inquit orationem uarijs ſtra
tis ſimilem eſſe: nam quemadmodum illa ſolent: eodemq́ modo
orationem ſi quid extendatur ſpeciem figuraſq́ demonſtrare: ſin
colligatur eaſdem tegere atq́ corrumpere. Itaq́ tempꝰ petijt: quo
Perſica lingua percepta ꝓ uolũtate poſſet ac ſine interprete cũ eo lo
qui. Multis aũt honeſtatus muneribus ac breui locupletatus dixit
filijs: Perdemur o filij ni perdiderimus.

Mironides m Ironides aduerſus Boetios exercitus ducẽs: egredi Atheniẽ/
ſibus iuſſis: cum iam hora inſtaret ac primipili nondum om̃is

adeſſe dicerẽt:adſunt inquit qui pugnaturi ſunt:eorũq; promptitu
dine atq; alacritate uſus hoſtes ſuperauit.

Riſtides cognomento iuſtus:ſolus ſemper uerſabatur:ſocieta Ariſtides
a teſq; fugiebat: tanq; amicorum potẽtia ad iniuriam hortare/ Atheniẽſes
tur.Cunq; Athenienſes teſtalibus relegationis tabulis ſtuderent:
& illiterat⁹ ac rudis homo qui teſtam haberet eũ adijſſet:iuſſiſſetq;
Ariſtidis nomen inſcriberet:ait ille:Noſti ne Ariſtiden? Quod ubi
is quidem negaſſet:ſed iuſti cognomentum moleſte ferre diceret:ta
cens Ariſtides nomẽ id teſtæ inſcripſit:& homini reddidit. At cum
ei eſſent inimicitiæ cum Themiſtocle:legat⁹ una miſſus:uis ait The Themiſtocles
miſtocle: in confinijs inimicitias relinquam⁹? Nam ſi uiſum fuerit
eas rurſum cum reuerterimus:recipiemus.Tributa uero cum Græ
cis ſtatuiſſet:tanto pauperior redijt:quantum ad iter ipſum eroga/
uit.Cum uero hi uerſus quos in Amphiaraum Eſchylus cõdidiſ/ Amphiaraus
ſet recitarentur.Nam uult uir eſſe non uideri hic optimus:Qui mẽ Eſchylus
tis altæ fructifer ſulcans ſegetẽ.Conſulta callẽs germinat grauiſſi/
ma: cuncti oculos in Ariſtidẽ conuertere.

Ericles cum prætorem geſturus eſſet:aſſumpta chlamyde ad Pericles
p ſeſe loquebatur: Caue Pericle in liberos homines magiſtratũ
geres:& eos quidem Græcos atq; Athenienſes.Iuſſerat autẽ Athe
nienſes æginam quaſi pirei portum exiſtimarent ac tuerẽtur.Atq; Aegina
ad amicum quendam qui falſum illum teſtimonium rogaret: ubi
etiam iuſiurandum interueniebat: reſpondit ſe ad aram uſq; ami/
cum eſſe.Cunq; ex hac luce foret deceſſurus: ſeſe ipſe beatitudinis
efferebat:quod Athenienſium nemo ſua cauſa nigro amictu indu/
tus eſſet.

Lcibiades adhuc puer:cum eo captu in Palæſtra comprehen/ Alcibiades
a ſus eſſet:quem nequiret euadere:mordebat luctantis manũ. Palæſtra
Atq; illo dicẽte:mordes ut fœminæ:minime inquit: ſed ut leones.
Canem quoq; cum optimum haberet:quẽ nummũ ſeptẽ milibus
emerat:ei caudam abſcidit:hoc ideo feci inquiẽs:q̊ Atheniẽſes hac
de re loquẽtes : de me aliud nihil quæritẽt curioſius.Cum uero ad
ludum acceſſiſſet:Iliados carmẽ petijt:magiſtro aũt reſpõdẽte Ho/ Ilias
mericum ſibi eſſe nihil:illi inflixit pugnum ac præterijt.Et cũ ad Pe Pericles
riclis fores ueniſſet audiſſetq; nõ eſſe ocioſum:qm̃ quo pacto Athe
niẽſibus rationẽ eſſet redditur⁹ cõſideraret:nõne melius eſt:inquit:
cogitare: qui non reddat? Atq; arcerſitus ab Atheniẽſibus ex Sici/ Sicilia
lia ad capitis cauſa:ſeipſum abſcondit: inquiens eum ſtultum eſſe
qui cum habet controuerſiam quærit effugere dum licet fugere.

Cumq; dixiſſet quis: Nõ credis patriæ iudicio teipſum? Ego ne matris quidem reſpondit: ne fortaſſis ignorans pro albo calculo nigrũ immittat. Vbi uero audiſſet ſeſe ac ſuos morti adiudicatos: at ijs oſtendemus inquit nos uiuere: & ad Lacedæmonios uerſus deceli/
Lacedæmonij cũ bellũ ĩ Atheniẽſes excitauit.

Lamachus Amachus primipilũ quendã cum reprehẽderet: qm̃ deliquiſ/
l ſet: iſq; diceret nunq̃ fore ut idem amplius faceret: belli inquit bis errare non licet.

Iphicrates Phicratres qm̃ cerdonis eſſet fili⁹: cõtemptui erat: is gloriã tũ
i primũ adept⁹ eſt: cũ ſautius hoſtẽ armatũ ac uiuũ & corripuit & in ſuã triremẽ tranſtulit. Itẽ cũ in amico ſocioq; ſolo caſtra mœtatus uallũ iaceret: foſſem foderet: quẽ diligẽtiſſime ꝑptereaq; dixiſſet quidã: quid em̃ metuim⁹? Peſſimã imperatoris uocẽ eſſe rñdit: nõ putaſſem. Inſup inſtructus aduerſus barbaros uereri inqt: ne Iphi/ cratẽ neſciãt: q̊ quidẽ noĩe hoſtes alios cõſternatos redderẽt. Præ/
Calumniator terea cũ capitis iudiciũ ſubiret: ait calũniatori: cuiuſmodi hõ rẽ tu facis qui bello inſtante ciuitati de me potius q̃ mecũ conſultandũ
Armodius eſſe ſuadeas? Ad Armodiũ q̊ꝫ qui Armodij illius priſci gẽtilis ſibi ignobilitatẽ exprobraret: meũ quidẽ gen⁹ rñdit a meipſo initiũ ſu/ mit: tuũ aũt in te finit. Idẽ cũ ab oratore quodã in concione interrogaret: qs es q̃ ita efferris aĩo: utrũ eques an ſagittari⁹? Nũ pedes an ſcutatus? Nullus ſum inquit horum: ſed qui hiſce omnibus imperare didicerim.

Timothæus Imothæ⁹ putabaẽ fortunatior imperator: atq; qui ei inuide/
t bãt pingebãt urbes: quæ illo dormiẽte ad ræte ultro ſe ĩplica/ rẽt. Itaq; dicebat Timothæ⁹: ſi huiuſcemodi urbes capio dormiẽs: qd me facturũ arbitramini cũ uigilaro? Ad hæc cũ ex audacib⁹ prætorib⁹ quidã Atheniẽſib⁹ uulnus oſtenderet: at me inqt puduit qđ me prætore ueſtro in Samo catapulta prope cõcidit. Oratores aũt cum Chareta præferrent talemq; dignũ eſſe prædicarẽt: qui Athenienſium prætor eſſet: inquit Timothæus: immo qui prætori ſtrata portaret.

Chabrias Habrias: eos dicebat pulcherrime officio imperatoris fungi:
c qui res hoſtium maxime noſſent. Et cum proditionis accuſa/
Iphicrates retur ſimul cum Iphicrate: increparetq; Iphicrates illum experiẽdi
Gymnaſium gratia in gymnaſiũ proficiſci & ad ſolitam prandere horam. Quid
Atheniẽſes nam inquit ſi aliud quiddam utriuſq; noſtrũ Atheniẽſes norint: te quidẽ ſqualidum & expertem cibi: me uero & pranſum & unctum enecabunt? Dicere etiã conſueuit: formidabilius eſſe ceruoꝝ agmẽ ductu leonis: q̃ leonũ ceruo duce.

h Egeſippus cognomēto Crobylus: cum Athenieſes in Philip/ Hegeſippus
pum irritaret: ſucclamauit quidam e concione: bellum ne ſua/ Philippus
des? Ita per Ionem inquit nigroſq; amictus: & cum publicis funeꝝ
elationibus funebris orationes: ſi ad libertatē niti ꝙ quæ Macedo/ Macedones
nes imperarint factū ire maluerimus.

p Ytheas adhuc adoleſcēs: decretis hiſce quæ de Alexandro ſcri Pytheas
bebanť contradicturuſ uenit: atq; dicēte quodam: Tu cū iuue Ahexander
nis es de huiuſmodi audes loqui reb⁹? At Alexāder inqt: Quē ſuf/
fragijs decernitis deū: eſt me iunior.

p Hocion Athenieſis neq; ridere neq; lachrymare ab ullo unq; Phocion
eſt uiſus. Et in cōcione cū quis dixiſſet: Cogitabūdus uideris
O Phocion: Recte coniectas inquit: cogito em̄ ſi q̄ ualeo in his bre/
uitate uti quæ apud Athenieſes dicturus ſum. Idem cū oraculum
Athenieſibus redditū eſſet: unū eſſe in urbe uirū: qui omniū uolun/
tati opinioniq; aduerſareť: & hunc uociferātes Athenieſes quæri/
tandū iuberēt: Phocion ſeſe ait hūc eſſe: Soli em̄ ſibi eoꝝ placet ni/
hil quæ multitudo ipſa & agit & dicit. Atq; cū aliquādo apud po/
pulū ſententiā dicēs auditoribus gratus eſſet: intuereť q; om̄es qui
cōmuni eodēq; conſenſu quod dixiſſet admitterēt: ad amicos con/
uerſus ait: Num fortaſſe mali quippiā locutus ſum neſcius? Athe/ Athenienſes
nienſes uero cū ad ſacrificiū quoddam acceſſiōes peterēt: ac reliqui
ea concederēt: rogatus ſæpius ſententiā diceret. Puderet me inquit
ſi uobis acceſſiones cederē: huic aūt ſua non redderē ſimulq; fœne/
ratorē oſtendebat. Rurſus cū Demoſthenes orator dixiſſet: Eneca/ Demoſthenes
bunt te Phocion Athenieſes ſi inſania eos cœperit: Ita inqt me ene/
cabunt ſi inſania: te uero ſi ſanitas eos cœperit. Itē cū Ariſtogiton Ariſtogiton
calumniator in carcere foret animā efflaturus: erat em̄ damnatus:
Phocionaq; rogaret ad ſeſe ut iret: neq; amici ſinerent ad improbū
hominē proficiſcereť. Et ubi nam loci quiſq; Ariſtogitona iucund⁹
reſpōdit alloquať. Atq; cū Byçantijs Athenieſes irati eſſent: quo/
niā Chareta quē illis auxilio aduerſus Philippū cum copijs miſe/ Philippus
rāt recipere urbē noluiſſent: dixiſſetq; Phocion haud oportere ira/ Phocion
ſci ſocijs qui nō crederēt: ſed ijs prætorib⁹ magis qui nō crederenť:
prætor ipſe deſignatus eſt: qui a Byçantijs creditus ut Philipp⁹ in/
fecta re abiret: effecit. Alexāder aūt rex cum talenta centū illi miſiſ/
ſet: nūcios qui illa portabant interrogauit: Cur nam factū eſſet ut
in tanto Athenienſiū numero ad ſe ſolū hæc Alexander daret? Re/ Alexander
ſpondētibuſq; illis: quoniā eum ſolū honeſtūq; & probum puta/
ret. Proinde inquit: ſinat me & eſſe & uideri talē. Ad hæc cū Alexā/
der triremis peteret: noīatimq; iuberet populus Phociona intereſſe

ac ſententiā dicere:ubi ſurrexiſſet:inquit: Conſulo igiť uobis ut uel armis uincatis:aut dominantiū amici ſitis. Præterea cum de Alexā-
Rumor dri obitu rumor ſine auctore exortus eſſet:oratoreſq́ꝫ tribunal con-tinuo inſilirent: neq́ꝫ differendum ſed ꝙ primū bellandū eſſe iube-rēt:rogabat Phocion ut expectarent indubitatoq́ꝫ rem noſſent. Si enim inquit hodie obijt:at cras aderit uel diu mortuus. Inſuper cū
Leoſthenes Leoſthenes ciuitatē impuliſſet in bellum: præclara libertatis nomi-nis atq́ꝫ imperij elatā ſpe illiꝰ uerba cupreſſibꝰ ſimulabat. Nam cū pulchra ſublimiaq́ꝫ eſſent:fructū tamē non haberēt. Initijs aūt ſuc-cedentibus proſpere ac ciuitate ſecundo nuncio diſcurrente interro-gatus:an hæc ita geſta uellet:geſta hæc quidē:conſulta uero illa re-
Attica ſpondit. Atticam uero adortis Macedonibus oraq́ꝫ maritimā ua-ſtantibus iuuentutē eduxit:permultiſq́ꝫ ad eum concurrentibus:& ut collē caperet ibiq́ꝫ copias inſtrueret hortantibꝰ:O Hercules in-quit:ut multos imꝑatores intueor: milites uero paucos:ueꝝ tamē congreſſus & uicit:ac Macedonū principem Niciona interemit. At
Atheniēſes paulopoſt Atheniēſes bello ſuperati ab Antipatro præſidiū admi-
Antipater ſere. Menilluſq́ꝫ præſidij princeps cū Phocioni pecunias daret:tur-
Menillus batus inquit neq́ꝫ illū Alexādro eſſe meliorē: & cauſam quapropť nunc eas acciperet cū tunc noluiſſet eſſe plane deteriorem. Atq́ꝫ ait Antipater cū duo ſibi Athenis amici eſſent: neq́ꝫ Phocioni ut a ſe
Demades munera caperet perſuaſit: neq́ꝫ Demaden his ipſis expleuit. Idem cū ab Antipatro rogareť:ut iniuſti qddā faceret:Nō poteſ inqt An-tipať & amico & aſſentatore Phociōe uti. Atq́ꝫ ubi poſt Antipatri obitū Atheniēſibꝰ ſeſe in popularē principatū uindicātibꝰ:Phociō morti eſſet adiudicatus in concione: amici uero flentes ſequerenť: Phocioni aūt qui ſilentio incedebat quidā ex inimicis obuiā factꝰ in faciē inſpuiſſet:Is ad magiſtratū ubi oculos cōuertiſſet: nōne qs inquit dedecori inſeruientē hunc repreſſerit? Cumq́ꝫ eoꝝ unus qui
Thudippus una morituri erant:lamētareť affligereťq́ꝫ: nō amas ait Thudippe
Phocion cum Phocione mori? Iam uero allata ad eum cuḻigna interrogatꝰ num qd ad filiū diceret? Ego inqt iubeo & rogo te:ne qd rerū haꝝ memoria Atheniēſibus iraſcare.

Piſiſtratus Iſiſtratus Athenienſiū tyrānus:cū ex amicoꝝ numero quidā P ab eo defeciſſent eiuſq́ꝫ cœpiſſent Phylā:ad eos uenit collectū ſtratū ſecū ipſe portans. At illis qd uellet interrogantibus: Si uobiſ inquit perſuaſero abibo:ſin minus perſuaſero: uobiſcū manſurus ſum:ꝑinde paratꝰ ueni. Atq́ꝫ cū ad eū delatū eſſet eiꝰ matrē cuiuſ-dam adoleſcētis amore detineri: & illius quidē formidantis depre-cantiſq́ꝫ plurimū clam congreſſu uti:adoleſcentē ad cœnā inuitauit

ac rogauit inter cœnandũ quo pacto res acta eſſet. Illo aũt iucunde oĩa ſuauiſſimeq́ diſſerẽte: hæc inquit tibi interdiu futura ſũt ſi matri placueris. Item cum Thraſybolus eius amare filiã obuiãq́ fact⁹ ſuauiſſet: proptereaq́ in illum ab uxore exaſperaret̃: ait ſi qui nos amant oderimus: quid ijs faciemus qui oderunt? Vxorẽq́ Thraſybolo uirginẽ dedit. Cantores laſciuiores quidã cum in eius uxorẽ incidiſſent multaq́ petulanter egiſſent dixiſſentq́: interdiu uero Piſiſtratũ ut ſibi ignoſceret lachrymãtes precarent̃: uos inquit enitimini poſthac ſaniores eſſe: At mea uxor nuſq̃ heri ꝓrſus profecta eſt. Interrogantibus autẽ filijs cum is alterã uxorẽ ducturus foret: nunquid eos accuſaret? Minime inquit: quin laudo poti⁹ ac uolo alteros mihi huiuſmodi natos fieri. Thraſybolus Piſiſtratus

d Emetrius Phalæreus monebat Ptolemæũ regẽ: ut de regno imperioq́ libros ſibi cõpararet atq́ perlegeret. Quæ eñ amici nõ audẽt monere reges: hæc in libris ſcripta ſunt. Demetrius phalæreus Ptolemæ⁹ rex

l Ycurgus Lacedæmoni⁹ aſſuefecit ciues nutrire comã: inquiẽs formoſos coma uenuſtioris effici: deformis uero formidabilioris. At illũ quoq́ qui populi principatũ in urbe faciũdũ hortaretur: tu primus reſpondit in ædibus tuis populare principatum efficito. Ad hæc iubebat ædes ſerra ſecuriq́ dumtaxat laborandas. Sic eñ puderet in humilis ac plæbeias ædis pocula & ſtrata ſumptuoſioriſq́ menſas importare. Præterea pugilis ac Pancratij certamen inhibuit: quo ne ludendo quidem abnuere conſueſcerent. Expeditiones inſuper aduerſus eoſdem hoſtes ſæpius educere prohibuit: ne ij bellicoſiores redderentur. Itaq́ cum poſteriore tempore Ageſilaus eſſet uulneratus: ait Antalcidas præclaram eũ a Thebanis diſciplinæ mercedem capere: qui uel inuitos aſſuefeciſſet docuiſſetq́ bellare. Lycurgus Ageſilaus

c Harilaus rex: rogatus cur leges adeo paucas Lycurgus tuliſſet: reſpondit: Qui uerborum paucitate uterent̃: legib⁹ haud multis indigere. Atq́ cum mancipium quoddam audacius ſeſe illi inculcaret: per geminoſ ait: enecarẽ te niſi iraſcerer. At illum uero q interrogaret quid nutriret comã: reſpondit quoniã ex om̃i ornatu hic q̃ minimus ſumptus eſt. Charilaus

t Elechus rex: fratri qui ciues criminaret̃ quod ſibi magis q̃ illi aduerſarent̃: Tu eñ inquit iniurias pati neſcis. Telechus rex

t Heopompus: cum quadam in urbe murũ ſibi quidam oſtenderet: & an ſibi pulcher altuſq́ uideret̃: interrogaret: minime ſi mulierum eſt inquit. Theopompus

Archidamus

a Rchidam⁹ cũ in Peloponneſiaco bello ſocij rogarent ut tribu/tis modũ eis ſtatueret: rñdit bellũ nõ cõſtitutis paciſci.

Braſidas

b Raſidas cũ in caricis murẽ comprehẽdiſſet: merſus eũ dimiſit: deinde ad aſtantis ait: nihil eſt ita paruũ: qd' ſi auſit inuadẽti/b⁹ repugnare nõ ſe ĩcolumẽ ſeruet. Ad hæc cũ in prælio eſſet clypeo tranſuerberato ictu percuſſus: eadẽ ipſa quã e uulnere haſtã eduxiſſet hoſtẽ interemit. Rogatus aũt qui ſaucius factus eſſet: quoniam me clypeus inquit prodidit.

Braſidas Thracia Lacedæmõ ia

u Bi Braſidas occidit: liberatis ijs Græcis qui Thraciam incole/rẽt: ac legati qui Lacedæmonia miſſi ſunt: ei⁹ matrẽ adiſſent: primũ illa interrogauit: an pulcherrime Braſidas obiſſet. Thracib⁹ aũt efferẽtibus eũ laudibus aliũq; tale dictitantibus fore neminẽ: ignoratio uos hoſpites inquit tenet. Nam Braſidas quidẽ uir pro/bus fuit: uerꝝ Lacedæmon permultos habet illo meliores.

Agis rex Elij Olympiadi ludi Iuſticia

a Gis rex dicere cõſueuit: nõ eſſe Lacædomonios interrogãdos qt nã eſſent: ſed ubi eſſent hoſtes. Idẽ ad Mantineã cũ hoſtes qm̃ plures eſſent expugnare nequiſſent: ait: Qui multis uellet do/minari: opuſ eſſe ut cũ multis quoq; pugnaret. Cũ uero Elij laudã/rent ꝙ olympiacos ludoſ præclare agerẽt: at qd inquit admiratiõe dignũ faciunt: ſi quattuor annoꝝ curriculo diẽ unũ iuſticia utunt᷑? Cũq; laudibus inſiſterẽt: ait: Quid mrandũ ſi pulchra in re iuſticia utunt᷑ pulchre? Item cũ flagitioſus homo ſæpius rogaret: quis ſpartiataꝝ optim⁹ foret: qui tui diſſimillimus eſt: reſpondit. Rurſus cũ ab altero quæreretur: quot eſſent Lacedæmonij: qd' inqt ſatis ſunt qui malos arceant. Et cum idem ab alio quærere᷑: permulti ait tibi uidebunt᷑ ſi eos pugnantis inſpexeris.

Lyſander Dionyſius

ſ Yſander: amictus quos Dionyſius tyrann⁹ ad eius filias pre/cioſiſſimas miſiſſet: nequaq̃ accepit: uereri inquiẽs ne hiſce deformiores uidere᷑. Atq; a quib⁹ capere᷑ perinde atq; degeneraſſet ab Hercule: quod dolo plæraq; gererẽt reſpõdebat: quo leonis nõ attingeret uulpis pellẽ aſſuendã eſſe. Inſuper cum Argiui iuſtius q̃ Lacedæmonij de quo ambigebãt ſolo uiderent᷑ dicere: diſtricto gladio qui huius inquit ius habet optime de ſoli terminis diſſerit. Lacedæmonios uero cum ad expugnandos Corinthioꝝ muros timidioris aſpiceret: ut leporẽ uidit exilientẽ e foſſa: huiuſmodi inquit hoſtes metuitis: intra quoꝝ muros præ inertia lepores dormitãt? Et cum Megarenſis uir quidã in publico cœtu audacter ad eum ac licentius loquere᷑: Tua inquit uerba ciuitatis indigent.

Argiui Lacedæmonij

Ageſilaus

a Geſilaus: eos qui Aſiam incolerent dicebat liberos quidẽ malos eſſe: ſuos aũt bonos. Cũq; ij conſueſſent Perſarum regem

magnum appellare. At qua nam inquit re ille me maior eſt: niſi iu/
ſtior temperatiorꝗ ſit? Ad hæc cum de fortitudine iuſticiaꝗ roga/
retur: utra eſſet melior? Nihil ait fortitudine indigemus ſi iuſti om/
nes ſimus. Item cum noctu repēte ex hoſtili ſolo caſtra moturus fo
re: & eum cuius amore teneret̃ ob infirmitatē relinqui atꝗ lachry/
mare intueret̃: Durũ eſt inqt miſereſcere ſimul ac ſapere. Rurſum
cum Menecrates medicus cognomēto Iupiter: epiſtolam ad eũ ſcri Menecrates
pſiſſet: Menecrates Iupit̃: regi Ageſilao ſalutē. Reſcripſit: Rex Age/ Epiſtola
ſilaus Menecrati ſanitatem. At cum Lacedæmonij Atheniēſes ad
Corinthum ac ſocios ſuperaſſent: audita hoſtilium cadauerũ mul/
titudine: heu inquit Græciæ: quæ tot ex ſeſe perdidit: qui ſat eſſent
quibus Barbaros om̃is uinceret. Atꝗ cũ oraculũ a Ioue in Olym/
pia ex ſentētia accepiſſet: deinde Ephoris iubentibꝰ ut etiam ijſdem
de rebus Phytium cõſuleret: ubi Delphos petiſſet: deum rogauit: Delphos
an quæ patri eadē ſibi quoꝗ uiderētur. Præterea cũ amicũ quēdã
a Care Icarico peteret ac rogaret: ad eũ ſcripſit: Si Nicias ĩiuſtꝰ in te Nicias
nõ eſt dimittito: ſin ē iniuſtus: nobis dimittito: oĩno aũt dimittito.
Ad hæc ut eum qui Luſciniæ uocē imitabat̃: audiret hortatus: ac
ipſam inquit ſæpenumero audiui. Cum uero poſt Leuctrēſem pu/
gnam Ephori qui urbē exhauſtam uiris intuerētur propter legem:
quæ perterritos om̃is notandos eſſe iuberet: uellēt infamiæ notam
ſoluere ac legiſlatorē Ageſilaũ declaraſſent: is ut in mediũ proceſſiſ
ſet: ius legibus poſtridie inciperet. Idem ad regē Aegyptioꝝ ſocius
miſſus cum una cum illo obſideret̃: eſſentꝗ hoſtes & multo plures
ac foſſa caſtra circumdarēt: egrediundũ rex dimicandũꝗ iubebat
de ſumma rerum. At Ageſilaus inquit: nõ eſſe hoſtes impediēdos Ageſilaus
quos ſibiijpſis pares uellet. Præterea cum parum deeſſet quin foſſa
coniungeretur: aduerſus id quod reliquum erat inſtructa acie ac
pari uſi certamine: uictoria potiti ſunt. Ad poſtremũ cum moreret̃
amicis iuſſit nullam ſibi neꝗ fictam neꝗ pictam facerēt: ita enim
imagines appellabat. Nam ſi qđ mihi opus illuſtre factum eſt: hoc
mihi monumentum eſt: Sin uero nullum: neꝗ ſi omnis quidem ſta
tuas feceritis.

Rchidamus ubi Ageſilai catapultã eſſet intutus: cũ primũ ex Archidamus
a Sicilia aduecta eſſet: exclamauit: O Hercules perijt uiri uirtꝰ.

Gis iunior cum Demades diceret enſes Laconicos ob breui/ Agis iunior
a tatē a circulatoribus abſorberi: attamē Lacedæmonij: reſpõ/ Demades
dit: huiuſmodi enſibus hoſtes uæhemētiſſime aſſequunt̃. Item cũ
Ephori cuidã proditori tradēdos militeſ iuberēt: haud illi ſe inquit
alienos credere qui proprios prodidiſſet.

Clæomenes Læomenes cũ quis ſe gallos ei datuꝝ polliceret̃: qui pugnan/
c do interirẽt: iſtos mihi des inquit nolim: ſed illos potiꝰ qui pu
gnando interimant.

Pedaretus Edaretus nõ electus in numeꝝ trecẽtoꝝ: qui quidẽ honos in
p urbe cæteris dignitate præſtabat: hilarł ſurridẽſq; abibat: gau
dere ſe inquiẽs ſi quidẽ trecentos urbs haberet ciues ſeſe melioris.

Damonidas Amonidas ĩ ultimũ chori ordinẽ locatꝰ a chori magiſtro: pul/
d chre tu quidẽ inueniſti inqt qui etiã ipſe honorabilis fias.

Nicoſtratus Icoſtratus Argiuoꝝ prætor cũ ad cuiuſdã caſtelli proditionẽ
n grãdi pecunia atq; matrimonio Lacænæ mulierł quã ipſe uo
luerit præter regias ab Archidamo hortaret̃: reſpõdit Archidamũ
Hercules ex Herculis genere nequaq̃ eſſe. Herculem eñ luſtrato orbe malos
Archidamus ſupplicio affeciſſe: at bonos Archidamũ facere malos.

Eudæmõidas Vdæmonidas cum in Academia Xenocraten uidiſſet: qui iã
Xenocrates e ſenex cum diſcipulis diſputaret. Cunq; audiſſet ab eo uirtutẽ
quæri: At quãdo ea utetur inquit? Rurſum cum philoſophum au/
diſſet: qui ſolũ ſapientẽ eſſe bonũ imperatorẽ diceret: dictio inqt ad
miratiõe digna: ueꝝ qui loquit̃ tubæ ſtrepitũ nunq̃ audiuit.

Antilochus Ntilochus cũ Ephoꝝ gereret: audiẽs Meſſenijs agrũ a Philip/
a po datũ: interrogauit: Num etiã dedidiſſet Philippꝰ ut poſſide/
rẽt: cũ ꝓ illo pugnandũ foret?

Antalcidas Ntalcidas cũ Atheniẽſis quidã Lacedæmonijs imperitiã obij
a ceret: ſoli certe nos inquit mali nihil a uobis didicimꝰ. Præte/
rea cum alius Atheniẽſis ad eum dixiſſet: Atqui nos a Cephiſo ſæ/
piſſime uos fugauimus. At nunq̃ nos inquit fugauimꝰ uos ab Eu
Sophiſta rota? Ad hæc cum Sophiſta quidam Herculis laudationẽ lecturꝰ
eſſet: ait: Quis eñ eum uituperat?

Epaminõdas Paminonda Thebano imperiũ gerente: nunq̃ in caſtris repẽ/
e tinꝰ tumultꝰ exortꝰ eſt. Dicebat aũt belli pulcherrimũ eſſe mo
ri. Grauiori uero armatura peditum corpus aſſeuerabat exercita/
tum eſſe oportere: non athletarum ſolum: ſed etiam militũ more.
Itaq; carnoſioribus ſe infeſtum præbebat: ac talem quendam amo
uit ab exercitu: inquiẽs uix tribus quattuorue clypeis tegi eius uen
trem: cuius magnitudine ſuã ipſe mentulam| ne uidere quidem poſ
ſet. Sic etiam tenui uictu ac uili erat: ut cum a uicino ad cœnam in/
uitatus: inueniſſet liborum obſoniorũq; & unguentoꝝ apparatũ:
abierit ilico: inquiẽs: ego te ſacrificare non cõtumelia uti opinabar.
Collegæ Et cum coquus dierum aliquorũ ſumptus rationẽ collegis redde/
ret: olei ſolum multitudinẽ moleſte tulit. Admirãtibuſq; collegis:
non ſumptũ inquit ægre ſe ferre: ſed quod tantũ olei intra corpus

excepiſſet. Item cũ feſtum diem urbs ageret: ac potui om̃es coituiq̃ ſtuderẽt: occurrit familiari cuidam ſobrius atq̃ mẽtis compos inçedens. Illo aũt admirante quærenteq̃ quid ita ſolus ambularet: quo liceat inquit om̃ib⁹ uobis ebrietati & deſidiæ indulgere. Atq̃ nequã hominẽ qui flagitioſe q̃d deliquerat: rogante Pelopida nõ admiſit: at amicæ precibus dimiſit: dicens amicas decere talia munera capere non prætores. Ad hæc cum Lacedæmonij copias educerent oraculaq̃ Thebanis referrẽtur: quæ quidem alia uictum iri alia uictores eos fore dicerẽt: iuſſit hæc ad tribunalis dexteram: illa uero ad leuã poni. Quibus om̃ibus poſitis: ſurrexit inquiẽs: ſi parere imperantibus: & cum hoſtibus congredi aduerſi uolueritis: hæc uobis oracula ſunt melioraq̃ oſtendit: Quod ſi formido uos cœperit: illa ſunt: & in deteriora orationẽ uertit. Itẽ cũ in hoſtes agmẽ oportune duceret: at tonitru facto ſui quærerẽt: quid deum portendere arbitrarẽt: ut hoſtes attonitos eſſe reſpõdit. Quod cũ huiuſmodi agri in proximo eſſent in talibus ipſi caſtra mœtarent: Atq̃ ornatiſſimarũ omniũ quas geſſiſſet & optimarũ rerum iucundiſſimum eam ſibi dicebat q̃ ſuis adhuc uiuis parentibus ad Leuctra Lacedæmonios ſuperaſſet. Cunq̃ alio tempore unguẽtato corpore ac hilari facie apparere conſueſſet: poſt illud prælium poſtridie ſqualidus ac demiſſa fronte proceſſit in mediũ. Percunctantibuſq̃ amicis an ægri quicq̃ ei accidiſſet: nihil ei accidiſſe reſpondit: uerũ ſentiebam me elatiore animo heri fuiſſe q̃ par eſſet: Itaq̃ immoderatam læticiã hodie plecto. At cum Spartiatas ſciret operam dare: ut huiuſmodi caſus abſconderẽt: uolenſq̃ illorum calamitatis magnitudinem liquido patefacere: non eſt paſſus ut omnes ſimul: ſed ut ſingulæ potius ciuitates cadauera tollerent. Quare Lacedæmoniorum cadauerum mille & amplius uiſum eſt. Item cum Iaſon Theſſalorum princeps ſocius ueniſſet Thebas: & Epaminondæ q̃ plurimũ inopia præmeretur: aureum duo milia miſiſſet: aurũ quidem non accepit: Iaſona uero aſpiciẽs: iniuriam inquit incipis. At ipſe denarijs quinquaginta mutuo acceptis ac ciue quodam ad exercitus commeatum in Peloponneſum irrupit. Rurſum cum rex Perſarum Daricum triginta milia ei miſiſſet: grauiter Diomedonta reprehendit: quod nauigationis tantum ad Epaminondam corrumpendum enauigaſſet: Iuſſitq̃ regi diceret: ſi quæ Thebanis cõducerent: ſentiret Epaminondam gratis amicum habiturus fore: ſin autem quæ non conducerent: hoſtem. Et cum Argiui Thebanorum ſocietatem iniſſent: ac Athenienſium legati in Arcadiam profecti ĩ utroſq̃ inuæherent: a Caliſtratoq̃ oratore: tum Oreſtes: tũ

Lacedæmonij Thebani Leuctra Iaſon Pelopõneſus Argiui Caliſtratus Oreſtres

Oedippus Oedippus exprobraret urbibus: ubi Epaminondas ſurrexiſſet: fa-
Epaminōdas temur ait: & apud nos patricidam extitiſſe & apud Argiuos matri-
Atheniēſes cidam: uerū qui hæc perpetrauit: nos quidē eiecimus: Athenienſes
uero excepere. Spartiatis uero qui multis magniſq; in rebus The-
banos criminarent: his reſpōdit: uoſ breui oratione gaudētis ocio-
ſos reddiderit. Atq; poſteaq; Alexandrū Phereoꝝ tyrannū q The
banis erat hoſtis ī amicitiā Atheniēſes ſocietatēq; recepiſſent: eiſq;
ille polliceret carnes: quæ mina uenundabant: ſemiobolo ſe præbi
turū. At nos inquit Epaminōdas ligna ad haſce carnes Atheniēſi-
bus gratis præbebim⁹. Iſtoꝝ enim agrū excidemus: ſi moleſtiores
Boetij eſſe perrexerint. Inſuper cum Boetios uellet ī armis perpetuo eſſe:
erāt enim per ocium diſſolutiores: quo tempore ipſorum princeps
electus eſſet: eos monebat inquiēs: etiam conſultate uiri: nam ſi im
peratorē geſſero: imperio parendum eſt uobis. Itaq; campeſtrē pa-
tentēq; regionē belli Orcheſtrā appellabat: perinde ut illā poſſide-
re nequeant: niſi manum pro clypei loco habuerint. Et cum Cha-
Chabrias brias paucos Thebanos quoſdam qui ad Corinthium ſub muros
Trophæū auidius præliarentur interemiſſet trophæūq; ſtatuiſſet: Epaminon
das deridēs ait: Hic non trophæum ſed Hecathenſium: hoc eſt He-
cathes ſimulachrū ſtatuendum eſt. Hecathē enim ante portas in tri
uijs non abſurde erigebant. Ad hæc cum quidam nunciaſſet exerci
tum ab Atheniēſibus nouis ornatū armis: in Peloponneſum miſ-
Antigenidas ſum: quid ergo Antigenidas ſuſpirat inquit: ſi nouas tibias Telles
Telles habet? Erat enim tibicē Telles peſſimus: at Antigenidas optimus.
Item cum didiciſſet armigerū permultas ab homine captiuo pecu-
nias accepiſſe: mihi ait clypeū redde: tibi uero faciundo quæſtui ta-
bernam emitto. Non em̄ amplius æque diſcrimen ſubire uelis: qui
unus e diuitibus beatiſq; factus ſis. Interrogatus quoq; utrum ſeſe
meliorē impatorē duceret: an Chabrian: an Iphicratē: difficillimū
eſt inquit iudicatu quoad uiuimus. Præterea cum ex Laconica re-
uerſus ad capitis cauſam: una cū prætoribuſ collegis arceſſeret: qđ
Boetia mēſes quattuor Boetiæ impio præter legē adieciſſet: collegas hor-
tatus eſt in ſe crimē referrēt tanq; ui coacti: at ipſe non habere inqt
uerba quæ rebus præſtarēt. Quod ſi omnino aliquid apud iudices
dicendū eſſet: orare ſi ſe occiderint ut ſtatuæ condemnationē inſcri-
bant: quo Græci norint Thebanos uel inuitos ab Epaminonda co
Laconica actos eſſe: qui Laconicam quæ annos quingētos neq; prædā neq;
Meſſena bellū paſſa eſſet: & Meſſenam triginta ac ducētos annos incoluiſſet
concremarint: compoſuiſſe etiā atq; redegiſſe in unū Arcadas: præ
terea Græcis libertatē reſtituiſſe. Hæc em̄ ea prætura atq; imperio

geſta ſunt: quare iudices multo cũ riſu egreſſi ſunt: ne ſuffragia quidem in eum admittẽtes. Ad poſtremũ cum in ultimo prælio uuln⁹ excepiſſet: delatus in tabernaculũ uocauit Daiphantum: poſt hunc deinceps Hyollidan: quos quidem uiros ubi efflaſſe animã accepiſſet: iuſſit cũ hoſtib⁹ bellũ ſoluerẽt tanꝙ eis imperator nõ eſſet. Reꝗ uerbo teſtatus eſt: utpote qui optime ciues ſuos noſſet. Daiphantus Hyollidas

p Elopidas Epaminondæ collega in prætura cum ab amicis diceretur neceſſarium negociũ cogendæ neceſſariæ pecuniæ negligere: Pecuniæ per Iouem ait: neceſſariæ huic ſunt Nicomedi: hominẽ is quidem oſtendẽs & claudũ prorſus & debilem. Vxore aũt cum ad pugnam egrederetur eum precante: ut ſe ſaluũ faceret: hoc alios ait monendos eſſe: at principẽ & prætorẽ ut ciues faceret ſaluos. Item cum quidã dixiſſet: In hoſtes incidim⁹: Quid in illos nos magis: inquit: incidimus ꝙ in nos illi? Atꝗ cum fractis fœderibus ab Alexãdro Pheræoꝝ tyrãno & capt⁹ & uinct⁹ eſſet: proindeꝗ illi malediceret tyrãnuſꝗ dixiſſet: properas mori? Maxime inqt: quo Thebani magis excandeſcant actu citius pœnam des. Ad hæc cum Theba tyranni uxor ad eum ueniſſet ſeꝗ mirari diceret quod uinctus ita eſſet hilaris: is magis illam ſe mirari reſpondit: ꝙ non uinctum expectaret Alexandrum. Item cum ab Epaminonda uæheretur: gratias inquit habere Alexãdro: quoniam in præſentia potiſſimum experiretur: nõ modo ad bellum ſeſe: uerumetiam ad necem uti audentia. Pelopidas Epaminõdas Nicomedes Alexander Theba

De Apophthegmatibus eorũ qui apud Romanos maxime claruerunt.

m Arcus Curius a quibuſdam cum accuſaretᷣ quod agri bello patri minimam partem uiritim diſtribuiſſet: plurimam uero publicam effeciſſet: optauit neminẽ Romanorum fore qui quod agri ad alendũ ſatis eſſet parũ duceret. Samnites autẽ cum poſt aduerſum conflictum ad eum profecti aurum darent: rapa elyxabat in fictilibus: Samnintibus aũt reſpondit minime ſe auro indigere qui tali cœna uteretur: atꝗ malle habẽtibus imperare ꝙ habere aurum. M. curius Samnites

g Aius Fabricius: cũ Romanos a Pyrrho uictos accepiſſet: Labieno dixit: Pyrrhus Romanos uicit nõ Epirotæ. Et cum multũ ei auri daretᷣ a Pyrrho: ad quẽ ꝓ redimẽdis captiuis uenerat: nequaꝗ accepit. Poſtridie uero qui maximus elephantus eſſet inſtructu Pyrrhi: poſt terga ignoranti Fabricio clamorẽ emittẽs: repente G. Fabricius Romani Pyrrhus

apparuit: quo facto cõuerſus Fabricius ac ſubridẽs: me ait: nec au/
rum heri: nec hodie bællua permouit. Rogãteq; eũ Pyrrho: ut ſecũ
eſſet ac proximũ poſt ſe imperiũ haberet: neq; tibi hoc inquit con/
ducit: nã Epirotæ ſi ambos nos norint: a me regi q̃ abs te malínt.
Rurſum Fabricio conſuli Pyrrhi medícus epiſtolã miſit qua polli/
ceretur ſi is iuberet ſe Pyrrhum ueneni interfectuꝝ. At Fabricius
eam epiſtolam ad Pyrrhum dedit: ſaniore ut mente uteret̃ monẽs:
quoniam & amicoꝝ & hoſtium peſſimus iudex eſſet. Sed poſteaq̃
inſidijs compertis Pyrrhus medicum ſuſpendio affeciſſet: reddidiſ
ſetq; Fabricio captiuos ſine redemptiõis precio: eos nõ accepit gra
tis: ſed ne mercedem cœpiſſe uideretur: totidẽ ei captiuos reſtituit.
Romani Nã neq; Pyrrhi gr̃a inſidias ſignificaſſe affirmauit: ſed ne Romani
dolo uiderent̃ uti ad necẽ: perinde atq; palã uincere minꝰ poſſent.
Fabiꝰ maximꝰ Fabius maximus cum nollet cum Annibale acie cõfligere: ſed
Annibal cunctando exercitum eiꝰ terere: qui tum pecuniæ: tum anno/
næ præmeret̃ inopia: per aſpera ac montuoſa loca ínſequebatur: &
ſeſe a latere egreſſus opponebat. Cũq; a multitudine rideret̃: & An
nibalís uocaret̃ pædagogus: id minimi pendẽs cogitatibꝰ ſuis atq;
conſilijs utebatur. Et ad amicos cõuerſus dicebat eum ſibi timidio
rem uideri qui cauilla cõuitiaq; metueret q̃ qui hoſtes fugeret. In/
Minutius ſuper cum de collega Minutio: quoniã hoſtes aliquos proſtraſſet:
magnus rumor eſſet quaſi uir foret nomine Romano digniſſimus:
magis ſe inquit ſecundũ Minutij fortunã q̃ aduerſam pertimiſce/
re. Pauloq; poſt cum inſidias incidiſſet Minucius: & ſimul cũ exer/
citu perire uideret̃: ubi ipſe auxiliũ tulít: cũ magnũ hoſtiũ numeꝝ
prodidit: tum illum ſeruauit. Itaq; Annibal ad amicos dixit: nõ ſæ
pe prædixi uobis fore aliquando ut montana nubes in nos imbris
reſolueret? Atq; poſt Cannẽſem cladem creatus imperator una cũ
Claudiꝰ mar Claudio Marcello uiro & intrepido: & qui cum Annibale q̃ liben/
cellus tiſſime ſemper dimicaret: ſperabat ipſe ſi nemo pugnaret breui fu/
Annibal turum: ut Annibalis miles attritus feſſuſq; deficeret. Quobrem di/
Fabius cebat Annibal maiori ſibi metui eſſe Fabium pugna uacuũ q̃ pu/
Marcellus gnant̃ Marcellum. Et cum miles Lucanus apud eum eſſet accuſa/
tus quod mulieris amore noctu ſæpe in caſtris uagaretur: cæterum
mirabili armorum uirtute uir eſſe narraretur: mulierem quam de/
peribat comprehendi eo clam iuſſit & ad ſe duci. Vt autem addu/
cta ẽ: accerſito homine quod præter legẽ inquit pernoctares: haud
nos latuit: at ne prius quidẽ latuerat quod probitati ſtuderes: qua/
re fortiter tuis ac recte factis errata condonẽtur. Reliquum nobiſ/

cum eris: habeo enim ſponſorē: & adductam mulierculam ei commēdauit ac tradidit. Item cum Tarentinos Annibal præter arcem præſidio teneret: Fabius ubi ꝙ longiſſime dolo abſceſſiſſet: & cœpit urbem & in prædam uertit. Scriba uero interrogante quid de ſacris ſimulacris ſtatueret: relinquamus ait Tarentinis deos iratos. Et cum. M. Liuiꝰ qui arcem præſidio teneret urbem per ſe captam diceret: alij hominem ridebāt. At Fabius ait: uera narras: nam niſi tu urbem amiſiſſes: nequaquam ego recuperaſſem. Atq; cum iam ſenior eſſet: ac filius conſul de rebus gerendis in publico loqueretur præſentibus pluribus: aſcendit equum atq; procedebat. Cūq; lictorem iuuenis miſiſſet: iuſſiſſetq; equo deſcēdere: alijs ſeſe auertentibus: Fabius ipſe equo exiliēs præter ætatē accurrit natūq; conplexꝰ: belle inquit ſapis o fili qui plane intelligas quibus imperas: & cuiuſmodi imperij magnitudinē ſuſceperis. Tarentini Annibal Fabius M. liuius

Scipio maior cum a re militari atq; urbana ſtudium ad litteras conuerteret: dicebat cum ocioſus eſſet: plura tunc negocia a ſe geri. Idem ubi Carthaginem ui cœpiſſet ac milites quidā: quā cœpiſſent captiuam præſtanti forma ac uirginem aduæherent atq; illi darent: libenter inquit acciperem ſi priuatus non imperator eſſem. Rurſum cum in alto poſitam urbem obſideret: ubi templum Veneris eminentius apparebat: iuſſit illic uadimonia conſentirēt: perinde ut ad tertium diem in Veneris phano diſceptantium cauſas auditurus: id quod ſicuti prædixerat factum dedit urbe capta. Atq; in Sicilia cum quis percunctaret: cuius rei fiducia ad Carthaginem claſſe foret traiecturus: oſtenſis ei armatis exercitatiſq; uiris trecētis & alta turri quæ e mari eminebat: nemo eſt horum inquit qui ſi ſuper hanc turrim aſcenderit: non ſe ſi iuſſero præcipitem iaciat. Cum uero & agro potitus eſt: poſteaꝗ traieciſſet atq; hoſtium caſtra concremaſſet: miſſaq; legatione Carthaginenſes pepigiſſent ictis fœderibus: tum bælluas: tum nauis: tum etiam pecunias datum ire: & quoniam ex Italia adnauigaſſet Annibal ea fiducia ductos conuentorum pœniteret: his auditis Scipio ait: ne illis quidem uolentibus fœdera ſeruaturum ſeſe: ni talentum etiam quinq; milia ad ea priora ſoluerint: propterea quod Annibalem acceſſiſſent. At ubi omnino uicti Carthaginenſes pro fœderibus ac pace legatos ad eum miſiſſent: qui uenerant ilico abire iuſſit: perinde ac non eos auditurus ꝗ L. Terentium adduxiſſent. Erat autem Romanus Terentius: uir frugi & bonus: quem Carthaginēſes captiuum egerant. Qui ubi adductus eſt: eum iuxta ſe in prætorio Scipio maior Veneris templum Sicilia Carthago L. Terentius

ſedere pro tribunali uoluit: & ita Carthaginēſibus reſponſum dedit ac bellum ſoluit. Terentius autem eum triumphantem ſecutus eſt pilleatus tanq̃ donatus libertate. Atq; poſt eius mortē ijs qui uenerant ad efferendun funus mulſum miniſtrauit: quæq; alia ad ſepulturā attinebant q̃ diligentiſſime curauit. Sed hæc poſtea. Rur

Antiochus ſum cum Antiochus poſteaq̃ Romani aduerſus eum traieciſſent

Scipio in Aſiam pro ſoluendo bello ad Scipionem miſiſſet: prius inquit oportuit non nunc cum & frenum & ſeſſorem ſuſceperis. Præterea

Quæſtores cū ei pecuniæ a ſenatu ex ærario decretæ eſſent: neq; eo die quæſtores ærarium uellent aperire: ſe aperturū ait. Etenim per ſe clauſum eſſe qui tam ingenti pecunia illud impleſſet. At cum multa in eum

Petilius crimina a Petilio & Quinto conijcerentur: apud populum ait hoc

Quintus ipſo die Carthaginenſes cum Annibale a ſe uictos: quare coronatū

Capitoliū ſeſe aſcenſurū capitoliū. Qui aūt uellet ſuffragia: ferret aduerſus ſe iuſſit: quæ locutus capitoliū aſcendit: populus uero ſecut⁹ eſt accuſatorib⁹ adhuc dicētibus relictis.

Titus q̄ntius t Itus Quinti⁹ ita ſtatim ab initio fuit illuſtri fama ut ante tribunatum: ante præturam: ante ædilitatem conſul deſignatus

Philippus ſit. Is cum aduerſus Philippum cum imperio miſſus eſſet: cum illo in colloquium uenire auſus eſt. Philippo autem obſides petente: illum enim eſſe cum multis Romanis: ſe uero ſolum eſſe Macedonibus. Tu enim reſpondit Quintius: ſolum te feciſti: quoniam & amicos & cognatos occidiſti. Atq; ubi Philippum acie uiciſſet: iuſſit in Iſthmijs proclamari liberos ſe Græcos dimitti ac ſui iuris. Atqui quotquot Romani Annibalis temporib⁹ in captiuitatē acti apud Græcos ſeruiebant: hos ſingulos redemptos denarijs quingentis Quintio Græci dedere dono: & illi in urbē triumphantē ſecuti ſunt pilleos capite gerētes: ut ijs mos ē: q liberi facti fuerint. Atq; Achæos quibus in Zacynthiorū inſulam exercitū ducere mens erat: monuit: cauerēt: ne queadmodū teſtudines protenſo capite extra Pelo

Antioch⁹ rex ponneſum diſcrimē adirent. Inſuper cum Antiochus rex ingenti cū

Græcia exercitu Græciā peteret: cunctis perterritis: cum ob militū multitudinē: tum ob armorꝫ uarietatē: huiuſmodi ad Achæos dictione eſt

Chalcis uſus. Ait enim cum Chalcide apud hoſpitē cœnaret: admiratū ſe multitudinē carniū: at hoſpitē reſpondiſſe: eas oīs porcinas eſſe: ſed condimētis modo apparatibuſq; differre. Proinde nec uos ait: admiremini regiaſ copias: cū haſtatos Cataphractos & Pæçeteros hoc eſt pedeſtris ſocios: cūq; equeſtris ſagittarios auditis. Nam hi oēs Syri ſunt armis inuicē differētes. Philopœmeni quoq; prætori

Achæoꝝ: q̄ mľto eq̄te & grauiorī armaturæ pedite abūdaret: pecu
nijs ꝟo īdigeret: illudēs aiebat: Philopœmeni & man⁹ & crura eſſe:
uentrē aūt non eſſe. Etem̄ forma corporis Philopœmeni talis erat.

g Aius Domitius quem Scipio maior in bello aduerſus Antio chum apud Luciū fratrē ſuis legationis uicibus fungi uoluit: cum hoſtium aciem eſſet conſpicatus: præfectis hortantibus ut ſtatim hoſtem adoriretur: horam nequaꝗ̄ ſatis eſſe reſpondit: ut tot hominum milibus trucidandis impedimentiſq; rapiendis repetentes caſtra ſeipſos curarent. Verum hoc in tempore cras factum ire congreſſuſq; poſtridie hoſtium quinquaginta milia ad internitionem redegit.

G. domitius
Scipio maior
Antiochus

.l. milia hoſtium deſiderata

p Vblius Licinius conſul imp̄ator: uictus equeſtri prælio a Perſe Macedonum rege: milites duo milia octīngētos amiſit: partim cæſos: partim captos. Poſt præliū uero cum Perſes & pro fœderib⁹ & pro pace oratores miſiſſet: uictus uictori iuſſit: ut & regnū & res oīs Romanis cederet.

P. licinius
Perſes

p Aulus Aemylius: ſecundū conſulatū petēs repulſam habuit. Sed ubi imperitia & mollicia imperatoꝝ bellū aduerſus Perſen ac Macedonas prolixitatē accepit: & ob id conſulem illum declararunt: ait eis ſe gratias non habere: quoniā non eo eſſet imperator deſignatus ꝙ tam imperio ſibi q̄ꝫ illis imperatore opus foret. Cunq; domū e foro petiſſet: ac tertiam filiolam quam lachrymantem offenderat: quid ploraret interrogaſſet: atq; illa reſpondiſſet: quoniā Perſes nobis mortuus eſt: erat aūt catellus ita nominatus: in bonam fortunam ait o filia omenq; arripio. Atq; cum multa in caſtris audaciā garrulitatēq; offendiſſet: q̄ꝫ imperatores ac reꝝ minime neceſſariaꝝ ſtudioſi induxiſſent: ut quieſcerēt: ac ſolū gladios acuerēt iuſſit: ſibi enim reliqua curæ fore. Nocturnas aūt excubias iuſſit ſine haſta & ſine enſe aſſeruarēt: quo deſperantes qui hoſtib⁹ repugnarēt: magis ſomno reſiſterent. Et cum Macedonia per locos ſaltuoſos inuaſiſſet ac inſtructos hoſtes aſpexiſſet. Naſica em̄ eum hortante ut confeſtim illos adorireť: facerē iſtud quidē ſi tua mihi ait ætas eſſet. Veꝝ multa mihi experiētia impedimēto eſt: ut itinere fatigatus aduerſus inſtructam aciem dimicem. At ſuperato Perſe cum pro uictoria epulū præberet: dicebat expertum peritūq; exercitum maiori hoſtibus terrori eſſe ſuauiſſimūq; amicis conuiuiū præbere. Ad hæc cum Perſes captus eſſet: ac in triumphū duci deprecareť: hoc inquit in te ē. Ita em̄ poteſtatē ei dedit: ut ſe ipſe interimeret. Grandi aūt ac propemodum infinita inuenta pecunia nihil ipſe accepit: At genero Tuberoni phialā argenteā ponderis libraꝝ

Paulus æmilius

Macedonia
Naſica

trium militiæ præmiũ dedit. Et hanc aiunt primam Aemiliorum domum argenteam ſupellectilem ingreſſam. Præterea cum quattuor ei maſculinæ prolis filij eſſent: duos adoptioni alijs antea dediderat: reliqui duo qui domi erat: alter qui annos quattuordecim natus quinto ante triumphũ die: alter quinto itidem die poſt triũphum agens annum duodecimum: diem obiere. Cũq̃ procedenti ipſi populus eius uicem condoleret collugeretq̃: nunc ait patriæ ſe metu atq̃ periculo eſſe liberatũ: qñ ſucceſſuũ ſuorũ inuidiã quã in familiã ſuã fortuna euomiſſet pro oĩbus tulerit.

Cato ſenior C Ato ſenior cum apud populum in prodigalitatẽ & ĩmodicos ſumptus inuæheret: inqt: q̃ difficile eſt habere ad uentrẽ orationem qui aures non habet. Mirari autẽ qui urbs illa ſeruaretur: ubi pluris ueniret piſcis q̃ bos. Item cum uxorum effrenatius petulantiuſq̃ imperium aliquando reprehenderet: omnes inquit homines uxoribus dominantur: nos uero cunctis hominibus: nobis autem uxores. Aiebat etiam male pro collato bñficio gratiam non recipere q̃ pro illata iniuria ſuppliciũ non ſubire: & ijs ſemper omnibus qui delinquerẽt præterq̃ ſibi ueniam dare. Et cum magiſtratus ad delinquentis plectendos hortaretur: dicebat qui & poſſent & non propulſarent iniuriam: eos lapidibus eſſe obruendos. Rurſus ijs ſe iuuenibus magis dicebat delectari qui erubeſcerẽt q̃ qui palleſcerent. Dicebat etiam eum ſibi militem odio eſſe qui ambulando manus: pugnando autem pedes moueret: ac ſterteret magis q̃ inclamitaret. Atq̃ peſſimũ eum aiebat imperatorẽ qui ſibijpſi imperare nõ poſſet. Ad hæc maxime oportere exiſtimabat: ut q̃ſq̃ ſuijpſius pudore teneretur: neminẽ enim unq̃ ab ſeſe abeſſe. Inſuper cum plurimorum hominũ erectas uideret ſtatuas: at malo de me inquit homines queritent: cur Catonis ſtatua poſita non eſt q̃ cur eſt poſita. Item quibus poteſtas eſſet ut ea parce uterenẽ: hortabatur: quo ſemper poteſtate liceret uti. Et q̃ uirtuti honorẽ auferrent: eos dicebat iuuentuti honorem auferre. Idem neq̃ pro iuſtis rebus magiſtratum aut iudicem orandum eſſe dicebat: neq̃ pro rebus iniuſtis exorandum. Iniuriam quoq̃ dicere ſolitus eſt etiam ſi inferẽtib⁹ minus ſit oĩbus eſſe periculo. At ſenectuti multa cũ adſunt turpia ne uitij turpitudo adderẽ hortabaẽ. Atq̃ iratũ ab inſano arbitrabaẽ tempore differre. Item illis minime inuideri qui fortuna manſuete modeſteq̃ uterentur. Non enim nobis ſed quæ nobis bona ſunt inuident. Præterea qui eſſet in ridiculis ſtudioſi: aiebat in ſerijs ridẽdos fore. Et pulchras actiões pulcherrimis quoq̃

Fortuna

actionibus dicebat eſſe occupandas:ne illarum gloria paulatim deflueret. Corripiebat autem ciues qui eoſdem ſemper ad magiſtratum deſignaſſent. Videbimini enim dicebat:exiſtimare aut nõ multi magiſtratum faciundum:aut non multos dignos eſſe qui magiſtratũ gerant. Rurſum quia agros maritimos emiſſet:eum ſibi admirationi eſſe ſimulabat tanquã mari ualentiorem. Nam quæ illic uix inundet: hic facile abſorbeat. Et cum cenſuram petens uideret alios qui & rogarent blandirẽturq́; multitudini:clamabat ipſe indigere populum & ſeuero medico ac magna purgatiõe: proinde non eum deſignandum eſſe qui gratificaretur: ſed qui inexorabilẽ ſe præſtaret. Quæ cũ diceret cunctis in electione prælatus eſt. Item cum iuuentutem doceret: audenter pugnandum eſſe dicebat & uerbo magis ꝙ enſe: & uoce magis ꝙ manu plærumq́; uerti & cõſternari hoſtes. Atqui cum bellum aduerſus eos gereret: qui ad Betim flumen habitarent:magnoq́; in diſcrimine propter hoſtium multitudinem poſitus eſſet:uellentq́; celtiberi ducentorum ſtipendio talentorum auxilium ferre:Romani uero non ſinerent mercedẽ barbaris hominibus decerni: eos ait errare. Cum enim uicerint: non ab ipſis mercedem:ſed ab hoſtibus exactam ſoluturos. Q̃ ſi uicti fuerint: neq; a quib⁹ illa peteretur:nec qui peterent futuros. Et cũ plures cœpiſſet urbes:ut ipſe ait diebus quibus inter hoſtes commoratus eſt:nihil ipſe plus cœpit ꝙ quæ ex hoſtiũ agro comedit ac bibit. Idem cum argenti libram uiritim diſtribuiſſet in milites: ait melius eſſe ut multi cum argento: ꝙ pauci cum auro ab militia reuerterentur:magiſtratibus enim aliud nullum in prouincijs ꝙ gloriæ additamentum faciundum eſſe. Atq; ſeruos quinq; militiæ habebat: horum unus cum tria captiua emiſſet corpora:neq; prius lauiſſet Catonem ꝙ in conſpectum iſſet:hominem ſtrangulauit. Et rogatus a Scipione Africano:ut Achæorum exulibus auxilio eſſet quo redirent in patrias:ſimulabat eam ſibi rem nulli curæ eſſe. At cũ in ſenatu uerba plurima fierent:ſurgẽs:tanꝙ nihil habeam⁹ inquit quod nobis agendum ſit: ſedemus de Græcis ſeniculis diſſerentes: utrum a noſtris an ab Achæorum pollinctoribus efferantur. At cum Poſthumius Labienus hiſtorias Græce ſcripſiſſet: ac ueniam ab auditoribus peteret:ait illudẽs Cato: ueniam dandam eſſe:ſi coactus amphictionum decreto ſcripſit.

[Cenſura | Betis flumẽ | Celtiberi | Romani | Scipio africanus | Polinctores | Poſthumi⁹ la. | Cato]

Cipionẽ iuniorẽ ferunt annis quattuor & quinquaginta: q
f bus uixit nihil emiſſe: nihil uendidiſſe: nihil ædificaſſe: libras

[Scipio iunior]

aũt argẽti tris ac triginta dũtaxat in magna ſubſtantia & auri duas
Carthago reliquiſſe: cum tñ Carthago in ipſius poteſtate fuiſſet: & unus oĩm
Polybius imperatorꝝ milites locupletaſſet. Præterea Polybij præceptũ obſer
uans ſtudebat nõ prius e foro abire q̃ aliquẽ ex adeuntibus fami/
liarẽ ſibi atq̃ amicũ quouis pacto effeciſſet. Et cum iuuenis adhuc
eſſet: tantã & fortitudinis & prudẽtiæ expectationẽ de ſe præſtitit:
Cato ſenior ut Cato ſenior de ijs interrogatus qui ad Carthaginem militarẽt:
inter quos etiã erat Scipio: diceret: ſolus is quidẽ ſapit ac uiget: ad
Roma hunc aũt umbra concedunt. Item cum Romã ueniſſet ab exercitu:
eum inuitabant: non quo illi gratificarent: ſed quod per illũ prope
diẽ ac facile Carthaginẽ capturi eſſent. Atq̃ cũ murũ ſuperaſſet: &
Carthaginẽſes ex arce repugnarẽt: ne tu mare iſtud munies: id autẽ
iacebat inter utroſq̃: nec admodũ erat profundũ: dicente Polybio
atq̃ cõſulente ut tribulos ſpargeret ferreos: aut tabulas ſtimilis p/
foratas inijceret: ne tranſeũtes hoſtes aduerſus aggeres pugnarẽt:
ridiculũ eſſe ait qui muros cœpiſſent & intra urbẽ eſſent: inde ita ſe
gerere: quo aduerſus hoſtes nõ pugnarẽt. Et cum urbẽ Græcis ſta/
Sicilia tuis oblatiõibuſq̃ ex Sicilia aduectis refertam inueniſſet: iuſſit per
præconẽ ut quæ præſentes urbium ciues ſua cognoſcerẽt: reporta/
rẽt in patriam. Atqui rerum illarum neq̃ ſeruum: nec libertum ul/
lũ accepit. At ne emit quidẽ cum & diriperẽt: & deprædarentur ta/
G.lællius men omnes. Rurſum cum G. Lælio quo & amiciſſimo & ſocio ute/
batur: conſulatum petenti ſuffragaret: Pompium interrogauit: an
Pompius etiam ipſe peteret cõſulatũ. Erat aũt Pompius Tibicinis filiꝰ: quo
Lællius reſpondente nequanq̃ petere: quin potius cum Lællius peteret il/
lius deſignandi gratia ſe quoq̃ comitia ambiturum crediderũt: &
ita expectantes ab illo decepti ſunt. Nunciabatur enim eum circui/
re forum ac ciues dextera blandiendo apprehendere. Quare alijs
Scipio turbatis ſubridens Scipio: ſtulti inquit ſumus qui quaſi non homi
nes ſed deos immortales precaturi ſimus: tantũ terentes temporis
Appiꝰ claudiꝰ tibicinẽ expectamus. Rurſum cum Appius claudius eius competi/
tor in cẽſura eſſet: ac diceret Romanos oĩs ab ſe nominatim ſalu/
tari: Scipio qui oẽs fere ignoraret: uera inquit narras: nam maiori
curæ mihi fuit: ut a nemine ignorarer q̃ ut multos noſſem. Horta/
bat aũt ciues qñqdẽ aduerſũ Celtiberos bellũ gerebant: ut utroq̃
militatũ miſſo aut legato aut tribuno militũ ſumerẽt utriuſq̃ uir/
tutis teſtes ac iudices bellatores ipſos. Inſuper cenſor declaratꝰ ado
leſcentẽ priuauit equo: quoniã ſumptuoſiore in cœna quo tempo/
Placenta re Carthago oppugnabat: placentã melle compoſitã quã in urbis
ſimilitudinẽ figurãq̃ formarat: & hanc Carthaginem appellarat:

conuiuíjs propoſuit rapinæ: percunctantiq́ adoleſcẽti: quã ob cau ſam equũ ſibi abſtuliſſet: prior enim q̃ ego Carthaginẽ inquit diri puiſti. Et cum. G. Liciniũ prætereuntẽ intueret̃: ſcio hũc ait uirum peieraſſe: At nequeo nemine accuſãte: & accuſator eſſe & iudex. Ad hæc cũ a ſenatu tertiũ miſſus eſſet: cũ urbiũ: nationũ regũq́ inſpe- ctor intueretur: ut ait Clytomachus: Quis urbes hoĩeſq́ animis q̃ lege tuent̃: Alexandriã uenit: Cũq́ egreſſus nauim incederet: capi- te toga operto: Alexandrini qui undiq́ ad eũ uiſendum accurrerẽt rogabant ut & caput detegeret: atq́ cupientibus ſibi faciẽ oſtened- ret. Quod cum is feciſſet: ſtrepitu omnes ſunt ac plauſu proſecuit. Et cũ rex ꝓpt̃ corporis tarditatẽ atq́ molliciã uix ſequeret̃: incedẽ- tis illos Scipio ſubmiſſa uoce ĩmurmurans ad Panætiũ dixit: iam alicui Alexandrinis noſter aduentus fructui & uoluptati eſt: propt̃ nos enim ambulantẽ regẽ conſpiciunt. Comitabat̃ aũt eum amic⁹ unus Panætius philoſophus & famuli quinq́: quoꝝ unus cum in ea peregrinatione uita defunctus eſſet: aliam quoniã emere nollet: ex urbe accerſiuit. Rurſum cũ Numantini uiderent̃ inuicti: ac plæ- roſq́ imperatores ſuperaſſent: ſecundũ populus ad id bellũ conſu- lem Scipionẽ declarauit. Et cum multi in expeditionẽ irent: id ſena- tus quoniã exhauriret̃ Italia prohibuit: neq́ pecunias ex ærario ſu meret conceſſum eſt: ſed prouentus uectigales quoꝝ nondum tem pus aderat decreti ſunt. At Scipio nõ opus ſibi pecunijs eſſẽ dixit: ſuas enim atq́ amicoꝝ ſatis ſuperq́ fore. Sed de prohibitis militi- bus quæſtus eſt: Nam bellũ graue & periculoſum eſſe. Si propter hoſtium fortitudinẽ totiens ſuperati ſunt quod aduerſum tales id gerat̃: ſin propter ignauiã ciuium quod cum talib⁹. Atq́ ubi in ca- ſtra uenit: multãq́ & licentiã & luxuriã & ſuperſtitionẽ delitiaſq́ offendit: uates cõtinuo & hariolos lenoneſq́ exegit: impauitq́ ua- ſa cũcta dimitterẽt: præt̃ ollam: ueru ac fictilẽ calicẽ: argenteũ uero poculum non maioris q̃ librarum duarum ponderis pro arbitrio ha bendum permiſit lauari: Etiam uetuit & unguẽtis quiſq́ ſe ipſe fri caret iuſſit: ſumenta eñ quoniã manibus carerẽt: alterius fricatiõe indigere. Imperauit quoq́ ut ſtantes crudũ pranderẽt obſonium: cœnarẽt aũt diſcumbentes panem: aut ſimplicẽ pultem & carnem aſſam aut elyxã. Ipſe uero nigro phibulatus ſagulo exercitũ circui- bat eiuſq́ lugere dedecus aiebat. Atq́ cum Mẽmij cuiuſdã tribuni militũ iumenta comprehendiſſet: quæ lapideas peluis & uitrea po cula deportarẽt: mihi inquit ac patriæ triginta dies: tibi uero ĩ om- nem uitã cũ talis es temetipſum inutilẽ feciſti. Et cũ alius pulcherri me ornatũ ſcutũ oſtentaret: heus inquit adoleſcens ſcutũ certe pul-

G. Licinius

Clytomach⁹

Alexandria

Scipio

Panætius

Memmius

chrum eſt: uerũ decet Romanũ uirum in dextera potius ſpes ſuas ꝙ in ſiniſtra collocet. Item cum is qui uallum ſuſtuliſſet uæhementer ſe præmi diceret: Recte inquit: fidis em̃ magis huic ligno ꝙ gladio. Et cum effrenatam hoſtiũ amentiam eſſet intutus: dicebat tempore ſecuritatẽ emi. Nam boni imperatoris ſicuti medici officium eſſe: ut ferri curatione utatur ad poſtremũ. Verumtamen tempeſtiue adortus Numantinos in fugam uertit. Cũq; uictos grauiter ſeniores ferrent exprobrantes quid eos fugiſſent quos totiens fugaſſent: Numantinum quẽdam dixiſſe fertur: pecudes eaſdem quoq; nunc eſſe at paſtorem alium. Ad hæc ubi capta Numantia ſecũ dũ

G. gracchus triũphaſſet: contentio ei pro ſenatu ac ſocijs aduerſum G. Gracchũ

Scipio conſtituit. Quare turbatus populus in eum qui in tribunali eſſet: tumultuabatur. Tunc ait Scipio: Nunꝙ nos legionum clamor uociferatioq; perterruit: ne dum hominũ cõfluctuatio atq; confuſio: quibus non matrẽ Italiam ſed potius nouercam eſſe ſcio. Et cum ab amicis Gracchi ſublatus eſſet clamor de interficiũdo tyranno: Recte inquit qui patriã oppugnant: me prius uolunt de medio tol-

Roma lere: nõ em̃ Romã caſurã putãt Scipione ſuperſtite: neq; uicturum Scipionẽ ſi Roma ceciderit.

Cæcilius metellus — c Aecilius metellus cũ munitũ caſtellũ adoriri uellet: dixiſſetq; Centurio: ſi modo decẽ uiros amiſerit: fore ut caſtellum caperet: rogauit Metellus an uellet unus ex decem eſſe. Rurſum cum iunior quidam tribunus militũ quæreret: quid facturus foret: ſi hãc reſpondet tunicam exiſtimarẽ mentis meæ conſciam eſſe: eam exutus in ignem mitterẽ. Atq; Scipionis mortem cui uiuo infenſus fuerat: tulit ꝗ̃ moleſtiſſime: ac filijs iuſſit ut ſubeuntes lectum tollerẽt: dixitq; gratias habere ſe dijs immortalibus ꝙ non eſſet apud alios natus Scipio.

Gaius mari⁹ — g Aius Marius ex obſcuro genere rempublicam capeſſens ædilitatẽ ampliorẽ pollicitus eſt. Cunq; perſpicue aduertiſſet eodem ſe die defecturum: ad minorẽ trãſijt: atq; illa quoq; fruſtratus non tamẽ futurum diffiſus eſt ſe Romanorum principem. Et cum

Varices utroq; in crure uarices patereẽt: ſolutus crus medico execandũ præbuit: neq; ullo emiſſo ſuſpirio nec cõtractis ſupercilijs ſectionẽ pertulit. At cum medicus tranſitũ faceret ad alteꝝ crus: noluit inquiẽs

Cluſius curationẽ eo dolore dignam non eſſe. Inſuper cum Cluſius ſororis

Trebonius filius in eius ſecundo conſulatu militi cuidam præſtanti forma Trebonio nomine uim afferret: ab adoleſcẽte occiſus eſt. Multiſq; Treboniũ accuſantib⁹ is a ſe illũ occiſum q in magiſtratu eſſet nõ negauit: ſed necis cauſam dixit ac probauit. Itaq; Mari⁹ quæ ꝓ præcla-

ris militiæ facínorib⁹ corona darí conſueuerat ferri ad ſe iuſſit Tre/
bonioq; impoſuit. Atq; cũ aduerſum Teutonas in proximo caſtra
poſuiſſet eo in loco q paꝝ haberet aquæ: dicerẽtq; milites ſiti ſe affi
ci: mõſtrato illis flumine qđ iuxta hoſtiũ uallũ deflueret: Illinc uo/
bis potus eſt inqt emẽdus ſanguine. Ii aũt duci ſe rogabãt donec in
ſanguine ineſſet humor ac nondũ præ ſiti cõſtringeret. Præterea ca
mertiũ uiros mille q egregia uirtute ĩ bellis aduerſus Cymbros ex Cymbri
titiſſent: præter oẽs leges ciuitate uniuerſos donauit. Quod quidẽ
factũ cũ a nõnullis accuſaret: aiebat uerba legũ ꝓpt armoꝝ ſtrepi/
tũ exaudire nequiuiſſe. Et cũ in bello ciuili foſſa circũdat⁹ & obſeſ/
ſus occaſionẽ ac temp⁹ operiret: dixiſſetq; Pompei⁹ Silo: o Mari ſi Pompeius
magn⁹ ímpator es deſcende in aciẽ: proinde tu inqt ſi magn⁹ es im
perator coge me uel inuitũ in aciẽ deſcẽdere.

c Atullus Lutatius cum in bello aduerſus Cymbros ad Atiſo/ Catullus lu
nem flumen caſtra haberet: & Romani quoniã Barbaros ad tatius
tranſitum niti intuerent: cederẽt ubi eos detinere non poſſet: contẽ/ Romani
dit ad primũ curſim abſcendẽtium agmẽ: ne Romani fugere hoſtes
ſed imperatorẽ ſequi uiderent.

ſ Ylla cognomẽto Fœlix: inter maximas ſuas fœlicitatis duas Sylla
exiſtimabat: Pij Metelli amicitiã: & q urbẽ Athenarum non Pius metellus
æquaſſet ſolo ſed ſeruaſſet potius. Athenæ

g Aius Popilius ad Antiochũ legat⁹ miſſus eſt cũ epiſtola a ſe/ G. popilius
natu qua iuberet Antiochus ut exercitũ ex Aegypto abduce/
ret: nec Ptolemæi filioꝝ q orphani eſſent regnũ occuparet. Popiliũ
uero p caſtra aduenientẽ: cũ Emiti⁹ Antiochus q̃ humaniſſime ſa/
lutaſſet: ille non ſeruata ſalutandi uice tabellas reddidit. Quib⁹ le/
ctis cũ rex dixiſſet cõſultaturꝝ ſeſe daturꝝq; reſponſum: Popili⁹ rege
uirga ĩ gyrũ circũſcripto: hic ergo ſtãs inqt cõſulta & reſpõde. Cun
ctis aũt uiri grauitatẽ atq; animi magnitudinẽ admirãtib⁹ ſtupẽti/
buſq; & Antiocho factuꝝ ſe aſſentiẽte quæ Romani uellẽt: ita Po/
pilius & ſalutauit eũ & complexus eſt.

l Vcullus in Armenia cum decẽ milibus peditum & mille equi Lucullus
tũ aduerſus Tigranẽ qui centũ quinquagintamilia hoĩm in Armenia
expeditione haberet: pridie Nonas Octobres ꝓfectus eſt. Quo die Tigranes
prius Scipionis copiæ a Cymbris cõſumptæ ſunt. Quare cũ quidã Cymbri
dixiſſet Romanis illũ diẽ nefaſtũ eſſe atq; formidabilẽ. Igit pugne/
mus inqt hodie impigre: quo hũc q̃ꝫ Romanis diẽ ex acro & triſti Romani
iucũdũ hilarẽq; reddam⁹. Et cũ Cataphractos maxime milites me Catafracti mi
tuerẽt: bono aĩo eſſe iuſſit: futuꝝ eñ plus laboris ĩ illis ſpoliãdis q̃ lites
uincẽdis. Atq; cũ collẽ p̃m⁹ aſcẽdiſſet: barbaroꝝq; motũ aſpexiſſet

magna uoce inquit: uicim⁹ o cõmilitones: Ac nemine ſuſtinẽte dũ ill s fugat: Romanos quincꝫ lœto interceptos amiſit: hoſtes uero ſupra centũ milia occidit.

Gn. pompei⁹ Næum Pompeium æque Romani amauerunt atcꝫ patrẽ ode
Romani g rant. Is cum puer admodũ eſſet: Syllanæ ſe parti aſciuit: & cũ
Italia necꝫ magiſtratu fungeret: necꝫ ſenator eſſet: magnum ex Italia con
Sylla flauit exercitũ. Cuncꝫ a Sylla accerſeretur: negauit ſe ſine præda ac ſine cruore copias imperatori oſtenſurũ. Nec prius uenit ꝙ hoſtiũ
Sicilia duces permultis prælijs uiciſſet. Idem cũ a Sylla prætor in Siciliã miſſus: accepit milites egreſſos in itinere uim inferre ac rapina uti: qui alios palantes circumcurſarent ſupplicio affecit: ſed ijs qui a ſe miſſi eſſent ad gladios gẽmas addidit. Ad hæc Mamertinos qui cõ
Sthenius trariam partẽ ſecuti fuerãt poterat uniuerſos occidere. At Stheni⁹ factionis princeps cũ dixiſſet eum nequaꝗ iuſte agere: qui pro ſon te inſontes multos uocaret ad pœnã: hũc aũt ſeipſum eſſe abs quo & amici perſuaſi & inimici coacti res marianas elegiſſent: admira
Pompeius tus Pompeius ait ueniam dare Mamertinis: qui ab eiuſmodi uiro
Mamertini eſſent perſuaſi: qui patriam ſaluti ſuæ uitæ anteferret: & cũ urbem:
Africa tum etiam Sthenium liberauit. Itẽ cum in Africam aduerſus Do
Domitius mitium traieciſſet: & illo magna pugna ſuperato a militibus eſſet imperator ſalutatus: reſpondit non ſe honorẽ illum admittere: ꝙ diu hoſtium uallum ſtaret. Itacꝫ ſimul etiam cum imbri milites facto impetu caſtra expugnarunt: cœperunt: depopulati ſunt. Cum aũt reuertiſſet: tum cæteris eũ honoribus prompto animo uultucꝫ
Sylla amiciſſimo Syllã excepit: tum omniũ primus magnũ appellauit. At cum uellet triũphare: qm̃ nondũ ſenator eſſet: nequaꝗ ꝑmiſit: ꝗobrem cũ Pompeius dixiſſet ad circũſtantis ignorare Syllã etiã plures oriẽtẽ ſolẽ ꝙ occidentẽ adorare: exclamauit Sylla triũphet.
Seruilius At Seruilius uir ſenatorius & ſi grauiter rem ferebat: tamẽ cũ plæricꝫ aduerſarent triũpho: quippe qui largitiones aliquas expoſcerẽt: dixiſſetcꝫ Pompeius ſe potius triũphum dimiſſurꝫ ꝙ blande il los allocuturꝫ: nunc ait uero intueri ſe Pompeiũ & magnũ & triũ pho dignũ. Inſup cum Romæ mos eſſet: quandocũcꝫ militiæ munus pro legitimo tempore obiſſent: equũ ad duumuiros quos cenſores uocant: in forũ agerẽt: adnumeratiſcꝫ militiæ munerib⁹ quibuſcꝫ imperatoribus ea geſta ſunt: aut laudarent pro meritis: aut uituperarentur. Pompeius conſulẽ gerens ipſe equum deduxit ad Gelliũ & Lentulum cẽſores. Quibus ut mos eſt percunctantib⁹ an
Sertorius oĩa militaria munera obiſſet: oĩa reſpondit: & me quidẽ ĩpatore.
Hiſpania Idẽ Sertorij ſcripturis in Hiſpania potitus: inter quas erãt multorꝫ

ducum epiſtolæ: quibus ad perturbandam mutandãq; rempubli cam: Sertoriũ Romam accerſebãt: illas omnis cõcremauit: facultatem quidem iis præbens: ut mali ad ſanitatem redirẽt: ac meliores fierent. Præterea cũ Phrahates rex Parthorum per legatos eũ rogaſſet: ut termino euphrate uteref: quin potius Romani: inquit: termino utent aduerſus Parthos iure ipſo. Rurſum cum. L. lucullus militia functus uoluptatibus ſeſe dediſſet: uiueretq; ſumptuoſius: Pompeium autẽ uituperaret: quoniã præter ætatẽ plæraq; ſibi gerenda appeteret: magis: inquit: ſeni præter ætatẽ eſt delitiis operã dare q̃ imperare. Et cum ipſe aduerſa ualitudine laboraret: ut turdo ueſceref: medicus iuſſit: Illum ſui fruſtra quæſiuerunt: erat eñ præter anni tempus: Dixit quidã fore: ut apud Lucullũ turdi: quẽ penes annũ integrũ nutriant: inuenirẽf. Ergo inquit: ni Lucullus ſtuderet delitiis: uiuere Pompeius non poſſet? Ac dimiſſo medico paratu facillimis uilibuſq; cibis uſus eſt. Idem cum uæhementiſſima annonæ charitudine urbs præmeref: uerbo quidem cui annonæ cura mãdata eſſet: declaratus: re autẽ terræ ac maris ius habẽs in Africam & Sardiniam Siciliamq; nauigauit: collectaq; grandi frumenti copia ad Vrbem maturabat. Magna uero tẽpeſtate orta gubernatoribuſq; perterritis: ubi primus inſcẽdiſſet nauim & anchorã tolli iuſſiſſet: clamauit quod ad nauigationẽ cogeret non ad uitã. Idem cum eius aduerſus Cæſarem ſimultas in aperto iã eſſet: & Marcellinus unus ex iis qui a Pompeio pducti ad dignitatem fuerãt: deinde mutato erga Cæſarẽ animo: multa ĩ ſenatu in Pompeium loqueretur: Non te pudet Marcelline inquit: maledictis me onerare: per quẽ & e muto loquax factus es: & eſuriem cum uomitu cõmutaſti? Et ad Catonem grauius mordẽtẽ quoniã q̃ ſæpiſſime prædiceret potentiã & auctoramentũ Cæſaris nequaq; reipublice bono cedere: reſpõdit: tua quidem magis ad diuinationẽ accedũt: at mea ad amicitiã. Atq; cum de ſe liberius loqueref: ait omnem ſe magiſtratum & accepiſſe citius q̃ expectaſſet: & depoſuiſſe citius q̃ eſſet expectatus. Ad hæc cũ poſt conflictum Pharſalicum in Aegyptũ fugiens ex triremi foret in piſcatoriũ nauigium quod rex miſerat: tranſiturus: cõuerſus ad uxorẽ & filiũ: aliud nihil q̃ illud Sophoclis dixit: Quiſquis tyrãnũ petit: is & ſi liber it: illius eſt ſeruus. Cum uero tranſcendiſſet enſe percuſſus: ſuſpirio ſemel emiſſo nihil locutus eſt: ſed uelato capite ſeipſum tradidit.

Phrahateſ rex
Euphrates
Romani
Parthi
L. lucullus
Pompeius
Cæſar
Cato
Sophocles

c Icero orator in nomen cauillatus: & amicis ut id mutaret hortantibus ait: Ciceronis nomen ſeſe facturum q̃ & Catonũ & Catulorũ & Scaurorũ nomẽ illuſtrius. Et cũ argen

Cicero

teum poculũ dijs immortalibus uotũ ſoluiſſet: prima nomina lit-
Cicer teris notauit: ſed ꝓ Cicerone cicer incidit. At eos oratores qui al-
tiore uoce uterent̃: dicebat ꝓpter infirmitatem in clamorẽ ueluti
Verres claudos in equũ aſcendere. Et cũ Verres cuius filius corporis for-
ma male uteret̃: Ciceronem maledictis laceſſeret: perinde quaſi &
mollem & cynædum criminaret̃: ignoras inquit decere intra fores
Metellus cõuitijs filios urgere. Rurſum cũ Metellus nepos ad eum dixiſſet:
Pluris teſtimonio tuo occidiſti: ꝗ̃ patrocinio ſeruaſti. Etenĩ plus
mihi eſt: inquit: fidei ꝗ̃ eloquẽtiæ. Interrogante etiã Metello: quis
ei pater eſſet? Hanc inquit reſpõſionẽ difficiliorẽ effecit mater tua.
Fuerat enĩ Metelli mater impudica. At Metellus ipſe & leuis erat
Diodotus & incõſtans & libidinis deditus. Rurſus cum Diodoto rhetorico-
rum doctori uita defuncto lapideũ coruũ Metellus ipſe apposuiſ-
ſet: Iuſtam inquit retributionẽ factam: uolandi enĩ huic nõ dicẽdi
Vatinius doctrinã tradidit. Atq; cum Vatiniũ hominẽ & inimicũ ſibi & ꝑ-
ditiſſimum prius audiſſet interiſſe: mox certior de eius uita factus
eſſet: male inquit pereat qui male mentitus eſt. Ad eũ quoq; qui
genere Libys eſſet: diceretq; nõ audire ipſum dicentẽ: neq; tamẽ re
ſpondit: habes aurẽ nõ foratam. Caſtum aũt popillium: qui ſe iu-
riſperitum haberi uellet: cũ & rudis tñ & obtuſus eſſet: ubi ad con-
trouerſiã quandã aduocaſſet teſtem: atq; ille dixiſſet nihil ſcire: pu-
Hortenſius tas enĩ ait de iure fortaſſis ĩterrogari? Præterea cũ Hortẽſius ora-
Verres tor argẽteã ſphinga mercedẽ a Verre accepiſſet: cũq; oblique qui-
Cicero dã ac ſubdole Cicerone ad eũ locuto: dixiſſet ſe ænigmatũ ſoluen-
Sphinx dorũ imperitũ eſſe. Attamen reſpondit Cicero: ſphinx apud te eſt.
Et cũ Voconiũ cũ tribus filiab⁹ deformoſiſſima facie obuiũ habu-
iſſet: ſubmiſſa uoce ad amicos dixit: Phœbo haud oriente genuit
Fauſtus hic pignora. Atq; cũ Fauſt⁹ Sylla puer ꝓpter æris alieni ac fœno-
Sylla rum magnitudinẽ ſupellectilem ꝓſcripſiſſet: hanc ait libentius ꝗ̃
Pompeius patris ei⁹ ꝓſcriptionẽ amplector. Pompeio aũt ac Cæſare diffidẽ-
Cæſar tibus ait: quẽ fugiã: noui: ad quẽ fugiã: ignoro. Ac Pompeium ac-
Themiſtocles cuſabat: qui urbem deſeruiſſet: eſſetq; Themiſtoclen potius ꝗ̃ Pe-
Pericles riclen imitatus: cũ res non illis ſed hiſce ſimiles eſſent. Ad hæc cũ
Piſo ueniſſet ad Pompeium: ac rurſus ueniſſe pœniteret: ab eo interro-
gat⁹: ubi Piſonẽ generũ reliquiſſet. Apud tuũ: inquit: ſocerũ. Et cũ
quidã ad Pompeiũ a Cæſare trãſfugiſſet: diceretq; præ celeritate
atq; alacritate equum reliquiſſe: melius inquit eũ de equo conſu-
luiſſe. Item ad eũ qui nũciabat Cæſaris amicos triſtis eſſe: narras
inquit eos eẽ Cæſarẽ exoſos: ab eoq; diſſentire. Cũ aũt poſt Phar-
Nonius ſalicũ præliũ Pompeio fugiente: Nonius quiſpiam dixiſſet: adhuc

aquilas ſeptem apud ipſos eſſe: & ob id ut bono animo eſſent hor/
tareť: Recte inquit moneres: ſi cũ graculis nobis pugnandũ foret. Cæſar
Et cũ potitus uictoria Cæſar ꝓſtratas Pompeíj imagines honori/ Cicero
fice erexiſſet: ea de re loquens Cicero ait: Cæſar in erigendis Pom/
peíj ſtatuis ſuas firmat. Adeo aũt qđ pulchre ſciteq́ȝ diceret: pluri
mi faciebat: & ita ad id operã ſuã uæhementer accommodabat: ut
cũ ei cõtrouerſia eſſet apud cẽtumuiros cõſtitutã: & inſtãte die: ab
Eronte ſeruo nunciatum foret in diem poſterum controuerſiam re
iectam: eum libertate donauerit.

g Aius Cæſar cum Syllam fugeret adhuc adoleſcẽs: in præ/ G. Cæſar
dones incidit: & cũ primũ magna uis argẽti ab eo petereť: Sylla
prædones deriſit: tanq̃ȝ eius quẽ haberent ignaros: ac du/
plum ſe daturũ ꝓmiſit. Deinde aſſeruatus donec pecunias coge/
ret: ut & dormienti ſibi quieti eſſent ſilentiũq́ȝ præſtarent: impera
bat: Quas aũt oratiões poemataq́ȝ ſcriberet eis legebat: & qui mi/
nus uæhemẽter ea laudaſſent: fatuos ac barbaros appellabat: Ac
ꝑ riſum eos ſuſpẽſurũ ſe minabať: Id quod etiã paulopoſt effecit.
Nã cũ poſt aduectũ ſui redimẽdi preciũ liberatus & uiros & naui/
gia ex Aſia cõgregaſſet: tũ cõprehẽdit prædones: tũ etiã affixit cru/ Aſia
ci. Inſuper cũ Romæ pontificatũ peteret: haberetq́ȝ eius rei æmu/
lum atq́ȝ cõpetitorẽ Catulũ: qui Romanis reliquis dignitate præ/ Catulus
ſtabat: a matre ad fores deductus: hodie inquit mater uel pontifi/
cem filium uel exulem habebis. Atq́ȝ Pompeiam uxorẽ: qm̃ eſſet
de Clodio infamata: repudiauit. Deinde Clodio eã ob rem in iu/ Clodius
diciũ acto: teſtis adductus nihil neq̃ de uxore locutus eſt. Accu/
ſatore aũt interrogante: quid igitur eã eieciſti? Quoniã: inquit: de/
cet uxorem Cæſaris calumnia etiã uacare. Præterea cũ Alexandri
res geſtas legeret: collachrymauit: dixitq́ȝ ad amicos: Is cũ hac eẽt
ætate: Dariũ uicit: mihi uero in hãc uſq́ȝ diem geſtũ eſt nihil. Et cũ Darius
in alpibus ſterile inopſq́ȝ oppidulũ præteriret: amicis quærentibꝰ
an etiã hic ſeditiones aliquæ cõtẽtioneſq́ȝ de principatu eſſent: ſub
dubius cogitabũduſq́ȝ: malim inquit hic primꝰ eſſe q̃ȝ Romæ ſecũ/
dus. Fortiſſimorũ aũt facinorũ ea obeunda eſſe dicebat quæ & pe/
riculoſiſſima maximaq́ȝ eſſent uerũ haud cõſultãda. Et cũ ex Gal/ Gallia
lia ꝓuincia aduerſus Pompeiũ Rubicona flumẽ trãſiret: ait: iacta Rubicon flu.
ſit omnis alea. Item cũ ad mare Pompeius fugiſſet Roma: ac Me/ Metellus
tellus qui ærario præſideret: Cæſarem a capiunda pecunia ꝓhibe
ret: æràriũq́ȝ occluſiſſet: ei mortẽ minatus eſt. At Metello ꝑterrito:
hoc inquit adoleſcens difficiliꝰ erat dictu mihi q̃ȝ factu. Ad hæc cũ Dyrrhachiũ
ſeriꝰ Dyrrhachium ad eũ milites aduæherenť a Brunduſio clam Brunduſium

omnibꝰ nauigium paruum ingreſſus: traĳcere pelagus aggredit̃.
Fluctuante autem nauigio ubi ſeſe gubernatori manifeſtaſſet: cla
mauit: Crede fortunæ certior factꝰ Cæſarẽ abs te uæhi. Et tũc qui-
dem uæhementior tempeſtas inſurgens ei impedimento fuit. At
qui milites cõcurſu facto: magna cum animorũ ægritudine quere-
bant̃: qđ uires alias expectaret: quaſi ipſis diffideret. Sed poſtea
Pompeius ꝙ pugna facta uictor Pompeius nõ eſt uſus uictoria: ſed in caſtra
Cæſar redĳt: Erat inquit uictoria apud hoſtes: ſed uincendi gnarum nõ
habent. Rurſum cum ad Pharſalũ inſtructam aciem locis ſuis ſta-
re: hoſteſq; recipe Pompeius iuſſiſſet: eũ erraſſe Cæſar dicebat: qđ
illam militũ animi ex curſu incitationẽ: illam uim: illam pugnãdi
alacritatem naturaliter minatã debilitaſſet. Atq; cũ primo impetu
facillimeq; Pharnaca ponticũ uiciſſet: ad amicos ſcripſit: Veni: ui-
di: uici. Præterea ubi Pompeiani in Libya in fugã uerſi ſuperatiq;
Cato ſũt: ac ſeſe Cato interemit: ĩuideo tibi: ait: Cato mortis tuæ: Etẽm
Antonius tu mihi ſalutis tuæ inuidiſti. Rurſum cũ a quibuſdã hortaret̃: ut
Dolobella Antoniũ atq; Dolobellam: de quibꝰ male opinabant̃: ſibi caue-
Brutus ret: reſpondit nõ hos ſibi rubicundos & pinguis timori eſſe ſed gra
Caſſius cilis illos ac pallidos Bruto Caſſioq; oſtenſis. Et cũ inter cœnãdũ
ortꝰ eſſet de morte ſermo: quæ nã foret optima: Inopinata rñdit.
Cæſar augu-ſtus C. Aeſar qui primꝰ eſt Auguſtus cognominatus: cum adhuc
eſſet adoleſcens: ab Antonio repetiuit duo milia quingẽta
ſextertiũ: quæ & primi Cæſaris interfecti ædibus Antoniꝰ
ad domũ ſuã trãſtuliſſet. Volebat em̃ Romanis ſoluere quos Cæ-
ſar legauerat uiritim: nummos quinq; ac ſeptuaginta. At cũ Anto
nius pecunias haberet: & illũ moneret: ut ab ĳs repetundis deſiſte-
ret: ſi ſanus eſſet: paterna bona proclamauit: ac uendidit: largitio-
nẽq; perſoluit. Qua ex re & ſibi beniuolentia apud ciues compara
Rhœmetalceſ uit: & in illum odiũ cõcitauit. Atq; cũ Rhœmetacles rex Thracum
qui ab Antonio ad eũ tranſierat: nõ moderatum ſe ac demiſſum
in cõuiuĳs ſed petulãtẽ odioſumq; præſtaret: ſocietatẽ exprobãs:
ꝓprio cuidam aliorũ regũ ait: Cæſar: Ego proditionẽ amo: ſed ꝓ-
ditores non laudo. Item Alexandrinis poſt captiuitatẽ extrema ſe
Arius mala paſſuros opinantibus: ubi Cæſar ſuggeſtum aſcẽdiſſet: Ario
alexandrino corã cõſtituto ait: ſe urbi ignoſcere primum propter
eius & magnitudinẽ & decorẽ: dein ob cõditorẽ Alexandrum: de-
mũ uero ꝓpter Ariũ amicum. Idem cũ accepiſſet Erota qui ægy-
ptiacas res gereret: emiſſe cõturnicẽ: quæ cæteras omnis pugna ſu-
peraret: eſſetq; ipſa inuicta: & eã aſſam deglutiſſe: eo accerſito atq;
agitata quæſtione nauis malo hominẽ: ubi rem cõfeſſus eſt: iuſſit

affigi: Ac Siciliæ ꝓ Theodoro Ariū præfecit. Libello aūt ſibi a q̄ Sicilia
piā reddito ubi ſcriptū erat: Calu⁹ Theodorus Tarſeus fur erat:
qd tibi uideť? Cæſar ſcripſit: Videť. A Mecœnate aūt ſodali ſin
gulis dono annis phialā in natalitijs accipiebat. Athenodoro etiā Athenodoruſ
philoſopho ut domū dimitteretur ob ſeniū precāti cōceſſit: ſed cū in
ſe ſalutādo & in extremo abeundi gratificādiq; officio Athenodo
rus dixiſſet: cū ira te Cæſar cœperit: nihil pri⁹ neq; dixeris nec fece Cæſar
ris ꝙ ipſas quattuor ac. xx. litteras tecū ipſe percurreris: eo manu
apprehēſo: adhuc inquit tua mihi præſentia opus eſt: ipſumq; an
nū totū detinuit: inquiēs eſſe taciturnitatis quoq; numeratione tu
tiſſimā. Inſuper cū audiſſet Alexandrū ubi duos ac. xxx. natus an
nos maximā orbis partē ſubegiſſet: admodum dubitaſſe quid reli
quū tēpus facturus eſſet: miratus eſt qꝺ nō maius opus Alexāder Alexander
exiſtimaſſet inſtituere partū imperiū ꝙ magnū cōparaſſe. Et cum
de adulterꝭ legē tuliſſet: quā ſanxerat: quo pacto rei iudicādi ac de
prehenſi puniendi eſſent: deinde ira lapſus adoleſcētē qui de Iulia
eius filia eſſet inſimulat⁹: percuteret manib⁹: Cūq; ille reclamaret:
legē tuliſti O Cæſar: ita pœnitētia ductus eſt: ut diem illū cœnam
omiſerit. Rurſum cū Gaium ex filia nepotē in Armeniā mitteret:
optabat ab dijs immortalibus: ut Pompeij beniuolentia & audē
tia Alexandri ac ſua ipſius deinceps fortuna illi contingeret: Atq;
eū ſe Romanis imperij ſucceſſorē dicebat relicturū: qui nunꝙ bis
eadē de re cōſultaſſet de Tiberio loquēs. Itē cū iuuenes illos qui in Tiberius
cōſultatione tumultuarenť: inſtituere uellet: nec attēderēt: ſed tur
bulentius potius clamarēt: Audite inquit iuuenes ſenē: quē iuue
nē ſenes audiebant. Præterea cū Athenienſiū populus quippiā ad
uerſus eū deliquiſſet: ſcripſit ex ægina putare ſe ſuā illis irā obſcu Aegina
rā nō eſſe: nō eñ æginæ hyematurū ſeſe: aliud uero his nihil neq;
dixit neq; fecit. Ad hæc cū unus ex Euryclis accuſatoribus temere Eurycles
atq; petulanter libertatē dicendi ad cōuitiū utereť: ac inſolentius
efferreť: hmōi quiddā locut⁹ eſt: Si hæc tibi Cæſar aut uidenť ma Cæſar
gna: iube is mihi reddat ſeptimū Thucydidis uolumē. Quare Cæ Thucydides
ſar iratus eū abigendū iuſſit: Sed cū didiciſſet ex poſteris Braſidæ
hūc eſſe reliquū: hominē accerſiuit: caſtigatūq; modice dimiſit. At
cū Piſo ædes a fundamentis ad totū uſq; tectū accuratiſſime ædi Piſo
ficaret: bono me animo lætoq; inquit facis: qui ita ædificas: tanꝙ Roma
perpetua Roma futura ſit.

Frāciſci Philelfi Apophthegmatū Plutarchi Cheronēſis: ad Tra
ianum Cæſarē e græco in latinū traductio: Fœliciter Explicit.

Franciſci Philelfi ad Nicolaum quintum pontificem maximum in Plutarchi Cheronenſis Apophthegmata Laconica: ab eo e græco in latinū traducta: Epiſtolaris Præfatio.

Nicolaus q̄n/tus pontifex

Prouidentia

q

Vo de te magis Nicolae quinte: dies ac noctes mecum ipſe cogito: eo benignus noſtro ſæculo immortalē deū cōſuluiſſe arbitror: qui ut res omnis humanas incredi/bili curat moderaturꝗ prouidētia: eū te uniuerſæ chri/ſtianæ eccleſiæ pontificem præeſſe uoluerit: in cuius mirabili uirtu/te ſummaꝗ ſapientia ſuā ſpem omnē: doctiones & boni uiri poſi/tam eſſe cōſtitutāꝗ intelligant. Haud em̄ uitio naturæ fieri puto: ut magis alia ꝙ̄ alia ætate minor ſit hominū doctiſſimorū & elo/quentium numerus. Si em̄ in diuina quā uocant eſſentia nihil eſt qđ minus omni parte perfectū ſit: perfectā quoꝗ eſſe hominū na/turā quā ipſe creauit deus omnipotēs: dubitare quis debet? Itaꝗ eandē ſemper ineſſe humano in genere uim ingenij & interiorē mē/tis agilitatē: quā græci: ενέργειαν: energiā: nomināt: ad egregiū quodꝗ obeundū atꝗ præclarū opus plane credēdū eſt. At fit ne/ſcio quo deprauato hominū more: ut niſi pulcherrimis quibuſdā præmijs honoribuſue ꝓpoſitis nulli uirtuti: laudi nulli opera detᷣ: eaꝗ ſolū floreſcant ſtudia: quibus ſeſe hoīes in precio magis fore opinentᷣ. Quare quod bonum ſit propter ſe expetendū: id aut ho/nore aut emolumento metiuntᷣ. Et certe pauciſſimi admodū ſunt: qui uirtutē ullam uirtutis ſequantᷣ ſtudio. Itaꝗ eo maior eſt laus tua pater beatiſſime: eo admirabilior: eo diuinior: quod tuas uigi/lias: oīs curas: oīs labores: omnis ad uirtutē ſemper deūꝗ retule/ris: nullā tibi ꝓponens inanem gloriam: nullā mūdi huius utilita/tem. Quibus tuis optimis cogitatibus & laudatiſſimis inſtitutis factū eſt diuina benignitate: ut neꝗ petēs neꝗ cogitās per oēs de/inceps dignitatis gradus ad ſummū maieſtatis faſtigiū ſis euectꝰ. Sedes tu quidē unꝰ inter mortales in diuinæ altitudinis ſolio: chri/ſti optimi maximi uicē geris in terra humani generis ſaluatorē: cū auctoritate & gratia: tū per illius uitæ ſimilitudinē omnibus repræ/ſentas. Te ſibi omnes ante oculos ponūt: & qui uirtutē ꝓpter uir/tutem colunt: & qui eā cōmodis ſuis definiūt. Q̄obrem boni om/nes undiꝗ ad te ueniunt. Quiſquis autem ingenio aut eloquētia aut elegantiore ulla diſciplina excellit: ad te cōfluit. Tu uero ut es animo ingenti ac benefico: negligis neminem: omnes libenter ad/mittis. Te in omnes beneficentiſſimū præſtas. Qua tua tāta facil/

litate liberalitateq; naturæ fieri uidemus: ut iã ueluti excitatis nõ/
nullorum ingeniꝫs quæ obdormierant & indocti doctrinã adama
re incipiant: & docti fiant quotidie doctiores. Nam prodes tu qui/
dem omnibus & exemplo uitæ: & donandi magnificentia. Nõ igi/
tur nõ poſſum eos omnes qui ullum uel bonitatis uel diſciplinæ ſi
mulacrũ præſe ferunt: accuſatione dignos exiſtimare: ſi minus per/
ſæpe aliquos ingenij ſui fructus tibi pro ſua quaſi uillicatione red/
diderunt: ut intelligas operam tuã in tam illuſtri beneficiendi mu/
nere nõ eſſe omnino fruſtra. Qua ratione cum ipſe quoq; me tibi
debere plurimũ cenſerem: uel pro ea qua in me nuper cũ Neapolin
petens Romam diuertiſſem: pulcherrima beneficentia uſus es: ali/
qua ſtudiorum meorũ monimenta tuæ beatitudini referre uolui.
Nã cum mihi tempeſtiue e græco in latinum conuerſa eſſent Plu/
tarchi Cheronenſes Laconica Apophthegmata: quæ a noſtris: tũ
dicteria: tũ dicta nominant: ea uiſa ſunt non indigna: quæ ſanctiſ/
ſimo tuo nomini dicarem. Rem ſane nõ admodum magnam ſi uo
lumen ipſum conſideretur: pulchram tamen & uiris doctis in pri/
miſq; eloquentiæ ſtudioſis non inutilem. Oratio enim quæ huiuſ/
modi ſententiarum argutia exemplorũq; grauitate ac lepore refer
ta fuerit: nõ poteſt omnibus nõ placere. Etenim duo a Plutarcho
libri qui ſcilicet extent: de huiuſmodi dictis: nõ iiſdem temporibꝰ
ſcripti ſunt: alter ad Traianum Cæſarem: quem ipſi iampridem in
terpretati illius præſtantiſſimi principis Philippi Mariæ Angli no
mine inſigniuimus: & hic alter: quem tuo ueluti munere & cogno/
ſci a latinis & haberi uoluimus. Non multo autem poſt ut ſpero
maiores a nobis aliquæ Lucubrationes & fortaſſis etiam gratio/
res ad te ibunt. Vale pater beatiſſime.

Neapolis
Roma
Beneficentia
Plutarchus
Apophtheg/mata Laconica
Oratio
Traianus Cæſar
Philippꝰ Maria Anglus

Plutarchi Cheronẽſis Apophthegmata Laconica per Frãciſcũ Philelfum e græco in latinũ traducta: Fœliciter Incipiunt.

a Gaſicles rex Lacedæmoniorũ admirante quodã Philo
phanẽ ſophiſtã ab ipſo nõ admitti: præſertim cũ is diſcẽ
di deſiderio teneret: opus inquit eſt mihi horũ eſſe diſci/
pulo: quorũ ſum etiã filius. Ad illum uero qui dixiſſet:
quonam pacto ſine ſpiculatoribus tuto imperare quis poſſit: ſi ita
reſpondit ſuis imperarit: ſicuti patres filiꝫs.

Agaſicles

a Geſilaus ille magnus: cũ eſſet aliqñ conuiuij princeps ſorte
cõſtitutꝰ: interrogatꝰ a pincerna quantum cuiq; afferret. Si
multũ ait uini paratũ eſt: quãtũ quiſq; petierit: ſin autem

Ageſilaus

Latro parum: ex æquo omnibus dato. Et cũ latro quidã toleranter per-
ferret quæſtiões: ut improbus admodũ inquit hõ flagitioſis tur-
pibuſq; in rebus patientiã conſtantiamq; definit. At cũ laudaret
quidã oratorẽ: quod res paruas ꝙ uæhemẽtiſſime augeret: Equi-
dem ait: cerdonem illum minime bonũ duco: qui paruo pedi ma-
De promiſſis gna calciamenta induit. Ptæterea cũ quiſpiã aliquãdo ad eũ dice-
ret: promiſiſſi: idemq; ſæpius loqueretur: Ita me Hercule promiſi:
inquit: ſi iſtud quidẽ eſt iuſtũ. Sin autẽ iniuſtũ: locutus ſum: nõ ꝓ-
miſi. Cunq; idem ſubdidiſſet: ueruntamẽ decet reges quicquid ca
pite annuerint: perficere: Nõ reges magis reſpõdit: ꝙ illos qui re-
ges adeunt petere iuſta decet: & ita loqui: ut & quod tempeſtiuũ
ſit: & quod regibus accommodatum cõſentaneũq; conſiderent.
Ad hæc cum uituperantes aliquos laudantiſue audiret: non mi-
nus eorum qui dicerent: ꝙ de quibus dicerẽt perdiſcendos mores
arbitrabat̃. Et cum puer adhuc palæſtricis puerorum ludis in ob-
ſcurum locum a chori magiſtro conſtitueret̃: obtemperauit: ꝙuis
eſſet rex declaratus: Inquiens: tu quidem ut libet facito: oſtendam
em̃ nõ locis uiros: ſed uiris locos honoratos reddi. Idem cum me-
dicus quidam difficiliorem curationem & eam minime ſimplicẽ
imperaret: per geminos ait non omnino mihi propoſita uita eſt:
neq; ſi bona etiam omnia reciperem. Atqui præfectus aliquando
aræ chalcidicæ Butytarũ Mineruæ: cum a pediculo morderetur:
non ſe auertit: ſed eo in omnium conſpectu comprehenſo atq; in-
terfecto: addidit: Per immortales deos libẽter inſidiatorem inter-
ficio uel in ara. Rurſum cũ alio tempore puellũ intueretur: qui ex
oſtio murem traheret: ubi mus in eum conuerſus detinentis ma-
num momordiſſet fugiſſetq;: aſtantibus oſtenſo mure: quando il-
lud minimum inquit animal ſic eos excipiat a quibus iniuriã pa-
titur: quid uiris faciendum ſit conſiderate. Volens etiam bellum
aduerſus Perſas uæhemẽtius aggredi: quo græcos Aſiam incolen-
tis liberaret: oraculum Iouis dodonæi conſuluit. Illo uero militan
dum eſſe iubente: oraculũ Ephoris retulit: qui cum iuſſiſſent Age-
Ageſilaus rex ſilaum etiam Delphos petere: & eiſdem de rebus numen conſule
Apollo re: ꝓfectus ad uaticinium ita interrogauit: Apollo uideturne tibi
Tiſſaphernes quod etiam patri tuo? Apolline uero comprobãte: lectus impera-
tor ita expeditiões duxit. Cum inito Tiſſaphernes cum Ageſilao
fœdera metu percuſſiſſet regem græcas ei ciuitates liberas dimiſſu
rum: deinde accerſito permagno a rege exercitu bellum ei indixiſ-
ſet: ubi minus abiret ex Aſia: libenter trãſgreſſionem illam peiera-
tionẽq; ſuſcipiẽs: exercitum mouit: perinde quaſi in Cariam pro-

ceſſurus:ubi cum Tiſſaphernes copias cogeret: Ageſilaus ſoluens in Phrygiam impetum fecit. Ibiq; ꝙ plurimis captis urbibus grã- diq; pecunia: dixit Amicis frangere fœdera impiũ quidem eſt: At hoſtium cogitatus fallere non modo iuſtum eſt & glorioſum: uerũ etiam: tum iucũdũ: tum perutile. Equitatu autẽ diminuto Epheſum conceſſit: ꝓnunciauitq; opulentis ſi ſe militia ſolutos uellent: equum pro ſeſe quiſq; uirũq; præberent: Quare ſtatim pro timidis & diuitibus: tum equi: tum uiri idonei cõgregati ſunt. Itaq; dicebat imitari ſe Agamemnona. Illum enim cum equam bonã acce- piſſet: ignauum diuitemq; uirum militia liberaſſe. Cum uero iuſſiſſet captiuos nudos uenire: uenderentq; huiuſmodi prædæ uenditores: & ueſtis quidem emptores permulti eẽnt: at corpora quoniam alba & omnino mollia ob delitias ociaq; erant: ea ſane tanꝙ inutilia nulliuſq; precij deriderent: aſtans Ageſilaus hæc ſunt inquit pro quibus pugnatis: iſti autem quibus cum pugnetis. Et cũ Tiſſaphernem in fugam in Lydia uertiſſet: pluribꝰ deletis: in agrũ regium incurſionem facit. At rex ubi pecunijs antę ad eum miſſis Ageſilaum de belli ſolutione rogaret: reſpondit is pacis ius penes ciuitatem eſſe: lætari autem magis locupletãdis militibus ꝙ ſeipſo. Ad hæc pulcherrimum ducere nõ munera græcos ab hoſtilibꝰ capere: ſed ſpolia potius prædamq; parare. Inſuper cum Megabates Spithridatis filius qui formæ præſtãtia cæteros anteiret: ad eũ ſalutatum oſculatumq; acceſſiſſet. Videbatur em̃ diligi uæhementer: declinauit Ageſilaus. Sed poſteaꝙ ille adire deſtitit: eum ultro quæſiuit Ageſilaus. Dicentibus autẽ amicis ipſum eẽ in cauſa qui a pulchri illius oſculo ſe auerterit: quare præ metu illum minime uẽturum. Vbi nõ parum temporis ſilentio ſecum ipſe cogitaſſet: Nequaꝙ inquit oportet illum nobis perſuadere: nam uelle mihi uideor rebus huiuſmodi imperare magis ꝙ præpollentem hoſtium urbem ui capere. Melius enim libertatem tueri ſibi ꝙ alijs auferre. Præterea cum alijs in rebꝰ ueritatem iuſticiamq; ſeruaret: exiſtimabat in amicoꝝ negocijs prætextum eſſe nimia aduerſus eos iuſticia uti uelle. Itaq; breuis eius quædam Epiſtola ad Hydriæũ Cara: qua quẽdam ex amicis peteret ita fertur: Niciam ſi minꝰ iniuſtus eſt: dimittas: uelim: Sin autẽ iniuſtꝰ: mihi dimittito. In pluribus igitur talem ſe præſtabat Ageſilaus. Interdum uero cum expediret pro amicis tempore potius utebatur. Quare cum aliquãdo tumultuoſius caſtra mouerẽtur: puero cuius amore tenebatur ꝓpter aduerſam ualitudinem debilitatemq; relicto: & illo quidẽ precibus eum ac lachrymis ad ſe reuocante: Ageſilaus conuerſus

Agramemnõ

Epiſtola

Ageſilaus

ait: q̄ eſt difficile miſerere ſimul & ſapere. Atqui hiſce in reb⁹ quæ ad corpus attinēt: nihilo ijs qui ſecum aderant: præſtabat: quippe qui ſacietate & ebrietate omnino abſtinebat. Somno aūt eo utebatur: nō qui imperaret: ſed cui a rebus gerēdis imperaretur. Aduerſus calorem ac frigus ita habebat: ut ſolus ſemper anni tēporibus uteretur. Et inter ipſos milites tabernaculū habens nolebat meliorem lectum: q̄ cuiq̄ eſſet. Idq̄ aſſidue dicendo: uſurpabat principis eſſe nō mollicia ſed conſtantia atq̄ fortitudine priuatis hominibus antecellere. Cū ergo quidā interrogaſſet quid Spartæ profuerunt Lycurgi leges: ut uoluptates: inquit: cōtemptui eſſent. Ad eum quoq̄ qui tum ipſius: tum aliorū Lacedæmoniorū ueſtis alimentiq̄ tenuitatē miraret̄: dixit: ꝓ hoc hoſpes uiuendi more libertatem metimus. Itē cū quis eū hortaret̄: ut ſe remitteret: diceretq̄ ne ob incertū fortunæ mortē aliquādo ei⁹ rei occaſio fieret: At ego ait ita meipſum cōſuefacio: ut in nulla mutabilitatem quæram: & eodem inſtituto uel ſenex utebat̄. Itaq̄ cum a quodam rogaretur: quare uæhementi hyeme ſine tunica circūiret: quo iuuenes inquit imitentur: habentes ij quidem & ſenis & principis exemplū. Thaſi quoq̄ cum per ipſorū agrum Ageſilaus cū exercitu iter faceret: cū farinam anſeres bellaria liba belle cōfecta ac multiplices alias epulas precioſaſq̄ potiones ad eū miſere: Sed ipſe farina dūtaxat acċepta: reliqua qui tulerant: iuſſit ad Thaſios referrēt: perinde atq̄ nec ipſis forent utilia. Illis autē precantibus obteſtantibuſq̄ ut ea acciperet: iuſſit inter mācipia diſtribui. Et cum cauſam illi percunctarentur: quoniam inquit non eos decet iſtiuſmodi crapulis delectari: qui probitatem fortitudinemq̄ exercērent. Nā quibus mancipia capiuntur: ea ſunt a liberis hominibus aliena. Rurſum Thaſij quoniā magnis ab eo beneficijs affecti uiderentur: cum & templis eum & diuinis honoribus proſecuti eſſent: & hac de re legatos miſiſſent: Ageſilaus lectis honorib⁹ quos legati ad ſe tuliſſent: rogauit an eorum patria deificandorum hominum poteſtatem haberet: Quod cum illi affirmaſſent: agite inquit: facite deos uoſipſos prius. Quod ſi feceritis: tū crediturus ſum poteſtatem uobis eſſe deificandi etiam mei. Ad hæc cū eæ grææ nationes quæ Aſiā incolebant: decreuiſſent in præclaris florentiſſimiſq̄ urbibus eius imagines erigere: ad eas ſcripſit: Mei nulla imago eſto neq̄ picta neq̄ fabricata. Et in Aſia domū intutus quæ culmen haberet quadratis trabibus: poſſeſſorem interrogauit: an quadrata apud eos ligna naſcerent̄? Qui cum nō quadrata ſed rotunda naſci dixiſſet:

Spartæ

Thaſij

Ageſilaus

Ageſilaus

Num igitur ſi quadrata inquit eſſent: rotunda redderetis? Interro/
gatus etiam quandoq; uſq; quo Laconici ſoli confinia porrigeren
tur: haſta uibrata quouſq;: inquit: hæc aſſequatur. Alio etiam per
cunctante q̃obrem Sparta careret muris? Oſtenſis armatis ciui/
bus: hi ſunt: inquit: Lacedæmonioꝝ muri. Rurſus idem alio quæ/
rente: non lapidibus: inquit: & lignis ſed habitantium uirtutibus
muri ſunt fabricandi. Inſuper amicos monebat non pecuniis ſed
fortitudine & uirtute ſtudendum eſſe diuitiis. At cum uellet per
milites quicq̃ confeſtim effici: ipſe primus aggrediebatur in om/
nium conſpectu. Gloriabatur autem eo magnifice: quod laborā/
do cederet nemini: quodq; ſibi magis q̃ aliis imperaret. Et cum
quidam qui claudum Lacona intueretur exeuntem ab bellum:
equum quæreret: non ſentis: ait: non fugientibus ſed manentibus
bello opus eſſe. Præterea quomodo magnam gloriam acquireret:
cum quis interrogaret: ſi mortem inquit contempſeris. Cum etiā
quis percunctaretur: quare Spartiatæ ad tibias præliantur: quo:
inquit: quandocunq; ad numerum modulationemq; inceſſerint:
liquido pateat: & qui meticuloſi ſint: & qui fortes. Atq; Perſarum
regem cum beatum quis diceret: quoniam eſſet admodum iuue/
nis: inquit: at ne hanc quidem habens ætatem Priamus infortuni/
um paſſus eſt? Item ubi magna ex parte Aſiam ſubiugaſſet: decre/
uit aduerſus regem ipſum proficiſci: quo & ocioſum illum & popu
lares græcorum factioſoſq; duces corrumpentem inquietum red/
deret: atq; perturbaret. Sed ubi ab Ephoris acerſitus eſt ob græ/ Ephori
ciæ bellum: quo Sparta circumdabatur: id enim pecuniæ a Perſa
miſſæ effecerant: Ageſilaus inquiens oportere bonum principem Ageſilaus
obtemperare legibꝰ: ab Aſia nauigauit: magno ſui deſyderio græ/ Aſia
cis Aſiaticis relicto. Et quoniam Perſicus nummꝰ ſagittarium ha/
beret impreſſum: Ageſilaus recedens ait ſe a rege ex Aſia triginta
milibus Sagittariis exigi. Tot enim Athenas aduectis per Timo/
craten aureis daricis & iis in populares ac factionū principes diſtri
butis: tribus inſurrexerūt in milites. Ad Ephoros aūt reſpōdens:
hanc ſcripſit Epiſtolā: Ageſilaus Ephoris ſalutē dicit. Nō medio/
crē Aſiæ regionē ſubiugauimꝰ: Barbaros expulimus: multa in Io/
nia arma fecimus: Poſteaq̃ iubetis: ut ex edicto ueniā: ſequar epi/
ſtolā: ꝓpemodū etiā cōſequar: nō eñ mihi principatū gero ſed ci/
uitati ac ſociis: & tūc princeps uero principatū gerit: cū patiat̃ a le/
gibꝰ & ab Ephoris imperari: aut ab aliis: qcūq; magiſtratꝰ in urbe
fuerit. Ac ubi Traiecto Helleſpōto ꝑ Thraciā iter faceret: rogauit

Barbarorũ neminẽ: ſed ad ſingulos mittens percunctabať: utrum ut amicus an ut hoſtis ꝑ eoꝝ ſolũ tranſiret? Et alij quidẽ amice ad **Xerxes** mittebãt deducebãtq;: ſed ij qui Troiades uocanť: quibuſq; Xerxes ut ferť munera dedit ꝓ tranſitus mercede. Ab Ageſilao petiere argenti talenta cẽtum & mulierũ tantundẽ. At hic diſſimulatione in eos uſus ac dicens: quid igiť nõ cõtinuo ueniſſent accepturi: ꝓcedebat: & ubi cũ ijs qui eſſent inſtructa acie: congreſſus eſt: uertitq; eos in fugam: permultis deletis libere tranſiuit. Et cũ idem a Macedonũ rege per nuncios quæſiſſet: ac ſe ille conſultaturũ dixiſſet: inquit: cõſultato igitur: at nos iam iter faciemus. Itaq; miratus ille uiri audentiã ueritusq;: iuſſit ut amicũ eſſe alloquendũ. Theſſalorum autẽ ſociorũ agrum uaſtauit: quoniã bellarent. At qui Xenoclen ac Scythen amicitiæ cauſa Lariſſam miſit: quib⁹ captis & aſſeruatis: alij grauiter rem ferentes cenſebant Lariſſam cingendã caſtris: hic uero inquiẽs: nolle uirorum alterius interitu: ne totam **Theſſalia** quidẽ Theſſaliã capere eos per fœdera liberatos accepit. Item ubi ad Corinthũ pugnatũ eſſe accepiſſet: etſi Spartiatarũ ꝙ̃ pauciſſimi perierãt: tamẽ quoniã Corinthiorũ & Athenienſiũ aliorumq; ſociorũ magnus numerus interiſſet: nec lætabundus uiſus eſt nec elat⁹ ea uictoria: qn grauiſſime ſuſpirãs: Heu inquit græciæ: quæ tot perdidit inteſtino bello: qui ad uniuerſos uincendos Barbaros **Pharſalij** ſatis extitiſſent. Pharſalij uero cũ inſidijs atq; latrocinijs exercitũ eius urgerent: in fugã illos ubi quingentis cum equitibus uertiſſet: ſtatuit trophæum ſub Narrhacio: & illa quidẽ uictoria præ cæteris omnibus delectatus eſt. Qđ cum ipſe ꝑ ſemetipſum equitatũ immiſiſſet: hac una re illos ſuperauit: qui equeſtri plurimũ iactantiuſq; efferrenť. Ad hæc cũ ei per Diphridã eſſet a domo nunciatũ ut cõtinuo præteriens in Boetiã impetũ faceret: etſi maiore apparatu id poſtea factũ ei ire mens erat: tñ ne magiſtratibus minus paruiſſe uidereť: accerſitis uiginti milibus ex eo exercitu qui ad Co- **Boetia** rinthum militabãt: Boetiã ingreſſus: cũ Thebanis cũ Athenienſi- **Athenienſes** bus cũ Argiuis atq; Corinthijs ad coronã congrediť: ſuperauitq; **Corinthij** utroſq;: tametſi uulnerũ multitudine corpore ſibi male conſtaret. **Xenophon** Fuit aũt ea pugna: ut ait Xenophon: pugnarũ quas geſſerat oĩm maxima. At qui reuerſus domũ nihil omnino nec circa uitã nec circa mores ob hmõi res ſecundas uictoriaſq; mutauit. Item cum uideret quoſdã: qui ex alendis equis aliqui eſſe uidereñť efferrẽturq; aĩo: ꝑſuaſit ſorori Cyniſcæ: ut aſcẽſo curru certaret ĩ Olympiacis ludis: quippe q uellet græcis oſtẽdere res hmõi nullius eſſe uirtutis **Xenophon** ſed diuitiarũ ac ſumptus poti⁹. Xenophonta uero ſapientẽ illũ ſe-

cum habens honorifice accerſendum iuſſit ad pueros educandos
Lacedæmone: & ea inſtituendos diſciplina: quæ cæteraꝝ eſſet pul-
cherrima: tũ imperare: tũ imperiũ pati. At qui alias interrogatꝰ:
quare maxime præter alios ſecundis rebꝰ Lacedæmonij uterent̃:
Quoniã inquit: præter alios ſe exercẽt: ut imperantq́ & pareant. | Lyſander
Lyſandro hac luce defuncto cũ multos eo ſodalicio congregatos
offendiſſet: qđ ille ſimul ac ex Aſia reuertiſſet: aduerſus Ageſila-
um conſtituit: aggreſſus eſt eũ arguere quod eiuſmodi uiuus ciuis
extitiſſet: oratiõeq́ perlecta in quodã relicta libro: quã Cleon Ali- | Cleon alicar
carnaſſeus ſcripſerat: quãq́ Lyſander receperat apud populũ di- | naſſeus
cturus: & eam quidem de rebus nouis & uſq́ demutanda republi
ca illam in mediũ efferre uoluit. Sed cum ex ſenioribus quidã ora-
tionẽ percurriſſet: metuiſſetq́ eius uim atq́ grauitatem conſuluit
ne Lyſandrum effoderet: quare obtemperauit Ageſilaus acquie- | Ageſilaus
uitq́. Item occultis ſuis aduerſarijs palam moleſtũ ſe non præbe-
bat: Sed opera data ut ſe aliqui ſequerent̃ ſemper ex ijs duces ali-
os declarabat: alios in magiſtratu habebat. Qui ubi ſe in dignita-
tibus improbe auideq́ geſſiſſent: proptereaq́ in iudiciũ uocarent̃:
auxilians rurſus atq́ aſſiſtẽs & familiaris illos ſibi efficiebat: & in
ſuam beniuolẽtiã traducebat. Itaq́ nemo ipſi aduerſarius erat re-
liquus. Quidã eũ rogauit: ut ad Aſiaticos ſcriberet hoſpites: quo | Aſiatici
ius ſuum cõſequeret̃: at mei inquit hoſpites quæ iuſta ſunt faciũt
ſponte ſua: uel nihil me ſcribẽte. Oſtentabat ei quidam urbis mu-
rũ munitũ & ualide admodũ effabricatũ: interrogans: an pulcher
ſibi uideret̃: medius fidius inquit pulcher: at non quẽ uiri: ſed quẽ
mulieres inhabitent. Et cũ Megarenſis quidã de urbe aduerſus eũ
gloriaret̃: adoleſcens ait: uerba tua multa ui egẽt. Rurſum quæ ali
os intuebat̃ mirari: ne noſſe quidẽ uidebat̃. Ac aliquãdo Callip- | Callipides hi-
pides tragœdiarũ hiſtrio cũ nomine & gloria inter græcos clarus: | ſtrio
tum ab omnibus celebratꝰ: primũ quidem ei occurrit ſalutauitq́:
Deinde arrogãter ſeſe inter ambulantes inijciens oſtentabat ſe re
gi: putans is quidẽ fore ut aliqua benignitate atq́ comitate excipe
retur: Ad poſtremũ uero ait: nõ admodum me agnoſcis o rex: nec
qui ſum audiſti: Sed Ageſilaus ubi in eũ reſpexiſſet: at nõ tu es in-
quit. Callippides ille nicelicta. Sic enim Lacedæmonij mimos uo- | Ageſilaus
cãt. Rurſus cũ a quopiam inuitaret̃ ad eũ audiẽdum qui luſciniæ
uocem imitaret̃: noluit inquiens: perſæpe ipſam audiui. Menecra- | Menecrates
tes medicus quoniã deſperatæ quædam curationes ei ex ſententia
ceſſiſſent: Iuppiter eſt appellatus. Hoc aũt noĩe importunius utẽs | Iupiter
cum ad Ageſilaum quoq́ ſic aliquãdo ſcribere auſus eſſet: Mene-

Epiſtola crates Iupiter: regi Ageſilao ſalutē dicit: hic reliqua nequaꝗ̄ lectis reſcripſit: Rex Ageſilaus Menecrati ſanitatem dicit. Cum Conon & Pharnabaçus regia claſſe maris potiti maritimas Laconici ſoli oras obſiderent: & Athenienſium urbs muro cincta eſſet: datis a Pharnabaço pecuniiſ: pacē cū rege Lacedæmonij fecere: miſerūtq́ ciuem ad Teribaçum Antalcidan: qui Aſiaticos illos græcos: pro quibus Ageſilaus bellū geſſerat: regi traderet. Qua ex re perperā accidit infamiæ huius Ageſilaum nequaꝗ̄ eſſe immunē: Erat em̄ ei Antalcidas inimic⁹ qui omni ui opeq́ pacem egit: perinde atq́ Ageſilaus amplificaret̄ bello: fieretq́ & clariſſimus & maximus. Qui etiā ad eū qui dixiſſet Lacedæmonios ſequi Medos: reſpōdit potius Medos ſequi Lacedæmonios. Interrogatus etiam aliquando: utra uirt⁹ eſſet melior: fortitudo ne an iuſticia? Nulli uſui fortitudinē: inquit: eſſe abſente iuſticia: quod ſi iuſti omnes forēt: nihil fortitudinis indigerent. Et cū ij qui Aſiam incolebant Perſarū regem magnū appellare cōſueſſent: quid autē ait ille me maior eſt: ni & iuſtior temperatiorq́ ſit? Dicebat etiā eos qui Aſiam incolerēt: liberos quidē peſſimos: ſeruos aūt bonos eſſe. Idem interrogatus: quo pacto maxime qs gloriā apud homines queat aſſequi? Si loquat̄ inquit optima: agat aūt pulcherrima. Imperatoris etiā dicebat opus eſſe: ut audentia in hoſtes: & beniuolētia in ſubditos uteretur. Ac percūctante quopiā: quæ nā forent diſcenda pueris? Hæc inquit: quibus uiri uſuri ſint. Idem cuiuſdā cauſæ iudex cū apte ab accuſatore dictū eſſet: defenſor aūt qui inepte reſpōdiſſet: ad ſingula diceret: Ageſilae decet regē auxilio eſſe regibus? Et ædes: inquit: ſiquis tibi euerterit: & ueſtimentū ſiquis abſtulerit: expectares ne aut architectum: aut qui ueſtimentū texuit tibi auxilium datū ire? Et cū epiſtola a rege Perſarū poſt factā pacē eſſet ad eū delata: quā una cū Callia Lacedæmonio Perſes tulerat: de hoſpitalitate atq́ amicitia: haud accepit: inquiens: regi nunciaret: minime opus eſſe ut priuatim epiſtolas ad ſe daret. Mam ſi amicū ſe Lacedæmonijs græciæq́ beniuolum liquido præſtaret: futurum etiā Ageſilaum uæhementer ipſi amicū: quod ſi deprehenſus fuerit inſidias tendere: ne ſi multas etiā epiſtolas accepero: credat me ſibi amicū fore. Præterea cū mirum in modū filios amaret: fertur canna una cum paruis pueris tanꝗ̄ equo aſcenſa domi ludere ſolit⁹: uiſus autem ab amico quodā: rogauit ne cui prius id diceret: ꝗ̄ ipſe filios genuiſſet. Item cum bellis continuis Thebanos præmeret: & uulnus tādem excepiſſet in prælio: Anatalcidan dixiſſe aiunt: pro præceptis ipſis mercedem recipis a Thebanis: quippe quibus ne uolētibus

Conon

Pharnabaçuſ

quidem nec ſcientibus pugnandi doctrinã tradidiſti. Nam uero Thebanos ipſos ſui ipſorum tunc bellaciſſimos factos perhibent: quoniã multas in eos expeditiões Lacedæmonij egiſſent. Quare Lycurgus quoq; antiquus ille in his legibus quæ eo rhetræ uocatæ ſunt: quoniã eſſent oraculo ſancitæ: uetuit ſæpius aduerſus eoſdem militandum: ne bellandi peritiã diſcerent. At ubi angi continuis expeditionib⁹ ſocios audiſſet: quoniam Lacedæmonios qui pauci eſſent: ipſi tam multi ſequerentur: uolens Ageſilaus eorum multitudinem arguere: iuſſit ut ſocij omnes ſederent inuicem mixti: at Lacedæmonij ſeparatim ſoli: dein proclamauit primos ſurgere figulos: qui ubi ſurrexere: ꝓclamauit ſecũdos ſurgere ærarios mox fabros: deinceps etiã architectos: & ſingillatim alias artes. Itaq; omnes prope ſocij ſurrexere: Lacedæmoniorum autẽ nemo: Prohibita eñ ijs erat oparia diſciplina ſordidæ artis: ita ſubridẽs Ageſilaus: intuemini ait uiri ſocij quãto pluris milites ꝙ uos emittimus? In Leuctrenſi pugna cum multi Lacedæmonij fugiſſent: qui legitimis pœnis erant obnoxij: Ephori uidentes urbem uiris orbatam militibus egere: uolebant eam ignominiã ſoluere legeſq; ſeruare: eligunt igitur legumlatorem Ageſilaum. Is aũt accedens in publicum: non ego ait ſim legumlator aliarum legũ. Nam neq; latis addere quicꝙ poſſim neq; auferre neq; mutare. Sed pulchre res habuerit: ſi quæ nobis leges ſũt: his a die poſtero ius fuerit. Cũ Epaminõdas tanto cum terrore fluctuq; irruiſſet: tum Thebanis: tum etiam ſocijs ea uictoria exultãtibus: urbi tamẽ Ageſilaus imperauit: quauis pauci in urbe eſſent: reuerti: Epaminõdam coegit. At in ea pugna quæ ad Mantineam eſt geſta: imperauit Lacedæmonijs: ut alijs omiſſis unũ Epaminondan oppugnarẽt: ſolos inquiens mentis compotes & fortis eſſe & uictoriæ auctores. Si hũc igitur e medio ſuſtulerimus: faciſſime alios captiuos fore. Nam & amentes eſſe ac nullius precij: Id quod etiam accidit. Nam iam uictore Epaminonda & Lacedæmonijs fugientibus: cum is uerteretur ſuoſq; uocaret: quidam ex Lacedæmonijs eum lœtaliter percuſſit. Cum cecidiſſet: a fuga reuerſi qui cum Ageſilao erãt: æqua uictoria pugnarunt: cum & Thebani longe deteriores: & Lacedæmonij longe meliores apparuiſſent. Sparta cum pecuniarum ad bellum indigeret: ac peregrino ſtipendio aleretur: in Aegyptum Ageſilaus proficiſcitur: a rege Aegyptiorum mercede accerſitus. Sed propter ueſtis uilitatem: indigenis contemptui erat. Expectabant enim uiſum ire Spartæ regem: ſicuti Perſarum corpore

Lycurgus

Epaminõdas Thebani

Mantinea

Thebani

Ageſilaus in ægyptum proficiſcitur

magnifice ornato perperã ĳ quidem de regibus ſentiẽtes. Itaq; ĳs breui Ageſilaus oſtendit magnificentiã atq; laudẽ elatione animi & fortitudine parari oportere. Sed cum eos quos erat miſſuros in præliũ: timidos ad imminens periculũ: tũ ꝓpter multitudinẽ hoſtium: erant eñ ducentia milia hominũ: tum ꝓpter militũ ſuorum paucitatẽ: decreuit ante cõgreſſum ſacrificiũ facere cæteris inſcijs. Et ad leuã ſubſtrata manu uictoriã ſubſcripſit: & acceptũ ab augure iecur impoſuit in ſubſcriptã manũ: quo ſatis temporis detento perinde quaſi ambiguũ ſe ad dubiũ ſimulabat: quoad litterarꝫ notæ iecori cõprehenſæ impreſſæ ſunt: & tunc cõmilitonibus oſtẽdebat: inquiens deos immortalis ex rebus ſcriptis uictoriã demõſtrare. Securã igit̃ cõiecturã ad uictoriã habere niſi audẽter in pugnã eunt. Hoſtibus aũt eius caſtra ꝓpter multitudinẽ uallo cingẽtibus: ac Nectabio: cui auxilio erat: egrediundũ pugnandũq; hortante: inquit nõ eſſe hoſtes impediendos qui ipſis ſe pares uellent. Et cũ adhuc parum reſtaret ad cõiungendum uallũ: interim ſuos quot reliqui erãt: inſtruxit & æquo marte dimicans illos fugauit: ac paucis cũ militibus ſuis magna hoſtium peracta cæde pecuniã grãdem ad urbẽ miſit. Ex ægypto in patriã remigans ac moriens ſuis præcipit: ut nec fictã nec pictã nec fabricatã corporis imaginẽ facerent. Nam ſi quod præclarũ opus a me geſtum eſt: hoc erit monumentũ mei: ſin aũt nullũ: ne omnes quidẽ ſtatuarĳ quorꝫ opera in ſordibus uerſant̃: & cõtẽnendis artibus præſtare id quiuerint.

Ageſipolis

a Geſipolis Cleombriti filius: cũ quidam dixiſſet Philippũ diebꝰ paucis Olynthũ euertiſſe: per deos inquit: aliam talẽ urbem longe maiore tempore nõ ædificabit. Alius cũ dixiſſet eum cũ florentioribus uel regem fuiſſe obſidẽ & non filios nec uxores ipſorꝫ: haud inquit iniuria: decet eñ nos ipſos noſtra errata ferre. Idem cũ domo catulos uellet accerſere: ac dixiſſet quiſpiã exactio ab ĳs nõ eſt: nec enim uirorum inquit exactio fuit antea quæ nunc eſt.

Ageſipolis

a Geſipolis Pauſaniæ filiũ cũ Athenienſes Megarenſium ciuitatẽ acciperent: ad eas iudicãdas lites quæ inuicem ipſis aduerſus eum eſſent: Turpe ẽ ait O Atheniẽſes ductores græcorum Megarenſibus cedere in dignoſcendo iure.

Agis

a Gis Archidami filius: cũ aliquãdo Ephori dixiſſent ꝓficiſcere in huius patriã: adoleſcenteſq; tecum habe: Te eñ hic ipſe in arcem ducet: & qui fieri ait: cõuenit o ephori tot huic iuuenes credere: qui ſuam patriam prodat? Interrogatus quoq; quæ maxime diſciplina Spartæ coleret̃: cognoſcere inquit & ge-

rere & ferre imperiū. Et aiebat nō oportere Lacedæmonios inter/rogare: quot eſſent hoſteſ: ſed ubi eſſent. Ad Mantineā cum prælio dimicare cū hoſtibus quoniā plures eſſent: ꝓhiberet: ait cum mul/tis cōgrediendū illi eſſe qui multis uellet imperitare. Idē cū a quo/dam quæreret: quot nā eſſent Lacedæmonij: quot ſatis ſunt: inqt: qui improbos ꝓpulſent. Atq; ad Corinthiorū muros cū tranſiret & eos cū altos ac munitos: tum in multum ſpacij protenſos intue/ret: quæ ait hæc ſunt mulieres: quæ locum hūc incolunt. Sophiſta quiſpiam cū dixiſſet orationē eſſe rerū omniū optimā: Itaq; ſi tu ait taces: nullius es precij. Præterea ut Argiui poſteaq; eſſent ſupe/rati: rurſum ei audacius obuiā facti ſunt: Videns trepidationē ſuo/rū: audete ait: O uiri: nā ubi nos uictores horrem⁹: quid illos face/re cenſetis quos uicimus? Item ad Abderitarum legatum ubi lo/cutus is multa feciſſet dicendi finē: interrogaretq; quid nā ciuibus nūciaret? Me reſpondit tm̄ temporis tacitū audiſſe: quantum tibi fuit ad dicēdū opus. Elios quibuſdā laudātibus quod ad Olym/piacos ludos iuſtiſſimos ſe præſtarēt: & quid nā ait: magnum aut mirandū faciūt: ſi in annis quinq; uno dūtaxat die iuſticia utunt? Ad eos quoq; qui dicerent quoſdā ex alteris ædibuſ ipſi inuidere: ꝓpterea ait & ſua illis mala: & ad hæc tum mea: tum amicorū bo/na dolori erunt. Et cōſulente quopiā: digreſſum fugientibus hoſti/bus dādum eſſe: & quomodo inquit: ſi aduerſum eos qui præ me/tu fugiunt: nō pugnamus: cū ijs pugnabimus: qui ob fortitudinē manent? Inſuper cū aperte quidā de græcorū libertate ſermonem inferret: rem ſane nō ignobilem ſed factu difficilem O hoſpes ait: tua uerba & uiriū indigent & pecuniarū. Atqui dicente quopiam Philippum eis inacceſſibilē græciā facturum: nobis ſatis eſt inquit hoſpes in noſtro uerſari ſolo. Legatus Perinthiorū cū Lacedæmo na ueniſſet: longiore oratione utebat. Vt autem fine dicendi facto Agin rogauit: quid eſſet Perinthijs renunciaturus? Quid inquit aliud q̄ quod tu uix finem dicendi feceris: ego uero taceo. Idē cū ſolus legatus ueniſſet ad Philippū: cunq; Philippus dixiſſet: quid hoc? ſolus uenisti? Etem̄ ad unum reſpondit. Et cum ex ſenioribus quidam intuēs ſolutis priſcis: alia quædam flagitioſa induci iura dixiſſet ad eum iam ingraueſcentem: Quare ſuperna iam Spartæ fierent inferna: iocans inquit pro ratione ita res accidere: ſi hoc fit: Etem̄ cū ego puer eſſem a patre audiebā quæ ſuperiora extitiſſent: inferiora apud ipſos effecta. Aiebat autē patrē puero ſibi hoc etiā dixiſſe: ꝓpterea mirandum nō eſſe: ſi poſteriora priorib⁹ eſſent de/teriora: ſed ſicubi meliora ac ſimilia. Atq; interrogatus quomodo

Mantinea

Sophiſta

Perinthij

Philippus

quis in libertate perſeuerarit: ſi mortẽ inquit contempſerit.

Agis iunior Gis iunior: cũ Demades diceret enſes laconicos propter bre/
Demades a uitatẽ a circulatoribus abſorberi: Attamẽ inquit: Lacedæmo
nij enſibꝰ hiſce hoſtes aſſequunt̃: Ad improbũ uero hominẽ inter/
rogantẽ ſæpius: quis eſſet optimus ſpartiata: qui tui diſſimillimus
ſit: reſpondit.

Agis rex Gis ultimus Lacedæmonioꝝ rex: inſidijs comprehẽſus & cõ
Ephori a demnatus ab Ephoris: cũ indicta cauſa ad ſuſpendiũ agit̃: in/
tutus quendã ex miniſtris flentẽ: deſine inquit homo tu ſuper me
flere: etem̃ ſic inique ac iniuſte periẽs: ſum me interimẽtibꝰ melior:
quibus dictis ultro laqueo ceruicẽ tradidit. Cum parẽtes eũ roga/
rent: ut ſibi ad iniuſti quippiã eſſet adiutor: aliquãdiu contradixit.
Sed ubi urgerẽt: ait: ꝙdiu apud uos fui: nullã tenebã iniuſticiæ no
tionẽ: at poſteaꝙ me patriæ tradidiſtis huiuſq; legibus: itẽq; iuſti/
cia ac probitate pro uiribꝰ erudiſtis: hæc enitar & non uos ſequi: &
qm̃ uultis me quæ optima ſunt agere: optima uero ſunt quæ iuſta
fuerint: cũ homini priuato: tum longe magis principi: quæ uultis
agam: quæ dicitis omittã.

Alcamenes Lcamenes Telecli filius: quærẽte quodã: quo nã pacto regnũ
Teleclus a optime quis ſeruauerit: ſi multi: ait: lucrũ nõ fecerit. Alio etiã
percunctante: ꝙ obrẽ a Meſſenijs munera nõ acceperit: qm̃ ſi acce/
piſſem inquit: cũ legibꝰ pacẽ agere nequiuiſſem. Item cũ quis dixiſ
ſet eũ parce uiuere: cũ tñ ſatis magnã ſubſtantiã haberet: Pulchrũ
em̃ eſt ait: qui plura poſſideat eũ uiuere ꝓ ratiõe nõ ꝓ libidine.

Anaxandridas Naxandridas Leontis filius: ad eũ qui intolerabiliter turba/
a retur moleſtiſſimeq; ferret: ꝙ ex urbe exularet: O uir ait opti/
Ephori me ne urbẽ exulãs horreas ſed iuſticiã. Idem ei qui Ephoris opor/
tuna loqueret̃: ueꝝ plura ꝙ ſatis eſſet: non oportune ait oportuno
uteris. Et cũ quidã percunctaret̃: cur mancipijs agros traderent: &
nõ ipſi colerẽt: qm̃ inqt: nõ hoꝝ nos cultores: ſed ut nos colerẽt ea
cõparauimꝰ. Item cũ alius diceret: gloriã obeſſe: & ꝙ is liber foret
qui fœlix futurꝰ eſſet: ſic ait: Iniuſta perpetrãtes ſcd'm orationẽ tuã
fœlices eſſet. Nam quo pacto ſacrilegus iniuſticiæue obnoxius glo
riæ ſtudeat? Interrogãte aũt alio: quare ĩ bellis Spartiatæ audẽter
pericula ſubeũt: qm̃ ut oportet inquit: & nõ quẽadmodũ alij me/
tuẽtes de uitæ cõditione meditamur. Ad hæc cũ a quodã rogaret̃:
ꝙobrẽ necis cauſas diebꝰ pluribꝰ ſeniores iudicãt: & ꝙuis quiſpiã
effugerit: nihilo tñ minꝰ eſt legibꝰ obnoxiꝰ: pluribꝰ inqt diebꝰ iudi/
cãt: qm̃ de morte q errauerint: ijs cõſiliũ mutare nõ licet: legibꝰ aũt
obnoxiũ eſſe oportebit: qa ſcd'm hãc legẽ liceat meliꝰ cõſultare.

Naxander Eurycratís filius: quopiã ꝑcunctante: quare pecu/ Anaxander
a nias nõ congerũt in ærariũ: ne inquit cuſtodes earum qui fue
rint: corrumpantur.

Naxillas: ad illũ qui mirabaẽ cur Ephori non aſſurgerẽt regi/ Anaxillas
a bus: præſertim cũ ſint a regibus conſtituti: eadẽ inquit cauſa
qua etiã Ephoros gerunt.

Ndroclidas Lacon debilis & inutilis crure inter bellatores ſe Androclidas
a locauit. Itaq; inhibituri quidam moti ſunt propterea ꝙ eſſet
infirmus: At non eum: ait: qui fugiat ſed qui maneat oportet cum
hoſtibus pugnare.

Ntalcidas cum in Samothracia initiaretur: interrogatus a ſa Antalcidas
a cerdote: quid dirius in uita perpetraſſet? Si quid: inquit: mihi
huiuſmodi actum eſt: ipſi dij cognoſcent. Et cum Athenienſis qui/
dam indoctos Lacedæmonioſ uocaret: ſoli igitur nos: inquit: nihil
mali a uobis didicimus. Item cum alius Athenienſis ad eum dixiſ/
ſet: Verũtamen a Cephiſo nos ſæpe uos fugauim⁹. At nos: inquit:
ab Eurota uos nunꝗ abegimus? Præterea interrogat⁹ quo pacto
maxime hominibus placere quis poſſit: inquit: ſi cum ijs iucun/
diſſime loquatur: aſſiſtat autem utiliſſime. Atqui Herculis lauda/
tionem cum ſophiſta quidam eſſet lecturus: quis enim: ait: eum ui/
tuperat? Ad Ageſilaum quoq; qui a Thebanis eſſet in pugna uul/
neratus: doctrinæ ait mercedẽ a Thebanis recipis: quib⁹ nec uolen
tib⁹: nec ſciẽtib⁹ pugnãdi doctrinã tradidiſti. Videbaẽ eñ cõtinuis
Ageſilai in eos expeditiõib⁹ pugnaces effecti. Idem Spartæ muros
iuuenes ipſos dicebat eſſe: cõfinia uero ſpiculoꝝ cuſpides. Inſuper
ad eũ qui ꝑcunctabaẽ: quid breuib⁹ ſicis Lacedæmonij ĩ bello ute/
renẽ: qm̃ inquit cũ hoſtibus cominus dimicamus.

Ntiochus Ephoꝝ gerẽs ut accepit Philippũ Meſſenijs dediſſe Antiochus
a agrũ: Interrogauit: an etiam uires eis præbuiſſet: quibus pro Philippus
agro pugnantes ſuperiores forent. Meſſenij

Rgeus: quibuſdam non ſuas ſed alienas quaſdam uxores lau Argeus
a dantibus: per deos inquit: de honeſtis probiſq; uxoribus ni/
hil temere dicendum eſt. Nam quales omnino ſunt: illis ſolum ma
nifeſtum eſſe qui una uiuunt: at reliquos ignorare. Idem cũ per Si/
ciliæ Selenunta ſibi aliquando intereſſet: intutus quodam in mo/
numento Eulogium hoc inſcriptum: Eulogium

Hoſce Selenuntos ſub portas quando tyrannũ
Extingunt olim: Mars uerus abſtulerat.

Iure inquit interiſtis: qui ardentẽ tyrannida extinguere temptaue/
ritis: contra eñ dimittendũ fuit ipſam omnẽ concremari.

Ariſto

a Riſto laudante quopiam illud Cleomenis reſponſum: qđ interrogatus quid bonũ regem facere oportet: reſponderit & amicis benefacere: & malefacere inimicis: & quãto inquit melius fuerit O uir optime & amicis benefacere: & inimicos reddere amicos. Quod quidẽ reſponſum & ſi omnium ſentẽtia Socrati datur: tamen etiã referẽ in Ariſtonẽ. Ad hæc cũ quis percunctaretur: quotnã eſſent uniuerſi Spartiatæ: quot inquit ſatis ſint ad arcendos inimicos. Item cũ a quodã eorũ Athenienſiũ laudatio legereẽ quos Lacedæmonij occiderant: cuiuſmodi igiẽ noſtros ait eſſe cenſes: a quibus ij uicti ſunt?

Archidamid'.

a Rchidamidas ad eũ qui Charilaum laudaret: quod æque in omnes mitis ac mãſuetus extitiſſet: & quomodo inquit iure quis laudeẽ: ſi in improbos quoq; mitẽ ſe præſtiterit? Et Hæcatæum ſophiſtam quodam uituperante: quod in ipſorum cõcœnationẽ cõuiuiũq; admiſſus nihil locutus ſit: Ignorare mihi uideris: inquit: eũ qui artẽ dicẽdi nouit: etiã tẽpus dicẽdi noſſe.

Archidamus

a Rchidamus Zeuſippi filius quiſpiã quæſiſſet: quinã Spartæ præeſſent: leges inquit legitimaq; principia. Et ad illum qui citharœdum laudaret: atq; eius uim admirareẽ: O uir optime ait: quis abs te honos probis uiris retribuetur: quãdoquidem citharœdũ ita laudibus efferas? Idem cum quis ei pſalten cõmendaret: inquiens: hic bonus pſaltes eſt: at hic apud nos quidem eſt ait ad ius faciẽdum bonus coquus: perinde quaſi referret nihil ſiue ex inſtrumentorũ ſono ſiue ex obſoniorũ ac brodij apparatu uoluptas efficereẽ. Atqui interrogat⁹: cur paruis adeo ſicis uterẽtur: quod præ alijs inquit propius hoſtes accedimus. Et cum ab improbo quodam eſſet interrogatus: quinã foret Spartiatarũ modeſtiſſimus: qui tibi reſpondit diſſimillimus ſit. Idem cũ quis ſuaue uinũ ei pollicereẽ: nõ eſt inquit opus: nam & plus erogabiẽ: & quæ ad fortitudinẽ attinẽt: inutiliora faciet. Præterea Corinthiorum urbẽ adortus cum exercitu: uidit ex Pomerio lepores ſurrexiſſe: Itaq; ad cõmilitones ait: facillime a nobis hoſtes capienẽ. Cum a duobus quoq; arbiter acceptus eſſet: eos actos in Sacellũ chalciœcæ Mineruæ ut iudicatis ſtarent: adiurauit. Qui ubi iuraſſent: ait: Iudico igiẽ: ne uos prius Sacellum egrediamini: q̃ quæ inuicẽ uobis cõtrouerſiæ ſunt: ſolueritis. Inſuper cũ ad eius filias Dionyſius Siciliæ tyrãnus precioſos miſiſſet amict⁹: nequaq; accepit: inquiẽs: metuo ne puellæ hiſce indutæ uideanẽ mihi turpes. Filium autem intutus cũ Athenienſibus effrenatius pugnantẽ ait: aut adde uiribus: aut animoſitati adime.

Corinthij

Dionyſius tyrannus

Rchidamus Ageſilai filius: cũ a Philippo poſt Cheromíæ pu Archidamus
a gnam aſperiorẽ accepiſſet epiſtolã: ita reſcripſit: Si umbrã tuã Cheromia
metiri uolueris: haud nunc maiorẽ eam inuenies ꝙ eſſet ante uicto Epiſtola
riã. Idem interrogat⁹ quãto Spartiatæ ſolo dominarent̃: quantũ/ Periander
cunq; reſpondit haſta aſſequerent̃. Periander quoq; medicus illu/
ſtris arte laudatiſſimuſq; imprimiſ: cum inepta poemata ſcriberet:
quid tandẽ Periander ait: pro gratioſo medico malus poeta uocari
cupis? Atq; in eo bello qđ aduerſus Philippũ gerebat̃: quibuſdã
cõſulentibus eſſe procul a domo pugna cõgrediendũ: at nõ hoc in/
quiti ntueri oportet ſed an pugnando hoſtib⁹ præſtabim⁹. Ad eos
quoq; a qb⁹ quo tpe prælio Archidamas ſuperaſſet: efferebat̃ lau
dibus: meli⁹ inquit eſſet: ſi eos prudẽtia potius ꝙ uirib⁹ uiciſſem⁹.
Et quo tpe irruptiõe ĩ Archadiã facta: accepiſſet Aelios auxiliũ ĳs Archadia
ferre: ita illis ſcripſit: Archidam⁹ Aelĳs: Quieſcere pulchrũ eſt. Idẽ
in Peloponneſiaco bello percunctãtibus ſocĳs quantũ pecuniaꝝ
foret ſatis: rogãtibuſq; ut tributa terminaret: bellũ inquit ordina/
ta non quærit. Ageſilai uero catapultã intutus cũ primũ ex Sicilia Catapulta
eſſet aduecta: O Hercules exclamauit perĳt uiri uirtus. Et qm̃ Græ Sicilia
ci in his fœderibus quæ cũ Antigono & Cratero icta fuerãt: reſcin/
dendis ei obtemperare nollẽt: nec in libertatẽ ſe uendicare: q̃ſi mo/
leſtior Lacedæmonioꝝ futurus eſſet ꝙ Macedonũ principatus: pe
cudem ait eandẽ ſemper ſonare uocẽ: hominẽ uero & multas & ua/
rias quouſq; animi ſententiã abſoluerit.

Stycratidas: cũ quidã ei dixiſſet poſteaꝙ Agis rex eſt pugna Aſtycratidas
a apud magnã urbem ab Antigono ſuperatus: quid facietis O
Lacedæmonĳ: an Macedonib⁹ ſeruietis? Reſpondit: quid uero poſ
ſit ne nos Antipater pro Sparta pugnãtis ab interitu prohibere?

Ius inſidĳs ab Iphicrate Atheniẽſiũ prætore circũuentus: in/ Bius
b terrogatuſq; a militib⁹ quidnã eſſet faciũdũ. Quid em̃ aliud
inquit: ꝙ uos ſaluti cõſulere: me uero pugnãdo interire?

Raſidas murẽ in caricis cõprehenſum cũ eſſet ab eo morſus Braſidas
b dimiſit: inde ad aſtantes cõuerſus inquit: nihil eſt ita paruum
qđ ſi audeat iniuriã propulſare: nõ ſe ſaluũ efficiat. Et cũ in pugna
quadã per clypeũ eſſet iaculo ictuſ: haſta e uulnere educta: hac ipſa
hoſtẽ interemit. Cũq; interrogaret̃: quo nã pacto uulnerat⁹ eſſet:
me r̃ndit clypeus prodidit. Idem cũ a quopiã hortaret̃ ad ſophiſtã
audiendũ: interrogauit hortatorẽ: quid nã ille oſtẽſur⁹ foret: & cũ
ille r̃ndiſſet: laudationẽ Herculis: ait Braſidas: quis em̃ deũ hũc ui/
tuperat? Atqui ad bellũ egreſſus ſcripſit Ephoriſ: quæcũq; ſum de
trimẽta ac perniciẽ illaturus belli gerã aut moriar. Sed poſteaꝙ is

forte occidiſſet Græcis Thraciæ liberat⁹:legati q Lacedæmona miſſi fuerãt:eius matrẽ Argileonida adiere: quos cũ illa interrogaſſet primũ:an Braſidas præclare diẽ obiſſet:ac laudib⁹ ij Braſidã efferret:diceretq; nullũ Spartæ aliũ talẽ eſſe:Ignoratio uos:inqt:hoſpites tenet.Nam q̃q̃ Braſidas uir bon⁹ fuit: multos tñ habet Sparta illo melioris.

Damonidas — Amonidas:cũ a chori magiſtro in ultimã chori partẽ locatus eſſet:Recte profecto:inquit:O ductor chori excogitaſti:q̊ pacto quoq; inhonoratus locus honorabilis fieret.

Damis — Amis:ad ea quæ ſcripta erãt de faciũdo decreto:quo Alexander deus eſſet:cõcedimus: ait:Alexãdro ſi uelit deũ uocari.

Damyndas, Philippus — Amyndas:cũ Philippus in Peloponneſum irrupiſſet:ac dixiſſet quiſpiã:Lacedæmonij ſunt magnis propemodũ ærumnis obnoxij ni redierint cũ Philippo in gratiã:effœminate inquit ærũnarũ poſſumus pati morte cõtempta.

Dercyllidas, Pyrrhus — Ercyllidas:cũ Pyrrh⁹ eſſet cũ exercitu ĩ Spartiataꝝ ſolo:legatos ad eũ miſſos:imperãte Pyrrho ut aut regẽ ſuũ Cleonimũ reciperẽt:aut futuꝝ eſſe ut cognoſcerẽt ſe fortiores alioꝝ eſſe nemine:apte rñdit:ſiquidẽ deus es haud metuim⁹:nullã em̃ iniuriã facimus:ſin aũt homo:nobis certe nõ es melior.

Demarathus, Orontes — Emarath⁹ cũ Orontes aſperi⁹ cũ eſſet collocut⁹:ac dixiſſet:q̃dã aſpere te Demarathe Orontes eſt uſus:nihil:inqt: ĩ me deliquit:nã q ad gratiã ſermonẽ habẽt detrimẽtoſi ſunt:nõ q inimice ac maliuole.Item cũ quis interrogaſſet:cur q apud Spartiatas abiecerint clypeos ignominia notanẽ:Qꝛ ſi galeas thoracaſq; abieciſſent nõ notanẽ:qm̃ ijs inquit ſuıj pſoꝝ gratia induunẽ:at clypeo cõmunis ordinis cauſa. Pſalten q̊ȝ cũ audiret:nõ malus ait nugator uideẽ mihi.Et in quodã cõſeſſu interrogatus:utrũ ob ſtulticiã: an propter inopiã uerboꝝ taceret:at ſtultus:inqt:ſilere nõ poteſt. Inſuper cũ quiſ interrogaſſet:quare cũ rex eſſet a Sparta exularet:qm̃ leges:inqt:ſunt ea potiores.Et cũ Perſes quidã ob corruptelæ frequentiã ei⁹ amatũ pueꝝ abduxiſſet: diceretq;:O Lacon tuũ amatũ pueꝝ ſum uenatus:per deos inquit nequaq̃ ipſe uenatus es: ſed emiſti poti⁹.

Perſes — Cum quidã etiã Perſes defeciſſet a Perſarum rege: & ſuaſionib⁹ demarathi reuertiſſet: cũq; eũ rex eſſet interempturus: turpe quidẽ foret O rex ait:q; quo tempore tibi inimic⁹ fuerat: de eius defectione ſuppliciũ ſumere nequiueris:quando autẽ amicus effectus eſt uirũ interficias.Ad illũ uero qui regi paraſitareẽ ac ſæpius cauillareẽ in ipſum de exilio:nõ tecũ hoſpes:ait:pugnabo:nã uitæ ordinẽ conſumpſi.

e Mprepes Ephor⁹ Phyrmidos muſici e nouẽ chordis duas bi penne excidit: inquiẽs: noli muſicã deprauare. Emprepes

Pænetus aiebat omniũ & delictorum & criminum mendaces e eſſe auctores. Epænetus

Vboidas quoſdã audiẽs qui alienã uxorẽ laudarent: ijs mini e me aſſentiebat̃: inquiẽs: nullũ oĩno uerbũ de uxorio ingenio apud externos eſſe oportere. Euboidas

Vdamidas Archidami filius: Agidoſq; frater: uiſo in Acade/ e mia Xenocrate iam ſeniore: qui cum familiarib⁹ diſputaret: interrogauit: qui nam ſenex eſſet: cui cum a quopiam reſponſum eſſet: illum eſſe & ſapientem uirum & ex eorum numero qui uirtu/tem quærerent: & quando inquit ea utetur ſi nunc quærat? Idem cum philoſophum audiſſet: qui bonum imperatorẽ ſolum ſapien/tem eſſe diſſereret: oratio quidẽ: ait: mirabilis eſt: ſed qui dicit: mi/nime credendus: non enim eum tuba circum obſtrepuit. Atq; Xe/nocrates cum ad propoſitam quæſtionem diſſeruiſſet finẽq; fecif/ſet: aderat Eudamidas: ſed cum quidam ex ſuis dixiſſet: cum nos adſumus tunc finem dicẽdi fecit. At pulchre: inquit: ſiquidem hæc dixit quæ opus erat: cumq; is dixiſſet: at pulchrum fuerat audire. Num etiam ad iſtum ait cum cœnatus fuerit: Veniamus & ut ite/rum cœnet rogemus? Idem a quopiam interrogatus: cur ciuibus ipſis bellum aduerſus Macedonas decernentibus quietẽ agere ipſe temptet: reſpondit: quia mihi opus non eſt mendacij iſtos argue/re. Et cum quis palmas de Perſis ſuſceptas afferret ad bellũq; hor/ret u r: ignorare mihi uideriſ: inquit: quaſi idem ſit eum qui mille pecudes ſuperarit cũ lupis quinquaginta pugnare. Ad hæc cũ Pſal tes quidam ſecunda fortuna uſus eſſet: interrogatus cuiuſmodi is ſibi uideretur: magnus inquit parua in re demulſor. Præterea cum quis Athenas laudaret: ait: Et quis hanc ciuitatem digne laudarit: quã nemo etiam uictor dilexit? Argiuo aũt quopiã dicẽte laconas peregrinatione deterioris reddi: quippe qui a patrijs legibus exce/dant: at uos inquit profecti Spartam non deteriores ſed meliores potius reddimini. Et cũ proclamaſſet Alexãder in Olympia exuli/bus omnibus præter Thebanos reditum in patriam patere: procla tio: ait: O Thebani infortunata quidem eſt: uerum glorioſa: ſolos enim nos Alexander metuit. Interrogatus quoq; q̃obrem ante pe ricula muſis ĩmolarẽt: q̃ bonis: inq̃t: uerbis actiones cõtingant. Eudamidas Xenocrates Pſaltes Alexander Olympia Thebani

Vrycratidas Anaxandridis filius pcunctante quopiã q̃obrẽ e Ephori quotidie de cõtractibus iura reddũt: quo etiã inquit inter hoſtes inuicẽ nobis fidẽ habeamus. Eurycratidas

Zeuxidamus Euxidamus cum quis percunctaret̃: cur de fortitudine leges
ç ſine ſcriptis ſeruarēt: nec ſcriptas illas iuuenibus legendas da
rent: quoniā aſſuefaciendi ſunt: ait: ut probis actionibus potius ꝗ
ſcriptis attendāt. Idem Aetolo quopiā dicēte: ijs qui probitate uti
poſſent: bellū eſſe paci præferendū: Nequaꝗ per deos ait: ſed hiſce
mortē uitæ anteponendā.

Erondas Rondas cum Athenis eſſet: audiſſetq; damnatum ocij quen-
e dam: iuſſit eum oſtendi ſibi: qui mulcta libero digna homine
damnatus foret.

Thearidas Hearidas: cū enſem cote ſubigeret: interrogatꝰ an acutꝰ eſſet:
t inquit: acutior calumnia.

Themiſteas Hemiſteas prædixit Leonidæ regi futurā ipſiꝰ cōmilitonūq;
Leonidas t ad Thermophylas internitionem. Erat enim uates. Cum aūt
Thermophyle a Leonida mitteretur Lacedæmona: prætextu quidē ut futuros ca
ſus nunciaret: re aūt uera ne ipſe quoq; periret: nequaꝗ eſt paſſus:
quippe qui diceret: ego ad pugnandum ſum miſſus non ad feren-
dum nuncium.

Theopompꝰ Heopompus ad illū qui interrogarat: quo pacto regnū quis
t ſecuriſſime tueret̃: reſpondit: ſi participes amicos iuſtæ licen-
tiæ auctoritatiſq; fecerit: & ne ſubditi afficiant̃ iniuria pro uiribus
prouiderit. Et ad hoſpitē qui diceret etiā apud ciues ſuos uocari ſe
Laconū ſtudioſum: melius inquit eſſet tuoꝝ te ciuiū ꝗ Laconum
Aelis ſtudioſum uocari. Atqui Aelidos legato inquiente ſe ob id ſolum
a ciuibus ſuis miſſum: ꝙ ſolus Laconicū uiuendi morē adamaſſet:
Et utrum ait O Aelie tua ne an alioꝝ ciuiū uita melior ē? Qui ubi
ſuam meliorē eſſe reſpōdiſſet: Quo nā igit̃ inquit modo hæc urbs
ſeruari queat: ubi in magna multitudine unꝰ eſt dūtaxat bonꝰ? Itē
quopiā dicēte: propterea ſeruari Spartam: quia reges ſcirent impe-
Pylij rare: minime ait: ſed eo magis ꝙ ciues ſcirent parere. Et ad Pylios
q maioris ei honores decreuiſſent: ſcripſit: mediocris honores tem
pore augeri: īmoderatos autem euaneſcere. Ad hæc cum quis mu-
rū ei oſtentaret percunctareturq;: an & firmꝰ & altus eſſet: minime
inquit ſi mulierum ſit.

Thericyon Hericyon e Delphis ueniens uiſis in Iſthmo Philippi caſtris:
Iſthmos t qui anguſtias cœpiſſet: malos ait ianitores uos O Corinthij
Philippus Peloponneſus habet.

Thectamenes Hectamenes: cum eſſet ab Ephoris morti adiudicatꝰ: abibat
t ſurridens. Atq; ex aſtantibus quopiam interrogante: an etiā
Spartæ iura cōtemneret: minime inqt: at geſtio qđ hæc mihi mul-
ta ſoluēda eſt: quā nec efflagitarim ab aliq: nec acceperim mutuo.

Ippodamus: quo tp̄e Agis aduerſus Archidamū inſtruebať: Hippodamus
h acie ſimul cū Agide dū Spartē miſſus: quo illic quæ opus fo/ Archidamus
rent præſtaret: at hic ait: Nōne præclariꝰ obibo diē: ſi ꝓ Sparta me
uirū geſſero? Erat aūt natus annū ſupra octogeſimū. Poſteaq̃ ar/
mis ſumptis: ſtans ad regis dexterā pugnādo morit̃.

Ippocratidas cū Cariæ ſatrapes ad eū litteras dediſſet quod Hippocrati/
h Lacedæmonius uir quorūdam inſidiantiū cōſcius inſidias ta das
cuerit: addidiſſetq̃ quonāmodo illo eſſet uſurus: ad eū reſcripſit: Caria
Si tu quidē magno aliquo bono hoīem affeciſti: interime. Sin aūt
nullo: e ſolo eijce: perinde atq̃ timidū ad uirtutē. Et cū ei aliqñ oc/
curriſſet adoleſcēs: quē amanter quidā ſequebat̃: ruboreq̃ adole/
ſcens ille perfunderet̃: cū talibuſ ait: incedendū eſt: quibus cū uiſus
eundē ſis colorē ſeruaturus.

Allicratidas claſſis præfectꝰ: cum a Lyſandri amicis rogare/ Callicratidas
c tur: ut unum quendam ex inimicoꝝ numero enecandum ſibi Lyſander
aſſentiretur: & quinquaginta ipſe talenta acciperet: & ſi uæhemen/
ter ei pecunijs ad nautarum obſonia opus erat: haud tamē conceſ/
ſit. Et cum Cleander conſiliarius dixiſſet: at equidem accepiſſem ſi Cleander
tu fuiſſem: reſpondit: etenim ego quoq̃ ſi tu eſſem. Idem cum ueniſ
ſet ad Cyrum iuniorem Sardis: erat enim Cyrus Lacedæmonioꝝ Cyrus iunior
ſocius: ob claſſis pecunias primo die nunciari iuſſit adire ſe Cyrum Sardis
uelle. Quē ubi bibere audiuit: operiar inquit quoad biberit: atq̃
tunc quidem ne inurbanior uideretur: abijt: poſteaq̃ accepiſſet ne/
quaq̃ fieri poſſe: ut die illo eum conueniret: poſtridie uero cum eū
rurſum bibere audijt ac ſe minime admitti: ubi dixiſſet non ita ſtu/
dendum eſſe accipiendis pecunijs: ut quicq̃ foret indignum Spar/
ta faciundū. Epheſum abijt multa ijs mala imprecatus: qui a Bar/ Epheſus
baris primi eſſent in delitijs habiti: ac illis qui eos docuiſſent cōtu/
meliam ac probrum ob diuitias pati: Iurabatq̃ ad aſtantis ſe cum
primū Spartam peruenerit: facturum oīa pro libertate Græcoꝝ
quo & maiori terrori Barbaris forent: & ceſſarent orare illorum ui
res quibus ipſi inuicē utantur. Interrogatus etiā quales uiri eſſent
Iones: ſerui inquit boni ſunt: liberi autem mali. Et cum a Cyro ſti/ Iones
pendium militibus præmitteretur: ad ipſum autē munera: ſtipen/ Cyrus
dium ſolum accepit: munera remiſit: inquiēs haud oportere priua/
tam ei amicitiam ſecum eſſe: ſed quæ cum oībus Lacedæmonijs
cōmunis eſſet ſecum etiam exiſtere. Idem cum ad Arginuſas foret Arginuſæ
claſſe dimicaturus: dixiſſetq̃ Hermon gubernator: bonū eſſe inde Hermon
abnauigare: nam triremes Athenienſium eſſe multo pluris: inquit
& quid nam hoc? At fuga cum turpis eſt: tum Spartæ detrimētoſa

uerum manendo uel mori uel uincere eſt optimum. Ad hæc factis ſacrificijs cum audiſſet ex augure ſcintillis portendi uictoriam exercitui: imperatori autem mortem: nihil deterius: ait: non præter unum Spartæ. Nam me mortuo nihilo erit patria deterior: ſed cedente hoſtibus deterior eſt futura. Itaq; pro ſe declarato Cleandro duce adortus nauali pugna præliando interit.

Cleombrotus

c Leombrotus Pauſaniæ filius: cum peregrinus quidam cum eius patre de uirtute contenderet: hucuſq; ait: te pater eſt melior donec etiã tu genueris.

Cleomenes

Homerus

Heſiodus

c Leomenes Anaxandridæ filius: Homerum aiebat Lacedæmoniorum poetam eſſe: at Heſiodum Helotum atq; ſeruorum. Nam alterum rei bellicæ: alterum agriculturæ præcepta reliquiſſe.

Argiui

Idem cum feciſſet dierum ſeptem cum Argiuis inducias: ſeruato tempore eos quoniam fœderibus fiderent: dormientis tertia nocte adortus alios interemit: alios egit in ſeruitutem. Cum uero obiurgaretur ꝙ iuſiurandum tranſgreſſus eſſet: aiebat ad dierum iuſiurandum minime noctes addidiſſe: ac maxime ꝙ quoquo quis malo hoſtes affecerit: id tum apud deos: tum apud homines cauſa putari iudicioq; antiquius. Verum ipſe Argis cuius urbis gratia fœdera fregerat: fruſtratus eſt: quoniam mulieres ijs quæ a ſacris arma detraherent: ſumpſere de ipſo ultionem. Et ad poſtremum captus mente: paruo arrepto gladio ſe ipſe incidit a pedum iuncturis in lœtalia uſq; loca uitamq; reliquit ridens atq; lætabundus. Et cum uates diſſuaderet exercitum in Argiuorum urbem duci: reditum enim futurum turpem: ubi ad urbem acceſſiſſet: uidiſſetq; tum portas clauſas: tum mulieres in muris ſtantes: hic tibi ait reditus turpis uidetur eſſe in quo uiris mortuis uxores portas clauſerunt. Idem ad Argiuos eum conuitijs obiurgantes tanq̃ periurũ & impium: Maledicendi inquit mihi uobis ius eſt: mihi uero uos

Samij

male afficiendi. Samiorum autem legati: cum eum rogarent ut aduerſus Polycraten tyrannum bellum gereret: ob idq; longiore oratione uterentur: ex oratione inquit ueſtra: quæ quidem ab initio dixeritiſ: haud memini. Propterea uero neq; media intelligo: ſummã autem nequaq̃ probo. Prædo inſuper cum in Lacedæmoniorum agrum feciſſet incurſum: diceretq; ubi captus eſt: id propterea eſt a me factitatum: quoniam alimentum quod præberem militibꝰ nõ habebam: Itaq; ad eos qui haberent nec ſponte darent: ablaturus ueni: per deos inquit malicia celer eſt. Atqui nequã homo quiſpiam cum maledictis eum oneraret: certe propterea inquit in omẽs ipſe maledicis: quo reſpondẽtes non ſatis temporis habeamus de

tuo uitio loquendi. Et cum ex ciuibus quidam diceret oportere bonum regem mitiſſimum prorſus eſſe: Ita inquit: quod contemptui non ſit. Idem cum in longam ægrotationem traheretur: expiatoribuſq; ac uatibus fidem quam minus antea cõſueuerat adhiberet: ob idq; quiſpiam miraretur: quid miraris inquit? Non enim idem nunc ſum: qui tunc eram. Cum ergo idem nõ ſum: nec eadem etiã probo. Ad hæc cum ſophiſta quidam de fortitudine plurima uerba faceret: riſit is quidem. Dicente autem ſophiſta quid rides Cleomenes: cũ & me de fortitudine dicẽte audias & ipſe rex ſis? Quoniam: inquit: O hoſpes ſi irundo quoq; de fortitudine loqueretur: idem hoc facerem. Sin autem aquilæ oratio eſſet: uæhementer quieſcerem. Argiuis quoq; dicentibus: priorem conflictum rurſus eum pugnaturum: miror inquit ſi trium ſyllabarum additiõe meliores nunc eſtis q̃ antea fueritis. Atq; cum quiſpiam in eum conuitio uteretur: diceretq; delicat⁹ es O Cleomenes: at melius eſt inquit q̃ iniuſtum eſſe: uerum tu pecuniarum es ſtudioſus: & ſi tibi abunde eæ ſunt. Et cum Pſalten ei cõmendare quis uellet: cum Alias uirum laudaret: tum Pſalten eum eſſe Græcorum optimum dicebat: hic autem quopiam ex ijs qui prope aderãt: oſtenſo: per deos inquit hic eſt apud me faciundi iuris artifex omnium optimus. Præterea cum Mæander Sami tyrannus ob Perſarũ impetum ad Spartam fugiſſet: oſtentaſſetq; quæcunq; aduexerat: aureaq; & argentea pocula: & quot uellet elargiretur: non ſolum nullum accepit: ſed etiam ueritus ne inter alios quoſdam oppidanos diſtribueret: ad Ephoros profectus meli⁹ ait Spartæ eſſe: ut ſuus hoſpes Samius e Peloponneſo abiret: ne illius ſuaſionib⁹ Spartiatarum aliquis malus efficeretur: ij uero obtemperantes Mæandrum eodem die proclamantes expulerunt. Inſuper cum quis dixiſſet: cur Argiuos qui ſæpius uobiſcum bello contendunt: non e medio poſt uictoriam ſuſtuliſtis? Quoniam ſi e medio ſuſtuliſſemus: inquit: nõ haberemus qui iuuentutem tanq̃ exercerent. Idem cum quis percunctaretur: q̃obrem Spartiatæ hoſtium ſpolia dijs non offerent: quoniam inquit a timidis ſunt. Mæander

c Leomenes Cleombroti filius: cũ ei Gallos pugnaces quis daret: diceretq; eos eſſe eiuſcemodi: qui pro uictoria pugnando interirent: propterea: inqt: ex ijs mihi aliquos dato qui interimãt. Illi eñ ſunt hiſce meliores. Cleomenes

l Abotus: cũ quis longiore oratione uteref: ait: Quid mihi pro paruis rebus magna facis ſacrificia? Nam quantũ rei ſat fuerit: tantũ tibi dicendũ eſt. Labotus

Leotychidas

L Eotychidas ille primus: cũ a quopiã eſſe facile mutabilis dicerẽt: ꝓpter tempora inqͭ: nõ queadmodũ uos eſtis ob ueſtrũ ipſorum uitium. Ad eum uero qui interrogabat: quonã quis pacto maxime præſentia bona tueatur: reſpondit: Si non omnia fortunæ crediderit. Interrogatus quoq; quid maxime liberis pueris diſcendum eſſet: ea inquit: quæq; ſint eis cum in uiros uenerint ꝓfutura. Idem percunctante quopiã ob cauſam minimo Spartiatæ potu uterenẽ: inquit: ne pro nobis alij ſed pro alijs ipſi cõſultem⁹.

Leotychidas

L Eotychidas Ariſtonis fili⁹: cum quis dixiſſet Demarati familiares in eum maledicere: per deos inquit nequaq̃ miror: nam benedicere nemo iſtorum poſſit. Ad propinquiorem autẽ portam cum draco eſſet claui aduolutus: uateſq; prodigiũ eſſe affirmarent: minime id mihi quidẽ uidetur inquit: At ſi clauis draconi eſſet aduoluta: prodigium foret. Et ad Philippum tenebrarum myſteriorum cultorem qui uæhementiſſima mendicitate præmeretur: ac diceret tamen fore ut ij qui apud ſe diſciplinæ myſticæ operam dediſſent: fœlicitatem poſt mortem conſequerẽtur. Quidnam ergo ait O fatue: non q̃ primũ moreris: quo a miſeriæ flætu paupertatiſq; quieſcas? Cum quis aũt eſſet percunctat⁹: cur hoſtiũ arma dijs immortalib⁹ nõ offerrent: q̃m inquit quæ ob poſſeſſorũ timiditatẽ uenati ſumus: nec a iuuẽtute uideri: nec dijs offerri decet.

Leon

L Eon Eurycratidæ filius: interrogat⁹ quã quis urbem habitãs tuto habitarit: ubi inquit neq; plura incolentes poſſidebunt: neq; pauciora: & ubi ius firmitatem roburq; accipiet: iniuria uero infirmitatẽ ac imbecillitatẽ. Atq; in Olympia cũ curſores intuereẽ: qui ut emitterenẽ feſtinarẽt: idq; quo plus lucri aſſequerenẽ: quanto ait magis pro uelocitate q̃ pro iuſticia curſores ſtudẽt. Idem cũ quis de rebus haud inutilib⁹ uerba feciſſet intempeſtiue: nõ oportune hoſpes: inquit: oportuno uteris.

Leonidas

L Eonidas Anaxandridæ filius & Cleomenis frater ad quendam qui dixiſſet: præter regiam dignitatem alio nihil nobis præſtas: at ni uobis: inquit: melior extitiſſem: dignitatem regiam adeptus non eſſem. Et cum uxor Gorgo percunctaretur: quo tempore ad Thermophylas cũ Perſis pugnaturus egrediebaẽ: ſi quid ſibi præciperet: inquit: ut & bonis nubas & bona parias pignora. Dicentibus aũt Ephoris eũ paucos ſecum ducere ad Thermophylas: haud inquit: paucos ad quod proficiſcimur negociũ. Iterũ cum ij dixiſſent: nunqd aliud facere decreuiſti? Quid nam: inquit: aliud q̃ Barbarorũ trãſitus uerbo impeditur⁹: re uero pro Græcis interiturus? Atqui in Thermophylis cũ iã eſſet: ait ad cõmilitones: dicũt

Gorgo

Thermophyle

Barbarum in ꝓximo eſſe quare tempus nō eſt terendum: Iam em̄ aut uinci a nobis Barbaros aut nos mori libet. Et quopiā dicente a Barbarorum ſagittarum ictib⁹ neq; ſolem ipſum intueri licere: ꝓpterea inquit eo id gratius q̄ ſub umbra cum ijs pugnabimus. Idem cum alius dixiſſet: adſunt prope nos: ergo inquit: nos quoq; prope illos adſum⁹. Ad hæc cū quis dixiſſet O Leonida aduerſus multos cū paucis dimicaturus ades: Si me inquit multitudini fidere exiſtimatis: ne om̄is quidē Græcia ſatis eſt: breuis enim pars eſt pro illoꝝ multitudine: ſin autē uirtutib⁹: uel hic numerus ſatis eſt. Alio uero eadē dicente: attamē inquit multos mecū traho ut morituros. Præterea cū Xerxes ſcripſiſſet: Licet tibi ubi mecum inſtrui: q̄ cū deo pugnare malis habere Græciæ principatū: Reſcripſit Leonidas: Si quæ in uita honeſta ſunt cognoſceres: abſtineres profecto ab alienarū rerum cupiditate: apud me uero longe plus ualet mors ipſa pro ſalute Græciæ: q̄ principat⁹ in Græcos. Rurſum cū Xerxes ſcripſiſſet: Mitte ad me arma: Reſcripſit: Veni & accipe. Et cum iam hoſtes adoriri uellet: ac magiſtri equitū dixiſſent: alios ei ſocios expectandos eſſe. Non em̄ ij adſunt inquit: qui ſint pugnaturi: an neſcitis eos ſolos pugnare aduerſus hoſtes: qui & uerentur & metuunt reges: Milites aūt monuit ut pranderēt tanq̄ apud inferos cœnaturi. Inſuper interrogatus: cur uiri fortiſſimi illuſtrē ac præclaram mortē obſcuræ uitæ anteponunt: quoniā inquit: alterū naturæ: alterū ſuijpſoꝝ propriū putant. Et cum cælibes uellet incolumes: ſciretq; perſpicue illos id minime toleraturos: ſcuticis incertis epiſtolis cuiq; datis eos ad Ephoros miſit. Item cū ex adulta ætate tris ſeruare uoluiſſet: ij re cognita eas epiſtolas accipere noluerunt: quin unus dixit: non nuncius ſed pugnator ſecutus ſum. Secundus iſtic inquit manēs melior ſim. At tertius: Non equidem poſt hoſce ait: ſed ante pugnabo. Epiſtola

Ochagus Polyænidæ ac Sironis pater cū ei eſſet a quodam Lochagus
l nunciatum e duobus filijs alterū mortuū eſſe: diu ſciebam inquit eum mori oportere.

Ycurgus legumlator uolens ab inueterata præſentiq; uiuen Lycurgus
l di conſuetudine cines in temperantiorē uitæ ordinē traducere: & honeſtos proboſq; efficere: erāt em̄ uictu & ſumptuoſo & delicato: duos enutrijt catulos eodē patre ac matre genitos: quoꝝ alterum dimiſſum domi: edacitati crapulæq; aſſuefecit: alteꝝ ſecum ducens uenationib⁹ exercuit. Deinde is in concionē actis uepres illic poſuit & quædā gulæ irritamēta: ſubinde leporē dimiſit. Cum uero cōſueta uterq; petijſſet: & alter cœpiſſet leporem: ait: aſpicitis

O ciues ꝙ eodem nati genere: inſtituto uitæ ꝗ̃ uæhementer inuicē
diſſimiles differenteſqꝫ euaſerũt: quodqꝫ ad res honeſtas atqꝫ illu/
ſtres artificioſior exiſtit exercitatio ꝗ̃ natura: Sed ferunt aliqui nō
eos adductos catulos: qui eiſdem parētibus nati eſſent: ſed alter ex
cicuritijs alter ex uenatorijs: deinde deteriore natum genere uena/
tioribus exercuit: at meliore natum lurchationibus ſolum aſſuefe/
cit. Inde uterqꝫ ad quæ fuerat aſſuetus: impetũ cum feciſſet: eſſetqꝫ
declaratum: quanto educatio & ad bonum & ad malum adiumē/
to ſit: ait Lycurgus: Si nos quoqꝫ o ciues ſplendor generis quem
multi admirantur: Herculiſqꝫ poſteritas nihil adiuuat: ni ea geſſe/
rimus: quapropter ille omnibus ſe hominibus clariorem nobilio/
remqꝫ oſtendit: & id quidem ſi res honeſtas per omnē uitam exerce
mus ac diſcimus. Idem ſolo diuiſo & in omnes æqua portione ſor/
teqꝫ diſtributo: fertur aliquando poſteriore tempore cum ex pere/
grinatione per agrum nuper demeſſum tranſiens poſitos aceruos
ſimiles æqualeſqꝫ uidiſſet: affectũ lætitia ſurriſiſſe dixiſſeqꝫ ad aſtā
tis: Ꝙ omnis Laconica multorum fratrum uidetur eſſe: qui eam
modo diuiſerint. Et cum ad æs alienum reſcindēdum hortatus ag/
greditur: etiam omnē ſupellectilem ex æquo diuidere: quo inæquā
litatem omnino & diſſimilitudinem tolleret: intuens Lacedæmo/
nios grauiter ac moleſte ferre manifeſtam oblationem: nummum
tum aureum: tum argenteum infirmum irritumqꝫ effecit: ac ferreo
ſolo utendum imperauit: ad cuius ſolutionē definiuit: ut ad id uſqꝫ
quod neceſſarium foret: totam ſubſtantiam haberent. Quo quidē
facto: omnis iniuria e Lacedæmone eſt eiecta. Nam nec furari: nec
corrumpere muneribus: nec alium priuare aut rapere quiſpiā am/
plius quicꝗ̃ poterat: quandoquidem id neqꝫ occultare: neqꝫ poſſi/
dere iucūde: neqꝫ uti ſine periculo: neqꝫ aut exportare: aut importa/
re tuto quiret. Ad hæc inutilia ex urbe omnia ſuperuacaneaqꝫ exe/
git. Quare neqꝫ mercator: neqꝫ ſophiſta: neqꝫ uates nebuloue: neqꝫ
rerum laboraturum artifex Spartam ingrediebať. Nec enim num/
mum apud eos qui eſſet in uſu Lycurgus conceſſerat: ſed ferreum
dumtaxat conſtituerat: quod mina eſt Aeginenſis ponderis: ualo/
ris autem aereorum quattuor. Et cum aduerſus delitias bellum
aggredi diuitiarumqꝫ deſiderium auferre animo uolutaſſet: conui/
uia introduxit. Itaqꝫ ad illos qui percunctarenť: ꝗ̃obrem hæc con
ſtituiſſet: & cum armis minutatim ciues diuiſiſſet: quo inquit ala/
criter ac facile imperia admitterent: ac ſi quid tumultuarentur pau
cis daretur erratum: & ut etiam ex æquo cibus potuſqꝫ eſſet: nec ul/
lis potulētis eſculētiſue: præterea nec ſtrato aut uaſis aut alia qua/

piam re omnino diues pauperí antecellat. Cunqꝫ diuitias negligẽ/
das contemnendaſqꝫ reddidiſſet: quippe quæ nemini nec uſui nec
oſtentationi eſſe poſſent: dicebat ad familiares: ꝙ pulchrũ eſt O ſo
cij ex operibus diuitias demonſtrare: cuiuſmodi uero ſunt quoniã
cæcæ. Inſuper curam adhibuit: ne ante cœnatis domi facultas eſſet
ad conuiuia proficiſci: alijs eſculẽtis potulentiſue repletis. Vitupe/
rabant autem eum reliqui perinde atqꝫ incontinentem & ad cõmu
nem uictum demollitum: qui minus ſecum aut biberet aut ederet:
mulctabaturqꝫ is qui manifeſto eſſet deprehenſus. Itaqꝫ Agis diu Agis
poſteaqꝫ rex creatus eſt: militia reuerſus: debellauerat enim Athe/
nienſes: cũ uolens uno die apud uxorem cœnare: portiones accerſe
ret: eas tribuni militũ non miſere. Quod cum Ephoris innotuiſſet:
ab ijs mulctatus eſt. Huiuſmodi ergo conſtitutiones cũ locupletes
inique moleſteqꝫ tuliſſent: in eũ inſurrexere: maledictis iactuqꝫ in/
ſequentes: quippe quem lapidibus uellent obruere. Pulſus autem
e foro elabiť: Et alijs anticipato itinere in ædem defugit Mineruæ Minerua
Chalciœcæ. Et cũ retro faciẽ uertiſſet: eius oculũ baculo Alcander Alcander
inſequẽs eruit. At hunc publico decreto cũ accepiſſet ad cruciatũ:
nec male affecit: nec reprehẽdit: quin potius eũ uitæ uictuſqꝫ ſociũ
habens: reddidit nõ modo laudatorẽ: cũ ſuijpſius: tum etiã cõmu/
nis uitæ ac uictus: uerũetiam totius uiuendi morũqꝫ inſtituti ſtu/
dioſum. Illius uero calamitatis monumentũ in ſacello Chalciœcæ
Mineruæ ſtatuit: quã Optiletin appellauit: Oculoſ eñ Dores opti Minerua chal/
los dicũt. Idem interrogatus: cur ſcriptis legibus nõ eſſet uſus: qm̃ ciœca
inquit eruditi ac profecti neceſſario inſtituto quod ꝓ tempore uſui Minerua opti/
eſt probant. Item quibuſdã percunctantibus quare culmen ædibꝰ letis
ſecuri imponendũ imperarit: ualuas aũt ſerra dũtaxat nulloqꝫ alio
ferramẽto: quo inquit ciues oĩbus in rebus quas in ædes impor/
tant: mediocritatẽ ſeruent: nec habeant ex ijs quicqꝫ quæ apud ali/
os habenť in precio. Ex qua quidẽ cõſuetudine Leotychiden ferũt Leotychides
qui primꝰ Spartæ regnauit: cũ apud quẽpiam cœnaret: uidiſſetqꝫ
domus tecti apparatum & ſumptuoſum atqꝫ tabulatum: hoſpitẽ
rogaſſe: an quadrata apud eos ligna naſcerenť. Interrogatus etiã
Lycurgus ꝙobrem aduerſus eoſdẽ hoſtes ſæpius expeditiones du Lycurgus
cendas prohibuiſſent: quoue ſæpius inquit repugnare conſueſcen/
tes bellandi peritiam caperent. Quare Ageſilao quoqꝫ regi nõ me/ Ageſilaus
diocri dandum crimini uiſum eſt: quod continuis in Boetiam irru/
ptionibus ac pugnis Thebanos inſtruxerit: qui Lacedæmonijs re/
ſiſterent. Propterea ſauciũ Antalcidas cũ eum uidiſſet: perpulchrã Antalcidas
ait: doctrinæ a Thebanis mercedẽ recipis: qbꝰ uel inuitis ac neſcijs

pugnandi diſciplinã tradideris. Alio etiam quærẽte: ꝙobrem uir/
ginum corpora curſibus & luctationibus ac diſcorũ iaculorũq; ia/
ctibus exercuiſſet: quo inquit: radicatio gignendoꝝ robuſto prin/
cipio in robuſtis ſumpto corporibus pulcherrime germinet: ipſæq;
partus robuſte perferentes & facile & pulchre doloribus reſiſtant:
ac ſi qua neceſſitas acciderit: poſſint & pro ſeipſis & ꝓ natis & pro
patria pugnare. Et cum uirginũ in pompis nuditatẽ quidam repre
henderent atq; cauſam quærerẽt: ut inquit: ijſdem quibus uiri ſtu/
dijs exercitatæ nulla eis recedant: neq; corporis: uel uiribus: uel ua
litudine: neq; animi ambitione ac uirtute: & ut etiã ob exteram glo
Gorgo riã ſint animo elatiore. Itaq; de Gorgone uxore Leonidæ huiuſmo
Leonidas di quoq; reſponſum tradit̃. Nam cũ quædam: ut uidet̃: peregrina
ad eam dixiſſet: Solæ uos Lacænæ uiris imperatis: reſpondit: ſolæ
em̃ nos uiros parimus. Et cum eos qui nubere noluiſſent: a ſpecta/
culo gymnicis in ludis ꝓhibuiſſet: eiſdẽq; ignominiã addidiſſet: ef/
fecit ut gignendis filijs ꝙ diligentiſſime proſpicerẽt. Nam eo hono
re atq; obſeruantia: quã ſenioribus iuniores præſtant: illos priua/
Dercyllidas uit: & illud in Dercyllidan dictum ꝙuis ſpectat⁹ imperator eſſet:
reprehendit nemo. Etem̃ aduenienti quiſpiam e iunioribus ſubſel/
lium nequaꝙ ceſſit: inquiens: Nam nec tu mihi qui cederet genui/
ſti. Percunctante aũt quodam cur ſanxiſſet nuptui puellas ſine do/
te dari? Quo inquit neq; ob egeſtatẽ ſine uiris ullæ dimitterentur:
neq; propter opulentiã expeterent̃: ſed quiſq; potius ſpectato puel
læ ingenio ac moribus in capienda uxore moueret̃: Ob id autẽ or/
nandi etiã ſtudium ex urbe amouit. Idem cũ nubendi temp⁹ certũ
ſtatuiſſet: tum mulierib⁹: tum etiã uiris ad eum qui huiuſce rei cau
ſam quæreret: reſpondit: ut part⁹ ei adultis geniti ualẽtiores eſſent.
Ad illum uero qui miraret̃: quod uirũ ſimul cũ nupta cubare pro/
hibuiſſet: imperaſſetq; ut plurimũ diei cũ æqualibus una eſſet: no/
ctes aũt totas quieſceret: cum ſponſa uero & clam & nõ ſine pudo/
re congrederet̃: ait: ut & ualentiores corporibus: quandoquidẽ ad
ſatietatẽ uſq; nõ coiuerint: & amando ſemper ſint noui: natoſq; ro
buſtiores præſtent. Ad hæc odorum precioſumq; unguentũ amo/
uit: perinde atq; olei contagiũ ac perniciem. Itemq; ungẽdi artem
tanꝙ ſenſus aſſentationẽ. Et om̃ib⁹ cultus ornatuſq; corporei opi/
ficibus ſpartam inacceſſibilẽ fecit: perinde ui artis prauitate artes
inquinantibus. Tanta uero illis temporibus mulierũ erat pudici/
tia: tantũq; aberat ab ea quæ poſteris ſæculis ſecuta eſt mulierum
procliuitate: ut incredibile ſit: eas ſuperiore tempore adulterio ob/
Geradas noxias extitiſſe. Atq; Geradæ cuiuſpiã hoĩs ſpartiatæ uetuſtiſſimi

dictum celebratur: qui rogatus ab hoſpite: quid apud eos adulteri pateretur: nam ſe nullam uidere legem hac de re a Lycurgo latam: inquit: nullus O hoſpes adulter apud nos fit. Subdente autem illo: at ſi fieret: idē inqt Geradas. Nā quo inquit modo adulter fiat Spartæ: ubi diuitiæ: delitiæ cultuſq͡ɜ oīs ornatuſq͡ɜ corpis ignominiæ eſt: Verecundia uero ac deorum magiſtratuūq͡ɜ obedientia & pabetur in precio honoratēq͡ɜ in primis. Idem Lycurgus ad eū qui hopularem principatum in urbe conſtituendum hortaretur: ait: tu primus in tuis ædibus popularem principatū facito. Percunctante uero quopiam: q̄obrem parua adeo tenuiaq͡ɜ deoꝝ immortaliū ſacrificia ſtatuiſſet: quo inquit nunq͡ɜ ab honoranda diuina re deſiſtamus. Et cum ea ſola certamina in quibus manus minus tolleretur: exercere ciues iuſſiſſet: eiuſce rei cauſam percunctanti: quo nullus ipſorum: ait: laborando defatigari aſſueſcat. Interrogāte etiam quodam: quare frequenter caſtra mutanda iuberet: ut maiore inquit detrimento inimicos afficiamus. Alio iterū quærente: cur turris oppugnare prohibuiſſet: ne inquit: aut a muliere: aut a puero: aut ab aliquo huiuſmodi homine fortiores interimanī. Item conſulentibus Thebanis de ſacrificio ac luctu: quem Leucotheæ præſtarent: conſilium dedit: ut ſi quidem deam ducerēt: haud lugerēt. Sin autem hominem arbitrarentur: non perinde ac deæ ſacrificarent. Rurſum quærentibus ciuibus: quo pacto hoſtium impetum repellam⁹: Si pauperes inquit fueritis: nec alter magis q̄ɜ alter interrogetur. Ac iterum de muris quærētibus; inquit eam urbē quæ uiris non lateribus cincta eſſet: ſine muris nequaquā eſſe. Præterea Spartiatæ diligentiam comæ adhibebāt: quoddā Lycurgi de hac re dictum celebrantes: q͡ɜ & pulchros coma magis decoros: & turpes formidabilioris faceret. Monebat autē qui belli in fugam uertiſſent hoſtes uiciſſentq͡ɜ: eo uſq͡ɜ inſequerentur quoad foret uictoria confirmata: deinde continuo reditum facerent: nam modo nō moris græcanici eſſe inquiens illos qui ceſſiſſent enecare: ſed eam quoq͡ɜ eſſe utilitatem: quod cum hoſtes ſcirent Lacedæmonios eis parcere qui cederēt: ſuſtinētis uero tollere: fugiendū utilius q̄ɜ manendum eſſe ducerent. Atq͡ɜ percunctante quopiam: q̄ɜobrem hoſtium cadauera ſpolianda uetuiſſet: ne circa ſpolia tempus terentes inquit: haberēt in pugnando negligentius: quin potius paupertatem una cum ordine ſeruarent.

Thebani
Leucothea

LYſander cum a Dionyſio Siciliæ tyranno: ad ei⁹ filias precioſi ſumptuoſioreſq͡ɜ amictus miſſi eſſent: eos nequaq͡ɜ accepit: inquiens: uereri ſe ne hiſce turpiores uiderentur. At

Lyſander
Dionyſius

Ariſtas paulopoſt ad eundem tyrannum ex eadem urbe Ariſtas miſſus cū
ad ipſum quoqꝫ Dionyſiꝰ duas miſiſſet ſtolas: iuſſiſſetqꝫ utrā mal
let acciperet ac portaret ad filiā: ipſam: inquit: illam melius electū
rām: quare utraqꝫ accepta abijt. Acer item Lyſander cauillator &
admodū decipiendo uarius: utpote qui & iuſtum in eo qđ condū
cit: & honeſtum in cōmodo collocaret: aiebat uerum præſtare mē
dacio. Vtriuſqꝫ autem perinde ut expediret & æſtimationem & pre
cium definiri: Ad eos uero a quibus uituperaretur ꝙ plurima deci
piēdo ageret: perinde atqꝫ degeneraſſet ab Hercule: quodqꝫ res nō
aperto Marte efficeret ſed dolo: ſurridens reſpondebat: quo leonis
non aſſequeretur uulpis pellem aſſuendam eſſe. Et cum ab alijs ac
Miletum cuſaretur: ꝙ quæ Mileti iuratus fuerat: nequaq̄ obſeruaret: aiebat
puerorum eſſe talis decipere: uirorum autē iureiurando. Idem ubi
Capra flumē ad capræ flumen Athenienſes ex inſidijs uiciſſet: ac eos præſſiſſet fa
Athenienſes mæ: urbem cœpit: ſcripſitqꝫ ad Ephoros: Athenæ captæ ſunt. Ad
Athenæ Argiuos uero qui de ſoli finibus cum Lacedæmonijs diſceptarēt:
Argiui ſeqꝫ iuſtiora ijs loqui dicerēt: diſtricto gladio qui huius: inquit: ius
Boetij habet: optime de ſoli finibus diſſerit. Boetios quo tempore per eo
rum agrum tranſiret: tumultuātis inter ſe intuēs: miſit ad eos per
cunctatum: utrum rectis haſtis an declinatis per ipſorum agrū iter
Megarenſis faceret. Et cum uir Megarenſis in publica contione audacius dicen
di licētia apud eū uteretur: tua uerba O peregrine: inquit: ciuitatis
Corinthij indigent. Idem ubi Corinthij defeciſſent: ad eorum muros profe
ctus cum Lacedæmonios timidiuſculos adoriendo aſpiceret: le
puſqꝫ uiſus eſſet foſſam tranſiliens: non uos pudet: inquit: O Spar
tiatæ huiuſmodi hoſtes formidare: ad quorum mœnia lepores ob
Samothracia ocioſam inertemqꝫ uitam dormiunt? Ad hæc in Samothracia ora
culū ei petenti: ſacerdos ut ſibi diceret: iuſſit: qđ iniquiſſimū eſſet a
ſe opus in uita perpetratum. Quare Lyſander interrogauit utrum
tuo an deorum iuſſu facere hoc oporteret? Illo autem præ metu iuſ
ſu deorum inquiente: Tu ergo ait: abſis eminus: & ego illis iniqui
tatem enarrabo: ſi percunctentur. Item cum a Perſa interrogaret:
ꝗ potiſſimū rempublicam laudaret: eam inquit quæ fortibus ac
timidis præmia digna reddiderit. Ad eum uero qui dixiſſet ipſum
a ſe & laudari & defendi: duo inqt: boues mihi ī agro ſunt. Vtroqꝫ
aūt ſilēte: plane ſcio: & q nihil oparet̃ & q operat̃. Idē cū a quopiā
cōuitijs afficeretur: ait: dicito crebrius O peregrinelle: dicito nihil
omittēs: ſi tuum ijs malis euacuare animū poſſis: quorum plenus
uideris eſſe. Atqui poſtero tempore cum poſt eius obitum in con
Ageſilaus tradictiōe ſociali Ageſilaus ueniſſet in Lyſandri ædes: quo litteras

de ea controuerſia conſideraret: Eas enim Lyſander apud ſe ſerua/
bat: repeririſſetq́ libellum ad Lyſandrum de republica ſcriptum: ut
oporteret ab Euryprotidis ab Agiadiſq́ regnũ auferre: atq́ in me/ Euriprotidæ
dium ponere: & ex optimatibus electionẽ facere: quo nõ Herculis Agiadæ
poſteris ſed illi potius daretur honos: qui talis foret uirtute iudica Hercules
tus: qualis Hercules extitiſſet: cũ ob eam etiã ille in diuinos hono/
res ſublatus eſſet. Et hanc quidẽ orationẽ ædere & ad ciues efferre
aggreſſus eſt: quo inde demonſtraret qđ latebat: qualis Lyſander
fuiſſet ciuis: & id quidem ijs agens in Lyſandri amicorum calum/
niam: at aiunt Cratiden qui per id temporis princeps inter Epho/ Cratides
ros eſſet: ueritum ne oratio ſi lecta foret: aſſenſionẽ faceret: reprehẽ/
diſſe Ageſilaum: dixiſſeq́ non Lyſandrum effodiendum eſſe: ſed
eam potius orationem callide perſuaſiueq́ compoſitam una cum
illo defodiendam. Ad hæc illi qui eius filias procati fuerant: dein/
de poſt obitum quoniam pauper eſſet inuentus: eas abnuerent: ab
Ephoris mulctati ſunt: quoniam quem diuitem exiſtimantes cole/
bant: ubi iuſtum: ubi frugi ac probum ex paupertate cognoſcent:
deſpiciebant.

m Amertes miſſus legatus: cũ a quopiã ex illius loci hominibus Mamertes
laudib⁹ ſummis efferreť qđ amicis plurib⁹ abundaret: inter/
rogauit: an exploratũ haberet quonãmodo abundãs amicis pluri/
bus periculũ facturus ſit. Id alter cũ item diſcere quæreret: aduerſa
inquit fortuna experimentũ faciet.

n Icander cũ quidã dixiſſet Argiuos male de ipſo loqui: Num Nicander
ergo inquit: dant pœnã: qui de bonis loquunť male: Percun Argiui
ctante aũt quopiam: quare comã barbãq́ nutrirẽt: quoniã inquit:
proprius ornatus uiro eſt omniũ pulcherrim⁹ ac minime ſumptuo/
ſus. Et cum ex Athenienſibus quidã dixiſſet: ociũ Nicander admo/ Athenienſes
dum admittitis: uera inquit narras: at non quẽadmodũ uos: ut ac/
ciderit: ſtudemus negocijs.

p Antheodas legatione in Aſiam fungens oſtentãtibus ei qui/ Pantheodas
buſdam murum & magnum & ſublimẽ: per deos inquit: pe/ Aſia
regrini: pulchra eſt mulierum domus. Idem in Academia cum phi Academia
loſophi multa ſeriaq́ diſſererent: ac deinde Pantheodan interro/
garent: quid hi ſermones ei uiderenť: quid uero aliud inquit: q̃ bo
ni: cæteꝝ utilitatis habentes nihil: ſi minus uoſipſis utamini.

p Auſanias Cleombroti filius Delijs aduerſus Atheniẽſes de Pauſanias
inſula diſceptãtib⁹: dicentibuſq́ ut ſcđm ſuã ipſorum legem Delij
neq́ mulieres in inſula pariunt: neq́ mortui humantur. Quonam Athenienſes

igitur inquit: pacto hæc patria uobis ſit: in qua neq; fuit ueſtrũ ul/
lus nec erit. Exulibus autem hortantibus ut aduerſus Athenienſes
exercitum duceret: dicentibuſq; cum de ipſius laudibus in olympi/
Athenienſes acis ludis prædicaretur: ſolos Athenienſes aduerſus eum inſibilaſ/
ſe. Quid nam igitur exiſtimatis: inquit: eos facturos ſi mali affecti
fuerint: qui bene affecti inſibilant? Et quopiam percunctante: cur
Tyrtæus Tyrtæum poetam ciuitate donarint: quo: inquit: nunq; peregrinꝰ
nobis præeſſe uideatur. Ad eum quoq; qui cum corpore eſſet infir
mus: conſuleret aduerſus hoſtes terra mariq; dimicandũ: uiſne igi
tur: inquit: teipſum exutis ueſtibus oſtendere: qualis es qui nobis
pugnãdum conſulas? Idem ſumptuoſitatẽ ueſtis in Barbarorum
præda cum quidam admirarent̃: melius eſſe inquit ipſos eſſe mul/
tifaciundos q̃ quæ multifaciunda ſunt poſſidere. At poſt uictoriã
Medi de Medis ad platæas iuſſit præparatam Perſarum cœnam ſuis ap
Platææ ponendam. Quæ cum mirabili ſumptu eſſet: per deos: inquit: lur/
cho eſt Perſes: qui cũ tam multa haberet: ad maſſam noſtram ue/
niebat.

Pauſanias Auſanias Pliſtonactis filius: ad illum a quo eſſet interrogatꝰ:
p q̃obrem ex priſcis legibꝰ nullam apud ipſos mouere liceret:
quoniam leges: inquit: uiris non legibus uiros oportet dominari.
Tegæa Item cum Tegææ poſt exilium Lacedæmonios laudibus efferret:
ait quiſpiã: cur igit̃ non manſiſti Spartæ: ſed fugiſti potius? Quo/
niam ne medici quidem: inquit: apud eos qui bene ualent: ſed ubi
ſunt ægrotãtes uerſari conſuerunt. Ad illum uero qui ab eo percun
ctaretur: quo pacto Thracas uincere quiret: ſi medicum inquit con
ſtituerimus ducẽ. Et cum medicus eum cõſideraret: diceretq; nihil
habes mali. Non enim te medico inquit utor. Idem cum ab amico
quodam reprehenderetur: ꝙ in quempiam medicum malediceret:
nec eum tamen expertus: nec ulla affectus iniuria: quoniã: inquit:
ſi eſſem iſtum expertus: minime uiuerem. Inſuper cum medicus et
dixiſſet: ſenex es factus: quia inq̃t: nõ ſum te uſus medico. Dicebat
etiam hunc medicum eſſe optimũ: qui non ſineret ægrotantis mor
bo marceſcere: ſed q̃ celerrime ſepeliret.

Pædaretus Aedaretus: dicẽte quopiam magnum eſſe hoſtium numerũ:
p Ergo inquit: eo maiorem gloriam conſequemur quo pluris
enecabimꝰ. Quendã uero intutus qui tametſi mollis natura erat:
tñ propter modeſtiam laudaret̃ a ciuibus: ait: nec uiros mulierꝝ ſi/
milis laudandos eſſe: neq; uirorum mulieres: niſi mulierem neceſſi
tas aliqua coegerit. Idem cum in trecentorũ numerũ non eſſet ele/
ctus: q̃ honos in urbe ordine præſtabat: hilaris ſurridẽſq; abibat.

Reuocatus aut ab Ephoris: & quid rideret interrogat⁹: inquit: q̃m urbi gratulor quæ me trecentos melioris habet ciues.

p Liſtarchus Leonidæ filius: ad eum qui interrogaſſet: quam ob cauſam a primis regibus minus appellarentur: quoniam inquit: illis erat opus rege Agide: at illorum poſteris nequaq̃. Et cum quidam patronus cauſarum ridicula diceret: non cauebis inquit: peregrinæ continua ridicula quo ipſe non fias ridiculus: quẽadmodũ ĳ luctatores fiunt: qui ſe continuos in luctando præſtãt. Item ad eum qui luſciniam imitaretur: libentius ait hoſpes luſciniam ipſam audirem. Dicente aũt quodam ipſum a quopiã maledico laudari: miror id quidẽ ait: ni me fortaſſe mortuũ ei quis nunciarit. Nam bene loqui de uiuo nemine ille poteſt. Pliſtarchus Luſcinia

p Liſtonax Pauſaniæ fili⁹: cum Atticus quidã rhetor inſcitiam Lacedæmoniĳſ obĳceret: Recte inquit narras. Nam e Græcis omibus ſoli nos mali nihil a uobis didicimus. Pliſtonax

p Olydorus Alcamenis filius: cum frequẽtius quis minitaret̃ inimicis: neſcius inquit es maximam cruciatus partem abs te conſumi. Idem cum exercitum aduerſus Meſſenam educeret: interrogauit quidam: an eſſet aduerſus fratres pugnaturuſ? Minime inquit: ſed in id agri ſe profecturum: de quo nondum eſſet ſors habita. Argiuis autẽ rurſus poſt trecentoꝝ illorum pugnam uniuerſis acie ſuperatis: Polydorum ſocĳ hortabantur: ne oportunitatẽ prætermitteret: ſed hoſtium adortus murum urbem caperet. Nam cum & uiri periſſent: & uxores deſertæ eſſent: id facillimũ factu fore. Quare ad eos ait: æqua pugna aduerſarios uincere mea ſententia honeſtũ eſt. Sed qui de agri terminis pugnauerimus urbem capere cupiamus: iniuſtum eſſe duco: Veni enim ut agrum recuperarem: nõ ut urbem occuparem. Interrogatus etiam q̃obrem Spartiatæ fortiter in bello diſcrimen ſubeunt: quoniã inquit uereri duces non metuere didicere. Polydorus Meſſena Argiui

p Olycratidas: ad regios prætores una cum alĳs legatione fũgens: cũ ab ĳs interrogaret̃: utrũ priuati adeſſent: an publicæ miſſi eſſent: ſi ait: impetrauerimus: publicæ miſſi ſumus: ſin minus impetrauerimus: priuatim adſumus. Polycratidas

p Hœbidas cum quidã ante Leuctrenſe diſcrimen dicerent: diẽ hunc demonſtraturũ fortem uirum: inquit: multi diem illum eſſe faciundum: qui fortem uirum monſtrare ſaluũ poſſet. Et cum in eo loco a Clitorĳs obſideret̃: q̃ & difficilis eſſet & expers aquæ: fertur in ea fœdera ueniſſe: ut ſolũ bello partũ eis cederet: ſi una ſecum ſui omẽs e ꝓximo fonte biberẽt. Nam fontẽ hoſtes præſidĳs Phœbidas Clitorĳ

tenebant. Poſt iuſiurandum uero coactis omibus qui cum eo aderãt: uoluiſſe illi qui nollet bibere regnum dare. Quod cum nemo admiſiſſet: ſed bibiſſent omes: ipſum ubi poſt omes deſcendiſſet: atq; ſeſe aqua inſperſiſſet: etiã præſentibus hoſtibus adortũ eſſe ægroq; potitũ: perinde atq; nõ bibiſſet.

Telecer t Elecer ad eum qui dixiſſet patrem maledictis in ipſum uti: niſi ijs inquit: dignus eſſem: haud pater uteretur? Dicente autẽ fratre: non æque ciues ei aduerſari atq; ſibi: cum ijſdem tamen parentibus natus ſit. Ad iſtud inquit: abſurdius: Nam quas ipſe neſcis: ego iniurias pati ſcio. Interrogatus etiam quid mos apud eos eſſet: ut iuniores ſenioribus aſſurgerẽt: quo inquit: ita hi habentes in maioribus natu honorandis maiore honore parentes proſequãtur. Et cum quiſpiam eſſet percunctatus: quantum ſubſtantiæ poſſideret: plus inquit: q̃ ſat eſt.

Charilaus Lycurgus c Harilaus interrogatus: q̃obrem Lycurgus paucas adeo tuliſſet leges: quoniam inquit: pauca dicentibus: paucis etiam legibus opus eſt. Percũctante autem quodam quare puellas aperta facie: uxores autem uelata in propatulum agerent: quia inquit: puellis uiri ſunt inueniendi: at uxoribꝰ uiri ſeruandi. Idem cũ mancipium quoddam audacius ei aduerſaretur: ni ait: iraſcerer: enecarem te. Atq; interrogatus a quopiam quã putaret optimã eſſe rem publicam: inquit: in qua plurimi ciues inuicẽ ſine ſeditione uelint de uirtute certare. Item cum quis percunctaretur: cur omnia deorum ſigna cum armis eſſent apud ipſos poſita: quo inquit: nec quæ in homines exprobratiões opprobriaq; dicuntur: propter timiditatẽ in deos referamꝰ: nec iuuenes inermes dijs immortalibus preces habeant. Ad illum quoq; qui eſſet percunctatus: quare nutrirent comã: quoniã inquit ex omnibus hic & naturalis ornatus eſt & minime ſumptuoſus.

f Amiorum legatis prolixiore oratione utentibꝰ: dixere Spartiatæ: Prima quidẽ obliti ſumus. Poſtrema uero ignoramus: quia res memoria exciderunt. Cum longa orator prolixaq; uſus oratione reſponſiones peteret: quas ciuibus referret: refer igitur dixere: & te dicendo & nos audiendo uix deſiſſe. Et ad Thebanos aliquibus de rebus contradicentes: dixerunt: aut ſapere minus oportet: aut plus poſſe.

Lacon l Acon interrogatus q̃ ob cauſam mẽti pilos plurimũ nutriſſet: Quo inquit: canos intuens: nihil agã ipſis indignũ.

a Lius cũ eſſet quis percunctatus: quare ſicis breuibꝰ utimini: quo inquit cominus cũ hoſtibus manus cõſeramus.

l Audãte quopiã fortiſſimos pugnatores: Lacon inq̃t: ĩ Troia.
Lter cũ audiſſet quoſdã in cœna ad bibendũ ui cogi: non etiã
a ad edendũ inquit: ui cogunt̃?
Indarus cum ſcripſiſſet Græciæ ſuſtentaculum Athenæ: La- Pindarus
p con ait: Græciam funditus ruituram: ſi huiuſmodi ſuſtinea-
tur ſuſtentaculo.
T cum quis intutus in tabula quadã picta Laconas ab Athe
e nienſibus iugulari: diceret fortes quidẽ Athenienſies: Lacon
tempeſtiue ſubdidit: & ij quidẽ in tabula.
D quendã uero qui calumnioſa maledicta libenter audiret:
a Lacon ait: deſine aures aduerſus me benigne præſtare.
D eum qui plecteret ac diceret: inuit⁹ erraui: dixit quiſpiã in-
a uitus igitur etiã plectere.
Ntutus quidam homines qui dum uita decederent: in ſellis
i curulibus ſedebant: abſit inquit: ut hic ſedeam: unde nõ licet
aſſurgere ſeniori.
Hij cũ olim e cœna abeũtes in Ephororꝝ curia uomuiſſent: cu Chij
c rulibuſq; in ſellis ubi ſedebãt Ephori: deieciſſent: uæhemẽter
primũ qui ea feciſſent: inquirebãt an ciues ij eſſent. Vt uero Chios
extitiſſe ſenſerũt: proclamauere Chijs permittit̃ laſciuire.
Vm quis amygdalas duplo uiliore precio q̃ duros ſilices ue-
c nire aſpiceret: nunquid rari inquit: ſunt lapides?
Vſciniam cum quis uelliſſet ac parũ inueniſſet carnis: ait: uox
l hoc eſt & aliud nihil.
Acon quis cũ Cynicũ Diogenẽ complecti ſtatuã æreã uidiſ- Lacon
l ſet in magna ui frigoris: percunctatus eſt an rigeret. Quod cũ
ille negaſſet: ait: quidnam igit̃ magnũ facis?
T cum Metapontino cuidã Lacon metũ exprobraret: attamẽ
e inquit nõ parũ alieni habemus agri: hic aũt ait: nõ ſolũ igitur
meticuloſi: ſed etiã iniuſti eſtis.
Ereginus quidam cum Spartæ rectus in alterum crus indue- Peregrinus
p retur calceis: ait ad Lacona: Nequaq; tu Lacon mea ſentẽtia
quantũ ego temporis tantũdem ipſe ſtares ſup pedẽ. Qui excipiẽs
nõ em̃ ſtarẽ inquit: & ex anſerib⁹ quidẽ nullus eſt qui nõ ſtaret.
Vm quis artis rhetoricæ laudibus efferret: aliquis Lacon ait:
c At per geminos ars ſi ueritatem non tetigerit: nec eſt nec unq̃
ſit futura.
Rgiuus aliq̃n cũ dixiſſet: multa Spartiatarꝝ ſepulchra apud Argiuus
a nos ſunt: dixit Lacon: at Argiuorꝝ apud nos ne ullum quidẽ:
perinde atq; ij ſæpe Argos adorti eſſent: at Spartã Argiui nunq̃.

Lacon Acon captiuus cũ ueniret diceretq́ præco: Lacona uendo: in-
l crepauit inquiẽs: captiuũ proclamato.
Lyſimachus Vidam ex ĳs militibus qui apud Lyſimachum merebant: ab
q illo interrogatus nũquid eſſet ex mancipĳs? Tu aũt putas in-
quit ſtipendio quattuor oboloꝝ Lacona ad te iturũ.
Thebani Vm Thebani Laconibus uictis ad Leuctra ad ipſum Eurotã
Leuctra c eſſent: & quidam iactabundus diceret: ubi nũc Lacones ſunt:
Eurotas Lacon ab ĳs captus nõ adſunt: inquit. Non em̃ uos huc ueniſſetis.
Atheniẽſes Thenienſibus rogantibus quo tempore urbem tradiderant:
Samus a Samũ ſibi dimitterẽt: dixerũt: Cum ueſtri fueritis: tunc alios
Prouerbiũ quoq́ habere poſtulate. Ex quo etiã prouerbiũ illud eſt: Qui ſeſe
ipſe non habet: Samũ uult.
Rbem quandã cum Lacedæmonĳ ui cœpiſſent: Ephori dixe-
u runt: perĳt luctatio iuuentutis. Non em̃ poſthac iuuenes ha-
bebunt: qui eis repugnent.
Liam urbem rege Lacedæmonioꝝ pollicente ſe penitus euer-
a ſurum. Nam ea Laconibus negocia plærumq́ præbuerat: ne-
quaq́ permiſerũt: inquientes: nullomodo euertes: nec tolles iuuen-
tutis cotem.
Vctantibus Pædotribas qui pueros exercerẽt atq́ erudirẽt:
l haud præficiebãt: q̊ nõ arte ſed uirtute honori ſtuderẽt. Itaq́
Lyſander Lyſander interrogat⁹: quonãmodo eum Charon uiciſſet: ingenio
Charon inquit atq́ induſtria.
Philippus Hilippus: quo tempore in eorum ueniſſet agrum: cum ſcripſiſ-
p ſet: utrũ amice ſe ire uellent an hoſtiliter? Rñderũt: neutrũ.
Antigonus Egatum quendã cũ ad Antigonũ Demetrĳ filiũ miſiſſent eũ
l mulctauere: qm̃ audiſſent uocauiſſe illũ regẽ: q̃uis Medimnũ
annonæ cuiq́ a rege in caritate portaret.
Demetrius Emetrius: cũ crimini daret: q̃ legatũ unũ ad ſe miſiſſent. Non
d igit̃ ſatis eſt: dixerunt ad unũ unus?
Flagitioſus Lagitioſus quidam ſententiam optimam cum tuliſſet: hanc
f quidem admiſerũt: at illo amoto: ſententiam alteri qui hone-
ſte uixiſſet inſcripſerunt.
Ratres cum inuicẽ diſſentirẽt: ĳ patrẽ mulctauere: q̃ filios diſ-
f ſidentis deſpiceret.
Pſaltes p Salten aduenã mulctauere: qm̃ digitis citharã pulſaret.
Vo pueri pugnabant: quorum alter falce alterum uulnerauit
d lœtali uulnere: familiaribus autem pueris cum is eſſet pugnã
dimiſſurus: pollicentibus auxilium ſe laturos & illum qui percuſ-

ſerat interempturos: nullo modo per deos inqut. Non enim eſt iuſtum. Etenim ego feciſſem hoc ſi iſtum aſſequi potuiſſem fortiſq; fuiſſem.

a Lter puellus quoniam adeſſet tempus: quo furari liberis pueris lege fas erat: quodcunq; quis poſſet dabaturq; turpitudini deprehendi: ubi qui cum illo una aderant pueri uiuam uulpeculam furati ei cuſtodiendam tradidiſſent: & ij qui illam amiſerant quæſitum ueniſſent: uulpeculam hic ſubiecit ſub amictum: beſtia uero exaſperaſcēte ac pueri latus ad exta uſq; deuorāte: ne palam fieret quieſcebat. Sed ut demum poſt illorum abitionem factum pueri aſpexere: culparentq; dicentes: melius fuiſſe manifeſtare uulpeculam q̄ celare ad mortē uſq;: minime quidē inquit: ſed longe melius eſſe doloribus q̄ ſomno diem obire: & q̄ hominū ſermonibus diuulgari: q; ob molliciā turpiter uiuere curauerim.

c Vm quidā in Laconas in itinere incidiſſent: dixiſſentq; ſecunda eſtis fortuna uſi: nam hinc nuper latrones abiere: dixerunt hi nequaq; per bellicoſiſſimū Enyalium: ſed illi potius uſi ſunt qui in nos non inciderunt.

l Acon interrogatus quid ſciret: dixit liber eſſe. Lacon

p Ver Spartiata ab Antigono rege captiuus factus ubi ueniſſet aliis in rebus omnibus emptori parebat quaſcunq; libero faciundas exiſtimabat. Vt uero imperauit ut matulam ferret: haud paſſus eſt: inquiens: non ſeruiā. Et cum ille ſurrexiſſet: hic aſcenſa teſta ubi dixiſſet diſces emere: ſeipſum īmiſit atq; obijt. Antigonus

a Lter cum ueniret: dicente quopiā ſi te emero eris frugi: etiā ſi minus inquit emeris.

a Lius captiuus cū ueniret: addente præcone mancipiū uænundare: execrabilis: inquit: nō captiuū dicis.

l Acon muſcam inſignis loco habens in clypeo & hanc ſane nō maiorem uera muſca: ubi deridētes quidam dixiſſent: hoc ad latendum eſſe ab eo factum: immo inquit: ut manifeſtus fiam: ſic enim proxime hoſtes aggredior: ut hoc inſigne ipſorum uiſui magnum ſit.

a Lter cum in Sympoſio lyra eſſet adducta: Non Laconici inquit moris eſt nugari.

ſ Partiata interrogatus: an ſecura eſſet ad Spartā uia: inquit: qualis acceſſeris. Leones em̄ eminus proficiſcunt̄ a leone: lepores aūt uenamur etiā intra tabernaculū. Spartiata

i N palæſtrico manuū nexu cum proſtratus quiſpiā colluca-

toreſfruſtra pulſaret: atq; ad terrã traheret:ubi corpore defatigat⁹ deficeret:illius brachiũ mordebat:& alter ait:mordes O Lacon ſicut mulieres:nequaq; inquit alter:ſed ut leones.

Claudus

c Laudus ad bellum egreſſus quibuſdam eum ſequentibus ac ridentibus:cõuerſus ait:mala capita nõ eſt cum hoſtibus fugiendo pugnandũ:ſed manẽdo ordinẽq; tuendo

a Lter ictus ſagitta cum uitã relinqueret:nõ hoc inquit:ſibi curæ eſſe quod moreret:ſed quod a molli ac ſemiuiro ſagittario eſſet occiſus egiſſetq; ipſe nihil.

c Vm in tabernã meritoriã quis diuertiſſet parandũq; cauponi dediſſet obſoniũ:ubi alter caſeũ atq; oleũ petiſſet: ait: ſi caſeum haberẽ:etiam obſonio egerem.

Lampis

a D eum uero qui Lampin Aeginetam beatum diceret: quoniam ditiſſimus eſſe uidebatur: Erat enim gubernator multarum nauium: Lacon ait: Non attendo fœlicitati quæ pendeat ex funibus.

c Vm quis dixiſſet Lacona mentiri:is reſpõdit:liberi eñi ſum⁹: alij uero ſi quando uera nõ dicunt plectendi ſunt.

c Vm quis cadauer rectum ſiſtere uellet atq; niteretur: ubi factis omnibus id nequiſſet:per geminos ait:intus aliquid eſſe oportet.

Tynnichus
Thraſybulus

t Ynnichus Thraſybuli filij mortẽ fortiter tulit. In hunc uero epigramma huiuſmodi factũ eſt.

Epigramma
Pitane
Argiui

Exanimus pitanen clypeo Thraſybulus in acri
Confoſſus ſeptẽ uulneribus redijt.
Paſſus ab Argiuis quæ ergo nulla gerebat.
Tynnichus hunc igni cum daret:hæc loquit.
Flere decet timidos oculis tenate ſepulchro
Condo meũ ſiccis ac Lacedæmoniũ.

Alcibiades

a Lcibiadi Athenienſi cum aquæ plurimum balneator funderet:Lacon ait:quidnam hoc ut imundo ualdeq; ſordido plus præbet?

Philippus
Epiſtola

p Hilippo Macedone quædam per epiſtolam Lacedæmonijs imperante: ij reſcripſerunt:Lacedæmonij Philippo:de quib⁹ nobis ſcripſiſti:non. Cum autem in agrum Laconicum Philippus feciſſet impetum:ac omes perire uiderentur: dixit ad quendam ex Spartiatis:Quid nũc facietis O Lacones? Quid eñi inquid aliud q; fortiter moriemur? Soli enim Græcorũ nos liberi eſſe ac non parere alijs didicimus.

Oſt aduerſam Agidis pugnam obſides Antipatro petente Agis
p pueros quinquágita. Etheocles Ephorum gerẽs: ait: pueros Antipater
quidem minime datum ire: ne malis moribus imbuerentur patria Etheocles
inſtitutione priuati: nec ciues forent: ſenes uero aut mulieres ſi uel-
let duplo etiam pluris datum ire. Eo autem grauiter minitante niſi
acciperet: publice reſponderunt: Si grauiora morte imperites faci-
lius moriemur.

Enex in Olympijs dum ludus peragere͂ ſpectare affectabat: Olympia
f ubi autem ſederet non habebat. In multos uero profectus lo-
cos: erat & contumeliæ & cauillo recipiebaturq; a nemine. Vt autẽ
ad Lacedæmonios uenit: pueri oẽs aſſurrexere: pluresq; uiri ceſſere
locum. At cæteris Græcis plauſu morẽ admiratis ac ſummis lau-
dibus efferentibus: ſenex ut mouit canũq; caput barbãq; ſenilem
& lachrymaſſet ait: Heu miſero mihi ut oẽs Græci quæ honeſta
ſint norunt: ſed ijs Lacedæmonij utuntur ſoli.

Erunt autem quidam idem Athenis quoq; accidiſſe. Nam
f cum Panathenæa agerentur: Attici ipſi ſenem probris inſe- Panathenæa
quebantur: quippe qui eum ut ſuſcepturi inuitabant: Si uero acce-
deret non recipiebãt. Vt autem petitis fere oĩbus ad Lacedæmo-
nios uenit ſpectatores: omnes e ſedilibus aſſurgentes locum cede-
bant. Eo autem facto mirifice turba delectata inſigni admodum ſi-
gnificatione applauſit: atq; Spartiata qs dixit: Per geminos Athe-
nienſes quidem quæ honeſta ſunt ſciunt: non aũt agunt.

Endicus a Lacone petijt: at ſi tibi inquit dedero eris pauperi- Mendicus
m or. Tuæ uero huius ineptitudinis qui primus porrexerit: au-
ctor eſt futurus: quippe qui inertem te fecerit.

Acon ubi quẽpiam uidiſſet: qui res dijs ĩmortalibus congre- Lacon
l garet: nihil ait curare deos: qui ſe eſſent pauperiores.

Vm quis adulterum apud turpem uxorem comprehendiſſet:
c afflicte ait: quæ tibi neceſſitas.

Lius oratorem audiens: qui magnos uerteret orationis am-
a bitus: & per geminos ait: fortis quidem homo hic ad nullam
propoſitum inſtruit atq; exercet linguã.

Vm Lacedæmona qs ueniſſet: honore inſpecto quẽ iuniores
c ſeniorib9 præſtabãt: In ſola inqt Sparta ſeneſcere cõducit.

Nterrogat9 Lacon cuiuſmodi Tyrtæus poeta eſſet bonus: in- Tyrtæus
i quit: q iuuẽtutis aĩos & cõtumelia imbuat & ſtulticia.

Lter cũ in dolore oculoꝝ egredere͂ ad bellum: & aliqui ei di-
a cerent: quo uadis ita affectus: aut quid facturus? Si aliud in-
quit: nihil egero: ſaltem hoſtis gladiũ hebetabo.

Buris Vrís & Spartis Lacedæmonij ultro ad Xerxen Perſarum re/
Spartis b gem ad cruciatũ cui Lacedæmon pro oraculo erat obnoxia
Xerxes profecti. Nam caducatores a rege ad ſe miſſos Lacedæmonij occi/
derant: ubi ueniſſent ad regem: iuſſerũt quo uellet modo ſe pro La
cedæmonijs interimeret. Sed ut ille admiratus uiros liberauit: ro/
garetq́ apud ſe ut manerent Et quonã pacto dixere uiuere hic poſ/
ſimus patria legibuſq́ relictis & his uiris pro quibus tantum iti/
Indarnus neris morituri uenim⁹? Ad eũ Indarnus dux maiorẽ ĩmodũ roga/
ret: ac fore diceret: ut ij æque honorarenẽ atq́ illi qui amici maxi/
me apud regem ad dignitatem prouecti eſſent: dixerũt: Ignorare ui
deris nobis cuiuſmodi res eſt libertas: cui mentis compos Perſarũ
regnum haud prætulerit.

Lacon Acon: quoniam die ſuperiore hoſpes eum declinaſſet: poſtri/
l die uero ſtratis uſus large magnificeq́ excepit: inſcendit ſtra/
ta eaq́ peſſundabat: addens: propter hæc heri ne in ſtorio quidem
dormiui.

Lter cum ueniſſet Athenas: aſpiciens Athenienſes qui pernas
a & abſonium proclamarent: & publicanos ac lenones gererẽt:
& alia inepta opera agerent nihilq́ turpe ducerent: ubi in patriã re/
uertiſſet: percunctantibus ex eo ciuibus qualia eſſent quæ Athe/
nis uiderat: per ſimulationem dicebat omnia eſſe honeſta: oratio/
neq́ monſtrabat omnia apud Athenienſes honeſta cenſeri: turpe
autem nihil.

Lius quapiã de re interrogat⁹ reſpondit: nõ. Vt aũt is qui in/
a terrogarat reſpondiſſet: tu mentiris: uideſne inquit: te uanum
eſſe qui quæ noris: interroges.

Lygdamus Enerunt aliquando legati Lacones ad Lygdamũ tyrannum.
u Vt uero ille differens ſæpe congredi tardaret: dicerent autem
eum omnibus in rebus molliter habere: at iſti narrato dixere: nos
nequaq́ per deos immortalis ad ipſum ueniſſe ut palæſtrã cum eo
luderemus: ſed ut diſſeremus.

Acona quempiam cum quis myſteria edoceret: interrogabat
l quid impium maxime egiſſe ſibi conſcius eſſet. Hic autem ut
dij ipſi norunt. At ubi ille magis magiſq́ urgeret ac diceret: omni/
no id eloqui te oportet: contra Lacon interrogauit: cui me prius
oportet eloqui tibi ne an deo? Illo autem dicente: deo. Tu igitur in/
quit: abſcedito.

Lter cum noctu monumentũ præteriret: ac dæmoniũ quod/
a dã uidere uiſus eſſet: incurrebat: ut id lancea tolleret: atq́ in/
fingens: inquit: quo me fugis bis moritura anima?

Lius cum optaſſet ab Leucade ſeipſum iacere: locum inſcen/
a dit: altitudineqꝫ inſpecta auerſus eſt. Quod cum ei dareť pro/
bro: inquit: nõ exiſtimarã optioni alia maiore optione opus eſſe.

Lius in acie cum eſſet: enſem in hoſtem demiſſurus: quoniam
a receptui ceciniſſent: nõ etiam demiſit. Quodam uero percun/
ctante: cur hoſtem quẽ cœperat non occidiſſet: quoniã: inquit: me/
lius eſt parere principi ꝙ necare.

Aconi cuidam cum in Olympia uictus iterũ eſſet: dixit: quis
l tuus aduerſarius O Lacon te melior fuit: minime inquit: ſed
proſternendo aptior.

Orum qui ad cõuiuia ingredereńť: cuiqꝫ natu maximus mõ/
e ſtratis foribus: per has: ait: uerbũ nullũ egrediť.

E cum nigrum quod diciť ius apud eos: maxime probaretur
e adeo ut ſeniores ne carnẽ quidẽ appeterent ſed eam adoloſcẽ/
tib⁹ cederent: fertur Dionyſius Siciliæ tyrann⁹ huius gratia emiſ/ Dionyſius
ſe Laconicũ adoleſcentẽ: eiqꝫ impaſſe: ius illud ſibi pararet: ac ſum/
ptui nulli parceret: quod cum deinde guſtaſſet: offenſus deſpuiſſe:
quocũqꝫ dixiſſe: O rex hoc ius tibi ueſcendũ eſt: ubi te Laconice ex
ercueris: & in Eurota laueris. Eurotas

Acones ubi modice in conuiuiis biberint: abeunt ſine funali. Lacones
l Non eñ licet pergere præuio lumine: neqꝫ hanc neqꝫ aliã uiã:
quo aſſueſcãt & ex tenebris ac noctu fidẽter intrepideqꝫ proficiſci.

Itteras pro neceſſitate diſcebãt. Reliquarum uero diſciplina/
l rũ admittebant nihil. Nec hominũ magis ꝙ librorꝫ. Erat aũt
illa iis diſciplina: ut honeſte parerent: labores conſtantiſſime tole/
rarent: pugnandoqꝫ aut uincerent aut interirent. Degebant autem
ſine tunica: amictum unum in annũ capiẽtes. Erantqꝫ corporibus
ſqualidi. Et qui balneis ut plurimũ unguentiſqꝫ abſtinerent. Dor/
miebant etiam una pro alis & turmis in thoris ex arundinibus fa/
ctis: quas ſecus Eurotam naſcentis ipſi conuehebant: ſummitates
manibus non ferro confringentes. Per hyemem uero eos qui Ly/ Lycophones
cophones appellantur ſibi ſubiiciebant thoriſqꝫ immiſcebant. Ea
enim materia calidi quiddam habere uidebatur. Auare præterea
eos pueros qui probo eſſent animo permiſſum erat: coire autem
cum iis turpiſſimũ cenſebatur: perinde atqꝫ nõ animus ſed corpus
potius amareť: qui uero eſſet accuſatus perinde ut ad dedecus con
grediens: is erat per omnẽ uitã infamis.

Os etiam fuit iuniores interrogari a ſenioribus: & quo profi/
m ciſcerentur: & ꝙobrem atqꝫ qui minus reſponderet: aut cau/
ſas necteret obiurgari: Qui uero ſe præſente delinquentem nõ ob/

iurgaſſet: pari caſtigationi erat obnoxius: cui etiã delinquens ipſe. Et qui caſtigationẽ moleſte ferret: in magno erat opprobrio. Quod ſi quis in delicto eſſet deprehenſus: oportebat hunc quandã in urbe aram circuire ac uituperationem quandam in ſeipſum uerſu cõpoſitam canere: Quod aliud nihil erat q̃ ipſum ſemet obiurgare. Erat etiam mos non proprios dumtaxat uereri patres atq; his parere: ſed oẽs etiã ſeniores uerecũdia proſequi. Et illis in uiis cedere e ſedilibuſq; aſſurgere: quietiſſimeq; tranſire. Itaq; ius quilibet habebat non quemadmoum in aliis ciuitatibus ſuorum filiorũ & ſeruorum ac poſſeſſionum: ſed æque proximi ac ſuarum rerum ut q̃ maxime iis cõmunibus uterentur: & perinde atq; de rebus domeſticis curam gererẽt. Et qui puer a quopiam caſtigatus ad patrem detuliſſet: turpe erat audienti patri ſi minus eum rurſus caſtigaſſet. Credebãt eñ ſibi ipſis ex inſtitutiõe patria nil turpe filiis impare.

Vrantur autem pueri ex eſculentis quicquid poſſint: diſcẽtes f hi quidem ingenioſiſſime dormientibus aut negligentius cuſtodientibus inſidias tendere. Qui uero fuerit deprehenſus: uerberibus eſurieq; mulctatur. Tenuis enim iis uiliſq; cœna eſt: quo ſua induſtria indigentiam propulſantes audere callereq; cogantur. In faciundo autem conuiuio propterea parſimonia utebantur: ut aſſueſcerent repleri nunq̃: poſſentq; famẽ ferre. Ita enim arbitrabanẽ uel ad bellum utiliores fore: ſi poſſent etiam ſine cibo labores tolerare: & continentiores tenuioreſq; in multum uſq; tempus degerẽt a paucitate ſumpt⁹. Et ſine obſonio degere æque atq; eſcam omnẽ admittere id exiſtimabant: ad meliorem ualitudinem corporũ ab alimẽti paucitate habitudineq; accedere: putantes ii quidẽ ipſum ſpiritum qui præ nimio alimento in profunditatem latitudinemq; præmat: in altitudinem corpora nõ præſſum attollere facereq; pulcherrima. Graciles eñ & macilenti habitus artuũ agilitati parent: habitiores uero & carnoſi onere ſuo reluctanẽ.

D hæc nemine minus modulis carminibuſq; ſtudebãt. In iis a autem ſtimulus quidam inerat ad uim animi incitandam & ad impetum quaſi furentem quendam atq; ſtrenuum inducendũ. Ac dictio erat & facilis & ſeuera: habebatq; aliud nihil q̃ tum eorum laudationes: qui generoſe fortiterq; uixiſſent: ac præclare & fauſte pro Sparta occubuiſſent: tum etiam eorũ uituperationes: qui metu id agere detrectaſſent: perinde atq; triſtem uitam miſeramq; uixiſſet. Erat præterea præceptio quædam atq; iactantior excitatio pro ætatum dignitate ad uirtutem. Tribus enim choris pro tribus ætatibus in celebritatibus cõſtitutis; unus ſenectutis incipiens ca

nebat: Nos olim fuimus robuſti iuuenes. Florentis uero ætatis al/
ter reſpondens: inquiebat: Nos autem ſumus quod ſi uelis pericu/
lum facito. At puericiæ tertius: Nos autem erimus multo profecto
robuſtiores. Atq; numeri primi illi quibus & in tripudijs & ad ti/
biam cum in hoſtes ferrentur utebantur: ut & fortiter & audenter
agerent: mortemq; contemnerent incitabāt. Nam Lycurgus belli/ Lycurgus
cæ exercitationi ſtudium muſicæ admiſcuit: quo bellandi uæhemē
tia modulatione temperata conſonantiam conuenientiamq; habe
ret. Itaq; rex anteq̃ pugnas iniret: ſacrificabat muſis: quo & ora/ Muſæ
tione præclaraq; memoria digna facinora pugnantes redderent.
Q; ſi quis priſcæ muſicæ quicquā tranſgrederetur: haud ſinebat.
Vnde etiam Terpandrum: qui & uetuſtiſſimus eſſet & reliquis per Terpander
id temporis citharœdis præſtaret: ac heroicas res geſtas laudibus
efferret: Ephori tamen mulctauere: eiuſq; acceptam citharam affi/
xere: q; unum ſolum neruum ob ſoni uarietatē ſuperfluo intendiſ/
ſet. Simplicioris eñ dumtaxat modulos probabāt. At Timothe/ Timotheus
um quoniam carnijs modulis ſtuderet: Ephororum unus arrepto Carnij mo/
gladio interrogauit: ex utra parte abſcideret: qui ſupereſſent ad ſe/ duli
ptem neruos.

Ræterea omnem ſepulchrorum ſuperſtitionem Lycurgus ſu/ Lycurgus
p ſtulit: concedēs & in urbe ſepeliendos mortuos & ſecus ſacel/
la habenda monumenta piaculaq; amouit: Et ne quid una ſepeli/
rent uetuit: ſed condentes corpus puniceo amictu: & oleæ frondi/
bus eæ quæ oĩs circundarent. Inſcriptiones quoq; quæ in ſepul/
chris fierent: prohibuit niſi eorum qui belli obiſſent. Itemq; & lu/
ctus & lamentationes.

D hæc peregrinari eis non licebat: ne externis moribus ac ma/
a lis uiuendi diſciplinis imbuerentur. Atq; ne peregrini qui in
urbem confluerent: mali cuiuſpiam doctores ciuibus exiſterēt: eos
urbe exigendos ſtatuit. Ei autem ciui quiſquis puerorum inſtitu/
tionem minus ſeruaſſet: ciuitatis iura communia non erant. Qui/
dam uero tradidere quicũq; etiam peregrinus ciuilem exercitatio/
nem ſeruauiſſet: pro Lycurgi ſentētia eum participem factum por/
tionis initio conſtitutæ.

Endere inſuper non licebat. Vicinorũ ſeruis æque ac proprijs
u uti mos erat: eodē modo & canibꝰ & equis: niſi ijs opꝰ eſſet he
ris. Et in agro ſi quis re aliqua egeret ubi aperuiſſet portaſſetq; poſ
ſeſſoris res neceſſarias: obſignatũ pœnũ relinquebat.

N bellis amictibus puniceis utebantur. Tum enim color eis
i uilis uidet: tum coloris ſanguinolentia plus metus imperitis

præbet: tum etiam ne apud hoſtes lætis clamoribus increbreſceret: ſi quis eorum ſautius fieret: ſed lateret illos id potius propter utilẽ coloris ſimilitudinem.

d Vm imperatoria calliditate uicerint hoſtes: Marti bouẽ ſacrificant. Quandocũq; aũt aperto prælio gallũ aſſuefacientes: ſi quidẽ ductores ſuos non ſolum bellicoſos eſſe: uerũetiam imperatoria calliditate aſtuciaq; pollere.

ſ Vpplicationibus & optatis addunt iniuriam pati poſſe. Eorũ autem ſupplicatio erat propter bonas actiones quæ pulchra ſunt dare & amplius nihil.

Venus u Enerem colunt armis præditam: atq; deos etiam omĩs & fœminas & mares lanceas habere faciunt: tanq̃ omnes bellicã uirtutẽ habeãt. Adduntq; præterea qui prouerbio utunť: Qui manum ad aliquid fert uocare fortunã: perinde atq; oporteat deos inuocare: cũ quid aggreſſuri acturiq; ſunt: ſecus uero minime.

e T quo pueri a uinoſitate abhorrerent: eis mancipia madida monſtrabant.

m Os eis fuerat: ne ianuas qdẽ pulſare: ſed clamare extrinſec⁹.

p Ectinibus nõ ferreis: ſed arundineis utebanť.

Archilochus c Omœdias & tragœdias nequaq̃ audiebant: quo neq; ſerio neq; ioco audirent: quæ legibus contradicerent. Archilochũ poetã cum eſſet Lacedæmone: eadem hora expulere: quoniam accepiſſent eum poetice ſcripſiſſe: melius eſſe amittere arma q̃ mori. Sic enim ait:

Aſpida quæ circa periit mihi callipon alto
In luco. Saion poſſidet ille meam.
At caruiſſe armis q̃ mortẽ occumbere præſtat.
Aſpide pro capta mox melior dabiť.

p Vellis & pueris cõmunia ſunt ſacra.

ſ Ciraphidan Ephori mulctauerũt: q̨ a multis iniuriã acciperet.

ſ Cutatum militẽ interemere: quoniã tælam quandam in ſcutum impoſuiſſet.

a Doleſcentẽ qui in Gymnaſio uerſareť: qm̃ uiã quæ ad Pyleã duceret: neſciebat: punierũt.

c Ephiſophonta qui poſſe diceret de quauis re diem totum diſſerere: eiecerunt: inquientes oportere bonum oratorem rebus parem habere orationem.

Diana orthia p Ueri apud eos cæſi uirgis totum diem in ara Orthiæ Dianæ ad mortem uſq; perſæpe tolerant: hilares ac geſtientes: æmulatione uictoriæ inuicem contendentes: quis ipſorum & diutius &

magis uerbera tolerarit. Et qui uictor euaſerit: tã illuſtris claruſq̧ habetur q̃ qui maxime. Dimicatio uero ipſa uocat̃ diſflagellatio: Fit autem ſingulis annis.

u Num uero id quoddam ex pulchris uiſum eſt beatiſq̧ inſtitutis: quod exuberantiam ocij ciuibus Lycurgus inuenerit. Nã in ſordida arte uerſari nullo modo licebat: at ne in quæſtuaria quidem: quæ operoſam cõgeriem negociationeſq̧ contineret: Fecerat enim diuitias & ſpernendas & contemnendas omnino. Verũ mancipia eis agrum colebant: redditumq̧ ferebant antiquitus conſtitutũ. Eratq̧ execrabile: ſi quis plus mercedis quẽq̃ poſceret: quo & illi propter lucrum miniſteria libenter exequerentur: & hi ne rurſus plus quærerent.

p Rohibebantur etiam & eſſe nautæ & uti nauali pugna. Verũ cum poſteriore tempore per naualem pugnam maritimi principatus potiti eſſent: rurſum cum ciuium mores inquinari intuerẽtur deſtitere. Sed rurſus mutatione ſunt uſi: quẽadmodum in alijs rebus omnibus. Etenim cõuectis ad Lacedæmonios pecunijs: qui conuexerant: ijs morte damnati ſunt. Nam Alcameni & Teopompo regibus oraculum redditum eſt fore: ut auaricia periret Sparta. Verumtamen Lyſander cum feciſſet captiuos Athenienſes: & auri multum & argenti inuexit: & hi quidem exceperũt uirumq̧ honorarunt. Itaq̧ Lycurgi legibus cum urbs uteretur: iuſiurandũq̧ ſeruaret: Græciæ principatum bonitate legum & gloria annos quingentos tenuit. Cum ea uero paulatim tranſgrederetur: & habendi auiditas diuitiarũq̧ ſtudium inuaderet: tum uires diminutæ ſunt: tum ſocij propterea ſunt eos exoſi. Attamen q̃uis ita haberẽt: poſt Philippi Macedonis uictoriã ad Cheroniã cum omnes eum Græci & terra & mari imperatorem appellaſſent: ac etiam Alexãdrum filium poſt fuſos euerſoſq̧ Thebanos: ſoli Lacedæmonij licet urbem ſine muris haberent: eſſentq̧ admodũ pauci ob continua bella: tum etiam longe imbecilliores & qui facile capi poſſent: tamen cum breues admodum quaſdam Lycurgi inſtitutionis ſcintillas adhuc ſeruarent: neq̧ una militarunt nec cum his nec cum alijs deinceps Macedonicis regibus: neq̧ in cõmunem conſeſſum ingreſſi ſunt: neq̧ tributum tulerunt: quouſq̧ deſpectis omnino Lycurgi legibus a proprijs ciuibus in tyrannida acti: neq̧ amplius quicq̃ ex patria inſtitutione ſeruantes: & aliorum effecti ſimiles ſuperiorẽ gloriam elationẽq̧ amiſerunt: in ſeruitutẽq̧ migrauerũt: ac nunc quẽadmodum alij Græci Romanis parent.

Alcamen
Theopomp⁹
Lyſander
Lycurgus
Philippus
Cheronia
Romani

Argileonis a Rgileonis Braſidæ mater cum eius filius diem obiſſet: ut Am
Amphipolitæ phipolitæ quidam qui Spartam uenerant: eam adiſſent: in/
terrogauit: ſi decore & pro Spartæ dignitate filius obierat.
Magnificantibus uero illis atq; dicentibus illum Lacedæmoniorū
omniū in operibus optimum fuiſſe: ait: O hoſpites & æquus qui/
dem filius me⁹ & bonus fuit: uerum multos habet Lacedæmon il/
lo meliores.

Gorgo g Orgo Cleomenis regis filia cum Ariſtagoras Mileſius eū hor
Iones taretur: ut bellum aduerſus regem pro Ionibus gereret: gran
demq; polliceretur pecuniā: & quo magis is cōtradicebat: eo plus
hic pecuniarū adderet: Corrumpet te: inquit: pater peregrinellus
iſte: ni celerius ædibus eieceris. Et cum ei aliquando pater imperaſ
ſet: ut cuidam mercedis ratione frumentum daret: addidiſſetq;: do
cuit enim me uinum facere mitius: Ita O pater inquit: quando ui/
ni plus potabitur: bibentes etiam delicatiores ac deteriores futuri
Ariſtagoras ſunt. At Ariſtagoran cum a quodam ex famulis calciari aſpiceret:
pater inquit: nunquid peregrinus iſte manibus caret? Eadem cum
peregrinus quidam molliter ocio ſtuderet: illum urgēs atq; extru/
dens: non hinc inquit abis: qui nec quæ mulieris ſunt potes. Inter/
rogata uero a quapiam attica: cur ſolæ uos Lacænæ uiris impera/
tis: quia inquit: ſolæ etiam uiros parimus. Ad poſtremum cum ui
Leonidas rum Leonidan ad Thermophylas egredientem hortaretur: ut ſe
Thermophy/læ Sparta dignū oſtenderet: interrogaretq; quid ſibi agendum eſſet:
is ait: ut & bono nuberet: & bonos pareret liberos.

Gyrtia g Yrtia cum aliquādo ex eius filia nepos Acrotatui ex quadam
Acrotatus puerorum pugna multa cœpiſſet uerbera: eſſetq; domum de/
latus ut mortuus: domeſticis familiaribusq; flentibus: Non tace/
bitis: ait: monſtrauit enim cuius eſſet ſanguinis. Nec inquit: foras
Creta uociferandi ſunt: ſed curandi. Cum nuncius ueniſſet ex Creta: qui
Acrotatus Acrotati mortem nūciaret: Nonne ait: erat cum iret aduerſus ho/
ſtes: aut interficiciendus ab illis: aut illos interfecturus? Libentius
uero ait eum mortuū audire pro matriſq; & urbis & ſuoꝝ maiorū
dignitate: q̄ ſi uiueret om̄e tempus ignauus.

Damatria d Amatria cū filiū audiſſet & timidū & ſeipſa indignū: ubi ad/
Epigrāma ueniſſet enecauit: inſcripſitq; hoc epigrāma:

Hunc timidū mater Damatrion ipſa peremit:
Nec dignū matre nec Lacedæmoniū.

a Ltera Lacæna filiū qui ex acie fugerat interfecit: inquiens: nō
Epigrāma meū eſt hoc germen. A qua hoc eſt epigrāma:

Vade malũ germen: tenebras pete: quẽq; peroſus.
Eurotas cernas nec fluat ad timidas.
Si catulus nequã perrexeris: ito ſub horchum
Nec Sparta dignus nec generis titulis.
Alia cũ filius in acie cecidiſſet: ait
Sic flendũ timidos: hilaris te nate ſepulchro
Condo meũ pariter & Lacedæmoniũ.

a Vdiens quædam ꝙ & ſeruatus filius eſſet: fugiſſetq; ex hoſti/bus: ſcribit ei: Mala de te fama diffuſa eſt: aut hanc nunc elue: aut ne ſis.

a Lia cum filij fugiſſent ex pugna ad eamq; ueniſſent: Quo in/quit uenitis fugienteſ ignauia mancipia? An huc unde egreſſi eſtis regreſſuri? Et ea quidem ſublatis ueſtibus: pudibunda eis oſtendens. Epiſtola

q Vædam filium aduenientem intuta percunctata eſt: quid age/ret patria? Qui cum dixiſſet: oẽs periere: ſublatam tegulã in eum immiſit atq; interfecit: Inquiens: te igitur malum nuncium miſere nobis.

q Vodam matri narrante generoſam fratris mortẽ: deinde non turpe tibi eſt: ait: ab huiuſmodi comitatu aberraſſe.

c Vm quædam filios quinq; quos habebat ad id bellum emi/ſiſſet quod in ſuburbijs gerebatᷣ: ſtetiſſetq; expectans euentũ pugnæ: ubi quis aduenit: atq; percunctanti ſibi: nũciauit filios om nis obiſſe: at non hoc: inquit: percunctabar ignauum mancipium: ſed quid agit patria: qui cũ dixiſſet ab ea uictoriã eſſe: libenter igitᷣ ait: accipio etiã filioꝝ mortẽ.

ſ Epeliens quædam filium ut tenuis quædam anicula accedẽs dixiſſet: O mulier fortunæ: ꝑ geminos bonæ reſpondit. Etẽm qua gratia eũ peperi: ut pro Sparta morere hoc mihi cõtigit.

m Vlier quædã Ionica cum ob quendã pannũ ſuũ gloriaretur: cũq; precioſum: Lacæna monſtratis quattuor filijs qui deco/ri formoſiſſimiq; eſſent: Talia inquit eſſe oportet honeſtæ ac bonæ mulieris opera: & hiſce iactari atq; extolli.

a Lia cũ de filio accepiſſet: ut male a peregrinatione reuerteretᷣ: ſcripſit: Mala tibi fama diffuſa eſt: uel hanc abijce uel morere. Epiſtola Chij

ſ Imilitet etiam cum Chiorum exules Spartam ueniſſent: Præ/daretũ ualde accuſabant. Quem ubi mater Teleutia accerſiſ/ſet: & ea quoꝝ accuſabatᷣ audiſſet: ſibiq; filius delinquere uideretᷣ: litteras ad eum dedit. Mater Prædareto: Aut age meliora: aut iſtic Prædaretus Teleutia Epiſtola

mane. Nam ſi Spartã Veneris de ſalute tibi deſperandũ eſt.
Ltera filio qui eſſet iniuriæ accuſatus. Nate inquit: aut crimi/
a ne aut uita teipſum abſolue.
Lia claudum filium præmittens in aciem: Nate ait: cum ince/
a dis memento uirtutis.
Lia cum filius ab acie pede uulnerato reuerteretur: uæhemen
a terq; doleret: Si uirtutis inquit: nate memineris: cum non do/
lebis: tum etiam gaudebis.
Lacon Acon belli uulneratus nec ualens incedere quadrupedũ mo/
l re inter faciebat. Is quoniã ridiculo eſſet cum uerecũdaretur:
ait mater: Et quãto eſt nate melius ob fortitudinẽ lætari: q̃ ob ridi
culum fatuorum uerecundari.
Lia cum filio iterum clypeum traderet eumq; hortaret̃: Nate
a inquit: aut hunc aut in hoc.
Lia filio qui ad bellum proficiſcebatur cum traderet clypeũ:
a hũc: ait: tibi pater ſeruauit ſemper: Quare tu quoq; uel hunc
ſerua uel morere.
Lia ad filium qui diceret: paruũ habere enſem: ait: adde etiã
a inceſſum.
Lia cum audiſſet filium in acie fortiter agendo interiſſe: meus
a em̃ inquit: eras. Ac cũ de altero accepiſſet: quod præ timidita/
te ſeruatus eſſet: Non em̃ eras inquit meus.
Ltera cum audiſſet filum in pugna mortuum eſſe: ait: Quem/
a admodum locatus fuerat: eum ponite: ſuppleat autem frater
illius locum.
Lia cum publica populi totius pompa fungeret̃: audiuit fra/
a trem in acie uictorem mori ex uulnerum multitudine. Itaq;
minime coronam poſuit: ſed exultans potius ait ad proximas: Vt
Olympia multo melius eſt amicæ in acie uictorem mori: q̃ Olympiorum ſu
peratorem uiuere.
Vm quidam ſorori narraret generoſam ipſius filij mortem: il
c la inquit: ſi quid propter illum lætata ſum: tantũ propter te
mœreo: qui præclarũ comitem reliqueris.
Lacæna Acænam quis interpellauit: an ſe uitiandum concederet: hæc
l autem inquit: equidem cum puella eſſem didici parere patri:
& hoc egi: Mulier autem uiro. Si ergo me iuſta rogat: huic manife/
ſtum faciat primum.
Virgo Irgo paupercula interrogata quam marito dotem daret? pa/
u triam inquit pudicitiam.

Acæna interrogata an coiſſet cū uiro: minime ego inquit: ſed Lacæna
l illi mecum.

Vm quædam eſſet clam compreſſa fœtumq; perdidiſſet: ſic
c nulla emiſſa uoce ſe conſtantem tolerantemq; præſtitit: ut &
parentes alioſq; proximos latuerit: cum abortiuum faceret. Nam
doloꝝ magnitudinē uicit fœditas: quæ turpitudinē eſt adorta.

l Acæna cū ueniret: interrogata quid ſciret? ait fidelis eſſe.

Lia in captiuitatem acta identidem interrogata: bene inquit
a adminiſtrare rem familiarem.

Nterrogata quædam a quopiam: an bona foret ſi ſe emerit?
i Equidem etiam ſi non emeris.

Lia cum ueniret præcone percunctante: quidnam ſciret: libe/
a ra inquit eſſe. Vt autem emptor quædam indigna libera im/
peraſſet: inquiens gemes qui tibiipſi huiuſmodi poſſeſſionis inui/
deris: ſeipſam exegit.

Mediolani Kalendas Octobres: Milleſimo
quadringenteſimo quinquageſimoquarto.

Franciſci Philelfi in Annotationem legum apud ueteres ſcriptores crebrius commemoratarum ad Fredericum Cornelium: Epiſtola præfatiua.

f Ranciſcus Philelfus Frederico Cornelio Salutem. Quod multarũ legum mentionem factam inuenias: & apud Marcum Tullium Ciceronem: & apud. T. Liuium alioſq; ueteres ſcriptores: neq; quid legibus illis contineretur: aut quam ob cauſam latæ fuerint: ſatis intelligas: ob eamq; rem quid ipſe habeã certi ſcire cupias: non teneo diutius te ſuſpenſum. Itaq; leges eas quæ crebriores ſunt magiſq; neceſſariæ: quo facilius & clarius ueterum oratorum atq; hiſtoricorum & ipſorum quoq; iuriſconſultorũ ſcripta locis ſuis cõprehendant: hiſce litteris ſubieci. Vale. Ex Bononia: tertio Idus Apriles: Milleſimo quadringenteſimo trigeſimonono.

Legum apud ueteres ſcriptores crebrius commemoratarum magiſq; neceſſariarũ: Annotatio fœliciter incipit.

Lex Pompeia.

Gnæus Pompeius ſtrabo ueteribus incolis trans Padanis ius Latij dedit: & quod cæteræ coloniæ latinæ habebant: id eſt ut petendi magiſtratus & ciuitatis Romæ ius adipiſcerentur.

Lex Portia.

Portia lege non licebat interfici ciuem Romanũ: uerum uirgis uerberari. Hoc autem ſignificatur q̃ ea re tolleretur dignitas ciuilis: & redigeretur in ſeruum: quia tandem faciebat ſeruum.

Lex Fabia.

Fabius adiecit pœnã ijs qui nõ certo numero ut ante fuerãt definiti deducerẽt & ſectarent̃ candidatos ĩ campũ comitiorum tempore.

Lex Clodia.

P. Clodius Tribunus plebis legem tulit pernicioſam. L. Piſone & Gabino cõſulibus: ne quis per eos dies quibus cum populo agi liceret: de cælo ſeruaret contra legẽ Fuſiã & Aeliam.

Lex Cinthia.

Cinthius legem tulit: qua cauetur antiquitus: ne quis ob cauſam orandam donum pecuniamue acciperet.

Lex Aurelia.

Aurelius Cotta prætor legem tulit quibus temporibus Verres a Ci-

UPB

cerone accuſatus eſt: qua communicata ſunt iudicia ſenatui & equitibus Romanis & tribunis Aerarijs.

Lex Opia.

M. Opius legem tulit: ne ſuperfluo ornatu mulieres Romanæ uterentur: neue pilentis: id eſt rædis penſilibus uæherentur: neue plus uncia in auribus appenderent.

Lex Pompeia

G. Pompeius magnus legem tulit: ut quæſtores ſuffragio populi ex ijs qui conſules fuerant crearentur.

Lex Valeria.

Valerius Publicola legem tulit: ut nulli magiſtratui liceret corpus Romani ciuis indicta cauſa condemnare: liceretq́ damnatis ad populum prouocare.

Lex Aquilia.

Aquiliꝰ legẽ tulit de dolo: malo & fraude: de deceptiõe: de ſimulatione.

Lex Acilia.

Manlius Acilius Glabrio legem tulit de pecunijs repetundis ſæuerisſimam: qua ne comperendinari quidem reum ſinit.

Lex Veconia.

Veconius legem tulit: ne quis cenſus hoc eſt pecunioſus hæredem unicam relinqueret filiam. Erat autem cenſus ille: qui centum milia ſeſtertium in profeſſionem detuliſſet.

Lex Calphurnia.

G. Calphurnius Piſo legẽ de ambitu tulit ſuo conſulatu: quæ præter alias pœnas pecuniaria etiam pœna fuerat adiecta.

Lex Gabinia.

Gabinius legem tulit: qua bellũ Gn. Pompeio de perſequendis Piratis datũ eſt aduerſus. L. Trebellij tribunũ plebis interceſſionẽ.

Lex Papia.

Papius ciuis Romanus legem tulit: ut peregrini urbe Roma uti ꝓhiberentur.

Lex Latoria.

Qu. Latorius cum adoleſcentes in contractibus circumueniri ſolerent: pœnam eorum deceptori adiecit.

Lex Clodia. i.

Clodiꝰ tribunꝰ plebis legẽ tulit annoniã: ut frumentũ ppło qđ antea ſenis æris ac triẽtibꝰ in ſingulos modios dabit̃: gratis daret̃.

Lex Clodia. ij.

Clodius idem tribunus plebis legem tulit de collegis reſtituẽdis: quæ lex ex ſeruorum fæce conſtituta dicitur.

Lex Clodia.iij.

Clodius idem tribunus plebis legem tulit: ne quē cenſores in ſenatu legendo præterirent: neue qua ignominia afficerēt: niſi utriuſq; cenſoris ſententia damnatus eſſet.

Lex Iudiciaria Aurelia.

Aurelius Cotta Iudiciariā legem tulit: cum eſſet prætor: qua communicata ſunt iudicia ſenatui: & equitibus Romanis: & tribunis Aerarijs: ut ex ijs tribus ordinibus lecti iudices res iudicarēt.

Lex Varia.

Qu. Varius tribunus plebis legē tulit: ut quærerēt de ijs: quorum ope conſilioue ſocij contra populū Romanū arma ſumpſiſſent.

Lex Cornelia.i.

Cornelius conſul retulit in ſenatu: ut qm̄ exterarum̄ nationū legatis pecunia mutuo darē uſura turpiaq; & famoſa ex eo lucra fierent: ne quis legatis exterarum̄ nationū pecuniā expenſam fœneraret.

Lex Cornelia.ij.

Cornelius idem legem tulit: ne quis in ſenatu legibus ſoluerēt: niſi ſenatores ducenti adfuiſſent: neu quis cum abſolutus eſſet intercederet: cum ea de re ad populum ferretur.

Lex Cornelia.iij.

Corneli⁹ idē legē tulit: ut prætores edictis ſuis ꝑpetuis ius dicerēt.

Lex Licinia & Mutia.

P. Licini⁹ Craſſus orator: & Qu. Scæuola pontifex maxim⁹ ideq; orator & uiriſconſultus: duo omniū ſapientiſſimi conſules legem de ciuibus regundis tulerunt in eorum̄ conſulatu: cum ſumma cupiditate urbis Romæ Italici populi tenerentur: & ob id magna pars eorum pro ciuib⁹ Romanis ſe gereret: neceſſaria lex uiſa eſt: ut in ſuæ quiſq; ciuitatis ius redigeretur.

Lex Iunia.

M. Iunius Siluius conſul cum Qu. Cæcilio Metello Numidico legem bello Cymbrico tulit: quod diu praue ſimul & infœliciter geſtum eſt propter diminuta militiæ ſtipendia.

Lex Manilia.

Manilius tribunus plebis legem tulit: qua Gn. Pompeius magn⁹ bellū aduerſus regē Ponti Mitridathen extra ordinē gereret.

Leges Sacratæ.

Poſt exactos reges anno.xvi. cum plebs propter nimiā potētiam dominationē in montem ſacrum trans Anienē ſeceſſiſſet: & ibi armata conſediſſet: duos primos tribunos crearūt: qui deinde ad numerū.x. aucti ſunt: & legē condixerunt: quibus ſuum in patres ius

tuerentur priuſq; in urbem reuerterentur. Vnde & ſacratæ dicuntur ad patrum plebiſq; concordiam pertinentes.

Lex Caſſia.i.

Caſſius Longinus.L.filius legem tulit: qua populus per Tabellã ſuffragium ferret.G.Mario &.G.Flacco conſulibus.

Lex Caſſia.ij.

Caſſius idem alteram legem tulit ad minuendam nobilitatis potentiam: ut quem populus damnaſſet: cuiue imperium abrogaſſet in ſenatu ne eſſet.

Lex Aurelij Cottæ.

Aurelius Cotta legem dedit: cum Sylla ad diminuendã plebis potentiã: multos cum ei magiſtratus ademiſſet: ut plebi liceret interceptos magiſtratus capere: & communicata ſunt iudicia ſenatui & equitibus Romanis & tribunis Aerarijs. Vnde & lex iudiciaria dicta eſt.

Lex Roſcia.

L.Roſcius Otho conſul legẽ tulit: ut in theatro equitibus Romanis ordines quattuordecim ſpectandi gratia darentur.

Lex Plotia.

M.Plotiꝰ Syllanꝰ legẽ tulit cũ eſſet tribunꝰ plebis: Gn.põpeio Strabone: &.L.Portio Catone cõſulibus: qua tribus ſingulæ ex eo numero quinos denos ſuffragio crearent: qui eo anno iudicarent: ex eo factum eſt: ut ſenatores quoq; in eo numero eſſent: ut quidam etiam ex ipſa lege.

Lex Satyra.

Satyra lex eſt quæ uno rogatu multa ſimul & uaria comprehẽdit: ut uultiſne? iubetiſne? Vt cum Iugurtha bellum componatur? elephantos tradat omnis? tranſfugas reddat uniuerſos?

Lex Othonis.

Otho tribunꝰ plebis legẽ tulit: ne quiſ in ordine equeſtri ſpectaturꝰ ſederet: niſi ſeſtertia quadraginta milia poſſideret. Quod ſi contingeret quiſquis eſſet: ſiue ingenuus ſiue libertus: inter equites ſpectare ei liceret in gradu.xiiij.

Lex Scatinia.

Scatinius legem tulit: qua puerorum cõcubitores graui ſupplicio afficerentur: quos αρσενοκοιτας arſenocœtas uocant.

Lex Iulia.

G.Iulius cæſar lege ſanxit: ne adulteri forẽt: deprehenſi autem ſupplicio dederentur.

Lex Mamillia.

Mamillius tribunus plebis legem tulit: ut quando res a nobilibus

aduerſæ geſtæ fuerant: etiam ij ad magiſtratus gerendos admitte-rentur: quorum maiorem in Romana republica magiſtratus non exercuiſſent: huiuſmodi aũt homines noui appellant̃.

Lex Sempronia.

Sempronius Grachus legẽ tulit: qua frumentũ e publico diſtribue-retur populo Romano: quæ fumentaria dicta eſt.

Lex Hortenſia.

Qu. Hortenſius dictator cum antiquioribus temporibus Patricij plebiſcitis nequaq̃ tenerentur: eam tulit legem: ut eo iure q̃ plebs ſtatuiſſet & Patricij & om̃es quirites tenerent̃.

Lex Annaria.

Annariam legem appellant: quæ modum annorum finit: quibus magiſtratus capiundi poteſtas ſit.

Lex Aelia & Fuſia.

Aelius & Fuſius tribuni plebis ſua auctoritate legem tulerunt ne quis per eos dies quibus cum populo liceret: non niſi de cælo ſer-uaſſet quippiam ageret.

Lex Aterina.

Lex Aterina conſtituit: ut cum mos priſcus fuiſſet irrogandæ mul-ctæ per magiſtratus ouis aut bouis nomine: ouis ære deno: bos au-tem ære centeno definiri intelligatur.

Lex Falcidia.

Falcidius legem tulit: qua cauetur ne plus legare liceret q̃ lege Clo-dia: ut emptorum bonorum eſt uncias nouem: idq̃ ipſorum teſta-torum gratia prouiſum eſt ob id q̃ plærumq̃ inteſtati morieban-tur recuſantibus ſcriptis hæredibus pro nullo aut minimo lucro hæreditatis.

Lex Flauia.

Flauius inter iudicia publica conſtituit de plagiarijs: cum quis πλάγιοισ: plagiœs: id eſt obliquis & inſidioſis pollicitationib⁹ ſeruũ a domino: uel filiũ a patre ſubtrahit: uel etiã pecus.

Lex Iulia.

Iulius Cæſar legem de peculatu ſanxit in eos qui rem uel publicã uel religioſam uel ſacram furati ſunt uel furantibus miniſteriũ ad-hibuerint: uel qui furta ſciẽtes ſuſceperint: quos uel capitali anim-aduerſione uel deportationis pœna puniri iuſſit.

Lex Cornelia.

Cornelius legem in eos tulit: quæ & teſtamẽtaria uocat̃: qui teſta-mẽtũ uel alias tabulas falſas ſcripſerit: ſignauerit: recitauerit: ſubie-cerit: quiue ſignũ adulterinũ fecerit: ſculpſerit: expreſſerit: Seruos

UPB

quidē ultimo affecit ſupplicio: liberos aūt deportatione.

Lex Pompeia.

Pompeius aſperrimum crimen noua pœna parricidas perſequit̃. Si quis parētis aut filij fata perpetrauerit: ſiue clam ſiue palam: inſutus culleo cum cane & gallo gallinacio: uipera & ſimia uel in uicinum mare uel in amnē proijceretur: ut inter færales anguſtias comprehenſus omniū elementorum uſu uiuus carere incipiat: & ei cæli ſuperſtiti terra mortuo auferatur.

Lex Cornelia.

Cornelius legem in eos tulit: qui homines occidendi cauſa cum tælo ambulent ultore gladio eos perſequens. Tælum autem interpretatum eſt omē quod longe iaci poteſt: ut lapis: lignum: ferrū: απὸ Τοῦ Τέλως: apo tu telos: id eſt longe: ſicut & Græci βέλως: belos: quod ſagittam ſignificat: απὸ Τοῦ βάλειν: apo tu balein: qđ ſignificat iacere.

Lex Latoria.

Latorius ciuis Romanus legem cōdidit: qua cautū erat: ut ſi quis pupillorum bona diriperet: acerrimas pœnas lueret.

Lex Apuleia.

Apuleius legem tulit: qua cauebatur: ſi quis publicam maieſtatē minuiſſet capitalis eſſet.

Legum apud ueteres ſcriptores crebrius cōmemoratarum magiſq; neceſſariarū: Annotatio Fœliter explicit.

Τέλος.
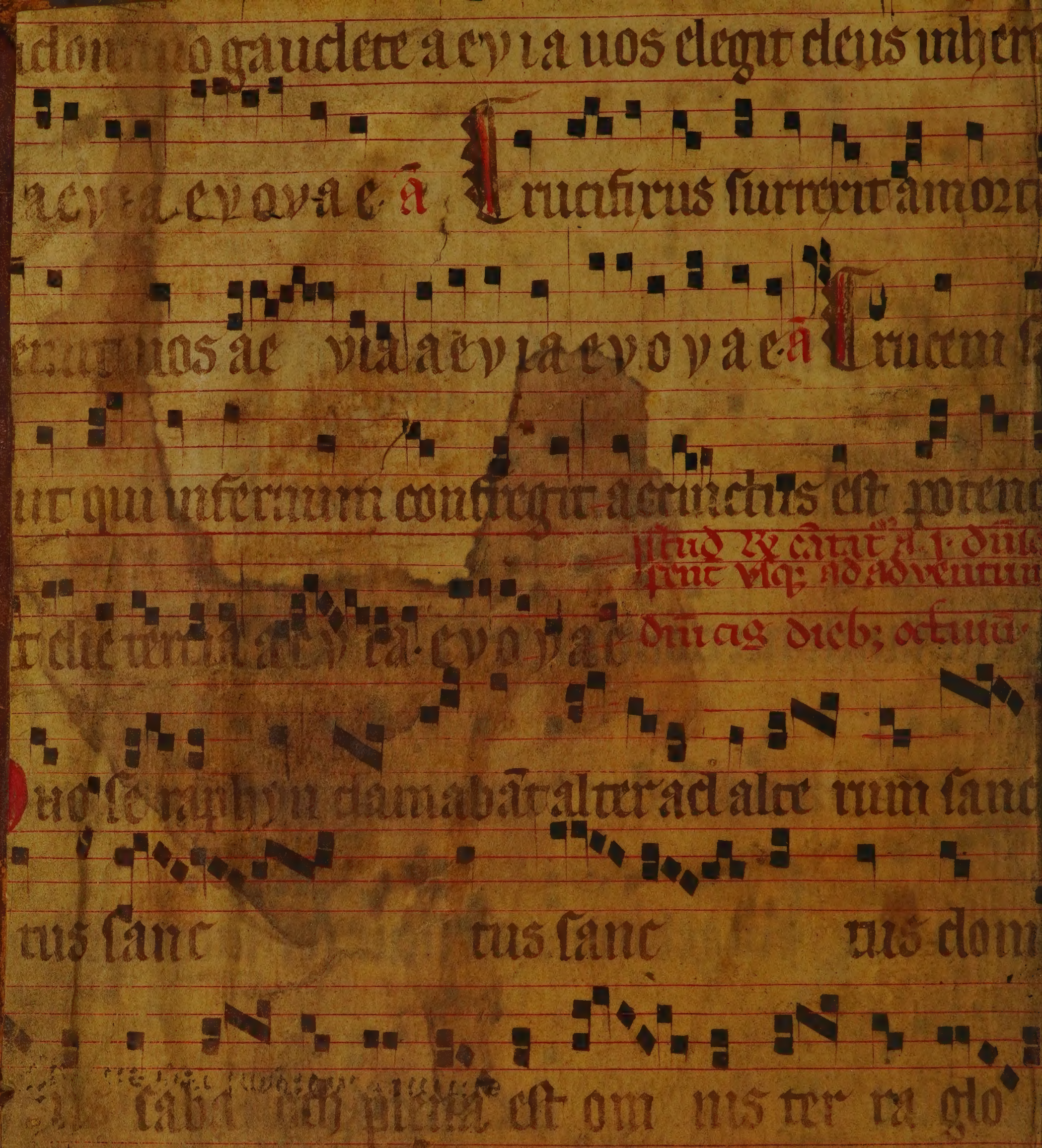
fidite virtuti fortuna fugatior unda

f

fidite V

Suauis post laborem fructus

f. s.

do[mi]no gaudete a e v i a nos elegit deus in her
a e v i a e v o v a e. A Crucifixus ſurrexit a morte
ternum nos ae via a e v i a e v o v a e. A Crucem
it qui infernum confregit accinctus eſt poten
r die tercia a e v i a e v o v a e
Duo ſeraphym clamabant alter ad alterum ſanc
tus ſanc tus ſanc tus dom
us ſabaoth plena eſt om nis ter ra glo